SC. SUP. 23. Pl. 4.

Digitized by Google

[illegible] Google

THEOLOGIA
UNIVERSA

AD USUM
SACRÆ THEOLOGIÆ CANDIDATORUM.

AUCTORE
R. P. THOMA
EX CHARMES,

Provinciæ Lotharingiæ Capuccinorum Definitore; Cuſtode Generali, necnon antiquo Sacræ Theologiæ Profeſſore.

TOMUS QUARTUS.

Continens Tractatus DE ACTIBUS HUMANIS, DE LEGIBUS, ET OBLIGATIONIBUS VARIORUM STATUUM, ET DE PECCATIS.

EDITIO TERTIA VENETA;

Omnibus, quæ ab ipſo AUCTORE *vel additæ* … *emendatæ ſunt, locupletata.*

VENETIIS,
EX TYPOGRAPHIA BALLEONIANA.
MDCCLXXIX.

SUPERIORUM PERMISSU.

PRÆFATIO

AD SACRÆ THEOLOGIÆ CANDIDATOS.

IN hac Theologia conſcribenda, nunquam mihi ex animo excidiſtis, *dilectiſſimi Candidati*, veſtri profectus ſtudio indeſinenter accenſus, utilitatem veſtram (quæ ſumma votorum eſt) unice quæſivi, non nova tradendo, ſed jam a doctiſſimis viris tradita, ad faciliorem, ac, ſemota omni caligine, ad nitidiorem ſcholæ methodum deducendo, ut inde mens ſublevetur, & veritates Theologicæ in memoria altius infigantur.

Prolixitatem & nimiam conciſionem ſedulo declinavi; in ſcholis enim non ſemel expertus ſum, nimiam prolixitatem veritates implicare potius & obſcurare, quam elucidare, atque Theologiæ Candidatis, etiam oculatioribus, creare faſtidium, eoſque a ſtudio avocare; nimiam vero conciſionem tam modicum lumen afferre, ut tyrones, poſt emenſum curſus Theologici ſta-

dium, in denſiſſima quandoque verſentur inſcitia. Quare;

1. Varias quæſtiunculas mere philoſophicas, vanas & inanes tricas, ad mores informandos omnino inutiles, ſcientiamque ſupernaturalem deturpantes potius, quam ornantes, omiſi.

2. Unam aut alteram ex firmioribus ac validioribus tum ſacræ Scripturæ, tum traditionis Patrum, tum etiam rationis probationibus, ſelegi; cæteras prætermiſi, ut operi ex una parte nihil deſit neceſſarii, nihil ex altera redundet, quo tyrones ab incepto opere deterreantur.

3. Citationes obvias ac magis neceſſarias in operis corpore inſerui, cæteras ad calcem paginæ remiſi, ut qui felici valent memoria, eas in ſuo loco collocare facili poſſint negotio; qui vero labili ac fluxa ſunt memoria, earum multitudine non obruantur.

4. A methodo plurium Theologorum, qui circa quæſtiones practicas, aliorum opiniones coacervare contenti, vix ſuam mentem aperiunt, me continui; harum enim multiplex enumeratio ſine difficultatis reſolutione, animos recens Confeſſariorum ita tenet ſuſpenſos & ancipites, ut qua via incedere

dere debeant, vix poſſint judicare; cui incommodo occurrens, poſt accuratam meditationem opinionum a melioris notæ Theologis traditarum, eas, quas reperi probabiliores, tenui ac ſtatui, & ſic quæſtiones de moribus experimento ſimul & doctorum Magiſtrorum meorum laboribus edóctus, reſolvi.

Porro, cum tam meus, quam veſter progreſſus, *dilectiſſimi Candidati*, laborum meorum ſit terminus, eximiorum Theologorum opiniones, ſive contractas, ſive etiam uberius explicatas, uſurpare, religioni non duxi; plene perſuaſus, quod qui materias egregie tractatas aliter vellet pertractare, pene inevitabili illas perperam tractandi periculo ſeſe committeret; omnium ergo laboribus gratanter & reverenter uſus ſum; omnibus me debitorem agnoſco, etiam adverſantibus, in illis tamen citandis parcus fui, ne Lectori fierem importunus.

Hoc ergo qualecumque munuſculum, quod ad vos ſuapte natura non tam currit quam volat, *dilectiſſimi Candidati*, indulgentes accipite, & ſi quid minus politum, minuſve ſolidum occurrerit, meæ tenuitati imputantes;

 igno-

ignoſcite ; & orate pro me ; ut delicta mea & ignorantias meas non meminerit Dominus ; ſi quid vero gratum arriſerit , Deo adſcribite , a quo bona cuncta procedunt , cui ſit ſempiterna laus & gloria.

INDEX TITULORUM.

TRACTATUS I.

DE ACTIBUS HUMANIS.

DISSERTATIO I.

De *Actibus Humanis ſecundum ſe.* pag. 1
Cap. I. *De fine Actuum humanorum.* 2
Quæſt. I. *De fine ultimo hominis in communi.* 3
Art. I. *De effectibus finis.* ibid.
§. I. *De Electione.* 7
§. II. *De Fruitione.* 10
Art. II. *An quidquid deliberate vult homo, illud velit propter finem ultimum.* 12
Art. III. *Utrum homo poſſit ſimul intendere plures fines ultimos.* 15
Quæſt. II. *De vera hominis beatitudine.* 18
Art. I. *De beatitudine hominis objectiva.* ib.
Art. II. *De beatitudine formali hominis.* 23
§. I. *De beatitudine formali viæ.* ibid.
§. II. *De Beatitudine formali patriæ.* 25
Art. III. *De Dotibus animæ beatæ.* 30
Art. IV. *De Dotibus corporis beati.* 33
Cap. II. *De Natura Actuum Humanorum.* 36
Quæſt. I. *De voluntario.* 37
Quæſt. II. *De voluntario libero, ſeu de libertate.* 42
Quæſt. III. *De involuntario & ejus cauſis.* 71
Art. I. *An & quomodo violentia cauſet involuntarium.* 72
Art. II. *An & quomodo metus cauſet involuntarium.* 75

Art. III. *An & quomodo concupiſcentia cauſet involuntarium.* 78
Art. IV. *De involuntario per ignorantiam.* 83
§. I. *Circa quæ detur ignorantia invincibilis.* 84.
§. II. *An & quomodo ignorantia cauſet involuntarium.* 93
Cap. III. *De moralitate Actuum humanorum.* 104
Quæſt. I. *Quot & quænam ſint ſpecies moralitatis.* 106
Art. I. *Utrum detur actus humanus indifferens, id eſt, qui nec bonus, nec malus ſit moraliter.* ibid.
Art. II. *Utrum actus externus, interni bonitatem vel malitiam augeat; ita ut melior ſit actio illius, qui eleemoſinam dat de facto, quam ejus qui eam dare vult, & non poteſt defectu facultatis vel occaſionis.* 115
Quæſt. II. *Quot & quænam ſint moralitatis principia?* 118
Art. I. *An & quomodo actus humanus moralitatem deſumat ex objecto.* ibid.
Art. II. *An & quomodo Actus humanus moralitatem deſumat a fine operantis.* 121
Art. III. *An & quomodo Actus humanus moralitatem deſumat ex circumſtantiis.* 123
Quæſt. III. *Quænam ſint affectiones moralitatis.* 130.
Quæſt. IV. *Quænam ſit moralitatis prima regula.* 135

DISSERTATIO II.

De Conſcientia. 138

Cap. I. *De Conſcientia vera & erronea.* 140
Cap. II. *De Conſcientia ſcrupuloſa & lata.* 152
Cap. III. *De Conſcientia certa & dubia.* 158

Art. I.

Art. I. *An Conſcientia dubia ſit regula morum.* 159
Art. II. *Quo principio conſcientia dubia poſſit deponi, & fieri moraliter certa.* 161
Art. III. *Nonnulli caſus circa dubia reſolvuntur ex ſupra dictis principiis.* 168
Cap. IV. *De Conſcientia, ſeu opinione probabili.* 170
Quæſt. I. *Utrum liceat ſequi opinionem probabilem, hominis libertati faventem, in concurſu probabilioris, vel ſaltem æque probabilis quæ favet Legi.* 177
Quæſt. II. *Utrum liceat ſequi opinionem probabiliorem quæ favet libertati, in concurſu minus probabilis quæ favet legi.* 197

TRACTATUS II.

DE LEGIBUS.

DISSERTATIO I.

DE *Legibus in communi.* 202
Cap. I. *Quid ſit Lex.* 203
Cap. II. *An promulgatio ſit de eſſentia Legis.* 210
Cap. III. *An Lex prout in Legiſlatore ſpectatur in actu intellectus vel voluntatis, formaliter conſiſtat.* 214

DISSERTATIO II.

De Legibus in particulari. 218
Cap. I. *De Lege æterna.* ibid.
Cap. II. *De Lege naturali.* 222
Quæſt. I. *Quid ſit Lex naturalis.* ibid.
Quæſt. II. *Quodnam ſit objectum Juris naturalis.* 224
Quæſt. III. *An Lex naturalis poſſit pati mutationem aut interpretationem.* 228

Quæſt. IV. *An Lex naturalis poſſit admittere diſpenſationem.* 230
Cap. III. *De Lege poſitiva divina.* 234
Quæſt. I. *De Lege veteri, ſeu Moſaica.* ib.
Quæſt. II. *De Lege Evangelica.* 254
Art. I. *An Lex Evangelica ſit vera Lex.* 255
Art. II. *In quo Lex Evangelica conveniat & differat a Lege veteri.* 260
Cap. IV. *De Lege humana.* 261
Quæſt. I. *De natura Legum humanarum.* 262
Art. I. *An & quibus hominibus competat poteſtas ferendi Leges.* ibid.
Art. II. *Quænam ſit materia Legum humanarum.* 269
§. I. *An Lex humana poſſit præcipere actus internos.* 270
§. II. *Utrum modus finiſque Legis cadant ſub præcepto.* 276
Art. III. *Qualis eſſe debeat promulgatio Legum humanarum.* 279
Art. IV. *An ut Lex humana obliget requiratur conſenſus ſive acceptatio populi.* 283
Art. V. *Quinam Legibus humanis teneantur.* 286
§. I. *Utrum Legislator ſuis Legibus obligetur.* 288
§. II. *An Clerici Legibus civilibus obligentur.* 291
§. III. *An peregrini, advenæ & vagi teneantur Legibus.* 292
Art. VI. *Quæ ſit formalis Legum humanarum obligatio.* 298
§. I. *An Leges humanæ obligent in conſcientia.* ib.
§. II. *Proponuntur & ſolvuntur nonnullæ quæſtiones circa obligationem formalem Legum humanarum.* 305
Quæſt. II. *De variis ſpeciebus Legum humanarum.* 313
Art. I. *De Lege ſcripta.* ibid.
§. I. *De Jure civili.* 314
§. II. *De jure Eccleſiaſtico, ſeu Canonico.* 316

Art. II. *De Lege conſuetudinaria.* 321
Art. III. *De Lege favorabili, ſeu de Privilegiis.* 327
Art. IV. *De Lege pœnali.* 332
§. I. *An dentur Leges pure pœnales, aut mixta.* 333
§. II. *An Leges pœnales obligent ad ſubeundam pœnam ante ſententiam Judicis, declaratoriam.* 338
Art. V. *De Lege irritante.* 342
Quæſt. III. *De ceſſatione Legum humanarum.* 344
Art. I. *De interpretatione Legum humanarum.* 345.
Art. II. *De diſpenſatione a Legibus humanis.* 349.
Art. III. *De derogatione, abrogatione & irritatione Legis.* 360

APPENDIX.

De præcipuis ac communioribus Eccleſiæ præceptis. 362
Art. I. *De primo Eccleſiæ præcepto, ſeu de auditione Miſſæ.* ibid.
Art. II. *De quarto præcepto, ſeu de ſanctificatione Feſtorum.* 370
§. I. *De operibus diebus Feſtis exercendis.* ibid.
§. II. *De operibus vetitis die feſtiva.* 372
Art. III. *De quinto & ſexto Eccleſiæ præcepto, nimirum de jejunio & abſtinentia.* 382

TRACTATUS III.

DE VARIORUM STATUUM OBLIGATIONIBUS.

DISSERTATIO I.

De obligationibus Clericorum. 390
Cap. I. *De obligationibus generalibus Clericorum.* 391

Cap. II.

Cap. II. *De obligationibus Beneficiatorum.* 398
Quæſt. I. *De Horis Canonicis.* 399
Quæſt. II. *De Beneficiis.* 416
Art. I. *De natura & diviſione Beneficiorum.* 417
Art. II. *De variis modis ſeu titulis Beneficium acquirendi.* 419
§. I. *De Collatione libera.* 420
§. II. *De Præſentatione & ſubſequa inſtitutione.* 422
§. III. *De Electione & ſubſequa Confirmatione.* 424.
§. IV. *De Poſtulatione & ſubſequa Admiſſione.* 425.
§. V. *De Reſignatione.* ibid.
§. VI. *De Permutatione.* 427
§. VII. *De Subrogatione.* 429

APPENDIX.

De Penſionibus. 430
Art. III. *De his quibus Beneficia debent conferri.* 431
Art. IV. *De Bonorum Eccleſiaſticorum uſu & dominio.* 435
Art. V. *De Beneficiorum pluralitate.* 441
Art. VI. *De Beneficiariorum reſidentia.* 445
Art. VII. *De Simonia.* 447
Sectio I. *De natura, malitia & diviſione Simonia.* 448
Sectio II. *De modis quibus Simonia committi poteſt.* 453
§. I. *De Simonia in vendendis temporalibus ſpirituali annexis.* ibid.
§. II. *De Simonia circa Miſſarum celebrationem, Sacramentorum adminiſtrationem.* 454
§. III. *De Simonia circa Religionis ingreſſum.* 456
§. IV. *De Simonia circa varios modos ambiendi, & conferendi Beneficia.* 457

§. V.

§. V. *De Simonia circa reſignationes & permutationes.* 458
§. VI. *De Simonia in tranſactionibus & compoſitionibus.* 459
Sectio III. *De pœnis Simoniæ.* 461
§. I. *De pœnis Simoniæ in ingreſſu Religionis perpetratæ.* 463
§. II. *De pœnis Simoniæ in Ordinatione perpetratæ.* ibid.
§. III. *De pœnis Simoniæ in Beneficiis commiſſæ.* 464

DISSERTATIO II.

De obligationibus Religioſorum. 468
Cap. I. *De natura & eſſentia ſtatus religioſi.* ib.
Cap. II. *De Religionis ingreſſu & Novitiatu.* 471
Cap. III. *De Profeſſione Religioſa.* 473
Cap. IV. *De Profeſſorum obligationibus.* 478
Quæſt. I. *De Obedientia religioſa.* 479
Quæſt. II. *De Caſtitate religioſa.* 481
Quæſt. III. *De paupertate religioſa.* 482
Cap. V. *De Religionis egreſſu.* 488
Cap. VI. *De Prælaturis religioſis.* 492
Cap. VII. *De variis quæſtionibus Regularium.* 493.

DISSERTATIO III.

De obligationibus parentum erga liberos, & inferiorum erga Superiores & viciſſim. 497
Cap. I. *De obligationibus parentum erga liberos, & viciſſim.* ibid.
Cap. II. *De obligationibus Tutorum, Curatorum, Minorum, &c.* 500
Cap. III. *De obligationibus Dominorum & famulorum erga ſe invicem.* 501
Cap. IV. *De obligationibus Magiſtrorum, & diſcipulorum.* 503

DIS-

DISSERTATIO IV.

De obligationibus perſonarum Judicialium & Forenſium. 503
Caput. I. *De Judice.* 504
Caput II. *De accuſatore, Denuntiatore & Teſtibus.* 510
Caput III. *De Reo.* 513
Caput IV. *De Advocato, Referente, Procuratore, Notario & Apparitore.* 516

DISSERTATIO V.

De obligationibus Regum & Magiſtratuum, Ducum & Militum. 518

DISSERTATIO VI.

De obligationibus Medicorum, Pharmacopolarum & Chirurgorum. 520

APENDIX.

Circa receptionem Concilii Tridentini. 521

TRACTATUS IV.

DE PECCATIS.

DISSERTATIO PRIMA.

De Peccatis in communi. 524
Caput I. *De eſſentia peccati.* ibid.
Caput II. *De mutua peccatorum ab invicem diſtinctione.* 533

Quæſt. I.

Quæſt. I. *Unde peccatorum diſtinctio ſpecifica deſumenda ſit.* 533
Quæſt. II. *Unde repetenda ſit diſtinctio peccatorum numerica.* 537
Cap. III. *De peccatorum connexione & inæqualitate.* 543
Cap. IV. *De effectibus peccatorum.* 550
Cap. V. *De peccati diviſione.* 545.

DISSERTATIO II.

De Peccatis in particulari. 556
Cap. I. *De Peccato commiſſionis & omiſſionis.* 557
Cap. II. *De Peccatis ignorantiæ, infirmitatis & malitiæ.* 564
Quæſt. I. *Utrum peccatum ex habitu, ſit peccatum malitiæ?* 565
Quæſt. II. *Utrum dentur peccata ignorantiæ?* 568
Cap. III. *De Peccatis oris, cordis, & operis.* 594.
Quæſt. I. *De mendacio.* ibid.
Quæſt. II. *De delectatione moroſa.* 604
Art. I. *De delectatione moroſa per ordinem ad conſenſum.* 605
Art. II. *De delectatione moroſa per ordinem ad objectum.* 608
Cap. IV. *De Peccato mortali & veniali.* 616
Quæſt. I. *De exiſtentia & malitia peccati mortalis.* 617
Quæſt. II. *De requiſitis ad peccatum mortale.* 620.
Quæſt. III. *De pœnis peccati mortalis.* 624
Quæſt. IV. *De exiſtentia peccati venialis.* 628
Quæſt. V. *De habitudine peccati mortalis ad veniale.* 634
Quæſt. VI. *De habitudine peccati venialis ad mortale.* 637
Quæſt. VII. *De pœnis peccati venialis.* 642

Cap. V.

Cap. V. *De Peccatis capitalibus.* 645
Quæſt. I. *De ſuperbia.* ibid.
Quæſt. II. *De ira.* 651
Quæſt. III. *De avaritia.* 653
Quæſt. IV. *De invidia.* 655
Quæſt. V. *De acedia ſeu deſidia.* 657
Quæſt. VI. *De gula.* 658
Quæſt. VII. *De luxuria.* 668
Art. I. *De luxuria in genere.* ibid.
Art. II. *De variis luxuriæ ſpeciebus.* 674
§. I. *De fornicatione ſimplici.* ibid.
§. II. *De adulterio.* 676
§. III. *De ſtupro.* 678
§. IV. *De raptu.* 680
§. V. *De inceſtu.* 681
§. VI. *De ſacrilegio Venereo.* 683
§. VII. *De peccato contra naturam.* 684
Punctum IV. *De mollitie, ſeu pollutione.* 685
Punctum II. *De ſodomia.* 687
Punctum III. *De Beſtialitate.* 689
Punctum IV. *De inordinato concubitu.* ibid.
Art. III. *De impudicitia.* 690
Cap. VI. *De peccato originali.* 694
Quæſt. I. *De exiſtentia peccati originalis.* 695
Quæſt. II. *De natura peccati originalis.* 707
Art. I. *Exponuntur & ſolvuntur variæ opiniones, tum Hæreticorum, tum Catholicorum circa naturam peccati originalis.* 708
Art. II. *Statuitur verior ſententia circa naturam peccati originalis.* 714
Quæſt. III. *De cauſa proxima transfuſionis peccati originalis.* 718
Quæſt. IV. *De ſubjecto peccati originalis.* 724
Quæſt. V. *De pœnis peccati originalis.* 733
Art. I. *De pœnis peccati originalis in hac vita.* ibid.
Art. II. *De pœnis peccati originalis in futura vita.* 734

TO-

TOTIUS THEOLOGIÆ MORALIS LUCULENTA AC DILUCIDA ELUCUBRATIO.

TRACTATUS PRIMUS.

De Actibus Humanis.

HUNC Tractatum in duas partimur Diſſertationes, quarum prima erit de ACTIBUS HUMANIS ſecundum ſe: ſecunda de conſcientia, quæ eſt regula interna Actuum humanorum.

DISSERTATIO PRIMA.

De Actibus Humanis ſecundum ſe.

Nota. CUM omnes noſtræ actiones fiant propter finem, agemus hic primò de fine: ſecundo de natura; tertio de moralitate Actuum Humanorum.

CAPUT PRIMUM.

De fine Actuum Humanorum.

Nota 1. **F**Inis definitur: *id cujus gratia aliquid ſit.*

Dicitur 1. *id:* id eſt, bonum aliquod, ſive verum, ſive apparens; cum voluntas non poſſit amare malum qua malum.

Dicitur 2. *cujus gratia:* ideſt, cujus amore & fruendi deſiderio agens operatur.

Dicitur 3. *aliquid ſit:* id eſt, aſſumitur medium quod ad finis aſſecutionem inſervire poſſe judicatur: ex quo patet finem eſſe primam omnium cauſarum.

1. Dividitur in finem *qui*, *cui* & *quo*.

Finis *qui*, eſt objectum quod per media conſequi intendimus; unde dicitur etiam finis objectivus.

Finis *cui*, eſt ſuppoſitum cui appetitur finis *qui*, ſic proximo appetitur ſanitas, beatitudo.

Finis *quo*, eſt actio qua finis *qui* ſeu *objectivus* poſſidetur, ſic Deus eſt finis objectivus hominis, viſio beatifica eſt finis quo ſeu formalis.

2. Dividitur in finem *operis* & finem *operantis*.

Finis *operis* eſt res illa ad quam opus ex ſe ordinatur, ſic ſublevatio pauperis eſt finis eleemoſynæ; vocatur etiam finis *intrinſecus*, quia eſt idem cum ipſo objecto.

Finis *operantis* eſt ille quem ſibi proponit operans: ſic finis dantis eleemoſynam eſt aliquando vanitas, aliquando aliquid aliud, vocatur etiam finis *extrinſecus*.

3. Dividitur in finem *ultimum*, & *non ultimum*.

Finis *ultimus*, eſt is qui ita intenditur, ut in eo ſiſtatur.

Finis *non ultimus*, eſt is qui ita intenditur, ut ad ulteriorem finem referatur, ſic pharmacum intenditur propter ſanitatem; vocatur etiam *finis intermedius*.

4. Finis ultimus dividitur in reſpective ultimum, & abſolute ultimum, ſeu ultimatum.

Finis *reſpective ultimus*, eſt is qui ita intenditur ut in certo rerum ordine ulterius non referatur.

Finis *ultimatus*, eſt is ad quem omnia referuntur, ipſe vero ad aliud referri nequit; talis eſt ſolus Deus.

Nota 2. Multa de fine in communi quæ in Philoſophia pertractari ſolent hic prætermittimus, ut ad ulteriora progrediamur & paucas difficultates reſolvamus; 1. de fine ultimo in communi; 2. de beatitudine quæ eſt verus & ultimus finis hominis; ideo,

QUÆSTIO I.

De fine ultimo hominis in communi.

HIC tria quæruntur, 1. An & quot ſint effectus finis. 2. An quidquid deliberate vult homo, illud velit propter finem ultimum. 3. An homo poſſit agere propter plures fines ultimos tribus articulis.

ARTICULUS I.

De effectibus finis.

Nota. EFfectus finis, dicuntur actus quibus voluntas tendit in finem; unde,

Quæres 1. *Quot & quinam ſint effectus finis?*

Reſp. Sunt octo, quorum tres, nempe *volitio*, *intentio*, & *fruitio* verſantur circa finem;

& quinque, nempe *conſilium*, *conſenſus*, *electio*, *imperium & uſus* verſantur circa media conducentia ad finem.

Dices. Imperium non eſt actus voluntatis ſed intellectus, ergo non eſt effectus finis.

Reſp. nego anteced. Nam triplex eſt tantum actus intellectus, apprehenſio ſcilicet, judicium & diſcurſus; atqui imperium non eſt apprehenſio ut patet; nec eſt judicium aut diſcurſus, nam judicium aut diſcurſus ſic exprimuntur: *hoc vel illud eſt faciendum*, imperium aut ſic; *fac hoc:* ergo non eſt actus intellectus. Reſtat ergo ut ſit actus voluntatis præſupponens actum intellectus proponentis quid agendum vel omittendum ſit; unde D. Thomas (*a*) ait: *voluntas movet alias potentias animæ, ad ſuos actus, utimur autem aliis potentiis cum volumus.*

Inſt. 1. Illius eſt imperare cujus eſt leges condere, eaſque ſubditis intimare; ſed leges condere eaſque ſubditis intimare pertinet ad intellectum; ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Illius eſt imperare præſuppoſitive & ſecundum quid, cujus eſt leges condere, *conc. maj.* Illius eſt imperare efficienter & abſolute, *nego maj.* & ſimiliter ad conſeq.

Itaque recta ratio imperat *præſuppoſitive*, quatenus eſt lumen quod proponit voluntati quid agendum vel omittendum ſit; & *ſecundum quid*, quatenus voluntatem movet, eamque ordinat tanquam regula cui debet conformari; ſed voluntas efficienter movet intellectum, eique abſolute imperat opus, verb. grat. meditationem; hinc intellectus habet rationem ſuaden-

(a) 1. 2. q. 9. art. 1. in corp.

dentis, & voluntas habet rationem imperantis ut agatur.

Inſt. 2. Saltem conſilium eſt actus intellectus; ſed actus intellectus non eſt effectus finis; ergo conſilium non eſt effectus finis. *Reſp. nego minor.*

Prob. minor. Actus illius potentiæ quæ non movetur a fine, non eſt effectus finis; atqui intellectus non movetur a fine; ergo actus intellectus non eſt effectus finis. *Reſp. nego min.*

Prob. min. Quod non habet pro objecto bonum, non movetur a fine; finis enim non movet niſi per bonitatem; atqui intellectus non habet pro objecto bonum; ergo.

Reſp. diſt. maj. Non movetur a fine immediate, *conc. maj.* mediate, id eſt, mediante imperio voluntatis, *nego maj.* voluntas itaque bonitate finis delinita imperat intellectui ut media quibus finem aſſequi poſſit, inquirat, ipſumque applicat ad ponderanda quæ ex præcogitatis ſint ad finem aſſequendum aptiora, ipſumque acuit ad confutanda quæ a propoſito eam avocare poſſent.

Quær. 2. *Quem ordinem inter ſe ſervent hi omnes actus?*

Reſp. Servant ſequentem;

1. Objecti bonitate voluntati propoſita ſtatim exurgit *volitio*, ſeu amor ſimplex & complacentia, quæ eſt *actus elicitus voluntatis reſpiciens bonum ut in ſe amabile*, abſtrahendo ab ejus poſſibilitate vel impoſſibilitate, unde nullum dicit ordinem ad media. Hic actus ſe ſolo non ſufficit ut agens ſibi aliquod bonum actu proponat tanquam finem, quia bonum quod placet poteſt conſiderari ut impoſſibile, v. gr. regia dignitas reſpectu plebeii, bonum autem apprehenſum ut impoſſibile non habet rationem finis quantumcumque placeat, cum

nihil illius obtinendi cauſa fiat; unde præter volitionem requiritur.

2. *Intentio*, eſtque *actus elicitus voluntatis efficaciter & abſolute tendentis in bonum per media conſentanea*. Porro qui efficaciter finem intendit, is ſtatim ſollicite inquirit media quibus obtineri poſſit; quare,

3. *Conſilium*, ſeu *deliberatio* ſequitur, eſtque *actus mentis inquirentis media & ponderantis eorum cum fine proportionem*. Hic actus eſt quidem elicitus ab intellectu, ſed ab intentione efficaci voluntatis imperatus ut ſupra dictum eſt, & ideo eſt effectus finis.

Porro monet Habert conſilium hoc non eſſe quærendum a peccatoribus, quia cum *unuſquiſque judicet prout affectus eſt*, juxta effatum, & peccatores circa finem ultimum peſſime ſint affecti, non aliter quam ſecundum perverſum ſuum ſenſum poſſunt conſulere, hinc Eccli. 8. dicitur: *cum fatuis conſilium non habeas, non enim poterunt diligere niſi quæ eis placent*.

4. *Conſenſus* ſubſequitur, qui eſt *actus elicitus voluntatis efficaciter approbantis & acceptantis media ab intellectu ad finem conſequendum propoſita*.

5. *Electio* ſuccedit, eſtque *actus elicitus voluntatis quo ex pluribus mediis per conſenſum approbatis unum præ alio libere ad finis conſecutionem amplectitur*.

6. *Imperium* advenit, eſtque *actus elicitus voluntatis imperantis uſum mediorum quæ poſt debitam deliberationem electa ſunt*, tanquam ad finem magis idonea.

7. *Uſus* procedit qui active ſumptus definitur: *actus elicitus voluntatis applicantis ſeipſam vel aliis potentias ad medii electi executionem*; ſumptus vero paſſive eſt ipſa medii electi executio, eſtque actus imperatus.

8. De-

8. Demum exurgit *fruitio*, quæ eſt *actus elicitus voluntatis ſuaviter quieſcentis in boni amati poſſeſſione*.

Dixi, *actus voluntatis:* quia illa quies licet ſit ceſſatio motus quo tenditur in finem, non eſt tamen ceſſatio ab omni operatione, eſt enim vitalis actus voluntatis in poſſeſſione boni amati & obtenti ſuaviter conquieſcentis.

De his ſat conveniunt Theologi, ſed aliquæ diſputationes de electione & fruitione moventur, quæ ut ſolvantur, ſit,

§. I. *De Electione.*

Quær. 1. AN *poſſit voluntas e duobus mediis eligere minus idoneum, relicto magis idoneo?*

Reſp. affirm. Quia in tali caſu neutrum medium proponitur ut neceſſarium, cum utrumque ad finem deducere poſſit; ergo voluntas quæ eſt de ſe libera, poteſt relicto magis idoneo, minus idoneum eligere; patet experientia, qua videmus infirmos quibus ad ſanitatem recuperandam proponuntur duo pharmaca unum præ alio ſalubrius, ſed acerbius, quotidie eligere minus acerbum, ſalubriori relicto.

Objicies 1. Voluntas non agit libere niſi ut eſt rationalis; ſed ſi eligeret medium minus idoneum relicto magis idoneo, non ageret ut eſt rationalis; ergo voluntas non poteſt e duobus mediis, eligere minus idoneum.

Reſp. diſt. maj. Voluntas non agit libere niſi ut eſt rationalis, id eſt, niſi præeunte rationis advertentia & motivo, *conc. major.* id eſt, niſi ſecundum rectam rationem operando, *nego maj.* & ſic diſtincta minore, *nego conſeq.*

Inſt. Atqui medium minus bonum in concurſu medii melioris, non poteſt movere vo-

luntatem; ergo voluntas eligens medium minus bonum agit abſque motivo.

Prob. ant. Malum qua malum non poteſt movere voluntatem ad affectationem; atqui medium minus bonum meliori collatum, eſt malum; ergo, &c.

Reſp. nego min. Bonitas enim non conſiſtit in diviſibili, unde major bonitas alicujus medii non tollit bonitatem alterius minorem.

Objicies 2. Voluntas non poteſt eligere medium minus bonum, niſi repudiet medium melius, cognitum ut tale: atqui voluntas non poteſt repudiare medium melius cognitum ut tale, nam voluntas non repudiat niſi malum, atqui medium melius cognitum ut tale nec eſt, nec judicatur malum; ergo.

Reſp. diſt. min. Voluntas medium melius cognitum ut tale, non poteſt repudiare, poſitive per odium nempe & deteſtationem, *conc. min.* negative, id eſt, non amplecti, *nego min.* Voluntas enim quibuslibet poſitis mediis remanet libera & indifferens; ergo poteſt omittere id omne quod ſibi proponitur ut bonum privatum, quia nullum bonum privatum ex ſe voluntatem neceſſario determinare poteſt, quod ſolius boni increati eſt proprium.

Quær. 2. *Quid requiritur ut electio ſit recta & honeſta?*

Reſp. Requiritur ut medium quod eligitur ſit efficacius & magis idoneum ad finis conſecutionem; nam ut electio ſit honeſta debet prudenter fieri, cum prudentia ſit recta ratio agibilium; atqui ut electio prudenter fiat, debet eligi medium magis idoneum; ergo ut ſit honeſta debet eligi medium magis idoneum; quod eſt verum præſertim in moralibus.

Dices. Conſilia Evangelica ſunt media magis idonea ad ſalutem; atqui non peccat contra

tra prudentiam qui ea non eligit; ergo prudentia non præcipit ut medium magis idoneum eligatur.

Reſp. diſt. maj. Sunt media magis idonea in ſe & abſolute, *conc. maj.* relative ad ſingulos homines, *nego maj.* ait enim Apoſtolus (*b*): *melius eſt nubere quam uri.* Diſt. etiam minorem, non peccat contra prudentiam qui conſilia Evangelica non eligit, cum ad eorum obſervantiam non eſt a Deo vocatus, *conced. min.* cum eſt vocatus, *nego min.*

Itaque quiſque attendere debet id ad quod vocatur a Deo, illudque eligere, alias peccat contra prudentiam ſi vocationi ſuæ non reſpondeat.

Quæres 3. Utrum poſita efficaci & abſoluta finis intentione, electio ſit libera cum unicum occurrit medium ad finem obtinendum?

Reſp. Non eſt libera in ſe, ſed tantum in cauſa; ratio eſt quia homo non poteſt voluntate efficaci velle impoſſibilia: atqui ſi poſita intentione finis efficaci nollet eligere medium quod eſt unicum, & ſine quo finis obtineri non poteſt, vellet voluntate efficaci aliquid impoſſibile; ergo non poteſt homo ſuppoſita intentione efficaci finis, rejicere medium unicum, ſed ad illud neceſſitatur.

Dices. Voluntas ad exercitium neceſſitari non poteſt niſi a bono increato; ergo eſt libera in electione unici medii ad finem.

Reſpond. diſt. ant. Voluntas ad exercitium non poteſt neceſſitari, in ſenſu diviſo intentionis efficacis, *conc. ant.* in ſenſu compoſito ejuſdem, *nego ant.*

Inſt. 1. Talis neceſſitas non poteſt peti nec a fine;

(b) 2. Corinth. 7.

a fine, nec a medio, cum utrumque ſit finitum, ergo eſt fictitia.

Reſp. nego conſeq. Equidem talis neceſſitas non petitur a fine vel medio ſolitarie ſpectatis, ſed petitur ex neceſſaria connexione medii illius cum fine efficaciter intento, qui ita non poteſt intendi abſque efficaci volitione medii abſolute neceſſarii.

Inſt. 2. Ergo reus non peccat qui vitæ conſervationem efficaciter intendens, nec valens illam aliter conſervare quam perjurio, pejerat: falſum conſequens.

Reſp. nego ſequelam maj. Quia perjurium eſt liberum in cauſa, nempe in intentione conſervationis vitæ quam potuit omittere, libertas autem in cauſa ſufficit ad meritum vel demeritum.

§. II. *De Fruitione.*

Quær. I. IN *quo actu conſiſtat fruitio proprie dicta?*

Nota. Ad fruendum aliqua re hæc tria eſſe neceſſaria, amare, poſſidere, & gaudere ſeu delectari: nam ſi quis amat & nullo modo poſſidet, deſiderat ſed non fruitur re quam diligit, ſimiliter qui amat & poſſidet aliquid, & de ejus poſſeſſione non delectatur, illo non fruitur; quæritur ergo in quonam ex his tribus formaliter & eſſentialiter conſiſtat fruitio, pro cujus ſolutione;

Reſp. Fruitio proprie nec eſt amor, nec poſſeſſio, ſed eſt delectatio ex amore & præſentia rei amatæ cauſata. Ratio eſt, quia ut ait Divus Thomas, (c) *fruitio & fructus ad idem per-*

(c) D. Thomas, 1. 2. q. 11. art. 1. in corp.

pertinere videntur, & unum ex altero derivari; ergo ſicut fructus eſt id quod ab arbore ultimo expectatur & cum quadam dulcedine percipitur; ita fruitio eſt quid ultimum quod in re expectimus, & quod cum quadam ſuavitate percipimus, atqui delectatio eſt ultimum quod in re expectimus; prius ſiquidem eſt quod rem amemus, poſtea quod illam conſequamur, & tandem in ejus poſſeſſione quieſcamus & delectemur; ergo fruitio conſiſtit eſſentialiter in delectatione.

Dices 1. Divus Auguſtinus, (*d*) ait: *frui, eſt amore inhærere alicui rei propter ſe ipſam.* Ergo fruitio conſiſtit in amore.

Reſp. diſt. conſeq. Conſiſtit in amore cauſaliter, *conc.* formaliter, *nego conſeq.* Auguſt. enim loquitur in ſenſu cauſali non formali, amor autem eſt cauſa delectationis in qua fruitio conſiſtit; unde idem Auguſtinus (*e*) ait: *frui eſt cum gaudio uti.*

Quæres 2. *An fruitio ſit ſemper circa finem?*

Reſp. affirm. Nam fruitio eſt ſemper circa illud quod per ſe eſt appetibile: atqui ſolus finis eſt per ſe appetibilis; ergo.

Dices. Fruitio eſt æque circa media ac circa finem: quod ſic probo: actus virtutum ſunt media ad ultimum finem; atqui juſtus prudenter fruitur & conquieſcit in actibus virtutum; ergo fruitio eſt æque circa media ac circa finem.

Reſp. nego ant. ad prob. *diſt. maj.* Actus virtutum ſunt media non pura, *conced. maj.* ſunt media pura, *nego maj.* ſunt enim media ſimul & fines quibus licitum eſt frui.

Ita-

(*d*) Divus Auguſtinus lib. 1. de doctrina Chriſtiana.
(*e*) Divus Auguſt. lib. 10. de Trinit. cap. 11.

Itaque duplex eſt medium, purum ſcilicet & non purum.

Medium purum, eſt res quæ per ſe nullatenus appetibilis eſt, talia ſunt omnia quæ naturam rationalem nec perficere, nec meliorem reddere poſſunt, ut ſunt omnia temporalia, nempe fama, honor, divitiæ, quibus duntaxat uti licet, nullatenus frui.

Medium non purum, eſt res quæ licet ad finem ulteriorem conducat (ſub quo reſpectu habet rationem medii) per ſe tamen appetibilis eſt; & ſub hoc reſpectu habet rationem finis intermedii.

Porro actus virtutum ſunt media non pura quibus uti licet tanquam mediis juxta illud (*f*); *ſi vis ad vitam ingredi, ſerva mandata.* Et frui ſeu delectari tanquam fine ut docet Regius Pſaltes (*g*) his verbis: *Judicia Domini vera . . . . . . deſiderabilia ſuper aurum & lapidem pretioſum multum & dulciora ſuper mel & favum.*

ARTICULUS II.

An quidquid deliberate vult homo, illud velit propter finem ultimum.

Nota 1. Ultimum finem dupliciter conſiderari poſſe;

1. *Confuſe* & ſub ratione communi, quomodo ſpectatur ab iis qui hoc unum ſciunt quod felices eſſe velint, nec ſatis ſciunt an in divitiis, honoribus, &c. felicitatem reperturi ſint.

2. *Diſtincte & determinate*, ut ſi quis rem determinatam, v. gr. Deum, vel divitias ſibi pro-

(*f*) Matth. 19. (*g*) Pſalm. 18.

proponat tanquam ſummum bonum, & ad illud aſſequendum tendat.

Nota 2. Humanam voluntatem dupliciter ferri in finem ultimum.

1. *Explicite*, dum quis v. g. eleemoſynam dat expreſſo retributionis æternæ intuitu.

2. *Implicite & virtualiter*, dum quis operatur, nihil de beatitudine, ſed de ſola appetitus ſui expletione cogitans. His præmiſſis

Dico. *Quidquid homo deliberate vult, illud vult implicite ſaltem & virtualiter, propter ultimum finem confuſe & in communi ſpectatum, non autem ſpectatum in particulari & determinate.*

Probatur 1. *pars.* Ille in omnibus actibus deliberatis agit propter finem ultimum, ſeu beatitudinem, qui ſemper operatur ut bene ſibi ſit; atqui homo ſemper operatur ut bene ſibi ſit; ergo, &c.

Probat. min. Ille ſemper operatur ut bene ſibi ſit, qui nihil vult niſi quatenus bonum ſibi; atqui homo nihil vult niſi quatenus bonum ſibi: alioquin poſſet velle malum qua malum ſibi, quod eſt impoſſibile, cum malum qua malum nihil habeat quod voluntatem allicere poſſit; ergo homo ſemper operatur ut bene ſibi ſit.

Hinc D. Auguſt. (*h*) ait: *Verum eſt quod omnes homines eſſe beati velint, idque unum ardentiſſimo amore appetant, & propter hoc cætera quæcumque appetant.*

Prob. 2. *pars.* Finis ultimus determinate ſumptus eſt ipſe Deus, in quo ſolo ſita eſt beatitudo noſtra: atqui quidquid deliberate vult homo, illud non vult propter Deum, quia

(*h*) Divus Auguſt. lib. 13. de Trinit. cap. 3.

quia plura vult quibus ſe avertit a Deo, & convertit ad creaturam; ergo quidquid deliberate vult homo, illud non ſemper vult propter finem ultimum in particulari & determinate ſpectatum.

Objicies 1. Nihil volitum quin præcognitum; atqui homo inter agendum plerumque de fine ultimo non cogitat; ergo plerumque ipſum non appetit.

Reſpond. diſt. maj. Nihil volitum expreſſe quin præcognitum, *conc. maj.* nihil volitum confuſe & ſub ratione communi, quin præcognitum, *nego maj.* & conceſſa minor. *diſt. conſeq.* Ergo homo plerumque non appetit finem ultimum, expreſſe & in particulari, *conc.* confuſe & ſub ratione communi, *nego conſeq.* ad hoc autem ſufficit quod homo in omnibus actibus ſuis deliberatis quodammodo ſibi ſatisfacere quærat, quod eſt quidpiam ad beatitudinem ſpectans, & quaſi ejus effluvium.

Inſt. Si omnis actio humana tendat in beatitudinem in communi, nulla dabitur actio humana otioſa; falſum conſeq. *Reſp. nego ſequel. maj.*

Prob. ſequelam maj. Actio otioſa illa dicitur quæ ad nullum finem ordinatur: at ſi omnis actio humana reſpiciat beatitudinem in communi, nulla erit quæ ad aliquem finem non ordinetur; ergo nulla erit otioſa.

Reſp. diſt. major. Actio otioſa illa dicitur quæ ad nullum finem in particulari ordinatur, *conc. maj.* quæ ad nullum finem ſpectatum in communi, *nego maj.* & ſic diſtincta min. *neg. conſeq.* Itaque ideo actio dicitur otioſa quod careat fine aliquo particulari & intermedio ab operante intento.

Objicies 2. Juſtus vult aliquando peccatum veniale; atqui non vult illud propter ultimum finem; non enim illud vult propter Deum ad quem

quem ordinari non poteſt; nec propter creaturam; alias peccaret mortaliter ponendo finem ultimum in creatura; ergo id omne quod vult homo, non illud vult propter finem ultimum.

Reſp. diſt. min. Non illud vult propter finem ultimum determinate & in particulari ſumptum, *conc. min.* confuſe & in communi ſumptum, *nego min.* Itaque appetere finem ultimum in communi nihil aliud eſt quam velle eſſe beatum, porro ex D. Auguſt. (*i*) *beatum eſſe, tam magnum eſt bonum, ut hoc & boni velint & mali.* Dum enim peccant, id unum quærunt ut fiant beati; ergo quilibet homo hoc ſenſu appetit finem ultimum confuſe & indiſtincte.

Objicies 3. Voluntas hominis eſt libera; ergo poteſt quædam velle, & eadem nolle propter finem ultimum.

Reſp. diſt. ant. Voluntas eſt libera quoad exercitium, *conced. anteced.* quoad ſpecificationem, *ſubdiſting.* reſpectu finium particularium, verbi gratia, Dei vel creaturæ, in quibus ultimum finem conſtituere poteſt, *conc.* reſpectu finis ultimi generaliter apprehenſi, *nego ant.* Unde nihil poteſt velle, niſi referatur ſaltem implicite ad beatitudinem in communi.

ARTICULUS III.

Utrum homo poſſit ſimul intendere plures fines ultimos?

Nota. Finis ultimus, alius eſt adæquatus; alius inadæquatus.

Finis

(i) D. Auguſt. in Pſalm. 118.

Finis adæquatus, eſt is qui totus & ſeorſim ab alio, ſufficienter movet ad agendum, ut divitiæ reſpectu avari tantum.

Finis inadæquatus, eſt ille qui ſimul cum alio fine voluntatem movet ad agendum, ſic reſpectu avari ſimul & ambitioſi, divitiæ & honores ſunt duo fines ultimi inadæquati; his notatis

Dico, homo non poteſt agere ſimul & ſemel propter plures fines ultimos adæquatos & totales.

Prob. 1. ratione D. Thomæ (*k*): ultimus finis adæquatus & totalis habet totaliter dominari voluntati: ſed implicat duos eſſe fines qui totaliter voluntati dominentur, juxta illud Chriſti (*l*) *nemo poteſt duobus dominis ſervire:* ergo repugnat dari plures ultimos fines totales & adæquatos

Prob. 2. De ratione finis ſimpliciter ultimi totalis & adæquati eſt, quod omnia ad ipſum, ipſe vero ad aliud non referatur; atqui repugnat ſimul dari duo ultima hujuſmodi; nam vel unum ordinaretur ad aliud, vel non; ſi ordinaretur, jam eſſet bonum ſubordinatum, non ultimus finis; ſi non ordinaretur ad aliud, iſtud jam non eſſet finis ultimus, utpote non ſubjiciens omnia ſuæ ordinationi; ergo repugnat duplex ultimus finis ſimpliciter & adæquatus.

Dices 1. Gentiles ſibi proponebant plures Deos; Ergo & plures fines ultimos.

Reſp. diſt. conſeq. Ergo ſibi proponebant plures fines ultimos partiales & inadæquatos, *conc.* totales & adæquatos, *nego conſeq.*

Itaque Gentiles rationem ultimi finis inter ſuos deos confictos dividebant, & unum pro uno

(K) D. Thom. 1. 2. q. 1. art. 5. in arg. ſed contra eſt.
(l) Matth. 7.

uno bono largiendo, alium pro alio colebant, v. gr. martem pro re militari, apollinem pro ſcientia, venerem pro fecunditate, &c. & ideo omnes dii diſtributive ſumpti, erant eorum finis inadæquatus; & collectio deorum, erat finis adæquatus & totalis.

Dices 2. Idem homo poteſt intendere ſimul diverſa peccata mortalia inter ſe diſparata, v. g. furtum, fornicationem, ſuperbiam, &c. in quibus finem ſuum ultimum, ſaltem interpretative conſtituat; ergo plures fines ſimpliciter ultimos ſaltem interpretative poteſt habere.

Reſp. nego conſeq. Finis enim ultimus peccantis mortaliter eſt propria ſua delectatio, quæ in omnibus peccatis etiam diſparatis una ſemper & eadem eſt; ergo ſemper unum & eundem finem ultimum intendit. Illa vero creatura propter quam peccat mortaliter, eſt duntaxat finis proximus ad quem tendit, & a quo ejus actus ſpecificatur, unde licet illa poſſit eſſe multiplex, non tamen propterea poteſt habere plures fines ultimos ſimpliciter adæquatos. Solutio eſt D. Thomæ (*m*).

Inſt. Voluntas ex hoc quod conſtituit ſuum ultimum finem in aliquo, non amittit ſuam libertatem; ergo poſtquam conſtituit aliquis ſuum finem in aliquo, puta voluptate, poteſt ſimul conſtituere ſuum finem in alio, puta divitiis.

Reſp. neg. conſeq. cum D. Thom. (*n*) dicente: *quod poteſtas voluntatis non habet ut faciat oppoſita eſſe ſimul, quod contingeret ſi tenderet in plura diſparata, ſicut in ultimos fines.*

QUÆ-

(*m*) D. Thom. in 4. diſt. 42. q. 2. art. 1.
(*n*) D. Thom. 1. 2. q. 1. art. 5. ad 3.

QUÆSTIO II.

De vera hominis beatitudine.

Nota 1. **B**Eatitudo alia eſt viæ, alia patriæ.

Beatitudo viæ, eſt *Status bonorum aggregatione dotatus, ſed non plene perfectus.*

Beatitudo patriæ definitur: *Status omnium bonorum aggregatione perfectus.*

Dicitur 1. *Status*, id eſt vitæ conditio ſtabilis: beatitudo enim inamiſſibilis eſt æterna; juxta illud, *Juſti in perpetuum vivent* (o):

Dicitur 2. *Omnium bonorum &c.* id eſt, ſummi boni quod dicitur *omne bonum, Exodi* 33.

Nota 2. Beatitudo alia eſt objectiva, alia formalis.

Beatitudo *objectiva*, eſt objectum cujus poſſeſſione ſatiatur appetitus hominis.

Beatitudo *formalis*, eſt actio qua cum summo voluptatis ſenſu poſſidetur objectum beatitudinis, his præmiſſis agemus,

1. De beatitudine objectiva; 2. De beatitudine formali; 3. De dotibus animæ beatæ; 1. De dotibus corporis beati.

ARTICULUS I.

De beatitudine hominis objectiva.

D*Ico beatitudo objectiva hominis ſive in via, ſive in patria eſt ſolus Deus.*

Prob. 1. *ex ſcript.* dicente (p): *Hæc eſt vita æterna ut cognoſcant te ſolum Deum, & quem miſi-*

(o) Sap. 5. verſ. 19. (p) Joann. 17.

miſiſti Jeſum Chriſtum: unde D. Aug. (*q*) aſſerit: *ut vita carnis anima eſt, ita vita beata hominis Deus eſt.*

Prob. 2. *ratione:* In eo ſolo poſita eſt beatitudo hominis, quod ſolum poteſt hominis animam ita ſatiare, ut nihil amplius ipſi deſiderandum ſuperſit; atqui ſolus Deus eſt talis, juxta illud Divi Auguſtini (*r*) *Feciſti nos ad te, & inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te;* Ergo in ſolo Deo poſita eſt hominis beatitudo objectiva.

Prob. min. Anima hominis non poteſt ſatiari quin perfecte ſatietur utraque ejus potentia, intellectus ſcilicet & voluntas; atqui ſolus Deus poteſt intellectum hominis ſatiare quantum ad cognitionem veri; & voluntatem ejus quantum ad fruitionem boni; ergo ſolus Deus poteſt animam hominis ita ſatiare, ut nihil ipſi deſiderandum ſuperſit.

Probat. min. Nam objectum intellectus eſt univerſale verum, & objectum voluntatis eſt univerſale bonum; atqui verum & bonum univerſale in ſolo Deo reperitur, non vero aliqua creatura quæ ſolum habet veritatem & bonitatem participatam & ordinatam ad ipſum Deum; ergo ſolus Deus poteſt appetitum hominis ſatiare quantum ad cognitionem veri & fruitionem boni; ergo ſolus Deus eſt beatitudo hominis objectiva.

Hinc ſequitur res terrenas; nimirum divitias, honores, voluptates, ſcientias, &c. animam occupare poſſe, nullatenus ſatiare.

Objicies 1. Bona creata appetitum hominis ſatiare poſſunt; ergo poſſunt eſſe beatitudo hominis.

(*q*) D. Auguſt. lib. 19. de Civit. Dei cap. 26.
(*r*) D. Auguſt. lib. 1. Confeſſ. cap. 1.

minis objectiva; ergo non ſolus Deus. *Reſp. nego ant.*

Prob. ant. Appetitus finitus poteſt ſatiari per finiti boni poſſeſſionem; atqui appetitus hominis eſt finitus; ergo.

Reſp. diſt. maj. Appetitus finitus tam intrinſece quam extrinſece poteſt, &c. *conced. maj.* Appetitus finitus intrinſece & finitus extrinſece & objective, *nego maj.* atqui hominis appetitus eſt finitus intrinſece & quoad entitatem, *conced. minor.* extrinſece & objective, *nego minor.* verſatur enim circa omnem veritatem & omne bonum, ſive circa verum & bonum infinitum, unde *nego conſequentiam.*

Inſt. 1. Atqui appetitus hominis non eſt infinitus objective; ergo.

Prob. ſub. Ille appetitus qui non poteſt verſari circa objectum infinitum, non eſt infinitus objective; atqui appetitus hominis non poteſt verſari circa objectum infinitum; ergo. *Reſp. nego min.*

Prob. minor. Appetitus hominis non poteſt poſſidere objectum infinitum; ergo non poteſt circa illud verſari.

Reſp. diſt. ant. Appetitus hominis non poteſt poſſidere objectum infinitum poſſeſſione civili, *conc. ant.* poſſeſſione naturali & phyſica, *nego ant.*

Poſſeſſio civilis, eſt detentio rei quoad dominium directum.

Poſſeſſio naturalis, eſt gratiſſima creatæ mentis cum ſummo ſuo bono conjunctio; atqui mens humana ſic cum Deo poteſt conjungi; ergo.

Inſt. 2. Ut poſſemus Deum poſſidere poſſeſſione vitali & phyſica, deberet eſſe quædam proportio inter facultatem quæ poſſidet, & objectum quod poſſidetur; atqui Deum in-

ter

ter & facultatem creatam hominis nulla eſt proportio; ergo.

Reſpond. diſting. minor. Nulla eſt proportio entitatis, *conced. minor.* habitudinis, *nego min.*

Proportio entitatis eſt ſimilitudo in natura, qualis eſt inter duos oculos.

Proportio habitudinis, eſt relatio eſſentialis unius ad aliud, qualis eſt inter oculum & colores; atqui inter Deum & mentem humanam eſt relatio eſſentialis, cum mens humana cognoſcere poſſit & amare; Deus vero cognoſci & amari, ergo inter utrumque eſt proportio habitudinis.

Inſtab. 3. Mens humana non poteſt attingere objectum infinitum; ergo inter Deum & mentem humanam nulla eſt proportio habitudinis.

Reſp. diſt. ant. Non poteſt attingere objectum infinitum, infinito modo, *conc. anteced.* finito modo, *nego anteced.* finita enim actione mens humana verſatur circa Deum, alias ſolus Deus ſeipſum cognoſceret.

Inſt. 4. Atqui mens humana non poteſt attingere objectum infinitum, vel ſi illud attingat, attingit modo infinito; ergo nulla ſolutio. *Reſp. nego ant.*

Prob. ant. Facultas quæ objectum infinitum exigit, non exigit illud niſi ut plene ſatietur; atqui plene ſatiari non poteſt, niſi objectum infinitum attingat modo infinito; ergo. *Reſp. nego min.*

Prob. min. Ideo ex nobis facultas, ſeu appetitus ſatiari non poteſt per bona creata, quia poſt cujuslibet boni creati adeptionem ſemper ſupereſt aliquid quod voluntas appetere poſſit, nempe bonum infinitum; atqui ſi voluntas exigat objectum infinitum, & illud

non

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

non niſi modo finito attingat, ſupererit etiam aliquid quod voluntas appetere poſſit, nempe idem objectum perfectiori modo cognoſcibile; ergo non ſatiabitur voluntas, niſi, &c.

Reſp. nego minor. Quia etſi appetitus finitus exigat objectum infinitum, non tamen exigit eidem uniri, niſi quantum poteſt; atqui non poteſt ei uniri niſi finito modo; ergo nihil amplius exigit, & conſequenter perfecte ſatiatur.

Objicies 2. Deus naturali inſtinctu non expetitur; Ergo non eſt ſummum hominis bonum. *Reſp. nego ant.*

Prob. ant. Quod viribus naturæ non poſſumus obtinere, naturali deſiderio non expetimus; atqui naturæ viribus Deum obtinere non poſſumus; ergo.

Reſp. nego major. ut enim aliquid naturali inſtinctu appetamus, ſatis eſt quod ſit ſummum noſtrum bonum, & voluntatem noſtram ad ſe rapiat, quocumque modo illud aſſequi valeamus.

Inſt. Appetitus naturalis non eſt homini conceſſus ad rem impoſſibilem; ergo naturali deſiderio non expetimus id quod naturæ viribus conſequi non poſſumus.

Reſp. diſt. ant. Non eſt conceſſus ad rem omnimode impoſſibilem, *conc. antec.* ad rem impoſſibilem tantummodo naturæ viribus; *nego ant.* quamvis ergo naturæ viribus æternam felicitatem aſſequi non valeamus, non tamen dici poteſt abſolute impoſſibilis, ſiquidem ejus per gratiam adipiſcendæ ſumus naturaliter capaces.

Reſolves, hominem teneri ſingula ſua opera ad Deum tanquam ad ſuum ultimum finem, & objectum ſuæ beatitudinis determinatum referre,

ferre, non quidem actuali intentione cujus non eſt capax, ſed virtuali, dicente Apoſtolo (*ſ*): *Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti facite.*

ARTICULUS II.

De Beatitudine formali hominis.

QUæſtio procedit de beatitudine formali tum viæ, tum patriæ.

§. I. *De beatitudine formali viæ.*

QUæres 1. *utrum in præſenti vita ſit aliqua beatitudo?*

Reſp. 1. Non datur perfecta; nam is non poteſt eſſe perfecte beatus qui repletus eſt miſeriis, atqui ex Job 14. *Homo natus de muliere, brevi vivens tempore repletur multis miſeriis;* ergo, &c.

Reſp. 2. Datur in præſenti ſtatu aliqua beatitudo inchoata & imperfecta. Nam qui ſummum bonum imperfecte poſſidet, ille eſt imperfecte beatus; atqui homo in præſenti vitæ ſtatu ſummum bonum imperfecte poſſidere poteſt, nam *qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo;* ait D. Joann. (*t*) ergo poteſt eſſe imperfecte beatus; unde ſcriptura dicit, *beati immaculati in via;* (*u*) & *beatus vir qui timet Dominum* (*x*).

Quæres 2. *In quo conſiſtit præſentis vitæ beatitudo formalis?*

Reſp. Conſiſtit in Dei amore; nam in eo conſi-

(*ſ*) ad Coloſ. 3. (*t*) 1 Joann. 4.
(*u*) Pſalm. 118. (*x*) Pſalm. 111.

conſiſtit hujus vitæ beatitudo per quod Deo unimur, ipſumque poſſidemus; atqui unimur Deo, ipſumque poſſidemus per ſolum amorem, juxta illud: *qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo* (y) Ergo præſentis vitæ beatitudo conſiſtit in amore.

Dices 1. Fides Deum immediatius attingit quam charitas; ergo in fide ſita eſt hujus vitæ beatitudo.

Reſp. nego ant. Nam fides verſatur quidem circa Deum bonum ſummum, ſed quatenus eſt abſens, charitas vero circa Deum præſentem verſatur, *qui* enim *manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Ergo immediatius & perfectius Deum attingit quam fides quæ deſtituta charitate, eſt plane informis, reperiturque in peccatoribus quos nemo dixerit beatos.

Inſt. Fides prior eſt charitate, ergo immediatius Deum attingit quam charitas.

Reſp. nego conſeq. Non enim a prioritate operationis, ſed ab ejus dignitate & perfectione deſumitur poſſeſſio Dei, actus autem charitatis actu fidei perfectior eſt dicente Apoſt. (z) *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc: major autem horum eſt charitas.*

Dices 2. Ex ſanctis Patribus, beatitudo hujus vitæ conſiſtit in contemplatione; ergo non in amore.

Reſp. diſt. antec. Conſiſtit in contemplatione ſpeculativa & informi, *nego ant.* affectiva & formata charitate, *conc. ant. Hæc eſt ultima perfectio activæ vitæ,* ait D. Thom. (a) *ut ſcilicet non ſolum divina veritas videatur, ſed etiam ut ametur.*

§. II.

(y) 1. Joann. 4. (z) 1. Cor. 13.

§. II. *De Beatitudine formali patria.*

N*Ota:* Circa eſſentiam beatitudinis formalis multiplex eſt ſententia.

Prima eſt Hugonis Victorini qui docuit hominem beatificari per viſionem Dei increatam ipſi unitam; quæ ſententia eſt falſa, nam beatitudo formalis eſt operatio vitalis qua beatus in actu 2. vivit, juxta illud (*b*); *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te Deum verum, &c.* Atqui viſio Dei increata non eſt operatio vitalis hominis beati, cum ſit ipſi extrinſeca, & omnis operatio hominis ſit creata & finita; Ergo, &c.

Secunda eſt Henrici Gandavenſis, qui docuit beatitudinem conſiſtere in illapſu ſpeciali Dei in eſſentiam animæ, quo anima ſubſtantialiter Deificetur, & quodammodo in Deum transformetur ſicut ferrum candens in ignem; verum hæc opinio rejicitur ab omnibus aliis, nam operatio illa in qua beatitudo formalis conſiſtit, eſt actus vitalis, procedens a principio intrinſeco & vitali; atqui illapſus Dei in ſubſtantiam animæ non eſt actus vitalis hominis, cum ſit actus ſolius Dei; ergo, &c.

Nec dicas de ratione præmii eſſe, quod procedat a ſolo præmiante; hoc enim verum eſt de præmio objectivo, id eſt de re quæ datur in præmium; falſum autem de præmio formali, id eſt de poſſeſſione præmii, hæc enim cum ſit actio noſtra, debet effective a nobis procedere.

Tertia ſententia eſt cæterorum Theologorum qui beatitudinem formalem reponunt in operatione animæ; verum cum triplex ſit talis operatio, inter ſe quoque hi dividuntur.

Tho-

(a) 2. 2. q. 180. art. 7. ad 1 (b) Joann. 17.

Thomiſtæ enim eam reponunt in viſione Dei intuitiva quæ eſt *cognitio qua Deus videtur facie ad faciem ut in ſe eſt*.

Scotiſtæ eam reponunt in ſolo amore fruitivo, qui eſt: *Ille quo ſummo bono tanquam præſenti & poſſeſſo adhæremus*.

Bonaventuriſtæ eam reponunt in viſione ſimul & amore.

Plurimi tandem in gaudio beatifico, quod eſt: *intimus ac ſuaviſſimus creatæ mentis ſenſus quo mens adeo ſibi conſcia eſt ſe bene eſſe, ut nihil ultra expetat*. Cum quibus

Dico beatitudo formalis eſſentialiter conſiſtit in ſummo gaudio quo beati de Deo viſo & amato perfunduntur.

Prob. 1. ex Script. & Patribus ex quibus licet nihil colligi poſſit quo præſens controverſia dirimatur, ut ipſe fatetur Gonet Thomiſta, tamen in noſtram propendunt ſententiam; dicitur enim Matth. 27. *intra in gaudium Domini tui*. Et Pſalm. 35. *Torrente voluptatis potabis eos*. Unde D. Auguſt. (*c*) ait: *Beata vita eſt gaudium de veritate*.

Nec dicas cum adverſariis gaudium eſſe beatitudinem integralem, non vero formalem, nam Divus Doctor aſſerit beatitudinem eſſe ſolum gaudium, *Domine*, inquit (*d*), *Ipſa eſt vita beata gaudere ad te, de te, propter te: ipſa eſt, non altera*.

Prob. 2. Beatitudo formalis eſt ſtatus beati quo in ſummo bono clare viſo & amato tanquam in ſuo fine ultimo omnimode ſatiatus, ſuaviſſime conquieſcit; atqui talis ſtatus formaliter habetur per gaudium, cum gaudium nihil aliud ſit quam ſuaviſſimus ille ſenſus, quo poſito

(c) D. Auguſt. l. 10. Confeſſ. cap. 2.
(d) L. 10. Confeſſ. cap. 23.

ſito mens ita contenta eſt, ut nihil amplius appetat, ſed in ipſo conquieſcat; ergo in ſummo illo gaudio formaliter conſiſtit beatitudo.

Objicies 1. In eo quod ſolum eſt proprietas beatitudinis, non conſiſtit formaliter beatitudo; atqui gaudium eſt ſolum proprietas beatitudinis; ergo, &c. *Reſp. nego min.*

Prob. min. Quod ex viſione & amore fluit, eſt tantum proprietas beatitudinis; atqui gaudium ex viſione & amore fluit; ergo.

Reſp. nego min. Equidem viſio & amor ſunt veluti conditio ſine qua beati non gauderent; ſed non ſunt principium eſſentiale a quo fluat gaudium, cum illa ex natura ſua non producant gaudium, ſed ex eo ſolum producitur quod beatus conſcientiam habeat, ſe nihil amplius habere expetendum.

Prob. min. Illud fluit ab amore vel viſione, quod poſitis amore & viſione, ſupponit beatitudinem eſſentialiter completam; atqui gaudium, poſitis viſione & amore ſupponit beatitudinem eſſentialiter completam; ergo, &c. *Reſp. nego min.*

Prob. min. Illud ſupponit beatitudinem eſſentialiter completam, quod ſupponit poſſeſſionem Dei adæquatam; atqui gaudium, poſitis viſione & amore, ſupponit poſſeſſionem Dei adæquatam; ergo.

Reſp. nego maj. Nam poſſeſſio Dei eſt quaſi materia beatitudinis, gaudium vero quod ex illa poſſeſſione percipitur, eſt quaſi ejus forma; atqui res non poteſt in ſuo eſſe formali conſtitui niſi per ejus formam; ſic v. g. Avarus quantumvis ingentes divitias poſſideat, non intelligetur beatus niſi intelligatur deguſtare pecuniæ ſuæ voluptatem; ergo beatitudo formalis non poteſt concipi in poſſeſſione Dei niſi ei

addatur intimus ille & ſuaviſſimus voluptatis & lætitiæ ſenſus.

Inſt. 1. Miſeria damnatorum formaliter conſiſtit in privatione Dei, ab ipſis nec viſi nec amati; ergo a pari beatitudo formaliter conſiſtit in poſſeſſione Dei.

Reſp. neg. antec. Nam miſeria damnatorum non conſiſtit præciſe in tali privatione Dei, ſed inſuper requiritur triſtitia ex illa privatione orta; ſic Martyres qui non erant triſtes, imo qui ſuperabundabant gaudio, non erant miſeri; ergo a contrario formaliter beati non ſunt qui de bono poſſeſſo non gaudent.

Inſt. 2. Amor eſt forma beatitudinis, ergo non gaudium. *Reſp. nego antec.*

Prob. ant. Amor eſt ſummi boni fruitio; atqui fruitio eſt beatitudinis forma; ergo.

Reſp. nego maj. Amor enim eſt ſolum actus quo amatur ſummum bonum; fruitio vero eſt ipſum gaudium, ſeu ſuavis animæ voluptas reſultans ex ſummi boni poſſeſſione per viſionem & amorem; fruitio enim eſt actus voluntatis ſuaviter in boni amati poſſeſſione quieſcentis.

Inſt. 3. Ergo amor fruitivus eſt forma beatitudinis.

Reſp. diſt. illatum: Amor fruitivus præciſe quatenus eſt amor, eſt forma beatitudinis, *nego;* quatenus eſt fruitio, *conc.* fruitio enim idem eſt ac ipſum gaudium.

Objicies 2. Cum Thomiſtis; beatitudo formalis conſiſtit in viſione intuitiva; ergo non in gaudio.

Prob. antec. Beatitudo formalis conſiſtit in eo quod ſatiat appetitum hominis; atqui talis eſt viſio, dicente Scriptura. (*e*) *Satiabor cum apparuerit gloria tua:* ergo &c.

Reſp.

(e) Pſalm. 16.

Reſp. diſt. maj. Beatitudo conſiſtit in eo quod ſatiat appetitum hominis formaliter, *conc. maj.* præſuppoſitive, *nec maj.* atqui viſio ſatiat appetitum hominis præſuppoſitive, *conc. min.* formaliter, *neg. min.* Itaque beatitudo formalis præſupponit viſionem eo fere modo quo ſpecies præſupponit genus quod contrahit & determinat, ſed quemadmodum genus non conſtituit rem formaliter, ita nec viſio conſtituit beatitudinem formaliter.

Inſt. 1. Beatitudo formalis in eo conſiſtit quod conſtituit vitam æternam; atqui viſio conſtituit vitam æternam dicente Chriſto (*f*); *Hæc eſt vita æterna ut cognoſcant te Deum*, *&c.* ergo &c.

Reſp. diſt. maj. Quod conſtituit vitam æternam formaliter, *conc. maj.* præſuppoſitive & cauſaliter, *nego maj.* & ſic ad minorem. Nec aliter intelligi debet textus citatus.

Inſt. 2. Beatitudo ſita eſt in operatione hominis præſtantiſſima; atqui cognitio eſt operatio hominis præſtantiſſima; ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Beatitudo ſita eſt in operatione hominis præſtantiſſima in genere plenæ appetitus ſatietatis, *conc. maj.* in genere entis, *nego maj.* atqui cognitio eſt operatio præſtantiſſima in genere entis, *conc. min.* in genere appetitus ſatietatis, *nego min.* talis eſt ſola voluptas quam mens percipit ex Dei poſſeſſione.

Inſt. 3. Illa operatio eſt præſtantiſſima, quæ eſt quid primum in re; atqui viſio eſt quid primum in beatitudine, eſt enim prior tum amore, tum gaudio; ergo, &c.

Reſp. neg. maj. Eſſentia enim beatitudinis (ſicut præſtantia operationis beatificæ) non deſu-

(f) Joann. 17.

deſumitur ab illa naturæ prioritate; ſed a perfecta appetitus quietatione quæ habetur formaliter per ſolum intimum ſenſum quo beatus ita ſibi conſcius eſt ſe eſſe bene, ut nihil amplius appetendum habeat.

Inſt. 4. Sublata viſione tollitur beatitudo; ergo eſſentia beatitudinis conſiſtit in viſione.

Reſp. Retorqueo: Sublata animalitate tollitur homo; ergo eſſentia hominis conſiſtit in animalitate. Ratio eſt quia ſublata parte, tollitur totum; inde itaque ſequitur tantum viſionem præſopponi ad beatitudinem formalem; verum inde non ſequitur ipſam eſſe beatitudinem formalem.

ARTICULUS III.

De Dotibus animæ beatæ.

Nota. DOtes animæ beatæ ſunt tres, nempe inamiſſibilitas gloriæ; impeccabilitas; & modus quo Deum diligit, circa quos,

Quæres 1. *An beatitudo ſit inamiſſibilis?*

Reſp. affirm. Nam beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus; atqui ſi non eſſet perpetua & inamiſſibilis, non eſſet talis ſtatus, quia cum timore poſſideretur: ergo, &c. hinc ſcriptum eſt: (g) *Juſti in perpetuam vivent:* & (h) *ibunt hi in ſupplicium æternum, juſti autem in vitam æternam.*

Quæres 2. *An beati ſint impeccabiles?*

Reſp. Sunt impeccabiles, & quidem ab intrinſeco.

Prob. 1. *pars.* Summa miſeria non eſt compatibilis cum ſumma & æterna gloria; atqui pecca-

(g) Sap. 5.
(h) Matth. 25.

peccatum eſt ſumma miſeria; beatitudo eſt ſumma & æterna gloria; ergo ſimul non poſſunt eſſe in eodem ſubjecto; ergo beati ſunt impeccabiles.

Prob. 2. pars. Beatitudo neceſſario includit amorem beatificum; atqui peccatum cum amore beatifico compati non poteſt ex ipſa natura ſtatus glorioſi beatorum; nam peccatum eſt averſio a Deo, amor vero beatificus eſt intima unio cum Deo; atqui repugnat aliquem eſſe ſimul averſum a Deo, & cum Deo intime unitum; ergo beati ſunt impeccabiles ab intrinſeco.

Dices. Peccatum veniale non eſt averſio a Deo; ergo cum amore beatifico poteſt conjungi.

Reſp. nego conſeq. Etſi enim peccatum veniale non *avertat* a Deo ut ultimo fine, *divertit* tamen ab ipſo; ſed cum amore beatifico eſt incompoſſibilis nedum averſio a Deo, ſed etiam diverſio; cum enim amor beatificus ſit continuus & nunquam interruptus, omnia quæ beatus diligit, refert & ordinat in divinam bonitatem tanquam in ultimum finem; ergo cum illo nedum averſio, ſed nec etiam diverſio a Deo, compoſſibilis eſt.

Quæres 3. An beati libere ament Deum?

Reſp. negat. Sed illum amant neceſſario tum neceſſitate ſpecificationis, ita ut non poſſint ipſum odiſſe; tum neceſſitate exercitii, ita ut non poſſint ab ejus amore ceſſare.

Prima pars a nemine negatur, cum enim in Deo clare viſo nulla apparere poſſit ratio mali, nullo pacto voluntas quæ eſt appetitus boni ipſum odio poteſt habere, ideo

Prob. ſecunda pars. Contra Scotiſtas; voluntas cum ſit appetitus rationalis non poteſt ceſſare ab aliquo actu, niſi in illo intellectus concipiat aliquam rationem mali, vel in ejus ceſſatio-

ſatione aliquam rationem majoris boni : atqui neutrum horum poteſt judicare beatus de amore Dei ; *non primum*, ſi enim poſſet beatus concipere rationem mali in exercitio amoris Dei, vel eſſet defatigatio, vel faſtidium : atqui nulla eſt defatigatio in exercitio amoris Dei, cum non dependeat ab organo corporeo ; nullum etiam faſtidium, cum talis actus infinitæ ſit ſuavitatis & dulcedinis ; ergo, &c. *non etiam ſecundum*, nullum enim eſt majus bonum intima cum Deo conjunctione ; atqui beatus concipit ſe per exercitium amoris intime conjungi cum Deo ; ergo &c.

Dices, Charitas viæ & charitas patriæ ſunt ejuſdem ſpeciei ; atqui tamen charitas viæ non eſt neceſſaria quoad exercitium ; ergo nec charitas patriæ.

Reſp. diſting. major. Sunt ejuſdem ſpeciei & habent diverſum modum operandi, *conc. maj.* & habent eundem modum operandi, *nego maj.* Modus itaque operandi charitatis ſequitur principium quo regulatur ; atqui charitas patriæ regulatur per lumen gloriæ & claram viſionem quæ Deum ut ſummum bonum neceſſario proponunt ; ergo ut neceſſario diligendum ; econtra charitas viæ regulatur per fidem & cognitionem obſcuram quæ non repræſentat Deum clare ut eſt in ſe ; ergo non ut neceſſario diligendum.

Inſt. Omnis actus potentiæ liberæ, eſt liber ; ſed voluntas eſt potentia libera ; ergo amor beatus eſt liber, ſaltem quoad exercitium.

Reſp. diſt. maj. Eſt liber quoad bonum commutabile, *conced. maj.* quoad bonum incommutabile & infinitum, *ſubdiſt.* per ſpeciem viſum, ut videtur per fidem in via, *conc.* viſum clare ut eſt in ſe, *nego maj.* circa illud enim ſic clare viſum voluntas non gaudet niſi liber-

tate

tate coactionis ; quia in ſuis actibus vim pati non poteſt.

ARTICULUS IV.

De Dotibus corporis beati.

Nota. CUm dotes corporis beati ſupponant reſurrectionem, ideo agemus 1. contra Saducæos (*i*) de reſurrectione corporum ; 2. de dotibus corporum beatorum.

Dico 1. Futura eſt omnium hominum reſurrectio?

Prob. 1. ex Script. Job 19. *Scio quod redemptor meus vivit, & in noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum ; & rurſum circumdabor pelle mea, &c.* & ex Apoſt. dicente: (*k*) *canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti.*

Prob. 2. Ex fidei noſtræ ſymbolis Apoſtolico & Conſtantinopolitano expreſſe confitentibus corporum reſurrectionem, *Credo carnis reſurrectionem ; expecto reſurrectionem mortuorum, &c.*

Objicies 1. Eccl. 3. dicitur: *unus interitus eſt hominis & jumentorum, & æqua utriuſque conditio ;* atqui jumenta non reſurgent; ergo nec homo.

Reſp. diſt. textum. Eſt æqua utriuſque conditio ex parte miſeriarum hujus vitæ, potiſſimumque mortis, quæ cumulus eſt miſeriarum, *conc.* ex omni parte, *nego*. Hic eſt verus Eccl. ſenſus.

Inſt. 1. Job 14. dicitur: *Homo cum dormierit non reſurget donec atteratur cœlum:* ſed cœlum nunquam atteretur; ergo, &c.

Reſp. diſt. min. Nunquam cœlum atteretur, quoad

(*i*) Matth. 12.
(*k*) 1. Cor. 15.

quoad ſubſtantiam, *conc.* quantum ad effectum virtutis per quam movet ad generationem & corruptionem inferiorum, *nego*. Hoc enim ſenſu Apoſt. (*l*) ait: *præterit figura hujus mundi*.

Inſt. 3. Pſalm. 1. dicitur: *non reſurgent impii in judicio*: ergo ſaltem reſurrectio non erit omnium.

Reſp. nego conſeq. Senſus enim textus eſt impios non ad judicium, ſed ad pœnam reſurrecturos; vel *dicendum* cum D. Thom. (*m*) *quod* Pſalmiſta *loquitur de ſpirituali reſurrectione, qua impii non reſurgent in judicio diſcuſſionis conſcientiæ*, quo boni ſeipſos dijudicant, ut non judicentur.

Inſt. 4. Per reſurrectionem homines conformantur Chriſto reſurgenti, juxta Apoſtolum dicentem: *quod ſi Chriſtus reſurrexit, & nos reſurgemus*. Atqui peccatores non poſſunt conformari Chriſto reſurgenti; ergo. *Reſp. nego minor.*

Prob. minor. Illi ſoli poſſunt conformari Chriſto reſurgenti, qui portaverunt imaginem Chriſti; atqui impii non portaverunt imaginem Chriſti; ergo, &c.

Reſp. diſt. min. Non portaverunt imaginem Chriſti, in his quæ pertinent ad gratiam, *conc.* In his quæ ad naturam ſpeciei pertinent, *nego min. & ideo omnes Chriſto conformabuntur in reparatione vitæ naturalis, non autem in ſimilitudine gloriæ*, ſed ſoli boni, ait D. Th. citatus.

Objicies 2. Juxta fidem reſurrectionis anima debet idem numero corpus reſumere quod habuit in terris; atqui plerumque hoc eſt impoſſibile; ergo, &c. *Reſp. nego min.*

Prob.

(*l*) 1. Cor. 7.
(*m*) D. Thom. in ſupp. q. 75. art. 2. ad 1.

Prob. min. Suppono Petrum eſſe filium alicujus antropofagi, qui non niſi carnibus humanis nutritus ſit, adeo ut ipſum ſemen unde Petrus genitus eſt, ex aliorum hominum carnibus prodierit; ſuppono pariter Petrum non niſi aliorum hominum carnibus veſci, hac facta hypotheſi, ſic argumentor.

Impoſſibile eſt ut Petrus in illa hypotheſi reſurgat in eadem carne quam in terris habuit, cum illa caro pertineat ad alios homines qui cum ea reſurgere debent; ergo plerumque impoſſibilis eſt reſurrectio.

Reſp. Etiam in hac hypotheſi *nego ant.* nam ad reſurrectionem ſufficit ut identitas materiæ aliquo modo ſervetur; & ideo tam Petrus quam alii homines ex quorum carnibus formatum eſſet ejus corpus, (cum ſervent eandem aliquo modo materiam) reſurgerent, Deo aliunde ſupplente id quod deeſſet, quemadmodum ſupplebitur eis qui ſtatim ut nati ſunt moriuntur, & qui tamen reſurgent in ætate perfecta, nempe triginta aut triginta trium annorum, juxta illud Apoſtoli (*n*) *Donec occurramus omnes in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti*.

Dico 2. *Quatuor erunt dotes corporis beati*, Scilicet impaſſibilitas, ſubtilitas, agilitas & claritas.

Prob. ex Apoſt. Has dotes ſignificante (*o*) his verbis: *Seminatur corpus in corruptione, ſurget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria. Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute; ſeminatur corpus animale, ſurget corpus ſpiritale*.

Impaſſibilitas, eſt, *qualitas ſupernaturalis dimanans*

(*n*) Epheſ. 4.
(*o*) 1. Cor. 15.

manans ab anima beata in corpus glorioſum, ab eo excludens omnem paſſionem corruptivam; non vero perfectivam, nam ſenſus corporis beati exquiſitiſſimis delectationibus afficientur.

Subtilitas, eſt *qualitas ſupernaturalis dimanans ab anima beata in corpus glorioſum quod reddit alterius corporis penetrativum;* ſic corpus Chriſti reſurrexit clauſo ſepulcro.

Agilitas, eſt *qualitas ſupernaturalis dimanans ab anima beata in corpus glorioſum illud reddens imperceptibiliter & celerrime mobile*, ſine laſſitudine & labore.

Claritas, eſt *qualitas ſupernaturalis dimanans ab anima beata in corpus glorioſum qua redditur luminoſum ac ſimile cryſtallo.*

Quær. Quid & quotuplex ſit aureola?

Reſp. ad primum; Aureola corona, eſt animæ beatæ gaudium accidentale de excellenti victoria ſua, in corpus ſpeciali fulgore redundans.

Reſp. ad ſecundum: Tres ſunt aureolæ; nam tot ſunt aureolæ quot ſunt inſignes victoriæ adverſus ſalutis noſtræ hoſtes; mundum ſcilicet, carnem & diabolum reportatæ; atqui tres ſunt inſignes illæ victoriæ, prima eſt martyrum qui de mundo; ſecunda eſt virginum qui de carne; tertia doctorum qui de diabolo triumpharunt; ergo, &c.

CAPUT II.

De natura Actuum Humanorum.

Nota 1. Actus qui ab homine procedunt, ſunt actus hominis, & actus humanus.

Actus *hominis*, eſt ille qui naturaliter procedit ab homine abſque rationis advertentia & liber-

libertate; tales ſunt motus *primo primi*. Unde ſpectatur ſecundum ſuum *eſſe naturale*.

Actus *humanus*, eſt ille qui procedit ab homine cum rationis advertentia & libertate; unde ſpectatur ſecundum ſuum *eſſe mortale*. Porro;

Actus humanus duplex eſt, *elicitus* nimirum & *imperatus*.

Actus voluntatis elicitus, eſt is qui immediate a voluntate procedit abſque imperio voluntatis, talis eſt amor, odium.

Actus voluntatis imperatus, eſt is qui immediate producitur a potentia ad agendum mota ex imperio voluntatis.

Dicitur *a potentia:* nempe vel ipſa voluntate ſibimet imperante, & tunc eſt actus imperatus & elicitus, ut actus contritionis; vel alia potentia, & tunc eſt actus voluntatis imperatus tantum, elicitus autem ab alia potentia, ut meditatio, deambulatio, &c.

Nota 2. Cum prima conditio actuum humanorum ſit ut a voluntate procedant libere, agemus hic 1. de voluntario; 2. de voluntario libero, ſeu de libertate; 3. de involuntario & ejus cauſis.

QUÆSTIO PRIMA.

De voluntario.

Quær. 1. Quid ſit voluntarium?

Reſp. Voluntarium eſt, *id quod eſt a principio intrinſeco cum cognitione ſingulorum in quibus eſt actio.*

Dicitur 1. *id:* hoc eſt actio, vel paſſio, vel omiſſio.

Dicitur 2. *quod eſt a principio intrinſeco:* nempe a voluntate, ut diſtinguatur a violento, quod a principio extrinſeco prodit.

Dici-

Dicitur 3. *cum cognitione :* ut diſtinguatur a motu naturali, cujus principium eſt quidem internum, ſed a nulla prælucente cognitione dirigitur.

Dicitur 4. *ſingulorum in quibus eſt actio :* id eſt finis & circumſtantiarum quæ ad actionem pertinent; quia quidquid eſt vere voluntarium, debet qua tale eſſe præcognitum. Hinc ſi una circumſtantia agentem lateat, actio quoad illam, non erit voluntaria; unde qui percutit Clericum, neſciens eſſe Clericum, *injuſtitiæ, non autem ſacrilegii peccatum admittit.*

Quær. 2. *Quotuplex ſit voluntarium?*

Reſp. Voluntarium dividitur multipliciter.

1. In voluntarium neceſſarium & liberum.

Voluntarium neceſſarium, eſt illud quod ita procedit a voluntate, ut poſitis omnibus ad procedendum prærequiſitis, non poſſit non procedere; talis eſt amor beatificus, ad quem voluntas eſt determinata.

Voluntarium liberum, eſt illud quod ita procedit a voluntate, ut poſitis omnibus prærequiſitis, adhuc poſſit non procedere: quia eſt indifferentia ad oppoſita; tales ſunt omnes actiones noſtræ deliberatæ.

2. *Dividitur* in voluntarium perfectum & imperfectum.

Voluntarium perfectum, eſt quod procedit a voluntate ex perfecta cognitione ſingulorum in quibus eſt actio.

Voluntarium imperfectum, eſt quod procedit a voluntate ex imperfecta cognitione finis, & mediorum ad finem.

3. *Dividitur* in poſitivum & negativum.

Voluntarium poſitivum negativum, eſt illud, quod procedit a voluntate per actum ejus poſitivum.

Voluntarium negativum, eſt illud quod procedit

cedit per meram voluntatis omiſſionem abſque actu poſitivo; de hoc commodius agemus in tractatu de peccato omiſſionis.

4. *Dividitur* in expreſſum & tacitum.

Voluntarium expreſſum, eſt illud quod diſtincte verbo aut alio ſigno declaratur.

Voluntarium tacitum, eſt illud quod diſtincte non declaratur, ſed ex quodam facto, aut facti omiſſione colligitur, juxta hanc regulam juris: *qui tacet conſentire videtur:* Circa quod,

Quæres, Quandonam taciturnitas conſenſui æquivalere cenſeatur?

Reſp. Id dignoſci ex duplici tantum capite:

1. Dum aliquid favorabile proponitur, non vero dum quod proponitur eſt odioſum; ratio eſt: quia nemo cenſendus eſt recuſare quod commodum eſt, bene autem quod oneroſum.

Hinc ſi quis pro te præſente nec contradicente, fidejubeat, cenſeris ratum habere, quia beneficium tibi contulit.

2. Dum qui tacet, loqui tenetur, non vero cum loqui non tenetur.

Hinc 1. Pater, Dominus, Superior qui ſubditos quos vident delinquere, non corripiunt, cum facile poſſunt, eorum vitia approbare cenſentur; non autem ſi taceant, quia prudenter timent ne ex ſua correptione graviora exurgant mala aut ſcandala, quia in primo caſu loqui tenentur, non in ſecundo.

Hinc 2. Reus qui a legitimo judice interrogatus tacet, fateri cenſetur; quia legitime interrogatus, reſpondere tenetur.

5. *Dividitur* in directum ſeu in ſe, & indirectum ſeu in alio.

Voluntarium directum, eſt illud quod eſt in ſe ipſo volitum, ut ſi quis inimicum ſuum pugione mactet.

Voluntarium indirectum, eſt illud quod non

qui-

quidem in ſeipſo, ſed tantum in ſua cauſa eſt volitum: id eſt in aliquo actu, vel actus omiſſione ex quibus ſequitur aliud. Eo ſenſu volita eſt occiſio illius qui libere ſe inebriat, prævidens ſe, cum ebrius erit, homicidii capacem fore.

Circa voluntarium directum & indirectum.

Quær. 1. *Quotuplex eſt voluntarium directum?*

Reſp. triplex, nempe actuale, virtuale & habituale.

Voluntarium directum actuale, eſt ipſummet actuale exercitium voluntatis, quod fieri poteſt dupliciter, 1. *per actum ſignatum*, dum quis per reflexionem ſignat actum quem exerciturus eſt dicens: *volo hoc facere.* v. g. conſecrare. 2. *Per actum exercitum*, cum quis ſine tali reflexione ſuper ſuum actum, attente agit. Sic Sacerdos conſecraturus, qui ſine reflexione ſuper ſuum actum, attente & cum plena ſui cognitione profert verba conſecrationis, vult conſecrare *in actu exercito*.

Voluntarium directum virtuale, eſt voluntarium actuale quod præceſſit, ac moraliter perſeverat in agente quandiu non fuit revocatum per contrariam volitionem; talis eſt intentio in Sacerdote qui ex voluntate actuali conſecrandi, miſſam inchoat, ſed paulo poſt ita diſtrahitur, ut amplius non advertat ad id quod facit; nihilominus conſecrat virtute intentionis quam habuit & quæ moraliter perſeverat.

Voluntarium habituale, eſt illud quod fuit actu elicitum, nec fuit revocatum, ſed eſt vel ſomno, vel vino, vel notabili temporis mora interruptum, ita ut non influat in actum humanum nec per ſe, nec per virtutem a ſe relictam. Sed de his plura dum agemus de intentione Miniſtri ſacramentorum, ubi mentem noſtram commodius explicabimus.

Quæ-

Quæres 2. Circa voluntarium indirectum, quot requirantur ut effectus, qui ex aliqua cauſa ſequitur, ſit voluntarius & moralis, id eſt ut ad meritum vel demeritum imputetur?

Reſp. Tria requiruntur, quorum

Primum ut operans prævideat ut prævidere poſſit & debeat effectum hunc ex cauſa ſecuturum eſſe; quia quod nullatenus poteſt eſſe cognitum, nullatenus poteſt eſſe voluntarium; econtra quod potuit eſſe cognitum eſt penitus voluntarium, juxta commune effatum, *ſcire & debere ſcire ſunt paria.*

Hinc qui ſæpius expertus eſt rixas, blaſphemias, pollutiones ex ebrietate ſua ortas fuiſſe, licet de his dum vino indulgebat, non expreſſe cogitaverit, ipſi cenſentur voluntariæ, quia facile potuit & debuit advertere.

Secundum, ut operans effectum hunc impedire poſſit, ejus cauſam auferendo; quia ut docet D. Auguſt. (*p*) *nemo peccat in eo quod vitare non poteſt; peccatur autem; vitari igitur poteſt.*

Hinc graviter peccat mulier quæ etiam ſine prava intentione, & ut morem ſequatur, aperto ſinu incedens, aliis eſt occaſio ruinæ ſpiritualis, quia hanc peccati occaſionem auferre poteſt.

Tertium, ut operans hanc cauſam auferre teneatur, aut ſaltem nullum jus habeat eam ponendi, quia nempe nulla ſubeſt eam ponendi neceſſitas aut utilitas.

Hinc mulier elegantis formæ, ſed modeſtæ quæ incedens aliis eſt occaſio ruinæ ſpiritualis, non peccat, quia non tenetur auferre hanc cauſam domi manendo; nam incedendo utitur jure ſuo circa rem de ſe licitam & honeſtam.

Hinc

(*p*) D. Auguſt. l. 3. de lib. arb. cap. 18.

Hinc Chirurgus licite mulierem in neceſſitate curat in ſecretioribus, licet ex eorum neceſſario aſpectu, & tactu prævideat, ſe turpes carnis motus paſſurum : modo abſit periculum conſenſus. Ratio eſt, quia non tenetur actionem illam nõn ponere, aut poſitam omittere, cum eam ponendi juſtam habeat cauſam.

QUÆSTIO II.

De voluntario libero; ſeu de libertate.

Nota 1. Libertas ſecundum vim nominis, idem eſt ac immunitas a ſervitute, & ideo totuplex eſt libertas quotuplex eſt ſervitus; atqui quadruplex eſt ſervitus, peccati ſcilicet, miſeriæ, coactionis & neceſſitatis ſimplicis; ergo, &c.

Libertas a peccato habetur per gratiam, redditque hominem ſanctum . . . libertas a miſeria habetur per gloriam, redditque hominem beatum . . . libertas a coactione habetur per ſpotaneitatem, redditque hominem ſponte volentem . . . libertas a neceſſitate ſimplici habetur per indifferentiam voluntatis redditque hominem perfecte liberum: de duobus ultimis hic agimus; ideo ſit

Libertas a coactione, ſeu *ſpontaneitatis*, eſt immunitas ab omni violentia contra voluntatis propenſionem ab extrinſeco illata. Hæc dicitur *eſſentialis*, quia eſt inſeparabilis ab homine cujus voluntas non poteſt cogi quoad actus ſuos internos, & convenit omni qui non coacte, ſed ſponte agit, etiamſi neceſſario agat; hoc ſenſu pater in divinis libere generat filium.

Libertas a neceſſitate ſimplici, quæ etiam *electionis*, *indifferentiæ & arbitrii* dicitur, eo quod

per

per illam unum præ alio eligi poſſit, & *accidentalis*, eo quod in homine eſſe & abeſſe poſſit, vulgo definitur: *potentia activa quæ poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis poteſt ex ſe agere vel non agere, aut hoc agere vel ejus contrarium*; explico:

Dicitur 1. *potentia activa:* voluntas nempe, quæ *a Deo mota & excitata cooperatur aſſentiendo Deo vocanti & excitanti*, ut definivit Concilium Tridentinum (*q*).

Dicitur 2. *quæ poſitis omnibus*, *&c.* ſi enim unum ex prærequiſitis ad agendum deſit, profecto in actuum potentia prorumpere nequit.

Dicitur 3. *poteſt ex ſe:* id eſt non ab alio determinante, ſed ex ſua propria determinatione, cum voluntas ſit potentia ſuorum actuum domina & arbitra.

Dicitur 4. *poteſt agere vel non agere:* v. g. amare vel non amare, & eſt libertas *contradictionis & exercitii*.

Dicitur 5. *aut hoc agere vel ejus contrarium*: v. g. eligere bonum vel malum, virtutem vel vitium, & eſt libertas *contrarietatis* ſeu *ſpecificationis*.

Nota 2. Libertati opponitur neceſſitas quæ eſt determinatio ad unum, & multipliciter dividitur:

1. In neceſſitatem antecedentem ſeu abſolutam quæ etiam *conſequentis* dicitur; & in neceſſitatem conſequentem ſeu conditionatam, quæ etiam *conſequentiæ* dicitur.

Neceſſitas antecedens, eſt ea quæ vel rationis & voluntatis uſum antecedit, ut fit in motibus primo primis, & dicitur involuntaria ſeu indeliberata; vel quæ licet fiat ex plena rationis

(*q*) Seſſ. 6. can. 4.

nis advertentia, ſic tamen voluntatis conſenſum indeclinabiliter antecedit, ut eum invincibiliter & inſuperabiliter exprimat, ſive *immutabiliter*, qualis eſt neceſſitas amandi Deum intuitive viſum; ſive *mutabiliter & tranſitorie* qualis in ſententia Janſenii inducitur ex delectatione relative ſuperiori ſive ad bonum, ſive ad malum, cui voluntas nec unquam vult, nec velle poteſt reſiſtere relative, id eſt in his quibus verſatur circumſtantiis.

Neceſſitas conſequens, eſt ea quæ liberam voluntatis determinationem ſequitur, tali neceſſitate neceſſe eſt me loqui, ſi ad loquendum me determinaverim.

2. Dividitur in neceſſitatem ſpecificationis & exercitii.

Neceſſitas ſpecificationis, eſt determinatio facultatis ad objectum, ita ut in oppoſitum ferri non poſſit, ſic Chriſtus ita ad bonum erat determinatus ut non potuerit peccare.

Hæc neceſſitas *ſpecificationis* ad unum, non impedit libertatem *exercitii*, circa idem; ſic Chriſtus qui ratione ſuæ impeccabilitatis determinatus erat ad bonum, liber tamen fuit quoad exercitium in hoc vel illo bono proſequendo.

Neceſſitas exercitii, eſt determinatio facultatis ad actum, ita ut ab iſto actu non poſſit abſtinere, ſic Deus ab amore ſui non poteſt abſtinere.

Hæc neceſſitas exercitii circa unum, non impedit libertatem circa aliud, ſic Deus libere amat creaturas.

3. Dividitur in neceſſitatem phyſicam & moralem.

Neceſſitas phyſica, eſt antecedens & naturalis ad unum determinatio, qua voluntas ita vult unum ut aliud hic & nunc velle non poſſit.

Neceſſitas moralis, eſt ſumma difficultas vel operan-

operandi bonum, vel abſtinendi a malo, quæ tamen actu & de facto vinci poteſt, qualis ex inveteratis habitibus contrahitur.

Nota 3. Totam & integram ſervari libertatem arbitrii cum ſola indifferentia contradictionis, dempta indifferentia contrarietatis ad malum quæ ad naturam & perfectionem libertatis non pertinet, imo potius ad ejus defectum & imperfectionem, juxta illud D. Thom. (*r*) *quod liberum arbitrium eligat divertendo ab ordine finis, hoc pertinet ad defectum libertatis.* Nam Deus eſt liber erga creaturas quamquam malum agere non poſſit. Unde cum apud ſcripturam & Patres liberum arbitrium deſcribitur per indifferentiam ad bonum & malum, tunc non deſcribitur per id quod eſt eſſentiale illi generatim ſumptæ prout Deo, Angelis & hominibus convenit, ſed per merum ſtatum illi accidentalem, quem ſcilicet habet in omnibus viatoribus, quorum voluntas ad bonum & malum eſt flexibilis.

Nota 4. Subjectum libertatis aliud eſſe *mediatum*, ſeu denominationis, & eſt omnis & ſola natura intellectualis, cum liberum arbitrium ſupponat eminentem quemdam cognoſcendi modum qui non reperitur niſi in naturis intellectualibus. Aliud *immediatum*, & eſt ſola voluntas; nam liberum arbitrium ad illam ſolam facultatem pertinet cujus eſt eligere, cum actus proprius liberi arbitrii ſit electio; atqui ſolius voluntatis eſt eligere, cum eligere nihil aliud ſit quam unum velle præ alio, vel unum velle potius quam nolle; ergo.

Poteſt tamen dici quod libertas arbitrii ſit in intellectu, non quidem *formaliter*, cum intel-

(r) D. Thom. 1. p. q. 62. art. 8. ad 3.

intellectus non ſit facultas electiva & actuum ſuorum domina, ſed *radicaliter*, quatenus ad actum liberum requiritur indifferentia judicii, hoc eſt tale rationis judicium quo voluntati objectum proponitur ut non neceſſario, ſed libere & indifferenter amandum, nempe propter varias boni & mali ſpecies, quæ nobis in propoſitis objectis permixtæ in hac vita repræſentantur, juxta D. Thom. (*ſ*) dicentem: *ex hoc enim voluntas libere poteſt ad diverſa ferri, quia ratio poteſt habere diverſas conceptiones boni*. Sed

Quærunt hic Theologi: *Utrum voluntas a judicio intellectus practice practico determinetur?* ad quod,

Reſp. nego Nam ideo voluntas eſt libera, quia poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis poteſt agere vel non agere, ſed unum ex prærequiſitis ad agendum, ipſum eſt judicium practice practicum; nam abſque prævia objecti cognitione non ſolum voluntas non operatur, ſed nec operari poteſt; ergo vel voluntas non eſt libera, vel poſito judicio practice practico dictante conveniens eſſe hic & nunc objectum amare, vel ſuſpendere actum amoris, poteſt amare, vel non amare.

Nec dicas, Voluntas nunquam agit contra judicium intellectus practice practicum; ergo ab illo determinatur.

Reſp. nego ant. Poſito enim quocumque antecedente judicio, voluntas ſemper manet libera in eligendo.

Inſt. Si voluntas poſſet quidquam eligere contra judicium intellectus practice practicum, peccatum eſſet in voluntate ſine errore in intelle-

(ſ) D. Thom. 1. 2. q. 17. art. 1. ad 2.

tellectu; atqui falſum conſequens ex iſto Proverb. 14. *Errant qui operantur malum;* & ex iſto effato, *Omnis peccans eſt ignorans*. Ergo.

Reſp. nego minor. Ad Textus *diſt.* qui operantur malum errant male judicando, *nego*, male eligendo, *conc.* textum, qui aperte loquitur de errore *malæ electionis*, ut ait D. Th. (*t*)

Nota 5. Multi circa humanam libertatem erraverunt, nam

1. Ex Veteribus, Stoici qui ex fato, Aſtrologi qui ex ſyderum influxu, Manichæi, qui ex concreata animæ duplici bonitate vel malilitia, omnia fieri docuerunt, hominibus liberum arbitrium ademerunt.

2. Ex Novatoribus, humanæ libertati bellum præcipue indixerunt Lutherus, Calvinus, Bajus & Janſenius, qui omnes in eo conſentiunt, quod rejiciant libertatem indifferentiæ, & ſolam agnoſcant libertatem a coactione, quam libertatem ſufficere ad liberum arbitrium contendit Janſenius dicens (*u*) *Satis eſt quod plena voluntate feratur in malum, ſive ab iſta diligendi mali neceſſitate ſe expedire poſſit, ſive non poſſit;* & ſic liberum arbitrium voce tenus retinet, rem vero ipſam & dogma catholicum rejicit, qui errores ut ſtatim confligantur quærendum nobis eſt

1. Utrum ad liberum arbitrium ſufficiat libertas a coactione?

2. Utrum ad merendum vel demerendum in ſtatu naturæ lapſæ, requiratur libertas a neceſſitate etiam ſimplici, ſeu invincibili ad unumdeterminatione?

3. Utrum homo lapſus habeat libertatem a neceſſitate, & indifferentiam ad utrumlibet? his poſitis

Dico 1.

(*t*) D. Thom. 1 2. quæſt. 6. art. 8. in corp.
(*u*) L. 4. de ſtatu nat. lapſæ cap. 24.

Dico 1. *Ad liberum arbitrium non ſufficit libertas a coactione, ſed requiritur libertas a ſimplici neceſſitate*. Eſt contra Janſenium (*x*).

Prob. 1. Auctoritate ſummorum Pontificum Pii V. Gregorii XIII. & Urbani VIII. a quibus damnatæ ſunt hæ propoſitiones Baji. *Quod voluntarie fit, etiamſi neceſſario fiat, libere tamen fit. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali*. Ergo liberum arbitrium non conſiſtit in ſolo voluntario, ſeu quod idem eſt, ad libertatem arbitrii ad merendum vel demerendum neceſſariam, non ſufficit ſola libertas a coactione.

Prob. 2. Quia ea ſola potentia eſt libera libertate arbitrii, quæ poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis poteſt agere & non agere; èrgo ea potentia libera non eſt libertate arbitrii quæ poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis non poteſt actum ſuum ſuſpendere, ſed invincibili neceſſitate ad unum determinatur; nec refert quod illa neceſſitas ſit fluxa & tranſiens, quia perinde reddit ſuſpenſionem actus impoſſibilem, ac ſi eſſet perpetua & immutabilis.

Prob. 3. Liberum arbitrium ex D. Thom. (*y*) eſt *vis electiva mediorum;* ſed vis electiva non poteſt ſubſiſtere cum antecedenti neceſſitate, & intrinſeca ad unum determinatione; ex eodem D. Th. dicente (*z*): *cum electio ſit praeceptio unius reſpectu plurium quæ eligi poſſunt, & ideo in his quæ ſunt determinata ad unum, electio locum non habet;* ergo liberum arbitrium non poteſt ſubſiſtere cum neceſſitate antecedente etiam ſimplici & voluntaria.

Prob. 4.

(x) L. 6. de grat. Chriſti per totum.
(y) D. Thom. 1 p. q. 61. art. 8.
(z) D. Thom. 1. 2 q. 13. art. 2.

Prob. 4. Ad libertatem arbitrii eſſentialiter requiritur ut agens ſit Dominus ſuorum actuum, juxta illud Apoſtoli (*a*): *Non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis*: atqui per ſolam libertatem a coactione voluntas non eſt domina ſuorum actuum, cum ſit ad unum determinata; nam ex D. Thom. (*b*) *Dominium quod habet voluntas ſupra ſuos actus, per quod in ejus poteſtate eſt velle vel non velle, excludit determinationem voluntatis ad unum, & violentiam cauſæ exterius agentis*. Et ex Div. Auguſt. (*c*) *Hoc quiſque habere in poteſtate dicitur, quod ſi vult facit, ſi non vult non facit*.

Objicies 1. Cum Janſenio, liberi arbitrii ratio in eo conſiſtit quod actus noſtros habeamus in noſtra poteſtate; atqui actus pure ſpontanei, ſeu a ſola coactione immunes, ſunt in noſtra poteſtate; ergo ſunt liberi; ergo liberum arbitrium ſalvatur in ſola ſpontaneitate.

Reſp. nego min. Prob. ex Aug. (*d*) dicente: *Illud nos habere in poteſtate dicimur, quod cum volumus facimus*; ſed actus pure ſpontaneos & neceſſarios facimus cum volumus; ergo ſunt in noſtra poteſtate.

Reſp. diſt. maj. Illud habemus in poteſtate quod cum volumus faciamus, ita ut poſſit non fieri, *conc. maj.* ita ut non poſſit non fieri, *nego maj.* atqui actus neceſſarios facimus cum volumus, ita ut non poſſimus ipſos non facere, *conc.* ita ut poſſimus ipſos non facere, *nego min.* Itaque ad liberam volitionem non ſatis eſt quod fiat cum volumus, ſed requiritur ut

(a) 1. Cor. 7.
(b) D. Thom. l. 1. contra gent. cap. 68.
(c) D. Auguſt. l. de Spiritu & Littera cap. 31.
(d) D. Auguſt. l. 2. de lib. arbit. cap. 3.

ut poſſit non fieri, ſeu poteſtas ad oppoſitum patet ex ipſo Auguſt. (*e*) dicente: *hoc quiſque habere in poteſtate dicitur, quod ſi vult facit, ſi non vult non facit*. Favet etiam communis & uſitatus loquendi modus ſecundum quem cum dicimur facere aliquid *cum volumus* aut *ſi volumus* ſubintelligi ſolet, *& non facere cum volumus*, aut *ſi volumus*, ita ut ſit in noſtra poteſtate facere aut non facere prout libet; hinc apprime dicimus Deum poſſe creare alterum mundum *cum volet* aut *ſit volet*; ſed male prorſus diceremus Deum patrem poſſe generare filium *ſi vult*, aut *cum vult*, quia nempe iſte modus loquendi ſignificat poteſtatem ad oppoſitum quæ in prædicto exemplo deeſt, nam ut ait D. Thom. (*f*) *Actus naturales non ſunt in poteſtate naturalis agentis, cum natura ſit determinata ad unum*.

Obſerva. Ad ſolutionem objectionum multos Patres ac etiam Theologos qui ante exortos Baji & Janſenii errores, ſcripſere, has voces: *neceſſitas & coactio; voluntarium ſpontaneum & liberum; cogi & neceſſitari*; ſæpius confundere & pro eodem ſumere; ſed tunc per *coactionem* intelligunt *neceſſitatem* etiam ſimplicem nec violentam; per tò *cogi*, intelligunt *neceſſitari* aliquando violente per coactionem, aliquando non violente per neceſſitatem ſimplicem. Per tò *voluntarium & ſpontaneum*, intelligunt *liberum*; imo quandoque ſumunt *liberum*, pro voluntario neceſſario; quare voces illæ pro ſubjecta materia ad illorum mentem ſunt exponendæ.

Inſt. 1, D. Aug. (*g*) aſſerit: *Nihil tam eſſe in noſtra poteſtate quam ipſam voluntatem*; ergo

(*e*) Auguſt. l. de Spiritu & Litt. cap. 31.
(*f*) D. Th. 1. 2. q. 21. art. 2. ad 2. (*g*) Ibidem.

go actus eſt in noſtra poteſtate eo ipſo quo eſt actus voluntatis; ſed actus neceſſarius eſt actus voluntatis; ergo, &c.

Reſp. diſt. ant. Nihil tam eſt in noſtra poteſtate quam ipſa voluntas ſumpta formaliter ut eſt voluntas, *conc. ant.* ſumpta ut eſt natura, *nego ant.* & ſic ad conſequens.

Itaque voluntas formaliter ſumpta ut eſt voluntas, eſt potentia ſui ipſius determinativa per electionem; voluntas ut eſt natura, eſt eadem potentia quatenus eſt appetitus ad unum determinatus; utrumque diſtinguit D. Aug. agens cum Felice Manichæo: *tum Dominus dicit*, inquit, *aut hoc facite*, *aut illud*, *poteſtatem* (id eſt voluntatem) *indicat*, *non naturam*: & D. Th. (h) *eorum voluntas eſt principium quæ poſſunt ſic vel aliter eſſe; eorum autem quæ non poſſunt niſi ſic eſſe, natura eſt principium.*

Inſt. 2. Voluntas nunquam agit per modum naturæ; ergo libera eſt in omnibus actibus ſuis etiam neceſſariis.

Reſp. nego ant. . . . Prob. Voluntas differt a natura & contra illam diſtinguitur a SS. Patribus. Ergo.

Reſp. diſt. ant. cum D. Thom. (i) voluntas reduplicative ſumpta differt a natura, & contra illam diſtinguitur formaliter, ſicut animalitas hominis diſtinguitur a rationalitate ejuſdem, *conc. ant.* voluntas realiter ſumpta differt natura, & contra illam diſtinguitur realiter, *nego ant. & conſeq.*

Itaque voluntas & appetitus naturalis ſunt una & eadem realiter potentia volendi, quæ ratione diſtinguitur propter duplicem operandi modum, unum per modum naturæ ad unum deter-

(h) D. Thom. 1. p. q. 41. art. 2.
(i) D. Thom. q. 22. de verit. art. 5. ad 6.

determinatæ, alterum per modum facultatis activæ indifferentis ad oppoſita, quæ voluntas proprie & ſtricte dicitur, ac proinde falſum eſt quod voluntas late dicta, ſeu potentia volendi nunquam agat per modum naturæ.

Objicies 2. Sancti Patres aſſerunt ſolam coactionem officere libertati; ergo, &c.

Prob. ant. 1. ex D. Auguſt. (*k*) definiente libertatem, *motum animi cogente nullo*. 2. Ex D. Bernardo (*l*) qui rationem reddens cur conſenſus voluntatis ſit liber libertate arbitrii, *quia*, ait, *non cogitur, non extorquetur*. 3. ex D. Thom. (*m*) dicente: *liberum arbitrium dicitur ex eo quod cogi non poteſt*. Ergo ex Patribus ſola coactio officit libertati arbitrii.

Reſp. nego conſeq. Quia Sancti Patres has voces, *cogi* & *coactio*: non ſumunt ſtricte pro violentia proprie dicta quæ repugnat actibus a voluntate elicitis, ſed late pro quacunque neceſſitate antecedente ad unum inſuperabiliter determinante; quod vero hæc interpretatio ſit legitima.

Conſtat 1. ex D. Auguſt. qui diſput. 1. contra Fortunatum Manichæum ait: *quomodo habemus peccata ſi natura contraria nos cogit facere quod facimus? qui enim cogitur neceſſitate aliquid facere, non peccat;* ubi tò *cogitur* ex ejus interpretatione, pro tò *cogitur neceſſitate*, ſeu neceſſitatur, ſumitur.

Conſtat 2. ex textu citato D. Bernardi; ait enim: *aliud eſt voluntarius conſenſus, aliud naturalis appetitus, hunc communem habemus cum beſtiis, conſenſus voluntarius nos diſcernit, eſt enim habitus liber ſui ſecundum quod non cogi-*

(k) D. Auguſt. l. de duab. animab. cap. 10.
(l) D. Bern. l. de grat. & lib. arb.
(m) D. Thom. in 2. diſt. 25. q. unica art. 4.

cogitur, *non extorquetur*: atqui ſi per conſenſum voluntarium qui *non cogitur*, *non extorquetur*, intelligeret ſolam libertatem a coactione, nos non diſcerneret a beſtiis; ergo per conſenſum voluntarium intelligit libertatem a ſimplici neceſſitate. Conſtat 3. ex D. Th. (*n*) qui verbum *cogitur* evidenter ſumit pro *neceſſitatur* dicens: *intellectus demonſtrationis vi cogitur*, id eſt neceſſitatur ad aſſentiendum.

Inſt. D. Thom. (*o*) ait: *Neceſſitas naturalis non aufert libertatem voluntatis*. Ergo non cenſet neceſſitatem repugnare libertati arbitrii, ſed duntaxat coactionem.

Reſp. diſt. ant. Neceſſitas naturalis non aufert libertatem voluntatis ut eſt natura, *conc. ant.* ut eſt facultas ſui ipſius determinativa per electionem, *nego ant.* loquitur itaque D. Thom. de libertate ſpontaneitatis cui utique ſola coactio & violentia opponitur; nam huic objectioni ex D. Aug. (*p*) deſumptæ: *quod ſi aliquid eſt neceſſarium, non eſt voluntarium*, reſpondet: *Dicendum quod verbum Auguſtini eſt intelligendum de neceſſario neceſſitate coactionis; neceſſitas enim naturalis non aufert libertatem voluntatis*.

Objicies 3. Omnis actus perfecte voluntarius, tametſi neceſſarius, eſt liber libertate arbitrii; ergo ſola coactio repugnat libero arbitrio.

Reſp. nego ant.... Prob. Actus perfecte voluntarius fit a voluntate ex plena rationis advertentia & perfecta intellectus cognitione; ergo, &c.

Reſp. nego conſeq. Hoc enim non ſufficit ut actus voluntatis ſit liber libertate arbitrii, ſed requiritur ut fiat a voluntate active indifferente,

(n) In 2. diſt. 25. art. 2.
(o) D. Thom 1. 2. p. q 82. art. 1. ad 1.
(p) L. 5. de Civit. Dei.

te, & conſequenter ut dirigatur judicio ratio-nis indifferenter proponentis, objectum, hoc eſt neque ut neceſſario proſequendum, neque ut neceſſario fugiendum, ſed tale ut voluntas pro ſua indifferentia activa poſſit illud vel proſequi, vel non proſequi.

Inſt. 1. Voluntas in actibus perfecte voluntariis ſe ipſam movet; ergo actus illi ſunt liberi libertate arbitrii.

Reſp. nego ant. Nam ex D. Thom. voluntas ſtricte loquendo non movet ſeipſam niſi cum eſt domina ſui actus; atqui voluntas non eſt domina ſui actus niſi cum poteſt illum pro arbitrio exercere; ergo non movet ſe ipſam proprie niſi cum agit ſine ulla neceſſitate antecedente.

Inſt. 2. Actus perfecte voluntarius etiam neceſſarius, eſt actus humanus; ergo eſt liber.

Reſp. diſt. ant. Eſt actus humanus late dictus, *conc. ant.* ſtricte & proprie dictus, *nego antec.* nam ut docet D. Thom. (q) illæ ſolæ actiones vocantur propriè humanæ quarum homo eſt dominus, & quæ ex voluntate deliberata procedunt; atqui homo non eſt dominus eorum actuum quos producit ex neceſſitate & ſine prævia deliberatione; ergo.

Inſt. 3. Actus voluntatis neceſſarii, ſunt in noſtra poteſtate; ergo ſumus eorum domini.

Reſp. nego ant. Illi enim ſoli actus ſunt in noſtra poteſtate quos poſſumus pro arbitrio ponere vel non ponere; atqui non poſſumus pro arbitrio ponere vel non ponere eos actus quos ex antecedenti & ineluctabili neceſſitate intrinſeca producimus; ergo, &c.

Inſt. 4. Amor beatificus quo beatus neceſſario diligit Deum, eſt in poteſtate beati; ergo & actus noſtri neceſſarii.

Reſp.

(q) D. Thom. 1. 2. q. 20. art. 10. in corp.

Reſp. nego ant. ... Prob. Voluntas beati poteſt ſuſpendere amorem beatificum; ergo amor beatificus eſt in poteſtate beati.

Reſp. nego ant. ... Prob. Si beatus non vellet amare Deum, non amaret; ergo poteſt ſuſpendere amorem beatificum.

Reſp. nego ant. Beatus enim non poteſt non velle amare Deum, cum a diligendo Deo temperare ſe, felici neceſſitate non poſſit; illudit ergo Janſenius cum (r) dicit: *quod poſſint illi* (beati) *volitionem ſuam mutare ſi vellent.*

Objicies 4. Si libertas arbitrii poſita eſſet in indifferentia agendi vel non agendi, habitus boni vel mali tollerent libertatem arbitrii; nam tollerent indifferentiam & inclinarent in unam partem contradictionis aut contrarietatis; falſum conſequens; ergo.

Reſp. nego ſequelam maj. Quia habitus boni vel mali non tollunt niſi indifferentiam propenſionis; liberum autem arbitrium non conſiſtit in indifferentia propenſionis, qua fit ut facultas ſit in quodam æquilibrio, nec magis propendeat in unam partem quam in aliam; ſed conſiſtit in indifferentia activa ad agendum vel non agendum, quam facultatem non tollunt, nec minuunt habitus; quia ſic inflectunt in unam partem, ut non determinent ad unum; ergo non tollunt, nec minuunt libertatem arbitrii.

Dico 2. Ad merendum vel demerendum in præſenti ſtatu naturæ lapſæ requiritur libertas indifferentiæ, ſeu a ſimplici neceſſitate, nec ſufficit libertas a coactione.

Eſt de fide contra Janſenium cujus hæc propoſitio: *ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in homine libertas a ne-*

(r) L. 6. de grat. Chriſti cap. 35.

a neceſſitate, ſed ſufficit libertas a coactione : damnata eſt ab Innocentio X. ut hæretica; ergo noſtra propoſitio huic contradictoria eſt de fide. Præiverant ſummi Pontifices Pius V. Gregorius XIII. & Urbanus VIII. qui damnarunt hanc Baji prop. *Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod neceſſario facit*.

Prob. 1. Ex Script. Eccl. 31. *Beatus . . . qui potuit tranſgredi & non eſt tranſgreſſus, facere mala & non fecit; ideo ſtabilita ſunt bona illius in Domino*. Hic exprimit ſcript. libertatem requiſitam ad laudabilitatem & rationem meriti, & illam conſtituit in eo quod quis non tranſgrediatur mandata, cum poſſet tranſgredi, nec mala faciat, cum poſſet facere: hoc eſt in eo quod ſine antecedenti neceſſitate mandata ſervandi, & mala vitandi, mandata ſervet & mala vitet; ergo ad merendum requiritur libertas indifferentiæ.

Prob. 2. Ex Patribus, maxime ex D. Auguſt. quem unum pro cæteris omnibus habent Janſenius & Diſcipuli; prob. inquam ſic:

D. Auguſt. excludit ab homine lapſo omnem neceſſitatem ad bonum vel ad malum determinantem; ergo.

Prob. ant. 1. D. Aug. (*ſ*) hæc verba D. Hier. (*t*) referens: *liberi arbitrii nos condidit Deus, nec ad virtutem nec ad vitia neceſſitate trahimur; alioquin ubi neceſſitas eſt, nec damnatio, nec corona eſt*. Illa approbat dicens: *quis non agnoſcat? quis non toto corde ſuſcipiat? quis aliter conditam humanam neget eſſe naturam? ſed in recte faciendo ideo nullum eſt vinculum neceſſitatis*.

2. D. Au-

(ſ) Auguſt. l. de nat. & grat. cap. 65.
(t) D. Hieron. l. 2. contra Jovin.
(u) Contra Fauſt. l. 2. cap. 5.

2. D. Auguſt. contra Fauſtum (*u*) ait: *Liberum arbitrium quo vel bene, vel male vivitur, propter juſtum judicium Dei, ab omni neceſſitatis vinculo vindicamus.*

3. Lib. de gratia & lib. arb. cap. 4. ait: *ſi dixerit* (homo) *volo ſervare præcepta, ſed vincor a concupiſcentia mea: reſpondet ſcriptura libero ejus arbitrio, noli vinci a malo, ſed vince in bono malum.*

4. Lib. 3. de lib. arb. cap. 18. *Quæcumque*, inquit, *iſta cauſa eſt voluntatis, ſi non ei poteſt reſiſti, ſine peccato ei* (cauſæ) *ceditur: ſi autem poteſt* (reſiſti), *non ei cedatur & non peccabitur; quis enim peccat in eo quod nullo modo caveri poteſt? peccatur autem: caveri igitur poteſt.*

Porro in citatis teſtimoniis D. Auguſt. a libertate arbitrii excludit omnem prorſus neceſſitatem, ac proinde illam ſimplicem quam Janſenius ex motione indeliberata vel dominantis gratiæ, vel dominantis cupiditatis oriri arbitratur.

Prob. 3. Ex D. Thom. quem ideo addo Auguſtino, quia Janſeniani eum perpetuo adjungunt ipſi Auguſtino. Itaque

Quæſt. 6. De malo art. unico ait: *Quidam poſuerunt quod voluntas hominis ex neceſſitate movetur ad aliquid eligendum, nec tamen ponebant quod voluntas cogeretur, non enim omne neceſſarium eſt violentum, ſed ſolum id cujus principium eſt extra. Hæc autem opinio eſt hæretica, tollit enim rationem meriti & demeriti in humanis actibus; non enim videtur eſſe meritorium vel demeritorium quod aliquis ſic ex neceſſitate agit, quod vitare non poſſit; eſt etiam annumeranda inter extraneas Philoſophiæ opiniones; quia non ſolum contrariatur fidei, ſed ſubvertit omnia principia Philoſophiæ moralis. Si enim non ſit liberum aliquid in nobis, ſed ex neceſſitate movemur*

mur ad volendum, tollitur deliberatio, exhortatio, præceptum & punitio, & laus, & vituperium.

Integrum hunc textum ideo retuli, quia decretorium prorſus eſt adverſus errorem Janſenii; manifeſte enim diſtinguit ſanctus Doctor ſimplicem neceſſitatem a coactione, contenditque eſſe hæreſim admittere in voluntate talem neceſſitatem qua fiat, ut homo vitare aliquid non poſſit: ſic enim omnis meriti vel demeriti ratio tollitur.

Prob. 4. *ratione*. Quia ut quis mereatur vel demereatur, debet habere dominium ſuæ actionis, & de ea diſponere prout vult; atqui agens ex neceſſitate etiam ſimplici, non habet dominium ſuæ actionis, nec de ea poteſt diſponere prout vult, tanquam Dominus; ergo agens ex neceſſitate etiam ſimplici non poteſt mereri, nec demereri.

Objicies 1. Ad merendum vel demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur libertas indifferentiæ, ſeu libertas a ſimplici neceſſitate; ergo, &c.

Prob. ant. D. Aug. agnoſcit in homine lapſo peccandi neceſſitatem; ergo ad merendum, &c.

Reſp. nego ant. Prob. L. 1. operis imperfecti contra Julianum, cap. 105. ait: *cogitare te exiſtimo, quid appetendum, quid vitandum ſit in agenda vita, quanto labore dicatur. Qui autem hoc neſciunt, ipſa boni appetendi malique vitandi ignorantia, patiuntur peccandi neceſſitatem*; ergo D. Auguſt. agnoſcit, &c.

Reſp. diſt. conſeq. Agnoſcit neceſſitatem peccandi conſequentem; *conc.* antecedentem, *nego*: nam loquitur D. Doctor de peccatis, quæ fiunt ex ignorantia culpabili, quæ per diligentiam potuit vinci, nec tamen victa eſt, & ex qua qui peccat, neceſſitate peccat, non quidem antecedente, ſed conſequente liberam poſitio-

ſitionem cauſæ peccati, nempe ignorantiæ; atqui neceſſitas conſequens non officit libertati, cum ſupponat liberam ipſius determinationem, & ex ea oriatur.

Inſt. 1. D. Auguſt. ibi agit de ignorantia invincibili; ergo agnoſcit in homine lapſo peccandi neceſſitatem antecedentem.

Reſp. neg. ant. ... *Prob.* D. Auguſt. ibi agit de ignorantia quæ eſt pœna peccati; atqui talis ignorantia eſt invincibilis; ergo.

Reſp. diſt. maj. Quæ eſt pœna peccati ſimul & peccatum; *conc. maj.* quæ eſt pœna peccati tantum; *nego maj.* atqui ignorantia quæ eſt pœna peccati eſt invincibilis, ſi ſit pœna tantum; *conc. min.* ſi ſit pœna ſimul & peccatum; *nego min. & conſeq.* Loquitur itaque D. Auguſt. de ignorantia ſicut (*x*) loquitur de cupiditate, quæ *jam ita eſt peccatum, ut ſit etiam pœna peccati.*

Inſt. 2. Aug. l. de natura & gratia cap. 17. ait: *aliud eſt non curaſſe ſcire, quæ negligentia peccata etiam per ſacrificia quædam legis videbantur expiari; aliud intelligere velle & non poſſe; & facere contra legem non intelligendo quid fieri velit;* ergo ex Auguſt. homo peccat non ſolum per ignorantiam vincibilem, ſed etiam per invincibilem.

Reſp. diſt. conſeq. Homo peccat per ignorantiam invincibilem peccato materialiter ſumpto; *conc.* peccato proprie & formaliter dicto; *nego conſeq.* nam ex D. Aug. (*y*) *Non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, ſed quod negligis quærere quod ignoras;* ergo ut ignorantia imputetur ad culpam, debet eſſe cum negligentiæ labe conjuncta.

(*x*) Auguſt. l. 1. retract. cap. 15.
(*y*) L. 3. de lib. arbitr. cap. 19.

Inſt. 3. L. 1. operis imperfecti cap. 106. ait: *Non eſt igitur impunitatis ſecuritas in neceſſitate peccandi*; ergo ad demeritum non eſt neceſſaria libertas a neceſſitate.

Reſp. diſt. conſeq. Non requiritur libertas a neceſſitate morali; *conc.* a neceſſitate antecedenti phyſica; *nego conſeq.* Nam D. Auguſt. loquitur de neceſſitate morali quæ vinci poteſt per gratiam Chriſti; addit enim: *ſed non ut obſit iſta neceſſitas, donat ille cui dicitur: de neceſſitatibus meis erue me.*

Objicies 2. D. Thom. ait (z) *Liberum arbitrium Chriſti, etiamſi eſſet determinatum ad unum numero, ſicut ad diligendum Deum* (*quod non facere non poteſt*) *tamen ex hoc non amittit libertatem, aut rationem laudis ſive meriti, quia in illud non coacte, ſed ſponte tendit, & ita eſt actus ſui dominus.* Ergo ex D. Thom. ad meritum ſufficit libertas a coactione.

Reſp. nego conſeq. Nam D. Th. per tò: *Non coacte ſed ſponte:* intelligit immunitatem a quacumque neceſſitate antecedenti, etiam ea quæ ſimplex dicitur, & hoc aperte colligitur ex his ejus verbis: *& ita eſt ſui actus dominus:* Certum eſt autem dominium in actum ſtare non poſſe cum ſimplici neceſſitate, cum D. Thom. dicat: *Sumus domini noſtri noſtrorum actuum, ſecundum quod poſſumus hoc vel illud eligere... unde appetitus ultimi finis non eſt de his quorum domini ſumus.*

Inſt. 1. Quærendo quo ſenſu D. Thom. dicat voluntatem Chriſti licet fuerit antecedenter determinata ad amandum Deum, tamen ex hoc non amiſiſſe libertatem, neque rationem laudis & meriti circa actum diligendi Deum?

Reſp.

(z) D. Th. in 3. diſt. 18. q. 1. 2. 2. art. 2. ad fin.

Reſp. Quia Chriſtus ex actus diligendi Deum imperio potuit ad placendum Deo hos vel illos actus exercere pro arbitrio, & abſque antecedenti ad unum potius quam ad alium determinatione, & ita *non coacte ſed ſponte*: id eſt non ex neceſſitate, ſed ex electione tendebat in Deum quem non poterat non amare; & ſic voluntas Chriſti cum amore neceſſario quo diligebat Deum, retinebat libertatem arbitrii, & rationem laudis & meriti; hæc reſponſio eſt D. Thomæ dicentis (a): *Licet anima Chriſti eſſet determinata ad unum ſecundum genus moris, ſcilicet ad bonum, non tamen erat determinata ad unum ſimpliciter; poterat enim hoc vel illud facere & non facere, & ideo libertas in illo remanebat quæ requiritur ad merendum.*

Inſt. 2. D. Thom. (b) ſic ait: *Laus & vituperium conſequuntur actum voluntarium ſecundum perfectam voluntarii rationem, qualis non invenitur in brutis*; ergo ad laudem & vituperium ſufficit libertas a coactione.

Reſp. nego conſeq. Quia per *voluntarium ſecundum perfectam voluntarii rationem*, intelligit illud quod fit ex prævia deliberatione; ſic enim mentem ſuam explicat in corpore ejuſdem articuli: *Perfectam cognitionem finis ſequitur voluntarium ſecundum rationem perfectam, prout ſcilicet apprehenſo fine, aliquis poteſt deliberans de fine, & de his quæ ſunt ad finem, moveri in finem, vel non moveri*: Quod autem fit ex deliberatione, fit ſine antecedenti determinatione ad unum, ut docet ibidem ad ſecundum. *Ex hoc quod ratio deliberans ſe habet ad oppoſita, voluntas in utrumque poteſt.*

Obji-

(a) D. Thom. q. 29. de veritate, art. 6. ad 2.
(b) D. Thom. 1. 2. q. 6. art. 2. ad 3.

Objicies 3. Saltem in ſtatu naturæ lapſæ ad peccatum mortale & demeritum ſufficit illa libertas quæ reperitur in cauſa, nimirum in peccato originali, & voluntate Adami peccantis; ergo licet homo lapſus a ſua concupiſcentia neceſſitetur ad peccandum vere imputabiliter peccat ac demeretur.

Reſp. nego antec. Quia peccata perſonalia debent procedere a voluntate & libertate quæ ſit phyſice noſtra, non autem a voluntate & libertate quæ ſit tantum noſtra moraliter; nam cum omne peccatum ſit eſſentialiter liberum, peccatum perſonale debet eſſe liberum libertate perſonali & phyſice propria peccantis. Hinc Alex. VIII. (*c*) damnavit hanc prop. *In ſtatu naturæ lapſæ ad peccatum mortale & demeritum ſufficit illa libertas, qua voluntarium fuit in cauſa ſua, peccato originali & voluntate Adami peccantis.*

Objicies 4. Chriſtus circa mortem ſubeundam non fuit liber a neceſſitate, cum non potuerit tranſgredi præceptum a patre acceptum de morte ſubeunda, atqui tamen Chriſtus per mortem meruit ſibi quidem *nomen quod eſt ſuper omne nomen* (*d*) nobis vero gratiam & gloriam; ergo.

Reſp. nego maj. Et dico Chriſtum in morte ſubeunda fuiſſe liberum (*e*); *Ego pono animam meam ut iterum ſumam eam. Nemo tollit eam a me, ſed ego pono eam a me ipſo.* Nec tamen potuiſſe tranſgredi mandatum patris. Ut enim vere fuerit liber abſque eo quod præceptum tranſgredi poſſet, ſatis eſt quod mandati hujus diſpenſationem petere potuerit: atqui diſpenſationem

(*c*) Decreto dato 7. Septembr. ann. 1690.
(d) Philipp. 2.
(e) Joann. 10.

tionem hanc petere potuit Chriſtus juxta illud (f) *An putas, quia non poſſum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo pluſquam duodecim legiones Angelorum?*

Dico 3. Homo lapſus eſt liber ad bonum & malum, non ſolum libertate a coactione, ſed etiam a neceſſitate ſimplici, antecedente.

Eſt contra Janſenium qui docet in præſenti ſtatu naturæ lapſæ hominem nunquam bonum aut malum operari ex propria determinatione, ſed ſolum ſponte & non coacte prout a delectatione cæleſti ad bene, vel a delectatione terrena ad male agendum prædeterminatur. Idem prius docuerant Lutherus, & Calvinus; itaque

Prob. 1. Ex Script. Geneſ. 4. ubi Deus ſic Cain alloquitur: *Quare iratus es? & cur concidit facies tua? nonne ſi bene egeris, recipies?* (mercedem boni operis) *ſin autem male, ſtatim in foribus peccatum aderit? ſed ſub te erit appetitus ejus*, ſcilicet peccati, *& tu dominaberis illius;* certe appetitus. Quid clarius pro arbitrii libertate dici potuit? unde targum Jeroſolymitanum ita vertit: *in manum tuam tradidi poteſtatem concupiſcentiæ tuæ, & tu dominaberis ei, ſive ad bonum, ſive ad malum.*

Eccl. 15. *Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit illum in manu conſilii ſui. Adjecit mandata & præcepta ſua: ſi volueris mandata ſervare, conſervabunt te... appoſuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum; quod placuerit ei, dabitur illi.* Eo loci vera exprimitur libertas a neceſſitate, etiam ſimplici & voluntaria; atqui hic locus non debet reſtringi ad Adam ante lapſum, ut reſtringitur a Calvi-

(f) Matth. 26. v. 53.

Calvino; nam Eccleſiaſticus Judæos tunc viventes increpat quod dicerent, per Deum ſtare quominus ipſi bene ac ſapienter vitam inſtituerent; *non dixeris*, inquit, *per Deum abeſt: quæ enim odit, ne feceris*. Unde S. Auguſt. (*g*) poſt relata Eccleſiaſtici verba ſtatim addit: *Ecce apertiſſime videmus expreſſum liberum humanæ voluntatis arbitrium*.

Deut. 30. Moyſes Iſraelitas ſic alloquitur: *Teſtes invoco hodie cælum & terram, quod propoſuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem; elige ergo vitam ut & tu vivas & ſemen tuum*. Ex quo ſic argumentor: homo lapſus poteſt eligere vitam vel mortem; ergo eſt liber ab omni neceſſitate antecedente, etiam ſimplici & voluntaria. Dicat enim Janſenius quomodo poteſt vitam vel mortem eligere qui alterutrum neceſſitate ex delectatione ſuperiori eaque indeliberata profluente, determinatur?

Prob. 2. Ex Auguſt. (*h*) dicente: *Eſſe liberum arbitrium, atque inde peccare quemque ſi velit, non peccare ſi nolit . . . audi Dominum dicentem:* aut facite arborem bonam & fructum ejus bonum; aut facite arborem malam & fructum ejus malum; *cum ergo dicit, aut hoc facite aut illud facite, poteſtatem* (id eſt libertatem) *indicat, non naturam . . . . habet unuſquiſque in voluntate aut eligere quæ bona ſunt & eſſe arbor bona, aut eligere quæ mala ſunt & eſſe arbor mala*. Quid clarius?

Prob. 3. Ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. can. 5. definiente: *Si quis liberum hominis arbitrium poſt Adæ peccatum amiſſum & extinctum eſſe dixerit . . . . anathema ſit;* quo Can. percellitur ſenten-

(*g*) Aug. l. de grat. & lib. arb. cap 2.
(*h*) D. Aug. l. 2. de actis cum Felice Manich. c. 3.

ſententia Lutheri & Calvini; atqui Lutherus & Calvinus aſſerebant amiſſam eſſe libertatem a neceſſitate ſimplici, nec unquam negarunt ineſſe homini lapſo libertatem a coactione, ut conſtat ex Luthero (i) dicente: *mera lubentia, pronitate, ac ſponte ſua vult & facit* voluntas noſtra; & Calvino (k), *Si coactioni apponitur libertas, liberum eſſe arbitrium & fateor, & conſtanter aſſevero; ſi hoc, inquam, ſenſu liberum vocetur, quia non cogatur, & violenter trahatur externo motu, ſed ſponte agatur ſua, nihil moror.* Ergo liberum arbitrium quod Concilium definit non eſſe amiſſum, eſt libertas ab omni neceſſitate ſimplici antecedente intrinſeca, etiam voluntaria, non autem libertas a coactione.

Confirmatur ex præcedenti concluſione; ſi enim ad merendum vel demerendum in ſtatu naturæ lapſæ neceſſaria eſt libertas indifferentiæ, cum aliunde certum ſit fide divina quod homo in ſtatu præſenti poſſit mereri & demereri, & reipſa mereatur & demereatur, ut fatentur adverſarii; ſequitur quoque eſſe certum fide divina quod homo in præſenti ſtatu habeat libertatem indifferentiæ.

Objicies 1. Ille non eſt liber in libertate indifferentiæ qui non habet in poteſtate vias ſuas; atqui homo lapſus non habet in poteſtate vias ſuas, juxta illud Jerem. 10. *Scio Domine quia non eſt hominis via ejus, nec viri eſt ut ambulet, & dirigat greſſus ſuos*; ergo.

Reſp. diſt. min. Homo lapſus non habet in poteſtate vias ſuas, quoad executionem & ſucceſſum ſuarum actionum; *conc. min.* quoad productionem operum ſalutarium; *ſubdiſt.* non habet,

(i) Luther. l. de ſervo arbit. fol. 434.
(k) Calv. l. 2. contra Pighium.

bet, &c. ſolus & ſine Dei auxilio; *conc. min.* cum auxilio & gratia Dei; *neg. min. & conſeq.* ratio eſt, quia homo ad opera gratiæ debet excitari præveniente gratia Dei.

Inſt. 1. Ille nullo ſenſu vias ſuas habet in poteſtate qui captivatur ſub lege peccati, atqui homo captivatur ſub lege peccati juxta illud (*l*): *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati*. Ergo.

Reſpond. diſting. minor. Homo captivatur ſub lege peccati ſeu concupiſcentiæ, quoad ſenſum; *conc. min.* quoad conſenſum; *nego minor.* loquitur itaque Apoſtolus de motibus concupiſcentiæ indeliberatis quos neceſſario quidem experimur, & ſic ſub eis captivamur: ſed eis non neceſſario obſequimur, & ſic non neceſſario peccamus.

Inſt. 2. Ille captivatur etiam quoad conſenſum qui non facit quod vult, facit vero quod non vult: atqui homo lapſus non facit quod vult, juxta illud Apoſt. (*m*) *Non enim quod volo bonum hoc facio, ſed quod nolo malum hoc ago*. Ergo

Reſp. diſt. min. Homo non facit quod vult quoad ſenſum, *conc.* ſentit enim motus concupiſcentiæ quos ſentire nollet; non facit quod vult quoad conſenſum, id eſt conſentit neceſſario, *neg. min.* addit enim Apoſtolus: *ſi quod nolo illud facio, jam non ego operor illud*. Unde patet motus illos non imputari ad peccatum.

Inſt. 3. Ille non facit quod vult etiam quoad conſenſum, cujus non eſt velle nec currere; atqui

(l) Rom. 7. v. 23.
(m) Ibidem.

atqui ex Apoſt. (*n*) *Non eſt volentis neque currentis*; ergo. *Reſp. diſt. min.* Non eſt volentis neque currentis ſolius; *conc. min.* non eſt volentis cum gratia Dei; *nego min.* equidem homo eget gratia Dei ad bonum ſupernaturale, at huic gratiæ poteſt conſentire vel diſſentire ſi velit, ut definivit Conc. Trid. (*o*)

Objicies 2. D. Auguſt. multis locis docet arbitrium voluntatis poſt peccatum, ex libero factum eſſe concupiſcentiæ prædominantis ſervum, *quomodo libera eſt voluntas*, ait (*p*) *cui dominatur iniquitas*? Ergo homo lapſus non eſt liber.

Reſp. diſt. conſeq. Non eſt liber libertate a ſervitute peccati; *conc.* non eſt liber libertate arbitrii oppoſita neceſſitati; *nego conſeq.* fatemur ultro, ab iſta libertate nos excidiſſe, qui ſervi ſumus peccati, neque poſſe nos ab ea ſervitute liberari niſi per gratiam medicinalem redemptoris, qua præſente ac monente ſtat libertas arbitrii ad faciendum bonum vel malum. Itaque his locis D. Auguſt. gratiæ neceſſitatem recte demonſtrat adverſus Pelagianos, ſed indifferentiam arbitrii ſub gratia minime lædit.

Inſt. 1. D. Auguſt. Enchiridii cap. 30. ait: *libero arbitrio male utens homo & ſe perdidit & ipſum*. Et in Epiſt. ad Vitalem, *liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus*; Ergo ex D. Auguſt. per peccatum primi parentis amiſſum eſt liberum arbitrium.

Reſp. diſt. conſeq. Per peccatum amiſſum eſt liberum arbitrium, ſumptum pro libertate a peccato & miſeria, *conc.* ſumptum pro liberta-te

(*n*) Rom. 11.
(*o*) Seſſ. 6. can. 4.
(*p*) Epiſt. 98. ad Hilarium, nunc 157.

te indifferentiæ, *ſubdiſt.* amiſſum eſt quoad modum illum perfectionis quem habebat in ſtatu integritatis & innocentiæ; *conc.* quoad ſubſtantiam, ſeu facultatem agendi vel non agendi; *nego conſeq.*

Itaque quando D. Auguſt. dicit liberum arbitrium primi parentis peccato periiſſe, non intelligit libertatem arbitrii quoad ſubſtantiam; ſed intelligit:

1. Libertatem a ſervitute peccati, a miſeria, aliiſque infirmitatibus hujus ſtatus quibus caruit ſtatus innocentiæ; nam ex Auguſt. eodem modo homo perdidit liberum arbitrium quo ſeipſum perdidit; atqui non perdidit ſeipſum quoad ſubſtantiam, ita ut deſierit eſſe homo; ſed tantum quoad plenam cum immortalitate juſtitiam quam habuit in illo ſtatu felicitatis, & quæ conſiſtebat in dono integritatis, in immunitate a morte, a concupiſcentia inordinata, & ab ignorantia; ergo, &c. ita ſeipſum exponit D. Auguſt. (*q*) dicens: *Quis noſtrum dicat quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? libertas quidem periit per peccatum, ſed illa quæ in Paradiſo fuit habendi plenam cum immortalitate juſtitiam, propter quod natura humana divina indiget gratia;* ut libertas aliquid boni ſupernaturalis elicere poſſit.

2. Per liberum arbitrium quod primi parentis peccato fuit amiſſum. Intelligit D. Auguſt. libertatem ſanam ac robuſtam, qua ſumma cum facilitate poterat homo innocens bonum operari, quod liberum arbitrium dicit amiſſum quoad illam facilitatem; ideo *nunc* addit D. Doctor (*r*) *poſtea quam illa magna peccati merito*

(q) Lib. 1. ad Bonifacium cap. 2.
(r) L. de corrept. & grat. cap. 12.

rito eſt amiſſa libertas, etiam majoribus donis adjuvanda remanſit infirmitas.

Inſt. 2. Atqui homo per peccatum amiſit libertatem quoad ſubſtantiam; ergo.

Prob. ſubſ. Libertas quoad ſubſtantiam importat indifferentiam ad bonum & malum in homine lapſo; atqui homo per peccatum hanc amiſit indifferentiam ex Auguſtino; ergo.

Reſp. nego min. . . . Prob. Ille ad bonum & malum non eſt indifferens, qui per peccatum duram contraxit neceſſitatem peccandi; atqui ex Auguſt. (*ſ*) *Homo quia peccavit, ſecuta eſt peccantem peccandi dura neceſſitas;* ergo.

Reſp. diſting. min. Homo ex Aug. per peccatum contraxit duram neceſſitatem peccandi peccato materialiter dicto; *conced.* peccato formaliter dicto, *iterum diſt.* vago & indeterminato, *conc.* hoc vel illo ſingulari peccato; *ſubdiſt.* contraxit neceſſitatem peccandi ante gratiam; *conc.* cum gratia, *iterum ſubd.* peccandi neceſſitatem moralem; *conc.* neceſſitatem phyſicam & abſolutam; *nego min. & conſeq.*

Ut hæc diſtinctio recte concipiatur, penſanda eſt controverſia quam D. Auguſtinus habuit cum Pelagianis.

1. Pelagiani docebant hominem naſcendo non contrahere peccatum originale, quos ut refelleret D. Auguſt. contrahi peccatum originale probat ex affectibus, ignorantia nempe & concupiſcentia, quibus neceſſario ſubjicimur, & quas peccata vocat; 1. quia ſunt pœnæ peccati originalis quod ſupponunt, & hoc ſenſu vocantur ab Auguſt. peccata neceſſaria, quia eis carere nobis non eſt liberum in hac vita; *multum erras*, ait D. Auguſt. alloquens Julianum

(ſ) Aug. l. de perfect. juſtitiæ c. 5.

num (*t*), *qui vel neceſſitatem nullam putas peccandi, vel eam non intelligis illius peccati eſſe pœnam, quod nulla neceſſitate commiſſum eſt; ſi enim nulla neceſſitas peccandi eſt ... quid patiebatur quaſo* (Apoſtolus) *ut diceret: non quod volo bonum hoc facio, ſed quod nolo malum hoc ago*. 2. Quia ſunt cauſæ peccatorum, & quatenus tales, dicuntur ab Auguſt. inducere quamdam neceſſitatem peccandi, non quidem phyſicam, ſed moralem, hoc eſt ſummam difficultatem quam homo lapſus inter tot & tantas tentationes patitur ut a peccato abſtineat, qua difficultate caruit homo innocens, ita ſe explicat Auguſt. (*u*) dicens: *Poteſt ei cauſa, quacumque illa ſit, reſiſti: poteſt plane. Nam ad hoc, adjutorium poſtulamus dicentes, & ne nos inducas in tentationem, quod adjutorium non poſceremus, ſi reſiſti nullo modo poſſe, crederemus.*

Item quatenus ignorantia & concupiſcentia ſunt cauſæ peccatorum, dicuntur ab Auguſtino inducere quamdam neceſſitatem peccandi vagam & indeterminatam, quia fieri moraliter non poteſt, ut habita ratione infirmitatis humanæ inter tot & tantas tentationes, homo non peccet, licet nullum ſit in particulari peccatum quod vitare libere non poſſit, quæ peccata merito pronuntiat Auguſt. (*x*) a Deo imputari, quia nempe ſingula caveri poſſunt, & omnino libere committuntur. Ita nodum ſolvit D. Thom. (*y*) qui cum ſibi objeciſſet quædam peccata eſſe neceſſaria juxta illud Pſalm. *De neceſſitatibus meis erue me Domine;* ſic reſpon-

(t) Lib. 1. operis imperf. cap. 105.
(u) Auguſt lib. de nat. & grat. cap. 67.
(x) Auguſt. lib 1. oper. imperf. cap. 105.
(y) D. Thom. q. 24. de verit. art. 12. ad 7.

pondet: *Dicendum quod peccata dicuntur neceſſaria, in quantum non poſſunt vitari omnia, quamvis poſſint vitari ſingula*.

2. Pelagiani rejecta neceſſitate gratiæ docebant hominem lapſum tam liberum eſſe ad omnia vitanda peccata, quam fuerat Adamus innocens; contra probat S. Auguſt. ex peccato primi parentis inductam eſſe quamdam peccandi neceſſitatem, quæ non niſi per gratiam mediatoris reparari poteſt; *non eſt igitur*, ait D. Doctor (z), *Impunitatis ſecuritas in neceſſitate peccandi: ſed ut non obſit iſta neceſſitas, donat ille cui dicitur: de neceſſitatibus meis erue me*

QUÆSTIO III.

De involuntario & ejus cauſis.

Nota. CUM ex dictis ad voluntarium duo requirantur, ſcilicet principium intrinſecum, nempe voluntas ex inclinatione operans, & cognitio dirigens operationem; oportet quod oppoſitum ejus nempe involuntarium proveniat vel a principio extrinſeco, ut contingit in his quæ ex violentia vel metu fiunt; vel ab intrinſeco quidem, ſed ſine cognitione, cum nempe tollitur aut turbatur cognitio, prout contingit in his quæ fiunt per paſſionem aut ignorantiam.

Involuntarium duplex eſt, ſcilicet involuntarium ſimpliciter, & involuntarium ſecundum quid.

Involuntarium ſimpliciter, eſt id quod fit totum a principio extrinſeco, vel ſine cognitione, & cui voluntas nullatenus conſentit. Talis eſt motus concupiſcentiæ qui voluntate toto affectu renitente, inſurgit.

Invo-

(z) Auguſt. lib. 1. oper. imperf. cap. 106.

Involuntarium ſecundum quid, eſt illud quod voluntas repudiat in ſe conſideratum, acceptat vero circumſtantiis veſtitum. Ejuſmodi eſt projectio mercium facta a mercatore metu naufragii quæ eſt ſecundum quid involuntaria, nam ſecundum ſe diſplicet; ſed ſpectata ut neceſſaria ad vitam conſervandam, magis & efficaciter placet; unde voluntarium ſecundum quid vocatur proprie voluntarium mixtum involuntario, quia voluntas illud efficaciter vult, ſed cum diſplicentia.

Nunc ſigillatim proſequendæ ſunt involuntarii cauſæ, quæ quatuor recenſentur, nimirum violentia, metus, paſſio ſeu concupiſcentia, & ignorantia.

ARTICULUS I.

An & quomodo violentia cauſet involuntarium?

Nota. Violentum ut ſumitur indiſcriminatim pro coacto, definitur: *id quod eſt a principio extrinſeco, in contrarium reſiſtente paſſo*. Quod ſi paſſum extrinſeco agentis totis viribus reſiſtat, prout hic & nunc poteſt & debet, dicitur *pati violentiam abſolutam*; ſi vero reſiſtat aliquo modo, ſed non omnino quantum poteſt & debet, dicitur *pati violentiam ſecundum quid*.

Dixi: *ut ſumitur indiſcriminatim pro coacto*: quia licet violentum & coactum confundi ſoleant, tamen in hoc diſtinguuntur quod coactum dicitur de ſolis agentibus animatis cognitione præditis, & opponitur ſpontaneo; violentum vero dicitur etiam de inanimatis, ſic motus lapidis ſurſum projecti dicitur violentus, non vero coactus.

Dici-

Dicitur 1. *Id quod eſt a principio extrinſeco*: nemo enim ſibimet ipſi vim infert proprie dictam, alioquin ſimul vellet & nollet, quod eſt impoſſibile.

Dicitur 2. *In contrarium renitente paſſo*: quia non ſufficit ad violentum ut quis ſe mere negative habeat, alioquin juſtificatio parvulorum foret violenta, ſed requiritur ut actualiter aut virtualiter reluctetur. Hinc ſi mulier oppreſſa mere paſſive ſe gerat, nec probando nec reprobando ſtuprum illatum, non dicitur vim pati, & peccati rea tenebitur. Itaque

Dico 1. *Violentia abſoluta voluntarium omnino tollit; violentia vero ſecundum quid, minuit duntaxat*.

Prob. 1. *pars*: Quia actio quæ fit a principio extrinſeco contra omnem voluntatis reſiſtentiam eſt penitus involuntaria; atqui actio quæ fit per violentiam abſolutam, fit a principio extrinſeco contra omnem voluntatis reſiſtentiam; ergo eſt penitus involuntaria.

Prob. 2. *pars*: Quia cum voluntas non omnimode reſiſtit, remanet in ea aliqua ratio voluntarii; atqui cum violentia non niſi ſecundum quid infertur, voluntas non reſiſtit omnimode; ergo.

Hinc, Si mulier interius exteriuſque pro viribus reſiſtens ſtupretur, non peccat; ſi vero interius reſiſtat, actum nempe reprobando, ſed non reſiſtat exterius quantum poteſt & debet, nempe fugiendo, repugnando, clamando, peccati rea efficitur; ſed,

Dico 2. *Voluntas cogi non poteſt quoad actus elicitos, bene vero quoad actus imperatos*.

Prob. 1. *pars*, Actus elicitus voluntatis, eſt eſſentialiter voluntarius; ergo non poteſt eſſe coactus. *Prob. conſeq.* Voluntarium & coactum ex natura rei opponuntur; ergo actus voluntarius non poteſt eſſe coactus. *Prob. ant.* Id quod eſt

a principio intrinſeco, juxta inclinationem patientis, ex natura rei opponitur ei quod eſt à principio extrinſeco contra inclinationem patientis; atqui voluntarium eſt a principio intrinſeco, juxta inclinationem voluntatis, coactum vero eſt a principio extrinſeco contra inclinationem voluntatis; ergo voluntarium & coactum ex natura rei opponuntur; ergo actus eſſentialiter voluntarius non poteſt eſſe coactus.

Prob. 2. pars, Experientia qua conſtat aliarum potentiarum actus poſſe vel exerceri vel impediri contra inclinationem voluntatis; v. g. homini nolenti videre, poſſunt oculi per vim aperiri, in quo caſu viſio illa eſſet violenta reſpectu voluntatis quæ illi retineretur.

Dices 1. Deus in voluntate Petri omnino inclinata in odium inimici, poteſt producere ejuſdem inimici amorem; atqui in hac hypotheſi voluntas Petri cogitur ad amorem inimici; ergo.

Reſp. nego min. . . . Probat. Ille cogitur ad amorem inimici, qui inimicum amat contra inclinationem ſuam; atqui Petrus amat inimicum contra inclinationem ſuam; ergo.

Reſpond. diſt. maj. Ille cogitur ad amorem qui amat inimicum contra inclinationem ſuam præſentem; *conc. maj.* præteritam; *nego major.* & ſic diſtincta min. *nego conſeq.*

Cum igitur Deus voluntatem immutat, ait D. Thomas (*a*), *facit ut præcedenti inclinationi ſuccedat alia inclinatio, ita ut prima auferatur, & ſecunda maneat, unde illud ad quod inducit voluntatem, non eſt contrarium inclinationi jam exiſtenti, ſed inclinationi quæ prius inerat; unde non eſt violentia, nec coactio.*

Dices 2. Actus peccati eſt violentus homini:

(a) D. Thom. q. 22. de verit. art. 8.

ni: ergo homo patitur violentiam in aliquo actu elicito.

Reſp. nego ant. . . . Prob. Quod eſt contra naturalem hominis inclinationem, eſt violentum homini; atqui actus peccati eſt contra naturalem hominis inclinationem; ergo.

Reſp. diſt. maj. Quod eſt contra naturalem hominis inclinationem adæquatam, eſt violentum homini; *conc. maj.* inadæquatam & partialem; *nego major.* atqui actus peccati eſt contra hominis inclinationem partialem; *conc.* adæquatam; *nego min.*

Itaque voluntatis inclinatio partialis, eſt ea quam ut rationalis eſt, habet ad bonum honeſtum & rationi conſonum; inclinatio vero adæquata eſt ea quam habet voluntas ad bonum in communi, prout abſtrahit a bono vero vel apparenti; equidem voluntas poteſt aliquid velle contra inclinationem ſuam partialem, & ſic vult peccatum; ſed non ideo vim patitur, quia tunc vult peccatum ſub ratione boni apparentis, quod eſt intra ejus objectum totale & adæquatum, & ideo non repugnat ejus inclinationi.

ARTICULUS II.

An & quomodo metus cauſet involuntarium?

Nota 1. Definitio & diviſio metus tradentur utilius in Tractatu de contractibus, ubi quærendæ ſunt.

Nota 2. Hæc duo diſtingui: *Fieri ex metu*, & *fieri cum metu*. Fieri *ex metu*, eſt metum cauſam eſſe aliquid faciendi, talis eſt metus mortis ad quam vitandam viator dat latroni pecuniam ſuam. Fieri *cum metu*, eſt metum non cauſare, ſed tantum comitari actionem:

talis eſt metus ſuſpendii in latrone, quo non obſtante furatur.

Nota 3. Nulli dubium eſt quin ea quæ fiunt cum metu, vel ex metu tam abſolute quam relative levi, ſint plene voluntaria; & ideo quæſtio debet intelligi de iis quæ fiunt ex metu gravi, ſaltem relative; hinc

Dico. Quæ fiunt ex metu, ſunt per ſe loquendo ſimpliciter & abſolute voluntaria, & involuntaria ſecundum quid, ſi fiant ex metu naturali.

Prob. Quod eſt volitum efficaciter & abſolute, nolitum vero inefficaciter & conditionate ſolum, eſt voluntarium ſimpliciter, & involuntarium ſecundum quid; atqui opus factum ex metu eſt volitum efficaciter & abſolute, & nolitum inefficaciter & conditionate ſolum, ut patet in prædicto exemplo projectionis mercium; ergo eſt voluntarium ſimpliciter & involuntarium ſecundum quid.

Dixi 1. *Per ſe loquendo:* quia aliquando, raro tamen evenit ut actio ex metu facta, ſit penitus involuntaria, cum nempe malum imminens ita hominem perturbat ut tollat cognitionem ex parte mentis, & electionem ex parte voluntatis, quod ex circumſtantiis dijudicandum eſt.

Dixi 2. Quæ fiunt ex metu eſſe involuntaria ſecundum quid, *ſi fiant ex metu naturali;* quia qui ex ſupernaturali metu gehennæ vult abſtinere ab omni peccato, vult etiam, ſi metus ſit efficax, abſtinere ab omni affectu ad peccatum, & ſic vitatio peccati ex metu ſupernaturali gehennæ eſt ita voluntaria, ut nullo modo ſit involuntaria propter affectum inefficacem ad oppoſitum.

Nec dicas, Metus naufragii quamvis efficax, non excludit affectum inefficacem retinendi mer-

ces

ces ad quarum projectionem determinat; ergo ſimiliter metus gehennæ non excludit affectum inefficacem non abſtinendi a peccatis, quamvis efficaciter determinet ad illorum deteſtationem.

Reſp. nego conſeq. Diſparitas eſt quod naufragium vitari poſſit retento affectu inefficaci non projiciendi merces, cum depoſitio talis affectus non ſit medium neceſſarium ad obtinendum finem. Econtra malum gehennæ vitari non poſſit retento affectu ad peccatum, quia ejuſmodi affectus eſt peccatum, & ideo metus gehennæ non poteſt efficaciter determinare ad evitandam gehennam, quin determinet etiam efficaciter ad deponendum omnem affectum ad peccatum, non enim poteſt eſſe voluntas efficax circa finem, niſi ſit etiam efficax circa media ad finem obtinendum neceſſaria.

Objicies 1. Matrimonium & votum ſolemne ex metu gravi celebrata, ſunt invalida; ergo quæ ſunt ex metu non ſunt voluntaria ſimpliciter.

Reſp. diſt. ant. Sunt invalida jure eccleſiaſtico; *conced. antec.* jure naturali; *nego antec. & conſeq.* nam non ideo ſunt invalida quod ſint involuntaria, ſed quia lex eccleſiaſtica ea irritat.

Objicies 2. Quod excuſat a culpa, tollit voluntarium; atqui metus gravis excuſat a culpa eum qui legem Dei vel Eccleſiæ tranſgreditur; ergo.

Reſp. diſt. minor. Metus gravis excuſat a tanta culpa; *conced. min.* a tota culpa; *nego min. & conſeq.* itaque metus gravis non excuſat a tota culpa cum id quod ex eo fit, fit voluntarium ſimpliciter, ſed excuſat a tanta culpa, quia quod fit ex metu, fit cum minori voluntatis propenſione; gravitas autem aut levitas peccati a majori vel minori voluntatis propenſione ortum habet.

Inſt. Qui metu præſentis mortis, ſabbati le-

gem non obſervat, immunis eſt a peccato; ergo metus gravis excuſat a toto peccato.

Reſp. 1. *retorq.* Qui metu præſentis mortis mentitur, fornicatur, &c. non eſt immunis a peccato; ergo metus gravis non excuſat a toto peccato: ideo

Reſp. 2. *diſt. ant.* Qui metu præſentis mortis ſabbati legem non obſervat, immunis eſt a peccato, ex eo quod metus tollat voluntarium & ſufficientem conſenſum; *nego*: ex eo quod præcepta affirmativa non obligent cum adeſt metus gravis; *conc. ant.* & *nego conſeq.* neque enim fuit mens Dei & hominum cum tanto incommodo obligare ad obſervationem præceptorum affirmativorum.

ARTICULUS III.

An & quomodo concupiſcentia cauſet involuntarium?

Nota. Concupiſcentia hic non ſumitur pro peccati fomite qui demeritorie ortus eſt ex peccato originali, ſed ſumitur pro qualibet paſſione; quales ſunt deſiderium, ſpes, dolor, amor, odium, ira, &c. & definitur: *Motus appetitus ſenſitivi bonum ſenſibile proſequens, vel malum ſenſibile fugiens.* Concupiſcentia ſic ſumpta vel eſt antecedens, vel conſequens.

Concupiſcentia *antecedens*, eſt ea quæ præcedit voluntatis conſenſum quem allicit.

Concupiſcentia *conſequens*, eſt ea quæ excitatur ſeu imperatur a voluntate.

Dico 1. *Concupiſcentia antecedens ex una parte auget, & ex altera minuit voluntarium.*

Prob. Ad voluntarium perfectum duo requiruntur, nimirum propenſio voluntatis in objectum;

ctum; & cognitio ſingulorum in quibus eſt actio; id eſt, cognitio finis ad quem actus tendit, & circumſtantiarum quæ illum comitantur; atqui concupiſcentia antecedens auget propenſionem voluntatis in objectum, ut videre eſt in homine qui mulierem inſequitur; minuit vero cognitionem eorum in quibus eſt actio, impedit enim ne mens ab objecto in quod tendit rapta & illecta conſideret turpitudinem & injuſtitiam actus, &c. Ergo concupiſcentia antecedens ex una parte auget, & ex altera minuit voluntarium.

Dices 1. Quod ex omni parte & ſimpliciter minuit liberum, ex omni parte & ſimpliciter minuit voluntarium; atqui concupiſcentia antecedens ex omni parte & ſimpliciter minuit liberum, ut dicetur infra; ergo, &c.

Reſp. nego maj. Nam ratio voluntarii ſita eſt in propenſione voluntatis, ratio vero liberi ſita eſt in indifferentia voluntatis; atqui poteſt minui indifferentia voluntatis etſi non minuatur ejuſdem propenſio in objectum; ergo.

Probat. major. Quod minuit ſpeciem, minuit & genus; atqui concupiſcentia minuit ſimpliciter liberum, quod eſt ſpecies voluntarii; ergo minuit ſimpliciter voluntarium.

Reſp. nego maj. Nam cum ſpecies conſtet genere & differentia, poteſt minui ſecundum rationem differentialem, abſque eo quod minuatur ſecundum rationem genericam; ſicut igitur paries albus, qui eſt ſpecies colorati, poteſt minui ſecundum rationem colorati; ita etiam liberum, quod eſt ſpecies voluntarii contracti per indifferentiam, poteſt minui ex parte indifferentiæ, nec tamen minui ex parte voluntarii.

Objicies 2. Communis eſt ſententia Theologorum, concupiſcentiam antecedentem ſimpliciter

citer & abſolute augere voluntarium; ergo ex nulla parte illud minuit.

Reſp. nego conſeq. Theologi enim illi conſiderant voluntarium tantum ſecundum propenſionem voluntatis in objectum delectabile cognitum ut tale, quæ propenſio augetur per concupiſcentiam; non vero illud conſiderant ſecundum cognitionem eorum in quibus eſt actio, quæ cognitio cum minuatur per concupiſcentiam, ita & voluntarium. Porro cum propenſio voluntatis in objectum ſenſibile ſit id quod principem locum tenet in voluntario, ideo recte aſſerunt concupiſcentiam ex hac parte ſimpliciter & abſolute augere voluntarium.

Dico 2. Concupiſcentia antecedens ſemper minuit & aliquando tollit liberum & peccatum.

Prob. 1. *pars:* Quod minuit indifferentiam fortiuſque determinat ad unam partem contradictionis, minuit liberum; atqui paſſio antecedens ſemper minuit indifferentiam, fortiuſque determinat ad unam partem contradictionis; ergo . . . . *Prob. min.* Quod minuit cognitionem requiſitam ad libertatem, minuit indifferentiam, fortiuſque determinat ad unam partem contradictionis; atqui concupiſcentia antecedens minuit cognitionem requiſitam ad libertatem, nempe conſiderationem finis & circumſtantiarum; ergo. Hinc,

Reſolves, Peccata quæ fiunt ex iis motibus qui *ſecundo-primi* dicuntur, quia ad eos advertit ratio, & iis conſentit voluntas, leviora eſſe iis quæ fiunt ex malitia, cum minus habeant liberi, *peccatum* enim, ait D. Thom. (b) *eſſentialiter conſiſtit in actu liberi arbitrii;* ordinarie tamen adhuc ſupereſt ad peccatum mortale

tale

(b) D. Thom. 1. 2. quæſt. 77. art. 6. in corp.

tale ſufficiens libertas, juxta illud Apoſtoli (*c*) *cum eſſemus in carne, paſſiones peccatorum*, id eſt, incitantes ad peccata, *operabantur in membris noſtris ut fructificarent morti;* id eſt, fructus peccatorum parerent qui nos ducerent ad mortem æternam; atqui ſolum peccatum mortale fructificat morti æternæ; ergo.

Dixi *ordinarie*: Quandoque enim contingere poteſt ut erga concitatos concupiſcentiæ motus *ſecundo-primos* perfecta non ſubſit advertentia, plenuſque conſenſus, quo caſu peccatum erit tantum veniale, vel minus grave in genere peccati mortalis.

Prob. 2. *pars:* Quod totaliter aufert uſum rationis, totaliter tollit liberum & peccatum; atqui concupiſcentia antecedens quandoque ita eſt vehemens, ut totaliter auferat uſum rationis, *ut patet in his qui propter amorem, vel iram inſaniunt*, ait D. Thom. (*d*) ergo concupiſcentia antecedens quandoque totaliter tollit liberum, *& per conſequens totaliter a peccato excuſat*, addit D. Thom. cit. Hinc,

Reſolves, Motus eos qui *primo-primi* dicuntur, quia ſine rationis advertentia & voluntatis conſenſu exurgunt, non eſſe peccata; unde merito damnata eſt hæc Baji propoſ. (*e*) *Motus pravi concupiſcentiæ ſunt pro ſtatu hominis vitiati, prohibiti præcepto*, non concupiſces: *unde homo eos ſentiens & non conſentiens, tranſgreditur præceptum*, non concupiſces, *quamvis tranſgreſſio in peccatum non imputetur*.

Dico 3. *Concupiſcentia conſequens auget voluntarium & liberum, ſaltem moraliter, & conſequenter aggravat peccatum.*

Probat.

(*c*) Ad Rom. 7.
(*d*) D Thom. 1. 2. q. 77. art. 7. in corp.
(*e*) Propoſ. 75. Baji damnata a Pio V. Gregor. XIII. & Urbano VIII.

Probat. Concupiſcentia quam voluntas de induſtria & ex electione vult & imperat, ut majori niſu, pravo quod ſibi proponit objecto fruatur, auget voluntarium & liberum; atqui concupiſcentia conſequens eſt ea quam voluntas vult & imperat, ut majori niſu pravo quod ſibi proponit objecto fruatur; ſive velit concupiſcentiam in ſe, eam nimirum impellendo in pravum objectum, ſive eam velit in cauſa, fovendo nempe pravos habitus quibus impellatur in pravum objectum; ergo concupiſcentia conſequens auget voluntarium & liberum. Unde D. Thom. (*f*) ait: *Paſſio autem conſequens non diminuit peccatum, ſed magis auget, vel potius eſt ſignum magnitudinis ejus, in quantum ſcilicet demonſtrat intentionem voluntatis ad actum peccati; & ſic verum eſt quod quanto aliquis majori libidine vel concupiſcentia peccat, tanto magis peccat.*

Dices, Paſſio etiam quæ a voluntate imperatur, actus indifferentiam aliqualiter minuit; ergo minuit liberum & peccatum.

Reſp. diſt. antec. Indifferentiam actus minuit phyſice; *conc. ant.* nam fortius determinat ad unam partem; moraliter ſeu ſecundum morale judicium; *nego ant.* quia eſt effectus voluntatis, quæ in ſemetipſa ſponte, libere, ac prævidens aut prævidere debens, ardorem mali inflammavit.

Reſolves; Peccatum ex pravo habitu perpetratum, eſſe gravius eo quod ſemel tantum perpetratum fuit, ex quo ſequitur peccatorem teneri pravum habitum confiteri, unde proſcripta eſt a Clero Gallicano (*g*) hæc propoſ. *non tenemur Confeſſario interroganti, fateri alicujus peccati conſuetudinem.*

A R-

(f) D. Thom. 1. 2. quæſt. 77. art. 6. in corp.
(g) Anno 1700.

ARTICULUS IV.

De involuntario per ignorantiam.

Nota 1. IGnorantia ſtricte eſt, *carentia cognitionis debita.*

Dixi, *debita:* quia carentia cognitionis eorum quæ quis non tenetur ſcire, non eſt ignorantia ſtricte, ſed late & dicitur *neſcientia* ſeu *ignorantia negativa*, talis eſt ignorantia Theologiæ in ruſtico. Ignorantia multipliciter dividitur;

1. *Ratione rei quæ ignoratur*, dividitur in ignorantiam juris & facti.

Ignorantia juris, eſt ea qua lex ſeu præceptum ignoratur: v. g. ſi quis neſciat affinitatem dirimere matrimonium. Hæc pro legum diverſitate, diverſa eſt; unde alia eſt juris naturalis, alia juris poſitivi tum divini, tum humani.

Ignorantia facti, eſt ea qua ignoratur aliquod factum particulare eſſe legi contrarium; v. gr. ſi quis ſciens affinitatem matrimonium dirimere, ignoret eam cui nubit, ſibi eſſe affinem.

2. *Ratione ſubjecti in quo eſt*, dividitur in vincibilem & invincibilem.

Ignorantia vincibilis, eſt ea quæ potuit ac debuit vinci.

Ignorantia invincibilis, eſt ea quæ adhibita ſufficienti diligentia, non potuit vinci.

3. *Ratione actionis quæ fit ex ignorantia*, dividitur in antecedentem, concomitantem & conſequentem.

Ignorantia antecedens, quæ eadem eſt cum invincibili, eſt ea quæ omnino antecedit conſenſum voluntatis, ita ut nullo modo ſit volita, & tamen ſit cauſa volendi id quod alioquin ignorans non vellet; talis fuit ignorantia Jacob cum acceſſit ad Liam ſibi obtruſam, quam

putabat Rachelem, non facturus ſi ſciviſſet eſſe Liam.

Ignorantia concomitans, eſt ea quæ licet comitetur actionem; non eſt tamen cauſa illius, quia adhuc fieret, ſi abeſſet ignorantia; talis eſt ignorantia illius qui hoſtem occidit putans eſſe feram, ita diſpoſitus ut quamvis ſciviſſet eſſe hoſtem, nihilominus occidiſſet.

Ignorantia conſequens, quæ eadem eſt cum vincibili, eſt ea quæ a voluntate *directe vel indirecte* eſt volita.

Dixi 1. *Directe eſt volita*: quando ſcilicet voluntas expreſſe vult aliquid ignorare ut liberius peccet, juxta illud (*h*): *Noluit intelligere ut bene ageret*. Et hæc ignorantia dicitur *affectata*.

Dixi 2. *Indirecte volita*: quando nimirum voluntas expreſſe quidem non vult ignorare, non tamen curat ea addiſcere quæ poteſt & tenetur ſcire; & hæc ignorantia vocatur *craſſa ſeu ſupina*.

Nota 2. Antequam exponamus utrum Ignorantia cauſet involuntarium, exponendum eſt circa quæ detur ignorantia invincibilis; duplici Paragrapho.

§. I. *Circa quæ detur ignorantia invincibilis.*

Certum eſt 1. dari poſſe ignorantiam facti invincibilem & inculpabilem; ſiquidem nec ſcriptura nec Patres damnant Jacob qui ad Liam, loco Rachelis obtruſam, acceſſit.

Certum eſt 2. dari ignorantiam invincibilem & inculpabilem juris poſitivi etiam divini; id patet ex Joann. 15. ubi Chriſtus ait: *Si non veniſſem & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent*;

(h) Pſalm. 35.

berent; quem locum exponens D. Auguſt. (*i*) ait: *illos ad quos Chriſtus non venit & quibus non eſt locutus, excuſationem habere, non de omni peccato ſuo, ſed de illo quo in Chriſtum non crediderunt.* Unde Pius V. hanc propoſ. damnavit: *infidelitas pure negativa in iis quibus Chriſtus non eſt prædicatus, peccatum eſt.*

Itaque de ſola ignorantia legis naturalis poteſt eſſe difficultas, quæ ut ſolvatur:

Nota. Præcepta legis naturalis ad tria genera poſſe revocari.

1. Eſt eorum quæ ſunt legis naturalis prima & univerſaliſſima principia, cujuſmodi ſunt iſta: *bonum eſt amandum, malum eſt fugiendum. Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. Deus eſt colendus, &c.*

2. *Genus*, eſt eorum quæ ex primis principiis per facilem diſcurſum deducuntur, cujuſmodi ſunt iſta: *non furaberis, non occides;* & alia Decalogi præcepta.

3. *Genus*, eſt eorum quæ ex primis principiis nonniſi longo & difficili diſcurſu deducuntur, qualia ſunt præcepta quæ prohibent aliquos contractus qui revera uſurarii ſunt, at tales evidenter non apparent, ſed de iis controverſia eſt inter Doctores. His poſitis.

Dico 1. Non datur ignorantia invincibilis juris naturalis circa prima principia, nec circa proximas eorum concluſiones.

Prob. tota propoſit. Illud invincibiliter non ignoratur cujus cognitio tam evidens eſt, ut ſine difficultate haberi poſſit; atqui talis eſt cognitio primorum juris naturalis principiorum, & proximarum eorum concluſionum, ergo. Nullus enim eſt qui non videat veritatem hujus principii:

(i) Tract. 89. in Joann.

pii : *quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*, ex quo facili negotio concludit, *ergo non eſt furandum., occidendum., &c.* Unde Apoſtolus (*k*) dicit, Gentiles qui contra iſta peccant, eſſe *dignos morte*; cujus rationem reddens (*l*) ait : *cum enim gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt: ejuſmodi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex.*

Objicies 1. Poteſt dari ignorantia invincibilis juris poſitivi excuſans a peccato; ergo & juris naturalis quoad concluſiones proxime ex principiis deductas.

Reſp. nego conſeq. Diſparitas eſt quod illæ concluſiones continentur in principiis primariis, in cordibus noſtris a natura inſcriptis, a quibus facili negotio deducuntur; at vero præcepta juris poſitivi cum pendeant a ſola voluntate Legislatoris humani vel divini, nullam habent cum principiis lumine naturali notis connexionem, & ideo de illis poſſumus habere ignorantiam invincibilem & inculpabilem.

Prob. conſeq. Ex Apoſt. (*m*) dicente: *peccatum non cognovi niſi per legem*, nempe ſcriptam continentem præcepta Decalogi; atqui lex ſcripta poteſt ignorari; ergo & lex naturalis quoad proximas concluſiones.

Reſp. diſt. minor. Lex ſcripta continens præcepta Decalogi poteſt ignorari quoad peccata interna; *conc. min.* quoad peccata externa; *nego min. & conſeq.* Itaque homines ante legem ſcriptam ex hoc legis naturæ principio: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris:* concludebant actus externos quibus ſolis alteri nocetur, eſſe peccata; ſed non concludebant actus internos voluntatis & deſiderii quibus non infertur nocu-

(k) Rom. 1. (l) Rom. 2. (m) Rom. 7. verſ. 7.

nocumentum proximo, & qui conſequenter remote tantum deducuntur ex primis naturalis legis principiis, eſſe peccata; quos ut corrigat Deus, præceptis, *non mœchaberis*, *non furtum facies;* addit præceptum, *non concupiſces*. Hanc eſſe mentem Apoſtoli patet ex contextu, ait enim, *peccatum non cognovi niſi per legem: nam concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret, non concupiſces*.

Objicies 2. Licet non poſſit dari ignorantia invincibilis circa præcepta naturalia ſecundi generis ſecundum ſe abſolute ſpectata; ſaltem poteſt dari ſi conſiderentur ut veſtita finis apparenter boni circumſtantia: v. g. *mentiri ad vitam conſervandam. Seipſum occidere ad tuendam caſtitatem*; ergo ſaltem in aliquo caſu poteſt dari, &c.

Reſp. nego ant. Ignorantia enim in prædictis etiam caſibus poteſt facile depelli per iſtud principium lumine naturali notum: *Non ſunt facienda mala ut eveniant bona*.

Inſt. Plures mulieres ad tuendam caſtitatem innoxie in flammas ſe præcipites dederunt, ut legitur de ſancta Apollonia; atqui in hoc non fuerunt innoxiæ niſi quia invincibiliter ignorabant ſuicidium in hoc caſu eſſe prohibitum; ergo.

Reſp. nego min. Sed ideo innoxiæ fuerunt quia non ſibi intulerunt mortem niſi ex ſpeciali inſtinctu Spiritus ſancti vitæ & necis Domini. *Hoc fecerunt*, ait D. Auguſt. (*n*) *non humanitus decepta, ſed divinitus juſſa, nec errantes ſed obedientes; ſicut de Samſone nobis fas non eſt aliud credere*, cum eum Apoſtolus (*o*) Sanctis annumeret.

Reſol-

(*n*) Lib. 1. de civit. Dei, cap. 26.
(*o*) Hebr. 11.

Reſolves, A mortali non excuſandos parvulos qui in ſeipſos, vel in ſocios, turpitudines exercent, nec conjugatos qui jure matrimonii turpiter abutuntur; multo minus eos qui pollutionem ſibi promovent, quantumvis proteſtentur ſe penitus ignoraſſe hæc & ſimilia eſſe illicita; nam ad peccatum mortale non requiritur explicita mali cognitio, ut definivit Clerus Gallicanus anno 1700. in damnatione prop. contrariæ; ſed ſufficit ut gravis quædam turpitudo in tali actione confuſe apprehendatur, quam adoleſcentulos apprehendere conſtat ex eo quod in actionibus inhoneſtis exercendis, ſtudioſiſſime ſeſe occultent.

Dico 2. Datur ignorantia invincibilis juris naturalis quoad concluſiones a principiis magis remotas.

Prob. Experientia qua conſtat Theologos etiam doctiſſimos ac ſanctiſſimos, veritati ac orationi addictiſſimos inter ſe circa res ad jus naturale pertinentes, diſſidere; Sic Div. Thom. docet judicem poſſe ad mortem damnare eum quem innocentem novit, quod S. Bonaventura negat, ergo alteruter cum ordinariis naturæ & gratiæ auxiliis erravit in materia legis naturalis; ergo datur ignorantia, &c.

Confirmat hanc probationem S. Antonin. 1. p. tit. 3. cap. 10. §. 10. dicens: *quod ſint contraria opiniones inter Doctores ſanctitate & ſcientia maximos, in materia morali aliquando etiam ad ſalutem neceſſaria patet per exempla. Nam B. Thom. in quartum tenet, quod poſt lapſum in mortale non oportet aliquem ſtatim confiteri ſub præcepto, habita copia confeſſoris, niſi in pauciſſimis caſibus, qui ibi ponuntur diſt.* 17. *& cum eo tenet Richardus. Sed Hugo de S. Victore, & B. Bonaventura ſunt in hoc contrariæ opinionis, &c. neutra opinio illorum reprobatur, etſi*

B. Tho-

B. Thomæ opinio communius teneatur, quæ tamen minus tuta videtur . . . . Raymundus decretiſta & Sanctus in ſumma tenet, quod participare cum excommunicatis excommunicatione majori in loquela, in cibo & hujuſmodi, in caſu non conceſſo, ſit mortale univerſaliter, ſed B. Thomas in quartum, & Joann. Andreas Archidiaconus tenet contrarium; & ſic exempla innumera poſſunt poni. Quis porro aſſeruerit, Doctores ita præſtantes, & ſanctos poſt adhibitam ſedulam induſtriam, poſtque oblatas Deo preces pro aſſequenda Veritate, culpam perpetraſſe, quod eam non invenerint? aut quis negaverit, licitum eſſe ſequi ſententiam, quam Doctores ſumma in Eccleſia auctoritate præditi docent.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Scriptura ſacra perſpicue docet nullam omnino dari ignorantiam invincibilem in his, quæ ſunt de jure naturali; ergo &c.

Probat. ant. Sapient. 6. verſ. 13. *Dicitur; clara eſt, & quæ nunquam marceſcit ſapientia, & facile videtur ab his, qui diligunt eam, & invenitur ab his, qui quærunt illam. Qui de luce vigilaverit ad illam, non laborabit: aſſidentem enim illam foribus ſuis inveniet.* Et Jacobi 1. verſ. 5. *Si quis autem veſtrum indiget ſapientia; poſtulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei: poſtulet autem in fide, nihil hæſitans, &c.* ergo nulla omnino datur ignorantia invincibilis in his, quæ ſunt de jure naturali.

Reſp. diſt. conſeq. Nulla datur ignorantia invincibilis circa proxima legis principia, nec circa proximas eorum concluſiones, *conc.* circa concluſiones a principio magis remotas, *nego conſeq.* Porro auctoritates S. Scripturæ intel-

eligendæ ſunt de primis legis naturæ præceptis, deque illis, quæ facili ratiocinio ex iiſdem deducuntur, non vero de concluſionibus remotis, abſtruſis, cognituque difficillimis etiam ab ipſis Doctis.

Inſt. Div. Auguſtin. lib. *de quantitate animæ* cap. 14. ait, *magna, crede mihi, magna, ſed ſine ulla molle de animo cogitanda ſunt . . . . fieri autem non poteſt quadam divina Providentia, ut religioſis animis, ſe ipſos, & Deum ſuam,* id eſt, *Veritatem pie, juſte, & diligenter quærentibus inveniendi facultates deſint;* ergo nulli pie, ac diligenter quærenti facultates deſunt, quamcumque juris naturalis, etiam remotioris a primis principiis, veritatem inveniendi.

Reſp. nego conſeq. Tum quia D. Auguſt. ibi loquitur de cognitione exiſtentiæ Dei, quæ eſt ſumma Veritas in omnium hominum cordibus inſcripta, & eſt primarium legis naturalis principium; tum ſi quid argumentum evinceret, æque concluderet, vincibilem eſſe omnem juris poſitivi, & facti ignorantiam, ac illam, quæ eſt juris naturæ, quod nullus unquam aſſerere auſus eſt.

Objicies 2. Homo omnem ignorantiam cujuſcumque juris naturalis vinceret, ſi vellet; ergo nulla eſt invincibilis. *Reſp. nego ant.*

Prob. ant. Ex iſto Theologico effato: *facienti, quod eſt in ſe, Deus non denegat gratiam;* ergo ſi homo illa gratia uti vellet, orando, pſallendo, &c. quamcumque ignorantiam juris naturalis vinceret.

Reſp. diſt. Axioma: Facienti, quod eſt in ſe, Deus non denegat gratiam ordinariam, *conc.* extraordinariam, *nego Axioma:* Itaque in hac tenebrarum valle gratia ordinaria, quæ facienti, quod eſt in ſe ex viribus gratiæ, non denegatur, & ſufficit ad cognoſcenda præcepta legis

legis naturæ intimata, & promulgata; ſed non ſufficit ad omnes difficultates, quæ oriri poſſunt ex legibus & præceptis naturalibus cognoſcendas; ad harum difficultatum notitiam comparandam neceſſaria ſæpe foret gratia extraordinaria, & miraculoſa, quam Deus juxta ordinem providentiæ ſuæ conferre non decrevit etiam juſtis in Oratione perſeverantibus, ut patet de SS. Thoma & Bonaventura, quorum alter aliquid ad jus naturæ ſpectans ignoravit, licet orationem aſſiduam non prætermiſerit.

Inſt. 1. Ignorantia invincibilis aliquarum difficultatum legis naturæ abſtruſarum conſequitur ignorantiam invincibilem ipſarum legum & præceptorum naturalium; atqui abſurdum eſt, dicere, aliqua præcepta legis naturæ intimata & promulgata poſſe invincibiliter ignorari; ergo.

Reſp. nego maj. Cujus falſitas manibus contrectatur in legibus humanis, quæ, quando ſufficienter promulgatæ ſunt, omnibus innoteſcunt, aut innoteſcere debent, licet difficultates, quæ ſuper iiſdem a peritioribus moventur, plures lateant; ſimiliter Deus leges & præcepta omnibus intimavit; verum difficultates, & concluſiones horum abſtruſas, & remotiores non omnibus denuntiavit, ob fines ſibi notos; quod ſic explicat D. Thom. 1. 2. q. 100. art. 1. dicens: *quædam ſunt in humanis actibus adeo explicita, quod ſtatim cum modica conſideratione poſſunt approbari, vel reprobari per illa communia, & prima principia. Quædam vero ſunt, ad quorum judicium requiritur multa conſideratio diverſarum circumſtantiarum, quas conſiderare diligenter, non eſt cujuslibet, ſed ſapientum: ſicut conſiderare particulares concluſiones ſcientiarum non pertinet ad omnes, ſed ad ſolos Philoſophos.* Et paulo infra ſubdit: *quædam enim ſunt, quæ ſtatim per ſe ratio naturalis cujuslibet hominis diju-*

dijudicat, eſſe facienda, vel non facienda; ſicut honora Patrem tuum, & Matrem; &, non occides, non furtum facies; & hujuſmodi ſunt abſolute de jure naturæ. Quædam vero ſunt, quæ ſubtiliori conſideratione rationis a ſapientibus judicantur eſſe obſervanda: & iſta ſic ſunt de lege naturæ, ut tamen indigeant diſciplina, qua minores a ſapientibus inſtruantur.

Inſt. 2. Deus facienti, quod eſt in ſe ex viribus gratiæ, non denegat gratiam ad vitandum peccatum; atqui quælibet actio contra difficultates legis naturæ magis abſtruſas, & concluſiones a principiis magis remotas, peccatum eſt; ergo &c.

Reſpond. diſt. maj. Non denegat gratiam ad vitandum peccatum formaliter ſumptum, *conc.* ad vitandum peccatum materialiter ſumptum, *nego maj.* & ſic *diſtincta minore*, *nego conſeq.* Itaque ad illius effati Theologici verificationem non eſt neceſſe, ut Deus det gratiam ad removendos ſalutis obices; peccatum autem materiale, quod ex ignorantia prorſus invincibili committitur non eſt obex ſalutis.

Inſt. 3. Ergo mandata Dei plerumque ſunt impoſſibilia: adimplere quippe non poſſumus, quod invincibiliter ignoramus; falſum conſequens; ergo &c.

Reſp. nego illatum. Debet enim diſtingui præceptum a confectariis, quæ ad hoc præceptum revocari poſſunt. Deus equidem legem ſuam, & omnia præcepta clare, & ſigillatim promulgavit, explicuit, lumen, quo illa dignoſcantur, infudit, & principia indidit, quibus facile ea cognoſci valeant. Verum hinc non ſequitur, Deum debere communicare notitiam omnium concluſionum, & difficultatum, quæ ex tali lege, & præcepto oriri poſſunt; alias ordinem providentiæ ordinariæ tranſilire deberet, & non

raro

raro miracula patrare. Quando autem dicitur, Deum impoſſibilia non jubere, intelligitur reſpectu illorum præceptorum, quæ ſecundum legem ordinariam & citra miraculum cognoſci poſſunt.

Objicies. Homo omnem ignorantiam cujuſcumque juris naturalis vinceret ſi vellet; ergo nulla eſt invincibilis.

Reſp. nego ant. . . . . *Prob.* Ex iſto Theologico effato: *Facienti quod in ſe eſt, Deus non denegat gratiam;* ergo ſi homo illa gratia vellet uti, orando, pulſando, &c. quamcumque vinceret ignorantiam juris naturalis.

Reſp. diſt. effatum. Facienti quod in ſe eſt Deus non denegat gratiam, qua vitet peccatum formaliter; *conc.* qua vitet peccatum materialiter, *nego*. Porro ad illius effati verificationem, non neceſſe eſt ut Deus det gratiam ad quodlibet, ſed ſufficit quod det gratiam ad removendos ſalutis obices, peccatum vero materiale quod ex ignorantia prorſus invincibili committitur, non eſt obex ſalutis.

§. II. *An & quomodo ignorantia cauſet involuntarium?*

Nota. Lutherus (*p*) negavit ignorantiam etiam invincibilem juris naturalis excuſare a peccato; *Scholaſtici dicunt*, inquit, *ignorantiam invincibilem reddere excuſabiles: tanta eſt cæcitas in Papæ ſcholis & Eccleſiis*.

Janſenius (*q*) docet ignorantiam invincibilem juris poſitivi, non vero ignorantiam juris naturalis invincibilem excuſare a peccato; ratio

(*p*) In cap. 12. Geneſ.

(*q*) Janſen. lib. 2. de ſtatu naturæ lapſæ, cap. 2. & ſeq.

ratio diſcriminis juxta eum hæc eſt; quod ignorantia Juris naturalis, non vero ignorantia juris poſitivi, a peccato originali fluxerit, & in Adamo nobis voluntaria fuerit, quod ad peccatum actuale ſufficere exiſtimat. Idem docet Nicolius (*r*): his poſitis:

Dico 1. *Ignorantia antecedens & invincibilis etiam juris naturalis, cauſat involuntarium ſimpliciter, & ab omni culpa eximit.*

Prob. 1. *pars:* Quod fit abſque cognitione ſingulorum in quibus eſt actio, & contra voluntatis propenſionem, eſt involuntarium ſimpliciter: ſed quod fit ex ignorantia antecedente fit abſque cognitione ſingulorum, &c. alias non eſſet invincibilis; fit etiam contra voluntatis propenſionem, cum operans cenſeatur ita diſpoſitus, ſaltem habitualiter, ut ſi ignorantia abeſſet, opus non præſtaret, ut patet exemplo Jacob ſupra adducto dicentis Laban (*s*), *Quid eſt quod facere voluiſti? quare impoſuiſti mihi?* ergo.

Prob. 2. *pars:* Nullum eſt peccatum niſi ſit voluntarium, juxta illud D. Auguſt. (*t*) *Uſque adeo peccatum voluntarium eſt, ut nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium, & hoc ita manifeſtum eſt, ut nulla doctorum paucitas, nulla indoctorum turba diſſentiat.* Et illud D. Thom. (*u*) *Nulla ignorantia invincibilis, eſt peccatum.* Quæ particula, *nulla*, omnem prorſus cujuſcumque juris ignorantiam invincibilem, a ratione peccati excludit. Atqui quod fit ex ignoran-

(r) Nicol. ſub ementito nomine VVendrochii Salisburgenſis in diſſert. de probabil. quam ad finem 5. Montaltii Epiſt. adjecit.

(s) Geneſ. 29. verſ. 25.

(t) Auguſt. lib. de vera religione, cap. 4.

(u) D. Thom. 1. 2. quæſt. 76. art. 2. in fine corp. artic.

rantia invincibili eſt prorſus involuntarium; ergo non eſt peccatum.

Unde Alex. VIII. damnavit hanc propoſ. *Tametſi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in ſtatu naturæ lapſæ operantem ex ipſa, non excuſat a peccato formali.*

Confirmatur: Erroneum eſt, & a Concil. Trident. damnatum quod Deus hominibus impoſſibilia præcipiat; atqui ſi ignorantia invincibilis non excuſaret a peccato, Deus hominibus impoſſibilia præciperet; nam cum voluntas noſtra ſit potentia cæca, non poteſt in objectum ferri niſi illud ipſi ab intellectu exhibeatur; ergo ignorantia invincibilis excuſat a peccato.

Objicit 1. Janſenius, ignorantia invincibilis juris naturæ eſt voluntaria in ſua cauſa, nempe in peccato originali & voluntate Adami totius naturæ humanæ capitis; at hoc ſufficit ut illa ſit mala & culpabilis; ergo.

Reſpond. nego min. Prob. Ad peccatum originale ſufficit quod ſit voluntarium in capite, ſcilicet in Adamo; ergo & ad peccatum actuale, ſeu perſonale.

Reſp. nego conſeq. cum D. Thom. (*x*) dicente: *Ad culpam perſonæ requiritur voluntas perſonæ, ſicut patet in culpa actuali, ad culpam vero naturæ* (id eſt, ad originale peccatum) *non requiritur niſi voluntas in illa natura:* hoc eſt in capite illius naturæ. Ergo ad rationem peccati perſonalis requiritur actus a propria voluntate peccantis elicitus; alias motus indeliberati concupiſcentiæ, & quidquid fit in phreneſi & amentia eſſent peccata, cum illa omnia ex peccato originali proveniant.

Hinc

(*x*) D. Thom. in 2. diſt. 30. quæſt. 1. art. 2.

Hinc Alex. VIII. hanc prop. damnavit: *In ſtatu naturæ lapſæ ad peccatum mortale & demeritum ſufficit illa libertas, qua voluntarium ac liberum fuit in cauſa ſua, peccato originali, & voluntate Adami peccantis.*

Objicies 2. Janſenius, nonnulla facta ex ignorantia invincibili, in ſcriptura appellantur peccata; ergo ignorantia invincibilis non excuſat.

Reſp. nego ant. Prob. Nam Geneſ. 20. actio Regis Abimelech accipientis in uxorem Saram, quam invincibiliter ignorabat eſſe conjugem Abrahæ dicitur *grande peccatum*. Item Lucæ 12. dicitur quod *ſervus qui non cognovit*, voluntatem Domini ſui, *& fecit digna plagis, vapulabit paucis; &c.* Ergo.

Reſp. diſt. ant. Quoad primum actio Abimelech vocatur grande peccatum materialiter, quia erat illicita ex natura rei, *conced.* formaliter, *nego ant.* nam ob defectum cognitionis & ſcientiæ, non erat culpabilis; præterea ignorantia Abimelech erat facti.

Reſp. diſt. ant. Quoad ſecundum ſervus qui non cognovit voluntatem Domini vincibiliter, vapulabit paucis; *conc. ant.* invincibiliter; *nego ant.* cum D. Thom. (y) qui hæc verba Theophilacti refert: *Cur punitur ignorans voluntatem Domini? quia cum ipſe ſcire potuiſſet, noluit. Sed pigritans ipſe fuit ignorantiæ ſuæ cauſa.*

Inſt. 1. Concil. Dioſpolitanum teſte Auguſt. (z) damnavit hanc Pelagii ſententiam: *Oblivio & ignorantia non ſubjacent peccato, quoniam non ſecundum voluntatem eveniunt, ſed ſecundum neceſſitatem.* Ergo ignorantia eſt peccatum etiam quando evenit ſecundum neceſſitatem, & eſt invincibilis.

Reſp. 1.

(y) D. Thom. in catena in Luc. cap. 12.
(z) Auguſt. lib. de geſtis Pelag. cap. 36.

Reſp. 1. Sic concludendo; ergo ignorantia juris poſitivi etiam quando evenit ſecundum neceſſitatem & eſt invincibilis, eſt peccatum, quod tamen negant Janſenius & Nicolius.

Reſp. 2. *nego conſ.* Patres enim illius Concilii loquuntur de ignorantia vincibili ſi non viribus naturæ, ſaltem viribus gratiæ, contra Pelagium qui contendebat eam ſolam ignorantiam culpæ imputari quæ ſolis naturæ viribus expelli poteſt; aliam vero quæ nonniſi beneficio gratiæ, (cujus neceſſitatem rejiciebat) depelli poteſt, contendebat eſſe invincibilem.

Reſpond. 3. *diſt. conſeq.* Ignorantia invincibilis eſt peccatum ſumptum pro pœna, & effectu peccati, *conced.* ſumptum pro offenſa Dei; *nego conſeq.* Quæ Reſponſio ut clare conſtet, notandum eſt, errorem capitalem Pelagianorum fuiſſe, negare peccatum originale, quem errorem neceſſario conſequebatur alter, nullam ſcilicet ignorantiam ſubjacere peccato, id eſt, eſſe fœtum originalis peccati. Contendebant ergo, ita neceſſario ignorantiam conſequi conditionem naturæ humanæ, ut, etiam Adamo non peccante, homines ignorantiæ tenebris obvoluti forent. Patres autem Dioſpolitani, ut ab imis radicibus hunc Pelagianorum vellerent errorem, docuere, ignorantiam quamque etiam invincibilem ſubjacere peccato, id eſt, eſſe pœnam, & effectum peccati originalis. Et ne gratis hanc Reſponſionem dare videar, affero textum Div. Auguſt. qui lib. 3. de libero arbitr. cap. 19. hæc ſcribit: *nam illud, quod ignorans quiſque non recte facit, & quod recte volens facere non poteſt, ideo dicuntur peccata, quia de peccato illo liberæ voluntatis ducunt originem, illud enim præcedens meruit iſta ſequentia.* Et infra: *non ſolum peccatum illud dicimus, quod proprie vocatur peccatum, libera enim volunta-*

te, & a ſciente committitur; ſed etiam illud, quod jam de illius ſupplicio conſequatur, neceſſe eſt. Sed etiam ipſam naturam aliter dicimus (cum proprie loquimur) naturam hominis, in qua primus in ſuo genere inculpabilis factus eſt: aliter iſtam, in qua ex illius damnati pœna & mortales & ignari & carni ſubditi naſcimur.

Inſt. 2. Ex reg. juris: *Ignorantia facti, non juris excuſat.* Ergo non omnis ignorantia excuſat a peccato.

Reſp. 1. Retorqueri poſſe argumentum de juris poſitivi ignorantia.

Reſq. 2. *diſt. Reg.* Ignorantia facti non juris excuſat, in foro externo; *conc.* Sic enim excuſatur qui hominem occidit, putans eſſe feram; in foro interno; *nego.* Ratio eſt, quod in foro externo quis non præſumitur ignoraſſe inculpabiliter quod debuit ſcire.

Inſt. 3. Div. Auguſtin. (*a*) *Illa ignorantia quæ non eſt eorum qui ſcire nolunt, ſed eorum qui tanquam ſimpliciter neſciunt, neminem ſic excuſat, ut ſempiterno igne non ardeat, ſi propterea non credidit, quia non audivit omnino quod crederet, ſed fortaſſis ut minus ardeat; non enim ſine cauſa dictum eſt: effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt;* Atqui ignorantia eorum qui ſimpliciter neſciunt, eſt ignorantia omnis juris invincibilis; ergo ignorantia invincibilis juris naturalis non excuſat a peccato; ergo &c.

Reſp. nego min. Divus enim Auguſtinus eo loco adverſus Pelagianos loquitur de ignorantia vincibili legis Evangelicæ, quam docet, non excuſare a toto peccato infidelitatis. Immediate enim

(a) Lib. de grat. & lib. arb cap. 3.

enim ante laudatum a Janſenio *textum*, ait: *aliud eſt enim neſciſſe, aliud ſcire noluiſſe. Voluntas quippe in eo arguitur de quo dicitur: noluit intelligere, ut bene ageret, ſed & illa ignorantia, quæ non eſt eorum, qui ſcire nolunt &c.* ut ſupra. Diſtinguit ergo duplicem ignorantiam vincibilem, aliam affectatam, & hæc illorum eſt, qui lumen poſitive reſpuunt, de quibus dicitur: *noluit intelligere, ut bene ageret.* Alteram *ſimplicem*; eorumque eſt, qui deſidia omittunt addiſcere præcepta alioquin ſibi obvia: & propter hanc aſſerit Divus Auguſtinus damnandos eſſe, qui legem Evangelicam ignorant: quia id neſciunt negligentia, quod adhibita diligentia ſcire potuiſſent. Ita hunc locum interpretatur Magiſter ſententiar. in 2. diſt. 22. quam interpretationem confirmant tum exemplum ſervi neſcientis voluntatem Domini, quod D. Auguſtinum ante verba relata adducit: tum particula: *tanquam ſimpliciter*: quæ ſatis indicat, ſermonem non eſſe de ignorantia prorſus invincibili: tum quod c. 11. *ejuſdem Libri* dicit: *ipſa divina præcepta homini non prodeſſent, niſi haberet liberum voluntatis arbitrium, quo ea faciens, ad promiſſa præmia perveniret: ſicut Dominus dicit de Judæis, ſi non veniſſem, &c.* ergo excuſationem habuiſſent, ſi promulgata non fuiſſent præcepta. Quapropter inexcuſabilis aſſeritur eorum ignorantia, quod promulgatam Legem addiſcere per ſuperbiam neglexerint, ut immediate *ibidem* addit: *quomodo dicis* (Apoſtolus) *inexcuſabilis, niſi de illa excuſatione, qua ſolet dicere humana ſuperbia: ſi ſciviſſem; feciſſem; ideo non feci, quia neſcivi, aut ſi ſcirem, facerem; ideo non facio, quia neſcio. Hæc eis excuſatio tollitur, quando præceptum datur, vel ſcientia non peccandi manifeſtatur. Sed ſunt homines, qui etiam de ipſo Deo ſe excuſare conantur.*

Inſt. 4. D. Auguſtinus ibi loquitur de ignorantia in genere, ergo tam comprehendit ignorantiam invincibilem, quam vincibilem.

Reſp. nego antec. Divus enim Auguſtinus agit de ſola ignorantia vincibili, nam diſputat contra Pelagianos, qui contendebant, nulla eſſe ignorantiæ peccata ob defectum libertatis: *quæ enim ignorantur*, inquiebant, *libere non eliguntur*. Quos arguit Divus Auguſtinus docens, ignorantias eſſe peccata, eo quod voluntarie, & libere ſcientia legis reſpuitur: ait enim c. 11. ibidem. *Si volueris, conſervabis mandata . . . appoſuit tibi ignem, & aquam, ad quod volueris, porrige manum tuam . . . . ecce! apertiſſime videtur expreſſum liberum humanæ libertatis arbitrium.* Si diſputatio cum Pelagianis de invincibili, & antecedenti ignorantia fuiſſet, vana, ac futilis eſſet argumentatio Divi Auguſtini; nam planum eſt, ipſo fatente Janſenio, ignorantiam invincibilem eſſe peccatum. Perſpicue ergo D. Auguſtinus in hoc libro evincit, nullum eſſe peccatum actuale abſque libertate propria perſonæ peccantis, quæ libertas non reperitur in eo, qui agit ex ignorantia invincibili.

Inſt. 5. Atqui D. Aug. pluribus locis ignorantiam etiam invincibilem vocat peccatum; ergo &c.

Reſp. diſt. ant. Vocat peccatum improprie, quatenus eſt pœna, & effectus peccati originalis, *conc.* proprie, quatenus eſt culpa imputabilis, *nego ant. & conſ.* ſeſe explicat D. Auguſtinus *lib. 3. de libero arbitrio*, cap. 19. ubi hæc ſcribit: *nam illud quod ignorans quiſque non recte facit, & quod recte volens facere non poteſt; ideo dicuntur peccata, quia de peccato illo libere voluntatis ducunt originem: illud enim præcedens meruit iſta ſequentia . . . non ſolum peccatum illud dicimus, quod proprie vocatur peccatum,*

tum, libera enim voluntate, & a ſciente committitur; ſed etiam illud, quod jam de hujus ſupplicio conſequatur neceſſe eſt; Docebat ergo Div. Auguſtinus cum aliis Patribus, ignorantiam quamcumque, etiam invincibilem, eſſe peccatum, id eſt, pœnam, & effectum peccati, ut inde funditus evelleret errorem Pelagianorum, qui, ut facilius negarent peccatum originale, contendebant, ignorantiam ita neceſſario conſequi ipſius naturæ conditionem, ut, etiam Adamo non peccante, homines ignorantiæ tenebris circumfuſi forent.

Reſp. nego conſequent. Ibi enim loquitur Divus Doctor de ignorantia vincibili legis Evangelicæ, quam docet non excuſare a toto peccato infidelitatis; ita hunc locum interpretatur Magiſter Sentent. (*b*) quam interpretationem confirmat, tum exemplum ſervi neſcientis voluntatem Domini quod Auguſtinus ante verba relata adducit; tum particula, *tanquam ſimpliciter*; quæ ſatis indicat ſermonem non eſſe de ignorantia prorſus invincibili.

Inſt. 4. D. Thom. (*c*) ait: *In iis quæ pertinent ad fidem & bonos mores nullus excuſatur, ſi ſequatur erroneam opinionem alicujus Magiſtri;* ergo ignorantia invincibilis non excuſat.

Reſpond. nego conſeq. Loquitur enim Divus Thomas de eo qui ſequitur opiniones manifeſte repugnantes Scripturæ, aut Eccleſiæ auctoritati; addit enim, *qui aſſentit opinioni alicujus magiſtri contra manifeſtum Scripturæ teſtimonium, aut contra id quod publice tenetur ſecundum Eccleſiæ auctoritatem, non poteſt ab erroris vitio excuſari.* Talis autem erronea opinio eſt evidenter vincibilis & culpabilis.

Dico 2.

(*b*) Magiſter in 2. diſt. 22.
(*c*) D. Thom. quodlib. 3. quæſt. 4. art. 2.

Dico 2. Ignorantia conſequens affectata voluntarium & peccatum auget; ignorantia vero non affectata facit opus ſimpliciter voluntarium, & involuntarium ſecundum quid, unde minuit peccatum.

Prob. 1. pars: Illud auget voluntarium & peccatum quod procedit ex majori quadam deliberatione & affectu liberius peccandi; atqui ignorantia conſequens procedit ex majori deliberatione & affectu liberius peccandi; cum ſit peccatorum cum contemptu formali Deo dicentium: *Recede a nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus* (*d*). Ergo auget voluntarium & peccatum, quod ideo eſt peccatum ex malitia.

Prob. 2. pars: Qui vult cauſam alicujus effectus, vult in illa cauſa eumdem effectum; ſed qui agit ex ignorantia conſequente non affectata, vult ipſam ignorantiam quæ eſt cauſa peccati; ergo vult peccatum.

Prob. 3. pars: Quod fit contra aliquam voluntatis inclinationem, eſt involuntarium ſecundum quid; ſed effectus proveniens ex ignorantia pure conſequente, fit contra aliquam voluntatis inclinationem; ergo eſt involuntarius ſecundum quid.

Prob. min. Qui operatur ex ignorantia pure conſequente ita affectus eſſe cenſetur, ut ſi adeſſet ſcientia, non poneret effectum, unde adveniente ſcientia poſt illum e. ctum poſitum, triſtatur: ut patet in eo qui non facti ſufficienti diligentia putans occidere feram occidit amicum; ergo effectus proveniens ex ignorantia pure conſequente, fit contra aliquam voluntatis inclinationem.

Dices contra ſecundam partem: Malitia effectus

(d) Job. 21.

ctus ex ignorantia pure conſequente poſiti, non fuit cognita; ergo non fuit volita.

Reſp. diſt. conſeq. Non fuit volita, directe & in ſe, *conced.* non fuit volita indirecte in negligentia addiſcendi, *nego conſ.* Talis enim negligentia potuit ac debuit vitari, unde merito imputatur voluntati quod illam non vitaverit adhibendo diligentiam debitam & poſſibilem ad diſcendum ea quæ homo ſcire tenetur: hinc,

Reſolves, Ignorantem quæ ad judicis munus recte obeundum neceſſaria ſunt, peccare graviter non ſolum cum ſuſcipit munus judicis, ſed toties quoties propter ignorantiam legum particularium ſui officii, fert ſententiam injuſtam, quamvis putet eſſe juſtam; nam ſuæ ſententiæ injuſtitiam ponit & debuit cognoſcere, & ſic ea ipſi merito imputatur; idem dicendum de Advocato, Medico, Confeſſario, Opifice, &c.

Dico 3. Ignorantia concomitans nec voluntarium, nec involuntarium facit, ideoque nec accuſat, nec excuſat.

Prob. Quia nihil poteſt dici voluntarium, quod non eſt cognitum; nec involuntarium quod non fit contra voluntatis inclinationem, atqui quod fit cum ignorantia concomitante non eſt cognitum, alias eſſet ignorantia conſequens; nec fit contra voluntatis inclinationem; imo potius fit cum magna ſaltem habituali voluntatis propenſione, ut patet in eo qui credens ſe feram occidere, hoſtem ſuum occidit, quemque occidiſſe gaudet, ut reſcivit; ergo.

Hinc, Qui cum ignorantia concomitante occidit inimicum, non eſt reus homicidii, nec ſubjacet pœnis contra homicidas latis; licet propter affectum inordinatum reus exiſtit.

Dices: Ignorantia concomitans non cauſat voluntarium; ergo cauſat involuntarium; nam inter duo contradictoria non datur medium;

 atqui

atqui voluntarium & involuntarium ſunt duo contradictoria; ergo.

Reſp. nego conſeq. Et minorem probationis; nam inter voluntarium & involuntarium poſitive, datur *involuntarium negative*, ſeu, ut ait D. Thom. *non voluntarium*.

Cæterum quod de ignorantia dictum eſt, idem dicendum 1. de *inadvertentia*, quæ eſt privatio attentionis actualis; 2. de *inconſideratione*, quæ eſt privatio debitæ inſpectionis; 3. de *oblivione*, quæ eſt privatio recordationis rei alias notæ. Quare inadvertentia (idem dic de aliis) excuſat a toto peccato ſi ſit invincibilis; excuſat vero a tanto, ſed non a toto, ſi ſit vincibilis.

Porro inadvertentia eſt *invincibilis*, quando non potuit nec debuit vitari, talis eſt inadvertentia illius qui habens cognitionem habitualem eſt diſtractus, nec ullam ſuæ diſtractioni dedit cauſam.

Eſt *vincibilis*, 1. *in ſeipſa*, cum agens advertit opus quod aggreditur plus mereri conſiderationis, nec tamen vult majorem adhibere. 2. *In alio*, cum agens vult aliud quod cum ſeria rei faciendæ conſideratione cohærere non poteſt, v. g. ſequi paſſionem; vel cum non exuit ſe defectu quodam qui advertentiam tollit, v. gr. præcipitatione in agendo, negligentia in attendendo, &c.

CAPUT III.

De moralitate Actuum Humanorum.

Nota 1. Actus humanus poteſt ſpectari ſecundum duplex *eſſe*, ſcilicet *eſſe phyſicum* & *eſſe morale*.

Actus humanus ſecundum ſuum *eſſe phyſicum*,

cum, eſt actus a voluntate hominis deliberate procedens; de actibus humanis ſub eo reſpectu hucuſque egimus.

Actus humanus ſecundum ſuum *eſſe morale*, eſt ejuſdem actus ad regulas morum relatio, vel conformitatis, vel deſſormitatis, vel indifferentiæ objectivæ; unde,

Actus moralis recte definiri poteſt, *Actus humanus conformis, vel difformis regulis morum, aut ab eis permiſſus*. Ex qua definitione,

Sequitur moralitatem non conſiſtere in ſola libertate, cum actus concipiatur liber antequam ſit moralis; eſt enim liber prout deliberate a voluntate procedit; moralis vero prout elicitur conſentanee, vel diſſentanee ad regulas morum.

Nec dicas, In eo ſita eſt moralitas, quo poſito ponitur, & quo ſublato tollitur: atqui poſita libertate ponitur moralitas, & ea ſublata tollitur: v. gr. poſita libertate actus imputatur in malum, qui, eadem ſublata, deſinit imputari; ergo.

Reſp. diſt. major. In eo ſita eſt moralitas quo poſito tanquam rei eſſentia, ponitur; *conced.* quo poſito tanquam prærequiſito; *nego major.* Itaque ad morale prærequiritur liberum, unde ſublato libero, tollitur morale; ſicut ſublato voluntario tollitur liberum, quia ad liberum prærequiritur voluntarium; non magis tamen morale in ſolo libero conſiſtit, quam liberum in ſolo voluntario; quia ſicut voluntarium & liberum diverſis conceptibus objectivis concipiuntur, ſic liberum & morale diverſis repræſentantur ideis; unde remanente eadem libertate, poteſt variari moralitas; v. g. ſi actus qui in primo inſtanti erat bonus, quia permiſſus, in ſecundo fiat malus, quia adveniente lege, eſt prohibitus.

Nota 2. De moralitate ſic explicata quæri poteſt;

1. Quot & quænam ſint ſpecies moralitatis.
2. Quot & quænam ſint moralitatis principia.
3. Quænam ſint ejuſdem affectiones.
4. Quænam ſit moralitatis primaria regula.

QUÆSTIO I.

Quot & quænam ſint ſpecies moralitatis.

Nota. TRes vulgo diſtinguuntur moralitatis ſpecies; ſcilicet *indifferentia* quam lex permittit; *bonitas* quam imperat; & *malitia* quam prohibet; circa indifferentiam quæritur, an reperiatur in actibus humanis; circa bonitatem & malitiam ſimul, an augeantur per actum externum; itaque ſit.

ARTICULUS I.

Utrum detur actus humanus indifferens, id eſt, qui nec bonus, nec malus ſit moraliter?

Nota. ACtus deliberatus, de quo ſolo hic agitur, poteſt conſiderari vel *in ſpecie*, vel *in individuo*.

Actus humanus *in ſpecie*, eſt actus ſpectatus in ordine ad ſolum objectum, ad quod ex ſe tendit.

Actus humanus *in individuo*, eſt actus ſpectatus non ſolum in ordine ad objectum, ſed etiam in ordine ad circumſtantias & ad finem operantis.

Dico 1. Dantur actus humani indifferentes in ſpecie.

Prob. Tales ſunt actus in ſpecie ſpectati, quale eſt objectum ad quod tendunt; ſiquidem actus ſpeciem ſuam ab objecto ſumit; atqui varia

ria ſunt objecta quæ ex ſe intrinſece nec bona ſunt, nec mala, ſed plane indifferentia ad bonitatem vel malitiam, ut ſunt *ambulare*, *levare feſtucam*, *&c.* Ergo actus humani ſpectati in ordine ad objecta illa ſola, ſunt indifferentes in ſpecie.

Dices 1. Inter privative oppoſita non datur medium; ſed actus bonus & actus malus ex objecto, ſunt privative oppoſita, ergo.

Reſp. nego min. Nam privatio eſt abſentia formæ in ſubjecto capace illius formæ, ſic homo dicitur cæcus, non vero lapis, qui dicitur ſimpliciter *non videns*; atqui objectum indifferens ex ſe non eſt capax bonitatis vel malitiæ; ergo non dicitur illis privari, ſed ſimpliciter dicitur eſſe *non bonum*, *non malum*.

Dices 2. Si datur actus indifferens in ſpecie, nunquam poterit eſſe bonus vel malus; falſum conſequens; ergo.

Reſpond. nego ſequelam . . . . . *Prob.* Quod eſt eſſentialiter tale, non poteſt non eſſe tale; quia eſſentiæ rerum ſunt immutabiles; atqui quod eſt indifferens ſecundum ſuam ſpeciem, eſt eſſentialiter indifferens; ergo quod eſt indifferens ſecundum ſuam ſpeciem, non poteſt non eſſe indifferens; & conſequenter numquam poterit eſſe bonus vel malus.

Reſp. diſt. maj. Quod eſt eſſentialiter tale, non poteſt non eſſe tale, ſecundum illud per quod eſt eſſentialiter tale; *conc.* ſecundum illud quod poteſt illi advenire; *nego maj.* & conceſſa minore *diſt. conſeq.* quod eſt indifferens ſecundum ſpeciem, non poteſt non eſſe indifferens, ſecundum ſpeciem, *conc.* ſecundum aliquam circumſtantiam ei advenientem, *nego conſ.*

Itaque actus indifferens ex objecto, non poteſt non eſſe ex objecto indifferens; ſed actus ex objecto indifferens poteſt eſſe bonus vel

malus ex aliqua nova ſuperveniente circumſtantia bona vel mala.

Dico 2. Nulli dantur actus indifferentes in individuo (e).

Prob. 1. Actio indifferens, eſt ea quæ nec bona eſt, nec mala moraliter; atqui nulla hujuſmodi actio debet admitti in individuo, imo ex Auguſt. (*f*) *Cavendum eſt ne, ſicut Philoſophi, facta quædam hominum media dicamus inter recte factum & peccatum, quæ neque in recte factis, neque in peccatis numerentur.* Ergo.

Prob. min. Actus humanus ſumptus in individuo, includit non tantum objectum ad quod proxime tendit, ſed etiam finem quem operans ſibi proponit; atqui nullus actus ſpectatus ſecundum finem quem operans ſibi proponit, eſt indifferens; ergo actus humanus ſumptus in individuo non eſt indifferens.

Prob. min. Finis cujuslibet actus deliberati eſt bonum, vel jucundum, vel honeſtum; nam bonum utile cum propter ſe non appetatur, non habet rationem finis; atqui ſi finis actus ſit bonum honeſtum, actus eſt bonus: ſi finis ſit bonum jucundum, actus eſt malus: neque enim licitum eſt homini in ſuis actibus deliberatis propter ſolam delectationem operari, ut definivit Innoc. XI. in damnatione hujus propoſ. (*g*) *Comedere & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem, non eſt peccatum, modo non obſit valetudini, quia licite poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui.* Id eſt, conquieſcere in actibus ſuis, non referendo illos ad finem honeſtum; ergo quilibet actus conſidera-

(*e*) Ita D. Thom. & Thomiſtæ; Suarez, Bellarmin. Valentia. Tournely, Paulus a Lugd.
Contra Scotum, D. Bonavent. Vaſq. &c.

(*f*) Auguſt. Epiſt. 82. (*g*) Propoſ. 8. inter 65. damnatas.

deratus ſecundum finem eſt bonus, vel malus, ac proinde nullus eſt indifferens.

Prob. 2. Ratione D. Thom. (*h*) quæ ſic proponi poteſt: omnis actio otioſa eſt moraliter mala; ſiquidem de verbo otioſo *reddent homines rationem in die judicii*, ait Chriſtus (*i*); atqui omnis actio quæ ad debitum finem non ordinatur, eſt otioſa; ergo eſt mala.

Prob. min. Quia actio non dicitur otioſa eo quod malum finem habeat; ergo ideo ſolum otioſa dicitur eo quod careat debito fine; nam ut ait D. Bernardus (*k*), *otioſum verbum eſt, quod nullam rationabilem cauſam habet*. Ergo pariter actio otioſa eſt ea quæ debito fine caret.

Objicies 1. D. Hieronym. (*l*) ait: *Bonum eſt continentia, malum eſt luxuria, inter utrumque indifferens eſt ambulare*; ergo.

Reſp. diſt. ant. Ambulare conſideratum *in ſpecie*, eſt indifferens; *conc.* conſideratum in individuo; *nego ant.* Div. enim Hieron. ſumit tò *ambulare*, prout abſtrahit tum a fine, tum a circumſtantiis.

Inſt. Div. Hieronym. addit: *Sive enim feceris, ſive non feceris, nec juſtitiam habebis nec injuſtitiam*. Ergo loquitur de ambulatione ſumpta *in individuo*.

Reſpod. diſt. ant. Sive feceris, ſive non feceris, nec juſtitiam nec injuſtitiam habebis ex tali actione ſpectata ratione objecti, *conc.* ratione finis, *nego*. Hanc eſſe mentem Divi Hieronymi patet ex ejus epiſtol. ad Cteſiph. ubi his Pelagii verbis: *Audite quæſo, audite ſacrilegium: ſi vo-*

(h) D. Thom. 1. 2. qu. 18. art. 9. in arg. ſed contra eſt.
(i) Matth. 12.
(k) D. Bern. lib. de triplici cuſtodia.
(l) D. Hieron. epiſt. 89. ad Auguſt. quæ eſt 11. inter epiſt. Auguſtini.

ſi voluero curare digitum, ſtare, ambulare . . . . ſemper auxilium Dei mihi neceſſarium erit. Sic reſpondet: *audi ingrate, imo ſacrilege, Apoſtolum prædicantem: ſive manducatis, ſive bibitis, ſive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Ergo vult ſanctus Doctor, ut omnia opera ad Dei gloriam referantur.

Objicies 2. Datur actus indifferens in ſpecie; ergo & in individuo.

Reſp. nego conſeq. . . . . . *Prob.* Nulla datur ſpecies ſine individuo rationem ſpeciei participante; ergo ſi dantur actus indifferentes in ſpecie, dantur etiam in individuo.

Reſp. nego conſeq. Quia non datur ſpecies actuum indifferentium; aliud enim eſt dari ſpeciem actuum indifferentium; aliud dari actus indifferentes in ſpecie; nam

Dari ſpeciem actuum indifferentium, eſt dari naturam communem actuum liberorum qui neque boni, neque mali ſunt moraliter ſub ullo reſpectu, qualis nulla eſſe poteſt.

Dari vero actus indifferentes in ſpecie eſt dari actus qui neque boni neque mali ſunt præciſe ratione objecti, licet boni vel mali ſint ratione finis & circumſtantiarum.

Inſt. 1. Actus qui fiunt præciſe ad ſublevandam levem naturæ indigentiam, ut ambulare ad juvandam digeſtionem, alvum purgare, ſpuere, ad ignem frigoris abigendi cauſa accedere, &c. Nullam neque ex objecto, neque ex fine, contrahunt bonitatem, vel malitiam; ergo ſunt indifferentes in individuo.

Reſp. nego antec. Vel enim illi actus; qui ſunt media, fiunt propter ſolam voluptatem, & tunc ſunt venialiter mali, quia homo utpote rationalis, operari tenetur propter finem excellentiorem quam bruta; vel fiunt ad ſanitatis conſervationem, debitam ſuſtentationem, &

rectam

rectam corporis conſiſtentiam, & tunc ſunt moraliter boni; quod enim eſt conforme naturæ rationali qua rationali, eſt honeſtum; atqui debite conſervare ac ſuſtentare corpus, eſt conforme naturæ rationali qua tali, cum ſit actus charitatis propriæ nobis a Deo ipſo commiſſus; ergo.

Inſt. 2. Delectatio moderata corporis vel animi non eſt mala moraliter; ergo poteſt eſſe finis licitus.

Reſp. nego conſeq. Delectatio moderata non eſt quidem malum objectum cum licite percipi poſſit; ſed eſt malus finis, quatenus agens rationale non poteſt licite delectationem appetere propter ſe, ſed tantum propter finem honeſtum, v. g. ut corpus functionibus ſuis magis habile fiat, & ideo mens promptius ea quæ officii ſui ſunt, peragat, & tunc ſortitur bonitatem a fine quem operans ultimate intendit.

Inſt. 3. Sunt aliquæ operationes per ſe tantum ordinatæ ad oblectandum, v. gr. viſio pulchri ad oculos oblectandos, olfactio odoris ad oblectandas nares, &c. Ergo ſaltem iſtæ poterunt propter ſolam delectationem licite exerceri.

Reſp. nego ant. Nulla enim operatio ad ſolam delectationem ut ad ultimum finem ordinatur; ſed ultra ſemper tendit ad finem ulteriorem; nimirum ad operationes humanas exercendas; ſic olfactio odoris ordinatur finaliter ad cerebrum confortandum; viſio pulchri ad excitandos ſpiritus qui deſerviunt ad operationem humanam rite exercendam, &c.

Inſtab. 4. Non tenetur ad impoſſibile; atqui in noſtro ſtatu naturæ corruptæ impoſſibile eſt omnes actus noſtros deliberatos ad Deum tanquam ad ultimum finem referre; ergo.

Reſp. diſt. min. In ſtatu naturæ lapſæ impoſſibile eſt omnes actus noſtros deliberatos ad

Deum

Deum referre actualiter, *conc. min.* virtualiter, *nego min.* Neque enim opus eſt ut finem honeſtum actu intendamus in ſingulis actibus, ſed ſufficit ut illum intendamus virtualiter, qualiter cenſetur intendere ut plurimum qui ordinate & chriſtiane vivit; *Hoc ipſum*, ait Div. Thom. (*m*) *quod aliquis agit ordinate ad ſuſtentationem vel quietem ſui corporis, ad bonum virtutis ordinatur, in eo qui corpus ſuum ordinat ad bonum virtutis, & idem patet in aliis.*

Inſt. 5. Si prædicti actus poſſent eſſe boni, poſſent voveri, item ſi poſſent eſſe mali, poſſet Sacerdos illis impendere abſolutionem qui tantum ſe accuſant, quod prædictos actus in finem honeſtum non retulerint; abſurdum utrumque conſequens; ergo & antec.

Reſp. 1. *nego* 1. *conſeq.* Quia non omne bonum voveri poteſt, ſed id tantum quod eſt melius; porro licet bona ſit ambulatio v. g. ad ſublevandam levem naturæ indigentiam, tamen ejus omiſſio non eſt melior; ergo non poteſt voveri.

Reſp. 2. *diſt.* 2. *partem min.* Abſurdum eſt Sacerdotem abſolutionem impendere illis qui ſolum ſe accuſant quod prædictos actus deliberatos in finem honeſtum non retulerint, quando non conſtat quod non retulerint, *conc.* quando certo conſtat, *nego*. Ita reſpondet Gonet his verbis: *Quia ſimiles actus ut plurimum ſine deliberatione ex ſola imaginatione fiunt, & ſi fiant cum deliberatione rationis, ad ſanitatem vel honeſtam recreationem, vel naturæ quietem & ſolatium, virtualiter referuntur, regulariter ſunt materia dubia, & ideo prudens Sacerdos raro debet his ſolum abſolutionem impendere, ſed monere*

(m) D. Thom. 1. 2. quæſt. 18. art. 9. ad 3.

re pœnitentem ut de aliis, licet jam confeſſis, quæ certo ſunt peccata, ſe accuſet.

Objicies 3. Nullum eſt præceptum obligans hominem ad referendum omnes ſuas actiones deliberatas in finem honeſtum; ergo non extat talis obligatio.

Reſp. nego ant. . . . . Prob. Si datur tale præceptum, vel eſt naturale, vel poſitivum; neutrum dici poteſt; ergo.

Reſp. nego min. Et dico illud præceptum eſſe naturale, nam lumen naturale dictat ut agens rationale in omnibus ſuis actibus deliberatis tendat ad bonum conſonum naturæ rationali qua rationali, quod eſt bonum honeſtum.

Inſt. 1. Præceptum naturale eſt notum omnibus ſaltem eruditis; atqui præceptum referendi omnes ſuas actiones deliberatas in finem honeſtum non eſt notum omnibus, etiam piis & eruditis, cum Div. Bonavent. Scotus, &c. illud negent, ergo.

Reſp. diſt. maj. Præceptum naturale quod habet rationem primi principii, vel concluſionis immediate ex principio deductæ eſt notum omnibus, *conc.* præceptum naturale quod eſt concluſio a primo principio remota, *nego major.* Porro tale eſt præceptum de quo hic.

Inſt. 2. Præcepta naturalia Decalogo continentur; atqui illud præceptum referendi, &c. non continentur Decalogo; ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Præcepta naturalia quæ a principiis immediate deducuntur, continentur Decalogo, *conc.* quæ remote deducuntur, *nego maj.* Itaque præceptum referendi, &c. remote deducitur ex præcepto dilectionis Dei ſuper omnia, vi cujus tenemur habere Deum pro fine ultimo, & conſequenter referre in ipſum omnes noſtras actiones, ſaltem mediate, quod fit ordinando eas ad aliquem finem honeſtum.

Inſt. 3.

Inſt. 3. Præceptum illud, ſi extet, eſt affirmativum; ergo non obligat pro ſemper.

Reſp. diſt. ant. Eſt affirmativum pure, *nego ant.* eſt affirmativum non pure, *conc. ant.* Continet enim implicite præceptum negativum, quo ſcilicet prohibemur ne creaturis fruamur. Unde in hoc Decalogi præcepto: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde; &c.* iſtud negativum implicite continetur: *Non ſiſtes ultimate in creatura; eamque ſi diligas, amorem illius in Dei dilectionem ſaltem mediate referas.*

Objicies 4. Concilium Conſtantienſe damnavit hanc propoſ. Joannis Hus: *Nulla ſunt opera indifferentia: ſed hæc eſt diviſio immediata humanorum operum, quod ſint vel virtuoſa, vel vitioſa.* Atqui ſi non darentur actus indifferentes in individuo, illa propoſ. immerito damnata fuiſſet; ergo dantur.

Reſp. nego minor. . . . *Prob.* Si non ſint aliqui actus indifferentes in individuo, quælibet humana opera erunt vel virtuoſa vel vitioſa in individuo; ergo.

Reſp. diſt. ant. Quælibet opera humana erunt vel virtuoſa, vel vitioſa in individuo, in ſenſu Joannis Hus, *conc. ant.* in ſenſu Catholicorum & Patrum Concilii, *nego ant.*

Itaque hæc prop. non fuit in ſe & abſolute damnata, ſed tantum relative ad ſenſum Joannis Hus, qui contendebat omnia quæ fiunt ab homine in ſtatu peccati mortalis exiſtente, eſſe peccata; quæ vero a juſto, eſſe virtutis actus, ut patet ex verbis propoſitionem immediate ſequentibus: *Quia*, inquiebat Joann. Hus: *ſi homo eſt vitioſus, & agat quidquam, tunc agit vitioſe: & ſi eſt virtuoſus, & agat quidquam, tunc agit virtuoſe; quia ſicut vitium quod crimen dicitur, ſive peccatum mortale inficit univerſaliter actus hominis vitioſi: ſic virtus vivificat*

omnes

omnes actus hominis virtuoſi, quod eſt falſum; certum eſt quippe juſtos non amiſſa juſtitia peccare venialiter, & impios in ſtatu peccati remanentes, actus informes fidei & ſpei poſſe elicere.

ARTICULUS II.

Utrum actus externus, interni bonitatem vel malitiam augeat; ita ut melior ſit actio illius qui eleemoſynam dat de facto, quam ejus qui eam dare vult, & non poteſt defectu facultatis vel occaſionis.

Dico *actus externus per ſe non auget bonitatem aut malitiam actus interni efficacis; ſed auget per accidens* (n).

Prob. 1. *pars:* Argumento deducto ex ſcript. & Patribus: ſi actus exterior *per ſe* augeret bonitatem vel malitiam moralem, voluntas efficax bene vel male agendi numquam reputaretur pro facto; atqui apud Deum voluntas pro facto reputatur; ergo.

Prob. min. Abrahamo mactare filium parato, licet ſacrificium opere non compleverit, dixit Deus (o): *Quia feciſti hanc rem & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi.* Et Matth. 5. dixit Chriſtus: *Omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendam eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Quæ verba expendens Div. Bernardus ait (p): *Quid planius quod voluntas pro facto reputatur, ubi factum excludit neceſſitas.* Ergo.

Prob. 2. Ratione Theologica: Illud *per ſe* non auget bonitatem aut malitiam actus interni, quod *per ſe* nullam habet bonitatem, nullam ma-

(n) Ita Thomiſtæ contra Scotiſtas. (o) Gen. 22.
(p) Div. Bernard. epiſt. 77.

malitiam: atqui actus externus *per ſe* nullam habet bonitatem, nullam malitiam; ergo, &c.

Prob. min. Ratio bonitatis vel malitiæ moralis ſumitur a libertate; atqui actus externus, *per ſe* ut diſtinctus ab actu interno, nullam habet libertatem, alias & dormiens per actus ſuos mereretur vel demereretur; ergo actus externus nullam *per ſe* habet bonitatem vel malitiam, ſed totam moralitatem habet ab actu interno efficaci.

Prob. 2. pars. Illud *per accidens* auget malitiam actus interni, quod nonnunquam actum internum reddit intentiorem aut diuturniorem; atqui actus externus experientia operis non nunquam actum internum reddit intentiorem aut diuturniorem; ſic v. g. actualis voluptas quæ ex fornicatione miſere percipitur, fornicationis affectum intentiorem efficere ſolet; ergo, &c.

Præterea ex actu exteriori malo multoties generatur ſcandalum; incurritur excommunicatio, vel irregularitas, aut obligatio ad reſtitutionem, quæ per ſolum actum interiorem non inducuntur; ergo actus externus *per accidens*, ratione ſcilicet illorum malorum, quæ ex eo nonnunquam ſequuntur, auget malitiam actus interni.

Objicies contra primam partem: 1. Illud Aug. dicentis: *mala voluntate vel ſola quiſque miſer efficitur; ſed miſerior poteſtate qua deſiderium malæ voluntatis impletur.* Atqui non ob aliud fit miſerior per actum externum, quam quod actus externus augeat malitiam actus interni; ergo.

Reſp. nego min. Ideo fit miſerior quia actus externus hominem ad malam propenſiorem facit, generat ſcandala, ingenii acumen obtundit, & mentem magis ineptam reddit ad operum ſpiritualium ſaporem; quod non præſtat actus interior.

Objicies 2. Actus internus & actus externus mali

mali diverſis præceptis prohibentur, nempe *non mœchaberis. Non concupiſces.* Ergo actus externus diverſam habet malitiam a malitia actus interni.

Reſp. nego conſeq. Non enim ideo ponuntur diverſa præcepta de actibus interioribus & exterioribus, quod in exterioribus ſit diverſa malitia, cum propter idem motivum prohibeantur; ſed ideo ponuntur quia periculum erat ne homines carnales legem obſervaſſe ſibi viderentur, ſi a ſolis actibus externis abſtinerent, quamvis interioribus præberent conſenſum; ſicut quidam ex Judæis aſſeruerunt, quos redarguit Chriſtus his verbis: *Audiſtis quia dictum eſt, non mœchaberis: ego autem dico vobis: omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendam eam, jam mœchatus eſt in corde ſuo.*

Inſt. 1. Qui martyrium reipſa ſubit, qui ſacramenta realiter ſuſcipit, majorem recipit gratiam, & conſequenter magis meretur, quam qui efficaciter iſta deſiderat; ergo actus externus auget bonitatem & meritum actus interni.

Reſpond. diſting. major. Majorem gratiam recipit *ex opere operato*, conc. *ex opere operantis*, nego ant. Hic autem loquimur de merito producto ex opere operantis, quod tantum poteſt eſſe in eo qui martyrium vel ſacramenta efficaciter deſiderat, quantum in eo qui actu martyrium ſubit, vel ſacramenta re ſuſcipit; imo poteſt eſſe majus, ſi ex majori charitatis affectu deſideret.

Inſt. 2. Si opus externum novam malitiam non adderet, ſequeretur 1. fruſtranea eſſe opera externa; 2. nos non teneri actus externos confiteri, quia declarato actu interiori, tota actus malitia ſufficienter declararetur; atqui abſurdum & falſum conſeq. Ergo.

Reſpond. nego utramque antecedentis ſequelam;

1. Enim

1. Enim opera externa non ſunt fruſtranea ; tum quia ſi non fiant dum adeſt facultas, tunc actus interni non ſunt efficaces ; tum quia opus externum plerumque eſt præceptum ; tum quia opus externum eſt ſatisfactorium, non vero opus internum quod non eſt pœnale.

2. Tenemur confiteri actus externos, tum quia ex ipſis colligitur voluntatis efficacia ; tum quia ſæpe augent internos per accidens ; tum quia actus exterior facit unum per ſe peccatum cum interno.

QUÆSTIO II.

Quot & quænam ſint moralitatis principia.

Nota. Nomine principiorum moralitatis ea omnia intelliguntur per quæ actus humanus habet ut ſit bonus, vel malus, vel indifferens, & tria ſunt, ſcilicet objectum finis, & circumſtantiæ, de quibus agemus diſtinctis articulis.

ARTICULUS I.

An & quomodo actus humanus moralitatem deſumat ex objecto?

Nota 1. Objectum hic non ſumitur pro eo omni quod voluntati objicitur, ſic enim comprehenderet etiam finem & circumſtantias ; ſed ſumitur ſtricte pro omni re aut perſona quæ primo & per ſe attingitur ab actu ; hoc ſenſu res aliena, eſt objectum furti ; proximus homicidii.

Nota 2. Objectum poteſt dupliciter concipi, nempe vel ſecundum *eſſe phyſicum*, vel ſecundum *eſſe morale*.

Obje-

Objectum ſecundum *eſſe phyſicum*, eſt objectum ſecundum ſe materialiter ſpectatum.

Objectum ſecundum *eſſe morale*, eſt objectum prout ab agente attingitur modo rectæ rationi conſentaneo vel diſſentaneo. Porro manifeſtum eſt objectum a quo actus moralitatem ſuam deſumit, non accipi ſecundum *eſſe phyſicum*, ſed ſecundum *eſſe morale*. Sic v. g. objectum a quo adulterium ſuam malitiam ſumit, non eſt femina preciſe ut femina, cum ut ſic poſſit eſſe objectum adulterii & actus conjugalis; ſed eſt femina prout cognoſcitur contra prohibitionem rectæ rationis.

Nota 3. Per objectum a quo quærimus utrum actus humanus deſumat moralitatem, intelligimus objectum quod de ſe bonum eſt vel malum; nam ſi objectum ſit indifferens, non poteſt conferre bonitatem aut malitiam, cum neutram habeat; ſed repetenda eſt vel a fine, vel a circumſtantiis quæ objectum formaliter determinant ad rationem boni vel mali objective. His poſitis;

Dico ſpecifica actuum humanorum moralitas, & quidem primaria, deſumitur ab objecto ſecundum eſſe morale ſpectato.

Prob. 1. pars; Ab eo ſumitur ſpecifica moralitas actuum humanorum, ratione cujus quædam virtutes, & quædam vitia a ſe invicem ſpecie differunt; atqui quædam virtutes, quædam vitia a ſe invicem ſpecie differunt ratione objecti circa quod verſantur; ſic virtutes Theologicæ ſpecie differunt a moralibus, quod Theologicæ habeant Deum pro objecto, non autem morales; ſic etiam homicidium & adulterium ſpecie differunt, eo quod eorum objecta ſpecie differant; ergo ſpecifica actuum humanorum moralitas deſumitur ex objecto. Hinc

dicit

dicit Oſeas (*q*), *facti ſunt abominabiles ſicut ea quæ dilexerunt*.

Prob. 2. *pars:* Illa eſt primaria actus humani moralitas ſine qua actus humanus non poteſt concipi; atqui actus humanus non poteſt concipi ſine moralitate ab objecto ſumpta, licet poſſit concipi ſine aliis: ſic v. g. furtum quod quis in loco ſacro committit ad ſe inebriandum, licet poſſit concipi ſine malitia ſacrilegii & intemperantiæ, non poteſt tamen concipi ſine malitia injuſtitiæ; ergo primaria actus humani moralitas deſumitur ab objecto.

Dices, Actus humanus primam ſuæ moralitatis ſpeciem deſumit ab eo quod primo reſpicit: ſed finis eſt id quod primo reſpicit; cum objectum non ſit volitum niſi propter finem; ergo actus humanus primam ſuæ moralitatis ſpeciem non ab objecto, ſed a fine deſumit.

Reſp. diſt. maj. Actus humanus primam moralitatis ſpeciem deſumit ab eo quod primo reſpicit intrinſece & eſſentialiter, *conc.* extrinſece & accidentaliter, *nego*. Itaque actus humanus intrinſece & eſſentialiter reſpicit finem operis qui dicitur *intrinſecus*, quia coincidit cum objecto; ſed extrinſece tantum & accidentaliter reſpicit finem operantis qui dicitur *extrinſecus*, quia tendentia ad hunc vel illum finem operantis accidit actui humano, puta quod eleemoſyna v. g. fiat propter vanam gloriam, vel ad ſatisfaciendum pro peccatis.

Inſt. Odium Dei eſt actus peſſimus; atqui habet objectum optimum, nempe Deum; ergo actus odii Dei non deſumit moralitatem ab objecto.

Reſp. diſt. min. Odium Dei habet objectum opti-

(q) Cap. 9. Oſee.

optimum ſi ſpectetur ſecundum eſſe phyſicum, *conc.* ſi ſpectetur ſecundum eſſe morale, *nego min.* Sic enim ſpectatum, eſt Deus prout attingitur per odium, qui modus tendendi in Deum eſt rectæ rationi quam maxime diſſonum.

ARTICULUS II.

An & quomodo actus humanus moralitatem deſumat a fine operantis.

Nota. Duplex eſt finis, intrinſecus ſcilicet ſeu operis, & extrinſecus ſeu operantis.

Finis intrinſecus, eſt is in quem tendit opus ex natura ſua; ſic finis intrinſecus eleemoſynæ eſt ſublevatio pauperis.

Finis extrinſecus, eſt is in quem tendit agens, ſeu eſt id propter quod aliquid fit ... dicitur *extrinſecus*, quia ſublato tali fine actio adhuc manet integra. Itaque

Dico moralitas actuum humanorum deſumitur etiam a fine extrinſeco operantis.

Prob. Ab eo deſumitur moralitas actus, quod actum facit ex indifferente bonum vel malum; ex malo pejorem; ex bono meliorem, vel malum; atqui finis facit actum, 1. ex indifferente bonum vel malum, ſic ſtudium ad vanam gloriam eſt malum, & ſtudium ob lucrum animarum eſt bonum; 2. facit actum ex malo pejorem, ut ſi quis furetur ad mœchandum; 3. facit actum ex bono malum, ut ſi quis det eleemoſynam ob vanam gloriam; 4. facit actum ex bono meliorem, ut ſi quis det eleemoſynam ad redimenda peccata; ergo moralitas actus deſumitur etiam a fine extrinſeco operantis; hoc certum eſt apud omnes, ſed:

Quæres utrum actus ad finem extrinſecum or-

 dina-

dinatus deſumat moralitatem ſpecificam & eſſentialem a fine extrinſeco? pro cujus reſolutione,

Nota: Actus ad finem extrinſecum ordinatus poteſt ſpectari dupliciter; 1. ut eſt imperatus a fine extrinſeco, proceditque ab intentione efficaci finis; 2. ut eſt elicitus à voluntate; v. gr. volitio dandi eleemoſynam ad ſatisfaciendum pro peccatis eſt actus imperatus à pœnitentia, & actus elicitus miſericordiæ. Hoc prænotato;

Reſp. Actus a fine extrinſeco imperatus, ſpectatus reduplicative ut imperatus, eſſentialem & ſpecificam moralitatem deſumit a fine operantis; ſpectatus vero ut elicitus eandem deſumit ab objecto.

Prob. Actus eſſentialem & ſpecificam moralitatem deſumit ab eo quod præcipue & eſſentialiter reſpicit; *atqui* actus ſpectatus prout eſt imperatus, præcipue & eſſentialiter reſpicit finem operantis: ſiquidem voluntas ex efficaci finis intentione movetur ad objectum, ſpectatus vero ut elicitus, præcipue & eſſentialiter reſpicit ſolum objectum: illi enim in eſſe ſpecifico jam conſtituto advenit finis extrinſecus operantis; *ergo* actus ſpectatus reduplicative ut imperatus eſſentialem & ſpecificam moralitatem deſumit à fine operantis; ſpectatus vero ut elicitus eſſentialem & ſpecificam moralitatem ab objecto deſumit.

Dices, Plures actus habent ſpeciem eſſentialem a ſolo fine extrinſeco; ergo eam non habent ab objecto quatenus ſunt eliciti, & a fine extrinſeco quatenus imperati.

Reſp. nego ant, . . . *Prob.* Actus quo amatur Deus propter ſe & actus quo amatur proximus propter Deum, ſunt actus ejuſdem ſpeciei, nempe charitatis; atqui non ſunt ejuſdem ſpeciei niſi quia ſpecificantur a ſolo fine extrinſeco; ergo.

Reſp.

Reſp. nego min. In qua aſſignatur pro fine extrinſeco operantis, illud quod eſt revera finis intrinſecus & operis, cum enim objectum & finis intrinſecus charitatis ſit amare Deum propter ſe, & proximum propter Deum, manifeſtum eſt intentionem operantis pertinere ad objectum charitatis.

Reſolves 1. Unicum actum poſſe pertinere ad virtutes ſpecie diverſas; poteſt enim ab una elici, & imperari ab altera; ut patet in exemplo adducto eleemoſynæ datæ ad ſatisfaciendum pro peccatis, quæ elicitur a miſericordia & imperatur a pœnitentia.

Reſolves 2. Poſſe in uno eodemque actu reperiri duplicem moralitatem ejuſdem ſpeciei, unam quidem ex parte operis, ſeu objecti; alteram autem ex parte operantis; moralitas ex parte objecti magis eſt præcipua, ſi actus prout eſt externus conſideretur; moralitas vero ex parte operantis principem locum tenet, ſi actus prout eſt internus, perpendatur; quo ſenſu dixit Ariſtoteles (r) *qui furatur ad mœchandum, eſt magis mœchus, quam fur.*

ARTICULUS III.

An & quomodo actus humanus moralitatem deſumat ex circumſtantiis?

Nota 1. Circumſtantia actus definitur, *Accidens, quoddam moraliter afficiens actum humanum jam conſtitutum in ſuo eſſe tum phyſico, tum morali.*

Dicitur 1. *accidens*, quia eſt quid extrinſecum entitati actus quæ ſine tali accidente concipi

(r) Ariſt. 5. Ethicorum, cap. 2.

cipi & ſubſiſtere poteſt, talis eſt circumſtantia loci ſacri in furto.

Dicitur 2. *moraliter afficiens:* id eſt modificans actum in conformitate, vel difformitate ad rectam rationem; & ideo conferens ipſi aliquid bonitatis, vel malitiæ accidentalis; alioquin poterit quidem eſſe circumſtantia actus humani qua phyſicus eſt, ſed non qua moralis; ſic v. g. eleemoſynam dare inimico eſt circumſtantia moralis quæ actionem facit magis Deo acceptam; ſed dare eleemoſynam manu dextra vel ſiniſtra eſt circumſtantia actus qua phyſicus eſt, quæ nihil ad mores confert.

Dicitur 3. *Actum humanum jam conſtitutum in ſuo eſſe morali:* quia objectum actus dat ipſi primam moralitatem, & idcirco circumſtantia *qua talis* non niſi ſecundam & accidentalem dare poteſt.

Dixi: *Circumſtantia qua talis:* quia aliquando circumſtantia tranſit in ipſum objectum, ſeu eſt præcipuum operantis objectum, quando nimirum primario & per ſe intenditur ab operante, & tunc dat actui primam & eſſentialem moralitatem; id patet in eo qui determinatus ad ſacrilegium, in loco ſacro furatur ut impium conſilium executioni mandet; eo enim in caſu malitia quæ ex loci ſacri circumſtantia oritur, eſt actui eſſentialis; tuncque furtum eſt circumſtantia medii, ſeu *quibus auxiliis.*

Nota 2. Circumſtatia alia eſt formalis, alia objectiva.

Circumſtantia *formalis*, eſt ea quæ ſe tenet ex parte actus, tales ſunt *intentio, duratio, libertas, &c.*

Circumſtantia *objectiva*, eſt ea quæ ſe tenet ex parte objecti, tales ſunt circumſtantiæ, loci, temporis, perſonæ, majoris vel minoris quantitatis, &c. de his ſolis hic agitur, cum

cer-

certum ſit actum a circumſtantiis formalibus aliquam moralitatem bonitatis vel malitiæ ſumere. Itaque.

Dico, Moralitas actuum humanorum deſumitur etiam a circumſtantiis.

Prob. Circumſtantiæ ſubjacent regulis morum: vel enim ab eis præcipiuntur, vel prohibentur; atqui quæ ſubjacent regulis morum, actibus humanis moralitatem conferunt; ergo circumſtantiæ actibus humanis moralitatem, bonitatis vel malitiæ, conferunt. Circa quod:

Quær. 1. Quamnam moralitatem actibus humanis circumſtantia conferant? Ante reſponſionem,

Nota: Alias eſſe circumſtantias quæ ſpeciem mutant, alias quæ aggravant vel minuunt. Circumſtantia *mutans ſpeciem*, eſt ea quæ actum humanum trahit in ſpeciem diverſam ab ea quam ab objecto ſuo immediato deſumit; ſic furtum in loco ſacro, circumſtantia loci mutat ſpeciem.

Circumſtantia *aggravans vel minuens ſpeciem*, eſt ea quæ minuit vel auget bonitatem aut malitiam actus intra eandem ſpeciem; ut inceſtus in 1. vel 4. gradu, furtum majoris vel minoris quantitatis; ubi tamen diligenter adverte quod circumſtantia quæ transfert peccatum de veniali in mortale, licet non mutet ſpeciem moralem, mutat tamen ſpeciem Theologicam & demeritoriam; ſic furtum grave non mutat quidem ſpeciem moralem furti levis, cum eidem virtuti juſtitiæ opponatur, ſed mutat ſpeciem Theologicam & demeritoriam, quatenus furtum grave meretur gratiæ & gloriæ privationem, non autem furtum leve. Hoc prænotato.

Reſp. Circumſtantia mutans ſpeciem, non vero circumſtantia ſolum aggravans ſpeciem, confert actui humano moralitatem ſpecie diverſam a moralitate qua provenit ex objecto.

Prob. Circumſtantia quæ importat ordinem convenientiæ, vel diſconvenientiæ ad rectam rationem, diverſum ab eo quem importat objectum, confert actui humano moralitatem ſpecie diverſam ab ea quæ provenit ex objecto; *atqui* circumſtantia mutans, non vero aggravans tantum, ſpeciem, hoc præſtat, non enim ſolum eſt diſconveniens rectæ rationi furari, ſed etiam furari in loco ſacro; *ergo* circumſtantia mutans ſpeciem, non vero aggravans confert actui humano moralitatem ſpecie diverſam ab ea quæ provenit ex objecto.

Dices 1. Circumſtantia moraliter afficiens objectum, tranſit in rationem objecti; ergo nulla circumſtantia qua talis dat bonitatem vel malitiam actui.

Reſp. nego ant. . . . *Prob.* Quod eſt volitum habet rationem objecti; atqui nulla circumſtantia dat moralitatem actui niſi ſit volita; ergo.

Reſp. diſt. maj. Quod eſt volitum per ſe, immediate, & primario, habet rationem objecti, *conc.* quod eſt volitum ſecundario tantum & per modum acceſſorii, *nego maj.* Circumſtantiæ autem morales non ſunt volitæ niſi ſecundario & per modum acceſſorii ſupervenientis: unde ſunt tantum quid circumſtans objectum, ſeu objectum ſecundarium; & ſic intelligendus eſt D. Thom. (ſ) dicens: *bonitas & malitia voluntatis non dependent ex circumſtantiis, ſed ex ſolo objecto.*

Dices 2. Circumſtantiæ ut plurimum ſunt extrinſecæ actui humano, ut locus & tempus; ergo non poſſunt illi dare moralitatem intrinſecam.

Reſp. nego conſ. Nam objectum dat actui moralita-

(ſ) D. Thom. 1. 2. q. 19. art. 2. in argum. ſed contra eſt.

malitatem intrinſecam, & tamen eſt actui extrinſecum; ergo quemadmodum actus humani deſumunt ab objecto bonitatem vel malitiam intrinſecam, quia ordo quem ad illud dicunt, eſt intrinſecus, ita ſimiliter deſumunt bonitatem vel malitiam intrinſecam a circumſtantiis propter ordinem intrinſecum quem habent ad circumſtantias.

Quæres 2. *Quandonam circumſtantia ſpeciem mutet?*

Reſp. Ut id perfecte cognoſcatur, traduntur duæ regulæ.

1. *Regula*: Quando circumſtantia efficit ut actus opponatur alicui virtuti cui alioquin non opponeretur, aut efficit ut ei ſit conformis, mutat ſpeciem actus humani, ut patet in furto quod quis in loco ſacro perpetravit. Ratio eſt quia ubi eſt conformitas aut difformitas ad plures virtutes, ibi ſunt plures conformitates vel difformitates cum recta ratione.

Reſolves, Qui ſacrum omittit die Dominica in qua incidit feſtum, unum tantum peccatum committit, quia una eſt tantum oppoſitio ad virtutem religionis propter quam Miſſa eſt audienda; econtra qui ſacrum omittit die Dominica in qua auditio Miſſæ a Confeſſario fuit impoſita, duo peccata committit, quia eſt oppoſitio ad virtutem religionis & pœnitentiæ.

2. *Regula*: Quando circumſtantia efficit ut actus diverſo modo eidem virtuti ſit conformis vel difformis, mutat ſpeciem actus humani; quia ubi eſt diverſus modus conformitatis vel oppoſitionis cum eadem virtute, tunc ſane diverſa eſt conformitas vel diſconvenientia cum recta ratione.

Reſolves: Qui jejunium perfringit per duplicem cœnam: & per carnium comeſtionem, duplex peccatum committit; quia licet hic actus

uni temperantiæ virtuti opponatur, diverſo tamen modo opponitur; ergo duplex eſt peccatum.

Quæres 3. Utrum circumſtantiæ debeant eſſe cognitæ & volitæ, ut ad peccatum imputentur?

Reſp. Circumſtantiæ quæ ſe tenent *ex parte objecti*, ut res ſacra in furto, debent eſſe cognitæ & volitæ ſaltem interpretative, ut ad peccatum imputentur; hoc eſt, quod agens illas cognoſcere debuerit ac potuerit; ratio eſt quia alias actus non eſſet deliberatus quoad circumſtantiam incognitam.

Dixi: *Circumſtantiæ quæ ſe tenent ex parte objecti:* quia eæ quæ ſe tenent *ex parte actus*, ut intentio, duratio, libertas, &c. vel *ex parte qualitatis agentis*, per ipſummet actum deliberate elicitum ſatis ſuperque cognitæ ſunt & volitæ, proindeque peccaminoſæ.

Quæres 4. Quot ſint circumſtantiæ actuum humanorum in particulari, & quomodo ab ipſis ſuam moralitatem deſumant?

Reſp. Sunt ſeptem hoc verſu contentæ:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Quis: denotat qualitatem & conditionem accidentalem perſonæ operantis, v. g. quod operans ſit Sacerdos, conjugatus, voto obſtrictus, ad aliquid ex officio vel juſtitia obligatus, &c.

Hæc circumſtantia mutat ſpeciem quoties efficit ut actus impugnet diverſas virtutes, ſic luxuria ultra propriam malitiam impugnat in religioſo Religionem, unde eſt ſacrilegium, in conjugato impugnat juſtitiam, unde eſt adulterium.

Aggravat vero ſpeciem quoties cauſat majorem ad eandem virtutem oppoſitionem; ſic gravior eſt inceſtus in ſecundo quam in tertio gradu.

Quid: denotat qualitatem aut quantitatem objecti: v. g. an perſona quæ fuit objectum luxuriæ ſit conſanguinea, vel voto caſtitatis obſtricta.

Hæc circumſtantia mutat ſpeciem quoties efficit ut objectum ratione ſpecifice diverſa, ſit prohibitum; hinc diverſum a fornicatione crimen committit qui cum conjugata, religioſa, conſanguinea fornicatur.

Aggravat vero quoties cauſat majorem oppoſitionem ad eandem virtutem; ſic gravius peccat qui tres aureos furatur, quam qui unum.

Ubi: denotat qualitatem loci: v. g. ſi locus ſit publicus, vel ſacer.

Hæc circumſtantia mutat ſpeciem, 1. cum peccatum commiſſum eſt in loco publico, habet enim rationem ſcandali. 2. Cum peccatum in loco ſacro commiſſum, ipſum polluit, nam actus ultra propriam malitiam, habet malitiam ſacrilegii. Polluitur autem locus ſacer per voluntariam ſanguinis & ſeminis effuſionem, etiam occultam.

Aggravat vero quodcumque aliud peccatum ſive externum, ſive internum in loco ſacro commiſſum, quia qui Deum in loco ejus nomini dicato, offendit, majorem ipſi injuriam infert.

Quibus auxiliis: denotat media & inſtrumenta quibus operans uſus eſt ad operandum.

Hæc circumſtantia mutat ſpeciem quando media, ſpecialem habent cum aliqua virtute repugnantiam; v. gr. ſi quis ope dæmonis expreſſe vel tacite invocati, aliquid conſequi voluerit.

Aggravat vero duntaxat, ſi media ſint ejuſdem ſpeciei cum fine intento; ut ſi quis ſcalam unius furetur, ut alterius pecuniam furetur.

Cur: denotat finem extrinſecum operantis, de quo ſufficienter egimus articulo præcedenti.

Quomodo: denotat accidentalem modum quo ſit actio.

Hæc circumſtantia mutat ſpeciem quando modus eſt ſpecie diverſus ab actione ; ſic furtum cum violentia factum habet rationem rapinæ.

Aggravat vero duntaxat, quando modus eſt ejuſdem rationis cum actione : ut actus intenſio, duratio, conſuetudo, &c.

Quando : denotat durationem & qualitatem temporis accidentariam.

1. Duratio temporis non mutat ſpeciem, ſed poteſt eſſe tanta, ut eam notabiliter aggravet : v. gr. ſi diſtractio voluntaria per totum officium duret :

2. Qualitas temporis aggravat ſpeciem ; ut cum quis die communionis ebrietatibus, vel fornicationibus vacat : ſed an mutet ſpeciem ? eſt quæſtio controverſa, quæ commodius expendetur in diſſertatione de præceptis Eccleſiæ.

QUÆSTIO III.

Quænam ſint affectiones moralitatis.

Nota. Præcipua moralitatis affectio, eſt ejus multiplicatio in eodem actu, de qua variæ inſtituuntur quæſtiones paucis ſolvendæ; itaque :

Quæres 1. *An actus ex objecto malus in finem bonum relatus, deſinat eſſe malus ?* v. gr. an peccet qui mentitur ad vitam innocentis conſervandam.

Reſp. 1. *Hunc actum eſſe ſimpliciter malum ;* ratio eſt, quia ad malitiam moralem ſatis eſt ut deſit vel unicum eorum quæ debentur actui, ſecundum iſtud Theologiæ effatum : *Bonum ex integra cauſa, malum ex quocumque defectu ;* ergo ubi medium eſt malum, actus ſimpliciter malus

malus eſt. Unde Apoſt. (*t*) docet: *non eſſe facienda mala, ut veniant bona.*

Dices Matth. 6. dicitur: *Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus lucidum erit;* ubi per oculum intelligitur intentio, per corpus vero actio; ergo ſi finis ſit bonus, tota actio erit bona.

Reſp. diſt. conſeq. Erit bona ſi objectum ſit bonum, vel ſaltem indifferens, *conc.* ſi objectum ſit malum, *nego*. Alias Chriſtus (*u*) eos non damnaſſet qui Apoſtolos perſequebantur, exiſtimantes *obſequium ſe præſtare Deo*.

Reſp. 2. *ad quæſt. Malitia actus ex objecto mali minuitur per ſe, cum ad finem bonum ordinatur.* Ratio eſt, quia gravitas peccati deſumitur ex affectu ad peccatum; atqui qui actum ex objecto malum ordinat in finem bonum, minorem ad peccatum habet affectum; ergo minus peccat. Unde D. Thom. (*x*) ait: *quanto bonum intentum eſt melius, tanto magis minuitur culpa mendacii.*

Dixi *per ſe:* Quia per accidens poteſt fieri ut qui furatur v. g. ad dandam eleemoſynam, novum peccatum actui adjiciat: tum quia periculo nunquam reſtituendi ſe committit; tum quia in peccatum inducit eum cui bona furatus eſt; hoc ſenſu dixit Aug. (*y*) *etiamſi fur totum pauperibus tribuat quod abſtulerit, addit potius peccatum quam minuit.*

Quæres 2. *An unus idemque actus*, (v. gr. eleemoſyna propter vanam gloriam) *poſſit eſſe bonus ex objecto bono, & malus ex fine malo?*

Reſp. negative. Sed eſt ſimpliciter malus.

Prob. 1. Ex Script. Matth. 6. *Attendite ne juſtitiam*

(*t*) Rom. 3. v. 8. (*u*) Joann. 16.
(*x*) D. Thom. 2. 2. q. 110. art. 2.
(*y*) D. Auguſt. hom. 7. inter 50.

ſtitiam veſtram, id eſt opera veſtra bona, *faciatis coram hominibus ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem veſtrum qui in cælis eſt*. Atqui ſi illa opera remanerent bona, non forent abſque mercede; ergo.

Prob. 2. Si actio illius qui ob vanam gloriam dat eleemoſynam pauperi eſſet bona, utique ratione objecti; atqui hæc actio nequidem ratione objecti eſt bona; ergo.

Prob. min. Illa actio non eſt bona ratione objecti, cujus objectum eſt malum; atqui objectum eleemoſynæ ob vanam gloriam erogatæ eſt malum; ergo.

Prob. min. Quod conſideratur reduplicative ut ordinatum ad malum, eſt malum; atqui objectum eleemoſynæ ob vanam gloriam erogatæ, non eſt eleemoſyna ſimpliciter, ſed eleemoſyna prout ad malum finem ordinata; ergo, &c. Unde D. Thom. (z) ait: *Cum aliquis vult dare eleemoſynam propter inanem gloriam; hic eſt unus actus voluntatis, & hic actus totus eſt malus, licet non ab eo omni quod in eo eſt malitiam habeat.*

Objicies 1. Qui dat eleemoſynam indigenti ob vanam gloriam, implet præceptum charitatis; atqui implere præceptum eſt bonum opus; ergo, &c.

Reſp. diſting. maj. Implet præceptum charitatis materialiter, *conc. maj.* formaliter & in ratione objecti ſpecificantis, *nego maj.* Atqui implere præceptum formaliter & in ratione objecti ſpecificantis, eſt bonum opus, *conc. min.* materialiter & in eſſe entis, *neg. min. & conſeq.*

Itaque qui ex malo fine dat eleemoſynam indigen-

(z) D. Thom. in 2. diſt. 38. q. 1. art. 4.

digenti, non facit ſatis præcepto formaliter, quia non facit actum juſtitiæ, ſed ſatisfacit præcepto materialiter; quia ſubtrahitur præcepti materia ex qua naſcebatur ejus obligatio, & ideo manet liber ab obligatione præcepti.

Inſt. 1. Qui dat eleemoſynam ex malo fine, melius facit quam qui nihil dat; atqui ſi eleemoſyna ejus ex malo fine vitiaretur, non melius ageret quam alter; ergo.

Reſp. diſt. maj. Melius facit comparative, id eſt minus peccat, *tranſeat*; melius facit abſolute, quaſi faceret bonum formaliter, *neg. maj.* Dixi *tranſeat*: quia cum neuter faciat bonum formaliter, comparativum *melius* eſt de non ſupponente.

Inſt. 2. Malitia finis non deſtruit objecti bonitatem; ergo non impedit quominus actio ſit bona quoad objectum.

Reſp. nego ant. Prob. Quod eſt extrinſecum objecto, non deſtruit objecti bonitatem; atqui finis eſt quid extrinſecum objecto; ergo, &c.

Reſp. diſt. min. Finis eſt quid extrinſecum objecto in genere entis, *conced.* in genere moris, *neg. min.* Quod enim tranſit in rationem objecti ſpecificantis non eſt extrinſecum objecto; atqui finis tranſit in rationem objecti ſpecificantis, nam objectum intenditur ut medium, adeoque ut habens ordinem ad malum finem.

Objicies 2. Ex opinione noſtra ſequitur hominem juſtum qui martyrium ex vanæ gloriæ motu ſubiret, omni cariturum eſſe merito, imo peccaturum; abſurdum conſequens; ergo.

Reſp. nego min. Talis enim non eſt vere martyr, juxta illud D. Hieron. (*a*) *Martyrium ipſum, ſi ideo fiat ut admirationi & laudi habeamur*

(a) D. Hieron. in cap. 1. Epiſt. ad Galat.

beamur a fratribus, fruſtra ſanguis effuſus eſt. Ratio eſt quia verum martyrium eſt effuſio ſanguinis Propter Chriſtum fideive aut alterius virtutis defenſionem.

Quæres 3. An circumſtantia venialiter mala actui bono adveniens totam ejus bonitatem auferat, & meritum?

Dixi *Actui bono adveniens:* cum nempe circumſtantia non eſt finis & intentio agentis, ſed irrepit duntaxat in decurſu operis de ſe boni, & in bonum finem directi: v. g. ſi quis inchoato bonum in finem jejunio, gloriam inanem inter jejunandum concipiat, vel aliquo veniali tædio, impatientia, &c. afficiatur. Itaque.

Reſp. negative. Ratio eſt, quia circumſtantia de qua loquimur nullo modo influit in actum bonum, neque ut cauſa efficiens, neque ut cauſa finalis, ſed eum tantummodo extrinſece comitatur; atqui quod nullo modo influit in actum bonum, illum vitiare non poteſt; ergo circumſtantia actui adveniens totam ejus bonitatem non poteſt auferre.

Dices: Idem actus non poteſt eſſe meritorius ſimul & demeritorius; atqui ſi circumſtantia adveniens actui bono, totam illius bonitatem non auferret, idem actus eſſet meritorius ſimul & demeritorius; ergo circumſtantia adveniens actui bono, totam illius aufert bonitatem.

Reſp. nego min. Quia hic ſunt duo actus, circumſtantia enim de qua loquimur, non tam eſt circumſtantia, quam actus plane diverſus, qui ſecundum ſe malus eſt, dum alter ſecundum ſe bonus eſt, licet hocce conſortio minuatur ejus bonitas, meritum autem ſtare poteſt cum veniali.

QUÆ-

QUÆSTIO IV.

Quænam ſit moralitatis prima regula?

Nota 1. DUæ ſunt regulæ bonitatis & malitiæ actuum humanorum, ſcilicet primaria ſeu remota, & ſecundaria ſeu proxima quæ vel eſt interna, & eſt conſcientia, vel externa, & eſt lex; de conſcientia & legibus agemus infra.

Nota 2. Cum actus humanus ut ſit bonus, debeat eſſe conformis, tum naturæ rationali prout rationalis eſt; id eſt prout eſt intellectiva & volitiva cum libertate; tum lumini rationis ab æterna ratione nobis cælitus derivato ad juſtum ab injuſto ſecernendum; tum voluntati divinæ & legi æternæ, quæ eſt ratio Dei dirigens omnes creaturas in ſuum finem; curioſius inquirunt Theologi quodnam ex his aſſignari debeat pro regula primaria & remota actuum noſtrorum; verum cum hæc quæſtio ſit pure ſpeculativa, in ipſa diſcutienda non immorabimur ut ad utiliora & practica progrediamur, & reſolvamus utrum & quomodo homo teneatur voluntatem ſuam conformare voluntati divinæ, pro cujus ſolutione:

Nota 3. Duplex eſt in Deo volitum, materiale ſcilicet & formale.

Volitum *materiale*, eſt objectum quod Deus vult.

Volitum *formale*, eſt motivum quo Deus vult objectum materiale.

Porro voluntas creata poteſt conformari voluntati divinæ,

1. *In volito materiali tantum*: ſic Deus & Judæi mortem Chriſti intendebant; ſed Deus ex charitate, Judæi ex odio.

2. In

2. *In volito formali tantum:* ſic parens vult vivere infantem ſuum ut ſalvetur, quem Deus vult mori ob idem motivum, nempe *ne malitia mutet intellectum ejus.*

3. *In volito materiali & formali ſimul:* ſic Deus voluit pati Chriſtum ad redimendum genus humanum, & Chriſtus voluit pati ob eandem rationem.

Nota 4. Voluntatem noſtram poſſe voluntati divinæ conformari dupliciter; 1. *poſitive*, per actum expreſſum; 2. *negative*, per non repugnantiam, ſeu per approbationem. His notatis:

Dico 1. *Tenemur voluntatem noſtram voluntati divinæ, tam in volito materiali quam in formali, conformare poſitive dum agitur de præcepto, negative vero dum agitur de conſilio.*

Prob. ſimplici expoſitione: Tenemur poſitive diligere proximum, quod eſt materiale volitum; & diligere proximum propter Deum, quod eſt formale; ſed non tenemur velle poſitive, ſeu amplecti virginitatem quam Deus nobis tantum conſulit; bene quidem tenemur eam velle negative, id eſt, tenemur eam approbare, eſſeque diſpoſiti illam amplecti, ſi Deus vellet, & ſub eodem quo vellet motivo; ergo, &c.

Dico 2. *Semper & in omnibus tenemur negative voluntatem noſtram voluntati divinæ conformare in volito formali; non tamen ſemper in volito materiali.*

Prob. 1. *pars:* Homo non poteſt non approbare motivum agendi æquiſſimum; atqui motivum agendi in Deo eſt æquiſſimum; nempe manifeſtatio ſuæ gloriæ, juſtitiæ, & aliorum attributorum; ergo homo non poteſt non approbare tale motivum; quod eſt negative ſe conformare Deo in volito formali.

Prob.

Prob. 2. pars : Voluntati divinæ non tenemur conformari contra voluntatem divinam ; atqui plura vult Deus quæ non vult nos velle, ſaltem voluntate conditionata, nempe : *ſi Deus voluerit :* v. g. Deus ut cauſa prima & univerſalis vult bella, peſtes, mortem parentum, damnationem peccatorum, &c. quæ tamen non vult nos velle, & quæ ſunt mala reſpective ad nos, ad quos non pertinet communis ordo univerſi, aut divinæ juſtitiæ manifeſtatio ; ergo non tenemur nos conformare Deo in volito materiali. Unde D. Auguſt. (*b*) ait : *aliquando bona voluntate homo vult aliquid, quod Deus non vult ; tanquam ſi bonus filius patrem velit vivere, quem Deus bona voluntate vult mori.*

Dices : Dicimus in oratione dominica : *fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra* ; atqui in cælo beati conformantur voluntati divinæ, non ſolum in volito formali, ſed etiam in materiali ; ergo & in terra viatores id debent præſtare.

Reſp. diſting. ant. Petimus ut fiat voluntas Dei *ſicut in Cælo & in terra*, quoad præcepta, *conc.* quoad omnia a Deo volita, *nego*. Itaque per eam orationem petimus a Deo ut in omnibus in terra divinis obtemperemus præceptis, ſicut beati in cælo ſemper obediunt Deo in omnibus ; ita ex Aug. exponit D. Th. (*c*).

DIS-

(*b*) D. Auguſt. in Enchirid. cap. 101.
(*c*) D. Thom. in catena ſuper hæc verba, & 22. quæſt. 83. artic. 9. ad 1.

DISSERTATIO II.

DE CONSCIENTIA.

Nota 1. Licet aliqui conſcientiam cum ſyndereſi confundant, differunt tamen tanquam actus ab habitu: ſynderesis enim eſt habitualis cognitio & conſervatio primorum principiorum moralium; conſcientia vero eſt eorumdem actualis applicatio alicui materiæ particulari; unde:

Conſcientia definitur: *Actus intellectus practici dictantis quid in particulari ſit faciendum, vel omittendum.*

Dicitur 1. *Actus*: non vero potentiæ, nec habitus; non potentia, quia eſt invariabilis; conſcientia vero ſæpe mutatur de bona in malam; non habitus, quia habitui non conveniunt conſcientiæ proprietates, nimirum *teſtificari*, *accuſare*, *remordere*, *dirigere*, *&c.* reſtat ergo ut ſit actus applicans ſyndereſeos ad actionem particularem.

Nec dicas, In dormientibus non remanet actus, & tamen remanet conſcientia; ergo non eſt actus.

Reſp. diſt. 2. part. antec. In dormientibus remanet conſcientia radicaliter in ſuo principio, nempe ſyndereſi, & virtualiter, nimirum virtute præcedentis actus per actum contrarium non revocati, *conc.* formaliter & actu, *nego*.

Dicitur 2. *Actus intellectus:* quia conſcientia ad eam facultatem pertinet cujus eſt de agendis, vel non agendis judicare; atqui ſolius eſt intellectus de agendis judicare; ergo, &c.

Dices cum Durando, conſcientia dicitur bona vel mala; ergo pertinet ad voluntatem.

Reſp.

Reſp. diſt. ant. Dicitur bona vel mala directive & regulative, *conc. ant.* formaliter, *nego ant.* Habere autem bonitatem vel malitiam directive ad intellectum, non ad voluntatem pertinet quæ utpote potentia cæca debet dirigi, nec dirigere poteſt.

Dicitur 3. *Intellectus practici*: quia conſcientia non verſatur circa actiones humanas, ut eas cognoſcat, ſed ut eas dirigat, non ſolum in genere ut facit prudentia generalis, ſed in particulari, ideo vocatur judicium *practice practicum*, ut diſtinguatur a prudentia generali cujus judicium vocatur *ſpeculative practicum*.

Dicitur 4. *Dictantis quid in particulari &c.* per quod iterum differt, tum a ſynderesi quæ verſatur circa prima morum principia; tum a prudentia generali quæ ex primis principiis deducit concluſiones generales, abſtrahentes ſcilicet a circumſtantiis; conſcientia vero prima principia applicat ad hoc aut illud in particulari, hoc eſt cum omnibus ſuis circumſtantiis conſideratum, v. g. ſynderesis dictat: *quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris;* ex quo prudentia generalis concludit generaliter; *ergo non eſt retinendum id quod eſt alterius;* idemque lex docet; unde conſcientia ſubſumit: *atqui hæc pecunia quam caſu inveni eſt aliena; ergo eam retinere non debeo.* Inde conſcientia vocatur a D. Antonino *concludens ſcientia.*

Nota 2. Conſcientia dividitur 1. in veram & erroneam; 2. in certam & dubiam; 3. in ſcrupuloſam & latam; 4. in probabilem & improbabilem, de quibus agemus totidem capitibus.

CA-

CAPUT PRIMUM.

De Conſcientia vera & erronea.

Nota 1. Conſcientia *vera* ſeu recta, *eſt ea quæ dictat aliquid eſſe licitum vel illicitum, quod revera licitum eſt vel illicitum;* quia eſt legi conforme vel difforme.

Conſcientia *erronea* ſeu falſa, *eſt ea quæ dictat aliquid eſſe licitum vel illicitum, quod revera non eſt tale;* & duplex eſt ſcilicet invincibiliter & vincibiliter erronea.

Conſcientia invincibiliter erronea, *eſt ea quæ eſt ex errore qui depelli non potuit, aut non debuit.*

Conſcientia vincibiliter erronea, *eſt ea quæ eſt ex errore qui depelli potuit & debuit;* & hæc vel eſt affectata, vel craſſa pro ratione ſcilicet ignorantiæ quam importat & ex qua naſcitur.

Nota 2. Nemini dubium eſſe poteſt quin conſcientia vera ſit certiſſima morum regula, cum ſit recta tum ſyndereſis, tum legis ſive naturalis, ſive poſitivæ, applicatio ad actum particularem hic & nunc agendum; & conſequenter quemcumque qui contra illam operatur, peccare, eſt abſque ullo dubio. Sed

Dubium eſt utrum conſcientia erronea ſit morum regula, & peccet qui contra eam operatur; quod ut ſolvatur:

Dico 1. *Conſcientia erronea non eſt per ſe morum regula; eſt tamen per accidens ſi ſit invincibiliter erronea.*

Prob. 1. *pars:* Morum regula *per ſe*, eſt debita ſyndereſis & legis applicatio ad actum particularem; atqui conſcientia erronea non eſt *per ſe* debita legis & ſyndereſis applicatio ad actum particularem; imo falſa eſt omnino; ergo.

Prob.

Prob. 2. pars: Regula morum *per accidens*, eſt id quod inculpate & firmiter, hoc eſt, ſine formidine partis oppoſitæ, exiſtimatur verum; atqui talis eſt conſcientia invincibiliter erronea; ergo, &c.

Dixi: *Si ſit invincibiliter erronea:*

Quia conſcientia vincilibiliter erronea, eſt peccaminoſa, cum poſſit & debeat deponi, & conſequenter non poteſt eſſe morum regula, nequidem per accidens; econtra conſcientia invincibiliter erronea, cum non poſſit, atque adeo nec debeat deponi, eſt inculpata, & conſequenter regula morum per accidens.

Dices: Conſcientia vincibiliter erronea eſt ſequenda juxta illud D. Thomæ, quæſt. 17. de veritate, art. 4. *quamvis ergo talis conſcientia, qua eſt erronea, deponi poſſit; nihilominus tamen, dum manet, obligatoria eſt: quia tranſgreſſor illius de neceſſitate peccatum incurrit;* ergo eſt regula morum per accidens.

Reſp. nego conſeq. Quia, ut dictum eſt, debet, & poteſt deponi; Unde D. Doctor *ibidem* addit: *Conſcientia erronea non ligat, niſi ſecundum quid, & ſub hac conditione, ſi talis conſcientia duret.*

Inſt. Debitum deponendi conſcientiam vincibiliter erroneam & debitum eam, ſi perſiſtat, ſequendi, ſunt duo pugnantia; ergo ſi ſit debitum eam perſiſtentem ſequendi, non eſt debitum eam deponendi; & conſequenter non minus eſt morum regula per accidens, quam conſcientia invincibiliter erronea.

Reſp. nego antec. Hæc duo enim ex diverſis oriuntur principiis; debitum enim deponendi conſcientiam vincibiliter erroneam oritur ex præcepto naturali adhibendi neceſſariam diligentiam ad abigendum errorem, & veritatem inve-

inveniendam. Debitum vero ſequendi conſcientiam vincibiliter erroneam, proficiſcitur ex ipſius conſcientiæ dictamine proponentem legem exequendam; unde D. Thomas quæſt. 17. *de veritate* concludit: *Si contrarium, tali conſcientia manente, agere diſponat* (homo) *ex hoc ipſo habet voluntatem, legem Dei non obſervandi: unde mortaliter peccat*.

Dico 2. *Qui agit contra conſcientiam erroneam dictantem, aliquid hic & nunc eſſe præceptum, vel prohibitum, peccat, ſive error ſit vincibilis, ſive invincibilis*.

Prob. 1. Ex Apoſt. Rom. 14. qui loquens de iis qui ex errore conſcientiæ putabant, non licere ſibi veſci cibis lege vetitis, ait: *beatus, qui non judicat ſemetipſum in eo, quod probat* (id eſt, ait D. Thom. hic Lect. 3. cujus conſcientia eum non reprehendit, vel condemnat) *qui autem diſcernit* cibum quaſi illicitum a licito, *ſi manducaverit*, id quod diſcernit quaſi illicitum, *damnatus eſt: quia non ex fide*, manducat; *omne autem quod non eſt fide*, id eſt ex dictamine conſcientiæ, & perſuaſione, quod liceat, *peccatum eſt*. Ergo omnis actio vel omiſſio, quæ eſt contra conſcientiam erroneam, eſt peccatum. Hinc cap. litteras, de reſtitutione ſpoliatorum, dicitur: *quidquid fit contra conſcientiam, ædificat ad gehennam;* ratio Divi Thomæ 1. 2. quæſt. 19. art. 5. ad 2. eſt, quia, *quando ratio errans proponit aliquid, ut præceptum Dei, tunc idem eſt contemnere dictamen rationis, & Dei præceptum*.

Prob. 2. *Ratione*: Velle peccatum, eſt ſemper peccatum; ſed qui agit contra conſcientiam etiam erroneam vult peccatum, cum id facit quod judicat eſſe peccatum, objectum enim voluntatis eſt bonum vel malum non quo-

modo-

modocumque ſed prout ab intellectu proponitur: ergo qui agit contra conſcientiam etiam erroneam, peccat.

Objicies, 1. Actio operantis contra Conſcientiam erroneam dictantem aliquid eſſe malum, quod tamen eſt bonum, eſt conformis legi æternæ; ergo non eſt peccatum.

Reſp. nego antec. Hæc enim actio eſt difformis dictamini rationis, quod eſt legis naturalis expreſſio, & intimatio. Ut docet D. Thomas in 2. diſt. 39. quæſt. 3. artic. 3. ad 3. *jus naturale continetur primo in lege æterna; ſecundario vero in naturali judicatorio rationis humanæ.*

Prob. ant. Lex æterna dictat prædictam actionem eſſe bonam & licitam; ergo illa actio eſt conformis legi æternæ.

Reſp. diſt. antec. Lex æterna dictat actionem iſtam eſſe bonam & licitam, ſi ſecundum ſe conſideretur, *conc. ant.* ſi conſideretur ut eſt actio operantis contra conſcientiam erroneam, *nego ant.* Lex enim æterna dictat omnem actionem quæ non fit ex perſuaſione quod ſit bona & licita, malam eſſe & illicitam.

Inſt. 1. Actio ſpecificatur ab objecto; ergo ſi objectum agentis contra conſcientiam erroneam ſit intrinſece bonum, quantumvis judicetur malum, actio erit bona.

Reſp. diſt. ant. Actio ſpecificatur ab objecto, prout ab intellectu proponitur, *conced.* prout eſt in ſe, *nego antec.* Ideo cum ille qui agit contra conſcientiam erroneam non depoſitam feratur in objectum quod ab intellectu proponitur tanquam malum, ſequitur quod actio ejus ſit mala.

Inſt. 2. Licet agere contra conſcientiam quæ nec eſt vera nec recta; atqui conſcientia erronea nec eſt vera nec recta; ergo, &c.

Reſp.

Reſp. diſt. maj. Licet agere contra conſcientiam quæ nec vera, nec recta eſt tam practice, quam ſpeculative, *conced.* quæ nec vera, nec recta eſt ſpeculative, eſt tamen recta & vera practice, *nego maj.* atqui conſcientia erronea nec eſt vera, nec recta ſpeculative, *conced.* practice, *nego minor.* & *conſeq.* Porro ut conſcientia ſit vera & recta practice, ſufficit ut ejus objectum inculpate ac firmiter exiſtimetur verum, ut advenit in eo qui conſcientia laborat erronea; ſic qui invincibiliter putans diem jejunii non eſſe diem jejunii, manducat carnes, habet conſcientiam veram practice, quia bene concludit, ſe hic & nunc poſſe manducare carnem, ex ſuppoſitione ſpeculative falſa, non eſſe diem jejunii.

Reſp. diſting. antec. Deus non poteſt eſſe auctor conſcientiæ erroneæ, quatenus dictat, prohiberi a Deo, quod ab eo non eſt prohibitum, *conced.* quatenus dictat parendum eſſe legi ſive veræ, ſive falſo apprehenſæ ut veræ, & a Deo latæ, *nego antec.* itaque duo cum Salmaticenſibus tractat. 17. de fide diſput. 11. num. 48. diſtinguenda ſunt judicia in conſcientia erronea: unum quo judicatur obtemperandum eſſe legi ſive veræ, ſive falſo apprehenſæ ut veræ, & a Deo latæ. Primum judicium falſum eſt, & conſequenter in Deum, qui eſt ſumma veritas, referri non poteſt. Secundum judicium verum eſt, & in Deum refertur ut præcipientem obediendum eſſe ſuæ legi tanquam propoſitæ per intellectum practicum, qui eſt veluti præco intimans, ac promulgans legem quamlibet. Quo ſenſu Div. Thomæ 1. 2. quæſt. 19. artic. 5. ad 2. dicit: *Si aliquis cognoſceret, quod præceptum Proconſulis eſſet præceptum Imperatoris; contemnendo præceptum Proconſulis, contemneret præceptum Imperatoris.*

Qua-

Quæres 1. In qua ſpecie erit peccatum agentis contra conſcientiam erroneam?

Reſp. Erit in ea ſpecie, & contra illam virtutem ex cujus motivo actio putatur præcepta vel prohibita; ſic qui falſo exiſtimans tali die eſſe obligationem jejunii, non jejunat, peccat mortaliter contra temperantiam; & ratio eſt quia vult interpretative malitiam formalem oppoſitam temperantiæ.

Quæres 2. Si conſcientia ex errore dictet aliquid eſſe præceptum vel prohibitum ſub aliqua cenſura, an operans contra ejuſmodi conſcientiam incurrit cenſuram?

Reſp. nego: Quia pœnæ humanæ non imponuntur niſi ob tranſgreſſionem legis de facto exiſtentis; ſic qui percutit Laicum, putans eſſe Clericum, non incurrit excommunicationem.

Dico 3. Qui operatur ſecundum conſcientiam erroneam qua judicat aliquid hic & nunc licitum eſſe, quod revera illicitum eſt, non peccat ſi error ſit invincibilis; peccat vero ſi ſit vincibilis.

Prob. 1. pars: Quia conſcientia invincibiliter erronea ſicut & ignorantia invincibilis quam importat, excuſat operantem ex ea; ergo non peccat qui ſequitur conſcientiam invincibiliter erroneam; hoc certum eſt, ſed:

Quæres an teneamur ſequi conſcientiam invincibiliter erroneam?

Reſp. Tenemur eam ſequi in iis quæ dictat eſſe præcepta vel prohibita; ratio eſt quia cum deponi nequeat, ageremus contra illam, quod non licere ſupra probavimus. Hinc qui per errorem judicat diem Jovis, jam eſſe diem Veneris in qua eſt obligatio jejunii, non minus tenetur jejunare, quam ſi revera eſſet dies Veneris.

Reſp. 2. pars : Quia error vincibilis excuſare non poteſt operantem ex eo, ſicut nec ignorantia vincibilis ex qua naſcitur, cum utrumque ſit ſaltem indirecte & in cauſa, nempe in negligentia inquirendi veritatem, voluntarium.

Hinc cum quis peccet ſequendo conſcientiam vincibiliter errantem, peccet etiam contra eam agendo, ſequitur quod deponi debeat.

Dices : Si laborans conſcientia vincibiliter erronea peccet eam ſequendo, peccet etiam eam non ſequendo, neceſſario peccabit; abſurdum conſequens; ergo.

Reſp. diſting. ſequelam major. Neceſſario peccabit neceſſitate hypothetica, ſi nimirum conſcientiam erroneam non deponat quam debet & poteſt deponere, utpote vincibilem, *conced.* neceſſitate ſimplici & abſoluta, *nego*. Tota ergo quæ huic homini incumbere videtur peccandi neceſſitas, plane eſt voluntaria, quia rem ſedulius perpendere, doctiores conſulere ut errorem vinceret, minime dignatus eſt.

Quod ſi præceptum urgeat, & non ſuppetat ſatis temporis ad conſulendum & inquirendum, tunc eliciendus eſt actus contritionis de priori ignorantiæ peccato, eaque pars eligenda in qua minus apparet eſſe mali, & ſic culpa ulterior non imputabitur; quia error e vincibili fiet invincibilis, cum cauſa ejus retractata fuerit, & quantum fieri poteſt a peccato diſcedatur.

Inſt. Quia ita perplexus eſt, ut utrumque oppoſitorum putet eſſe peccatum, ſeque ex tali errore expedire nequeat, judicat eligendo ſe peccare; ergo peccat.

Reſp. nego conſeq. Nam peccatum non conſequi-

ſequitur ad judicium intellectus tantum, ſed ad actum liberæ voluntatis, perplexus autem hujuſmodi non eſt liber.

Urgebis, Talis perplexus unum libere eligit; ergo eſt liber.

Reſp. diſting. conſeq. Eſt liber libertate phyſica, ratione actus, *conced.* eſt liber libertate morali, ratione peccati, *nego conſeq.* licet enim iſte homo cognoſcat objectum ut malum, non peccat, quia non cognoſcit ut vitabile. Porro licet ad libertatem phyſicam ſatis ſit, quod homo valeat illud objectum exequi, vel omittere; tamen ad libertatem moralem neceſſe eſt, ut voluntas poſſit in hoc genere moris vitare objectum, quia ad peccatum, cum ſit in genere moris, requiritur libertas in eodem genere moris: talis autem libertas non reperitur, ubi eſt ignorantia omnino invincibilis in hoc genere moris, ut ſit in caſu propoſito.

Hinc qui graviter ægroto aſſiſtens putat ſe mortaliter peccare contra charitatem, ſi infirmum deſerat ut miſſam audiat die feſto; putat ſimul ſe mortaliter etiam peccare contra præceptum Eccleſiæ, ſi miſſam non audiat, neque ullum habet quem conſulat, non peccat quidquid agat; ex quo plures ſimiles caſus ſolvi poſſunt.

Quæres: *Utrum gravius ſit agere contra conſcientiam vincibiliter erroneam, quam eam ſequi?*

Reſp. Gravius eſt abſolute, & cæteris paribus agere contra, quam ſequi conſcientiam vincibiliter erroneam. Ratio eſt, quia, qui contra conſcientiam agit, ſcienter operatur: qui eam ſequitur, peccat ex ignorantia; ignorantia vero minuit peccatum, inquit D. Thom. 1. 2. quæſt. 19. artic. 8.

Reſolutio aliquarum difficultatem circa conſcientiam erroneam.

Quæres 1. *Quale ſit peccatum contra conſcientiam agere, an mortale, an veniale?*

Reſp. Tale eſſe quale a conſcientia exiſtimatur; ratio eſt quia hujuſmodi peccata ſpecificantur non ab objecto ut eſt in ſe, ſed ab objecto ut apprehenditur; ergo ſi voluntas feratur in actum quem intellectus proponit tanquam mortalem, erit peccatum mortale; ſi proponat ut actum venialem, erit peccatum veniale; ſi proponat ut peccatum mortale dubium, erit etiam peccatum mortale, quia qui voluntarie ſe committit periculo peccandi mortaliter, mortaliter peccat; atqui, &c.

Quæres 2. *Quale ſit peccatum agere contra conſcientiam erroneam, quæ dictat quidem aliquid eſſe malum, ſed non determinat ſitne mortaliter malum, an venialiter duntaxat?*

Reſp. cum diſt. Is qui contra talem conſcientiam agit, vel eſt ita diſpoſitus, ut abſolute vellet agere, ſive de re gravi agatur, ſive non; vel eſt ſic diſpoſitus ut nollet agere, ſi dubium occurreret quod actio poſſit eſſe mortalis.

Si primum peccat mortaliter; quia habet affectum ad mortale, ſed qui habet affectum ad mortale, peccat mortaliter; ergo.

Si ſecundum peccat tantum venialiter; quia non cenſetur habere affectum ad mortale; unde a mortali excuſantur ſimplices & idiotæ, qui nonnulla peragunt opera quæ ſub ratione generali mali apprehendunt, nec diſcernunt an mortalia ſint, vel venialia.

Quæres 3. *Utrum pœnitens teneatur obedire Confeſſario, Parocho, Superiori, cum præcipiunt ut conſcientiæ dictamen tanquam erroneum contemnatur?*

Reſp.

Reſp. Ordinarie teneri; ii enim ſunt lumen a Deo conceſſum, quod deficiente rationis noſtræ lumine, ſequi debemus, juxta illud *Vos eſtis lux mundi* (*d*).

Dixi *ordinarie:* quia ſi pœnitens timoratæ ſit conſcientiæ, & aliunde noverit ſe ſcientiam habere, ſcientiæ Confeſſarii, Superioris, &c. parem aut ſuperiorem, non tenetur, nec debet ſententiam illico mutare, ſed debet actionem ſuſpendere donec ſtudio, oratione, & plurimorum conſilio rem diligentius indagaverit.

Quæres 4. *An Confeſſarius monere teneatur pœnitentem, qui conſcientia laborat vincibiliter erronea?*

Reſp. ſemper tenetur. Ratio eſt quia erga pœnitentem duplex munus peragit, Doctoris nimirum & Medici; quatenus Doctor, ipſum erudire tenetur; quatenus Medicus, morbos ejus præſentes curare, & futuros quantum poteſt, præcavere debet; atqui niſi Confeſſarius moneat pœnitentem, neutrum præſtabit; nam ſi pœnitens non moneatur ſemper peccabit ex ignorantia vincibili, quæ a peccato non excuſat; ergo. Et hoc verum eſt, etiamſi Confeſſarius prævideat monitionem ſuam pœnitenti profuturam non eſſe; quia eadem etiam urget ratio, quod non monitus ſemper peccabit ex ignorantia vincibili.

Hinc debet moneri pœnitens 1. cum interrogat Confeſſarium an talis actio ſit peccatum, necne: quia qui Confeſſarium interrogat, aliquod habet de licitate actionis dubium, ac proinde laborat ignorantia tantummodo vincibili.

2. De-

(d) Math. 5. v. 14.

2. Debet moneri ſi error verſetur circa prima juris naturalis principia, vel circa eorum proximas concluſiones, quia circa ea ignorantia eſt tantum vincibilis, ut ſupra probatum eſt.

Quæres 5. Utrum Confeſſarius teneatur monere pœnitentem qui conſcientia invincibiliter erronea laborat?

Reſp. Aliquando debet eum monere, aliquando non debet.

1. Debet eum monere ſi error invincibilis in boni communis diſpendium vergat, quidquid ſit de monitionis ſucceſſu; ratio eſt quia bonum publicum particulari præferendum eſt. Hinc invalide ordinatus moneri debet.

2. Debet eum monere ſi error ſit de neceſſariis ad ſalutem neceſſitate medii; v. gr. ſi quis erronee judicet ſolam confeſſionem ſine dolore ſufficere ad obtinendam remiſſionem peccatorum; ratio eſt quia ſine horum obſervatione pœnitens non poteſt ſalvari.

3. Debet eum monere, ſi ſpes emendationis affulgeat; quia Confeſſarius tanquam Doctor pœnitentem debet, quantum poteſt, ab erroris via ad ſemitam veritatis revocare; & tanquam Medicus debet eum a peccatis etiam materialibus retrahere.

4. Debet eum monere, ſi error ſit in præjudicium tertii particularis, v. g. ſi per ignorantiam retineat pecuniam alienam, quia nocenti ſtricta obligatio incumbit, innocentem reddere indemnem. Præterea vix poteſt quis invincibiliter ignorare, ſe contractus injuſtos, vel uſuras &c. exercuiſſe.

Non debet vero eum monere, ſi monitio nociva magis quam utilis futura eſſe prævideatur; quia nempe periculum eſt ne pœnitens qui hactenus materialiter tantum peccavit, formaliter

maliter poſtea ſit peccaturus, monitionem Confeſſarii ſpernendo. Hinc;

Reſolves, Non eſſe monendum pœnitentem de nullitate matrimonii, 1. Si ſubſit legitimus timor ne ea cognita diſpenſationem non petat, ſed pergat maritaliter habitare cum ea quam uxorem ſuam non eſſe cognoſcit. 2. Si ſit fundamentum præſumendi eum non ſine prolis periculo, & proximi offenſione, ab uxore ſibi inviſa, diſceſſurum eſſe (*e*).

Nota. Circa opinionem non monendi pœnitentem de Matrimonii nullitate, quod ſi neceſſitas non urgeat ſuſcipiendi Sacramentum, tunc poteſt pœnitens, non revelato impedimento, remitti, donec, impetrata diſpenſatione, Matrimonium perficiatur juxta modum, quem cum omnibus Theologis tradidi in fine tractatus de Matrimonio. Hæcque praxis, quæ eſt magis tuta, & facilis (cum gratis hæc diſpenſatio obtineatur a ſacra pœnitentiaria) pluries mihi proſpere ſucceſſit in ſacro tribunali.

Dixi; *Si neceſſitas ſuſcipiendi Sacramentum non urgeat:* Quia, cum urget, confeſſarius his preſſus anguſtiis, poſt requiſitum a pœnitente propoſitum univerſale obſervandi omnia mandata, poterit eum abſolvere, ſi aliunde ſit diſpoſitus.

Quæres 6. Ex quibus ſignis colligere poteſt Confeſſarius, conſcientiam pœnitentis erroneam eſſe invincibiliter, aut vincibiliter?

Reſp. Conſcientiam eſſe erroneam invincibiliter, poteſt Confeſſarius colligere ex quinque ſignis.

1. Si

(*e*) Vide collat. Andegav. de matrim. tom 2. pag. 168. edit. novæ.

1. Si pœnitens ſit vir probus, ac timoratæ conſcientiæ.

2. Si advertens, ſe per ignorantiam violaſſe præceptum, dolet atque triſtatur.

3. Si nunquam ſcrupulus, aut dubium aliquod præceſſit.

4. Si res ignorata ſit juris humani, vel poſitivi.

5. Si res ignorata ſit quidem juris naturalis, ſed difficillima vel inter ipſos Doctores. Tales ſunt concluſiones, quæ remote ex primis principiis naturalibus deducuntur. Econtra ſi homo ſit latæ conſcientiæ, ac criminibus deditus, ſi ſcrupulus, aut dubium aliquod præceſſit: ſi res ignorata ſit primorum principiorum naturalium, aut concluſionum immediate ex eis deductarum; tunc prudenter judicare poterit Confeſſarius, conſcientiam fuiſſe vincibiliter erroneam.

CAPUT II.

De conſcientia ſcrupuloſa & lata.

Nota 1. Conſcientia ſcrupuloſa dicitur a *ſcrupulo*, quia ſicut ſcrupulus eſt lapillus aſper itinerantis pedem lædens, & obſiſtens progredienti, ita conſcientia ſcrupuloſa anxietatem animi ſine fundamento parit, & animi paci reluctatur; unde,

Conſcientia ſcrupuloſa *eſt ea qua mens levibus nixa fundamentis cum anxietate judicat aliquid ſubeſſe mali; vel timet ne aliquid mali ſubſit in actione bona vel indifferenti.*

Conſcientia lata *eſt ea qua mens ex leviſſimis, & quidem cupiditati faventibus rationibus, licitum eſſe putat quod malum eſſe facile deprehendi poteſt, aut pro levi peccato habet quod*

grave

grave communiter reputatur; hæc utraque conſcientiæ ſpecies ad erroneam pertinet.

Nota 2. Nomine ſcrupuloſi illum a nobis non intelligi qui ſalutis ſuæ ſollicitus & timore filiali ductus cum Job 9. *veretur omnia opera ſua;* ne forte in aliquo Deum offendat, vel offenderit; ille enim non ſcrupuloſus, ſed timoratus dicendus eſt; ſed is ſolum ſcrupuloſus judicandus eſt qui ex motivo parvi vel nullius momenti judicat aliquid prohibitum eſſe vel præceptum, quod tale non eſt, adeoque qui *illic* trepidavit *timore ubi non erat timor.* Pſalm. 13. his poſitis

Quæres 1. *An conſcientia ſcrupuloſa & lata ſint morum regula?*

Reſp. negative; Nam conſcientia improbabilis non eſt morum regula; atqui conſcientia ſcrupuloſa & lata, ſunt conſcientiæ improbabiles: cum vanis & futilibus nitantur rationibus; ergo non ſunt regula morum.

Hinc, Scrupuloſus debet conſcientiam ſcrupuloſam deponere, non quidem diſputando, aut rationes intrinſecas opponendo, ſic enim nunquam finire poſſet, ſed utendo rationibus extrinſecis, quæ ſcilicet auctoritate Confeſſarii, Paſtoris, Doctoris, &c. deſumuntur; atque ideo verius eſt, quod ſupradictorum error, (ſi quis hic irreperet) non imputaretur ſcrupuloſo qui obediendo facit quod in ſe eſt, quodque Deus ab eo exigit, ut definivit Innocentius III. *c. inquiſitioni, de ſent. excomm.* Sed,

Quæres 2. *An ſcrupuloſus poſſit ac debeat contra ſcrupulos agere?*

Reſp. cum diſt. Vel per ſcrupulum intelligitur verum judicium de malitia operis, tametſi futilibus innixum rationibus, vel intelligitur timor ne aliquid mali ſubſit in opere, junctus cum judicio abſoluto & practico de licitate actionis;

Si primum, Non poteſt ſcrupuloſus contra ſcrupulum non depoſitum agere; quia non licet agere contra conſcientiam practice erroneam actu retentam; atqui ſcrupulus ſic ſumptus, eſt conſcientia practice erronea; ergo non licet contra eum non depoſitum agere; ergo debet deponi.

Si ſecundum, Poteſt ſcrupuloſus & debet contra ſcrupulos operari, ipſos contemnendo ac negligendo, quia poteſt & debet ſcrupuloſus operari contra timorem vanum & improbabilem de illicitate actionis, ut obtemperet judicio vero & certo de licitate ejuſdem; atqui timor ne aliquid mali ſubſit in opere, junctus cum judicio practico de licitate actionis, eſt improbabilis & vanus; ergo poteſt & debet contra ſcrupulos ſic intellectos, etiam non depoſitos, operari.

Dices: Scrupuloſi rationes ſuas magni faciunt; ergo non poſſunt contra agere.

Reſp. diſt. conſeq. Non poſſunt contra agere, ſi ſcrupulus ſit tantum timor de illicitate actionis, junctus cum judicio practico de licitate ejuſdem, *nego*; ſi ſit verum judicium de illicitate actionis, *ſubdiſt.* quandiu non eſt depoſitum, *conced.* quando eſt depoſitum, *nego*. Porro ſcrupuloſi tenentur hoc judicium deponere ex judicio Confeſſarii, vel alterius prudentis; & tunc licet agant contra judicium ſpeculativum, non tamen agunt contra judicium practicum; quia judicant ſe poſſe contra ſuum judicium ſequi judicium alterius.

Quæres 3. Quænam ſunt cauſæ ſcrupulorum?

Reſp. Aliæ ſunt ab intrinſeco, aliæ ab extrinſeco.

Cauſæ *ab intrinſeco* ſunt:

1. Ignorantia & defectus judicii tentationem a conſenſu, veniale a mortali, non ſecernentis.

2. Fri-

2. Frigida & melancholica, ideoque formidoloſa complexio.

3. Cerebri infirmitas vel naturalis, vel ex morbo, vel ex immoderatis jejuniis & vigiliis contracta.

4. Eſt ſuperbia occulta, & obſtinatio mentis quæ abjectis ſaniorum conſiliis non putat poſſe eſſe directorem ſui magis idoneum, quam ſeipſum, cum tamen ſanctus Bernardus (*f*) dicat: *qui ſe ſibi magiſtrum conſtituit, ſtulto ſe diſcipulum ſubdit.*

Cauſæ ſcrupulorum *ab extrinſeco* ſunt.

1. *Converſatio* cum ſcrupuloſis.

2. *Lectio librorum* aliquid terribile continentium.

3. *Aſtutia dæmonis* qui jugum Dei ſuave, aggravare ſtudet, ut illud penitus excutere ſcrupuloſis perſuadeat, illoſque conjiciat in amentiam, & deſperationem.

4. *Permiſſio Dei*, qui peccata hominis præterita plectere, futura augere præmia, ſuperbiam ex talentis naſcituram moderari, curat.

Quæres 4. *Quænam ſunt ſcrupulorum remedia?*

Reſp. Multa aſſignari:

Primum eſt ſe ſcrupuloſum agnoſcere; quod inde cognoſcet ſi contra commune timoratorum judicium, vel etiam ipſius Confeſſarii, inquietus ſit; ſi ſapientum conſilio non niſi cum timore & anxietate acquieſcat; ſi in confeſſionibus ſincere factis, ſemper aliquid defuiſſe credat; ſi variis inquietetur cogitationibus circa fidem, caſtitatem, religionem, & alias virtutes contra quas data occaſione peccata nollet.

Secundum eſt cavere otium, & labori ſedulo incum-

(*f*) Epiſt. 85. ad Ogerium.

incumbere; labor enim a ſimilibus inutilibus ſpeculationibus diſtrahit.

Tertium eſt directoris pii ac periti conſilium ſequi ſine examine; item eum non mutare facile; neque alios interrogare an bene, an male caſum ſolverit.

Quartum eſt reſiſtere ſcrupulis, non quidem poſitive contra eos diſputando; ſed negative, eos nempe contemnendo, & contra illos utpote contempsibili motivo nixos, efformando prudens ac rectum judicium de licitate actionis oppoſitæ.

Quintum eſt ſentire de Deo in bonitate: quia licet ſit juſtus, non eſt tamen crudelis exactor, ſed miſericors & benignus Dominus.

Sextum ſcrupulorum cauſas evertere, ita ut ignarus inſtruatur; melancholicus Medicorum arte atram bilem expellat; ſuperbus prudentiæ ſuæ non innitatur, &c.

Quæres 5. Quomodo Confeſſarius cum ſcrupuloſo ſe gerere debeat?

Reſp. 1. Debet ſcrupulorum cauſas explorare, & remedia ex allatis magis utilia adhibere.

2. Non debet pati ut ſcrupuloſus ſæpius ad ſe recurrat, eumque etiam non auditum dimittere; quia frequens illi recurſus & colloquia, nova ſunt ſcrupulorum propago.

3. Debet inculcare ſcrupuloſo neceſſitatem obedientiæ cæcæ, quæ præcipuum eſt tanti mali remedium . . . Porro ad perſuadendam ſcrupuloſo neceſſitatem iſtius obedientiæ, confeſſarius ipſi proponat ſequentia motiva. 1. Quod ſcrupuloſus in tali ſtatu idoneus non ſit, qui ſe ipſum dirigat, cum oculos mentis obnubilatos habeat, levique de cauſa frequenter perturbatos. 2. Quod judicium ſuum Directoris judicio præferre, animi ſit ſuperbi judicium proprium (tam etſi ſtultum) velut idolum adorantis.

rantis. 3. Quod propter mentis obnubilatio-nem, & cerebri læſionem ſibi præ cæteris dicat Spiritus Sanctus, Tobiæ 4. *ne innitaris prudentiæ tuæ, & ne ſis ſapiens apud temetipſum* 4. Quod per obedientiam cæcam quidam diſcipulus S. Bernardi curatus fuerit. Cum enim ob ſcrupulos non auderet celebrare, & a S. Bernardo audiviſſet: vade, frater, & in fide mea celebres: acquieviſſetque iſti juſſioni, a ſcrupulis continuo liberatus fuit.

4. Moneat ſcrupuloſum quod ei ſufficiat examen valde mediocre, ſi tanta ſit anxietas ut timeatur periculum lædendi cerebrum, vel ad deſperationem aut inſaniam redigendi, quamvis aliqua hinc omitti contingeret, nam ad materialem confeſſionis integritatem non tenetur cum tanto incommodo.

5. Non permittat ſcrupuloſo timorato confeſſiones præteritas, circa quas veretur ne aliquid omiſerit, aut circumſtantias debite expreſſerit, repetere; niſi poſt mediocre examen defectum certo deprehenderit.

6. Cum ſcrupuloſo benigne agat ne afflicto addatur afflictio nova; quandoque tamen auſteritatem addat, qua ejus animi frangatur pertinacia.

7. Non permittat eum abſtinere a frequentandis ut decet, ſacramentis, ne privetur gratia ſacramentali, quæ pacandis conſcientiis plurimum inſervit.

8. Caveat ne pœnitens tranſeat ab uno extremo ad aliud, conſcientiamque latam ſibi efformet.

C A-

CAPUT III.

De Conſcientia certa & dubia.

Nota 1. Conſcientia *certa*, eſt *judicium firmum & ſine formidine ſaltem rationali de bonitate aut malitia operis hic & nunc agendi*: ſic Jacob accedens ad Liam quam prudenter judicabat eſſe ſuam uxorem, habuit conſcientiam certam de bonitate actus conjugalis cum Lia habendi.

Conſcientia *dubia* eſt *ſuſpenſio judicii circa bonitatem aut malitiam operis hic & nunc agendi*; vel quia pro neutra parte rationes occurrunt ſuadentes; dum quis v. g. caret rationibus quibus judicet contractum aliquem non eſſe uſurarium; diciturque *dubia negative* vel potius *mera neſcientia*: vel quia occurrunt pro utraque parte rationes æque ponderantes, diciturque *dubia poſitive*, & eſt conſcientia probabilis in concurſu æque probabilis.

Nota 2. Dubium aliud eſt juris, aliud facti.

Dubium *juris*, eſt illud quo dubitatur an aliquid ſit præceptum, nec ne; v. gr. an lex extet quæ jejunium tali die præcipiat.

Dubium *facti*, eſt illud quo quis de lege certus, dubitat an eam impleverit, v. g. cum quis certus de voto, dubitat an adimpleverit, & an rurſus adimplere teneatur.

Nota 3. Dubium pertinens ad mores, aliud eſt *ſpeculative practicum*, & aliud *practice practicum*.

Dubium *ſpeculative practicum*, eſt illud quo quis dubitat an aliqua actio vel omiſſio in genere ſit licita vel non, v. gr. an in die feſto liceat pingere vel non.

Dubium *practice practicum*, eſt illud quo dubitatur an actio aliqua hic & nunc cum omnibus

bus ſuis circumſtantiis ſit licita, v. gr. utrum hoc die feſto ad exornandam Eccleſiam mihi liceat pingere.

Porro conſcientia poteſt eſſe *practice certa & ſpeculative incerta*, cum nempe ſtante dubio ſpeculative practico advenit aliqua circumſtantia particularis ob quam agens, de actionis vel omiſſionis licitate eſt certus, ſic in exemplo allato poteſt quis dubitare utrum pingere ſit opus ſervile, cui diebus feſtis vacare non licet, qui tamen certus eſt hic & nunc ſibi licitum eſſe pingere; quia nempe gravis urget neceſſitas exornandæ Eccleſiæ; econtra nullus dubitare poteſt practice de re hic & nunc facienda, quin de ea ſpeculative dubitet, cum dubium practicum ex ſpeculativo oriatur; ſic v. g. nemo dubitat utrum hic & nunc pingere ſibi liceat, niſi quia dubitat utrum pingere ſit opus ſervile.

De conſcientia dubia ſic expoſita quæritur,

1. An ſit regula morum.
2. Quo principio deponi poſſit.
3. Nonnullos caſus circa dubia reſolvemus.

ARTICULUS I.

An Conſcientia dubia ſit regula morum.

Dico Conſcientia practice dubia, ſive dubio negativo, ſive poſitivo non eſt regula morum; & ideo qui, ea prudenter non depoſita operatur, peccat.

Prob. 1. pars: Regula morum debet determinare ad aſſenſum; atqui conſcientia dubia non determinat ad aſſenſum, eſt enim ſuſpenſio judicii circa bonitatem aut malitiam operis hic & nunc agendi; ergo non eſt regula morum.

Prob. 2. pars: Quia qui operatur cum conſcientia dubia non depoſita, non agit *ex fide*, ſeu

ſeu ex certa perſuaſione quod actio ſua ſit licita ; *atqui quod non eſt ex fide peccatum eſt ;* ergo qui operatur cum conſcientia dubia non depoſita, peccat.

Confirmatur, Quia qui ſe exponit periculo peccandi, peccat peccato ejuſdem ſpeciei & gravitatis cui ſe exponit ; atqui qui exercet opus de quo ſpectatis omnibus practice incertus eſt utrum ſit peccatum necne, ſe exponit periculo peccandi ; ergo peccat.

Dices, Impoſſibile eſt in moralibus habere certitudinem, unde Job cap. 9. dicit : *verebar omnia opera mea, &c.* Ergo ad non peccandum non requiritur conſcientia certa.

Reſp. diſt. ant. Impoſſibile eſt in moralibus habere certitudinem metaphyſicam aut phyſicam, *conced.* ac proinde fruſtra ſcrupuloſi eam quærunt certitudinem moralem, *nego ant.* Talis ſufficit in moralibus & requiritur, alias homo ſine illa operans ſe exponeret periculo peccandi, faciendo id quod malum eſſe poſſe cognoſceret, talem habuit Job de objecto ſuarum actionum ; ſed verebatur, ne qua par eſt intentione illas non perficeret.

Inſt. Paſtor in dubio poteſt & debet infirmo in extremis poſito ſacramenta miniſtrare ; ergo non requiritur certitudo moralis.

Reſp. diſt. ant. In dubio de effectu Sacramenti, *conc. ant.* In dubio de licitate ſuæ actionis, *nego antec.* Paſtor enim in caſu poſito, certus eſt media ſalutis dubia adhiberi poſſe ubi certa non ſuppetunt, cum iis neglectis ſalus deſperata videatur, & iis adhibitis ſpes aliqua ſalutis affulgeat.

ARTICULUS II.

Quo principio conſcientia dubia poſſit deponi, & fieri moraliter certa.

Nota 1. Qui conſcientiam habet negative dubiam an actio hic & nunc licita ſit, ſi omnibus, ut decet, ponderatis, nullam probabilem detegat auctoritatem qua actionem hanc illicitam eſſe conſtet, poteſt dubium ſuum tanquam male fundatum deponere, & actionem hanc operari; quia nullas habet rationes non agendi, aut ſaltem tam leves habet, ut eas tanquam inanes ſcrupulos abjicere debeat.

Nota 2. Circa dubium poſitivum, tria eſſe principia juris de quibus dubitatur utrum requirantur vel ſufficiant ad conſcientiam dubiam deponendam & certam efformandam:

1. *In dubio melior eſt conditio poſſidentis.*

2. *Pro eo ſtandum eſt, pro quo ſtat præſumptio.* Porro præſumptio habetur ab eo quod ut plurimum accidit, juxta hanc regulam juris (*g*) *inſpicimus in obſcuris quod eſt veriſimilius, vel quod plerumque fieri conſuevit.*

3. *In dubiis pars tutior eſt eligenda.*

Nota 3. Certum & ab omnibus receptum hanc regulam *in dubiis melior eſt conditio poſſidentis*: valere in materia juſtitiæ, quia hoc ſtatutum a jure (*h*) habetur. Ratio hujus diſpoſitionis eſt quia merito præſumitur meum eſſe quod apud me eſt, etſi enim contrarium evenire poſſit, tamen communius evenit quod unuſquiſque non apud alios, ſed apud ſe, rem ſuam

(*g*) Reg. 45 Juris in 6.
(*h*) Reg. 65. Juris in 6.

ſuam conſervet; ſed utrum hoc principium locum habeat in aliis materiis, gravis eſt controverſia mox dirimenda.

Nota 4. Auctores qui contendunt principium iſtud *melior eſt conditio poſſidentis*, in omnibus extra juſtitiam materiis locum habere duplicem diſtinguunt poſſeſſorem, legem ſcilicet, & hominis libertatem. Poſſeſſio, inquiunt, ſtat pro lege contra libertatem, dum conſtat de lege, & dubium eſt utrum lex fuerit impleta; contra poſſeſſio ſtat pro libertate contra legem dum conſtat de libertate & dubium eſt de lege. Hinc juxta illos qui dubitat utrum votum emiſerit, illud implere non tenetur, quia poſſeſſio ſtat pro libertate; econtra qui dubitat utrum votum certo emiſſum adimpleverit, ipſum implere tenetur, quia poſſeſſio ſtat pro lege: His poſitis:

Dico, *Regula juris*, in dubio melior, &c. *nullius eſt utilitatis ad deponendam conſcientiam poſitive dubiam, & certam efformandam in aliis præter juſtitiam materiis; unde ad iſtam*, pro eo ſtandum eſt, &c. *recurrendum eſt; & ſi pro neutra parte præſumptio ſtaret, clare videatur, tunc* pars tutior eſt eligenda.

Prob. 1. *pars:* Ratione fundamentali: in dubio de lege extra materiam juſtitiæ, poſſeſſio nunquam ſtat pro libertate; ergo hæc regula, *in dubiis melior eſt*, *&c.* nullius eſt utilitatis ad dubium deponendum.

Prob. ant. Poſſeſſio libertatis, eſt jus quod habet homo faciendi quidquid e duobus libuerit; atqui in dubio de lege homo nunquam habet jus faciendi quidquid e duobus libuerit; ergo in dubio de lege poſſeſſio nunquam ſtat pro libertate.

Prob. min. Qui dubitat de lege, eo ipſo dubitat an ſit obligatus ad id quod lex præcipit; obli-

obligatio enim eſt proprietas eſſentialis legis: ſed qui dubitat an ſit obligatus ad id quod lex præcipit, non habet jus faciendi quidquid libuerit; alioquin ſe exponeret periculo non faciendi id ad quod eſt obligatus; ergo qui dubitat de lege non habet jus faciendi quidquid e duobus libuerit; ergo non eſt vere poſſeſſor libertatis; ergo axioma quod poſſeſſori attribuit meliorem conditionem, vanum eſt ad deponendam conſcientiam dubiam, & certam efformandam.

Confirmatur: qui cum fundamento dubitat utrum caſtitatem voverit, dubitat profecto utrum ſibi licitum ſit matrimonium contrahere, vel non; ſed qui dubitat utrum ſibi licitum ſit matrimonium contrahere, non poſſidet libertatem matrimonium pro libitu contrahendi; ergo qui dubitat de lege, dubitat etiam de libertate; ergo libertatem non poſſidet.

Objicies 1. Hæc regula: *in dubiis melior eſt, &c.* valet in materia juſtitiæ; ergo & in aliis materiis.

Reſp. nego conſeq. Diſparitas eſt quod in materia juſtitiæ hæc regula: *in dubiis melior eſt, &c.* concurrit cum hac alia, *pro eo ſtandum eſt &c.* quia legitime præſumitur poſſeſſorem alicujus rei quam apud ſe habet, eſſe verum illius dominum, quatenus communius evenit, ut qui poſſidet, rem ſuam juſque ſuum poſſideat, licet aliter aliquando evenire poſſit. Econtra in aliis materiis quæcumque fingatur poſſeſſio nullam præſumptionem libertati faventem, facere poteſt; ſic v. g. qui dubitat an voverit virginitatem, & ex conſequenti an ſibi licitum ſit matrimonium contrahere, vel non; quantumvis fingatur ſuæ libertatis poſſeſſor, nullam tamen inde habet præſumptionem ex qua inferre poſſit ſe non voviſſe.

Diſta-

Diſparitas eſt 2. Quod in materia juſtitiæ hæc regula: *in dubio melior eſt conditio poſſidentis*, conciliari poſſit cum hac altera regula: *in dubio tutior pars eſt eligenda*. v. gr. Petrus bona fide agrum poſſidet, poſtea titulus poſſeſſionis in dubium venit, nec poſt ſerium examen jus aliquod occurrit, quod uni parti præ altera faveat, tunc illa pars, quæ, ultra æqualitatem Juris cum altera parte, fruitur poſſeſſione, evadit tutior; & ſic melior eſt conditio poſſidentis, quæ, cum æqualitatem juris tollat, agrum aſſerit poſſeſſori.

Objicies 2. Qui poſt contractum matrimonium dubitat de ejus valore, debet comparti petenti debitum reddere, ut definivit Lucius III. (*i*) atqui hoc ideo ſolum poteſt, quia eſt in poſſeſſione libertatis; ergo ad deponendum dubium valet hæc regula, *in dubiis melior eſt*, *&c.*

Reſp. nego min. Alias non ſolum poſſet debitum reddere, ſed & exigere, quod tamen Lucius III. prohibet (*k*); vera ergo ratio Eccleſiæ reſolutionis eſt, quia conjux dubitans debitum reddendo minus malum eligit; nam debitum reddendo ſe tantum exponit periculo lædendi caſtitatem; denegando vero, ſe committit periculo violandi juſtitiam, quod eſt majus malum; atqui qui minus malum eligit, partem tutiorem eligit; ergo conjux dubitans non petendo debitum, ſed petenti reddendo, partem tutiorem eligit.

Prob. 2. *pars:* Qui prudenter agit, licite agit; ſed qui in dubiis pro ea parte ſtat pro qua ſtat præſumptio, prudenter agit: nam agit ex prudenti judicio quod hic & nunc operando non peccet; ergo qui in dubiis pro ea parte ſtat

pro

(i) Cap. Dominus de ſecundis nuptiis.
(k) Ibidem.

pro qua ſtat præſumptio, licite agit; ergo hoc principio: *pro eo ſtandum eſt*, *&c.* uti poſſumus ad deponendum dubium.

Prob. 3. pars. Ex ſcript. dicente: *quaſi a facie colubri fuge peccata* (*l*) & *qui amat periculum, in illo peribit* (*m*); ſed qui in dubio in quo pro nulla parte ſtat præſumptio, non eligit partem tutiorem, non fugit peccatum tanquam a facie colubri; item ſe exponit periculo peccandi, ergo peccat; ergo in dubiis tutior pars eſt eligenda.

Confirm. Ex ſummis Pontificibus qui principium iſtud: *in dubiis tutior pars eſt eligenda*: naturali ratione cognitum, ſua divinitus accepta auctoritate confirmarunt, illudque tanquam principium ſuarum defiſtionum ſæpius tradiderunt, ut conſtat ex variis capitulis juris (*n*).

Objicies 1. Hanc regulam Juris (*o*) *cum ſunt partium jura obſcura, reo favendum eſt potius quam actori;* ubi nomine *actoris* intelligitur ille qui agit ut obligatio alteri imponatur; nomine *rei* intelligitur ille cui obligatio imponitur; ergo in dubio de lege, judicandum eſt in favorem libertatis.

Reſp. nego conſeq. Prædicta enim regula de ſolis pœnis intelligi debet, hocque unum præſcribit, ut Judex abſolvat reum ſi dubium ſit eum eſſe obnoxium; cum, ut ait Juſtinianus (*p*): *ſatius ſit impunitum relinqui facinus, quam innocentem damnare.* Quod eſt longe tutius juxta hanc regulam (*q*): *in re dubia benigniorem interpre-*

(l) Eccl. 21. verſ. 5. (m) Eccl. 3. verſ. 27.
(n) Cap. *ad audientiam* de homicidio,
Cap. *ſignificaſti* 2. eodem Tit.
Cap. *illud* de Clerico excommunic.
Cap. *juvenis*, de ſponſalibus.
(o) Reg. 11. Juris in 6.
(p) Lege, abſentem ff. de pœnis lib. 48. tit. 19.
(q) Reg. 104. Juris civilis.

terpretationem ſequi non minus juſtum eſt quam tutum.

Objicies 2. Regulam 15. ejuſdem juris : *odia reſtringi, favores convenit ampliari;* ergo in dubio de lege homo non manet obligatus.

Reſp. diſt. Reg. Odia convenit reſtringi, quando non agitur de licito vel illicito, *conc.* quando de licito vel illicito agitur, *nego*. Porro gloſſa hic intelligit regulam de privilegiis odioſis quæ non debent ampliari, & de decimis in feudum conceſſis Laico, cui non debent accreſcere decimæ novalium, quia quod decimæ poſſideantur a Laico eſt odioſum.

Objicies 3. Reg. 30. Juris: *in obſcuris minimum eſt ſequendum*. Ergo non eſt ſequendum tutius.

Reſp. nego conſeq. Hic enim tò *minimum* & tò *tutius* ſunt unum & idem; nam per tò *minimum;* intelligitur id quod minimum habet periculi; quod autem eſt *tutius*, minimum habet periculi, cum a violandæ legis periculo avertat; ergo, &c.

Objicies 4. Canones qui dicunt in dubiis partem tutiorem eſſe amplectendam ſunt tantum conſilii, non præcepti; ergo ex iis non poteſt colligi hominem dubitantem teneri partem eligere tutiorem.

Reſp. nego ant. 1. Quia Canones illi his conſtant terminis: *via tutior eſt eligenda. Semitam debemus eligere tutiorem. Quod certius exiſtimamus, tenere debemus:* atqui verba hæc, ſi quæ unquam, ſunt præceptiva; ergo, &c.

2. Quia illi Canones gravi feriunt pœna eos qui in dubio partem tutiorem non elegerint; *ſic cap. illud de Clerico excomm.* deponitur Epiſcopus qui in dubio an eſſet excommunicatus, ſacris operam dederat; atqui tanta pœna non decernitur pro ſola conſilii tranſgreſſione; ergo il-

go illi Canones non ſunt tantum conſilii, ſed præcepti naturalis quo quilibet tenetur vitare periculum peccati. Unde Clerus Gallic. (*r*) hanc interpretationem damnat his verbis: *neque id conſilii, ſed præcepti loco habeamus dicente Scriptura:* qui amat periculum, in illo peribit.

Inſt. Illi Canones intelligendi ſunt de dubiis facti, non juris; ergo in omni dubio tutior pars eſt eligenda.

Reſp. nego ant. 1. Quia illi canones præcipiunt ut pars tutior eligatur; eo quod *in altero nullum, in reliquo vero magnum* (peccandi) *periculum timeatur* (*ſ*); atqui periculum peccati tam timendum eſt in dubio juris, quam in dubio facti; ergo, &c.

2. Quia Innoc. III. (*t*) hac regula utitur in hac quæſt. *An ſententia a delegato non præmiſſa monitione & ante intimationem liget, necne;* atqui hæc quæſtio eſt juris; ergo.

Objicies 5. Lex dubia non poteſt certam parere obligationem; atqui ſi in dubio de licitate actionis, ab ea eſſet abſtinendum, lex dubia certam pareret obligationem: ergo.

Reſp. diſt. major. Lex dubia non poteſt certam parere obligationem, petitam ex parte ipſius legis de qua dubitatur, *conced.* petitam ex parte legis naturalis quæ vetat ne quis ſe exponat periculo peccandi, *nego*. Unde cum dubito de aliqua lege, teneor ab actione ipſi contraria abſtinere, non quidem vi illius legis quæ eſt dubia; ſed vi legis naturæ, quæ præcipit non ſolum ut obediam ſuperioribus, ſed etiam ut me non exponam evidenti periculo eorum leges tranſgrediendi.

A R-

(*r*) In comitiis generalibus ann. 1700.
(*ſ*) Cap. 18. de Homicidio. (*t*) Cap. illud de Clerico exc.

ARTICULUS III.

Nonnulli caſus circa dubia reſolvuntur ex ſupra dictis principiis.

Nota. Facillime reſolvi poſſunt omnia dubia circa materiam juſtitiæ ex iſto principio, *in dubio melior eſt conditio poſſidentis*; ſed diligenter advertendum eſt quis poſſideat? id patebit duplici exemplo.

1. Qui dubitat utrum res quæpiam, v. gr. hortus quem hactenus bona fide tanquam ſuum poſſedit, ſua ſit vel aliena; ſi poſt ſufficientem diligentiam ad cognoſcendum verum ejus Dominum adhibitam, remanet in eodem dubio, licite poteſt rem illam retinere donec verus Dominus comparuerit; quia cum ſit in ejus poſſeſſione, melior eſt ejus conditio.

2. Debitor dubitans utrum æs alienum a ſe contractum ſolverit, tenetur totum ſolvere licet pecuniam ſolvendam poſſideat; ratio eſt quia dubium non verſatur circa ipſam pecuniam cujus ſit; ſed circa jus exigendi debitum an adhuc ſit; cum autem jus illud certo extiterit, nec conſtat de ejus extinctione; creditor poſſidet durationem illius juris, unde melior eſt ejus conditio; niſi ſimiliter dubitet de ſolutione, tunc enim debitor non ad integram, ſed ad partem ſolutionis pro dubii qualitate, tenetur.

Quæres 1. Quænam dubia reſolvi poſſint ex iſto principio: *pro eo ſtandum eſt pro quo ſtat præſumptio?*

Reſp. Poſſunt reſolvi ſequentia;

1. Si quis dubitat an delectationi mortiferæ conſenſerit, judicare debet conſenſiſſe, ſi non ſit timoratæ conſcientiæ, ſoleatque his tentationibus

nibus conſentire; quia pro conſenſu ſtat præſumptio; econtra ſi ſit timoratæ conſcientiæ ſoleatque his tentationibus reſiſtere, judicare debet non conſenſiſſe, quia pro reſiſtentia ſtat præſumptio.

2. Si quis dubitet utrum præceptum ſuperioris ſit de re licita, vel an excedat præcipientis poteſtatem; tenetur obedire, quia præſumptio ſtat pro ſuperioris auctoritate, ad cujus mandatum dubium eſt deponendum.

3. Si quis dubitet utrum intentionem habuerit conſecrandi, baptizandi, &c. præſumendum eſt habuiſſe; quia rariſſime contingit eos qui ſerio conficiunt Sacramenta, intentionem non habere. Idem dicendum de eo qui dubitat utrum formam conſecrationis debite pronuntiaverit.

4. Qui certus eſt cauſam damni alicujus dediſſe vel commodatum, vel depoſitum amiſiſſe; ſed dubitat an id culpa ſua contigerit, tenetur proximi damnum reſarcire; quia præſumitur hæc & ſimilia non amitti, niſi culpa cuſtodientis, cum id ſæpius, imo ordinarie contingat.

Ad inſtar horum caſuum cætera poſſunt ſolvi.

Quæres 2. Quænam dubia poſſunt ſolvi ex iſto principio; *in dubiis tutior pars eſt eligenda*, ubi nulla contraria exurgit prudens præſumptio?

Reſp. Innumera poſſunt reſolvi:

1. Quod qui dubitat an lex exiſtat, vel an ſit uſui recepta, vel an ſit abrogata, vel an ab illa lege eximatur, tenetur ad illam implendam.

2. Qui dubitat an comederit aut biberit poſt mediam noctem, non poteſt ſacram ſynaxim percipere.

3. Qui dubitat an annum 21. expleverit, tenetur ad jejunium.

4. Qui dubitat an annum 22. inchoaverit, non poteſt ſacros ordines ſuſcipere.

5. Qui dubitat an voverit, tenetur adimplere votum; an voverit ſex vel octo jejunia, tenetur ad octo.

6. Qui dubitat an incurrerit cenſuras, debet abſtinere ab iis a quibus abſtinere debent ii qui eandem cenſuram incurrerunt.

7. Qui dubitat an peccatum mortale perpetraverit; vel an confeſſio peccati mortalis fuerit irrita, tenetur illud confiteri; vel iterare confeſſionem.

8. Qui dubitat de validitate matrimonii contracti, non poteſt debitum petere, poteſt tamen reddere; ut ſtatuit jus (*u*); quod ſi uterque conjux dubitet, neuter poteſt petere nec reddere.

CAPUT IV.

De Conſcientia, ſeu opinione probabili & improbabili.

Nota 1. Conſcientia probabilis eſt *actus quo intellectus ob motivum grave, quamvis abſolute fallibile, judicat actionem hic & nunc exercendam, eſſe licitam vel illicitam.* Unde probabilitas eſt *veriſimilitudo.*

Dicitur 1. *Actus quo intellectus judicat:* opinio enim verum mentis judicium importat, niſi ſuſpendatur per majorem, aut ſaltem æqualem ex altera parte veriſimilitudinem.

Dicitur 2. *ob motivum grave:* id eſt, ob motivum

(u) Cap. Dominus de ſecundis nuptiis, & cap. inquiſitioni de Sent. excomm.

tivum quod licet non ſit convincens & infallibile, eſt tamen ita veriſimile ut poſt diligentem veritatis inquiſitionem, poſſit merito ac prudenter approbari ut verum.

Dicitur 3. *Quamvis abſolute fallibile:* quia licet relative ad operantem ſit verum, poteſt tamen abſolute & in ſe eſſe falſum, per quod differt tum a ſcientia, tum a fide divina.

Porro ut opinio ſit vere probabilis, requiritur, ut nec rationi evidenti, nec ſcripturæ, nec traditioni, nec communi Patrum ſenſui, nec Eccleſiæ definitionibus, nec communi doctorum ſententiæ, adverſetur.

Conſcientia improbabilis, eſt *Actus quo intellectus ob motivum nullius vel levis momenti, judicat actionem hic & nunc exercendam eſſe licitam vel illicitam.*

Nota 2. Opinio alia eſt probabilis *intrinſece*; alia eſt probabilis *extrinſece*.

Opinio probabilis *intrinſece*, eſt ea, cujus probabilitas ſeu veriſimilitudo deſumitur ex momentis ab ipſa ratione a præſumptione & præjudiciis libera, deductis.

Opinio probabilis *extrinſece*, eſt ea cujus probabilitas ex Doctorum majoris pietatis ac doctrinæ teſtimonio & auctoritate deſumitur.

Nota 3. Opinio ad opinionem comparata, alia eſt probabilior, alia eſt minus probabilis, alia æque probabilis. Item alia eſt tuta, alia tutior, alia minus tuta.

Opinio probabilior altera, eſt ea cujus rationes & auctoritates præponderant rationibus & auctoritatibus partis oppoſitæ. *Opinio minus probabilis*, eſt ea cujus rationes & auctoritates minus ponderant. *Opinio æque probabilis*, eſt ea cujus rationes & auctoritates ſunt ejuſdem ponderis cum rationibus & auctoritatibus ejus contradictoriæ.

Opinio tuta, eſt ea quæ removet a periculo peccandi. *Tutior* quæ magis removet. *Minus tuta*, quæ minus removet a tali periculo. Unde opinio *tutior* favet legi, quatenus eam hic & nunc obligare declarat; *minus tuta* favet libertati, quatenus negat hominem ulla hic & nunc lege conſtringi, imo aſſerit eum pro arbitrio eligere poſſe quod voluerit.

Nota 4. Cum opinionis ſecuritas deſumatur ex ejus a peccato diſtantia; probabilitas vero ex majori veritatis apparentia, fieri poteſt ut opinio tutior, ſit minus probabilis, & ut opinio probabilior ſit minus tuta: ſic verb. grat. opinio quæ docet ſub nullo titulo licitum eſſe aliquid ſupra ſortem accipere, eſt tutior, quia magis removet a periculo peccandi; eſt tamen minus probabilis, quia eſt minus veriſimilis. Econtra opinio quæ docet licitum eſſe aliquid accipere ſupra ſortem ſub legitimo titulo, eſt minus tuta quia minus removet a periculo peccandi, eſt tamen probabilior, quia eſt veriſimilior.

Nota 5. In hac materia quæ eſt totius Theologiæ moralis cardo, cavenda ſunt duo extrema oppoſita; 1. *Laxiorum* qui omnem probabilitatem amplectentes ut ſecuram morum regulam, deducunt animas per ſpatioſam ac latam viam quæ ducit in æternam perditionem; 2. *Rigidiorum* qui omnem probabilitatem abjicientes, viam ſalutis æternæ quam Chriſtus hominibus aperuerat, præcludunt, ſalvandos damnant, & conſcios propriæ infirmitatis in deſperationem conjiciunt; quæ duo extrema ut caute vitemus, quæremus

1. Contra laxiores, utrum liceat ſequi opinionem probabilem hominis libertati faventem, in concurſu probabilioris, vel ſaltem æque probabilis quæ favet legi.

2. Utrum

2. Utrum liceat ſequi opinionem probabiliorem quæ favet libertati, in concurſu minus probabilis quæ favet legi.

Sed antequam hæ duæ quæſtiones reſolvantur, operæ pretium duxi referre varias propoſitiones circa hanc materiam a variis ſummis Pontificibus & a Clero Gallicano damnatas.

I. Propoſitiones damnatæ ab Alex. VII. ann. 1665.

1. Quæ inter damnatas eſt 26. *Quando litigantes habent pro ſe opiniones æque probabiles, poteſt Judex pecuniam accipere pro ferenda ſententia in favorem unius præ alio.*

2. Quæ eſt 27. *Si liber ſit alicujus junioris & moderni, debet opinio cenſeri probabilis, dum non conſtet rejectam eſſe a Sede Apoſtolica tanquam improbabilem.*

II. Propoſitiones damnatæ ab Innocentio XI. anno 1679.

1. Inter damnatas, *Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relicta tutiore, niſi id vetet lex, conventio aut periculum gravis damni incurrendi; hinc ſententia probabili tantum, non eſt utendum in collatione baptiſmi, ordinis ſacerdotalis aut epiſcopalis.*

2. *Probabiliter exiſtimo Judicem poſſe judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.*

3. *Generatim dum de probabilitate ſive intrinſeca ſive extrinſeca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confiſi aliquid agimus, ſemper prudenter agimus.*

4. *Ab infidelitate excuſabitur infidelis non credens ductus opinione minus probabili.*

III. Propoſitio damnata ab Alexandro VIII. ann. 1690.

Non licet ſequi opinionem probabilem, vel inter probabiles probabiliſſimam.

IV. Propoſitiones cenſura notatæ a Clero Gallicano in Comitiis generalibus celebratis anno 1700. in Palatio Regio San-Germano.

Propoſitio 117. inter damnatas.

Puto omnia eſſe hodie melius examinata, & hanc ob rem in materia, & præcipue in morali, libentius juniores quam antiquiores lego & ſequor . . . . doctrina fidei a veteribus: doctrina morum magis a junioribus petenda.

Cenſura.

Hæc propoſitio temeraria eſt, ſcandaloſa, pernicioſa, erronea, Sanctis Patribus & antiquis Doctoribus contumelioſa; ſpreta in moribus Chriſtianorum componendis neceſſaria Scripturarum ac Traditionis auctoritate & interpretatione, Moralem Theologiam arbitrariam facit, viamque parat ad humanas traditiones & doctrinas Chriſto prohibente ſtabiliendas.

Propoſitio 118.

Ex auctoritate unius tantum, poteſt quis opinionem in praxi amplecti, licet a principiis intrinſecis falſam, & improbabilem exiſtimet.

Pro-

Propoſitio 119.

Hac propoſitio, ſexdecim ad probabilitatem requiruntur, non eſt probabilis. Si ſufficiunt ſexdecim, ſufficiunt quatuor; ſi ſufficiunt quatuor, ſufficit unus .... ad probabilitatem ſufficiunt quatuor; ſed quatuor imo viginti & ſupra teſtantur unum ſufficere: ergo ſufficit unus.

Cenſura.

Hæ Propoſitiones falſæ ſunt, ſcandaloſæ, perniciofæ, ſpreta veritate quæſtionem morum ad numerum auctorum exigunt, & innumeris corruptelis viam aperiunt.

Propoſitio 120.

Si liber ſit alicujus junioris & moderni, debet opinio cenſeri probabilis, dum non conſtet rejectam eſſe a Sede Apoſtolica tanquam improbabilem. Eſt vigeſima ſeptima damnata ab Alexandro VII.

Propoſitio 121.

Non ſunt ſcandaloſa aut erronea opiniones quas Eccleſia non corrigit.

Cenſura.

Hæ Propoſitiones quatenus ſilentium & tolerantiam pro Eccleſiæ, vel Sedis Apoſtolicæ approbatione ſtatuunt, falſæ ſunt, ſcandaloſæ, ſaluti animarum noxiæ, patrocinantur peſſimis opinionibus quæ identidem temere obtruduntur, atque ad Evangelicam veritatem iniquis præjudiciis opprimendam, viam parant.

Poſtea idem Clerus Gallicanus in iiſdem Comitiis generalibus anni 1700. hanc regulam dat de probabilium uſu, his verbis:

Abſit vero ut probemus eorum errorem, qui negant, licere ſequi opinionem vel inter probabiles probabiliſſimam; *ſed ad rectum uſum probabilium opinionum has regulas a jure præſcriptas agnoſcimus.*

Primum ut in dubiis de ſalutis negotio, ubi æqualia utrinque animo ſeſe offerunt rationum momenta, ſequamur id quod tutius, ſive quod eſt eo in caſu unice tutum: neque id conſilii, ſed præcepti loco habeamus, dicente Scriptura, qui amat periculum, in illo peribit: *Hæc prima regula.*

Altera ut circa probabiles de Chriſtiana doctrina ſententias, ſequamur id quod Viennenſe œcumenicum Concilium circa infuſas tam parvulis, quam adultis in baptiſmo virtutes decrevit his verbis: Nos hanc opinionem . . . tanquam probabiliorem, & dictis Sanctorum ac Doctorum modernorum Theologiæ magis conſonam & concordem duximus eligendam. *Quod concilii judicium eo magis ad regendos mores pertinere conſtat, quo magis ex ipſis, fidelium ſanctitas ac ſalus pendet.*

Ex hac igitur regula fit conſequens; primum ut in rebus Theologicis ad fidei & morum dogmata ſpectantibus, Theologos quidem etiam modernos audiamus, ſi tamen conſonas ſanctis Patribus tradant ſententias. Deinde ut ſi ab eis recedant, harum opinionum inhibeatur curſus, nedum earum aliqua ratio habeatur, aut ulla eis tribuatur auctoritas. Denique ut nemini liceat eligere eam ſententiam, quam non veritati magis conſentaneam duxerit. Hac doctrina Cleri Gallicani præmiſſa ſit:

QUÆ-

QUÆSTIO I.

Utrum liceat ſequi opinionem probabilem, hominis libertati faventem, in concurſu probabilioris, vel ſaltem æque probabilis quæ favet Legi.

Nota. HÆc quæſtio claritatis cauſa reſolvetur duabus concluſionibus, ideo:

Dico 1. *Non licet ſequi opinionem probabilem quæ hominis libertati favet, in concurſu probabilioris quæ favet Legi.*

Probatur ex Scriptura.

1. Ex Apoſt. (*x*) dicente: *Omnia probate*, (ſupple incerta quæ Apoſtolus dijudicari vult an conformia ſint ſacræ Scripturæ & doctrinæ Eccleſiæ) *Quod bonum eſt tenete, ab omni ſpecie mala abſtinete vos:* ſed qui ſequitur opinionem minus probabilem faventem libertati, ſeu cupiditati, in concurſu probabilioris faventis Legi, 1. *Non omnia probat;* nam non omnia probat qui non ſe determinat prudenter; ſed qui ſequitur opinionem minus probabilem, non ſe determinat prudenter, ut patet & infra probabitur; ergo 2. *Non tenet quod bonum eſt;* nam ille non tenet quod bonum eſt, qui amplectitur quod ei malum apparet potius quam bonum; atqui, &c. 3. *Non abſtinet ab omni ſpecie mala;* nam ille non abſtinet ab omni ſpecie mali, qui amplectitur quod prudentius & probabilius malum eſſe judicat; atqui, &c.

2. Ex eodem Apoſtol. (*y*) dicente: *Quod non eſt ex fide*, hoc eſt ex prudenti perſuaſione

(*x*) 1. Theſſalonic. 5. verſ. 21.
(*y*) Rom. 14. verſ 23.

ne actionem hic & nunc exercendam eſſe licitam, *peccatum eſt*; ſed qui ſequitur opinionem minus probabilem, &c. non agit ex prudenti perſuaſione ſuam actionem eſſe licitam; ergo peccat.

Prob. min. Ille non agit ex prudenti perſuaſione actionem eſſe licitam, qui omnibus rite perpenſis eam judicat illicitam potius quam licitam; atqui qui ſequitur opinionem minus probabilem, &c. judicat actionem illicitam magis quam licitam; ergo.

Probat. ex ſanctis Patribus, & Scholæ doctoribus.

1. Ex Auguſt. (z) aſſerente: *Vigiliis continuis excubandum eſſe, ne opinio veriſimilis fallat . . . ne quod bonum eſt, malum; aut quod malum eſt, bonum eſſe credatur, &c.* atqui fruſtra vigiliis continuis excubandum eſſet *ne opinio veriſimilis fallat*, ſi liceret ſequi opinionem minus probabilem, cum ex probabiliſtis auctoritas unius ad probabilitatem in praxi tutam ſufficiat; ergo, &c. Hinc D. Doctor (a) expreſſe impugnans iſtud Academicorum principium: *cum agit quiſque quod ei probabile videtur, nec peccat, nec errat*; illud dicit, *nefarium, formidoloſum, & optimo cuique metuendum*; utpote quod ſcelerum omnium atque flagitiorum excuſationem prætexere poſſit.

2. Ex D. Chryſoſt. (b) dicente: *Si veſtimenta empturus unum giras negotiatorem & alterum, ut ibi meliores veſtes invenieris & pretio viliori, ab illo compares; quomodo non oportet populum circuire omnes Doctores, & inquirere ubi ſincera Chriſti veritas venundatur, & ubi cor-*

(z) Auguſt. lib. 22. de Civit. Dei, cap. 23.
(a) Lib. 3. contra Academicos, cap. 16.
(b) Homil. 44. in Matth.

corrupta; & veriorem eligere pluſquam veſtimentum? Ergo in concurſu plurium opinionum probabilium, *veriorem* & probabiliorem tenemur *eligere pluſquam veſtimentum*.

3. Ex D. Thom. qui (*c*) expendens an licitum ſit plures præbendas habere, ait: *Id periculoſe determinari . . . quia Theologi Theologis, & Juriſtæ Juriſtis inveniuntur contraria ſentire.* Atqui ſi liceret opinionem minus probabilem in concurſu probabilioris eligere, nullum eſſet in deciſione hujus quæſtionis periculum propter diverſas Doctorum opiniones: poſſet enim quiſque eam quam mallet tenere abſque periculo peccati, quia juxta Caramuel, *ſi jam ſunt probabiles* opiniones *quæ antea non erant, jam non peccant homines, cum antea peccarent, cum probabile omne a peccato excuſet.*

Prob. Ex damnatione propoſitionum ad probabilitatem ſpectantium: inter quas unicam hic expendo ab Innocentio XI. & Clero Gallicano damnatam. *Generatim dum probabilitate ſive intrinſeca ſive extrinſeca quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confiſi aliquid agimus, ſemper prudenter agimus:* Unde ſic:

Juxta cenſuram pontificiam, qui *ex tenui probabilitate* tametſi vera, operatur, non agit prudenter; atqui qui ſequitur in praxi opinionem minus probabilem, non agit niſi ex tenui probabilitate; quælibet enim gravis probabilitas longe graviori collata, eo ipſo levis ac tenuis evadit, uti ipſimet fatentur adverſarii; ergo qui ſequitur opinionem minus probabilem, &c. non agit prudenter; ergo peccat.

Pro-

(*c*) D. Thom. quodlib. 9. art. 19

Probatur duplici ratione ex innumeris quas urgent anti-probabiliſtæ.

1. Petitur ex novitate doctrinæ, ex qua ſic arguo: novitas doctrinæ in iis quæ ad fidem & mores pertinent, falſitatis notam per ſe fert manifeſtam, cum Concilium Tridentin. (*d*) ſtatuat: *quod cauſæ controverſæ ſecundum ſacram Scripturam & Apoſtolorum traditiones, probata Concilia, Eccleſiæ Catholicæ conſenſum, & ſanctorum Patrum auctoritates . . . . . tractentur.* Atqui ſententia quæ docet licitum eſſe ſequi opinionem minus probabilem faventem libertati, in concurſu, &c. eſt nova; ergo notam falſitatis præ ſe fert manifeſtam.

Prob. min. 1. Quia Antonius Corduba qui ſcribebat anno 1571. non ſolum aſſerit (*e*) *partem tutiorem eſſe tenendam quando oppoſitæ ſententiæ ſunt, aut creduntur æque probabiles & quando una eſt probabilior altera;* ſed addit: *& in hoc omnes Theologi conſentiunt.*

2. Quia Clerus Gallicanus anno 1700. dicit: *Quod ergo in praxi eam nobis liceat ſequi ſententiam, quam nec ipſi ut probabiliorem eligendam judicemus, hoc novum, hoc inauditum, hoc certis ac notis auctoribus poſtremo demum ſæculo proditum, & ab iiſdem pro morum regula poſitum, repugnat huic effato a Patribus celebrato:* quod ubique, quod ſemper, quod ab omnibus: *nec habere poteſt Chriſtianæ regulæ ſecuritatem.*

3. Quia id ipſum agnoverunt probabiliſtæ, nam Franciſcus amicus acerrimus probabilitatis defenſor ingenue fatetur; *Omnes fere antiquos Theologos negare licitum eſſe operari ſecundum ſententiam minus tutam & ſimul minus probabilem:*

(*d*) Trid. ſeſſ. 15. in ſalvo conductu Lutheran's conceſſo.
(*e*) Corduba in ſuo quæſtionario Theologico.

bilem; ſemperque ad licite operandum ex ſententia minus tuta exigere ut illa ſit probabilior.

Secunda ratio petitur ex everſione præcipui adverſariorum fundamenti, & ſic breviter proponi poteſt: Ille non agit licite qui non agit prudenter; ſed qui eligit ſententiam minus probabilem faventem libertati, in concurſu probabilioris quæ ſtat pro lege non agit prudenter; ergo non agit licite, ſed peccat.

Prob. min. Prudentia, cum ſit virtus mentis practica, requirit certitudinem ſaltem moralem de honeſtate ſui objecti; ſed qui ſequitur opinionem minus probabilem faventem libertati, in concurſu probabilioris faventis præcepto, non habet certitudinem moralem de honeſtate ſuæ actionis; ergo non agit prudenter.

Prob. min. Ille non habet certitudinem moralem de bonitate ſuæ actionis, qui de ſua actione hoc judicium habet: *probabilius & veriſimilius eſt hanc actionem eſſe malam & illicitam:* atqui tale judicium neceſſario habet qui operatur ex opinione minus probabili quæ favet libertati in concurſu, &c. Ergo non habet certitudinem moralem de bonitate morali ſuæ actionis.

Confirmatur auctoritate Benedicti XIV. Doctiſſimi Pontificis, vere magni, qui in Epiſtola Encyclica ad omnes Patriarchas, Archiepiſcopos, & Epiſcopos directa, circa præparationem ad annum Jubilæi 1750. varia tradens documenta, pro Confeſſariorum inſtructione ait:
„ Secundum pro Confeſſariis monitum hoc eſt,
„ ut, ſi contingat, ſicut frequentius quidem
„ contingere ſolet, Confeſſarium in ſuo mini-
„ ſterio aliquid a pœnitente audire, quod exa-
„ mine opus habeat; caveat, ne divinando de-
„ finiat: ſed antequam reſponſum præbeat, tem-
„ pore congruo & conſilio rem expendat.
„ Optanda in quolibet Confeſſario eſſet ſcien-

„ tia eminens, ſed mediocris & ſufficiens omnino neceſſaria eſt. Nec ultra ſperare licet, „ cum morum Theologia tot, tantaſque complectatur quæſtiones, quæ a canonum, & „ apoſtolicarum conſtitutionum notitia pendent: adeo, ut vix fieri poſſit, ut homo præſentia omnia habeat, valeatque, ut dicitur, „ ſtans pede in uno, ad quodlibet reſpondere; quemadmodum præſtare ſolent eminenti ſcientia præditi. Opus iſte minime habeat, „ ad librorum lectionem confugere, quod facere conſueſcunt ii, qui ſufficienti duntaxat „ ſcientia pollent. Ut animadvertit prædeceſſor noſter Innocentius IV. in commentariis „ ad cap. *cum in cunctis*, num. 2. tit. *de electione*, *& electi poteſtate*, ubi ita ſcribit: „ *Scientiam autem reputamus eminentem, quæ ſubtiles quæſtiones diſcutere, & definire novit, „ & in promptu reſponſiones habet: ille habet mediocrem, qui ſcit aliquo modo examinare negotia quamvis ad omnia neſciat reſpondere, & „ qui in libris veritatem eorum, quæ ſcire tenetur ſcit quærere, etſi in promptu omnia non habet*. Cum igitur Confeſſarius in dubiis „ quæſtionibus, aut in iis, quarum notitia caret, evolvere libros coactus ſit, non ſine „ delectu id præſtet. Nihil quippe novi pronunciabimus, ſi dixerimus, in tanta Scriptorum multitudine reperiri illos, qui opinantur, ſcribuntque juxta modum ab evangelica „ ſimplicitate, & Patrum Doctrina prorſus „ alienum. *Cum plures opiniones Chriſtianæ Diſciplinæ relaxativas, & animarum perniciem „ inferentes, partim antiquas iterum ſuſcitari, „ partim noviter prodire, & ſummam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excreſcere, per quam in rebus ad conſcientiam pertinentibus modus opinandi irrepſit alie-*

„ *nus*

„ *nus omnino ab evangelica ſimplicitate, San-*
„ *ctorumque Patrum Doctrina; & quem ſi pro*
„ *recta regula fideles in praxi ſequerentur, in-*
„ *gens eruptura eſſet Chriſtianæ vitæ corruptela.*
„ Verba ſunt prædeceſſoris noſtri Alexandri VII.
„ in decreto ſuo diei 7. Setemb. *1665.* Verum
„ præmiſſis implicatiſſimis quæſtionibus, quæ
„ excitari de ſcriptorum auctoritate, eorumque
„ Doctrinis poſſent, ſat nobis erit, Confeſſa-
„ rium monere ne in dubiis controverſiis pro-
„ priæ adhæreſcat opinioni, ſed antequam de-
„ liberet, evolvat non unum, ſed plures li-
„ bros; inter iſtos conſulat præſtantiores, po-
„ ſtea illam amplectatur ſententiam, *cui magis*
„ *ſuffragari rationem, & auctoritatem favere*
„ *cognoverit.* Ita docuimus in noſtra Epiſtola
„ Encyclica de uſuris, quæ eſt 143. in Tom. 1.
„ noſtri Bullarii §. 8. *Suis privatis opinionibus*
„ *ne nimis adhæreant; ſed priuſquam reſpon-*
„ *ſum reddant, plures Scriptores examinent,*
„ *qui magis inter cæteros prædicantur; deinde*
„ *eas partes ſuſcipiant, quas tum ratione, tum*
„ *auctoritate plane confirmatas intelligent.* Id-
„ ipſum nunc in memoriam revocamus; no-
„ ſtra quippe ſententia coerceri inter fœnoris
„ confinia non debet, ſed ad ea omnia exten-
„ di, quæ ad forum ſacramentale, & conſcien-
„ tiarum regimen attinent. " Hac conſtanti,
& luculenta ſedis Apoſtolicæ Doctrina probabi-
liſmus plene profligatur. Nihilominus hic ad-
demus, quæ idem Pontifex, dum adhuc eſſet
Cardinalis, ſcripſit in confirmationem noſtræ
Doctrinæ. Tom. 5. notif. 18. ait: *Actiones no-
ſtras moderari opinionibus non dubiis, ſed tutis,
& ſententiis ſacrarum Congregationum urbis,
quæ auctorum privatorum opinationibus præva-
lent. Hi quippe ex ingenio ſcribant, quæ magis
illis arrident, quin præ oculis habeant diſcipli-*

nam

nam eccleſiaſticam, cujus moderatrix eſt, debetque eſſe Romana ſedes.

Solvuntur objectiones.

Objicies 1. Dixit Chriſtus (*f*) *Jugum meum ſuave eſt & onus meum leve.* Atqui jugum Chriſti non eſſet leve, ſi in agendo non liceret ſequi opinionem etiam minus probabilem faventem libertati in concurſu probabilioris; ergo.

Reſp. nego min. Non enim ideo jugum Chriſti dicitur ſuave, quod liceat ejus præcepta tranſgredi quando veriſimilius eſt ea exiſtere, ſed dicitur ſuave, 1. quia paucioribus conſtat præceptis quam Lex Moſaica; nam in Evangelio non ſunt, niſi præcepta neceſſaria ad ſalutem; in lege autem Moyſis infinita erat multitudo præceptorum, non ideo datorum, quia erant neceſſaria ad ſalutem, ſed ut populum duræ cervicis ſeveriore exercerent diſciplina. 2. Quia Lex Evangelica eſt Lex amoris, & charitatis: atqui ex Auguſt. *Quidquid durum eſt in præceptis, ut ſit leve charitas facit.* Et ex D. Thom. in 3. diſt.40. art. 4. *Lex Evangelica ad mandata inducit ex amore, qui omnia levia facit*, etiam, quæ ex ſe aſpera & gravia ſunt. 3. Quia præcepta Evangelica ſuavia fiunt ex gratiæ divinæ auxilio. *Equidem durum videtur, quod Dominus imperavit:* Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum: *Sed non eſt durum, & grave, quod ille imperat, qui adjuvat, ut fiat, quod imperat*, ait D. Aug. ſerm. 47. de diverſis, c. 1.

Objicies 2. Summi Pontifices in ſuis diſpenſationibus & deciſionibus ſecuti ſunt opiniones minus

(*f*) Matth. 11. v. 30.

minus probabiles libertati faventes; ergo licitum eſt, &c.

Reſp. nego ant. Nam ſummi illi Patres ſecuti ſunt illas opiniones, quæ poſt accuratam veritatis inquiſitionem illis viſæ ſunt probabiliores, ut perfecte cognoſceremus, ſi motiva quibus nixæ fuerunt eorum reſolutiones nobis eſſent cognita.

Prob. ant. Ex Alex. III. (*h*) a quo cum quæſitum fuerit, *Si vir vel mulier ſcienter vel ignoranter filium ſuum de ſacro fonte ſuſceperit, an propter hoc ſeparari debeant?* ſic reſpondet, *conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod quamvis generaliter ſit inſtitutum, ut debeant ſeparari: quidam tamen humanius ſentientes, aliter ſtatuerunt; ideoque nobis videtur, quod ſive ex ignorantia, ſive ex malitia id fecerint, non ſunt ab invicem ſeparandi: nec alter alteri debet debitum ſubſtrahere.*

Ex quo reſponſo ſic argumentor: Alexander III. caſum propoſitum decidit juxta opinionem minus probabilem faventem libertati in concurſu probabilioris faventis legi, ut patet ex his verbis: *quidam humanius ſentientes:* ergo concurſu duarum opinionum probabilium licitum eſt ſequi opinionem minus probabilem faventem libertati.

Reſp. nego ant. Nam 1. Alexander III. ſecutus eſt ſententiam quæ ſibi viſa eſt probabilior, ut patet ex ratione quam ſubjungit: *Quia*, inquit, *ſi ex ignorantia id factum eſt, eos ignorantia excuſare videtur: ſi ex malitia, eis ſua fraus non debet patrocinari, vel dolus.* Unde Oſtienſis multique alii inſignes Canoniſtæ per tò *humanius*, intelligunt *æquius*, *rationabilius*, & gloſſa hic intelligit *melius*.

2. Ale-

(h) Cap. Si vir. de cognat. ſpirituali.

2. Alexander III. non eſt ſecutus opinionem faventem libertati, econtra ſecutus eſt legem faventem matrimonio, per quam conjuges habent jus mutuum exigendi debitum, quo jure una pars non debet privari propter malitiam vel ignorantiam compartis, ut patet ex ratione quam ſubjungit: *quia ſi ex ignorantia &c.*

Objicies 3. Qui prudenter agit, recte agit; ſed qui ſequitur opinionem minus probabilem in concurſu probabilioris, prudenter agit; ergo recte agit.

Reſp. nego min. Prob. Qui agit prout dictat recta ratio, prudenter agit; ſed qui ſequitur opinionem minus probabilem, agit prout dictat recta ratio; ergo.

Reſp. nego min. Nam recta ratio dictat illud in concurſu amplectendum, quod magis ad veritatem accedit.

Prob. min. Qui agit ductus argumentis quæ viros pios, & doctos ad aſſenſum determinare poſſunt, agit prout dictat recta ratio; atqui ſequitur opinionem minus probabilem qui agit ductus argumentis quæ viros pios & doctos ad aſſenſum determinare poſſunt; ergo.

Reſp. nego min. Nam adveniente luce probabilioris ſententiæ, lux ſententiæ minus probabilis ſtatim evaneſcit; ergo non poteſt viros doctos determinare ad aſſenſum; alias prudenter ageret qui eſcam ſumeret quam probabilius putaret veneno eſſe infectam; item dux exercitus qui eo tempore prælium committeret, quo probabilius putaret ſe victum iri, quam victurum eſſe, &c.

Inſt. 1. Atqui opinio probabilis in concurſu probabilioris remanet vere probabilis; ergo nulla ſolutio.

Reſp. Nego ant. Nam ut fatetur Eſparza inſignis Probabiliſta, l. 2. qu. 23. art. 102. *Apud Aucto-*

Auctores latinos tam veteres quam recentes probabile ſumitur pro eo, quod approbare, & cui adhærere, ac aſſentiri intellectus merito poteſt cum formidine partis oppoſitæ; atqui intellectus merito, ut veram approbare non poteſt opinionem de licito, dum ipſi apparet probabilius falſa, quam vera, nec ei merito adhærere poteſt, & aſſentiri, ſed debet ipſam reprobare ut falſam; ergo opinio probabilis in concurſu probabilioris non remanet abſolute probabilis ei, cui fundamentum falſitatis ipſius apparet manifeſte majus. Hinc Cardinalis Lauræa in 3. Sent. diſp. 11. art. §. 181. ait: *Probabile idem importat, ac dignum ut approbetur: non eſt autem digna approbatione ſententia, quæ repræſentatur ut minus veriſimilis.*

Prob. ant. Homo doctus non deſinit eſſe doctus in concurſu alterius doctioris; ergo a pari opinio probabilis non deſinit eſſe probabilis in concurſu probabilioris.

Reſp. nego conſeq. Diſparitas eſt quod poſitio majoris ſcientiæ in uno homine non importat negationem ſcientiæ in quocumque alio; econtra poſitio majoris probabilitatis ſententiæ importat negationem probabilitatis in ſententia oppoſita; nam ex eo quod ſententia ſit longe veriſimilior; ſequitur oppoſitam magis judicari falſam quam veram, ac proinde non poſſe amplecti; quia *quod non eſt ex fide, peccatum eſt.*

Inſt. 2. Nullum comparativum deſtruit poſitivum; ergo major probabilitas non deſtruit minorem.

Reſp. diſt. ant. Nullum comparativum *comparative* ſumptum deſtruit poſitivum, *conc.* comparativum *adverſative* quomodo hic ſumitur tò *probabilius*, *nego ant.* Sic Apoſtolus (*i*) ſumit tò

(i) 1. Cor. 7. v. 9.

tò *melius* in hoc textu: *melius eſt nubere, quam uri;* non quod bonum ſit uri, ſed quod ex his duobus inter ſe comparatis unum bonum ſit, alterum malum.

Objicies 4. Licitum eſt operari juxta opinionem motivo gravi fundatam; atqui opinio minus probabilis fundatur motivo gravi; alias non eſſet probabilis; ergo.

Reſp. diſt. maj. Licitum eſt operari juxta opinionem motivo gravi fundatam; ſi illud motivum non vincatur graviori motivo, *conc.* ſi vincatur, *nego maj.* & ſic ad minorem.

Itaque motivum non dicitur grave hoc ſenſu quod mereatur aſſenſum pro omni omnino caſu, ſed tantum pro omni caſu in quo non adæquatur per motivum æque grave, aut ſuperatur per motivum gravius in oppoſitum; tunc enim vel eliditur a motivo æque gravi, vel ſuperatur a motivo graviori.

Inſt. 1. Motivum grave eo ipſo quo grave eſt, facit magnam ſpem aſſequendæ veritatis; ergo eo ipſo quo grave eſt, meretur aſſenſum.

Reſp. diſt. ant. Facit magnam ſpem aſſequendæ veritatis ſi non concurrat cum alio graviori quod faciat timorem majorem non aſſequendæ veritatis, *conc.* ſi concurrat cum alio motivo ejuſmodi, *nego ant.* Tunc enim ſolum motivum gravius meretur aſſenſum; alioquin agens eliceret actionem de qua hoc judicium haberet, *probabilius & veriſimilius eſt hanc actionem eſſe malam & illicitam.*

Inſt. 2. Licet qui operatur ex opinione minus probabili hoc judicium directum *ſpeculative* incertum, *probabilius & veriſimilius eſt hanc actionem eſſe illicitam*, habeat; habet ſimul hoc judicium reflexum *practice* certum, *qui probabiliter agit, prudenter & ſecure agit.* Ergo habet certitudinem moralem de bonitate ſuæ actionis.

Reſp.

Reſp. nego ant. Nam impoſſibile eſt quod judicium directum *ſpeculative* incertum, evadat certum *practice*, niſi aliquid novi accedat unde recipiat hanc certitudinem; cum ergo operans non poſſit judicare opinionem minus probabilem eſſe veram, quando major eſt probabilitas in oppoſitum, non poteſt certo judicare operationem hic & nunc exercendam juxta opinionem minus probabilem non eſſe lege prohibitam.

Inſt. 3. Licet intellectus ex ſe non poſſit aſſentiri opinioni minus probabili, poteſt tamen ex imperio voluntatis: ergo.

Reſp. diſt. ant. Poteſt imprudenter, *conc.* prudenter, *nego ant.* Neque enim poteſt intellectus prudenter aſſentiri opinioni quæ magis apparet falſa, quam vera.

Inſt. 4. Voluntas prudenter poteſt appetere minus bonum, relicto meliori bono; ergo intellectus ſaltem ex imperio voluntatis poteſt aſſentiri opinioni minus probabili.

Reſp. tranſeat ant. nego conſeq. Diſparitas eſt quod bonum non conſiſtat in indiviſibili, unde minus bonum eſt ſemper verum & certum bonum; at verum conſiſtit in indiviſibili, & ideo minus probabiliter verum in conflictu probabilioris veri, eſt probabiliter falſum.

Dixi *tranſeat:* quia nullus prudenter poteſt eligere minus bonum niſi ſit magis idoneum ad conſecutionem finis, ut diximus ſupra (*k*). Et tunc eſt majus bonum relative.

Objicies 5. Licitum eſt ſequi opinionem probabiliorem; atqui ſententia quæ docet ſufficere minus probabilem, eſt probabilior; ergo.

Reſp. nego min. Cujus falſitas evidens eſt ex noſtris probationibus, porro auctoribus quos citant

(k) Capit. 1. quæſt. 1. §. 1. de actib. human.

citant Probabiliſtæ oppono omnes ſanctos Patres, ſummos Pontifices, Clerum Gallicanum, omnes Doctores qui ante annum 1571. floruerunt, & innumeros recentiores ex omni natione & ordine quos fuſe enumerat R. P. Thyrſus Gonzales Societatis Jeſu præpoſitus Generalis.

Objicies 6. Licitum eſt ſequi opinionem minus tutam in concurſu tutioris; ergo a pari &c.

Reſp. nego conſeq. Diſparitas eſt quod major ſecuritas non eſt regula morum, ſed prudentia; unde ſufficit quod ſequamur id quod veritati & prudentiæ magis eſt conſonum, quale ſæpe eſt opinio minus tuta in concurſu tutioris.

Objicies 7. Si non liceat ſequi opinionem minus probabilem in concurſu probabilioris præciſe ob peccandi periculum; ergo nec licebit ſequi opinionem probabiliorem imo nec probabiliſſimam ob idem periculum.

Reſp. nego conſeq. Prob. Opinio quæ non excludit omnem incertitudinem, habet ſecum periculum peccati: atqui talis eſt opinio probabilior & probabiliſſima; ergo.

Reſp. diſt. maj. Opinio quæ non excludit incertitudinem moralem, *conc.* objectivam & mathematicam, *nego maj.* atqui opinio probabilior non excludit incertitudinem objectivam & metaphyſicam, *conc.* moralem, *nego min.* Porro qui habet certitudinem moralem de bonitate ſuæ actionis non peccat, quia facit totum quod in ſe eſt ad inquirendam veritatem, unde ſi forte illam non attingat, excuſatur a peccato ratione ignorantiæ invincibilis; econtra qui opinionem minus probabilem; ſpreta probabiliori, ſequitur, nedum nihil facit ut veritatem agnoſcat, ſed & ipſammet ſpernere convincitur, unde peccat formaliter.

Inſt. Ergo peccaverunt quotquot auctores pietate & doctrina inſignes qui præterito ſæculo pro-

probabiliſmum tenuerunt, abſurdum conſeq. ergo.

Reſp. diſt. maj. Peccaverunt ſi ſententia quam tenuerunt ipſis viſa ſit minus probabilis, *conc.* ſi ipſis viſa ſit probabilior, *nego major.* Tunc enim propter ignorantiam invincibilem fuerunt a peccato formali immunes; nemo tamen qui poſt definitiones Alexandri VII. probabiliſmum propugnaret, eſſet a tali peccato immunis.

Dico 2. Non licet ſequi opinionem ſeu conſcientiam probabilem quæ favet hominis libertati in concurſu alterius æquè probabilis quæ favet legi; ſed tunc ea opinio eſt tenenda quæ eſt tutior.

Nota. Omnes rationes & auctoritates quibus præcedentem concluſionem probavimus, præſentem directe probant, ideo,

Prob. Unico argumento deducto ex jure ſæpius clamante quod *in dubiis ſemitam debemus eligere tutiorem;* ſed qui verſatur in æquali contrariarum opinionum probabilitate, verſatur in vero ac proprie dicto dubio; ergo qui verſatur in æquali contrariarum opinionum probabilitate, tenetur ſecuriorem partem eligere.

Prob. min. Tunc eſt dubium proprie dictum cum non eſt potior ratio cur intellectus judicet unam opinionem eſſe veram, quam alteram; cum intellectus in ſuſpenſo remanet inter veritatem & falſitatem; atqui in concurſu duarum contrariarum opinionum probabilium, non eſt potior ratio cur intellectus judicet unam opinionem eſſe veram quam alteram; hæret in ſuſpenſo inter veritatem & falſitatem; ergo in concurſu duarum propoſitionum æque probabilium, eſt dubium proprie dictum. Unde ſi quis ab homine in eo opinionum conflictu conſtituto quærat quænam ex illis duabus opinionibus ſit vera? Reſpondebit, ſi ingenuus ſit, *neſcio, dubito.*

Confir-

Confirmatur ex ſancto Antonino (*l*) dicente: *Qui agit ſcienter id de quo dubitat eſſe mortale, permanente dubitatione, mortaliter peccat, ſumendo proprie & ſtricte dubitationem, prout rationes ſunt æque ponderantes ad utramque partem, nec magis declinat quis ad unam partem, quam ad aliam.* Ergo tam dubius eſt qui graves pro utraque parte rationes æquales habet, quam qui nullas; ergo ſi agat in ſenſu compoſito dubitationis, *id de quo dubitat eſſe mortale, mortaliter peccat.*

Objicies 1. In veris tantummodo dubiis tutior pars eſt eligenda; ſed qui habet opiniones utrinque probabiles non eſt in dubio vero & proprie dicto: ergo non tenetur partem tutiorem ſequi.

Reſp. nego min. Prob. In vero ac proprie dicto dubio nullæ ex utraque parte rationes ſuadentes occurrunt, econtra in conflictu duarum propoſitionum contrariarum æque probabilium graves occurrunt rationes ſuadentes; ergo qui habet opiniones utrinque æqualiter probabiles, non eſt in dubio vero ac proprie dicto.

Reſp. nego ant. Cum D. Antonino ſupra citato; ratio eſt quia intellectus æque a parte rei remanet ſuſpenſus veritatem inter & falſitatem, dum illic occurrunt æquales pro veritate aut falſitate rationes, ac dum ei nulla ratio pro una aut pro altera parte exhibetur; quemadmodum lances non minus in æquilibrio manent, dum æquale pondus utrique lanci, quam dum nullum neutri appenditur.

Inſt. 1. In veris dubiis intellectus neutri parti adhæret, in opinione econtra uni realiter adhæret licet cum formidine partis oppoſitæ;

ergo

(*l*) Div. Antonin. 1. p. tit. 3. cap. 10. §. 10. Reg. 6.

ergo qui habet opiniones utrinque æqualiter probabiles, non eſt in vero ac proprie dicto dubio.

Reſp. diſt. ſecundam partem ant. In opinione quæ non occurrit cum contraria æqualiter probabili intellectus uni parti realiter adhæret licet cum formidine partis oppoſitæ, *conc.* in opinione quæ concurrit cum contraria æque probabili, *nego ant.*

Itaque opinio probabilis cum impugnatur alia non minus probabili, non remanet vere ac ſolide probabilis, cum non poſſit magis judicari vera ob motivum quo nititur, quam falſa ob motivum opinionis oppoſitæ; ergo neceſſe eſt ut intellectus inter utrumque anceps & ſuſpenſus maneat; ergo in hoc dubii ſtatu nihil melius fieri poteſt, quam ſi pars tutior teneatur, ut vitetur periculum peccati.

Inſt. 2. Opinio probabilis non amittit gravitatem ſui motivi ex eo quod concurrat cum opinione oppoſita æque probabili; ergo ſufficit ut intellectus illi adhæreat.

Reſp. tranſeat ant. nego conſeq. Nam ut intellectus uni parti contrarietatis adhæreat potius quam alteri, debet probabilitas unius partis prævalere probabilitati alterius; atqui probabilitas unius opinionis prævalere non poteſt probabilitati æquali; ergo.

Dixi *tranſeat*, quia gravitas unius opinionis eliditur per gravitatem opinionis contrariæ æque probabilis, ſicut vincitur per gravitatem opinionis contrariæ probabilioris, & ſic neutra pars apparet magis vera quam falſa, ac proinde intellectus neutri parti ſaltem prudenter aſſentire vel diſſentire poteſt, ſed debet ſuſpendere aſſenſum ac diſſenſum, & ſic manere dubius.

Inſt. 3. Opinio probabilis favens libertati in

concurſu propoſitionis æque probabilis faventis legi, proponit objectum ut honeſtum, & conforme legi æternæ imprudenter, & temerarie, *conc.* prudenter, & mature, nego maj. itaque ut opinio proponat prudenter objectum ut honeſtum, & conforme legi æternæ, neceſſe eſt, ut præcedat diligentia ſeria, & gravis, plus, minuſve juxta gravitatem materiæ; quando autem opiniones ſunt æque probabiles, nullum adeſt fundamentum aſſerendi, unam præ altera aut veram aut falſam eſſe: ſed qua ratione utraque æque probabilis eſt, eadem ratione, quoad nos, falſitati ſubjecta eſt; ergo electio unius præ altera eſt temeraria, & fortuita reſpectu veritatis, aut falſitatis.

Inſt. 4. Apoſtolus *Rom.* 14. ait, qui non judicat ſemetipſum in eo, quod probat beatus eſt; atqui probabiliſta non judicat ſemetipſum in eo, quod probat; ergo beatus eſt, id eſt honeſte agit.

Reſp. Diſt. textum. Qui non judicat ſemetipſum in eo, quod probat poſt diligentem veritatis inquiſitionem, *conc.* ante talem veritatis inquiſitionem, *nego maj.* atqui probabiliſta non judicat ſemetipſum in eo, quod probat, ante diligentem veritatis inquiſitionem, *conc.* poſt hanc inquiſitionem adhibitam; *nego min. & conſeq.* Reſponſio eſt D. Thomæ in commentariis ad Rom. 4. lect. 3. *Beatus qui non judicat &c. Hoc eſt intelligendum ſi recta fide approbet eſſe aliquid faciendum. Si autem falſa opinione approbat, aliquid eſſe faciendum . . . . non excuſatur ex eo, quod circa hoc non judicat ſemetipſum: imo beatior eſſet, ſi circa hoc eum conſcientia reprehenderet, in quantum per hoc a peccato magis prohiberetur. Sed in his, quæ ſunt licita eſt intelligendum, quod hic dicit Apoſtolus.* Porro probabiliſta falſa opinione approbat, ali-

quid eſſe faciendum, nec applicat, quod dicit Apoſtolus in his, quæ ſunt licita.

Inſt. 5. Ergo nec licitum eſt, ſequi ſententiam probabiliorem, imo nec probabiliſſimam; conſequens eſt damnatum ab Alexandro VIII. Ergo &c.

Reſp. Nego illatum.

Prob. illatum. Propoſitio probabiliſſima poteſt eſſe falſa; atque adeo proponere objectum ut conforme legi æternæ; quod tamen reipſa ipſi ſit difforme, & vetitum; ergo non licitum eſt, eam ſequi.

Reſp. Nego conſeq. Quia ad licite operandum non requiritur omnimoda certitudo, quæ omnem vel levem formidinem excludat: hæc enim fugit communem, & ſinceram inveniendæ veritatis intelligentiam, ut contra rigoriſtas mox demonſtrabimus: ſed ſufficit certitudo probabilis, ſeu moralis, quæ excludat omnem gravem incertitudinem, hæcque ſola moraliter poſſibilis eſt humanæ infirmitati. Porro opinio probabilior, aut etiam probabiliſſima, cum gravi ſit nixa fundamento, & exurgat ex diligenti inveſtigatione ejus cum lege æterna conformitatis, gravem excludit formidinem; atque, ſi poſt hanc diligentem inveſtigationem contingat, opus eſſe reipſa difforme ab æterna lege, tunc peccatum erit materiale, nec imputabile.

Objicies 2. In dubio tantummodo practico tutior pars eſt eligenda; atqui intellectus inter duas æquales probabilitates conſtitutus, licet dubius *ſpeculative*, non eſt tamen dubius *practice*; ergo.

Reſp. nego min. Nam intellectus *ſpeculative* dubius, eſt neceſſario dubius *practice* cum in praxi nulla occurrit circumſtantia quæ dubium ſpeculativum tollat; atqui hic nulla eſt circumſtantia quæ minuat pondus rationum propter

quas intellectus eſt *ſpeculative* dubius; ergo, &c.

Inſt. Intellectus dubitans *ſpeculative*, utrum v. g. contractus mohatra ſit licitus vel illicitus, poteſt ſe determinare per hunc actum reflexum: *licitum eſt ſequi opinionem certo probabilem:* ergo poteſt omni ſe dubio in praxi liberare, certoque judicare contractum illum quamvis ſpeculative dubium, in praxi tamen eſſe licitum.

Reſp. nego ant. 1. Quia ſupponit falſum, nempe opinionem probabilem in concurſu alterius æque probabilis retinere ſuam probabilitatem, quod falſum eſſe ſupra oſtendimus.

2. Quia ſi operans qui verſatur inter duas opiniones æqualiter probabiles, certus fiat de licitate ſui actus per hunc actum reflexum: *licitum eſt ſequi opinionem certo probabilem*, in nullo unquam caſu ad praxim erit redigenda hæc regula: *in dubiis tutius eſt eligendum:* nam quotieſcumque propter æqualis ponderis contradictorias rationes dubium erit an aliquis actus ſit licitus, necne, voluntas tuto poterit illum eundem actum eligere jubendo intellectui ut hunc actum reflexum eliciat: *licitum eſt ſequi opinionem certo probabilem*.

Objicies 3. ex D. Leone (*m*) *In iis quæ vel dubia ſunt, vel obſcura, id noverimus ſequendum, quod nec præceptis evangelicis contrarium, nec decretis ſanctorum Patrum videtur adverſum;* atqui ſic ſe habet opinio vere probabilis; ergo.

Reſp. nego minor. Intellectam de opinione probabili in concurſu oppoſitæ opinionis æque probabilis, talis enim opinio & Evangelio & ſanctis Patribus manifeſte repugnat, qui unanimiter docent in dubio de malitia actionis, ab

(*m*) D. Leo Magnus epiſt. 2. ad Ruſticum.

ab ea declinandum eſſe, *eligendamque eſſe ſemitam tutiorem.*

QUÆSTIO II.

Utrum liceat ſequi opinionem probabiliorem quæ favet libertati, in concurſu minus probabilis quæ favet legi.

Nota. QUæſtionem procedere *de licito* actuum humanorum; nam conveniunt omnes partem tutiorem neceſſario eſſe amplectendam in iis quæ ſunt neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem, vel quæ requiruntur ad validam adminiſtrationem & ſuſceptionem Sacramentorum; quia in his ignorantia invincibilis aut major probabilitas nihil juvat ad obtinendum finem quem procurare tenemur, cum non poſſit ſalus obtineri, nec effectus Sacramenti haberi, niſi reipſa ponantur ea, quæ Deus ad hunc finem exigit; ideo;

Dico: e duabus opinionibus licitum eſt eam ſequi quæ libertati favet, modo ſit notabiliter probabilior oppoſita: eſt contra quoſdam rigidiores (*n*) qui ad licitam actionis certitudinem metaphyſicam evidentiæ requirunt.

Dixi, *Notabiliter probabilior*: quia in moralibus *parum pro nihilo reputatur*, & ideo ſi exceſſus probabilitatis quo opinio favens libertati ſuperat eam quæ favet legi, ſit levis ac tenuis, utraque opinio erit æqualis, nec tollet formidinem rationabilem erroris & periculum probabile peccati, ſed generabit dubium; atqui *in dubio tutior pars eſt eligenda*, ut probatum eſt; ergo.

Prob.

(*n*) Fagnan. in cap. *ne innitaris de conſtitut.* Sinnichius in lib. qui inſcribitur *Saul ex-Rex*. VVendrochius in notis ad 5. epiſt. Montaltii,

Prob. 1. Ex Div. Thom. (*o*) dicente: *Certitudo non eſt ſimiliter quærenda in omni materia; in actibus enim humanis ſuper quibus conſtituuntur judicia, non poteſt haberi certitudo demonſtrativa eo quod ſunt circa contingentia & variabilia: & ideo ſufficit probabilis certitudo quæ in pluribus veritatem attingat, etſi in paucioribus a veritate deficiat.* Atqui ſi non liceret ſequi opinionem minus tutam quæ ſit tutiore notabiliter probabilior, non ſufficeret *probabilis certitudo*, ſed requireretur *certitudo demonſtrativa* quæ *non poteſt* haberi; ergo. Alias ob omni actione eſſet abſtinendum.

Prob. 2. Ratione Cajetani (*p*) dicentis: *Non exigit Deus ab homine pluſquam conditio hominis habet, quia divina ſapientia diſponit omnia ſuaviter.* Atqui hominis conditio habet ut in rebus moralibus non poſſit habere mathematicam omnium agibilium certitudinem juxta illud Div. Antonini (*q*): *certitudo quæ reperitur in materia morali, non eſt certitudo evidentiæ, ſed probabilis conjectura . . . . non enim contingit certitudo moralis ex evidentia demonſtrationis, ſed ex probabilibus conjecturis groſſis & figuralibus magis ad unam partem quam ad aliam ſe habentibus.* Ergo Deus non exigit ab homine ut ſemper cum evidentia & certitudine mathematica de bonitate ſuæ actionis operetur; ergo poteſt ſequi opinionem minus tutam, ſeu libertati faventem dum eſt multo probabilior altera.

Confirmatur, quia in caſu propoſito opinio probabilior eſt verior, cum traditioni, quæ eſt morum regula, ſit conformior.

Hinc

(o) 2. 2. qu. 70. art. 2. in corp.
(p) In ſua ſumma verbo opinio.
(q) *Div. Antonin. 1. part. tit. 3. capit. 10. §. 10.*

Hinc jure merito Alexander VIII. & poſt ipſum Clerus Gallic. hanc damnavit prop. *non licet ſequi opinionem probabilem*, (id eſt quæ nullam habet probabiliorem, vel æque probabilem oppoſitam) *vel inter probabiles probabiliſſimam*.

Objicies 1. Qui ſe exponit periculo peccandi, non agit prudenter; ſed qui ſequitur opinionem minus tutam licet probabiliorem, ſe exponit periculo peccandi; ergo non agit prudenter.

Reſp. nego min. Prob. Ille ſe exponit periculo peccandi qui agit cum dubitatione de malitia operis; ſed qui ſequitur partem minus tutam etſi probabiliorem, agit, cum dubitatione de malitia operis; ergo.

Reſp. nego min. Qui enim ſequitur opinionem probabiliorem licet minus tutam, ſibi conſcientiam practice certam efformat per hoc judicium reflexum; *qui facit totum quod in ſe eſt ad inquirendam veritatem, ſi forte illam non attingat, excuſatur a peccato ratione ignorantiæ invincibilis*, quod principium eſt omnino certum.

Prob. min. Qui non eſt certus de bonitate ſuæ actionis, agit cum dubitatione de malitia operis; ſed qui ſequitur opinionem minus tutam etſi probabiliorem, non eſt certus de licitate ſuæ actionis; ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Qui non eſt certus *moraliter* de bonitate ſuæ actionis, agit cum dubitatione, &c. *conc.* qui non eſt certus *metaphyſice*, *nego maj.* atqui qui ſequitur, &c. non eſt certus de bonitate ſuæ actionis, metaphyſice, *conc.* moraliter, *nego minor.* Porro certitudo moralis quæ ſola in rebus moralibus poſſibilis eſt, ſufficit ut homo tute operetur: juxta illud Gerſonis (r): *certitudo moralis admittit formidinem*

(r) Gerſon. l. 4. de conſ. Theologica.

nem de oppoſito, & ſcrupulos, non tamen advertendos, ſed contemnendos.

Inſt. Ille non eſt moraliter certus de bonitate ſuæ actionis, qui judicando ſuam actionem eſſe licitam, ſimul judicat forte eſſe illicitam; ſed qui judicat actionem minus tutam eſſe honeſtam, ſimul judicat eam forte eſſe illicitam; ergo non eſt certus moraliter.

Reſp. diſt. min. Qui judicat actionem minus tutam eſſe licitam, ſimul judicat eam forte eſſe illicitam, illicitate materiali invincibili, *conc. min.* formali, vel materiali vincibili, *nego min.* Itaque opinio probabilior certitudinem moralem intellectui ingerit, quod ſufficit ad prudenter & ſine periculo peccati imputabilis, agendum; alias nunquam quis poſſet celebrare, nunquam abſolutionem petere a Confeſſario; quia nemo poteſt unquam eſſe metaphyſice certus ſe habere diſpoſitiones ad utrumque neceſſarias, nec repugnat metaphyſice ut decipiatur, cum opinatur ſe illas habere.

Objicies 2. Capit. *Si quis autem* de pœnit. diſt. 8. dicitur: *Tene certum, dimitte incertum;* atqui omnis opinio, etiam evidenter probabilior pro libertate, habet incertitudinem, maxime in concurſu tutioris pro lege; ergo,

Reſp. diſt. min. Habet incertitudinem metaphyſicam, *conc.* moralem, *nego min. & conſeq.* porro ad recte operandum ſufficit opinio gravi nixa fundamento, quæ certitudinem affert moralem excludentem omnem gravem incertitudinem. Quare canon allatus præſcribit certitudinem moralem, quæ ſola moraliter poſſibilis eſt humanæ imbecillitati.

Objicies 3. D. Thom. quodlib. 8. artic. 13. ait: *Si operans in quamdam dubitationem inducitur, & ſic ſi manente tali dubitatione plures præbendas*

bendas habeat, periculo ſe committit, & ſic procul dubio peccat; ergo &c.

Reſp. nego conſeq. Neque enim Div. Thomas agit ibi de eo, qui operatur juxta opinionem, quæ poſt ſeverum, graveque examen, apparet probabilior, ſed de eo, qui cum conſcientia dubia non depoſita operatur, quem certo peccare ſupra probavimus.

Inſt. D. Thomas ibidem ait: *Illud, quod agitur contra legem, ſemper eſt malum: nec excuſatur per hoc, quod eſt ſecundum conſcientiam:* ergo non excuſatur a peccato, qui ſequitur opinionem minus tutam licet evidenter probabiliorem.

Reſp. nego conſeq. Prob. Nam ibi D. Thomas loquitur de eo, qui operatur ſecundum conſcientiam vincibiliter erroneam, quæ non excuſat a peccato operantem ex illa.

TRACTATUS
SECUNDUS.
DE LEGIBUS.

Nota. HUnc Tractatum in duas Diſſertationes diſtribuemus, quarum prima erit de Legibus in communi; ſecunda de Legibus in particulari.

DISSERTATIO I.

De Legibus in communi.

Nota. LEx quæ juxta D. Thom. (*s*) *a ligando dicitur, quia obligat* ſubditos *ad agendum*: ſumitur improprie & proprie.

Lex *improprie* ſumpta, eſt quædam *menſura ſeu regula ſecundum quam res qualibet inducitur ad operandum, & ab operando retrahitur*. Juxta hanc Legis acceptionem omnia ſive rationalia, ſive irrationalia & inanimata; artes quoque etiam illicitæ ſuas Leges habere dicuntur; hoc ſenſu dicimus Leges *Grammaticæ, Militiæ, Mundi, &c.*

Lex *proprie* ſumpta eſt *regula externa morum* ac proinde ſolis agentibus ratione præditis competit, & de hac quæritur 1. quid ſit; 2. an promulgatio ſit de ejus eſſentia; 3. an Lex prout a Le-

(*s*) Div. Thom. 1. 2. quæſt. 90. artic. 1. in corp.

a Legiſlatore fertur in actu intellectus, vel voluntatis, formaliter conſiſtat.

CAPUT PRIMUM.

Quid ſit Lex.

Nota. Eſſentiam Legis ab ejus definitione repetendam eſſe ideo:

Dico, Lex proprie ſumpta definitur: *rationis ordinatio ſtabilis ad bonum publicum promulgata ab eo qui curam communitatis habet, cum intentione obligandi ſubditos*. Explicatur.

Dicitur 1. *Ordinatio*, id eſt præceptum regulans mores; quod tenet locum generis, omnis Lex eſt præceptum, ſed non omne præceptum eſt Lex; nam præceptum dividitur in commune & particulare; commune ſubdividitur in perpetuum, quod ſolum eſt Lex proprie, & in non perpetuum, quod non eſt Lex proprie, & retinet nomen præcepti, non ſecus ac præceptum particulare.

Dicitur 2. *Ordinatio rationis:* id eſt rationi conſentanea & juſta, ſecundum illud D. Aug. (*t*) *mihi Lex eſſe non videtur quæ juſta non fuerit*.

Quæres ex quibus capitibus deſumi debet juſtitia legis?

Reſp. Ex tribus; 1. *ex parte objecti* Legis, quod debet eſſe 1. honeſtum vel in ſe, vel ſaltem ratione boni communis ad quod licito modo ordinatur, ut ſi Legiſlator aliquid indifferens præcipiat propter bonum commune, in quo caſu quod antecedenter ad Legem erat indifferens, deſumit honeſtatem a fine, quo ſufficit ad juſtitiam Legis per ordinem ad objectum.

(*t*) D. Aug. lib. 1. de lib. arbit. cap 5.

ctum. 2. Debet eſſe moraliter poſſibile, præſertim in Lege humana, juxta hanc regulam Juris, *Nemo ad impoſſibile obligatur:* quæ regula intelligitur tum de impoſſibilitate phyſica, tum de impoſſibilitate morali, niſi forte in aliquo caſu gravis & urgentis neceſſitatis, in quo propter reipublicæ conſervationem, aut non mediocrem utilitatem poſſent juſte imperari valde difficilia, ſic miles obligatur ad ſervandam ſuam ſtationem cum periculo vitæ.

2. *Ex parte Legislatoris*, qui non debet excedere ſuam poteſtatem, quam excedit cum Leges fert pro non ſubditis, vel cum pro ſubditis plus ſtatuit, quam ſtatuere poſſit.

3. *Ex parte ſubditorum*, inter quos debet ſervari proportionis æqualitas in onerum diſtributione quæ debet fieri pro cujuſcumque virium & facultatum proportione. Si tamen Lex de ſe utilis ſit, & pauci plus æquo vexentur, non ideo Lex erit caſſa, ſed erit valida erga eos a quibus ſervari poterit; qui vero injuſte gravabuntur, non obligabuntur quoad exceſſum injuſtum, niſi per accidens ratione ſcandali & perturbationis, quæ etiam cum proprii boni diſpendio vitari debent. Addo tamen caute incedendum cum agitur de arguenda Legis iniquitate, quia quæ privatis aliquibus duriora videntur, non raro graviſſimis de cauſis ſtatuuntur a principibus.

Objicies 1. Hæc definitionis particula inducit ad ſeditionem; ſolent enim populi de Legum iniquitate conqueri; ergo ex definitione Legis eſt delenda tanquam publicæ tranquillitatis perturbativa.

Reſp. nego ant. Namque 1. non ex vulgi opinione, ſed ex ſapientum judicio æquitas Legum penſanda eſt. 2. In dubio ſitne Lex juſta an injuſta, ſervanda eſt Lex; præſumptio enim eſt pro

Legis-

Legiſlatore, cujus, utpote poſſidentis jus regendi ſubditos, melior eſt conditio, nec per inferioris dubium tolli poteſt; alias ſubditis daretur nimia licentia ſeſe a Legibus eximendi, cum periculo ſcandali & perturbationis reipublicæ.

Objicies 2. Nonnullæ Leges humanæ permittunt malum; ergo non eſt eſſentiale Legi ut honeſta præcipiat.

Reſp. diſt. ant. Permittunt malum ut malum, *nego ant.* malum ut majoris mali impeditivum, *conc. ant.* Eſt autem aliquando bonum & ſecundum rectam rationem e duobus malis indeclinabilibus illud vitare quod majus eſt, minus tolerando & non puniendo.

Objicies 3. cum Machiavelo & aliis pſeudopoliticis: publica tranquillitas & temporalis felicitas, eſt finis politici regiminis; atqui honeſtatis regulæ & religionis præcepta plerumque adverſantur publicæ tranquillitati & temporali felicitati; ergo Princeps politicus hujuſmodi regulis & præceptis non adſtringitur.

Reſp. 1. *diſt. maj.* Publica tranquillitas & temporalis felicitas eſt finis proximus politici regiminis, *conc. maj.* eſt finis ultimus, *neg. major.* Nullum enim eſt regimen quod ad Dei gloriam & felicitatem æternam referri non debeat, juxta illud D. Aug. (*u*) *felices Imperatores eos dicimus, ſi juſte imperant, ſi ſuam poteſtatem ad Dei cultum maxime dilatandum, majeſtatis ejus famulam faciunt.*

Reſp. 2. *nego min.* Quis enim, niſi ſit Athæus, dixerit veræ religionis præcepta, & honeſtatis regulas publicæ tranquillitati obeſſe, cum potius ad eam valde conferant, dirigendo ac coercendo improbas hominum paſſiones quæ eo-

rum

(*u*) Lib. 5. de Civ. Dei cap. 24.

rum tranquillitatem & felicitatem temporalem funditus ſubvertunt.

Inſt. Si finis politici regiminis ſit cultus Dei & felicitas æterna, ipſum ab Eccleſiæ regimine non differt; falſum conſeq. Ergo.

Reſp. nego ſequelam maj. Licet enim utrumque regimen eccleſiaſticum & politicum habeat pro fine cultum Dei & felicitatem æternam, in hoc tamen differunt quod cultus Dei & felicitas æterna ſint finis proximus eccleſiaſtici regiminis, cum ſint tantum finis remotus & ultimus politici regiminis.

Inſt. 2. Eccleſia, & Regnum ſunt duæ reſpublicæ adæquate diſtinctæ; ergo & fines utriuſque ſunt adæquate diſtincti.

Reſp. diſt. ant. Sunt duæ reſpublicæ diſtinctæ quoad finem proximum, & immediatum, propriamque cujuſque materiam, *conc.* quoad omnia, *nego*. Itaque Eccleſia, & reſpublica ſunt ſolum diſtinctæ quoad finem proximum & immediatum, & propriam cujuſque materiam, ſeu leges, quas reſpublica directe fert in materia temporali, Eccleſia in ſpirituali. Sed hoc non impedit, ne in eundem finem ſpiritualem utraque conſpiret, qui quidem ſit finis proximus Eccleſiaſticæ poteſtatis, ac legis civilis. Unde licet poteſtas civilis, in quantum directe præceptiva, reſtricta ſit ad propriam materiam, in propria tamen materia ſubditos regit in ordine ad ſalutem æternam, tanquam finem ſuum remotum.

Dicitur 3. *Ordinatio ſtabilis*, id eſt non ad tempus, ſed in perpetuum duratura (*x*) donec abrogetur, vel mutatis circumſtantiis noxia aut inutilis fiat; per hoc Lex differt a præcepto quod ad

(x) Cap. ult. de officio Legati.

ad certum tantum tempus perſonæ privatæ, aut familiæ particulari imponitur, & expirat morte præcipientis *re integra*, id eſt nondum incepta; Lex vero etiam Legislatore mortuo perſeverat, niſi a ſucceſſore vel conſuetudine abrogetur; hinc ſtatuta Epiſcopi poſt mortem ejus obligare pergunt, niſi ab ejus ſucceſſore revocentur.

Objicies 1. Lex vetus fuit vera Lex, & tamen a multis ſæculis deſiit; ergo Lex non eſt eſſentialiter perpetua.

Reſp. nego conſeq. Hoc enim ſenſu dicimus Legem debere eſſe perpetuam, quod obliget quandiu eſt utilis, & non abrogatur; Lex autem vetus deſiit eſſe utilis poſt adventum Chriſti, & per Legem evangelicam abrogata eſt.

Objicies 2. Accidentale eſt Legi quod magis minuſve duret; ergo perpetuitas non eſt eſſentialis Legi.

Reſp. neg. ant. Prob. Duratio non mutat ſpeciem; ergo.

Reſp. diſt. ant. In phyſicis, *conc. ant.* in moralibus, *nego ant.* Nam major duratio notabilem inducit diverſitatem in moralibus, & habet effectus longe diverſos, ſic Cenſuræ v. gr. per modum ſtatuti latæ ligant omnes in territorio exiſtentes etſi non ſint ſubditi, econtra Cenſuræ latæ per modum præcepti ligant tantum ſubditos.

Dicitur 4. *Ad bonum publicum:* id eſt non in privatum Legislatoris, ſed in totius communitatis commodum, quod eſt eſſentialiter finis Legis; nam idem debet eſſe finis Legis ac poteſtatis legislativæ; atqui poteſtas legislativa ſive ſit a Deo, ſive a communitate, habet pro fine bonum commune; ergo, &c. Hinc Div. Baſil. (*y*) dicit: in hoc differre tyrannum a Rege, quod

(y) D. Baſil. in Proverb. Hom. 12.

quod ille propriam, hic communem utilitatem in ſuo regimine quærit; per hanc particulam Lex iterum differt a præcepto quod commodum perſonæ privatæ reſpicere poteſt.

Objicies 1. Samuel (z) jura Regum recenſens plura enumerat quæ cedunt in commodum ſolius Regis, non in bonum commune: ergo non eſt de eſſentia Legis ut ad bonum commune referatur.

Reſp. nego conſeq. Nam ea quæ ibi recenſet Samuel non ſunt Leges & jura legitima, ſed uſurpata, quæ Reges ſibi arrogaturos eſſe populo prædicebat, ut eum a Rege poſcendo deterreret.

Objicies 2. Si de eſſentia Legis ſit ut feratur propter bonum publicum, ſequitur non eſſe obtemperandum Legibus quandiu non conſtiterit Legislatorem commune bonum intendiſſe; falſum & ſeditioſum conſequens; ergo.

Reſp. nego ſequelam. Nam *operantis* intentio non pertinet ad ſubſtantiam Legis, ſed ſufficit intentio *operis*, hoc eſt ut opus a Lege præceptum ex ſe ipſo conducat ad bonum commune.

Inſt. 1. Atqui ſunt plurimæ Leges quæ ex ſe ipſis non tendunt ad bonum commune, tales ſunt Leges tributorum; ergo.

Reſp. nego ant. Nam Leges tributorum tendunt ad bonum commune ſaltem *mediate*, cum de ratione boni communis ſit ut Rex ex tributis theſauros comparet, quibus Reſpublica tueatur in bello, & ornetur ac conſervetur in pace.

Inſt. 2. Lex naturalis de tuenda propria vita; item Leges in gratiam minorum, clericorum, militum, &c. non tendunt ad bonum commune; ergo.

Reſp.

(z) 1. Reg. 8.

Reſp. diſt. ant. Hæ Leges non tendunt in bonum commune ſi ſpectentur ex objecto circa quod verſantur, *conc. ant.* ſi ſpectentur ex motivo formali propter quod verſantur circa tale objectum, *nego ant.* Igitur objectum ejuſmodi Legum eſt quidem bonum particularium perſonarum; ſed motivum earum formale, eſt bonum commune quod per ſe intendunt, nam Reipublicæ plurimum intereſt 1. ut quilibet tueatur propriam vitam, cum ipſa non poſſit ſubſiſtere niſi in individuis; 2. ut pupilli, qui ob ætatis ſuæ infirmitatem ſibi ſatis providere non poſſunt, ab injuriis quibus obnoxii forent, vendicentur; 3. ut clericis, militibus & cæteris de Republica bene meritis, privilegia concedantur ut ad perſeverandum ſtimulentur, & alii ad promovendum bonum commune, accendantur.

Inſt. 3. Ceſſante bono communi, non ceſſat Lex; v. g. ceſſantibus fraudibus quas Eccleſia clandeſtina matrimonia irritans, præcavere voluit; item ceſſante ſcandalo ob quod cavendum, ſtatutum eſt ne Clerici in tabernis comedant extra caſum peregrinationis, non deſinit hujuſce Legis obligatio; ergo non eſt de eſſentia Legis ut ſit propter bonum commune.

Reſp. diſt. ant. Ceſſante bono communi reſpectu quorumdam non ceſſat Lex, *conc. ant.* ceſſante univerſaliter & reſpectu totius communitatis, *nego ant.* Porro licet finis Legis, nempe vitatio fraudum, ſcandali, &c. ceſſet reſpectu quorumdam particularium, nihilominus ſubſiſtit Lex reſpectu illorum particularium, quia rectus ordo poſtulat ut pars toti cohæreat, & ut privati a communi diſciplina non recedant.

Dicitur 5. *Promulgata:* id eſt intimata ac denunciata ſubditis, qui aliter non poſſent Legem obſervare.

Dicitur 6. *Ab eo qui curam communitatis habet;*

bet: id eſt ab eo qui in communitatem perfectam juriſdictione, & auctoritate coactiva pollet; ratio eſt quia Lex eſt eſſentialiter propter bonum commune; ergo non poteſt ferri niſi ab eo qui præeſt communitati perfectæ, habetque jus illam regendi, refractarios coercendi, tranſgreſſores puniendi, &c. per quod iterum Lex differt a præcepto quod a quocumque ſuperiore particulari imponi poteſt.

Porro communitas duplex eſt, perfecta & imperfecta.

Communitas *perfecta*, eſt ea quæ ſibi ſufficit ad aſſequendum finem ad quem inſtituta eſt, nempe ad conciliandam & conſervandam pacem ac tranquillitatem publicam, ut Eccleſia, Regnum, Provincia ſui juris, &c.

Communitas *imperfecta*, eſt ea quæ ſibi non ſufficit ad prædictum finem aſſequendum, ut familia, parochia, &c.

Dicitur 7. *Cum intentione obligandi ſubditos:* id eſt per modum præcepti, per quod Lex diſtinguitur a conſilio quod etſi recta ſit morum regula, per ſe tamen non obligat.

Reſolves: Omnes Legis proprietates eſſentiales contineri prædicta definitione; verum circa promulgationem controvertitur inter auctores, an ſcilicet ſit de eſſentia Legis, cui ut ſatisfiat.

CAPUT II.

An promulgatio ſit de eſſentia Legis.

Nota 1. PRomulgatio, eſt *authentica Legis notificatio eis facta a quibus Legislator vult eam impleri.*

Nota 2. Quæſtionem hic moveri de Legibus poſitivis; Lex enim naturalis vel promulgatione non eget, vel per ipſam ſui impreſſionem ſingulis

gulis hominum mentibus per modum habitus factam, ſatis promulgata eſſe intelligitur.

Nota 3. Quæſtionem non eſſe de Lege *in actu* 1. prout aptitudinem habet ad obligandum, ſed de Lege *in actu* 2. prout reipſa & de facto obligat.

Nota 4. In qualibet ſcholæ opinione promulgatio neceſſaria eſt ad hoc ut Lex obliget; nam Legiſlator nec poteſt, nec vult obligare niſi poſt debitam voluntatis ſuæ manifeſtationem; ſed controverſia eſt de modo quo promulgatio eſt neceſſaria ad Legem, an per modum partis eſſentialis, an per modum conditionis ſine qua Lex non obligaret? His notatis.

Dico, *Promulgatio eſt complementum eſſentiale Legis, prout actu & de facto obligantis.*

Prob. Voluntas Legiſlatoris non habet completam rationem Legis niſi accedente promulgatione; ergo promulgatio eſt complementum eſſentiale Legis.

Prob. ant. Tum quia voluntas illa nullam habet efficaciam donec accedat promulgatio; tum quia per promulgationem conſtituitur formaliter in eſſe regulæ cui ſubditus ſe conformare debet, juxta illud D. Aug. (*a*) *Leges inſtituuntur cum promulgantur.*

Objicies 1. Quod ſupponit Legem jam in ſuo eſſe formali conſtitutam, non eſt de eſſentia Legis; atqui promulgatio ſupponit Legem jam in ſuo eſſe conſtitutam.

Reſp. nego min. Prob. Lex eſt regula, promulgatio vero eſt regulæ applicatio; atqui applicatio regulæ non eſt de eſſentia regulæ; ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Promulgatio eſt applicatio regulæ ſumptæ incomplete, *conc. major.* ſumptæ com-

(a) D. Aug. apud Gratianum diſt. 4. cap. 3.

complete, *nego maj.* atqui applicatio regulæ, non eſt de eſſentia regulæ ſumptæ incomplete, *conc. min.* ſumptæ complete, *nego min.* Itaque Lex & regula incomplete ſumpta eſt voluntas interna Legiſlatoris, Lex vero complete ſumpta eſt eadem voluntas rite ſignificata & applicata per promulgationem, & ideo promulgatio eſt complementum eſſentiale Legis complete ſumptæ.

Inſt. Promulgatio eſt tantum ſignum Legis; ergo non eſt pars eſſentialis Legis.

Reſp. diſt. antec. Eſt ſignum Legis ſumptæ incomplete, *conc. antec.* ſumptæ complete, *nego ant. & conſeq.* Reſponſio patet ex ſuperiori argumento.

Objicies 2. Lex obligat non ſolum eos quibus jam innotuit, ſed & eos quibus eſt incognita; (ut patet in Legibus irritantibus contractus quæ producunt effectum in iis qui nullam Legis notitiam habuerunt;) ergo promulgatio non eſt neceſſaria ut Lex obliget

Reſp. nego conſeq. Aliud eſt enim Legis divulgatio, aliud promulgatio, ut notant Salmanticenſes (*b*), ad divulgationem requiritur ut Lex cuilibet ſubdito in particulari innoteſcat; ad promulgationem vero ſatis eſt ſi Lex communiter promulgata fuerit, ita ut cuilibet particulari facile innoteſcere poſſit. Porro ad valorem Legis non requiritur divulgatio, ſed ſufficit promulgatio, qua poſita omnes Lege conſtringuntur ſive qui eam norunt, ſive qui eam ignorant invincibiliter, licet contra eam agentes non peccent formaliter propter ignorantiam invincibilem qua ſupponuntur laborare, & quæ eos excuſat a peccato, ſed non eos red-

(*b*) Salmant, cap. 1. num. 74.

reddit habiles ad actus, ad quos per Legem ſunt inhabiles facti.

Quæres 1. *An Lex prioris Legis revocatoria debeat promulgari?*

Nota. Lex alia eſt favorabilis, alia odioſa.

Lex *favorabilis*, eſt ea quæ eſt præter jus commune, & nulli affert præjudicium, v. g. privilegium audiendi miſſam tempore interdicti.

Lex *odioſa*, eſt ea quæ juri communi adverſatur, aut alteri nocet, tale eſt privilegium habendi plura beneficia, Itaque

Reſp. Lex revocatoria prioris Legis debet promulgari, niſi Lex prior fuerit odioſa. Ratio eſt quia Lex revocatoria eſt vera Lex habens vim regulandi & obligandi ſubditos; atqui vera Lex debet promulgari; ergo.

Dixi: *Niſi Lex prior fuerit odioſa:* qua Lex revocatoria Legis odioſæ, eſt favorabilis; atqui ex Juris axiomate: *in favorabilibus neceſſaria non eſt promulgatio;* ergo.

Reſolves 1. Promulgationem non requiri in privilegii odioſi revocatione, cum talis revocatio ſit favorabilis; bene vero in revocatione privilegii favorabilis, cum talis revocatio ſit odioſa; odioſum enim videtur alicui ſubſtrahere beneficium quod nulli nocet.

Reſolves 2. Plurimas facultates quæ in Concilio Tridentino Epiſcopis largiuntur, eſſe ubique terrarum validas, licet in ſingulis provinciis Concilium non ſit promulgatum; quia ſubſtractio harum facultatum quæ jure communi Epiſcopis competunt, ipſis erat oneri.

Quæres 2. *Quomodo Leges promulgentur?*

Reſp. Leges diverſimode promulgari juxta Legum diverſitatem, namque:

1. Lex divina promulgatur totidem modis, quot Deus voluntatem ſuam nobis poteſt manifeſtare, quod fit tripliciter: 1. *per internam*

reve-

revelationem; ſic ſpiritus Jeſu ſegregari juſſit Saulum & Barnabam ad opus, ad quod aſſumpſerat eos. 2. *per externam locutionem abſque ſolemnitate:* ſic Chriſtus mandata ſua tradidit Apoſtolis. 3. *Per externam locutionem cum ſolemnitate;* ſic Lex moſaica in monte Sinai (*c*), & Lex evangelica in die Pentecoſtes (*d*) nobis promulgata eſt.

2. Lex humana debet ſolemniter promulgari ut vim obligandi obtineat. Unde licet omnes ſubditi certo ſcirent Legem eſſe conditam, imo & ſigillo publico munitam, ad eam tamen non tenerentur, donec ritu ſolemni, juxta morem patriæ, promulgaretur.

Quæres cur Lex humana ſolemnitatem promulgationis requirat, non vero divina?

Reſp. Ratio eſt quia Legiſlator humanus duplicem ſuſtinet perſonam; unam privatam, qua par eſt aliis hominibus; aliam publicam, qua ſuperior eſt aliis & ſecundum quam ſolam Leges condendi auctoritate pollet; ut ergo conſtet certo quod ex publica poteſtate velit obligare ſubditos, debet id per aliquam publicam cæremoniam teſtari; econtra Deus cum ſummam atque independentem in nos poteſtatem habeat, ſufficit quod de ejus voluntate conſtet, ut ad eam implendam diſtricte adſtringamur.

CAPUT III.

An Lex prout in Legiſlatore ſpectatur in actu intellectus vel voluntatis, formaliter conſiſtat.

Nota. IN ſuperiore legem ferente duo ſunt actus; 1. Eſt actus intellectus, ſeu judicium

(c) Exod 20. v. 18. (d) Act. 2. v. 2. & 3.

dicium dictans Legiſlatori, conducere ad bonum commune, ut hoc vel illud præcipiat aut vetet ſubditis. 2. Eſt actus voluntatis quo Legiſlator pro jure ſuo vult, ſtatuit, ac præcipit aliquid fieri vel omitti a ſubditis. Circa quod quæritur in quo actu proprie ſita ſit Legis eſſentia.

Dico, Lex præſuppoſitive conſiſtit in actu intellectus; & formaliter in actu voluntatis.

Prob. 1. *pars*. In illo actu Lex præſuppoſitive conſiſtit, qui prævie requiritur ex parte Legiſlatoris; atqui actus intellectus prævie requiritur ex parte Legiſlatoris: debet enim Legiſlator varia media & eorum cum fine proportionem cognoſcere: ergo in actu intellectus Lex præſuppoſitive conſiſtit.

Prob. 2. *pars:* 1. Ex Scriptura; ubi Lex divina ſæpe dicitur voluntas Dei: ſic Pſ. 39. *In capite Libri ſcriptum eſt, ut facerem voluntatem tuam:* id eſt Legem ut ex his verbis immediate ſequentibus manifeſtum eſt: *Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei*. Et Pſ. 102. *Notas fecit vias ſuas Moyſi, & filiis Iſrael voluntates ſuas:* id eſt Leges & Præcepta.

Prob. 2. Lex conſiſtit eſſentialiter in eo actu per quem Legiſlator ſubditos ad agendum vel omittendum aliquid, obligat; atqui per ſolum actum voluntatis obligat ſubditos; ergo, &c. *Prob. min.* Eatenus Legiſlator ſubditos obligat quatenus imperat, præcipit, & vult aliquid fieri vel vitari, non quatenus judicat melius eſſe ad commune bonum ut hoc fiat, quam iſtud, alias Lex non differet a conſilio; atqui imperium, præceptum, volitio, actum voluntatis evidenter arguunt; ergo Legiſlator per ſolum actum voluntatis, obligat ſubditos: unde Princeps dum Legem fert his utitur verbis: *ſic volo, ſic jubeo, &c.*

Objicies 1. Lex in Scriptura ſæpe vocatur *Lumen;*

men, *Lux*, *Lucerna illuminans oculos*: atqui hæc ſoli intellectui conveniunt. Ergo.

Reſp. diſt. maj. Lex eſt *Lux*, *Lucerna*, *&c.* ſi conſideretur relative ad hominem cui imponitur, *conc. maj.* per legem enim quiſque intelligit quid faciendum ſit aut omittendum: ſi conſideretur prout eſt actus Legislatoris eam ſancientis, *ſubdiſt.* eſt lumen præſuppoſitive, *conc. maj.* eſt lumen formaliter, *nego maj.* & ſic diſtincto conſequente, *nego conſeq.*

Inſt. 1. Atqui Lex prout eſt actus Legislatoris, eſt actus intellectus formaliter; ergo.

Prob. ſubſumpt. Lex definitur, *ordinatio rationis;* atqui ordinatio rationis, eſt actus intellectus, non voluntatis; ergo Lex eſt formaliter actus intellectus.

Reſp. nego min. Nam illa definitionis particula: *ordinatio rationis*, importat actum voluntatis formaliter, & actum intellectus præſuppoſitive, ita ut tò *ordinatio* ſignificet formaliter actum voluntatis ſtatuentis & imperantis, & ideo ponitur *in recto*: & tò *rationis* ſignificet actum intellectus prærequiſitum ad hoc ut voluntas recte ordinet & imperet, & ideo ponitur *in obliquo*, habetque rationem connotati. Unde apparet Legem ne partialiter quidem conſiſtere in actu intellectus.

Inſt. 2. Lex eſt eſſentialiter regula agendorum & vitandorum; ſed regula eſt actus ſolius intellectus; ergo.

Reſp. nego min. Regula enim non minus eſt actus voluntatis quam intellectus, nam ſubditus in tantum regulatur & dirigitur, in quantum vult & facit quod ſuperior vult fieri; ſicut ergo voluntas divina eſt regula voluntatis creaturarum, ut docet D. Thom. (e) dicens:

ad

(e) D. Thom. 1. 2. q. 19. art. 9. in fine corp.

ad hoc quod voluntas hominis ſit bona, requiritur quod conformetur voluntati divinæ. Ita voluntas recta aliorum Legislatorum eſt regula ſecunda participata a prima, cui proinde ſubditi tenentur ſe conformare.

Inſt. 3. Lex eſt idea cui actus noſtri conformes eſſe debent; ſed idea eſt actus intellectus, non voluntatis; ergo.

Reſp. diſt. maj. Lex in mente ſubditorum eſt idea, *conced. maj.* Lex ex parte Legislatoris, *ſubdiſt.* eſt idea præſuppoſitive quatenus in Legislatore præſupponitur mentis actus quo concipit aliquid bono communitatis congruere, *conced.* formaliter, quatenus id quod conveniens eſſe concepit obſervari mandat, *nego maj.* Sic enim eſt imperium, ſed voluntatis eſt imperare.

Objicies 2. Lex naturalis non eſt actus voluntatis; ergo.

Reſp. 1. *tranſeat ant. nego conſeq.* Neque enim hic agimus de regulis internis actuum humanorum, prout eſt Lex naturalis; ſed de externis, Lege ſcilicet poſitiva divina & humana.

Reſp. 2. *diſt. ant.* Lex naturalis non eſt actus voluntatis prout eſt in homine, *conc. antec.* ſic enim potius eſt natura ipſa rationalis quam actus voluntatis aut intellectus; Lex naturalis prout eſt in Deo Legislatore, qui mandat ut huic Legi menti noſtræ inditæ, nos conformemus, *nego ant.* Unde dixi *tranſeat*.

DISSERTATIO II.

De Legibus in particulari.

Nota. CUm Lex communiter dividatur in Legem æternam, naturalem, poſitivam divinam, & poſitivam humanam, hanc diſſertationem in totidem capita diſtribuemus.

CAPUT PRIMUM.

De Lege æterna.

Nota. DE Lege æterna multa hic congerunt Theologi non minus obſcura quam ad praxim inutilia; unde pauca de ipſa variis quæſtiunculis elucidabimus. Itaque

Quæres 1. *Quid ſit Lex æterna?*

Reſp. Recte definitur a D. Aug. (*f*) *Ratio divina, vel voluntas ordinem naturalem ſervari jubens, & perturbari vetans.*

Dicitur 1. *Ratio divina:* id eſt in mente divina exiſtens, per quod differt a Lege naturali quæ menti humanæ eſt inſita, quæ conſequenter Legi æternæ ſuperaddit promulgationem per lumen naturale factam.

Dicitur 2. *Vel voluntas:* per quod differt ab ideis divinis, quæ ad intellectum pertinet: Lex æterna vero pertinet formaliter ad voluntatem; ratio diverſitatis eſt quod ideæ verſentur circa res repræſentandas: Lex vero æterna circa eaſdem ut gubernandas.

Dicitur 3. *Ordinem naturalem ſervari jubens, &c.*

(f) Auguſt. l. 22. contra Fauſt. cap. 27.

&c. id eſt ordinem generalem ad quem res ſunt inſtitutæ, v. g. quod ignis ſurſum, lapis deorſum inclinetur, unde verſatur circa bonum univerſi, per quod differt à providentia quæ verſatur circa bonum ſingulare uniuſcujuſque creaturæ, quam ad finem ſibi proprium ordinat juxta dictamen Legis æternæ; proindeque Lex æterna eſt veluti regula providentiæ.

Quæres 2. An omnia ſubjiciantur Legi æternæ?

Reſp. Omnes motus & operationes creaturarum ſive rationalium, ſive irrationalium ſubjiciuntur Legi æternæ, ſed diverſo modo.

Prob. de actibus & motibus irrationalium; Illa Legi æternæ ſubjiciuntur, quæ fiunt ex inſtinctu & naturali inclinatione a Deo creaturis irrationalibus impreſſo per quem in fines ſibi convenientes feruntur; atqui taliter fiunt actus & monitiones creaturarum irrationalium; ergo. Unde Pſalm. 148. *Ignis, grando, nix, glacies, & ſpiritus procellarum, quæ faciunt verbum ejus,* id eſt voluntatem.

Prob. De actionibus creaturarum rationalium: actiones rationalium vel ſunt bonæ vel malæ; ſi ſint bonæ, fiunt ex Dei directione & motu; ſi ſint malæ, ab æterna Lege prohibentur, permittuntur tamen, ut in pœnis quibus poſtea puniendæ ſunt, juſtum Dei judicium eluceſcat, ait D. Auguſt. (*g*) ergo ſubjiciuntur Legi æternæ.

Dixi 1. *Creaturarum:* quia nec natura, nec voluntas divina Legi æternæ ſubjiciuntur, nam inter eas & Legem æternam eſt perfecta identitas, nihil autem ſibi ipſi poteſt ſubjici; ergo.

Dixi 2.

(*g*) D. Auguſt. l. 5. Confeſſ. cap. 2.

Dixi 2. *Licet diverſo modo:* quia creaturæ rationales ſubjiciuntur Legi æternæ, ut præcipienti & obliganti, irrationales vero illi ſubjiciuntur tantum ut ordinanti & moventi illas ad fines ſuos, non vero ut præcipienti quia non ſunt capaces præcepti & obedientiæ, ex quo conſtat Legem æternam non habere rationem Legis proprie dictæ reſpectu creaturarum irrationalium; ſed

Quæres 3. An Lex æterna ſit Lex proprie dicta reſpectu creaturarum rationalium?

Reſp. Etiam reſpectu earum non fuit Lex proprie & complete donec tranſiit in Legem naturalem; ratio eſt quia ipſi deerat promulgatio, quam oſtendimus eſſe complementum eſſentiale Legis.

Quæres 4. An omnes Leges a Lege æterna deriventur?

Reſp. affirm. & Prob. Ex Prov. 8. ubi de Lege æterna dicitur: *Per me Reges regnant:* id eſt accipiunt poteſtatem Leges condendi; *& Legum conditores juſta decernunt:* id eſt in tantum juſta præcipiunt, in quantum Legi meæ ſeſe conformant.

Ratio eſt quia in omnibus moventibus ordinatis, virtus ſecunda moventis derivatur a primo; atqui Lex æterna eſt ratio gubernationis in ſupremo gubernante; ergo neceſſe eſt quod omnes rationes gubernationis quæ ſunt in inferioribus gubernantibus a Lege æterna deriventur.

Quæres 1. Quomodo Leges ab æterna derivantur?

Reſp. Derivantur diverſimode, nam Lex divina ab æterna immediate profluit; Lex naturalis mediante lumine rationis; Lex humana vero mediante poteſtate Principibus communicata vel ab ipſo Deo immediate, vel mediante Reipublicæ conſenſu.

Dices 1.

Dices 1. Lex æterna non eſt cauſa exemplaris aliarum Legum; ergo aliæ Leges non derivantur ab illa.

Reſp. nego ant. Prob. Legislatores inferiores non poſſunt in Legem æternam intueri; ergo.

Reſp. nego ant. Nam intuentur Legem æternam in lumine naturali; Deus enim impreſſit hominum mentibus non obſcura Legis æternæ veſtigia; ſic per lumen naturale cognoſcimus Legem æternam ſtatuentem v. gr. *Deum eſſe colendum*, *nemini faciendam eſſe injuriam*.

Dices 2. Lex humana non derivatur a Lege æterna; ergo non omnis Lex derivatur ab æterna.

Reſp. nego ant. Prob. Si Lex humana derivaretur ab æterna, obligaret jure divino; atqui falſum conſequens.

Reſp. nego ſequel. maj. Eæ enim ſolum Leges jure divino obligant, quas Deus per ſe & immediate tulit, eæ vero quas homines per poteſtatem a Deo acceptam ferunt, obligant ſolum jure humano, licet *mediate*, obligent ex parte Dei propter poteſtatem ab ipſo Legislatoribus inferioribus traditam.

Inſt. Leges humanæ ſunt mutabiles, ergo non derivantur a Lege immutabili.

Reſp. nego conſeq. Imo Lex æterna præcipit ut Leges humanæ ſint mutabiles pro variis temporum, locorum & perſonarum circumſtantiis.

Nota Ex D. Aug. (*h*) nomine Legis æternæ intelligi veritatem incommutabilem, quare hæc vox, *æterna*, non tam durationem Legis quam ejus neceſſitatem & immobilitatem ex uſu ſignificat; & ideo quamvis divinæ voluntatis decretum

(h) Aug. l. de vera relig. cap. 13.

cretum in quo Lex divina poſitiva conſiſtit, extiterit ab æterno, non propterea Lex illa dicitur *æterna*.

CAPUT II.

De Lege naturali.

Nota. DAri aliquam Legem naturalem conſtat ex Apoſt. (*i*) dicente: *Gentes quæ Legem, ſcriptam, non habent; naturaliter ea quæ Legis ſunt faciunt*, id eſt ea quæ Lex Scripta præſcribit.

De hac Lege quærimus 1. Quid ſit; 2. Quodnam ſit ejus objectum; 3. An poſſit pati mutationem aut interpretationem; 4. An poſſit admittere diſpenſationem.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Lex naturalis?

Quæres 1. QUid ſit Lex naturalis?

Reſp. Definitur a D. Thoma 1. 2. quæſt. 91. artic. 2. *Participatio legis æternæ in rationali creatura dictans & præſcribens, illud eſſe agendum, quod eſt intrinſece bonum, & per ſe neceſſarium ad finem naturæ rationalis, & illud fugiendum, quod eſt intrinſece malum*.

Dicitur 1. *Participatio legis æternæ*: quia illius eſt fulgor, & radius: per quod convenit omnibus legibus poſitivis: omnes enim, ſi juſtæ ſint, ab æterna derivantur.

Dicitur 2. *In rationali creatura*: quia ipſi ab Auctore naturæ imprimitur; per quod differt a le-

(i) Roman. 2.

a legibus poſitivis, quarum nullum veſtigium in cordibus noſtris reperitur, ſed ſunt prorſus extrinſecæ, ut Lex Miſſam audiendi.

Dicitur 3. *Dictans*, per lumen naturale, a quo promulgatur.

Dicitur 4. *Et præſcribens, illud eſſe agendum quod eſt intrinſece bonum, &c.* Quia, quæ per legem naturalem præcipiuntur, vel prohibentur, non ſunt bona, quia præcepta; & mala, quia prohibita, ſed econtra ſunt præcepta, quia bona: & prohibita, quia mala ſunt, & naturæ rationali indecentia. Hinc lex naturalis ſupponit in objecto honeſtatem, quam præcipit, & malitiam, quam prohibet, ad differentiam legis poſitivæ, quæ neceſſario non ſupponit, ſed inducit in objectum bonitatem, aut malitiam.

Dicitur 5. *Et per ſe neceſſarium ad finem naturæ rationalis.* Quia licet id omne, quod præcipit Lex naturalis, ſit honeſtum, tamen non præcipit id omne, quod eſt honeſtum, ſed illud ſolum, cujus omiſſio dedecet naturam rationalem; & idcirco neceſſarium eſt, ut hominis vita naturæ rationali conformetur: ſunt enim quædam honeſta, quæ ſine vitio & naturæ rationalis dedecore poſſunt omitti, qualia ſunt ea, quæ ſunt conſilii, non præcepti.

Quæres 2. Utrum ſit aliquod diſcrimen inter legem naturalem, ſynderesim, & conſcientiam?

Reſp. Affirmative: Nam *lex naturalis* eſt ipſa ordinatio divinæ voluntatis nobis impreſſa: Synderesis vero eſt habitualis cognitio, & conſervatio illius ordinationis: & *Conſcientia* ejuſdem ordinationis applicatio actualis alicui particulari hic & nunc agibili. Porro cum hæc diſcrimina ſint ſatis metaphyſica, non impe-

diunt, quominus lex naturæ, ſynderesis, & conſcientia ſæpe confundantur a Theologis.

Quæres 3. In quo lex naturalis differt a jure gentium?

Reſp. In hoc differt, quod *lex naturalis* ſit omnibus hominibus innata: *jus vero gentium ſit communi gentium conſenſu, & uſu introductum.* Ex quo apparet, jus gentium ad jus poſitivum eſſe reducendum, non vero ad jus naturale; licet etiam ad illud natura vehementer inclinet, eſt tamen præter jus naturale, v. gr. ſecundum jus naturale poſſunt dividi agri, quos natura expoſuit in communi; e contra jus gentium ſtatuit, ut de facto dividantur ad vitandam negligentiam in colendis agris, ac reipublicæ perturbationem. Item jus naturale permittit, ut inter homines ſint libera commercia: jus gentium vero id ſtatuit, ita ut illorum impeditio ſit violatio juris gentium, & ſignum inimicitiæ.

QUÆSTIO II.

Quodnam ſit objectum Juris naturalis?

Quæres 1. QUænam *pertineant ad Legem naturæ?*

Reſp. Ad Legem naturæ pertinent omnia præcepta ad quæ ex natura rei obligamur, & independenter a quacumque lege poſitiva, talia ſunt:

1. Univerſaliſſima principia practica cuilibet naturaliter nota, qualia ſunt iſta: *bonum eſt faciendum, malum eſt fugiendum. Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.* Quæ non tam dicenda ſunt præcepta, quam præceptorum omnium principia.

2. Ea præcepta quæ ex primis principiis per faci-

facilem & evidentem diſcurſum deducuntur; ſic ex hoc principio, *quod tibi fieri non vis alteri ne feceris:* iſta concluduntur, *ergo non eſt occidendum*, *non eſt furandum*, & cætera præcepta decalogi, excepto 3. de Sabbati ſanctificatione quod licet ſit Legis naturalis quatenus cultum Dei præcipit, eſt tamen Legis divinæ poſitivæ quatenus ad talem cultum determinat certum diem potius quam alterum.

3. Ea præcepta ex primis principiis non niſi difficili nec ſtatim obvio diſcurſu deducuntur, quomodo ex hoc principio, *quod tibi fieri non vis*, &c. concluditur; *ergo ne divitibus quidem danda eſt pecunia ad uſuram.*

Dices: Concluſiones remotæ a primis principiis non pertinent ad Legem naturæ ergo.

Reſp. nego ant. Prob. Quod non eſt omnibus notum non pertinet ad Legem naturæ; atqui concluſiones a primis principiis remotæ non ſunt omnibus notæ; ergo.

Reſp. nego maj. Neque enim neceſſe eſt præcepta Legis naturæ eſſe omnibus nota, ſed ſufficit ut tam neceſſariam habeant cum primis principiis connexionem, ut independenter ab omni Lege poſitiva, & ex natura rei vera ſint, ſive interim eorum veritas facile aut difficile cognoſcatur.

Prob. maj. Quod non eſt ingenitum, non pertinet ad Legem naturæ; ſed quod non eſt omnibus notum, non eſt ingenitum: ergo quod non eſt omnibus notum, non pertinet ad Legem naturæ.

Reſp. diſt. maj. Quod nullo modo eſt ingenitum, *conced. maj.* quod non eſt ingenitum formaliter & in ſe, ſed eſt ingenitum radicaliter, *nego maj.* atqui quod non eſt omnibus notum, non eſt ingenitum, formaliter & in

ſe, *conced. min.* radicaliter, *nego min.* Porro cognitio præceptorum naturalium eſt ingenita in primis principiis, quatenus per vim quamdam nobis a natura inditam a primorum principiorum cognitione, ad concluſionum ex iis dimanantium notitiam, aſſurgimus. Ex qua reſponſione,

Colliges, Legem naturalem eſſe in ſe ſimpliciter unam; quia licet præcepta Legis naturæ ſint plura, omnia tamen radicaliter continentur in primo illo & univerſaliſſimo principio, *bonum eſt faciendum, & malum fugiendum*; quod eſt unum; unde ab unitate radicis ac primi principii Lex ipſa naturalis ſimpliciter dicitur una.

Quæres 2. An Actus virtutum moralium pertineant ad Legem naturæ?

Reſp. affirm. Si ſpectentur ſecundum rationem genericam qua ſunt virtuoſi; *negative* vero ſi ſpectentur ſecundum proprias ſuas ſpecies. Ita D. Thomas (*l*)

Prob. & declaratur reſponſio hoc exemplo: actus temperantiæ v. gr. ſecundum ſuam rationem genericam, talis eſt ut ad eum natura inclinet, ſicque ad Legem naturæ dicitur pertinere; quod autem per abſtinentiam a carnibus, & per jejunium quadrageſimale debeat exerceri, hoc non eſt a lege naturali ſed poſitiva, pendet enim ex voluntate & præcepto Eccleſiæ; ergo.

Dices: Omnia peccata non ſunt contra naturam; ergo nec omnes actus virtutum moralium ad Legem naturæ pertinent.

Reſp. diſt. ant. Non ſunt contra naturam animalem, ſeu omnibus animalibus communem, *conc.*

(l) D. Thom. 2. 2. q. 94. art. 3.

conc. contra naturam rationalem, ſeu contra rationem quæ eſt natura hominis, *nego antec.* Porro licet nefanda carnis peccata, ut ſodomia, beſtialitas, mollities, dicantur per antonomaſiam, peccata contra naturam, quia contra inclinationem naturalem omnibus animalibus inſitam, pugnant; tamen omnia peccata ſunt contra naturam hominis quia omnia contrariantur rationi quæ eſt natura hominis.

Quæres 3. An pertineat ad Legem naturalem ut actus virtutis fiat ex motivo honeſto & virtuoſo?

Reſp. affirm. Cum D. Thom. (*n*); ratio eſt quia Lex naturalis præcipit ut hominis actus ſint ſemper rectæ rationi conſentanei; atqui actus virtutum facti ex motivo pravo non ſunt rectæ rationi conſentanei: cum recta ratio dictet eum ſolum actum eſſe bonum & laudabilem qui habet objectum legitimum, finem honeſtum, & circumſtantias objecto debitas; ergo pertinet ad Legem naturæ ut actus virtutum fiant ex fine honeſto.

Dices: Poteſt quis reſtituere debitum ex malo fine, facere eleemoſynam ob vanam gloriam, &c. & tamen ſervavit reipſa præceptum reſtitutionis, & eleemoſynæ: ergo Lex naturalis non obligat ut reſtitutio & eleemoſyna fiant ex motivo honeſto.

Reſp. diſt. conſeq. Lex naturalis particularis de reſtitutione & eleemoſyna, non obligat, &c. *conced.* intendit enim duntaxat honeſtatem propriam ſui motivi formalis, ſic præceptum de eleemoſyna intendit ſublevationem pauperis. Lex naturalis generalis obligans ad ſemper agendum conformiter rectæ rationi, id eſt ad facienda bona bene; *nego conſequentiam*.

QUÆ-

(m) D. Thom. ibidem.

QUÆSTIO III.

An lex naturalis poſſit pati mutationem aut interpretationem?

Dico 1. LEx *naturalis non poteſt mutari proprie, ſed ſolum improprie.*

Prob. 1. *pars:* Legem mutari proprie, eſt Legem deſinere vel *per ſe ipſam*, vel per *abrogationem, derogationem & irritationem*; atqui Lex naturalis neutro modo poteſt deſinere; ergo. Nam

1. Non poteſt deſinere per ſe ipſam, Lex enim deſinit per ſe ipſam; 1. cum lata eſt pro certo tantum tempore; 2. cum de juſta fit injuſta; atqui Lex naturalis nec eſt lata pro certo tantum tempore, ſed in perpetuum; nec poteſt de juſta fieri injuſta, cum nihil præcipiat quod non ſit intrinſece & ex natura rei bonum, nihilque prohibeat quod non ſit intrinſece malum; ergo non poteſt deſinere per ſe ipſam.

2. Non poteſt deſinere *per abrogationem, &c.* nam Deus non poteſt abrogare, irritare Legem æternam, cum ſit indefectibilis, & tam neceſſaria quam ipſe Deus cui indentificatur; ergo nec poteſt abrogare Legem naturalem quæ nil eſt aliud quam Legis æternæ fulgor & radius, eadem præſcribens & vetans quæ Lege æterna vetantur & præcipiuntur.

Prob. 2. *pars:* Mutatio improprie dicta fit 1. *per additionem*, cum nempe Legi nova Lex ſuperadditur; 2. *per ſubſtractionem materiæ*: cum nempe id quod erat materia Legis naturæ, deſinit eſſe ejuſdem Legis materia ob quamdam circumſtantiam advenientem; atqui Lex naturalis poteſt mutari 1. *per additionem*, quia

de

de facto multa præcepta illi addita ſunt per Leges poſitivas divinam & humanam; 2. *per materiæ ſubſtractionem*, quia materia Legis naturalis interdum mutari poteſt maxime in iis quæ pendent a ſupremo Dei dominio, & a libera hominum voluntate: ſic v. g. alienum retinere invito Domino, eſt materia Legis naturalis prohibentis, per legitimam præſcriptionem deſinit eſſe materia illius Legis, quia deſinit eſſe alienum, proindeque poteſt invito Domino retineri.

Dices contra primam partem: Lex naturalis in multis fuit mutata; ergo.

Reſp. nego ant. Prob. Jure naturali homo erat liber, omnia erant communia, & tamen jure gentium eſt introducta bonorum diviſio, & ſervitus; item jure naturæ valebat matrimonium ſolo conſenſu contrahentium, ac teſtamentum ſola donatione teſtatoris ſine ſolemnitatibus, & tamen Lex humana iſta irritat; ergo Lex naturalis in multis fuit mutata.

Reſp. diſt. ant. Prædicta ſunt de jure naturali permiſſivo, *conc. antec.* præceptivo, *nego ant.* Id eſt jus naturale permittit quidem ut homo ſit liber, ut bona ſint communia, ut matrimonium clandeſtinum & teſtamentum ſine ſolemnitatibus, valeant; non tamen præcipit ut hæc ita ſe habeant, adeoque non prohibet quin oppoſitum poſſit ſtatui ubi id exigit bonum commune, cumque ſtatuitur, Lex naturalis non mutatur proprie, ſed tantum improprie *per additionem*.

Dico 2. Simplex interpretatio locum habet in Lege naturali, non vero epikeja, idem dic de Lege divina poſitiva.

Prob. 1. pars: Interpretatio ſimplex, eſt ſimplex Legis terminorum expoſitio; atqui Legis naturalis termini quandoque exponi debent:

ſic

ſic hoc præceptum, *non occides*, exponi debet de occiſione facta *auctoritate privata*, vel *extra caſum juſta defenſionis*, cum hi caſus in univerſalitate Legis naturalis non comprehendantur; ergo.

Prob. 2. *pars* : Epikeja eſt benigna & rationabilis declaratio qua decernitur caſum aliquem particularem, ob ſuas circumſtantias, non comprehendi Lege quamvis per verba generalia lata; ergo epikeja locum non habet in Lege quæ non fertur per verba generalia, ſed excipit omnes caſus excipiendos; atqui Lex naturalis non eſt lata per verba generalia & excipit omnes caſus excipiendos; eſt enim ordinatio divina quæ præcipit omnia & ſingula quæ ſunt rectæ rationi conſentanea, & prohibet quæ ipſi ſunt diſſentanea; ergo epikeja locum non habet in Lege naturali.

QUÆSTIO VI.

An Lex naturalis poſſit admittere diſpenſationem?

Nota 1. HIc non quæritur utrum homo a præceptis Legis naturalis diſpenſare poſſit: certum eſt enim inferiorem non poſſe diſpenſare in Lege ſuperioris.

2. Non quæritur utrum Deus poſſit improprie diſpenſare ab iis Legis naturæ præceptis quorum materia pendet ab ejus dominio, certum eſt enim quod poſſit materiæ Legis apponere vel tollere circumſtantias quaſdam, quibus poſitis aut ſublatis actiones jam non ſunt Lege naturali prohibitæ, vel præceptæ, ſed

Quæſtio eſt utrum Deus pro ſuo abſoluto in omnia dominio poſſit aliquem ab obligatione Legis naturalis eximere in caſu in quo manentibus iiſdem circumſtantiis, & eadem materia, Lex

Lex alioqui vigeret, & de facto eos omnes obligat qui in iiſdem ſunt circumſtantiis; circa quod.

Dico, Deus in nullo Legis naturalis præcepto poteſt proprie & directe diſpenſare.

Prob. Diſpenſare proprie in Lege naturæ, eſt facere ut perſona aliqua non teneatur ſervare Legem naturalem, in iiſdem circumſtantiis, in quibus eam ſervandi obligatio incumbebat; atqui Deus eo modo nequit Legis naturalis obligationem tollere, ita ut v. g. alicui licitum ſit propria auctoritate hoſtem occidere, bona aliena quandiu ſunt aliena invito rationabiliter Domino ſurripere & retinere; ergo.

Prob. min. Deus non poteſt facere, ut quod eſt intrinſece contra rectam rationem, ſit honeſtum & licitum; atqui propria auctoritate hominem occidere, bona aliena furari, &c. eſt intrinſece contra rectam rationem; ergo Deus non poteſt facere ut ſit honeſtum & licitum, cum non poſſit mutare naturas rerum; ergo non poteſt illud permittere.

Objicies 1. Lex naturalis vetat innocentis occiſionem; furtum, fornicationem, poligamiam, diſſolutionem matrimonii, uſuram, mendacium, matrimonium fratris cum ſorore; atqui in his omnibus Deus diſpenſavit; nam

1. Diſpenſavit cum Abrahamo, ut ei liceret filium occidere.

2. Cum Iſraelitis, ut Ægyptiorum vaſa aurea furarentur.

3. Cum Oſea, ut fornicarie ad meretricem accederet.

4. Cum veteribus Patriarchis, ut plures haberent uxores.

5. Cum Judæis, ut ſecundas inirent nuptias.

6. Cum iiſdem, ut ab alienis ſumerent uſuras.

7. Cum obſtetricibus Ægyptiacis, ut mentirentur.

8. Cum primis hominibus ut proprias ſorores in uxores ducerent. Ergo.

Reſp. diſt. min. Diſpenſavit improprie ſubſtracta Legis materia, *conc. min.* proprie manente Legis materia, *nego min.* & diſtincto conſequente, *nego conſeq.* ad facta allata reſpondeo.

Ad 1. Deum ut ſupremum vitæ & necis Dominum prius dediſſe Abrahamo jus in vitam filii, quam illi præceptum de interimendo filio imponeret, & ſic ſubſtracta eſt materia Legis naturalis qua ea ſolum vetatur homicidii ſpecies quæ fit auctoritate privata.

Ad 2. *dico*, Deum ut ſupremum rerum omnium Dominum tranſtuliſſe in Iſraelitas dominium eorum quæ abſtulerunt ab Ægypto, unde quod rapuerunt non erat alienum, ſed ſuum, ſive titulo *donationis divinæ*, ſive titulo *mercedis*, continuis quibus oppreſſi fuerant laboribus, *debitæ*, nec hactenus redditæ ab Ægyptiis.

Ad 3. *dico*, Deum non conceſſiſſe Oſee ut accederet ad mulierem ante matrimonium initum, ſed præcepiſſe ut eam quæ prius fornicaria fuerat uxorem duceret, & ad eam affectu maritali accederet, in quo nihil eſt alienum a jure naturali.

Nec obſtat, Quod Deus dixerit Oſee, *fac tibi filios fornicationum*: eſt enim Hebraiſmus quo deſignantur filii progeniti ex matre quæ antea tota fuerat fornicationibus dedita, quomodo Exodi 7. virga Moyſis in ſerpentem converſa, nihilominus vocatur virga.

Ad 4. *dico*, Deum permiſiſſe veteribus Patriarchis plures habere uxores in quantum dominium corporis ab una uxore in plures diviſit, & ſic fuit tantum mutatio materiæ, non

autem

autem proprie dicta diſpenſatio a Lege naturali quæ non prohibet matrimonium unius cum pluribus quando Deus diſponit de jure matrimonii in bonum univerſi, & impedit incommoda quæ ex uxorum pluralitate ſequi poſſent.

Ad 5. Deum non permiſiſſe Judæis ut ſecundas inirent nuptias, niſi poſt irritatum vinculum prioris matrimonii, quod non eſt amplius contrarium juri naturali.

Ad 6. dico, Non conceſſiſſe Judæis ut ab omnibus alienis acciperent uſuras, ſed ab illis quibuſcum juſtum bellum gerebant, quibus non fortunas modo ſed & vitam eripere potuiſſent; unde quod exigebant erat ſuum jure belli, non alienum.

Ad 7. dico, Deum cum obſtetricibus non diſpenſaſſe in mendacio, eaſque vere peccaſſe mentiendo; neque Deum eas remuneraſſe propter mendacium, ſed propter bonam intentionem qua volebant prodeſſe Hebræis mulieribus, licet medium eſſet vitioſum.

Ad 8. dico, Matrimonium fratris cum ſorore inter filios Adami non fuiſſe prohibitum jure naturæ *compellente neceſſitate* (*n*) propagandi genus humanum, cum enim unicus mas & femina unica a Deo conditi fuiſſent, neceſſe fuit, ut ſorores fratribus commiſcerentur.

Inſt. Quando proprie diſpenſatur a Lege aliqua, fit neceſſario mutatio materiæ; ergo ex eo quod materia mutetur, non ſequitur quod diſpenſatio ſit impropria.

Reſp. nego ant. Nam in Lege poſitiva diſpenſatio fit ſine mutatione materiæ; ſed manente eadem materia Legislator pure & ſimpliciter reſtringit Legem eadem poteſtate qua eam tulit,

(n) Ut ait D. Aug. l. 15. de Civit. cap. 16.

ſit, & unice perſonam ſubditi ſubducit obligationi Legis, ita ut Legislator utendo poteſtate ſua, rebus iiſdem manentibus faciat id licere quod antea non licebat; Deus autem in allatis caſibus non uſus eſt poteſtate Legislatoris, ſed ſupremi Domini qui poteſt dominia mutare & transferre; unde fit ut quando materia præcepti talis eſt ut ejus honeſtas vel turpitudo non pendeat a ſupremo Dei dominio, non poſſit Deus nequidem improrie diſpenſare, ut patet in odio Dei, idololatria & mendacio.

Objicies 2. Votum & juramentum ſunt juris naturalis; atqui Deus per ſummum Pontificem in iis diſpenſat proprie; ergo.

Reſp. nego min. Diſpenſat enim tantum improprie votum & juramentum relaxando & tollendo, qua relaxatione facta tollitur obligatio juris naturalis de reddendo promiſſo.

Nota. An dari poſſit ignorantia juris naturalis, diximus in Tractatu de Actibus humanis.

CAPUT III.

De Lege poſitiva divina.

Nota. LEx divina dividitur in veterem ſeu Moſaicam, & novam ſeu Evangelicam, de quibus ſit.

QUÆSTIO I.

De Lege veteri, ſeu Moſaica.

Nota. PEr Legem veterem ſtricte intelligimus, eam quæ populo Iſraelitico data eſt & per Moyſen in Pentateuco promulgata; late vero intelligimus totam ſcripturam

veteris Teſtamenti. De hac Lege multa compendioſe a nobis ſunt expedienda; unde:

Quæres 1. *An Lex vetus fuerit bona & a Deo data?*

Nota, Utrumque negarunt Simon Magus & Marcionitæ, Manichæi & Priſcillianiſtæ, docentes duo eſſe prima rerum principia, alterum malum quod fuit auctor Legis veteris, quæ proinde fuit mala; alterum bonum quod fuit auctor Legis Evangelicæ quæ proinde eſt bona: hos ferit hic Concilii Toletani Canon: *Si quis dixerit eſſe alterum auctorem priſcæ Legis, alterum Evangeliorum, anathema ſit;* & contra quos:

Reſp. affirmative, Quoad utramque partem,

Prob. 1. *pars:* Ex Apoſt. (*o*) dicente: *Lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum, & juſtum & bonum:* Ratio eſt quia, illa Lex fuit bona quæ fuit regula morum, quam Chriſtus executioni mandavit; atqui Lex vetus fuit regula morum, omne bonum præcipiens, & omne malum prohibens, ipſam executioni mandavit Chriſtus qui de ſeipſo dicit (*p*): *non veni ſolvere Legem, ſed adimplere:* ergo.

Prob. 2. *pars*. Ex Matth. 15. ubi Chriſtus Scribis & Phariſæis dicit: *Quare tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? nam Deus dixit: honora patrem & matrem, &c.* Ergo.

Objicies contra 1. *part.* 1. Illa Lex erat mala cujus præcepta non erant bona; atqui præcepta Legis veteris non erant bona, juxta illud (*q*) *dedi eis præcepta non bona, & judicia in quibus non vivent:* ergo.

Reſp. nego min. Ad Textum dico illum non debe-

(o) Rom. 7. v. 12. (p) Matth. 5. v. 17.
(q) Ezechiel. 20. v. 25.

debere intelligi de Lege veteri, alias non diceretur ibidem v. 11. *Dedi eis præcepta mea quæ faciens homo vivet in eis*; ſed debet intelligi de tirannicis gentilium præceptis colendi Moloch per mactationem primogenitorum, quibus ſubdit Iſraelitas, permiſit Deus in pœnam ſuæ idololatriæ; unde addit Propheta, verſ. 26. *Et pollui eos in muneribus ſuis, cum offerrent omne quod aperit vulvam:* id eſt permiſi eos pollui in oblationibus quas per combuſtionem primogenitorum ſuorum offerebant in ſacrificium Moloch, de quo ſacrificio Pſalmiſta (r) ait: *immolaverunt filios ſuos & filias ſuas dæmoniis:* puta Moloch. Porro præcepta illa non erant bona, ſed peſſima & difficillima *in quibus non vivebant* Iſraelitæ, quia per ea eorum poſteritas, eorumque nomen ſuccidebatur.

Objicies 2. Ex Apoſt. (ſ) Lex *culpa* non vacavit; ergo.

Reſp. diſt. ant. Lex non vacavit culpa ſumpta pro infirmitate & imperfectione, *conc. ant.* ſumpta pro peccato quaſi aliquid mali contineret, *nego ant.* Alias non vocaretur *Lex ſancta* ab eodem Apoſt. (t) Porro Lex vetus in hoc erat infirma quod per ſe homines juſtificare & ſalvare non poterat.

Inſt. 1. Secundæ Cor. 3. Lex dicitur, *miniſtratio mortis, & miniſtratio damnationis:* ergo non vacavit peccato.

Reſp. diſt. ant. Lex eſt miniſtratio mortis occaſionaliter, *conc. ant.* per ſe, *nego antec.* Itaque Lex vetus per accidens fuit occaſio mortis, non quidem data ex fine Legis aut Legiſlatoris, quaſi cupiditati fomenta præberet, ſed ſumpta ex parte hominis nitentis in vetitum.

Inſt. 2.

(r) Pſalm. 101. v. 37. (ſ) Hebr. 8. v. 7.
(t) Rom. 6. verſ. 12.

Inſt. 2. Atqui Lex vetus per ſe & ex fine ſuo erat miniſtratio mortis: nam ex eodem Apoſt. Rom. 5. *Lex ſubintravit ut abundaret delictum*, ergo.

Reſp. nego conſeq. Particula enim *ut*, non ſignificat cauſam, ſed conſequentiam & occaſionem, ita ut ſenſus ſit, *Lex ſubintravit*, *unde factum eſt*, propter depravationem naturæ nitentis in vetitum, *ut abundaret delictum*, ſic interpretatur Corn. a Lapide juxta illud Apoſtoli cap. 7. *occaſione autem accepta*, *peccatum per mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam*. Id eſt homo in ſtatu peccati, peccatum ipſum occaſione Legis auxit.

Objicies 3. Lex vetus multa præcipiebat, aut permittebat rectæ rationi contraria. Ergo.

Prob. ant. Lex vetus 1. permittebat odium inimicorum *odio habebis inimicum tuum* (*u*). 2. Permittebat Legem talionis (*x*). Ergo.

Reſp. ad 1. *nego ant.* Nullibi enim in Lege permittitur odium inimicorum, econtra Levit. 19. dicitur: *non oderis fratrem tuum in corde tuo*: unde hæc verba: *odio habebis inimicum tuum*, dicta ſunt a Scribis Legem interpretantibus, & ex hoc textu Levit. 19. *diliges proximum tuum*, concludentibus; ergo *odio habebis inimicum tuum*, in quo redarguuntur a Chriſto (*y*).

Reſp. ad 2. Nego Legem talionis eſſe rectæ rationi contrariam; illud enim non eſt contrarium rectæ rationi, quod non eſt fomes, ſed limes vindictæ; atqui ex D. Aug. (*a*) Lex talionis *vindictæ & furoris non fomes*, *ſed limes eſt*

(u) Matth. 5. verſ. 43.
(x) Ibidem verſ. 38.
(y) Matth. 5. verſ. 39.
(a) D. Auguſt. l. 12. contra Fauſt. cap. 25.

eſt juſtus; prohibebat enim ne qui ab alio læſus fuerit aſperiori uteretur vindicta; ſicque per eam rudi populo conſtitutus eſt primus lenitatis gradus, nobis vero ſancita eſt perfectio, ut nullo modo vindicemus.

Objicies 4. Cum Janſenio (*b*) & Quenello (*c*); illa Lex non eſt bona quæ caret gratia ad illius obſervationem neceſſaria; atqui talis erat Lex vetus; ergo.

Reſp. nego min. Hominibus enim ſub Lege veteri conſtitutis non deerat gratia, quæ licet per Legem non daretur, una tamen cum Lege conferebatur, ut docet D. Thom. (*d*) his verbis: *dicendum quod quamvis Lex vetus non ſufficeret ad ſalvandum hominem, tamen aderat aliud auxilium a Deo hominibus ſimul cum Lege datum per quod ſalvari poterant; ſcilicet fides mediatoris, per quem juſtificati ſunt antiqui Patres, ſicut etiam nos juſtificamur: & ſic Deus non deficiebat hominibus quin daret eis ſalutis auxilia.*

Inſt. D. Aug. diſtinguit, eſſe ſub Lege, & eſſe ſub gratia; ergo Lex excludit gratiam.

Reſp. nego conſeq. Nam eſſe ſub Lege, eſt habere quidem gratiam ad Legem implendam, ſed hanc non habere ex vi ipſius Legis, & eſſe ſub gratia, eſt habere gratiam & quidem uberiorem, idque vi ipſius Legis gratiæ, ſeu Legis Chriſti.

Objicies contra ſecundam partem. Lex vetus eſt a Moyſe, ergo non eſt a Deo.

Reſp. diſt. ant. Ut Legis promulgatore, *conc. ant.* ut auctore, *nego ant.* colligitur *ex Malachia*

(b) Janſen. tom. 3 l. 1. cap. 8. & 11.
(c) Quenel. prop. 6. & 7.
(d) D. Thom. 2. q. 98. art. 2. ad 4.

chiæ 19. ubi Deus ait: *mementote Legis Moyſis ſervi mei, quam mandavi ei in Oreb.*

Quæres 2. *An Lex vetus fuerit imperfecta?*

Reſp. Fuit imperfecta negative; Illud enim eſt imperfectum negative, quod eſt alio minus perfectum; atqui Lex vetus fuit Lege nova minus perfecta; nam Lex nova per ſe hominem juſtificare poteſt; vetus vero non potuit hominem juſtificare niſi per fidem & merita Chriſti venturi; ergo. Unde *Hebr.* 7. Lex vetus dicitur reprobata *propter infirmitatem ejus & inutilitatem.*

Quæres 3. *Quot genera præceptorum complectebatur Lex vetus.*

Reſp. tria, Nimirum moralia, cæremonialia & judicialia, juxta illud (*e*): *loquar tibi mandata mea, & cæremonias & judicia.*

Præcepta moralia, ſunt ea quæ ordinantur ad mores juxta rectæ rationis normam componendos, continenturque in duabus Decalogi tabulis; in prima tabula ſcripta ſunt præcepta quæ Deum reſpiciunt; in ſecunda quæ proximum ſpectant; quæ omnia licet ſint juris naturalis, (excepta determinatione diei Sabbati), Legi tamen veteri tribuuntur, eo quod in ea renovata fuerint & exterius promulgata.

Præcepta cæremonialia, ſunt ea quibus certi ritus ad Dei cultum ordinati præſcribuntur; tales ſunt Sacrificiorum, Sacramentorum, & Feſtivitatum Leges.

Præcepta judicialia, ſunt ea quibus præſcribitur modus juſtitiæ & æquitatis inter Judæos ſervandæ.

Quæres 4. *An Lex vetus directe præceperit actus internos?*

Reſp.

(e) Deut. 5. verſ. 31.

Reſp. affirm. Nam amor Dei ex toto corde, ex tota anima, pœnitentia interna, rerum alienarum concupiſcentia, ſunt actus interni; atqui Lex vetus præcipit amorem Dei *ex toto corde* (*f*); pœnitentiam internam juxta illud (*g*), *affligetis animas veſtras;* prohibet ne quis concupiſcat ea quæ ſunt alterius; ergo.

Dices, Lex vetus *Rom.* 3. dicitur Lex *factorum;* atqui non eſt Lex factorum, niſi quia præcipit actiones tantummodo externas; ergo.

Reſp. nego min. Ibi enim Apoſtolus opponit Legem veterem Legi novæ, non in quantum nova internos, vetus vero externos tantum actus prohibet; ſed in quantum Lex vetus continet præcepta, Lex autem nova auxilium & vires ad implenda præcepta; Lex vetus dat lucem ut ſciamus, Lex nova dat virtutem ut faciamus.

Inſt. Si Lex vetus actus internos fidei, ſpei & charitatis præcepiſſet, ex operibus Legis homines potuiſſent juſtificari; falſum conſeq. ex Apoſt. (*h*) dicente: *ex operibus Legis non juſtificabitur omnis caro;* ergo.

Reſp. nego maj. Nam licet Lex vetus imperaret actus internos, non tamen dabat vires ad illos eliciendos; gratiæ enim quæ dabantur in illa Lege, non dabantur vi illius Legis, ſed ex fide in Chriſtum venturum.

Quæres 5. Quoſnam obligaverit Lex vetus?

Reſp. Solos Judæos; nam illos ſolos obligabat Lex vetus, quibus data eſt; atqui ſolis Judæis data eſt, juxta illud (*i*), *quæ eſt alia gens ſit inclyta, ut habeat cæremonias & juſta judicia?*

(*f*) Deut. 6. verſ. 5.
(*g*) Levit. 16. verſ. 28.
(*h*) Rom. 3. verſ. 20.
(*i*) Deut. 4. verſ. 8.

cia? & (*k*) *non fecit taliter omni nationi*. Potuerunt tamen Gentiles illam Legem ampleċti & adjungere ſe populo Judaico per ſuſceptionem Circumciſionis, ut expreſſe concedebatur in Script. (*l*) quamvis ſine ea abſolute potuiſſent ſalvari.

Nota. Tamen Gentiles præceptis moralibus fuiſſe ſubditos, non tamen vi Legis ſcriptæ, ſed vi ſolius Legis naturalis, & ideo non ſubjiciebantur pœnis temporalibus a Lege ſcripta latis contra prævaricatores, puta idololatras, blaſphemos, adulteros, &c.

Objicies: Si Lex vetus ſolos obligaverit Judæos, pejor eorum fuit conditio, quam Gentilium, qui ſine intolerabili Legis jugo ſalvari poterant; falſum conſeq. Ergo.

Reſp. nego ſequel. maj. Pejor enim conditio non eſt repetenda a præceptorum multitudine, ſed ab impedimentis ſalutis quæ longe majora fuere in Gentilibus, quam in Judæis, quos Lex arċtius conjungebat Deo, & ad Chriſtum uti pædagogus conducebat.

Quæres 6. Quis fuerit finis Legis veteris?

Reſp. 1. Finis proximus Legis veteris fuit inſtitutio populi Iſraelitici circa ſeipſum per præcepta moralia; circa Deum, per præcepta cæremonialia; circa proximum per præcepta judicialia.

Reſp. 2. Finis Legis remotus & a Deo principaliter intentus, fuit ſpiritualis & ſupernaturalis felicitas populi Iſraelitici, tum in hac vita per morum ſanċtitatem, tum in altera per beatitudinem æternam, eſt contra Janſenium (*m*).

Prob.

(k) Pſalm. 147. verſ. 8.
(l) Exodi 12. verſ. 48.
(m) L. 1. de Grat. cap. 8. & l. 3. cap. 5.

Prob. Ex ſcript. Pſalm. 18. *Lex Domini immaculata convertens animas*, & infra de mandatis dicitur: *in cuſtodiendis illis retributio multa:* eaque non temporalis tantum, ſed & æterna, juxta illud Chriſti (*n*) *ſi vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*. Ergo.

Quæres 7. An lex vetus abrogata ſit?

Reſp. Legem veterem eſſe abrogatam quoad omnia præcepta, tum cæremonialia, tum judicialia, tum moralia. Eſt 1. contra Cerinthum & Ebionem qui Legem Moſaicam perpetuo duraturam docuerunt: 2. contra quoſdam ſcholaſticos qui docent ipſam non eſſe abrogatam quoad præcepta moralia.

Probat noſtram reſponſionem Apoſtolus (*o*) ex hoc textu Jerem. 31. *Ecce dies venient, dicit Dominus, & feriam domui Iſrael, & domui Juda fœdus novum, non ſecundum pactum quod pepigi cum patribus eorum . . . dicendo autem novum*, addit Apoſtolus, *veteravit prius; quod autem antiquatur & ſeneſcit; prope interitum eſt*. Atqui pactum quod Deus pepigerat cum Patribus Judæorum, præcepta moralia maxime complectitur; dicit enim: *Ego ſum Dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Ægypti: non habebis Deos alienos, &c.*

Confirmatur, ex eodem Apoſt. (*p*) dicente: *translato Sacerdotio, neceſſe eſt ut Legis translatio fiat*. Atqui Sacerdotium Aaronicum penitus & abſolute translatum fuit & abrogatum; ergo & Lex Moſaica. Unde Apoſtolus (*q*) Romanis dicit abſolute & ſine ulla exceptione: *non enim ſub Lege eſtis, ſed ſub gratia*.

Dices 1. Lex vetus fuit in æternum duratura; ergo.

Reſp.

(n) Matth. 19. v. 17. (o) Hebr. 8. v. 8.
(p) Hebr. 7. v. 12. (q) Ad Rom. 6. v. 14.

Reſp. nego ant. Prob. Baruch 4. *hic liber mandatorum Dei, & Lex quæ eſt in æternum*. Ergo.

Reſp. nego conſeq. Nam ex Apoſt. (r) Lex Moſaica lata erat tantum *donec veniret ſemen*, id eſt Chriſtus. Unde eodem ſenſu Lex vetus vocatur æterna, quo omnes Leges dicuntur perpetuæ, quia ſunt latæ 1. ad longum tempus; 2. ſine certo termino in ipſa Legis promulgatione definito.

Inſt. Chriſtus *Matth.* 5. dicit: *Non veni ſolvere Legem, ſed adimplere;* ergo Legem Moſaicam non abrogavit.

Reſpond. nego conſeq. Senſus enim textus hic eſt: *non veni ſolvere:* id eſt violare, *Legem*, quam tamen abrogavit ſuam Legem ei ſubſtituendo.

Dices 2. Præcepta judicialia non præfigurabant Chriſtum; ergo per adventum Chriſti non ſunt abrogata.

Reſp. nego conſeq. Nam ex Apoſt. (ſ) obligatio Legis oritur ex Circumciſione; ergo obligatione circumciſionis ceſſante, ceſſat obligatio totius Legis. Non nego tamen multa potuiſſe ab Eccleſia ſumi ex præceptis judicialibus quæ impoſuit Chriſtianis, & quæ nunc obligant, ſed vi Legis Eccleſiaſticæ, non Moſaicæ.

Dices 3. Tenemur adhuc obſervare præcepta Decalogi; ergo Lex vetus non fuit abrogata quoad præcepta moralia.

Reſpod. diſt. ant. Tenemur vi Legis naturalis & Evangelicæ, *conc. antec.* vi Legis Moſaicæ, *nego ant.* Sicut ergo Judæi qui violabant præcepta Decalogi, prævaricatores erant in Legem naturalem & Moſaicam, ita Chriſtiani qui ea tranſ-

(r) Ad Galat. 3. verſ. 19.
(ſ) Ad Galat. 5. verſ. 3.

tranſgrediuntur prævaricatores ſunt in Legem naturalem & Evangelicam.

Quæres 8. *Utrum Lex vetus abrogata ac mortua fuerit ante mortem Chriſti?*

Reſp. negative: Nam illa Lex non fuit abrogata ante mortem Chriſti, quam Chriſtus ſervavit, & ſervari uſque ad mortem præcepit; atqui Chriſtus 1. Legem ſervavit, circumciſus eſt, paſcha comedit, & omnia Judæorum feſta celebravit; 2. Legem ſervari præcepit, nam Matth. 8. Leproſo ſanato præcepit adire Sacerdotem, & munus Lege Moyſis præſcriptum offerre; & Matth. 23. dixit: *ſuper Cathedram Moyſis ſederunt Scribæ & Phariſæi: omnia ergo quæcumque dixerunt vobis ſervate & facite.* Ergo.

Dices 1. Matth. 11. dicitur: *Omnes Prophetæ & Lex uſque ad Joannem prophetaverunt.* Ergo Lex vetus ceſſavit quando Joannes Baptiſta prædicare cœpit.

Reſp. nego conſeq. Senſus enim textus eſt, vel quod Lex & Prophetæ uſque ad Joannem prædixerunt Chriſtum eſſe venturum; Joannes vero ipſum præſentem oſtenderit dicens: *Ecce agnus Dei, &c.* vel quod Lex uſque ad Joannem fuerit ſana, ex quo autem venit Joannes, ægrotare cœperit paulo poſt moritura.

Dices 2. Ex Apoſt. (*t*) *Lex poſita eſt donec veniret ſemen:* id eſt Chriſtus; ergo deſiit in adventu Chriſti.

Reſp. diſt. conſeq. Deſiit eſſe ſana in adventu Chriſti, *conc.* deſiit eſſe vivens & obligatoria, *nego conſeq.* Porro Lex uſque ad Chriſti adventum in robore fuit, Chriſto adveniente ægro-

(t) Ad Galat. 3. verſ. 19.

ægrotavit, non tamen ante Chriſti mortem mortua fuit.

Inſt. Atqui adveniente Chriſto Lex mortua fuit; ergo.

Prob. ſubſumpt. Lex cujus præcepta ſunt falſa & ſuperſtitioſa, eſt mortua, & abrogata; atqui Legis Moſaicæ præcepta poſt adventum Chriſti erant falſa ac ſuperſtitioſa; ergo.

Reſp. nego min. Alias non tantum mortua ſed mortifera fuiſſet.

Prob. min. Præcepta Legis ſignificant Chriſtum venturum; ergo ſtatim atque Chriſtus venit, præcepta Legis cœperunt eſſe falſa & ſuperſtitioſa.

Reſp. diſt. ant. Significabant Chriſtum abſolute venturum, *nego ant.* Significabant Chriſtum redemptorem venturum, *conc. ant.* quapropter non ſimul atque Chriſtus advenit, abolita fuerunt, ſed ſimulatque Chriſtus per mortem complevit redemptioris officium.

Dices 3. Baptiſmus fuit præceptus ante mortem Chriſti; ergo inutilis tunc fuit Circumciſio; & conſequenter Lex ipſa quæ non potuit legitime obſervari, niſi a circumciſis.

Reſp. nego ant. Prob. Baptiſmus fuit ante mortem Chriſti inſtitutus; ergo præceptus.

Reſp. nego conſeq. cum D. Thom. (*u*) dicente, *neceſſitas utendi hoc ſacramento indicta fuit homini poſt paſſionem & reſurrectionem, tum quia in paſſione Chriſti terminata ſunt figuralia Sacramenta quibus ſuccedit Baptiſmus, & alia Sacramenta novæ Legis; tum etiam quia per Baptiſmum configuratur homo paſſioni & reſurrectioni Chriſti, in quantum moritur peccato, & incipit novæ Juſtitiæ vitam; & ideo oportuit*

(u) D. Thom. 3. part. quæſt 66. art. 2.

tuit Chriſtum prius pati & reſurgere, quam hominibus indiceretur neceſſitas ſe configurandi morti & reſurrectioni Chriſti. Hinc licet poſt inſtitutum Baptiſmum Circumciſio non fuerit amplius neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem; erat tamen neceſſaria neceſſitate præcepti, & utilis ad conſignandum populum Dei, quæ conſignatio erat proprius Circumciſionis effectus, ut dicetur infra (*x*).

Quæres 9. Quandonam ergo Lex vetus fuerit abrogata?

Nota: D. Thom. Vaſquez, Gonet, Paulus a Lugduno cenſent Legem veterem fuiſſe abolitam in ipſa Chriſti morte; econtra Scotus, Gabriel, Suarez, &c. docent ipſam non fuiſſe abrogatam ante feſtum Pentecoſtes in quo Lex Evangelica ſolemniter promulgata eſt; quam utramque ſententiam ut conciliemus,

Reſp. Lex vetus abrogata eſt ſecundum ſe in ipſa Chriſti morte; at non fuit abrogata quoad vim obligandi niſi in feſto Pentecoſtes in quo Lex Evangelica ſufficienter fuit promulgata.

Prob. 1. pars: Tunc Lex fuit abrogata cum Sacerdotium Aaronicum translatum fuit, & novum conditum, juxta illud Apoſt. (*y*) *tranſlato Sacerdotio, neceſſe eſt ut & Legis translatio fiat*; atqui Sacerdotium Aaronicum fuit translatum & novum conditum cum Chriſtus novus Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech ſeipſum patri in cruce obtulit, juxta illud Hebr. 10. *aufert primum*, (Sacerdotium ſeu Sacrificium) *ut ſequens ſtatuat*. Ergo.

Confirmatur: Ex Sanctis Patribus qui hanc vocem Chriſti mox ſpiritum emiſſuri: *conſummatum eſt*; de Legis veteris abrogatione interpretan-

(*x*) De Sacram. cap. 6. art. 1. ſect. 4.
(*y*) Hebr. 7. verſ. 12.

pretantur ; *Dominus dixit, conſummatum eſt*, ait D. Thom. (z) *& ideo tunc totaliter debuerunt ceſſare legalia, quaſi jam veritate eorum conſummata ; in cujus ſignum in paſſione Chriſti, velum Templi legitur eſſe ſciſſum* (a) ut docet D. Auguſt. (b) his verbis : *velum templi ſcinditur, quia ſynagoga honore nudatur, obſervatio antiqua diſſolvitur.*

Prob. 2. pars : Lex vetus non prius deſiit obligare, quam Lex nova cœperit obligare, juxta illud Epheſ. 2. *Legem mandatorum decretis* (Evangelicis) *evacuans ;* atqui Lex nova non cœpit obligare niſi in die Pentecoſtes ; ergo.

Prob. min. Lex nova non prius cœpit obligare, quam fuerit ſufficienter promulgata, promulgatio enim eſt de eſſentia Legis ; atqui Lex nova non fuit ſufficienter promulgata niſi in die Pentecoſtes, quando *Petrus ſtans cum undecim levavit vocem ſuam & locutus eſt eis ; viri Judæi & qui habitatis Jeruſalem univerſi, hoc vobis notum ſit, & auribus percipite verba mea . . . pœnitentiam agite & baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Jeſu Chriſti in remiſſionem peccatorum veſtrorum, & accipietis donum Spiritus ſancti . . . & qui receperunt ejus Sermones baptizati ſunt ;* ergo Lex nova non cœpit obligare, niſi in die Pentecoſtes.

Dices, Lex quæ abrogata eſt non obligat ; ergo ſi Lex vetus in ipſa Chriſti morte abrogata ſit, non potuit deinceps obligare.

Reſp. nego ant. Cujus falſitas patet ex civilibus ; nam licet Lex in conſilio Principis ſit ſecundum ſe ſeu radicaliter abrogata, ſervat tamen vim obligandi & eoſdem parit effectus donec

(z) D. Thom. quæſt. 103. art. 3. ad 2.
(a) Matth. 27. verſ. 51.
(b) Auguſt. ſerm. 124. de temp.

donec abrogatio promulgata ſit; ac proinde viguit remedium contra peccatum originale quandiu novum Teſtamentum promulgatum non eſt; Teſtamentum enim prius per promulgationem aperiri debet, quam operetur.

Inſt. Cum Gonet. (*c*) communis eſt Sanctorum Patrum, & præcipue DD. Hieronymi & Auguſtini (*d*) Legem veterem in ipſa Chriſti morte, mortuam eſſe; atqui ſi non deſiiſſet obligare, non poſſet dici mortua; ergo in ipſa Chriſti morte Lex deſiit obligare.

Reſp. diſting. minor. Non poſſet dici mortua quoad obligationem & effectum, *conced. minor.* non poſſet dici mortua ſecundum ſe, *nego min.* Et certe illa Lex penitus mortua dici nequit, per cujus operationem juſtificabantur infantes; atqui ex ipſo Goneto *quandiu permanſit bonitas Legis veteris, & non fuit mortifera, pueri Judæorum recipientes circumciſionem a peccato originali juſtificabantur; illique qui bona fide Legem illam obſervabant, ſalvabantur;* ergo nec ipſe Gonetus ſtricte & ad litteram urgere debet Patres, ſed tantum ad ſenſum noſtræ reſponſionis, alioqui & ipſi nocerent.

Quæres 10. *An Lex vetus ſtatim atque inutilis ac mortua evaſit, evaſerit etiam mortifera?*

Nota 1. Aliud eſt Legem eſſe mortuam, aliud eſſe mortiferam; dicitur *mortua* eo ipſo præciſe quod tollitur ejus vis & obligatio, ita ut licitum ſit eam non obſervare. Dicitur vero *mortifera* eo quod non poſſit amplius abſque peccato obſervari; circa quod:

Certum eſt 1. Præcepta moralia non eſſe mortua nec mortifera, cum teneamur ea obſervare, non quidem vi Legis Moſaicæ quæ ceſſa-

(c) Gonet. cap. 9. §. 3. de Lege divina veteri.
(d) In ſuis de legalibus Epiſtol.

ceſſavit obligare, ſed vi Legis naturalis quæ ſemper durat.

Certum eſt 2. Præcepta judicialia veteris Legis eſſe quidem mortua, non tamen mortifera, unde *ſi quis Princeps*, ait D. Thom (*e*), *ordinaret in regno ſuo illa judicialia obſervari, non peccaret*. Ratio eſt quia præcepta judicialia non ordinantur niſi ad politicam utilitatem; ergo ad eundem uſum acceptari poſſunt ab iis qui poteſtatem habent condendarum Legum.

Quæſtio ergo unice movetur de præceptis cæremonialibus, quæ ut ſolvatur,

Nota 2. Acrem fuiſſe S. Hieronymum inter & S. Auguſtinum circa legalia contentionem, in eo quod S. Hieronymus contenderet legalia fuiſſe mortifera ſtatim atque fuere mortua ac proinde nemini licuiſſe ſerio ac ſincere, hoc eſt ad Dei cultum & honorem, Legis cæremonialia obſervare; ex quo

Inferebat 1. Apoſtolos cæremonias Legis ficte tantum & ſimulatorie uſurpaſſe ut per talem ſimulationem Judæos facilius ad Legem Evangelicam adducerent.

Inferebat 2. Nec Petrum peccaſſe ſimulando Judaiſmum, nec a Paulo ſincere, ſed ſimulatorie tantum fuiſſe reprehenſum, utrumque autem per ſuam ſimulationem voluiſſe aliis prodeſſe; Petrum quidem Judæis quorum cæremonias uſurpabat; Paulum vero Gentilibus ne putarent cæremonias Legis ad ſalutem eſſe neceſſarias (*f*).

S. Auguſtinus econtra legalia poſt paſſionem Chriſti mortua quidem fatebatur, ſed negabat ſtatim mortifera fuiſſe. Unde,

Infe-

(e) D. Thom. 1. 2. q 104. art. 3. in corp.
(f) Ita D. Hieron. Epiſt 11. inter Auguſtinian.

Inferebat 1. Apoſtolos ex animo pio ac ſincero poſt mortem Chriſti legalibus cæremoniis uſos fuiſſe.

Inferebat 2. Petrum vere & ſincere a Paulo fuiſſe reprehenſum, quia vere reprehenſibilis erat; imo aſſerit Petrum vere peccaſſe, non quidem mortaliter, cum eſſet confirmatus in gratia, ſed venialiter ex defectu attentionis debitæ ad ſcandalum quod prævidere debuit oriturum eſſe ex ſuo legalium uſu, & ex ſua præpoſtera in Judæos converſos œconomia (*g*). His expoſitis:

Reſp. Lex vetus ante fuit mortua quam mortifera, unde licitum fuit aliquandiu poſt ejus abrogationem, eam obſervare, quamvis non fuerit neceſſarium.

Prob. Efficaciter ex facto Apoſtolorum qui cæremonialia uſurparunt iis in locis ubi jam Lex Moſaica deſierat obligare, facta jam ſufficienti Legis Evangelicæ promulgatione; ſic Divus Petrus (*h*) teſtatur ſe *nunquam* manducaſſe *omne commune & immundum*; ergo hactenus abſtinuerat a cibis per Legem vetitis; ſic Div. Paulus (*i*) Timotheum ex matre Judæa & patre Gentili *circumcidit propter Judæos qui erant in illis locis*; item (*k*) obſervavit cæremonias Nazaræorum ex voto; & (*l*) de conſilio Jacobi Apoſtoli & ſeniorum ſeſe purificavit cum Judæis & cum iis in templum ingreſſus eſt juxta Legis præſcriptum; ut eos ſibi conciliaret. Tandem (*m*) in Concilio Jeroſolymitano Apoſtoli congregati ſtatuerunt ut Chriſtiani abſtinerent a ſanguine & ſuffocato, quæ abſtinentia erat una e cæremoniis legalibus;

(g) Vide Epiſt. aug. 23 ad Hieron. (h) Act. 10. v. 14.
(i) Act. 16. verſ. 3. (k) Act. 18. verſ. 18.
(l) Act. 21. v. 26. (m) Act. 15. verſ. 29.

bus; ergo Apoſtoli non judicarunt mortiferam tunc fuiſſe obſervantiam Legis antiquæ ſtatim ac mortua fuit.

Dices cum D. Hieronymo, Apoſtoli ficte tantum & ſimulatorie uſurparunt legalia; ergo ex eorum agendi ratione non poteſt colligi ea non fuiſſe mortifera.

Reſp. nego ant. 1. Quia nunquam licet mentiri etiam ad honeſtum finem; atqui illa ſimulatio fuiſſet verum mendacium; ergo, &c. 2. Quia nunquam licet ſuperſtitioſo cultu etiam ſimulatorie uti, ſic non licet coram idolo Thus incendere etiam ſine animo colendi idolum; atqui illa ſimulatio fuiſſet ſuperſtitioſus cultus, nec minus peccaſſent Apoſtoli cultum Judæorum adhibendo, quam ſi ritus Gentilium ſimulatorie obſervaſſent, ut eos facilius lucrarentur. 3. Quia per ſe malum eſt alios ſuo exemplo inducere ad peccandum; atqui ſi Apoſtoli ſimulatorie legalia, alioquin in ſe mortifera ſervaſſent, alios ſuo exemplo ad peccandum induxiſſent, quod de iis in gratia confirmatis dicere nefas eſt.

Inſt. 1. D. Petrus ſimulatorie tantum a Gentilium menſa receſſit. Ergo.

Reſp. nego ant. Prob. Ex S. Paulo qui factum Petri vocat ſimulationem: *& ſimulationi ejus*, inquit, *conſenſerunt cæteri Judæi, ita ut Barnabas duceretur ab eis in illam ſimulationem*; ergo.

Reſp. diſt. antec. Vocat ſimulationem formalem, quaſi Petrus obſervaverit legalia animo ſimulandi, *nego ant.* vocat ſimulationem materialem, hoc ſenſu quod Petri ratio agendi minus cauta Gentilibus ſuſpicionem injiceret legalia eſſe ad ſalutem neceſſaria, *conc. ant.* & *nego conſeq.* Solutio eſt D. Thomæ (*n*).

Inſt. 2.

(n) D. Thom. 1. 2. quæſt. 103. art. 4. ad 2.

Inſt. 2. Apoſtoli non potuerunt obſervare ſerio ritus falſos; atqui poſt promulgatum Evangelium legalia erant falſa; ergo.

Reſp. nego min. Prob. Ritus qui ſignificabant Chriſtum venturum, fuerunt falſi poſt promulgatum Evangelium; atqui legalia ſignificabant Chriſtum venturum; ergo.

Reſp. diſt. maj. Fuerunt falſi ſi eo fine ut Chriſtum præfigurarent, uſurpati fuerint, *conc. maj.* ſi alio fine legitimo, *nego maj.* atqui legalia ſignificabant Chriſtum venturum, & ad hunc finem uſurparunt Apoſtoli, *nego min.* ad alium finem legitimum, *conc. min.*

Porro finis Apoſtolorum erat ut Sinagoga cum honore ſepeliretur, & ne ſi ſubito reprobarentur Legis cæremoniæ, viderentur damnari ut malæ, & quaſi ejuſdem generis cum ſuperſtitionibus Gentilium.

Inſt. 3. Ergo ſi olim legalia bona fide poſt Chriſti mortem obſervari potuerint, nunc quoque poſſunt obſervari, falſum conſequens.

Reſp. nego ſequelam: Nunc enim Synagoga, dilatato Evangelio, cum honore ſepulta eſt, & nulla neceſſitas exigit ut ritus ejus obſerventur; ergo nunc ſunt mortiferi.

Dices 2. Quod tollit fructum paſſionis Chriſti, eſt mortiferum; atqui legalium obſervatio tollit fructum paſſionis Chriſti juxta illud Apoſtol. (o) *ecce ego Paulus dico vobis, quoniam ſi circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit;* ergo.

Reſp. diſt. min. Legalium obſervatio quæ adhibetur tanquam neceſſaria ad ſalutem, *conced. min.* quæ adhibetur tanquam licita, *nego min.* & ſic ad conſequens. Itaque Apoſtolus hic inſurgit

(o) Ad Galat. 5. verſ. 2.

ſurgit adverſus Galatas qui a Judaizantibus ſeducti exiſtimabant circumciſionem & alia legalia non tantum eſſe licita, ſed & neceſſaria ad ſalutem, ita ut Lex Evangelica ſine illis non ſufficeret ad juſtificationem, quod eſt hæreticum.

Reſp. 2. *diſt. min.* Legalium obſervatio tollit fructum paſſionis Chriſti, ſi a gentilibus ad fidem converſis uſurpetur, *conc.* a Judæis, *nego.* Itaque obſervatio legalium per aliquod tempus poſt Chriſti paſſionem ſolis Judæis, vel Judæorum filiis ad fidem Chriſtianam converſis, non autem gentilibus, qui fidem amplexi fuerant, indulta eſt. Quare Apoſtolus ipſe, qui Act. 16. ut vitaret ſcandalum Judæorum circumcidit Timotheum, qui erat filius mulieris Judææ, non circumcidit Titum, qui erat filius Patris, & Matris gentilium.

Quæres 11. *Quo ergo præciſe tempore Lex vetus evaſerit mortifera?*

Reſp. Evaſit mortifera quadrageſimo circiter poſt Chriſti mortem anno, cum everſum fuit a Tito & Veſpaſiano Imperatoribus Romanis, Templum Jeroſolymitanum.

Ratio eſt 1. quia jam ſufficienter Evangelium toto orbe erat promulgatum, ut docet Apoſt. (*p*) *pervenit ad vos*, Evangelium, *ſicut & in univerſo mundo eſt.*

2. Quia tunc non erat amplius neceſſarium deferre honorem Synagogæ penitus ſepultæ & extinctæ, aut uti diuturniori œconomia cum Judæis tamdiu divinæ vocationi rebellibus.

Dices: Diutiſſime poſt templi Jeroſolymitani everſionem abſtinentia *ab immolatis ſimulacrorum & ſanguine, & ſuffocato*, obſervata fuit; ergo.

Reſp.

(*p*) Coloſſ. 1. verſ. 6.

Reſp. diſt. ant. Fuit obſervata vi Legis Moſaicæ, *nego ant.* vi Apoſtolicæ ſeu Eccleſiaſticæ conſtitutionis, *conc. ant.* Non potuit equidem Eccleſia eas cæremonias ſervare, quibus ſervatis ipſam Moyſis religionem ſervari neceſſe erat, ut ſunt Sacrificia, Sacramenta, &c. ſed potuit quoſdam leviores ritus Legis propter graves rationes adoptare in Lege nova, vique Legis novæ ſervandos, v. g. veſtes, vaſa, abſtinentiam ab idolothitis & ſuffocato, &c.

QUÆSTIO II.

De Lege Evangelica.

Nota 1. LEx nova deſcribi poteſt: *Lex per ſe juſtificativa a Chriſto condita, ab Apoſtolis promulgata, & ad finem mundi duratura.*

Dicitur 1. *Lex*, quia eſt ordinatio facta a Deo ſumma ratione ad finem ultimum ſupernaturalem, cum intentione obligandi, ita ut quiſquis ab ipſa deficit, prævaricationis reus conſtituatur.

Dicitur 2. *Per ſe juſtificativa:* tum formaliter per gratiam ſanctificantem, tum cauſaliter diſpoſitive per gratias actuales prævenientes & adjuvantes, quibus poſſibilia & ſuavia redduntur ea quæ de ſe dura & ſupra naturæ vires, eſſent.

Dicitur 3. *A Chriſto condita:* ut deſignetur cauſa efficiens juxta illud (q) *Lex vetus per Moyſen data eſt, gratia & veritas*, Evangelii, *per Jeſum Chriſtum facta eſt*; non uno & eodem tempore, ſed ſucceſſive; nam baptiſmus inſti-

(q) Joann. 1. verſ. 17.

inſtitutus eſt initio prædicationis Chriſti; Eucharistia pridie quam pateretur; pœnitentia & plura alia poſt reſurrectionem, unde non fuit integre condita niſi circa Chriſti aſcenſionem.

Dicitur 4. *Ab Apoſtolis promulgata*: ſcilicet in die Pentecoſtes a quo cœpit obligare, non quidem omnes homines ſimul, ſed 1. eos qui audierunt ejus authenticam promulgationem, & deinde ſucceſſive alios ad quos pervenit per prædicationem Apoſtolorum, ita ut communiter loquendo Judæos prius, deinde Gentiles obligaverit, juxta illud Pauli ad Judæos Synagogæ Antiochenæ (*r*): *vobis oportebat primum loqui verbum Dei: ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis vitæ æternæ, ecce convertimur ad gentes, ſic enim præcepit nobis Dominus, &c.*

Dicitur 5. *Ad finem mundi duratura*: juxta illud Matth. 24. *prædicabitur hoc Evangelium regni in univerſo orbe in teſtimonium omnibus Gentibus, & tunc veniet conſummatio*, nempe ſæculi.

Nota 2. De Lege Evangelica ſic expoſita quæritur 1. an ſit vera Lex, in quo conveniat & differat a Lege veteri.

ARTICULUS I.

An Lex Evangelica ſit vera Lex?

NEgat Lutherus (*ſ*) dicens: *nullo opere, nulla Lege homini chriſtiano opus eſt, cum per fidem ſit liber ab omni Lege.* Negat Calvinus (*t*) ſic exclamans. O *miſerabilem inſcitiam!*

(r) Actor. 13. verſ. 46.
(ſ) Lib. de Liber. Chriſtiana.
(t) In cap. 2. Epiſt. ad Galat.

tiam! O pernicioſum errorem prædicantium Chriſtum tanquam novum Legislatorem! quaſi veterem Judæorum Legem abrogaverit ut novam Chriſtianis hominibus imponeret. Contra quos.

Dico, Lex Evangelica eſt vera Lex.

Prob. Illa Lex eſt vera quæ continet præcepta ab bonum communitatis ordinata, & in perpetuum ſervanda; atqui Lex Evangelica eſt talis, dicente Chriſto Joann. 14. *qui habet mandata mea & ſervat ea, ille eſt qui diligit me.* Et Matth. 28. *euntes docete omnes gentes baptizantes eos . . . docentes eos ſervare omnia quæcumque mandavi vobis*. Ergo, &c. Unde Chriſtus (*u*) promittitur ut *Dominus Judex noſter, Dominus Legifer noſter, Dominus Rex noſter.*

Hinc jure merito errorem Novatorum proſcripſit Concilium Tridentinum, Seſſ. 6. tribus ſequentibus Canonibus.

Canon. 19. *Si quis dixerit nihil præceptum eſſe in Evangelio præter fidem, cætera eſſe indifferentia, neque præcepta, neque prohibita, ſed libera: aut decem præcepta nihil pertinere ad Chriſtianos: anathema ſit.*

Canon. 20. *Si quis hominem juſtificatum & quantumlibet perfectum, dixerit non teneri ad obſervantiam mandatorum Dei & Eccleſiæ, ſed tantum ad credendum, &c. anathema ſit.*

Canon. 21. *Si quis dixerit, Chriſtum Jeſum a Deo hominibus datum fuiſſe ut redemptorem, cui fidant; non etiam ut Legislatorem, cui obediant; anathema ſit.*

Objicies 1. Illud Joann. 1. *Lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt;* ergo Lex non eſt data per Chriſtum.

Reſp.

(u) Iſaiæ 33. verſ. 22.

Reſp. nego conſeq. Non enim ideo gratia dicitur per Chriſtum facta, Lex vero per Moyſem data, quod Chriſtus nullam Legem tulerit; ſed quia Moyſes dedit Judæis nudam Legem ſine gratia, id eſt, Legem præcipientem, ſed non juvantem; Chriſtus vero dedit nobis Legem cum gratia, id eſt, Legem præcipientem & adjuvantem, quam ob rem vocatur ab Apoſtolo *Lex fidei* (*x*) *Lex Spiritus* (*y*) & a Chriſto *jugum ſuave & onus leve* (*z*).

Inſt. Rom. 6. dicitur: *non eſtis ſub Lege, ſed ſub gratia;* ergo Lex non eſt data per Chriſtum.

Reſp. diſt. ant. Non eſtis ſub Lege Moſaica quæ præcipiebat *non concupiſces*, & non juvabat ad vincendam concupiſcentiam, *conc. ant.* ſub Lege Chriſti quæ cum ſit gratia ipſa, juvat interius & corroborat ad præſtandum id quod Lex jubet, *nego ant.* Hinc Apoſtolus concludit peccatum nobis non dominaturum, quia nempe non ſumus *ſub Lege, ſed ſub gratia*.

Objicies 2. Ex Apoſt. (*a*) *Ubi ſpiritus Domini, ibi libertas;* ergo Lex Evangelica eſt Lex libertatis a Lege.

Reſp. diſt. ant. Ibi libertas a timore ſervili & a jugo Legis veteris, *conced. ant.* ab omni præcepto, *nego ant.* hic enim Apoſtolus libertatem & ſpiritum amoris Chriſtianorum opponit ſervituti & timori ſervili Judæorum.

Inſt. 1. Atqui ubi ſpiritus Domini, ibi libertas a Lege. Ergo.

Prob. ſubſumpt. Ex eodem Apoſt. (*b*) *Si ſpiritu ducimini, non eſtis ſub Lege.* Ergo, &c.

Reſp. diſt. ant. Non eſtis ſub Lege cogente & ter-

(x) Rom. 3. verſ. 27. (y) Rom. 8. verſ 2.
(z) Matth. 11. verſ. 30.
(a) 2. Corinth. 3. verſ. 17.
(b) Ad Galat. 5. verſ. 18.

& terrente, *conc. ant.* ſub Lege obligante & ſuaviter movente ad implenda ea quæ Lex jubet, *nego ant.* nam *non ſumus ſub Lege bonum quidem jubente, non tamen dante: ſed ſumus ſub gratia quæ id quod Lex jubet faciens nos amare, poteſt liberis imperare.* Ait Auguſt. Lib. de continentia, cap. 3.

Inſt. 2. Primæ ad Timoth. 1. dicitur: *Lex juſto non eſt poſita, ſed injuſtis.* Ergo ſaltem juſti ſunt immunes ab omni Lege.

Reſpond. nego conſeq. Alias idem Apoſt. non hortaretur fideles ad obedientiam his verbis; *admone illos Principibus & Poteſtatibus ſubeſſe* (c) & *obedite præpoſitis veſtris & ſubjacete eis* (d). Senſus ergo eſt: Lege minaci & pœnas intentante non opus eſt juſto, qui ſponte facit bonum & honeſtum quod Lex imperat.

Colliges: Ergo libertatem Evangelicam conſiſtere in immunitate tum a peccato per ſpiritum gratiæ; tum ab erroribus & ignorantiæ tenebris; tum ab oneroſa ſervitute legalium cæremoniarum & jugo Legis Moſaicæ; nullatenus vero conſiſtit in immunitate a Lege, quam utique commendat.

Quæres quotuplicis generis ſunt præcepta novæ Legis?

Reſp. triplicis: Moralia ſcilicet, Sacramentalia & fidei, inter quæ illud eſt diſcrimen.

1. Quod præcepta moralia, cum ſint de Lege naturæ, non ſunt a Chriſto inſtituta, ſed tantum confirmata, explicata, & ab erroribus quibus ex malitia hominum obvoluta fuerant, vindicata.

2. Quod præcepta fidei non ſunt etiam de novo inſtituta, cum antiqui non ſalvarentur, niſi

(c) Ad Tit. verſ. 1.
(d) Hebr. 13. verſ. 17.

niſi per fidem in Chriſtum venturum; ſed tantum clarius explicata, ita ut explicite teneamur credere fidei myſteria, quæ in Lege veteri ſolum implicite credebantur.

3. Quod præcepta Sacramentalia ſunt a Chriſto de novo inſtituta, ut ſint loco veterum quæ ſunt ab ipſo abrogata; unde ab iis ſolis poteſt diſpenſare Chriſtus.

Dices: Lex nova debet etiam continere præcepta judicialia; ergo allata diviſio non eſt adæquata.

Reſp. nego ant. Nam Chriſtus nec voluit temporalem exercere juriſdictionem, cum dicat (*e*) *regnum meum non eſt de hoc mundo;* nec civilem rempublicam condidit, ſed ſpiritualem, cujus regimen ſpirituale eſt, & ad finem ſpiritualem & ſupernaturalem conducit.

Inſt. Eccleſia cum ſit viſibilis, indiget regimine politico viſibili; ergo & præceptis judicialibus.

Reſp. diſt. conſeq. Indiget præceptis judicialibus quæ Chriſtus ipſe per ſe immediate ſtatueret, *nego conſeq.* quæ vicariis ſuis Epiſcopis ſtatuenda permitteret, *conc. conſeq.* ratio eſt quia cum Eccleſia conſtet ex omni natione quæ ſub cælo eſt, & fuerit diverſa diverſis temporibus illius conditio, debuit quoque pro diverſitate nationum & temporum diverſas Leges politicas ſingulis imponere; quod facilius & connaturalius fieri poterat ab Epiſcopis, illuminante ac dirigente interius Spiritus ſancti gratia; & ideo illis Chriſtus pro ſua infinita ſapientia hanc curam commiſit.

A R-

(*e*) Joann. 18. verſ. 36.

ARTICULUS II.

In quo Lex Evangelica, conveniat & differat a Lege veteri.

Quæres 1. IN *quo Lex vetus & nova conveniant?*

Reſp. Conveniunt 1. in eo quod utraque fuerit promulgata in die Pentecoſtes, Moſaica quidem in monte Sina, Evangelica vero in monte Sion, juxta illud (*f*) *de Sion exibit Lex, &c.*

2. In eo quod in neutra poſſit fieri diſpenſatio niſi per auctoritatem a Deo acceptam, quam poteſtatem nemini mortalium contulit, ut conſtat ex alto ſcripturæ & traditionis circa hanc poteſtatem ſilentio.

Quæres 2. *In quo Lex vetus & nova differant?*

Reſp. In hoc differunt 1. quod Lex Moſaica fuerit ſcripta in tabulis lapideis; Evangelica vero non fuerit *per ſe* ſcripta, ſed viva voce denunciata exterius, & interius per abundantem Spiritus ſancti gratiam alte inſculpta cordibus audientium, ut teſtatur Apoſt. (*g*) dicens: *Epiſtola eſtis Chriſti miniſtrata a nobis, & ſcripta non atramento, ſed ſpiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus.* Juxta hanc Jeremiæ prophetiam (*h*): *dabo Legem meam in viſceribus eorum & in corde eorum ſcribam eam.*

Dixi: *Non eſt ſcripta per ſe*, id eſt, cauſa promulgationis, quia quoad unam ſui partem, nem-

(f) Iſaiæ 2. verſ. 3. (g) 2. Cor. 3. verſ. 3.
(h) Jerem. 31. verſ. 33.

nempe quoad præcepta fuit ſcripta *per accidens*, nimirum ex occaſione vel deſcribendi Chriſti vitam & acta Apoſtolorum, vel inſtruendi fideles per Epiſtolas, vel errores Hæreticorum refellendi.

2. Quod Lex Moſaica fuerit Lex timoris & ſervorum; Evangelica vero ſit Lex amoris & filiorum, ut ait D. Aug. (*i*) *hæc eſt apertiſſima differentia duorum teſtamentorum, timor & amor.*

3. Quod Lex vetus fuerit umbra Legis novæ; nova autem veteris perfectio & complementum.

4. Quod Lex nova habeat vim juſtificandi, non vero Lex vetus quæ non juſtificabat niſi per fidem Chriſti qui eſt auctor novi Teſtamenti, juxta illud Apoſt. (*k*) *bibebant autem de ſpirituali conſequente eos. petra: petra autem erat Chriſtus.* Unde D. Thom. (*l*) aſſerit illos *qui in veteri teſtamento habuerunt gratiam Spiritus ſancti & charitatem, ſecundum hoc pertinuiſſe ad Legem novam.*

CAPUT IV.

De Lege humana.

Nota 1. Lex humana eſt, *rationis ordinatio ſtabilis ad bonum publicum condita & promulgata ab homine qui curam communitatis politicæ vel Eccleſiaſticæ habet, cum intentione obligandi ſubditos.* Hujus definitionis explicatio repetenda eſt ex dictis ſupra (*m*) ubi definitionem Legis in communi expoſuimus.

Nota 2. Hic agendum habemus 1. de natura; 2. de variis ſpeciebus; 3. de ceſſatione Legum humanarum triplici quæſtione.

QUÆ-

(i) D. Auguſt. lib. adverſus Adamant. cap. 17.
(k) 1. ad Cor. 10. v. 4. (l) 1. 2. q. 107. art. 1. ad 2.

QUÆSTIO I.

De natura Legum humanarum.

IN hac quæſtione expendemus 1. An & quibus hominibus competat poteſtas condendi Leges; 2. Quæ ſit materia Legum humanarum; 3. Qualis eſſe debeat illarum promulgatio; 4. An ad illarum valorem requiratur acceptatio; 5. Quinam humanis Legibus teneantur; 6. Quæ ſit formalis Legum humanarum obligatio.

ARTICULUS I.

An & quibus hominibus competat poteſtas ferendi Leges?

Nota. HOmines poteſtatem legislativam habere negavit olim VViclefus, & poſt ipſum Lutherus (*n*), contra quos

Dico 1. Principes ſæculares, ſive boni, ſive mali, habent poteſtatem condendi Leges civiles. Eſt de fide definitum in Concilio Conſtantienſi (*o*).

Prob. 1. Ex Chriſto qui Legem de tributis ab Ethnico principe latam ſervari mandat; dicens Lucæ 20. *Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari.*

Prob. 2. Ex 1. Petri 2. *Subditi eſtote ſive Regi quaſi præcellenti, ſive ducibus tanquam ab eo miſſis.* Et ne quis dicat Apoſtolum loqui de bonis Regibus tantum, ſubdit: *ſervi ſubditi eſtote in omni timore Dominis, non tantum bonis & modeſtis, ſed etiam diſcolis.* Et Paulus Rom. 13.

(m) Diſſert. 1. cap. 1.
(n) Luther. lib. de captivitate Babilon.
(o) Seſſ. 8. & 15. contra VViclef.

Rom. 13. indefinite dicit: *omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, non enim eſt poteſtas niſi a Deo.*

Prob. 3. ratione: Rectores communitatis perfectæ gaudent poteſtate legislativa omnino neceſſaria ad ea permanenter ſtatuenda quæ bonum commune promovere poſſunt, & ad omnes in officio continendos juxta illud (*p*) *ubi non eſt gubernator, corruet populus;* Atqui Principes ſæculares ſunt rectores communitatis perfectæ; ergo.

Objicies 1. Illud Jacobi 4. *Unus eſt Legislator & Judex*, nempe Deus; ergo.

Reſp. diſt. ant. Deus unus eſt Legislator primarius & per propriam auctoritatem, *conc. ant.* ſecundarius & per auctoritatem a Deo participatam, *nego ant.* ait enim Sapiens (*q*): *per me reges regnant & Legum conditores juſta decernunt.*

Objicies 2. Poteſtas legislativa non poteſt eſſe in Principibus ſæcularibus niſi ex ſpeciali conceſſione Dei; atqui non eſt in illis ex ſpeciali Dei conceſſione, nam de eo nullam habemus revelationem; ergo.

Reſp. nego maj. Sufficit enim ut illam habeant ex conceſſione communitatis perfectæ quæ cum habeat jus ſibi providendi de mediis neceſſariis ad ſocietatem civilem ad quam alligatur a natura, aliquam regiminis formam conſtituit diverſam prout illi commodius viſum eſt; unde exiſtunt variæ politici regiminis formæ, monarchica, ſcilicet, ariſtocratica, democratica, & ex his mixta, quarum optima eſt monarchica cum nempe ſummum imperium uni eſt tranſlatum, vel per electionem ſolum, vel per electionem cum jure ſucceſſionis.

Inſt.

(p) Proverb. 11. verſ. 14.
(q) Proverb. 8. verſ. 15.

Inſt. Ex Apoſt. (*r*) *Non eſt poteſtas niſi à Deo*, & *qui reſiſtit poteſtati*, *Dei ordinationi reſiſtit*; ergo poteſtas legislativa eſt a Deo ſpecialiter illam concedente.

Reſp. nego conſeq. Ex hoc textu enim & ſimilibus ſequitur tantum quod poteſtas legislativa ſit a Deo virtualiter & implicite, ſive a Deo, ut auctore naturæ in quantum Deus creavit homines idoneos ad civilem ſocietatem quæ ex natura rei exigit talem poteſtatem; cum itaque Deus permittat uſum illius poteſtatis, non mirum eſt eum qui ei reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtere, quippe qui obediri illi poteſtati præcipiat.

Quæres quis Leges civiles ferre poſſit?

Reſp. Id poſſunt Imperatores, Reges, Principes ſupremi, qui ſuperiorem non agnoſcunt, quocumque jure vel hæreditario, vel electivo, Regnum aut imperium obtineant; idem dicendum de Regina quæ jure hæreditario talis eſt; de comitiis generalibus cujuslibet regionis, vel civitatis quæ eſt ſui juris; ratio eſt quia omnes ſupradicti habent curam communitatis perfectæ.

Dico 2. *Prælati Eccleſiæ habent poteſtatem ferendi Leges Eccleſiaſticas*. Eſt de fide definitum in Concilio Tridentino contra Lutherum (*ſ*).

Prob. Ex Script. Illi habent poteſtatem ferendi Leges Eccleſiaſticas, qui a Deo acceperunt poteſtatem regendi Fideles ad finem ſupernaturalem; atqui Prælati Eccleſiæ acceperunt a Deo poteſtatem regendi Fideles; de Petro enim dicitur (*t*): *tibi dabo claves Regni cælorum* & *quodcumque ligaveris ſuper terram erit ligatum & in cælis*, *&c.* & de omnibus Apoſtolis eorumque ſucceſ-

(r) Roman. 13. verſ. 1.
(ſ) Trid. Seſſ. 7. can. 8. de Baptiſmo.
(t) Matth. 16. verſ. 19.

ſucceſſoribus Epiſcopis dicitur (*u*): *Spiritus ſanctus poſuit vos Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*; & (*x*) *quæcumque alligaveritis ſuper terram &c.* Ergo.

Confirm. Ex traditione & praxi Eccleſiæ quæ ab Apoſtolorum tempore ad nos uſque tali poteſtate ſemper uſa eſt; ſic in Concilio Jeroſolymitano (*y*) edita eſt Lex qua Gentes ad fidem converſæ, juſſæ ſunt abſtinere a ſuffocato, & idolothitis; ſic 1. *ad Tim.* 3. Apoſtolus Legem condidit qua vetitum eſt ne Bigami & Neophiti ad Epiſcopatum aſſumerentur. Sic in omnibus Conciliis generalibus & provincialibus conſtitutæ ſunt Leges ad componendos fidelium mores, ad fidem & Eccleſiaſticam diſciplinam conſervandam.

Dices, Deuter. 12. dicitur: *quod præcipio tibi, hoc tantum facito, nec addas quidquam aut minuas*. Ergo non licet aliqua addere præcepta præceptis divinis.

Reſp. diſt. conſeq. Non licet præceptis divinis alia præcepta præceptis divinis contraria, addere, *conc. conſeq.* alia præcepta divinis præceptis non contraria, *nego conſeq.* Alias Chriſtus, Prophetæ, Judæi qui quaſdam Leges divinæ Legi addiderunt, peccaſſent, quod nemo dicet.

Inſt. 1. Lex Evangelica ſufficit ad ſalutem, ergo poteſtas legislativa fruſtra Eccleſiæ eſſet conceſſa.

Reſp. nego conſeq. Quia Lex Evangelica includit in ſuo objecto Leges Eccleſiaſticas & civiles, quatenus eas auctoritate ſua firmat, & præcipit eis ſubeſſe.

Inſt. 2. Chriſtus Marci 7. damnat Leges huma-

(*u*) Act. 20 verſ. 28. (*x*) Matth. 18. verſ. 18.
(*y*) Act. 15. verſ. 29.

manas dicens: *in vanum me colunt docentes præcepta hominum*. Ergo.

Reſp. nego ant. Evidens eſt enim Chriſtum eo loci reprobare traditiones Phariſæorum, quibus irritum faciebant mandatum Dei; addit enim: *relinquentes mandatum Dei tenetis traditionem hominum*.

Quæres 1. *Quinam poſſint ferre Leges Eccleſiaſticas?*

Reſp. Multi Leges Eccleſiaſticas ferre poſſunt, & quidem:

1. S. Pontifex qui immediate a Chriſto poteſtatem ferendi Leges Eccleſiaſticas pro univerſa Eccleſia, accepit, juxta illud Joann. 21. *Paſce agnos meos, paſce oves meas:* quibus verbis Petro ſubjiciuntur omnes Fideles etiam Apoſtoli & Epiſcopi per *tò oves* deſignati.

2. Concilium generale a ſummo Pontifice approbatum eadem gaudet poteſtate, cum univerſam exhibeat Dei Eccleſiam.

3. Cardinalium Collegium, Sede Apoſtolica vacante, poteſt condere Leges tantummodo proviſionaliter, dum nempe diſciplinam Eccleſiaſticam tuendi gravis urget neceſſitas; ſic poſt mortem Fabiani Papæ, Clerus Romanus proviſionaliter ſtatuit, ut lapſi in mortis periculo Euchariſtia donarentur, etſi necdum totum pœnitentiæ ſuæ curſum, expleviſſent.

4. Concilia nationalia pro tota natione, provincialia pro tota provincia.

5. Epiſcopus pro ſua Diœceſi, licet nondum conſecratus, modo ſit confirmatus; inſuper requiritur in Gallia ut Epiſcopatus ſui poſſeſſionem ſive per ſe, ſive per procuratorem inierit, alioquin perſeverat juriſdictio Capituli ut Sede adhuc vacante.

6. Legati ſummi Pontificis in territorio ſuæ legationis; Cardinales in Eccleſiis ſuorum titulo-

tulorum; Generales, Provinciales Ordinum & Abbates pro ſuis ſubditis; ratio eſt quia gaudent juriſdictione quaſi Epiſcopali, cui annexa eſt poteſtas condendi Leges. Hæc certa ſunt; verum

Quæres 2. An Epiſcopi habeant immediate a Chriſto poteſtatem condendi Leges Eccleſiaſticas?

Reſp. affirm. Quia Epiſcopi ſuppoſita electione legitima & confirmatione ſummi Pontificis, habent vi promiſſionis Chriſti poteſtatem gubernandi Diœceſes ſuas; ergo poteſtatem ferendi Leges habent immediate a Chriſto.

Prob. ant. Ex Script. *Joann.* 20. ubi Chriſtus dixit Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus: *ſicut miſit me pater, & ego mitto vos.* Et Matth. 18, *quæcumque alligaveritis, &c.* Hinc cum Apoſtolus *majores natu Eccleſiæ* vocaſſet (z), ſic ipſos monuit: *attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei* (a).

Dices, Poteſtas legislativa Epiſcoporum derivatur immediata a ſummo Pontifice, ergo non a Chriſto.

Reſp. nego ant. Prob. Summus Pontifex Diœceſes diſtribuit, conjungit, dividit; item Epiſcoporum poteſtatem extendit, limitat, cauſas graviores ſibi reſervat & ſubtrahit Epiſcoporum juriſdictioni, ut conſtat ex uſu & praxi Eccleſiæ; ergo.

Reſp. nego conſeq. Ex antecedente enim ſequitur tantum quod Epiſcopi ſuam juriſdictionem in foro exteriori accipiant cum dependentia & ſubordinatione ad ſummum Pontificem cui ſoli Chriſtus contulit juriſdictionem in univerſa Eccleſia, cum ipſi dixit: *Tu es Petrus & ſuper hanc*

(z) Act. verſ. 18. (a) Ibidem. verſ. 28.

hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Paſce oves meas.

Inſt. 1. Nullum extat exemplum talis dependentiæ in aliis rebus a Chriſto immediate inſtitutis, ut eas inferior mutare poſſit aut impedire quoad valorem & efficaciam; ut patet in poteſtate baptizandi, confirmandi, ordinandi, &c. Ergo.

Reſp. eſto ant. nego conſeq. Neque enim opus eſt exemplo ubi habetur aliunde ſufficiens probatio, qualis hic habetur ex Scriptura & praxi Eccleſiæ.

Dixi: *eſto ant.* Quia hujus ſubordinationis exemplum habemus in Apoſtolis qui acceperant immediate a Chriſto jurisdictionem, & quidem univerſalem in tota Eccleſia, & tamen acceperant cum ſubordinatione ad Petrum.

Inſt. 2. Decet ea omnia quæ ſunt a Chriſto immediate inſtituta, manere immutabilia; ergo ſi poteſtas Epiſcopalis eſſet a Chriſto immediate, eſſet immutabilis.

Reſp. diſt. ant. Manere immutabilia, ſi non ſint mutationi ſubjecta, *conc. ant.* ſi ſint ſubjecta mutationi, *nego ant.* Porro juriſdictio Epiſcopalis per ſuam inſtitutionem eſt ſubjecta mutationi non directe, ſed indirecte quatenus poſita vel ſublata deſignatione perſonæ, ponitur vel tollitur juriſdictio; aucta vel imminuta deſignatione territorii augetur vel imminuitur juriſdictio. Et in hoc præſtat Epiſcoporum juriſdictio juriſdictioni quaſi Epiſcopali etiam ordinariæ quorumdam Abbatum, quod hæc ſit immediate a ſummo Pontifice, a quo proinde directe & pro arbitrio tolli poteſt aut mutari; illa vero ſit a Chriſto, nec tolli poſſit aut mutari niſi indirecte & ex gravi cauſa.

Inſt. 3. Ex hac opinione ſequitur regimen Eccle-

Eccleſiæ non eſſe perfecte monarchicum; falſum conſequens; ergo.

Reſp. nego major. Prob. Regimen monarchicum poſtulat ut omnis juriſdictio, quæ eſt in inferioribus derivetur ab uno ſupremo Principe; ergo.

Reſp. diſt. ant. Ut derivetur vel directe vel indirecte, *conc. ant.* directe ſemper, *nego ant.* Porro perfectio monarchici regiminis in hoc conſiſtit quod ſit efficacius aliis regiminum formis ad bonum commune procurandum; ac ſive poteſtas omnis inferiorum ſit directe ab uno ſupremo Principe, ſive indirecte, regimen perinde efficax eſt ad finem illum obtinendum; ergo utroque modo perfectum eſt.

Inſt. 4. Innocentius I. in Epiſt. ad Concil. Carthag. dicit: *a Petro ipſum Epiſcopatum & totam auctoritatem hujus nominis emerſiſſe;* ergo juriſdictio Epiſcopalis a ſummo Pontifice directe confertur.

Reſp. nego conſeq. Et dico illam & ſimiles auctoritates intelligendas eſſe de collatione & derivatione indirecta, quatenus nemo habet juriſdictionem Epiſcopalem a Chriſto, niſi prius a ſummo Pontifice, aut ex ejus conſenſu tacito vel expreſſo, facta deſignatione & electione ejus perſonæ. Quod ſufficit ut Epiſcopi in ſuis diplomatibus profiteantur ſe *Dei gratia & ſanctæ ſedis apoſtolicæ auctoritate*, Epiſcopos eſſe talis vel talis loci.

ARTICULUS II.

Quænam ſit materia Legum humanarum.

Nota. CErtum *eſt* 1. materiam Legum humanarum debere eſſe quid honeſtum, vel ſaltem quid indifferens referibile ad

bonum commune, ut delatio vel depoſitio armorum.

Certum eſt 2. Propriam Legum civilium materiam eſſe bonum communitatis temporale; propriam vero Legis canonicæ materiam eſſe bonum communitatis ſpirituale; quia nec Principibus laicis conceſſa eſt poteſtas Eccleſiam regendi, licet eam omni ope tueri & protegere debeant; nec Eccleſiæ Paſtoribus præciſe ſumptis datum eſt a Chriſto regna moderari.

His tanquam certis præſuppoſitis duo hic diſputari ſolent. 1. An Lex humana poſſit præcipere actus internos. 2. An modus finis Legis cadant ſub præcepto.

§. I. *An Lex humana poſſit præcipere actus internos?*

Nota 1. Actus internus poteſt ſpectari ut pure internus, talis eſt oratio pure mentalis; vel ut conjunctus cum actu externo.

Porro actus internus poteſt eſſe conjunctus cum actu externo duobus modis; 1. *per ſe & intrinſece*, cum nempe neceſſarius eſt ut actus externus vel ſit humanus, id eſt ut fiat voluntarie & deliberate; vel ut ſit moralis, id eſt, bonus vel malus, 2. *per accidens & extrinſece*, cum nempe actus externus ab interno ſeparatus, non deſinit eſſe humanus vel moralis; ſic in oratione facta ad obtinendam peccatorum remiſſionem, intentio remiſſionis peccatorum eſt accidentaliter conjuncta cum oratione.

Nota 2. Præcipere actum internum *directe*, eſt illum præcipere ratione ſui; præcipere actum internum *indirecte:* eſt illum præcipere ratione actus externi cui conjungitur. His poſitis:

Dico 1. *Lex humana civilis poteſt indirecte*

præ-

præcipere actus internos per ſe conjunctos cum actibus externis; non poteſt vero præcipere actus mere internos, nec eos qui per accidens tantum ſunt conjuncti cum actibus externis.

Prob. 1. *pars*: Qui habet poteſtatem præcipiendi directe aliquid, habet etiam poteſtatem indirecte præcipiendi illud ſine quo non poteſt ſubſiſtere; atqui Lex civilis habet poteſtatem directe præcipiendi actum externum qui abſque actu interno ſubſiſtere non poteſt; ergo, &c.

Prob. min. Princeps civilis poteſt directe præcipere juramenti præſtationem, bonorum venditionem; atqui juramentum & venditio non poſſunt ſubſiſtere abſque interno voluntatis conſentientis & intendentis actu; ergo Princeps civilis habet poteſtatem præcipiendi actum externum qui abſque interno actu ſubſiſtere non poteſt.

Prob. 2. *pars*: Nulla poteſtas præcipere poteſt, niſi ea quæ neceſſaria ſunt ad finem, ad quem inſtituta eſt, aſſequendum; atqui finis poteſtatis civilis eſt conſervatio pacis & tranquillitatis Reipublicæ; ergo poteſtas civilis non poteſt præcipere niſi ea quæ neceſſaria ſunt ad pacem & tranquillitatem Reipublicæ conſervandam; atqui actus mere interni aut illi qui accidentaliter tantum cum exterioribus ſunt connexi, non ſunt neceſſarii ad pacem aut tranquillitatem Reipublicæ conſervandam; ergo.

Dico 2. *Lex Eccleſiaſtica poteſt præcipere* 1. *actus internos* per ſe *conjunctos cum exterioribus;* 2. *actus internos* per accidens *cum exterioribus conjunctos;* imo 3. *probabilius poteſt præcipere actus mere internos.*

1. *Pars* probata manet ex ſuperiori propoſitione, & ex damnatione harum propoſit. 1. *Qui facit confeſſionem voluntarie nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.* 2. *Præcepto communionis*

annua ſatisfit per ſacrilegam Dominici corporis manducationem: 1. damnata eſt ab Alex. VII. 2. ab Innoc. XI. Ergo vere ab Eccleſia præcipi poſſunt actus interni, nimirum attentio, contritio, &c. ſine quibus actus externi non poſſunt eſſe moraliter boni.

Prob. 2. pars; Eccleſia præcipere poteſt & de facto ſæpius præcipit, ut Fideles Deum exorent ad pacem inter Chriſtianos Principes obtinendam; atqui hæc intentio eſt actus internus accidentaliter conjunctus cum actu externo; ergo, &c.

Prob. 3. pars: Quæ debet intelligi de Lege Eccleſiaſtica prout directiva, non autem prout coactiva; *Probatur* inquam, omnis Lex præcipere poteſt quidquid conducit ad finem ad quem inſtituta eſt, atqui actus mere interni maxime conducunt ad ſalutem æternam, quæ eſt finis proprius Legis Eccleſiaſticæ; ergo eos præcipere poteſt.

Hinc 1. Concilium Trid. (*b*) exponit doctrinam de juſtificatione *diſtrictius inhibendo; ne deinceps audeat quiſquam aliter credere, prædicare, aut docere quam præſenti decreto ſtatuitur ac declaratur*.

Hinc 2. Clemens XI. in Bulla *Vineam Domini ſabaoth*, ubique acceptata definiit quemlibet diſtricte teneri damnatum in quinque propoſitionibus Janſenianis ſenſum, non ore duntaxat, ſed & corde ac interius rejicere, nec aliter poſſe ſatisfieri Apoſtolicis contra Janſenium conſtitutionibus; ergo, &c.

Reſpondent adverſarii Eccleſiam prohibere *aliter ſentire* aut *credere*, quia id jam a Lege divina vetitum eſt; unde non ſuo, ſed Chriſti

(b) Trid. in Proœmio ſeſſ. 6.

ſti nomine, cujus eſt vicaria, prohibet; ſed,

Contra eſt, 1. Quia eâdem auctoritate probet Eccleſia aliter *ſentire* aut *credere*, qua prohibet aliter *docere & prædicare*; atqui propria auctoritate a Deo accepta prohibet aliter docere & prædicare, licet id a Lege divina ſit jam vetitum; ergo, &c. debent ergo adverſarii fateri eandem rem duplici Lege poſſe imperari aut prohiberi.

Contra eſt, 2. Quia (*c*) *poſſet Eccleſia cæco & muto de eadem bene merito, beneficium conferre, injungendo ut in compenſationem horarum, preces quaſdam mentales effunderet;* ergo poteſt præcipere actum internum quem Lex divina non præcipit.

Objicies. De iis Eccleſia non poteſt ferre Leges, de quibus non poteſt judicare; atqui non poteſt judicare de actibus mere internis; ergo.

Reſp. nego maj. Eccleſia enim in foro contentioſo non poteſt judicare de actibus externis omnino occultis, juxta hanc Innocentii III. (*d*) definitionem Eccleſia *non judicat de occultis*. Et (*e*) *nobis datum eſt de manifeſtis tantummodo judicare*. Et tamen ab illa vere prohibentur. Ergo ad præcipiendum & obligandum in conſcientia non neceſſe eſt ut Legislator poſſit cognoſcere tranſgreſſionem factam; ſed ſufficit ut revera velit præcipere ſeu obligare: nam hoc ipſo culpæ & pœnæ reatus contrahitur *apud diſtrictum judicem*, *qui ſcrutator eſt cordium & cognitor ſecretorum* addit Innocentius III. hæc autem obligatio ſatis urget impletionem præcepti, alias Lex naturalis non eſſet vera Lex.

Inſtab. 1.

(*c*) Ut docet Tournely poſt Sylvium, de Leg. human. p. 211
(*d*) Cap. 33. de Simonia. (*e*) Cap. 34. eodem Tit.

Inſtab. 1. Vis directiva Legis non poteſt ſeparari ab ejus vi coactiva; ergo Eccleſia de iis non poteſt ferre Legem, de quibus non poteſt judicare in foro contentioſo.

Reſp. nego ant. Prob. Lex inutilis non eſt vera Lex; atqui Lex cujus vis directiva ſepararetur a coactiva, eſſet inutilis; ergo, &c.

Reſp. nego min. Alias Lex eſſet inutilis reſpectu actuum externorum occultorum; ut ergo Lex ſit utilis, ſufficit ut homines ad id quod juſtum eſt, poſſit dirigere, obligando eos ſub culpa a Deo punienda.

Inſt. 2. Eccleſia non habet juriſdictionem in actus internos; ergo non poteſt eos præcipere.

Reſp. diſt. ant. Non habet juriſdictionem in actus internos immediate, *conc. ant.* mediante perſona, *nego antec.* Ergo eo ipſo quo perſona ſenſibilis eſt, actus etiam inſenſibiles eidem præcipi poſſunt.

Objicies 2. Div. Thom. 1. 2. quæſt. 91. art. 4. docet: *de his poteſt homo legem facere, de quibus poteſt judicare: judicium autem hominis eſſe non poteſt de interioribus motibus, qui latent, ſed ſolum de exterioribus actibus, qui patent;* ergo juxta Doctrinam angelicam homo non poteſt præcipere actus mere internos.

Reſp. nego conſeq. Ibi D. Thomas nihil aliud intendit, niſi quod ad ſufficienter ordinandos, cohibendoſque actus interiores propter humanam legem, neceſſaria ſit lex divina. Id patet tum ex Titulo articuli, qui ſic eſt: *utrum fuerit neceſſarium, eſſe aliquam legem divinam:* tum ex contextu qui poſt verba objecta habet: *& ideo lex humana non potuit cohibere, & ordinare ſufficienter interiores actus, ſed neceſſarium fuit, quod ad hoc ſuperveniret lex divina.* Quia ſcilicet actus pure interni humana lege ſolum prohiberi, vel præcipi poſſunt ſub culpa

coram

coram Deo incurrenda, quam ſi quis interius non curaverit, nec fateri voluerit, humana poteſtate convinci nequit, nec puniri, ſed quoad hoc dimitti debet judicio Dei.' Ex hoc autem non magis conſequens eſt, Eccleſiam ad actus internos obligare non poſſe, quam ipſam obligare non poſſe ſub reatu æternæ damnationis ex eo, quod eam per ſe infligere non poſſit, ſed duntaxat per adjutorium Dei, cujus vices gerit.

Inſt. Div. Thomas 2. 2. quæſt. 104. art. 5. ait: *in iis, quæ pertinent ad interiorem motum voluntatis, homo non tenetur homini obedire, ſed ſolum Deo. Tenetur autem homo homini obedire in iis, quæ exterius per corpus ſuum ſunt agenda:* ergo.

Reſp. diſting. textum. In iis, quæ &c. homo non tenetur homini obedire quoad vim coactivam in foro contentioſo, *conc.* quoad vim præceptivam vel coercitivam in foro pure interno, *nego ant.* Quod hic ſenſus ſit Divi Thomæ proprius, patet, tum quia ibidem ad 3. dicit, *Quod Religioſi obedientiam profitentur, quantum ad Regularem converſationem ſecundum quam ſuis Prælatis ſubduntur.* Regularis autem converſatio plurium regularium eſt converſatio interna cum Deo, ſeu vita contemplativa, ut conſtat ex Regula R.R. P.P. Benedictinorum, Chartuſianorum, Carmelitarum, &c. ergo votum obedientiæ in illis extenditur ad interiores actus contemplationis. Tum quia Doctrina D. Thomæ non eſt contraria Doctrinæ Eccleſiæ; atqui Doctrina eſt Eccleſiæ, quod ſubditus ſubjiciatur Superiori quoad internos actus, ut conſtat ex his propoſ. Michaelis Molinos damnatis ab Innoc. XI. 64. *Præpoſitis obediendum eſt in exteriore & latitudo voti obedientiæ religioſorum tantummodo exterius pertingit, in interio-*

re vero aliter res ſe habet, quo ſolus Deus & Director intrant. Item 66. *riſu digna eſt nova quædam Doctrina in Eccleſia Dei, quod anima quoad internum gubernari debeat ab Epiſcopo . . . quia Eccleſia non judicat de occultis.*

§. II. *Utrum modus finiſque Legis cadant ſub præcepto.*

Nota 1. Per *modum Legis*, intelligimus ea quæ actui ſunt neceſſaria ut per eum vere Lex adimpleatur, v. g. ut actus fiat 1. ſcienter & voluntarie; 2. Ut fiat ex intentione Legis implendæ; 3. Ut fiat propter finem honeſtum.

Nota 2. Per *finem Legis*, intelligimus finem extrinſecum, ſeu finem a Legislatore intentum; nulli enim dubium eſt quin finis intrinſecus, cum ſit ipſa res præcepta, cadat ſub præcepto & debeat intendi. Unde.

Quæres 1. *An modus Legis ut quis agat ſcienter & voluntarie, cadat ſub præcepto?*

Reſp. affirm. Nam quod per Legem præcipitur non poteſt impleri niſi per actum humanum; atqui actus non eſt humanus niſi fiat ſcienter & deliberate; ergo. Hinc:

Reſolves: Præcepto audiendi ſacri non ſatisfacit qui ebrius aut dormiens ſacro intereſt; ſicut nec qui ipſi intereſt omnino invitus, ita ut nolit attendere & reipſa non attendat ad ſacrum.

Quæres 2. *An modus Legis, ut quis agat cum intentione implendæ Legis, cadat ſub præcepto?*

Reſp. Vel Lex eſt negativa, vel affirmativa; ſi ſit negativa, talis modus non cadit ſub præcepto; cadit vero ſi ſit affirmativa.

Prob. 1. *pars:* Per Legem negativam prohibetur unice ne quis ſciens aut volens faciat id quod eſt prohibitum, v. g. ne quis furetur; at-

qui

qui ſine intentione Legis implendæ poteſt quis non facere ſciens & volens, id quod per Legem prohibetur; ergo, &c.

Reſolves: Qui non furatur quia non cogitat de furto, tam implet præceptum non furandi, quam qui non furatur quia cogitat furtum eſſe prohibitum.

Prob. 2. pars: Ex communi axiomate: *actus hominis ultra intentionem ejus non operantur:* ergo ut quis Legi ſatisfaciat, neceſſe eſt ut agat ex intentione Legis implendæ.

Reſolves 1. Qui audit Miſſam, nolens poſitive ſatisfacere præcepto, illi non ſatisfacit. 2. Qui audit Miſſam eo die quem feſtivum novit, ſed non vult præcepto ſatisfacere, quia vult eidem ſatisfacere per alterius Miſſæ, puta ſolemnis, auditionem, non ſatisfacit præcepto; ſed,

Petes: Quænam intentio ſatisfaciendi præcepto requiritur ut ei ſatisfiat?

Reſp. Requiritur & ſufficit intentio interpretativa. Ratio eſt quia Lex non præcipit ut eliciatur actus tanquam præceptus, ſed ſolum ut eliciatur voluntarie; ergo ut ſatisfiat Legi, ſufficit intentio interpretativa ei ſatisfaciendi; hæc autem intentio continetur in voluntate actum præceptum exequendi, quæ non excludat intentionem implendi Legem.

Reſolves: Qui ignorans, vel non advertens ad diem Feſtum, Miſſam audit devote, ſatisfacit præcepto, nec aliam tenetur audire poſtquam reſciverit eſſe diem feſtum.

Quæres 3. An modus Legis ut quis agat ex fine honeſto, cadat ſub præcepto?

Reſp. Cadit ſub præcepto Legis Eccleſiaſticæ, non vero Legis civilis.

Prob. 1. pars: Quia Eccleſia præcipit actus ad ſalutem æternam conducentes; ſed actus hominis

nis ad hunc finem conducere nequeunt niſi fiant propter finem honeſtum & virtuoſum ; ergo.

Reſolves: Clericum qui divinum celebrat Officium principaliter propter retributionem temporalem, præcepto non ſatisfacere, imo mortaliter peccare, ut docet D. Thomas (*f*). Dixi tamen, *principaliter*: quia ſi talis pravus finis ſe tantum concomitanter habeat ad celebrationem Officii, præcepto Eccleſiæ ſatisfacit, hinc qui devote recitat Officium ex motivo religionis, licet ad id moveatur ex appetitu retributionis temporalis, præcepto Eccleſiæ ſatisfacit.

Prob. 2. pars: Quia poteſtas civilis præcipit tantum actus ad externum regimen politicum conducentes, atqui actus ad hunc finem conducere poſſunt etiamſi non fiant propter finem honeſtum & virtuoſum; ergo.

Reſolves: Militem fortiter pugnantem ex vana gloria, implere præceptum Ducis, licet peccet contra Legem naturalem quæ præcipit ut bonum bene fiat.

Quæres 4. Utrum finis Legis extrinſecus, ſeu a Legislatore intentus, cadat ſub præcepto?

Reſp. Vel finis Legis extrinſecus præcipitur a Legislatore, vel non præcipitur; *ſi primum*, tunc cadit ſub præcepto, ut patet ex terminis, unde qui hunc finem non intenderet, non ſatisfaceret præcepto licet rem præceptam exerceret ex alio motivo honeſto. *Si ſecundum*, non cadit ſub præcepto, quia tunc ſolum præcipitur voluntaria operis executio.

Hinc qui jejunat ſatisfacit præcepto jejunii, licet non intendat macerationem corporis, quia hæc intentio non præcipitur ab Eccleſia.

A R-

(*f*) D. Thom. quodl. art. 11.

ARTICULUS III.

Qualis eſſe debeat promulgatio Legum humanarum?

Nota. Certum eſt 1. Leges imperiales non prius obligare quam in ſingulis provinciis fuerint promulgatæ; imo non obligare in provinciis ubi promulgatæ ſunt, niſi poſt elapſum bimeſtre a die promulgationis; id enim ſancitum eſt authentica *66.* Juſtiniani, *ut factæ novæ Conſtitutiones*, quæ Juris diſpoſitio valet pro Principibus Imperatori ſubditis, cum teneantur ſervare jus commune Imperii, hac enim conditione principatum acceperunt.

Certum eſt 2. Reges & Principes Imperatori non ſubditos, non teneri authenticæ citatæ ſe conformare; quare ſufficit ut eorum Leges promulgentur in uno loco, ex quo ad alia loca poſſint commode divulgari, niſi aliud ipſi ſtatuerint, vel niſi conſuetudo legitime præſcripta obſtet; ratio eſt quia talis promulgatio ex natura rei ſufficit ad obligandum ſubditos.

Porro in omnibus fere regnis uſus invaluit ut novæ Leges in omnibus provinciis promulgentur, nec aliter ſingulas provincias obligent, ſic in Gallia Leges Regiæ non prius obligant quam relatæ fuerint in actis ſupremarum curiarum, ait Ferriere (*g*) ex quo notat Paulus a Lug. (*h*) nonnullas Leges Gallicanas defectu illius ſpecialis promulgationis robur obtinere in una provincia, quod non habent in altera.

Superest ergo inquirendum an pontificiæ Leges

(*g*) *Introduction a la pratique v. Ordonnances.*
(h) Paul. a Lugd. quæſt. 4 art. 1. de Leg. in com.

ges non prius in ſingulis Regn obligent quam in illis promulg gant Itali docentes ſufficere factam in Curia. Econtra *omne mani*, *& Hiſpani qui quæſtio runt*, *neceſſariam eſſe per ſingu gis Eccleſiaſticæ promulgatione* Illuſtr. de Marca (*i*) cum q

Dico Leges pontificiæ non ani ſingulis provinciis promulgatæ

Prob. Leges civiles non a in ſingulis provinciis promu ſtatuit Juſtinian. ergo nec Leges Pontificiæ. *Prob. conſeq.* Dum in Jure Canonico nihil circa quidpiam ſtatutum eſt, ſervandum eſt Jus civile ut definit Lucius III. (*k*) his verbis: *ſicut Leges non dedignantur Sacros Canones imitari*; *ita & Sacrorum ſtatuta Canonum Principum conſtitutionibus adjuvantur*. Atqui circa Legum Canonicarum promulgationem in ſingulis provinciis faciendam nihil ſtatutum eſt in Jure Canonico; ergo circa eandem ſtandum eſt Juri civili.

Confirmatur 1. Ex conſtanti Eccleſiæ praxi quæ ſemper ſuarum Legum promulgationem ſumma ſollicitudine ac diligentia fieri curavit. Sic Apoſtoli decretum in Concilio Jeroſolymitano (*l*) editum, miſerunt his qui erant *Antiochiæ*, *& Syriæ*, *& Ciliciæ*, per *Judam & Silam viros primos in fratribus*.

Sic Concilium Lateran. IV. (*m*) ſtatuit ut conſtitutio quam ediderat contra Medicos qui non monent infirmos ut quam primum ad Medicos

(*i*) L. 2. de concordia Sacerdotii & imperii, cap. 15.
(*k*) Cap. 1. de novi operis nuntiatione.
(*l*) Actor. 15. v. 23. (*m*) Sub Innoc. III.

dicos animarum recurrant, robur habeat *poſtquam per prælatos locorum fuerit publicata.*

Sic Concilium Trident. (*n*) *Ordinariis omnibus præcipit, ut cum primum potuerint, curent hoc decretum*, quo matrimonia clandeſtina irritantur, *populo publicari, & explicari in ſingulis ſuarum diœceſum Parochialibus Eccleſiis . . . decernit inſuper ut hujuſmodi decretum in unaquaque Parochia ſuum robur poſt triginta dies habere incipiat, a die prima publicationis in eadem Parochia facta, numerandos.*

Confirmatur 2. Quia etiam Romæ pro validis habentur matrimonia clandeſtina quæ in iis locis contracta ſunt ubi Concilium Tridentinum nondum fuit promulgatum.

Objicies 1. Canones fidei & morum in Conciliis conditi obligant etiam in iis provinciis in quibus non fuerunt promulgati; ergo Leges canonicæ non indigent promulgatione in ſingulis provinciis facta.

Reſp. diſt. conſeq. Leges Canonicæ ſpectantes fidem & mores, *conc. conſeq.* ſpectantes diſciplinam, *nego conſeq.* Ratio diſparitatis eſt quod definitiones fidei & morum nihil novi contineant, ſed ſint meræ juris naturalis & divini jam ſufficienter promulgati declarationes, unde eis adhærendum eſt ſtatim ac certo cognoſcuntur, ſive promulgationis via, ſive alia quacumque ratione cognoſcantur; econtra Leges ad diſciplinam ſpectantes aliquid novi continent, quod non eodem modo omnibus locis convenit, & ideo pro locis omnibus non feruntur neceſſario; ergo tandiu incertum eſt an pro hac vel illa provincia ferantur, donec in ea promulgatæ ſint.

Inſt.

(n) Trident ſeſſ. 24. de reform. Matrim. cap. 1.

hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Paſce oves meas.

Inſt. 1. Nullum extat exemplum talis dependentiæ in aliis rebus a Chriſto immediate inſtitutis, ut eas inferior mutare poſſit aut impedire quoad valorem & efficaciam; ut patet in poteſtate baptizandi, confirmandi, ordinandi, &c. Ergo.

Reſp. eſto ant. nego conſeq. Neque enim opus eſt exemplo ubi habetur aliunde ſufficiens probatio, qualis hic habetur ex Scriptura & praxi Eccleſiæ.

Dixi: *eſto ant.* Quia hujus ſubordinationis exemplum habemus in Apoſtolis qui acceperant immediate a Chriſto juriſdictionem, & quidem univerſalem in tota Eccleſia, & tamen acceperant cum ſubordinatione ad Petrum.

Inſt. 2. Decet ea omnia quæ ſunt a Chriſto immediate inſtituta, manere immutabilia; ergo ſi poteſtas Epiſcopalis eſſet a Chriſto immediate, eſſet immutabilis.

Reſp. diſt. ant. Manere immutabilia, ſi non ſint mutationi ſubjecta, *conc. ant.* ſi ſint ſubjecta mutationi, *nego ant.* Porro juriſdictio Epiſcopalis per ſuam inſtitutionem eſt ſubjecta mutationi non directe, ſed indirecte quatenus poſita vel ſublata deſignatione perſonæ, ponitur vel tollitur juriſdictio; aucta vel imminuta deſignatione territorii augetur vel imminuitur juriſdictio. Et in hoc præſtat Epiſcoporum juriſdictio juriſdictioni quaſi Epiſcopali etiam ordinariæ quorumdam Abbatum, quod hæc ſit immediate a ſummo Pontifice, a quo proinde directe & pro arbitrio tolli poteſt aut mutari; illa vero ſit a Chriſto, nec tolli poſſit aut mutari niſi indirecte & ex gravi cauſa.

Inſt. 3. Ex hac opinione ſequitur regimen Eccle-

Eccleſiæ non eſſe perfecte monarchicum; falſum conſequens; ergo.

Reſp. nego major. Prob. Regimen monarchicum poſtulat ut omnis juriſdictio, quæ eſt in inferioribus derivetur ab uno ſupremo Principe; ergo.

Reſp. diſt. ant. Ut derivetur vel directe vel indirecte, *conc. ant.* directe ſemper, *nego ant.* Porro perfectio monarchici regiminis in hoc conſiſtit quod ſit efficacius aliis regiminum formis ad bonum commune procurandum; ac ſive poteſtas omnis inferiorum ſit directe ab uno ſupremo Principe, ſive indirecte, regimen perinde efficax eſt ad finem illum obtinendum; ergo utroque modo perfectum eſt.

Inſt. 4. Innocentius I. in Epiſt. ad Concil. Carthag. dicit: *a Petro ipſum Epiſcopatum & totam auctoritatem hujus nominis emerſiſſe*; ergo juriſdictio Epiſcopalis a ſummo Pontifice directe confertur.

Reſp. nego conſeq. Et dico illam & ſimiles auctoritates intelligendas eſſe de collatione & derivatione indirecta, quatenus nemo habet juriſdictionem Epiſcopalem a Chriſto, niſi prius a ſummo Pontifice, aut ex ejus conſenſu tacito vel expreſſo, facta deſignatione & electione ejus perſonæ. Quod ſufficit ut Epiſcopi in ſuis diplomatibus profiteantur ſe *Dei gratia & ſanctæ ſedis apoſtolicæ auctoritate*, Epiſcopos eſſe talis vel talis loci.

ARTICULUS II.

Quænam ſit materia Legum humanarum.

Nota. CErtum *eſt* 1. materiam Legum humanarum debere eſſe quid honeſtum, vel ſaltem quid indifferens referibile ad bo-

bonum commune, ut delatio vel depoſitio armorum.

Certum eſt 2. Propriam Legum civilium materiam eſſe bonum communitatis temporale; propriam vero Legis canonicæ materiam eſſe bonum communitatis ſpirituale; quia nec Principibus laicis conceſſa eſt poteſtas Eccleſiam regendi, licet eam omni ope tueri & protegere debeant; nec Eccleſiæ Paſtoribus præciſe ſumptis datum eſt a Chriſto regna moderari.

His tanquam certis præſuppoſitis duo hic diſputari ſolent. 1. An Lex humana poſſit præcipere actus internos. 2. An modus finis Legis cadant ſub præcepto.

§. I. *An Lex humana poſſit præcipere actus internos?*

Nota 1. Actus internus poteſt ſpectari ut pure internus, talis eſt oratio pure mentalis; vel ut conjunctus cum actu externo.

Porro actus internus poteſt eſſe conjunctus cum actu externo duobus modis; 1. *per ſe & intrinſece*, cum nempe neceſſarius eſt ut actus externus vel ſit humanus, id eſt ut fiat voluntarie & deliberate; vel ut ſit moralis, id eſt, bonus vel malus, 2. *per accidens & extrinſece*, cum nempe actus externus ab interno ſeparatus, non deſinit eſſe humanus vel moralis; ſic in oratione facta ad obtinendam peccatorum remiſſionem, intentio remiſſionis peccatorum eſt accidentaliter conjuncta cum oratione.

Nota 2. Præcipere actum internum *directe*, eſt illum præcipere ratione ſui; præcipere actum internum *indirecte:* eſt illum præcipere ratione actus externi cui conjungitur. His poſitis:

Dico 1. *Lex humana civilis poteſt indirecte* *præ-*

præcipere actus internos per ſe conjunctos cum actibus externis; non poteſt vero præcipere actus mere internos, nec eos qui per accidens tantum ſunt conjuncti cum actibus externis.

Prob. 1. *pars*: Qui habet poteſtatem præcipiendi directe aliquid, habet etiam poteſtatem indirecte præcipiendi illud ſine quo non poteſt ſubſiſtere; atqui Lex civilis habet poteſtatem directe præcipiendi actum externum qui abſque actu interno ſubſiſtere non poteſt; ergo, &c.

Prob. min. Princeps civilis poteſt directe præcipere juramenti præſtationem, bonorum venditionem; atqui juramentum & venditio non poſſunt ſubſiſtere abſque interno voluntatis conſentientis & intendentis actu; ergo Princeps civilis habet poteſtatem præcipiendi actum externum qui abſque interno actu ſubſiſtere non poteſt.

Prob. 2. *pars*: Nulla poteſtas præcipere poteſt, niſi ea quæ neceſſaria ſunt ad finem, ad quem inſtituta eſt, aſſequendum; atqui finis poteſtatis civilis eſt conſervatio pacis & tranquillitatis Reipublicæ; ergo poteſtas civilis non poteſt præcipere niſi ea quæ neceſſaria ſunt ad pacem & tranquillitatem Reipublicæ conſervandam; atqui actus mere interni aut illi qui accidentaliter tantum cum exterioribus ſunt connexi, non ſunt neceſſarii ad pacem aut tranquillitatem Reipublicæ conſervandam; ergo.

Dico 2. *Lex Eccleſiaſtica poteſt præcipere* 1. *actus internos* per ſe *conjunctos cum exterioribus*; 2. *actus internos* per accidens *cum exterioribus conjunctos*; imo 3. *probabilius poteſt præcipere actus mere internos.*

1. *Pars* probata manet ex ſuperiori propoſitione, & ex damnatione harum propoſit. 1. *Qui facit confeſſionem voluntarie nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.* 2. *Præcepto communionis*

annua ſatisfit per ſacrilegam Dominici corporis manducationem: 1. damnata eſt ab Alex. VII. 2. ab Innoc. XI. Ergo vere ab Eccleſia præcipi poſſunt actus interni, nimirum attentio, contritio, &c. ſine quibus actus externi non poſſunt eſſe moraliter boni.

Prob. 2. pars; Eccleſia præcipere poteſt & de facto ſæpius præcipit, ut Fideles Deum exorent ad pacem inter Chriſtianos Principes obtinendam; atqui hæc intentio eſt actus internus accidentaliter conjunctus cum actu externo; ergo, &c.

Prob. 3. pars: Quæ debet intelligi de Lege Eccleſiaſtica prout directiva, non autem prout coactiva; *Probatur* inquam, omnis Lex præcipere poteſt quidquid conducit ad finem ad quem inſtituta eſt, atqui actus mere interni maxime conducunt ad ſalutem æternam, quæ eſt finis proprius Legis Eccleſiaſticæ; ergo eos præcipere poteſt.

Hinc 1. Concilium Trid. (*b*) exponit doctrinam de juſtificatione *diſtrictius inhibendo; ne deinceps audeat quiſquam aliter credere, prædicare, aut docere quam præſenti decreto ſtatuitur ac declaratur.*

Hinc 2. Clemens XI. in Bulla *Vineam Domini ſabaoth*, ubique acceptata definiit quemlibet diſtricte teneri damnatum in quinque propoſitionibus Janſenianis ſenſum, non ore duntaxat, ſed & corde ac interius rejicere, nec aliter poſſe ſatisfieri Apoſtolicis contra Janſenium conſtitutionibus; ergo, &c.

Reſpondent adverſarii Eccleſiam prohibere *aliter ſentire* aut *credere*, quia id jam a Lege divina vetitum eſt; unde non ſuo, ſed Chriſti

(b) Trid. in Proœmio ſeſſ. 6.

ſti nomine, cujus eſt vicaria, prohibet; ſed,

Contra eſt, 1. Quia eadem auctoritate probet Eccleſia aliter *ſentire* aut *credere*, qua prohibet aliter *docere & prædicare;* atqui propria auctoritate a Deo accepta prohibet aliter docere & prædicare, licet id a Lege divina ſit jam vetitum; ergo, &c. debent ergo adverſarii fateri eandem rem duplici Lege poſſe imperari aut prohiberi.

Contra eſt, 2. Quia (*c*) *poſſet Eccleſia cæco & muto de eadem bene merito, beneficium conferre, injungendo ut in compenſationem horarum, preces quaſdam mentales effunderet;* ergo poteſt præcipere actum internum quem Lex divina non præcipit.

Objicies. De iis Eccleſia non poteſt ferre Leges, de quibus non poteſt judicare; atqui non poteſt judicare de actibus mere internis; ergo.

Reſp. nego maj. Eccleſia enim in foro contentioſo non poteſt judicare de actibus externis omnino occultis, juxta hanc Innocentii III. (*d*) definitionem Eccleſia *non judicat de occultis*. Et (*e*) *nobis datum eſt de manifeſtis tantummodo judicare.* Et tamen ab illa vere prohibentur. Ergo ad præcipiendum & obligandum in conſcientia non neceſſe eſt ut Legiſlator poſſit cognoſcere tranſgreſſionem factam; ſed ſufficit ut revera velit præcipere ſeu obligare: nam hoc ipſo culpæ & pœnæ reatus contrahitur *apud diſtrictum judicem, qui ſcrutator eſt cordium & cognitor ſecretorum* addit Innocentius III. hæc autem obligatio ſatis urget impletionem præcepti, alias Lex naturalis non eſſet vera Lex.

Inſtab. 1.

(c) Ut docet Tournely poſt Sylvium, de Leg. human. p. 211
(d) Cap. 33. de Simonia. (e) Cap. 34. eodem Tit.

Inſtab. 1. Vis directiva Legis non poteſt ſeparari ab ejus vi coactiva; ergo Eccleſia de iis non poteſt ferre Legem, de quibus non poteſt judicare in foro contentioſo.

Reſp. nego ant. Prob. Lex inutilis non eſt vera Lex; atqui Lex cujus vis directiva ſepararetur a coactiva, eſſet inutilis; ergo, &c.

Reſp. nego min. Alias Lex eſſet inutilis reſpectu actuum externorum occultorum; ut ergo Lex ſit utilis, ſufficit ut homines ad id quod juſtum eſt, poſſit dirigere, obligando eos ſub culpa a Deo punienda.

Inſt. 2. Eccleſia non habet juriſdictionem in actus internos; ergo non poteſt eos præcipere.

Reſp. diſt. ant. Non habet juriſdictionem in actus internos immediate, *conc. ant.* mediante perſona, *nego antec.* Ergo eo ipſo quo perſona ſenſibilis eſt, actus etiam inſenſibiles eidem præcipi poſſunt.

Objicies 2. Div. Thom. 1. 2. quæſt. 91. art. 4. docet: *de his poteſt homo legem facere, de quibus poteſt judicare: judicium autem hominis eſſe non poteſt de interioribus motibus, qui latent, ſed ſolum de exterioribus actibus, qui patent;* ergo juxta Doctrinam angelicam homo non poteſt præcipere actus mere internos.

Reſp. nego conſeq. Ibi D. Thomas nihil aliud intendit, niſi quod ad ſufficienter ordinandos, cohibendoſque actus interiores propter humanam legem, neceſſaria ſit lex divina. Id patet tum ex Titulo articuli, qui ſic eſt: *utrum fuerit neceſſarium, eſſe aliquam legem divinam:* tum ex contextu qui poſt verba objecta habet: *& ideo lex humana non potuit cohibere, & ordinare ſufficienter interiores actus, ſed neceſſarium fuit, quod ad hoc ſuperveniret lex divina.* Quia ſcilicet actus pure interni humana lege ſolum prohiberi, vel præcipi poſſunt ſub culpa

coram

coram Deo incurrenda, quam ſi quis interius non curaverit, nec fateri voluerit, humana poteſtate convinci nequit, nec puniri, ſed quoad hoc dimitti debet judicio Dei. Ex hoc autem non magis conſequens eſt, Eccleſiam ad actus internos obligare non poſſe, quam ipſam obligare non poſſe ſub reatu æternæ damnationis ex eo, quod eam per ſe infligere non poſſit, ſed duntaxat per adjutorium Dei, cujus vices gerit.

Inſt. Div. Thomas 2. 2. quæſt. 104. art. 5. ait: *in iis, quæ pertinent ad interiorem motum voluntatis, homo non tenetur homini obedire, ſed ſolum Deo. Tenetur autem homo homini obedire in iis, quæ exterius per corpus ſuum ſunt agenda:* ergo.

Reſp. diſting. textum. In iis, quæ &c. homo non tenetur homini obedire quoad vim coactivam in foro contentioſo, *conc.* quoad vim præceptivam vel coercitivam in foro pure interno, *nego ant.* Quod hic ſenſus ſit Divi Thomæ proprius, patet, tum quia ibidem ad 3. dicit, *Quod Religioſi obedientiam profitentur, quantum ad Regularem converſationem ſecundum quam ſuis Prælatis ſubduntur.* Regularis autem converſatio plurium regularium eſt converſatio interna cum Deo, ſeu vita contemplativa, ut conſtat ex Regula R. R. P. P. Benedictinorum, Chartuſianorum, Carmelitarum, &c. ergo votum obedientiæ in illis extenditur ad interiores actus contemplationis. Tum quia Doctrina D. Thomæ non eſt contraria Doctrinæ Eccleſiæ; atqui Doctrina eſt Eccleſiæ, quod ſubditus ſubjiciatur Superiori quoad internos actus, ut conſtat ex his propoſ. Michaelis Molinos damnatis ab Innoc. XI. 64. *Præpoſitis obediendum eſt in exteriore & latitudo voti obedientiæ religioſorum tantummodo exterius pertingit, in interiore*

re vero aliter res ſe habet, quo ſolus Deus & Director intrant. Item 66. *riſu digna eſt nova quadam Doctrina in Eccleſia Dei, quod anima quoad internum gubernari debeat ab Epiſcopo . . . quia Eccleſia non judicat de occultis*.

§. II. *Utrum modus finiſque Legis cadant ſub præcepto*.

Nota 1. PEr *modum Legis*, intelligimus ea quæ actui ſunt neceſſaria ut per eum vere Lex adimpleatur, v. g. ut actus fiat 1. ſcienter & voluntarie; 2. Ut fiat ex intentione Legis implendæ; 3. Ut fiat propter finem honeſtum.

Nota 2. Per *finem Legis*, intelligimus finem extrinſecum, ſeu finem a Legislatore intentum; nulli enim dubium eſt quin finis intrinſecus, cum ſit ipſa res præcepta, cadat ſub præcepto & debeat intendi. Unde.

Quæres 1. *An modus Legis ut quis agat ſcienter & voluntarie, cadat ſub præcepto?*

Reſp. affirm. Nam quod per Legem præcipitur non poteſt impleri niſi per actum humanum; atqui actus non eſt humanus niſi fiat ſcienter & deliberate; ergo. Hinc:

Reſolves: Præcepto audiendi ſacri non ſatisfacit qui ebrius aut dormiens ſacro intereſt; ſicut nec qui ipſi intereſt omnino invitus, ita ut nolit attendere & reipſa non attendat ad ſacrum.

Quæres 2. *An modus Legis, ut quis agat cum intentione implendæ Legis, cadat ſub præcepto?*

Reſp. Vel Lex eſt negativa, vel affirmativa; ſi ſit negativa, talis modus non cadit ſub præcepto; cadit vero ſi ſit affirmativa.

Prob. 1. *pars:* Per Legem negativam prohibetur unice ne quis ſciens aut volens faciat id quod eſt prohibitum, v. g. ne quis furetur; atqui

qui ſine intentione Legis implendæ poteſt quis non facere ſciens & volens, id quod per Legem prohibetur; ergo, &c.

Reſolves: Qui non furatur quia non cogitat de furto, tam implet præceptum non furandi, quam qui non furatur quia cogitat furtum eſſe prohibitum.

Prob. 2. pars: Ex communi axiomate: *actus hominis ultra intentionem ejus non operantur:* ergo ut quis Legi ſatisfaciat, neceſſe eſt ut agat ex intentione Legis implendæ.

Reſolves 1. Qui audit Miſſam, nolens poſitive ſatisfacere præcepto, illi non ſatisfacit. 2. Qui audit Miſſam eo die quem feſtivum novit, ſed non vult præcepto ſatisfacere, quia vult eidem ſatisfacere per alterius Miſſæ, puta ſolemnis, auditionem, non ſatisfacit præcepto; ſed,

Petes: Quænam intentio ſatisfaciendi præcepto requiritur ut ei ſatisfiat?

Reſp. Requiritur & ſufficit intentio interpretativa. Ratio eſt quia Lex non præcipit ut eliciatur actus tanquam præceptus, ſed ſolum ut eliciatur voluntarie; ergo ut ſatisfiat Legi, ſufficit intentio interpretativa ei ſatisfaciendi; hæc autem intentio continetur in voluntate actum præceptum exequendi, quæ non excludat intentionem implendi Legem.

Reſolves: Qui ignorans, vel non advertens ad diem Feſtum, Miſſam audit devote, ſatisfacit præcepto, nec aliam tenetur audire poſtquam reſciverit eſſe diem feſtum.

Quæres 3. An modus Legis ut quis agat ex fine honeſto, cadat ſub præcepto?

Reſp. Cadit ſub præcepto Legis Eccleſiaſticæ, non vero Legis civilis.

Prob. 1. *pars:* Quia Eccleſia præcipit actus ad ſalutem æternam conducentes; ſed actus hominis

nis ad hunc finem conducere nequeunt niſi fiant propter finem honeſtum & virtuoſum ; ergo.

Reſolves : Clericum qui divinum celebrat Officium principaliter propter retributionem temporalem, præcepto non ſatisfacere, imo mortaliter peccare, ut docet D. Thomas (*f*). Dixi tamen, *principaliter* : quia ſi talis pravus finis ſe tantum concomitanter habeat ad celebrationem Officii, præcepto Eccleſiæ ſatisfacit, hinc qui devote recitat Officium ex motivo religionis, licet ad id moveatur ex appetitu retributionis temporalis, præcepto Eccleſiæ ſatisfacit.

Prob. 2. *pars* : Quia poteſtas civilis præcipit tantum actus ad externum regimen politicum conducentes, atqui actus ad hunc finem conducere poſſunt etiamſi non fiant propter finem honeſtum & virtuoſum ; ergo.

Reſolves : Militem fortiter pugnantem ex vana gloria, implere præceptum Ducis, licet peccet contra Legem naturalem quæ præcipit ut bonum bene fiat.

Quæres 4. *Utrum finis Legis extrinſecus, ſeu a Legislatore intentus, cadat ſub præcepto ?*

Reſp. Vel finis Legis extrinſecus præcipitur a Legislatore, vel non præcipitur ; *ſi primum*, tunc cadit ſub præcepto, ut patet ex terminis, unde qui hunc finem non intenderet, non ſatisfaceret præcepto licet rem præceptam exerceret ex alio motivo honeſto. *Si ſecundum*, non cadit ſub præcepto, quia tunc ſolum præcipitur voluntaria operis executio.

Hinc qui jejunat ſatisfacit præcepto jejunii, licet non intendat macerationem corporis, quia hæc intentio non præcipitur ab Eccleſia.

A R-

(*f*) D. Thom. quodl. art. 11.

ARTICULUS III.

Qualis eſſe debeat promulgatio Legum humanarum?

Nota. C*Ertum eſt* 1. Leges imperiales non prius obligare quam in ſingulis provinciis fuerint promulgatæ; imo non obligare in provinciis ubi promulgatæ ſunt, niſi poſt elapſum bimeſtre a die promulgationis; id enim ſancitum eſt authentica 66. Juſtiniani, *ut facta novæ Conſtitutiones*, quæ Juris diſpoſitio valet pro Principibus Imperatori ſubditis, cum teneantur ſervare jus commune Imperii, hac enim conditione principatum acceperunt.

Certum eſt 2. Reges & Principes Imperatori non ſubditos, non teneri authenticæ citatæ ſe conformare; quare ſufficit ut eorum Leges promulgentur in uno loco, ex quo ad alia loca poſſint commode divulgari, niſi aliud ipſi ſtatuerint, vel niſi conſuetudo legitime præſcripta obſtet; ratio eſt quia talis promulgatio ex natura rei ſufficit ad obligandum ſubditos.

Porro in omnibus fere regnis uſus invaluit ut novæ Leges in omnibus provinciis promulgentur, nec aliter ſingulas provincias obligent, ſic in Gallia Leges Regiæ non prius obligant quam relatæ fuerint in actis ſupremarum curiarum, ait Ferriere (*g*) ex quo notat Paulus a Lug. (*h*) nonnullas Leges Gallicanas defectu illius ſpecialis promulgationis robur obtinere in una provincia, quod non habent in altera.

Supereſt ergo inquirendum an pontificiæ Leges

(*g*) *Introduction a la pratique v. Ordonnances.*
(h) Paul. a Lugd. quæſt. 4 art. 1. de Leg. in com.

ges non prius in ſingulis Regnis ac Provinciis obligent quam in illis promulgatæ fuerint; negant Itali docentes ſufficere promulgationem factam in Curia. Econtra *omnes fere Galli*, *Germani*, *& Hiſpani qui quæſtionem illam attigerunt*, *neceſſariam eſſe per ſingulas Provincias Legis Eccleſiaſticæ promulgationem contendunt*, ait Illuſtr. de Marca (*i*) cum quibus:

Dico Leges pontificiæ non ante obligant quam in ſingulis provinciis promulgatæ fuerint.

Prob. Leges civiles non ante obligant quam in ſingulis provinciis promulgatæ fuerint, ut ſtatuit Juſtinian. ergo nec Leges Pontificiæ. *Prob. conſeq.* Dum in Jure Canonico nihil circa quidpiam ſtatutum eſt, ſervandum eſt Jus civile ut definit Lucius III. (*k*) his verbis: *ſicut Leges non dedignantur Sacros Canones imitari*; *ita & Sacrorum ſtatuta Canonum Principum conſtitutionibus adjuvantur*. Atqui circa Legum Canonicarum promulgationem in ſingulis provinciis faciendam nihil ſtatutum eſt in Jure Canonico; ergo circa eandem ſtandum eſt Juri civili.

Confirmatur 1. Ex conſtanti Eccleſiæ praxi quæ ſemper ſuarum Legum promulgationem ſumma ſollicitudine ac diligentia fieri curavit. Sic Apoſtoli decretum in Concilio Jeroſolymitano (*l*) editum, miſerunt his qui erant *Antiochiæ*, *& Syriæ*, *& Ciliciæ*, per *Judam & Silam viros primos in fratribus*.

Sic Concilium Lateran. IV. (*m*) ſtatuit ut conſtitutio quam ediderat contra Medicos qui non monent infirmos ut quam primum ad Medicos

(i) L. 2. de concordia Sacerdotii & imperii, cap. 15.
(k) Cap. 1. de novi operis nuntiatione.
(l) *Actor.* 15. v. 23. (m) Sub Innoc. III.

dicos animarum recurrant, robur habeat *poſtquam per prælatos locorum fuerit publicata*.

Sic Concilium Trident. (*n*) *Ordinariis omnibus præcipit, ut cum primum potuerint, curent hoc decretum*, quo matrimonia clandeſtina irritantur, *populo publicari, & explicari in ſingulis ſuarum diœceſum Parochialibus Eccleſiis . . . decernit inſuper ut hujuſmodi decretum in unaquaque Parochia ſuum robur poſt triginta dies habere incipiat, a die primæ publicationis in eadem Parochia factæ, numerandos*.

Confirmatur 2. Quia etiam Romæ pro validis habentur matrimonia clandeſtina quæ in iis locis contracta ſunt ubi Concilium Tridentinum nondum fuit promulgatum.

Objicies 1. Canones fidei & morum in Conciliis conditi obligant etiam in iis provinciis in quibus non fuerunt promulgati; ergo Leges canonicæ non indigent promulgatione in ſingulis provinciis facta.

Reſp. diſt. conſeq. Leges Canonicæ ſpectantes fidem & mores, *conc. conſeq.* ſpectantes diſciplinam, *nego conſeq.* Ratio diſparitatis eſt quod definitiones fidei & morum nihil novi contineant, ſed ſint meræ juris naturalis & divini jam ſufficienter promulgati declarationes, unde eis adhærendum eſt ſtatim ac certo cognoſcuntur, ſive promulgationis via, ſive alia quacumque ratione cognoſcantur; econtra Leges ad diſciplinam ſpectantes aliquid novi continent, quod non eodem modo omnibus locis convenit, & ideo pro locis omnibus non feruntur neceſſario; ergo tandiu incertum eſt an pro hac vel illa provincia ferantur, donec in ea promulgatæ ſint.

Inſt.

(n) Trident ſeſſ. 24. de reform. Matrim. cap. 1.

Inſt. Atqui Leges Canonicæ diſciplinam ſpectantes non indigent promulgatione in ſingulis provinciis; ergo.

Prob. ſubſump. Multi Canones Juris canonici habent vim Legis in Gallia; atqui tamen ibi non fuerunt promulgati; ergo, &c.

Reſp. diſt. min. Non fuerunt promulgati formaliter, *conc. min.* virtualiter, *nego min.* Porro duobus modis Leges Canonicæ virtualiter promulgantur in Gallia; 1. Quando in regiis latæ ſunt edictis; 2. Quando longo uſu, & judiciorum conſuetudine ſunt probatæ; atque inde eſt quod Galli Judices alias e decretalibus ſequantur, alias rejiciant, eas maxime quæ conſuetudinibus in regno conſtanter obſervatis, adverſantur.

Objicies 2. In Curia Romana provinciarum cauſæ & lites definiuntur juxta Leges Romæ tantum promulgatas; ergo pro certo habent Romani præſules promulgationem Romæ factam ſufficere.

Reſp. nego ant. 1. Quia, ut dictum eſt, Romani Judices etiam Romæ judicant valida eſſe matrimonia clandeſtina ibi contracta, ubi Lex ea irritans nondum fuit promulgata. 2. Quia plures cauſæ Romam evocatæ, Romæ non judicantur, ſed ad Epiſcopos, vel alios remittuntur ut dirimantur ſecundum Leges quæ in iis regionibus fuerunt promulgatæ. 3. Quia Romani Judices ſupponunt Leges juxta quas diſſitarum Roma provinciarum Lites dirimunt, in illis provinciis fuiſſe promulgatas, ibique vigere; *ſiquidem*, ait Paul. a Lug. (*o*) *moraliter impoſſibile eſt, ut omnium regionum atque provinciarum uſus particulares perfecte calleant.*

A R-

(*o*) De Leg. in communi quæſt. 4. art. 1.

ARTICULUS IV.

An ut Lex humana obliget requiratur conſenſus ſive acceptatio populi?

Nota. HÆc quæſtio procedit de Legiſlatore abſoluto, hoc eſt qui vel a Deo ut Papa & Epiſcopus, vel a communitate ut purus monarcha, poteſtatem accepit abſolutam & ſine dependentia a populi acceptatione. Poteſt enim communitas cum aliquem ſuo regimini præficit poteſtatem legiſlativam ei conferre cum hac limitatione ut Leges ferre non poſſit, vel ſine conſenſu majoris partis optimatum, ut in regimine *ariſtocratico*; vel majoris partis populi, ut in regimine *democratico*: de quo intelligi debet iſtud Juſtiniani (*p*), *Leges nulla alia ex cauſa nos tenent, quam quod judicio populi recepta ſunt*. Hoc notato:

Dico, ut Lex obliget, non requiritur conſenſus, ſive acceptatio majoris partis communitatis.

Prob. Ea Lex non pendet ab acceptatione majoris partis communitatis quæ ad ſui acceptationem obligat; atqui Lex humana a Legiſlatore abſoluto abſolute lata ad ſui acceptationem obligat juxta illud Apoſt. (*q*) *qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit*. Ergo non pendet ex acceptatione. Ergo ſicut præceptum legitimi Superioris obligat ſubditum independenter ab acceptatione ſubditi, ita Lex, quæ eſt commune præceptum, obligat communitatem independenter ab acceptatione communitatis.

Unde hæc prop. (*r*) *populus non peccat, etiamſi abſque ulla cauſa non recipiat Legem a Principe*

(p) Cap. 3. ff. de Legibus.
(q) Rom. 13. verſ. 2. (r) Prop. 28.

cipe promulgatam: damnata eſt ab Alex. VII. & Clero Gallicano (*s*).

Objicies 1. Illud Gratiani (*t*) *Leges inſtituuntur quando promulgantur; firmantur cum moribus utentium approbantur*. Ergo.

Reſp. nego conſeq. Nam Leges per uſum firmantur, non hoc ſenſu quod per uſum accipiant vim obligandi; Leges enim habent vim obligandi cum inſtituuntur; atqui ex prima parte Canonis, *inſtituuntur cum promulgantur*; ergo. Sed eo ſenſu quod per uſum eximantur a periculo abrogationis; Leges enim quarum obſervatio negligitur, tandem abeunt in deſuetudinem, vel a Principe nimiæ populi reſiſtentiæ cedente, relaxantur.

Objicies 2. Legislator civilis accipit poteſtatem legislativam a communitate; ergo ejus Leges non obligant niſi dependenter a conſenſu communitatis.

Reſp. nego conſeq. Quia ſemel a populo in Principem ſimpliciter & abſolute translata poteſtate legislativa, populus eidem obſequi tenetur, eodem modo quo famulus tenetur obtemperare præceptis heri ſui, licet ſponte ſe illius obſequio addixerit.

Inſt. Poteſtas legislativa abſolute & ſine limitatione conceſſa, non eſt bene inſtituta; ergo nemini eſt conceſſa.

Reſp. nego ant. Imo poteſtas legislativa eſſet peſſime conceſſa ſi non includeret vim compellendi ſubditos ad ea obſervanda quæ bono regimini Reipublicæ neceſſaria vel utilia ſunt, & hoc eo verius eſt quod pars major ſoleat eſſe deterior, quæ ſi cogi non poſſet, & valor

(*s*) Ann. 1700. (*t*) Cap. in iſtis diſt. 4.

lor Legis ab ejus nutu penderet, optimæ Leges fere ſemper rejicerentur.

Objicies 3. Conſuetudo poteſt abrogare Legem jam obligantem; ergo multo magis prævenire poteſt ne obliget.

Reſp. diſt. ant. Conſuetudo legitime præſcripta, *conc. ant.* conſuetudo non legitime præſcripta, *nego ant.* Porro ideo conſuetudo legitime præſcripta Legem abolet, quia Princeps tunc conſentit tacite ut Lex ſua in deſuetudinem abeat, non mirum eſt autem ſi Lex quam Princeps tacite revocat; non amplius obliget.

Objicies 4. Lex a majori parte communitatis non recepta, eſt inutilis ac nociva; ergo non eſt vera Lex.

Reſp. diſt. ant. Eſt nociva ex malitia populi, qui ideo peccat eam non recipiendo, *conc. ant.* ex ſeipſa, *nego antec.* nam fertur propter bonum commune.

Inſt. Illa Lex non eſt vera quæ non poteſt cogere ſubditos ad ſui obſervantiam; atqui Lex quæ non obſervatur a majori parte communitatis, non poteſt cogere ad ſui obſervantiam; nam adverſus majorem partem communitatis non ſuppetit vis coactiva; ergo.

Reſp. nego min. Nam licet non poſſint omnes delinquentes puniri, at poſſunt ex multis aliqui ad pœnam deligi, *ut & cæteri timorem habeant* (*u*). Cavere tamen debet Legislator ne urgendo executionem Legis contra majorem partem communitatis plus mali vel perturbationis afferat quam utilitatis; talis enim Lex non expedit bono communi.

Objicies 5. Quando Leges aliquæ non ſervantur a majori parte licet deteriori, non tene-

(u) 1. ad Tim. 5. verſ. 20.

netur pars minor eas ſervare; ergo valor Legis pendet a conſenſu majoris partis.

Reſp. nego ant. Quod ſi verum eſſet, pluri-mæ Leges non obligarent bonos & timoratos, quia a majori & deteriori parte non ſervantur, quod eſt falſum ſi excipiantur duo caſus. Quando Legiſlator tacite conſentit ut Leges non ſerventur a minori parte, ob reſiſtentiam, vel non uſum majoris partis. 2. Cum non poſſunt ſervari Leges a minore parte ſine ſuo gravi incommodo, vide Pontas (*x*). Ex quibus apparet ſæpius evenire, ut qui Legem primi tranſgrediuntur, graviter peccent, immunes vero ſint ab omni culpa qui eam poſtea negligunt.

ARTICULUS V.

Quinam Legibus humanis teneantur?

Nota. CErtum eſt omnes & ſolos ſubditos, rationis uſum habentes ſubdi Legibus humanis.

Dixi 1. *Omnes & ſolos ſubditos:* quia poteſtas Legiſlativa ſubjectionem in aliis eſſentialiter connotat; ergo non poteſt exerceri niſi in ſubditos, ut definit Clemens Tertius (*y*). Unde:

Reſolves 1. Infideles non baptizatos teneri Lege baptiſmi & aliis præceptis Evangelicis, quia ſubditi ſunt Deo qui omnibus Legem Evangelicam impoſuit; non tamen tenentur Legibus mere Eccleſiaſticis, quia non ſunt Eccleſiæ ſubjecti, juxta illud Apoſtoli: *quid ad nos de his qui foris ſunt judicare.* Hinc ſecluſo ſcandalo & contemptu Legis Eccleſiæ non peccant qui carnes

(x) V. Dimanche cas. 7. (y) Cap. a nobis. De Sent. excomm.

nes eis miniſtrant die vetito, quia nullius peccati, ne quidem materialis, ſunt cauſæ.

Reſolves 2. Hæreticos teneri Legibus Eccleſiaſticis, quia per baptiſmum ſunt ſubditi Eccleſiæ quamvis rebelles.

Dixi 2. *Rationis uſum habentes:* quia Lex non imponitur niſi ſubditis obedientiæ & directionis capacibus; atqui qui non habent uſum rationis, non ſunt obedientiæ & directionis capaces; ergo.

Reſolves: Perpetuo amentes ac pueros ante uſum rationis qui carnes manducant diebus prohibitis, non peccant, ſicut nec ii qui illis carnes adminiſtrant; econtra peccarent qui ebriis & ad tempus delirantibus carnes darent comedendas die vetito, quia ſunt in ſtatu habituali uſus rationis licet per accidens pro aliquo tempore impediti; nam non licet peccato alieno materiali cooperari.

Dices, Infantes tempore interdicti privantur Eccleſiaſtica ſepultura. Item obligantur ad baptiſmum, ergo Legibus aſtringuntur.

Reſp. nego conſeq. Ad hæc enim tenentur, non quia ſubjacent præceptis Eccleſiæ; ſed 1. Quia privantur ſepultura in interdicto generali in pœnam aliorum, & in interdicto locali ob incapacitatem loci in quo nemo ſepeliri debet. 2. Quia baptiſmus eſt medium ſine quo ſalus obtineri non poteſt. His tanquam certis poſitis.

Reſtat reſolvendum: 1. Utrum Legislator ipſe; 2. Clerici; 3. Peregrini, advenæ & vagi teneantur Legibus humanis.

§. I.

§. I. *Utrum Legislator ſuis Legibus obligetur.*

Nota 1. HIc agitur de Legislatore habente poteſtatem legislativam abſolutam & independentem a communitate; certum eſt enim Duces rerum publicarum teneri Legibus quas cum Republica tulerunt; & Generales Ordinum Legibus in Capitulo generali latis, quia ſunt inferiores communitati a qua Leges feruntur.

Nota 2. Item agitur de Legibus quarum materia convenit Principi & ſubditis; tales ſunt Leges quæ præcipiunt communionem paſchalem, taxant pretia rerum, &c. Legislator enim non teneretur Lege prohibente armorum geſtationem. Itaque

Dico, Legislator non tenetur proprie ſuis Legibus neque quoad vim coactivam, neque quoad vim directivam; ſed ad eas ſervandas tenetur vi Legis naturæ dictantis ut Superior ſuis ſubditis præeat exemplo.

Prob. 1. *pars:* Quia qui non eſt ſubditus non tenetur Legibus; atqui Legislator non eſt ſibi nec prædeceſſoribus ſuis ſubditus. Ergo, &c.

Prob. 1. *pars:* Quia æquitas & ratio naturalis dictat Principem debere vita & moribus concordare cum ſubditis in iis quæ ipſi æque ac ſubditis conveniunt; ſi enim ut ait Auguſt. (z) *Turpis eſt omnis pars ſuo univerſo non congruens;* Quanto magis caput non congruens. Hinc illa utriuſque Juris axiomata: *Juſtum eſt Principem Legibus obtemperare ſuis* (a). Et *Digna vox eſt majeſtate regnantis, Legibus alligatum ſe Principem profiteri* (b).

Obji-

(z) Auguſt. lib. 3. Confeſſ. cap. 2. (a) Cap. Juſtum diſt. 9.
(b) Lib. 4. cod. de Legib.

Objicies contra primam partem. 1. Axiomata Juris citata videntur ſignificare Principem aſtringi Legibus ſuis; ergo.

Reſp. nego ant. Significant enim præciſe Principem teneri Leges ſuas obſervare, ſed non explicant unde oriatur talis obligatio; dico autem illam oriri non ex Legibus Principis, ſed ex Jure naturali; Lex ergo a Principe lata, eſt tantum occaſio, ſeu conditio obligationis, quæ ex æquitate naturali oritur.

Inſt. 1. Licet Princeps non teneatur vi coactiva Legis ſuæ, tenetur ſaltem vi directiva; Ergo tenetur proprie Lege ſua.

Reſp. nego ant. Prob. Vis directiva non videtur neceſſario requirere ſuperioritatem in eum quem obligat; ergo.

Reſp. nego ant. Nam ſicut vis coactiva Legis non agit niſi in ſubditum, ita nec vis directiva, ac proinde utraque ſupponit ſuperioritatem ex parte Legislatoris; alioquin Lex non dirigeret niſi per modum regulæ conſulentis, non obligantis.

Inſt. 2. Princeps tranſgrediendo Legem committit idem ſpecie peccatum cum ſubditis eam tranſgredientibus v. g. peccatum injuſtitiæ ſi vendat triticum ultra pretium a ſe taxatum lege communi. Ergo tenetur ſua Lege quoad vim directivam.

Reſp. nego conſeq. Nam ex antecedente ſequitur tantum quod Jus naurale Principem obliget ad ſervandum Legem ſuam ex affectu virtutis quam præcipit.

Inſt. 3. Cum Suarez, Deus dedit poteſtatem legislativam hominibus ea tantum conditione ut Leges ſi ſint univerſales comprehendant ipſum Legislatorem: ergo proprie illum obligant.

Reſp. nego ant. Deus enim poteſt dare pote-

ſtatem legiſlativam ſub tali conditione, quia non poteſt facere ut idem ſit ſibi Superior & ſubditus juridice; ergo nec facere ut Legiſlator ſe Lege ſua comprehendat, ſed ſolum poteſt velle, & de facto vult & per lumen naturale præcipit, ut Princeps ſervet Leges ſuas quando materia eſt ipſi cum ſubditis communis; ſed aliud eſt Deum velle ut Princeps ſervet Leges ſuas, & aliud velle ut teneatur ex vi ſuarum Legum; illud verum eſt & inde naſcitur obligatio Principis; hoc impoſſibile defectu juriſdictionis in ſe ipſum.

Objicies contra ſecundam partem: Non videtur Lex naturalis Principem ad ſervandas Leges ſuas obligare poſſe niſi ratione ſcandali; ſed hæc obligatio non ſufficit; alioquin remoto ſcandali periculo poſſet Princeps non ſervare Leges ſuas, quod falſum; ergo.

Reſp. nego major. Et dico Legem naturalem Principi hanc obligationem imponere, non tantum ratione ſcandali, ſed etiam ratione boni communis, rectæ gubernationis, & neceſſariæ conformitatis cum ſubditis, & ſic obligatur Princeps etiam extra ſcandali periculum.

Inſt. Bonum commune rectaque gubernatio non exigit neceſſario ut omnia membra communitatis vivant conformiter in iis quæ omnibus accommodata ſunt. Ergo Princeps non tenetur neceſſario conformari cum ſubditis.

Prob. nego ant. Prob. Si hoc eſſet, Princeps non poſſet diſpenſare, aut privilegia concedere; falſum conſeq. ergo.

Reſp. diſt. ſequelam. Non poſſet diſpenſare aut privilegia concedere, ſine juſta cauſa, *conc. ſeq.* cum juſta cauſa, *nego ſeq. maj.* Itaque Princeps, ſi juſta cauſa ſubſit, poteſt diſpenſare a ſua Lege, ſubditos quidem proprie, ſeipſum vero improprie quatenus interpretatur

Le-

Legem naturalem ipſum non obligare ad Legem ſuam ſervandam, quando habet rationabilem cauſam, ob quam ipſe ſubditum merito ab ejus obligatione liberaret, cum non ſit deterioris conditionis quam ſubditi.

§. II. *An Clerici Legibus civilibus obligentur.*

D*ico Clerici obligantur Legibus civilibus, ſalva tamen eorum immunitate.*

Prob. Omnes partes communitatis politicæ, obligantur Legibus politicis; atqui Clerici ſunt partes communitatis politicæ, de quibus ſicut & de aliis dicit Apoſt. (*c*) *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.* Quem locum interpretans Theodoretus ait: *& Sacerdos, & Antiſtes, & Monaſticam vitam profeſſus, iis debent parere, quibus demandati ſunt Principibus.*

Reſolves, Eccleſiaſticos teneri vendere pretio per leges taxato, obſervare formalitates contractuum, non extrahere merces extra territorium, &c.

Dixi: *ſalva tamen eorum immunitate:* quæ, ut ait Trid. (*d*) *Dei ordinatione & Canonicis ſanctionibus conſtituta eſt.* Et quæ præcipue conſiſtit in immunitate a vectigalibus & Tributis, ut declaratur in utroque Jure Canonico (*e*), & Civili (*f*).

Dices: Principes ſæculares etiam pietate præſtantes a Clero plerumque pecuniarum ſubſidium exigunt; ergo non ſunt exempti a Lege tributorum.

Reſp.

(c) Rom. 13. v. 1. (d) Seſſ. 25. de ref. cap. 20.

(e) Cap. Clericis de immunitate Eccleſiarum.

(f) L. caſta, & l. Sancimus cod. de ſacroſanctis Eccleſiis.

Reſp. nego conſeq. Quia illud ſubſidium non auctoritate abſoluta, ſed gratioſe poſtulant, & a Clero gratis & libere conceditur; unde vocatur, *donum gratuitum*.

Nota tamen duos eſſe caſus in quibus Clerici Principibus ſæcularibus tributa ſolvere tenentur.

1. Si bona quædam titulo laico poſſideant, quia illa bona onus ſuum non omittunt ex eo quod ab Eccleſiaſticis poſſideantur.

2. Si neceſſitas ob quam tributa exiguntur a Laicis non minus ipſos quam Laicos concernant; ut ſi infideles regnum devaſtarent, ſi peſtis graſſaretur, inundatio immineret, &c.

PARAGRAPHUS III.

An peregini, advenæ & vagi teneantur Legibus?

Nota 1. Peregrini, advenæ & vagi inter ſe differunt.

Peregrinus, eſt is qui e loco domicilii ſui egrediens, tranſit per aliquem locum, vel ibi moratur ad tempus, cum animo ad ſua revertendi.

Advena, eſt is, qui extra patriam ſuam domicilium fixit.

Vagus, eſt qui nullibi domicilium fixum habet, ut milites.

Nota 2. Certum eſt præcepta perſonalia, quæ nimirum non afficiunt immediate territorium, ſed perſonas, illas obligare ubicumque fuerint, quia ipſas ſemper afficiunt.

Hinc Sacerdos in ſua diœceſi a muniis Sacerdotalibus ſuſpenſus, non poteſt in aliena diœceſi celebrare. His poſitis.

Dico 1. *Peregrini & advenæ non tenentur Legibus localibus ſuæ patriæ: unde non peccant eas non ſervando, niſi abſint in fraudem, vel fictione juris*

ris cenſeantur ipſas in propria patria tranſgredi.

Prob. Quia Legislatoris juriſdictio eſt ita affixa proprio territorio, ut extra illud non extendatur: ergo non poteſt obligare eos qui extra territorium exiſtunt; unde Bonifacius VIII. (*g*) definit: pœnam latam per ſtatutum Epiſcopi, non incurri ab eo qui extra illius territorium non ſervat tale ſtatutum, cujus definitionis rationem reddens, ait: *cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune.* Quæ ratio deſumitur ex Jure Civili (*h*). Hinc

Reſolves 1. Eum qui bona fide e propria diœceſi ubi diebus ſequentibus erit jejunium & dies feſta, tranſit in alienam diœceſim ubi neutrum eſt præceptum, nec jejunii, nec miſſæ audiendæ Legibus teneri, etiamſi ſit Lex Eccleſiæ univerſalis quæ ex privilegio aut conſuetudine legitima, non ſervatur in loco ubi bona fide ſe tranſtulit; quia conſuetudo localis ſpectat omnes qui ſunt in loco.

Reſolves 2. Eum qui peccatum in ſua diœceſi reſervatum, commiſit, ſive illud in ſua ſive in aliena diœceſi commiſerit, poſſe in aliena diœceſi ubi non eſt reſervatum, abſolvi a communi Confeſſario.

Dixi 1. *Niſi abſint in fraudem:* quia Lex eſt generalis ubique recepta & obligans, *nemini fraus ſua patrocinari debet* (*i*) & vero qua ratione ſervari poſſet ordo, ſi cuique liceret Eccleſiæ Leges fugiendo eludere: hinc

Reſolves 1. Eum qui e territorio ſuo ubi jejunatur, aut agitur feſta dies, in aliud ubi neutrum viget, eo fine ſe transfert ut carnibus

(*g*) Cap. 2. de Conſtitut in 6.
(*h*) Lege ult. ff. de juriſdict. omnium Judicum.
(*i*) Cap. ſi vir de cogn. ſpir.

bus veſci, aut ſervile opus exercere poſſit, peccare mortaliter, & pœnis contra tranſgreſſores latis ſubjacere.

Reſolves 2. Eum qui e propria diœceſi ubi peccatum reſervatum commiſit, diſcederet ea mente ut in aliena ubi non eſt reſervatum, facilius abſolutionem impetraret, ſacrilegium perpetrare, nec vere abſolvi, ut declaravit Clem. X. Bulla *Superna*.

Dices 1. Qui ex propria diœceſi egreditur ut eximatur a Lege, utitur jure ſuo; ergo non agit in fraudem Legis.

Reſp. nego ant. Nullus enim habet jus obligationem quæ ad ſui utilitatem condita eſt, abſque cauſa eludendi, & intentionem Legislatoris fraudandi.

Dices 2. Quilibet jus habet mutandi domicilium, ut ſe a durioribus patriæ ſuæ Legibus eximat; ergo a pari poteſt ad tempus abeſſe, ut ſe ab iiſdem liberet.

Reſp. nego conſeq. Diſparitas eſt quod unicuique ſit liberum hoc vel illud domicilium eligere, adeoque his vel illis Legibus ſe ſubjicere; ſed non eſt ipſi liberum quandiu eſt membrum communitatis, Leges in ea vigentes eludere contra earumdem & Legislatoris intentionem, id enim neceſſarium eſt ad efficaciam Legum.

Dixi 2. Vel niſi fictione juris cenſeantur, eas Leges in propria patria tranſgredi. Tales ſunt Leges verſantes circa res in proprio territorio ſitas; vel circa actiones aut omiſſiones, quæ conſummantur in territorio, licet perſona ſit extra illud.

Ex 1. ſequitur, Leges concernentes agros, ædificia, ut tributorum realium ſolutionem, omnes ubique ſubditos ligare.

Ex 2. ſequitur, Leges præcipientes beneficiatis reſidentiam, Synodorum aut Capitulorum convocationem; item prohibentes mercium, fru-

frumentorum, armorum, & monetarum tranſmiſſionem, locorum peſte infectorum frequentationem, omnes ubique ſubditos obligare; unde ubicumque exiſtant incurrunt pœnas contra tranſgreſſores latas; ſic Leo III. (*k*) depoſuit Cardinalem Anaſtaſium quia per annos quinque *contra Canonum ſtatuta* in Eccleſia ſui tituli non reſidebat.

Quæres an qui e domicilio ſuo ubi Lex v. gr. feſti, jejunii, &c. obligat, tranſit in locum ubi non obligat, teneatur illam implere antequam exeat?

Reſp. Tenetur ſecluſa gravi neceſſitate, ſi prævideat Legem impleri non poſſe in alio loco. Ratio eſt quia præceptum quod actu obligat, actu impleri debet ſi poſtea impleri non poſſit; atqui præceptum v. gr. audiendi miſſam actu obligat in loco ubi feſta dies agitur ſi non poſſit impleri in alio loco etiam non feſtivo; ergo actu impleri debet: ſicut ad primam miſſam tenetur qui prævidet ſe poſtea ab auditione ſecundæ miſſæ impediendum fore.

Hinc qui egreditur e loco jejunii, paulo poſt adventurus in locum non jejunii, non poteſt ante diſceſſum veſci carnibus, nec mane jentare; poteſt tamen circa meridiem prandere more eorum qui inibi jejunant.

Dico 2. Vagi, peregrini, & advenæ Legibus locorum, in quibus exiſtunt, & per quæ tranſeunt, adſtringuntur.

Prob. de Vagis. Quia Exlex non poteſt eſſe homo: Reipublicæ enim intereſt ut quilibet aliquibus Legibus ac alicujus Superioris gubernationi ſubſit; atqui ſi vagi non ſubjicerentur Legibus locorum per quæ tranſeunt, eſſent Exleges; ergo.

Prob. 1.

(k) Cap. 1. de Clericis non reſid.

Prob. de Peregrinis & Advenis, Ex dictis præcedenti concluſione, ſufficit brevis abſentia ad eximendum peregrinos & advenas ab obligatione Legum proprii territorii a quo diſcedunt; ergo debet quoque ſufficere brevis præſentia ad ſubjiciendum Legibus alieni territorii, in quo exiſtunt, vel per quod tranſeunt, nam *qui ſentit onus, ſentire debet commodum, & econtra* (*l*). Unde D. Ambroſius a D. Auguſt. conſultus utrum liceret civi Romano Mediolani exiſtenti non jejunare Sabbato, reſpondit (*m*): *cum Romam venio, jejuno Sabbato, cum hic* (Mediolani) *ſum, non jejuno. Sic etiam tu, ad quam forte Eccleſiam veneris, morem illius ſerva*. Ex qua reſponſione prodiere hi verſus:

Cum fueris Romæ, Romano vivito more.
Cum fueris alibi, vivito ſicut ibi.

Dices 1. Peregrini non ſunt ſubditi Principis alterius territorii; ergo non adſtringuntur Legibus alieni territorii.

Reſp. diſt. ant. Non ſunt ſubditi permanenter & habitu, *conc. antec.* tranſeunter & actu, *nego ant.* Porro ad tranſitoriam ſubjectionem ſufficit tranſitoria præſentia in loco, ſicut ad tranſitoriam exemptionem a juriſdictione & Legibus ſui territorii ſufficit brevis abſentia.

Dices 2. Sacerdotes Græci apud Latinos verſantes non tenentur Latinorum ritu celebrare; ergo non adſtringuntur Legibus alieni territorii.

Reſp. nego conſeq. Equidem Græci non tenentur, imo non poſſunt licite conſecrare in azymo, quia in Concil. Florent. ſancitum eſt ut unuſquiſque ubicumque degeret, Eccleſiæ ſuæ ritum ſequeretur, ut pax & unio Eccleſiæ Latinæ & Græcæ ſervaretur; porro exceptio firmat

(l) Reg. 55. Juris in 6. (m) Refertur c. illa diſt. 12.

mat regulam, & oſtendit in aliis caſibus peregrinos, locorum per quæ tranſeunt, Legibus obligari.

Reſolves 1. Peregrinus veniens e loco non jejunii & accedens ſub veſperam in locum jejunii, non poteſt cœnare, ſed tantum collatiunculam ſumere, ut inibi faciunt jejunantes; ſicut ſi e loco jejunii ſe conferret in locum non jejunii poſſet cœnare & carnibus veſci, licet in loco jejunii pranſiſſet; par enim eſt, ut *qui ſentit commodum*, *ſentiat & onus*. Unde in omnibus ſe debet aliis conformare.

Reſolves 2. Peregrinus tranſiens per aliquem locum & ibi pernoctans tenetur omnibus præceptis negativis, quibus v. g. prohibentur uſus carnium, opus ſervile, &c. ſed ut teneatur præceptis poſitivis quibus v. g. præcipitur auditio miſſæ requiritur ut per aliquod tempus, v. g. matutinis horis moretur in oppido in quo eſt dies feſta; ratio diſparitatis eſt quia præcepta negativa in tranſitu ſervari poſſunt nec iter retardant; econtra præcepta affirmativa iter retardant; nec peregrinus ut illa exequatur, tenetur iter retardare.

Nec dicas ex ſupra dictis incola tranſiens e loco ſui territorii feſtivo in alienum territorium non feſtivum, tenetur audire miſſam antequam diſcedat, ſi prævideat ſe alibi non auditurum; ergo a pari, &c.

Reſp. nego conſ. Diſparitas deſumitur ex communi hominum ſenſu ſecundum quem ad plus tenetur incola quam viator; quia incola territorii ſui Legibus permanenter adſtringitur, viator vero non niſi tranſitorie.

ARTICULUS VI.

Quæ ſit formalis Legum humanarum obligatio.

Nota. UT in hoc articulo, ſub quo multa comprehenduntur, ordine procedamus. Reſolvemus 1. utrum Leges humanæ obligent in conſcientia & ſub peccato; 2. proponemus & ſolvemus nonnullas quæſtiones circa obligationem formalem Legum humanarum.

§. I. *An Leges humanæ obligent in conſcientia.*

NEgant pſeudo-reformati, negare etiam videtur Gerſon (*n*) qui docuit ſolum Deum poſſe dare præcepta obligantia ſub pœna mortis æternæ; idèoque addit quoties peccari videtur contra Legem humanam, non incurri culpam ex tranſgreſſione Legis humanæ, niſi quatenus eſt determinatio Juris naturalis vel divini; contra quos:

Dico: Lex humana tam civilis, quam eccleſiaſtica obligat in conſcientia, & ſub peccato, quandoque etiam ſub mortali.

Prob. de Lege eccleſiaſtica: Matth. 18. *quod ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus,* id eſt ab Eccleſia præciſus & excommunicatus, *& Publicanus*, id eſt publicus peccator habendus eſt. Ergo.

Hinc Alexand. VII. (*o*) damnavit ſequentem Prop. *frangens jejunium Eccleſiæ ad quod tenetur,*

(n) L. de vita ſpiritual. Lect. 4.
(o) 23. inter Prop. damnat. Decreto date 24 Sept. an. 1665.

tur, non peccat mortaliter. Et Innoc. XI. hanc: *præceptum ſervandi feſta non obligat ſub mortali, ſepoſito ſcandalo, ſi abſit contemptus* (*p*).

Prob. de Lege civili, ex Apoſt. Rom. 13. *omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: non enim eſt poteſtas niſi a Deo . . . itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit; qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem*, (nempe æternam ut interpretantur Patres (*q*), *acquirunt*. Et ſubdit: *ideo neceſſitate ſubditi eſtote*, id eſt neceſſe eſt ut ſubditi ſitis *non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam*, hoc eſt non tantum ob pœnam ab humano judice infligendam, ſed etiam ob culpam quam incurretis, ſi non obediatis.

Confirm. Quia Lex humana eſt verum præceptum; atqui verum præceptum obligat in conſcientia, juxta illud D. Aug. (*r*) *illud eſt præceptum, cui non obedire peccatum eſt: conſilium, quo ſi uti nolueris, minus boni adipiſceris, non mali aliquid perpetrans*; ergo &c.

Objicies 1. Eccleſia aliquid de fide credendum definire non poteſt quod in verbo Dei non contineatur; ergo nec poteſt aliquid præcipere ſub pœna peccati quod in Lege naturali vel divina non contineatur.

Reſp. nego conſeq. Diſparitas eſt quod Eccleſia nihil de fide credendum definire poteſt quin ſit a Deo revelatum; omne autem revelatum in verbo Dei eſt contentum; econtra multa ſunt pro loco & tempore utilia quæ Deus non præcepit, ſed ab hominibus præcipi permiſit; ergo poteſt aliquid præcipere in conſcientia, quod a Deo non fuerit præceptum.

Inſt. 1. Inferior non poteſt ligare in foro ſupe-

(p) Prop. 55. (q) S. Chryſoſt. Theophil. Œcumenius, &c.
(r) L. de Sancta Virginit. cap. 15.

ſuperioris, ſicut nec ſolvere; ergo Legislator humanus non poteſt obligare in conſcientia, quæ eſt forum Dei.

Reſp. diſt. ant. Non poteſt poteſtate propria, *conced. antec.* poteſtate ſibi tradita á Superiore, *nego ant.* Porro Legislator humanus accepit a Deo poteſtatem ligandi in ejus foro, ut fuſe probatum eſt.

Inſt. 2. Saltem Legislator civilis non poteſt ligare in foro conſcientiæ; ergo. Nam ille non poteſt ligare in foro conſcientiæ, qui in eodem non poteſt ſolvere; atqui, &c.

Reſpond. nego maj. Homo enim poteſt ſuam ligare conſcientiam per peccatum, per vota, &c. nec tamen poteſt ſe ſolvere. Poteſt ergo Legislator civilis ligare indirecte conſcientiam, quatenus ſua Lege objectum aliquod de ſe indifferens reddit malum, illud prohibendo; ſed non poteſt peccatum ſemel commiſſum relaxare, quia poteſtatem remittendi peccata, ſolis Eccleſiæ miniſtris Deus conceſſit.

Inſt. 3. Poteſtas civilis eſt mere temporalis ergo non obligat in foro conſcientiæ.

Reſp. diſt. ant. Eſt mere temporalis ratione objecti, nempe verſatur circa res fluxæ & labentis naturæ, *conc.* ratione debiti, quod imponit, *nego ant.* eſt enim poteſtas, quæ emanat a Dei poteſtate, juxta illud Apoſtoli: *non eſt poteſtas niſi a Deo.*

Objicies 2. Ad vitandam damnationem ſufficit ſervare Dei mandata; ergo mandata hominum non obligant ſub peccato.

Reſp. nego conſeq. Nam eſt mandatum Dei, ut ſerventur mandata hominum.

Inſt. Ex hac reſponſione ſequitur mandata hominum eſſe juris divini; falſum ex nobis conſequens; ergo &c.

Reſpond.

Reſpond. nego ſeq. major. Illud ſolum dicitur eſſe juris divini quod Deus dictat per ſe, non quod homo dictat per poteſtatem a Deo acceptam; neque enim eſt juris divini quod matrimonium contrahatur coram Parocho & duobus teſtibus, quod Clerici a venatione abſtineant, licet a Superioribus humanis illa præcipiantur per poteſtatem a Deo acceptam.

Quæres 1. *Quot requirantur ut Lex humana obliget ſub mortali?*

Reſp. Duo requiruntur, 1. Ut materia ſit gravis; 2. Ut intentio Legiſlatoris ſit graviter obligandi.

Prob. 1. *pars:* Quia Legiſlator non habet poteſtatem condendi Leges iniquas & injuſtas. Lex enim debet eſſe *rationi conſentanea:* atqui Lex quæ obligaret graviter & ſub mortali in re gravi, eſſet iniqua & injuſta; ergo, &c. *Prob. minor.* Illa Lex humana eſt injuſta quæ non conformatur Legi divinæ; atqui Lex quæ præciperet graviter & ſub mortali rem levem, non conformaretur Legi divinæ; Lex enim divina non præcipit rem levem niſi ſub veniali, ut patet in mendacio jocoſo, in furto unius aſſis, &c. Ergo.

Dices: Legiſlator humanus poteſt Deo ſe conformare; atqui Deus eſum pomi, rem ſane leviſſimam, ſub mortali prohibuit; ergo.

Reſpond. diſt. minor. Eſus pomi fuit res leviſſima in ſe, *conc. min.* relative ad finem a Deo intentum, *nego min.* Porro finis a Deo intentus erat ut homo ſuam ſubjectionem & dependentiam a Deo profiteretur; qui finis fuit gravis. Sic ingreſſus Clericorum in tabernas, armorum delatio, habitus talaris geſtatio, quamvis de ſe ſint levia, ſi tamen penſentur ex eorum fine, qui eſt decus ordinis eccleſiaſtici, ſunt

ſunt valde gravia; ſic egreſſus momentaneus e caſtris eſt valde gravis morteque puniendus in milite, quia diſciplinam militarem multum labefactat.

Prob. 2. Pars: Lex cujus obligatio tota pendet a Legislatoris voluntate, non obligat niſi prout vult Legislator; actus enim agentium libere, non operantur ultra intentionem eorum; atqui Legis humanæ obligatio, tota pendet a libera Legislatoris voluntate; ergo poteſt obligare tantum leviter in re gravi, vel omnino non obligare & tantum conſulere ſi exiſtimet hoc eſſe utile ad ſuaviorem gubernationem; ergo ut Lex humana obliget ſub mortali, requiritur ut intentio Legislatoris ſit graviter obligandi.

Objicies 1. Legislator humanus non poteſt graviter obligare in re levi; ergo nec leviter in re gravi.

Reſp. nego conſeq. Diſparitas eſt quod materia levis non ſit capax gravis obligationis; unde ſi Legislator rem levem ſub gravi peccato præciperet, excederet poteſtatem ſuam ferendo præceptum imprudens & injuſtum; econtra materia gravis ſicut capax eſt majoris obligationis, eſt etiam capax minoris; unde Legislator poteſt juſtis de cauſis eſſe benignior in obligando, & nolle uti tota ſua poteſtate, & in hoc maxima eſt prudentia.

Inſt. 1. Obligatio ſub veniali, vel ſub mortali a ſola materia pendet, non a voluntate ſuperioris; ergo non pendet ab ejus intentione, ut obligatio ſit levis vel gravis.

Reſp. nego ant. Quamvis enim poſita gravitate materiæ, & obligatione gravi, non pendeat a voluntate extrinſeca Legislatoris ut peccatum ſit grave vel leve; tamen abſolute loquendo pendet a voluntate Legislatoris ut obli-

gatio,

gatio ſit gravis vel levis, ſicut pendet ut ſit, vel non ſit obligatio; & conſequenter pendet ab ejus voluntate ut peccatum ſit grave vel leve in materia gravi, ſicut pendet ut ſit peccatum vel non ſit; poteſt enim uti jure ſuo ut libuerit, juſte tamen & prudenter.

Inſt. 2. Poſita Lege oritur obligatio ex jure naturali pro quantitate materiæ, proindeque gravis in materia gravi independenter ab intentione Legislatoris; ergo.

Reſp. diſt. ant. Oritur obligatio ex jure naturali proportionata intentioni Legislatoris, ſcilicet gravis ex gravi præcepto, levis ex levi, *conc. ant.* ſecus, *nego ant. & conſeq.* Porro jus naturale & divinum dictant tantum obediendum eſſe ſuperiori quatenus & quantum præcipit; ergo ſi non niſi leviter ſuos ſubditos obligari velit, jus naturale & divinum non ſtrictius eos obligari dictabunt.

Inſt. 3. Communi omnium conſenſu receptum eſt, ut Leges modo materiæ gravitati proportionato obligent; ergo obligatio levis vel gravis non pendet ab intentione Legislatoris.

Reſpond. diſt. ant. Leges modo materiæ gravitati proportionato obligant, quando Legislator earum obligationem expreſſe non limitat, *conc.* quando expreſſe limitat, *nego ant.* Equidem cum Legislator ſine limitatione præcipit, tunc Lex ejus ſecundum totam materiæ capacitatem obligat; ſed poteſt illam obligationem limitare exprimendo ſe nolle obligare ſub mortali, ſed tantum ſub veniali, ut fit in multis religioſorum conſtitutionibus (*s*) quæ ſunt veræ Leges a ſummis Pontificibus approbatæ.

Inſt. 4.

(*s*) Ita declaratur in Conſtitut. Capucinorum.

Inſt. 4. Votum de materia gravi obligat graviter; nec poteſt vovens hanc obligationem temperare; ergo a pari, &c.

Reſp. nego ant. Nam poteſt vovens ſe obligare voto tantum ſub veniali, ſicut poteſt non omnino vovere, quia, actus agentium ex intentione, non operantur ultra intentionem eorum, cum ab ea omnes vim ſuam ſumant.

Objicies 2. Cum Legislator vere obligat ſubditos in re gravi, tunc tranſgreſſio Legis notabiliter obeſt bono communi; atqui non eſt in poteſtate Legislatoris ut tranſgreſſio quæ notabiliter obeſt bono communi, ſit tantum levis; ergo nec eſt in ejus poteſtate ut cum obligat ſubditos in re gravi, obliget eos ſub veniali tantum.

Reſp. nego min. Intellectam de tranſgreſſione rei gravis quæ nec jure naturali, nec divino eſt prohibita, ſed quæ utroque illo jure eſt indifferens; poteſt enim Legislator facere ut tranſgreſſio Legis ſuæ ſit tantum levis, leviter præcipiendo aut prohibendo; tunc enim Legis tranſgreſſio notabiliter obeſt bono communi ſolum privative, quatenus ponitur vel omittitur aliquid, quod omitti vel poni multum expedit bono communi.

Quæres 2. *Quomodo dignoſci poteſt Legislatorem velle obligare ſub mortali?*

Reſp. Hoc dignoſci ex quadruplici capite:

1. *Ex materia gravi abſolute præcepta*, id eſt cum Legislator rem ex ſe vel ex circumſtantiis gravem præcipit aut vetat, nec expreſſe ſignificat ſe velle ſolum obligare ſub veniali; quia tunc Superior poteſtate præcipiendi utitur ſine limitatione, & ſecundum materiæ capacitatem cui cenſetur ſe accommodare.

2. *Ex gravitate verborum quibus utitur:* verb. grat. cum præcipit aut prohibet, *ſub indignatione*

tione Dei : ſub interminatione divini judicii : in virtute ſanctæ obedientiæ : ex tota poteſtate, &c.

3. *Ex gravitate pœnæ* tranſgreſſoribus impoſitæ, qualis eſt pœna excommunicationis, aut alterius cenſuræ, depoſitionis, &c. item pœna mortis, exilii, carceris perpetui, infamiæ, bonorum confiſcationis.

4. Ex communi prudentum judicio, & bene fundata conſuetudine, quæ *eſt optima Legum interpres* (*t*).

§. II. *Proponuntur & ſolvuntur nonnullæ quæſtioſtiones circa obligationem formalem Legum humanarum.*

Quæres 1. AN *Lex fundata in præſumptione obliget in conſcientia?*

Nota. Duplex eſt præſumptio, altera periculi, altera facti.

Præſumptio periculi, eſt ea qua Legislator præſumit in tali actu poſſe eſſe aliqnid repugnans ſubſtantiæ ejuſdem actus, v. g. dolum, defectum conſenſus, judicii, &c.

Præſumptio facti, eſt ea qua actus præſumitur tali modo factus. Porro non videtur ulla Lex fundari in præſumptione facti, bene vero præceptum particulare; quare:

Reſp. 1. Lex fundata in præſumptione periculi ſemper obligat in conſcientia, licet præſumptio in quibuſdam caſibus particularibus falſa reperiatur. Ratio eſt quia hujuſmodi Leges ſemper nituntur veritate & judicio certo periculi ut ſæpe aut aliquando contingentis; atqui hoc judicium ſemper verum eſt.

Reſol-

(t) Cap. 8. de Conſuetud.

Reſolves. Lex irritans matrimonia clandeſtina fundata in periculo fraudis, ſcelerum & incommodorum quæ ex illis facile oriri poſſunt, obligat etiam in caſu in quo iſta certo non evenirent.

Reſp. 2. Præceptum fundatum in præſumptione actus tali modo facti, quo reipſa factus non eſt, non obligat in conſcientia; ratio eſt quia præceptum non obligat, cum Superior obligare non intendit; obligatio enim præcepti ex intentione Superioris deſumitur; atqui Superior obligare non intendit, dum factum propter quod præceptum poſuit, non eſt verum; ergo.

Hinc, ſi aliquis ex falſo allegatis & probatis ad reſtituendum obligatus ſit per ſententiam Superioris, non tenetur ad reſtituendum, ſecluſo ſcandalo (*u*).

Quæres 2. *An Lex humana poſſit obligare cum gravi periculo, etiam mortis?*

Reſp. Ordinarie non obligare. Quia nemo tenetur ad id quod eſt moraliter impoſſibile; atqui obſervatio Legis cum gravi periculo vitæ, ſanitatis, famæ, amiſſionis bonorum: &c. eſt moraliter impoſſibilis; ergo. Hinc cap. 4. de reg. Juris dicitur: *quod non eſt licitum in Lege, neceſſitas facit licitum. Nam & Sabbatum cuſtodiri præceptum eſt: Machabæi tamen ſine ſua culpa in Sabbato pugnabant: ſic & hodie ſi quis jejunium fregerit ægrotus, reus voti non habetur*.

Dixi *ordinarie*: quia nonnulli ſunt caſus in quibus Lex obligat etiam cum periculo vitæ.

1. *Et per ſe*, cum id exigit Reipublicæ ſive civilis, ſive eccleſiaſticæ conſervatio, quia æquum eſt pro totius ſalute partem ſeſe periculo objicere;

(u) Vide cap. 44. de Sentent. excommunic.

cere; ſic Dux poteſt obligare milites ad ſervandam ſuam ſtationem, vel irruendum in hoſtes, cum certo vitæ periculo; ſic Epiſcopus poteſt præcipere, ut Vicarius mortuo Parocho, non deſerat populum peſte infectum, &c.

2. *Et per accidens*, dum violatio Legis cederet in contemptum fidei, aut legitimæ auctoritatis; nam ſi quis ex contemptu fidei, aut Eccleſiæ, fidelem compelleret ad violationem jejunii, teneretur ille potius mori quam jejunium frangere; ratio eſt quia contemptus fidei & Eccleſiæ eſt intrinſece malus, præponderatque bono vitæ privati.

3. *Item per accidens*, dum Lex humana non poteſt violari ſine gravi ſcandalo; quia ſcandalum eſt intrinſece malum; ergo nunquam poteſt fieri licitum. Unde Eleazarus (*x*) elegit potius mori quam ſimulare carnem porcinam manducaſſe in contemptum Legis, & cum gravi adoleſcentium ſcandalo.

Dices contra. Reſp. Lex humana obligat ſub peccato; ergo obligat ſub periculo vitæ; potius enim moriendum eſt, quam peccandum venialiter.

Reſp. diſt. ant. Extra caſum gravis damni, *conc.* in caſu gravis damni, *ſubdiſt.* aliquando ut conſtat ex dictis, *conc.* ſemper, *nego antec.* etenim improbabile eſt quod omnia præcepta humana magis obligent quam aliqua præcepta Legis naturalis & divinæ; atqui ſunt quædam præcepta Legis naturalis & divinæ per ſe obligantia ad mortale; quæ tamen non obligant cum periculo vitæ, qualia ſunt præcepta ſolvendi debitum, confitendi integre, &c. Ergo.

Inſt. Carthuſianus qui ex medicorum judicio novit

(x) 2. Machab. 6. verſ. 18.

novit ſe moriturum niſi carnem comedat, non poteſt tamen carnibus uti, propter conſuetudinem apud Carthuſianos vim Legis habentem, non utendi carnibus, etiam in extrema neceſſitate; ergo Lex humana obligat cum vitæ periculo.

Reſp. conc. ant. Pro caſu in quo Carthuſianus alios haberet cibos; *diſt. conſeq.* Lex humana obligat aliquando; cum nempe pluris intereſt eam ſervari, quam ſervari vitam alicujus privati, *conc. conſeq.* ſemper, *nego conſeq.* Porro pluris intereſt Legem Carthuſianorum ſervari, quam ſervari vitam alicujus privati, quia ſi ſemel in ea diſpenſaretur, facile tepeſceret ſanctiſſimi illius inſtituti diſciplina, & brevi tandem funditus evaneſceret ſine ulla ſpe remedii, quia ut bene docet Gerſon (*y*) *ſemel lapſa religio, ut experti ſcripſerunt, nunquam aut vix reparari poteſt; nova facilius a fundamentis conderetur.*

Quæres 3. An peccet contra Legem qui non tollit, aut ponit impedimentum executioni Legis?

Reſp. Peccat contra Legem qui eo tempore quo urget præceptum, vel paulo ante, ejus executioni ponit, vel non tollit impedimentum; niſi illud ſit vel neceſſarium, vel tam utile, ut melius ſit illud non tolli, quam Legem ſervari.

Prob. Quia qui præcipit finem, ſimul præcipit media neceſſaria ad aſſecutionem illius finis, ſaltem ſi non ſint nimis difficilia; atqui tollere, aut non ponere impedimentum, eſt medium neceſſarium ad Legis executionem; ergo, &c.

Reſolves 1. Peccat contra Legem audiendæ miſſæ qui lectum, ſtudium, & quamvis aliam actio-

(*y*) Tract. de non eſu carnum Carthuſienſ. tom. 2. pag. 726.

actionem non neceſſariam, non omittunt dum urget præceptum audiendæ miſſæ, quia non tollunt impedimentum non neceſſarium; item qui paulo ante quam urgeat præceptum ſe inebriat prævidens inde futurum ut miſſam audire nequeat, peccat non ſolum contra temperantiam, ſed etiam contra præceptum audiendæ miſſæ.

Reſolves 2. Peccat contra præceptum jejunii, 1. qui venationi aut ludo pilæ abſque cauſa neceſſaria vacat, prævidens ita ſe defatigatum iri, ut inhabilis fiat ad jejunium . . . 2. qui ſimul jejunare & iter pedibus facere non valens, peregrinationem in aliud tempus non differt, *ſi tamen*, ait Div. Thom. (*z*) *commode differri poſſit, aut diminui abſque detrimento corporalis ſalutis, & exterioris ſtatus* . . . 3. operari non jejunantes, *ſi jejunando poſſunt competenter victum pro ſua perſona habere, & pro familia, ſive quia alias divites ſunt, ſive quia de eo quod minori labore fit, qui ſecum jejunium compatitur, lucrari ſufficientia poſſunt*. Ita Div. Thom. (*a*) . . . 4. peccant etiam ex Div. Thom. (*b*) *qui operarios conducere nolunt, niſi tali pacto, ut jejunium ſolvant, niſi forte ſit cauſa neceſſaria quæ feſtinationem operis expoſcat*. Quod intelligendum eſt juxta limitationem caſus præcedentis.

Dixi: *Niſi illud impedimentum ſit neceſſarium, vel ſaltem tam utile, &c.* quia certum eſt Legem humanam non adeo ſtricte obligare, ut ad eam implendam tolli debeant impedimenta neceſſaria, aut maxime utilia; ita communiter Theologi poſt Div. Thom. (*c*) docentem quod, *neceſſitas ſtatim peregrinandi, vel etiam multum labo-*

(z) 2. 2. q. 147. art. 4. ad 3. (a) In 4. Sent. diſt. 15. q. 3. (b) D. Thom. ibid. (c) 2. 2. q. 147. art. 4. ad 3.

laborandi, vel propter conſervationem vitæ corporalis, vel propter aliquid neceſſarium ad vitam ſpiritualem, a jejunio diſpenſat; *quia non videtur fuiſſe intentio Eccleſiæ ſtatuentis jejunia, ut per hoc impediret alias pias & magis neceſſarias cauſas.*

Reſolves 1. Cum tempore ſacri urget neceſſitas opitulandi infirmo, miſſa omitti debet ut ei opituletur.

Reſolves 2. Qui jejunium non poteſt ſervare concionando, aut confeſſiones excipiendo, non tenetur opera illa pietatis quæ per ſe jejunio meliora ſunt, omittere ut jejunet, niſi per regulam, aut conſtitutiones alicujus religionis aliter ſit ſtatutum (*d*).

Quæres 4. *An qui non poteſt totum opus præceptum implere, teneatur ad partem quam poteſt?*

Reſp. affirm. Si præceptum ſit de re diviſibili; ratio eſt quia præceptum de re diviſibili obligat ad omnes & ſingulas partes, etiam ſeorſim ſumptas; unde Innoc. XI. damnavit hanc Dianæ prop. *qui non poteſt recitare Matutinum & Laudes, poteſt autem reliquas Horas, ad nihil tenetur; quia major pars trahit ad ſe minorem.*

Reſolves 1. Qui tempore præfationis, aut communionis ad miſſam accedit; nec alterius copiam habet, reſiduam illius miſſæ partem tenetur audire (*e*).

Reſolves 2. Qui die jejunii non poteſt a carnibus abſtinere, poteſt tamen a duabus refectionibus, violat jejunium, duas integras refectiones ſumendo.

Quæres 5. *An eodem tempore duobus præceptis ſatisfieri poteſt per plures actus?*

Reſp.

(d) Vide Conſtitut. Capucinor. cap. 9.

(e) Ita Sanchez, Suarez, Tourn. Paul. a Lugd. & alii.

Reſp. affirm. Modo unus actus non impediat alium, nec aliter mentem ſuam expreſſerit Legislator. Ita omnes fere Doctores quos citat & ſequitur Bonacina (*f*). Ratio eſt quia ille præcepto ſatisfacit, qui facit id quod Lege præſcribitur; ſed poſſumus eodem tempore facere quod Lege præſcribitur, cum in Lege non præſcribatur diverſitas temporum; ergo. Hinc

Reſolves 1. Qui tempore Miſſæ recitat Horas Canonicas, aut pœnitentiam a Confeſſario injunctam, ſatisfacit præcepto Miſſæ, & præcepto divini Officii, aut pœnitentiæ injunctæ; quia recitatio Horarum aut pœnitentiæ, non impedit attentionem & devotionem quæ debetur ſacrificio Miſſæ.

Reſolves 2. Qui tempore Miſſæ peccata ſua confitetur, aut facit examen conſcientiæ, non facit ſatis præcepto Miſſæ, quia utrumque impedit attentionem quæ ſacrificio Miſſæ debetur; nam Eccleſia præcipit aſſiſtere Miſſæ per modum orationis; qui autem confitetur, aut facit examen conſcientiæ tempore Miſſæ, non aſſiſtit per modum orantis; ergo.

Quæres 6. An per unum eundemque actum poſſint impleri plura præcepta?

Reſp. Poſſunt quoties Superior prudenter exiſtimatur concedere ut per eundem actum pluribus præceptis ſatisfiat; ratio eſt quia obligatio Legis pendet a mente Legislatoris; ipſiuſque voluntatem non excedit; ergo.

Dices, Non poſſumus una ſolutione ſatisfacere pluribus debitis juſtitiæ commutativæ; ergo neque poſſumus unico actu ſatisfacere pluribus præceptis.

Reſp.

(*f*) Bonac. de Legib. diſp. 1, qu. 1. puncto 9.

Reſp. nego conſeq. Diſparitas eſt quod juſtitia commutativa reſpiciat æqualitatem rei ad rem; æqualitas autem rei ad rem non ſalvatur unica ſolutione in pluribus debitis; econtra in præceptis attenditur intentio Legislatoris, quæ ferri poteſt in unum, idemque opus. Intentio autem Legislatoris cognoſci poteſt vel ex natura operis præſcripti, vel ex communi uſu & interpretatione. Hinc

Reſolves 1. Qui tenetur Horas Canonicas recitare ratione ordinis & beneficii, unica recitatione utrique obligationi ſatisfacit; ut conſtat ex communi uſu.

Reſolves 2. Si cui a Confeſſario injunctum ſit onus audiendi Miſſam ſingulis diebus, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ & Confeſſarii unicam Miſſam audiendo diebus feſtis, hæc enim præſumitur intentio Confeſſari. Econtra ſi cui operatio injungatur a Confeſſario ut ſacrum omnibus diebus feſtis audiat per annum verb. gr. non ſatisfacit unicam Miſſam audiendo, ſed tenetur duas audire; quia talis eſſe præſumitur mens Confeſſarii quæ colligitur ex natura ſatisfactionis quæ ſolet eſſe opus alias non debitum.

Quæres 7. Quænam ſit differentia inter obligationem Legis affirmativæ & negativæ?

Reſp. In hoc differunt quod Lex affirmativa obliget ſemper, ſed non pro ſemper; hoc eſt quod vim obligandi ſemper habeat, non tamen pro omni tempore actu obliget, ſed pro eo duntaxat quo actio præcepta executioni eſt mandanda. Lex vero negativa ſemper obliget & pro ſemper, ac proinde omni tempore actu obligat, ſic omni tempore teneor non furari, quia præceptum *non furaberis:* eſt negativum.

Porro ex ipſa præciſe Legis verborum forma non poteſt dignoſci utrum præceptum ſit affirma-

affirmativum vel negativum; cum idem præceptum v. gr. jejunii affirmative proponi poſſit ſic: *jejuna:* vel negative, *ne comedas*. Ut ergo rite dignoſcatur, videndum eſt utrum actio poſitiva præcipiatur, vel prohibeatur; hinc præceptum jejunii eſt negativum, præceptum vero eleemoſynæ eſt affirmativum quibuſcumque verbis proponantur; quia illud poſitivum actum prohibet; iſtud vero actum poſitivum præcipit.

Quod ſi eodem præcepto ſimul actio poſitiva præcipiatur, & alia quædam prohibeatur, dicendum eſt illud præceptum affirmativum eſſe ſimul & negativum, tale eſt præceptum de cultu parentum, quo præcipitur ut honor parentibus exhibeatur, & ſimul prohibetur ne injuria illis inferatur.

QUÆSTIO II.

De variis ſpeciebus Legum humanarum.

Nota. LEx humana dividitur in ſcriptam, & non ſcriptam ſeu conſuetudinariam, & utraque vel eſt mere præceptiva aut prohibitiva, vel pœnalis, vel favorabilis, vel irritans.

De mere præceptiva & prohibitiva huc uſque diximus, reſtat de aliis hic breviter diſſerendum.

ARTICULUS I.

De Lege ſcripta.

LEx ſcripta, alia eſt civilis, quæ Jus Civile; alia Eccleſiaſtica, quæ Jus Canonicum appellatur.

§. I. *De Jure Civili*.

Quæres 1. **Q**Uid ſit Jus Romanum? *Reſp.* Eſt corpus Juris quod dividitur in quinque partes, nimirum,

1. In *Inſtitutiones*, quæ quatuor libris conſtant, & quæ continent totius Juris elementa ſeu principia in gratiam jurisprudentiæ ſtudioſorum.

2. In *Digeſtum* ſeu *pandectas*, a verbo græco, *totum capio:* continet quinquaginta libros, quibus cunctæ pene veterum Leges meliori ordine digeſtæ complectuntur.

3. In *Codicem* qui vocatur *Codex Juſtiniani*, & conſtat duodecim libris.

4. In *Novellas* ſeu *authenticas*, quarum extat unicus liber continens 168. novas conſtitutiones quas Juſtinianus imperii ſui tempore promulgavit.

5. In *Unicum librum feudorum*, quo jura *feudalia* exponuntur.

Quæres 2. *Quomodo citetur Jus civile?*

Reſp. 1. Inſtitutiones hoc modo citantur. *Inſt. de rer. diviſ.* §. *item ea*. Id eſt in inſtitutionibus Juſtiniani titulo *de rerum diviſione* paragrapho qui incipit, *item ea*.

2. Digeſti Leges ſic citantur, *L. creditor*, vel *L.* 23. *D.* vel *ff. de pignorib.* id eſt Lege *creditor*, vel Lege 23. digeſtis, ſeu titulo, *de pignoribus*.

3. Codex ſic citatur. *L. novum*, vel, L. 2. c. vel *eod. de appel.* id eſt, Lege quæ incipit, *novum*, vel *L.* 2. codice, *de appellationibus*.

4. Novellæ ſeu authenticæ ſic citantur: *authent.* vel *novell. ut facta nova conſt.* vel *authent.* 66. *cap.* 1. §. *igitur etiam*, id eſt authentica, cujus titulus eſt *ut facta nova conſtitutiones*,

res, quæ eſt *66.* cap. *1.* §. qui incipit, *igitur etiam.*

5. Liber feudorum ſic allegatur: *feud. de prohib. feud. alien. c.* vel *L. quoniam*. Id eſt in libro feudorum, titulo *de prohibita feudi alienatione*, in Capite vel Lege quæ incipit, *quoniam*.

Quæres 3. Quid ſit Jus Gallicum?

Reſp. Jus Gallicum non eſt idem in toto Regno; nam aliæ provinciæ, (ut Occitania, Provincia, Delphinatus, Vaſconia, tractus Lugdunenſis) utuntur Jure *Romano*, & ideo dicuntur *Provinciæ Juris ſcripti*. Aliæ utuntur conſuetudinibus quæ licet primam originem non a ſcriptura, ſed ex ſolo populorum conſenſu deſumpſerint, hodie tamen ut habeant auctoritatem, debent eſſe ſcriptæ & a Rege approbatæ, ut ſanxit Carol. VII. (*g*) & ideo vocantur, *Provinciæ conſuetudinariæ*. Circa hoc,

Nota 1. Quod etſi jus Romanum vim Legis non habeat in provinciis conſuetudinariis, ad illud tamen confugiunt; ubi deficit conſuetudo, ut notat *Mornac* (*h*).

Nota. 2. In ſingulis regni provinciis ſive *juris ſcripti*, ſive *conſuetudinariis*, Regum edicta & conſtitutiones facere jus; unde derogant juri Romano & conſuetudinibus provinciarum. Ex dictis,

Sequitur maxime optandum eſſe, ut Confeſſarii habeant aliqualem ſaltem conſuetudinis locorum & edictorum regalium cognitionem, ut obvios conſcientiæ caſus poſſint rite reſolvere.

§. II.

(*g*) Ann 1553.
(*h*) In L. 9. ff. de Juſt. & Jure.

§. II. *De Jure Eccleſiaſtico, ſeu Canonico.*

Quæres 1. Quid ſit *Jus Canonicum?*

Reſp. Definitur a Lancelotto (*i*) *Jus quod civium* Chriſtianorum ſcilicet, *actiones ad finem æternæ beatitudinis dirigit*. Conſtatque Scriptura ſacra, Apoſtolorum traditionibus, decretis Conciliorum ſive generalium, ſive particularium, & decretalibus ſummorum Pontificum epiſtolis.

Quæres 2. *Quibus partibus conſtat Jus Canonicum?*

Reſp. Conſtat ſex partibus, 1. ex decreto, 2. ex decretalibus, 3. ex ſexto decretalium, 4. ex Clementinis, 5. ex extravagantibus Joann. XXII. 6. ex extravagantibus communibus.

1. *De Decreto Gratiani.*

Decretum fuit collectum circa annum 1150. a Gratiano Religioſo Ordinis S. Benedicti, ex ſacræ Scripturæ ſententiis, Conciliorum, & ſanctorum Pontificum decretis & reſponſis, Imperatorum Legibus, ſanctorum Patrum & Eccleſiaſticorum Hiſtoricorum dictis, ipſiuſque Gratiani ejus diſcipuli Paleæ commentis. Illudque diviſit in tres partes.

1. *Pars* agit de perſonis Eccleſiaſticis, habetque unam ſupra centum diſtinctiones in canones ſeu capita diviſas.

Sic citatur *can.* vel *cap. illiteratos diſt.* 36. vel brevius *can.* vel *cap.* 1. *diſt.* 36.

2. *Pars* continet 36. cauſas in quibus agitur de materia & forma judiciorum. Quæſtio autem

(*i*) Lancelot. Inſtitut. Juris Canon. tit. 1.

tem tertia cauſæ trigeſimæ tertiæ ſeptem habet diſtinctiones *de Pœnitentia*.

Quia vero cauſæ in quæſtiones, quæſtiones in capita ſeu canones dividuntur, ideo ſic citantur: *can.* vel *cap. ſi quis* vel canone tertio, tertia, quarta: id eſt, canone tertio, cauſa tertia, quæſtione quarta.

Tractatus de Pœnitentia ſic citatur, *can. 16.* vel *canon. vulgaris*, *diſtinctione prima de Pœnitentia*.

3. *Pars*, agit de rebus ſacris. Habet quinque diſtinctiones quæ ſic citantur: *canon. baſilicas*, vel *can. 6. diſt. 1. de Conſecrat.* id eſt, *de Conſecratione*.

2. *De Decretalibus Gregorii IX.*

Decretales (*k*) juſſu Gregorii IX. fuerunt compilatæ a ſancto Raymundo de Pennafort, & in quinque libros diviſæ, quorum

Primus agit de Judicibus ſeu Prælatis Eccleſiæ.

Secundus de Judiciis Civilibus.

Tertius de Rebus Clericorum.

Quartus de Sacramento Matrimonii.

Quintus de Judiciis criminalibus. Quæ omnia hoc verſu continentur.

Judex, judicium, clerus, ſponſalia, crimen.

Decretales ſic citantur: *cap.* 12. vel *cap. innotuit. De arbitris.* Olim addebatur *extra* ſic: *cap. 12. extra de arbitris.*

3. *De*

(k) Lib. Decretal. prodiit ann. 1230.

3. *De ſexto Decretalium.*

Liber ſextus Decretalium, (ſic dictus quia quinque libros Decretalium Greg. IX. ſequitur) a Bonifacio VIII. (*l*) ex diverſorum Pontificum reſponſis fuit compilatus.

In quinque libros dividitur, in quibus ſervatur idem ordo materiarum ac titulorum, qui in decretalibus Gregorii IX. ſervatus eſt; unde citatur eodem modo, excepto quod addatur *in 6.* v. gr. *cap. nemo*, vel *cap. 11. de electione in 6.*

4. *De Clementinis.*

Clementinæ, ſic dicuntur, quia quinque libris complectuntur conſtitutiones tum Clementis V. tum Concilii Viennenſis (*m*), quas Jo. XXII. (*n*) promulgavit.

Clementinæ ſic citantur: Clem. *cum ſecundum. De Pœnitentiis*; vel ſic, *cap. cum ſecundum.*, vel c. 1. *de Pœnitentiis in Clementinis.*

5. *Extravagantes Joannis XXII.*

Extravagantes Joann. XXII. ſunt viginti decretales, quas Joannes XXII. prioribus pontificatus ſui annis emiſit; eæque *extravagantes* dicuntur, quia vagabantur extra corpus juris hactenus editum.

Citantur hoc modo: *cap. 1.* vel *cap. ad onus. De electione. In Extravag. Joann. 22.* vel brevius, *Extrav. ad onus, de electione.*

6. *Ex-*

(*l*) Ann. 1298.
(*m*) Cui Clem. V. præfuit. ann. 1311.
(*n*) Ann. 1317.

6. Extravagantes communes.

Extravagantes communes, ſunt decretales tum Joann. XXII. tum aliorum ante ipſum Pontificum, quæ prioribus collectionibus inſertæ non fuerant.

Citantur hoc modo: Extravag. *injuncta de electione*, *cap.* 3. vel *cap. ſancta int. comm.* id eſt, inter communes.

Nota. Ad Extravagantes revocari debent decreta Conciliorum approbatorum, Pontificum Bullæ, & aliæ conſtitutiones quæ nondum in corpus juris ſunt inſertæ, & quæ poſtquam ſufficienter promulgatæ ſunt, in ſingulis provinciis irrefragabilem habent auctoritatem.

Quæres 3. Qua auctoritate corpus juris vigeat in Eccleſia?

Reſp. 1. Decretum Gratiani, licet correctum auctoritate Gregorii XIII. (*o*) tamen cum a nullo hactenus Pontifice ſolemniter & authentice ſit confirmatum, ejus canones nullam aliam auctoritatem obtinent, quam eorum a quibus deprompti ſunt; quod eſt maxime obſervandum.

Reſp. 2. Aliæ quinque partes Juris Canonici ubique vim Legis irrefragabilem obtinent, niſi per novam conſtitutionem, vel juſtam conſuetudinem, canones in illis contenti, ſint aboliti.

Dixi: *Niſi per juſtam conſuetudinem*, &c. quia in Gallia licet magni ſint ponderis, tamen in ea vim juris non habent, niſi in his in quibus cum antiquis regni uſibus, concordant, de quo vide *de Hericourt* (*p*).

Quæ-

(*o*) Ann. 1582.
(*p*) In Præf. Tractatus de Legib. Eccleſ. p. 14.

Quæres 4. Quid Galli intelligant per libertates Eccleſiæ Gallicanæ?

Reſp. Intelligunt *jus conſtanter ſequendi receptos univerſalis Eccleſiæ canones, & antiquos regni uſus, quidquid de novo in contrarium decernatur.*

Dicitur 1. *Jus ſequendi receptos Eccleſiæ canones:* quibus vocibus ſignificant ſe libertates ſuas non reponere, vel in poteſtate faciendi quod libuerit; vel in ſumma a Romano Pontifice independentia; cum antiqui canones quos ſequuntur exigant ut Papa ab omnibus habeatur ut Paſtorum omnium primus, omnium Eccleſiarum caput, habens juriſdictionem non ſolum in omnes Eccleſias, ſed & in omnes earumdem Paſtores, &c. unde Liber cui titulus: *Des Droits & des Libertès de l'Egliſe Gallicane*, fuit ſuppreſſus (*q*) & damnatus (*r*) eo quod auſu temerario contrarium aſſeruerit.

Dicitur 2. *Et antiquos regni uſus:* qui cum gentis genio & moribus congruant ſine magna publicæ tranquillitatis perturbatione mutari non poſſent; nec eos mutare intendit Eccleſia, inquiunt, juxta illud Zozimi Papæ *contra ſtatuta Patrum condere aliquid vel mutare, nec hujus quidem Sedis Apoſtolicæ poteſt Auctoritas.* (*ſ*)

Dicitur 3. *Quidquid de novo in contrarium decernatur.* Unde Galli profitentur ſe ea decreta libenter amplecti, quæ nec legitime receptis uſibus, nec antiquæ diſciplinæ adverſantur. Idque patet ex comitiis Bleſenſibus, in quibus eadem circa diſciplinam, quæ a Concilio Tridentino ſancita fuere; paucis exceptis

(*q*) Arreſto Regii Conc. die 20. Decembr ann. 1638.
(*r*) A Cardinalibus, Archiepiſcopis & Epiſc. 22.
(*ſ*) Can. contra, 25. q. 1.

ptis quæ libertatibus Gallicanis adverſari videbantur.

ARTICULUS II.

De Lege conſuetudinaria.

Nota. DUplex eſt conſuetudo, alia *facti*, alia *juris*. Et utraque vel eſt, *ſecundum Legem*, vel *præter Legem*, vel *contra Legem*. Ideo,

Quæres I. *Quid ſit conſuetudo facti?*

Reſp. Eſt continuata & publica frequentatio actuum humanorum ejuſdem rationis, a majori & ſaniori parte communitatis exercitorum, cum animo ſe obligandi.

Dicitur I. *Frequentatio continuata:* quia non per unum actum bis aut ter repetitum, ſed per actus frequenter repetitos, conſenſus populi neceſſarius ad conſuetudinem inducendam, poteſt ſufficienter exprimi.

Dicitur 2. *Publica:* quia illa frequentatio actuum debet tenere locum promulgationis, & indicare populi conſenſum; ergo requiritur ut actus illi ſint publici & notorii, nec ad id ſufficiunt actus clam exerciti.

Dicitur 3. *Actuum humanorum:* id eſt, qui fiant voluntarie & liberè. Hinc ſi populus per vim, metum aut errorem, aliquid repetitis actibus faciat, nulla inde naſcitur conſuetudo vim Legis habens.

Dicitur 4. *A majori parte:* quia mos aliquorum privatorum non poteſt facere niſi conſuetudinem privatam; agitur autem hic de conſuetudine communi, quæ poſt certum tempus, vim tandem Legis ſortiatur.

Dicitur 5. *Saniori parte communitatis:* quia ſi conſuetudo a ſapientibus & timoratis rejice-

retur ut mala, vera conſuetudo non eſſet, ſed abuſus & corruptela, utpote quæ non poſſet eſſe morum regula.

Dicitur 6. *Cum animo ſe obligandi:* ratio eſt quia conſuetudo accipitur pro Lege, ſed ad Legem requiritur voluntas obligandi; ergo.

Hinc conſuetudo ſalutandi B. M. V. ad pulſum campanæ, ſumendi aquam luſtralem in Eccleſiæ ingreſſu, vim Legis obligatoriæ non ſortiuntur; quia illi actus ex mera devotione fuerunt frequentati.

Porro cognoſcitur conſuetudinem inductam eſſe animo ſe obligandi 1. Cum Superiores puniunt & redarguunt tranſgreſſores conſuetudinis, non enim præſumuntur velle pœnam imponere pro tranſgreſſione actus alias non debiti. 2. Cum inde populus ſcandalizatur; nullus enim ſcandali occaſionem cenſetur accipere ex eo quod alicui liberum eſt præſtare. 3. Cum materia conſuetudinis bono communi plurimum utilis eſt; talis enim conſuetudo præſumitur inducta ad præſtandum id quod præſtare tenemur; atqui tenemur bono communi conſulere; ergo.

Quæres 2. Quid ſit conſuetudo juris?

Reſp. Definitur ab Iſidoro (t): *Jus quoddam moribus inſtitutum quod pro Lege ſuſcipitur cum deficit Lex.*

Dicitur 1. *Jus:* per quod convenit cum Lege ſcripta; utraque enim eſt jus, & conſuetudo legitima vim Legis habet.

Dicitur 2. *Moribus inſtitutum:* id eſt, per conſuetudinem *facti*, quæ potius eſt cauſa conſuetudinis *Juris*, quam vera conſuetudo.

Dicitur 3. *Quod pro Lege ſuſcipitur:* ut dicitur

(t) Refertur can. 5. diſt. 1.

tur L. 32. ff. de Legibus, *inveterata conſuetudo pro Lege non immerito cuſtoditur ; & hoc eſt Jus quod dicitur moribus conſtitutum*.

Dicitur 4. *Cum deficit Lex:* id eſt cum circa aliquid Lex non eſt lata, vel cum eſt inutilis, vel cum eſt dubia vel obſcura. Unde:

Quæres 3. Quid ſit conſuetudo ſecundum Legem, præter Legem, & contra Legem?

Reſp. 1. Conſuetudo *ſecundum Legem*, eſt ea quæ conformis eſt Legi præexiſtenti; talis eſt conſuetudo, quæ interpretatur Legem; vel quæ eſt Legis exiſtentis executio.

2. Conſuetudo *præter Legem*, eſt ea quæ nec Lege præcipitur, nec Legi adverſatur; talis eſt conſuetudo Miſſam quotidie audiendi.

3. Conſuetudo *contra Legem*, eſt ea quæ Legi adverſatur; talis eſt quæ viget in quibuſdam Diœceſibus, veſcendi carnibus, ſingulis Sabbatis a Nativitate Domini uſque ad feſtum Purificationis incluſive. Ideo

Quær.4. Quot ſint effectus legitimæ conſuetudinis?

Reſp. Sunt tres:

Primus effectus, eſt Legem dubiam interpretari, cum ſit *optima Legum interpres* (*u*).

Secundus effectus, eſt novam Legem inducere; nam ex Auguſt. (*x*) *in his rebus de quibus nihil certi ſtatuit divina Scriptura, mos populi Dei, & inſtituta majorum, pro Lege tenenda ſunt*.

Tertius effectus, eſt veterem Legem abrogare; nam conſuetudo habet vim Legis; atqui Lex nova poteſt veterem abrogare; ergo & conſuetudo. Unde Greg. IV. (*y*) definit, quod conſuetudo longæva *non debeat juri poſitivo præjudi-*

(u) Canon. 8. de conſuetudine.
(x) Refertur Can. 7. diſt. 11.
(y) Canon. ultim. de conſuet.

judicium generare, niſi fuerit rationabilis & legitime ſit præſcripta.

Quæres 5. Quot requirantur conditiones ut conſuetudo vim Legis habeat, aut Legem abroget?

Reſp. Requiruntur tres: 1. ut ſit *rationabilis*, id eſt honeſta, bono communi utilis, nec juri naturali, divino, aut religioni contraria, alias eſſet corruptela.

2. Ut adſit *conſenſus Legiſlatoris* vel perſonalis, vel legalis: quia non minorem poteſtatem requirit conſuetudo ut vim Legis habeat, quam Lex; ſed Lex requirit conſenſum Principis; ergo.

Porro *conſenſus perſonalis*, eſt is quo Princeps per ſe immediate approbat conſuetudinem, vel expreſſe dando licentiam ut inducatur, vel tacite cum conſcius conſuetudinis quæ introducitur, non reſiſtit, cum facile reſiſtere poſſet, imo deberet, cum peccata multiplicarentur, niſi tacite conſentiret; teneretur autem impedire peccatum.

Conſenſus legalis, eſt is quo Princeps neſcius conſuetudinis quæ graſſatur, Legem tulit, vel ejus prædeceſſores, qua approbantur conſuetudines rationales & præſcriptæ.

3. Ut ſit *legitime præſcripta*: id eſt continuata toto tempore requiſito ad præſcribendum, non contradicente Superiore. Sed:

Quæres 6. Quantum requiratur temporis ut conſuetudo contra Legem præſcribat; ſeu quod idem eſt ut Legem abroget?

Reſp. 1. Si adſit conſenſus Principis *perſonalis* expreſſus aut tacitus, conſuetudo *contra* a fortiori *præter Legem* præſcribit, ubi primum conſtat de conſenſu Principis, nec requiritur tempus ad præſcriptionem requiſitum; quia tunc jus novum non inducitur vi præſcriptionis, ſed vi conſenſus Principis qui poteſt Legem introducere & abrogare.

Reſp. 2.

Reſp. 2. Si adſit conſenſus *legalis* tantum, requiritur juxta communiorem ſententiam, (z) ſpatium 10. annorum ad Leges civiles, & 40. annorum ad Leges Eccleſiaſticas præſcribendas; ratio eſt quia Leges ſunt jura; atqui ad præſcribenda jura civilia requiruntur 10. anni; & ad præſcribenda jura Eccleſiaſtica requiruntur 40. anni; &c. ergo.

Dices: Præſcriptio *contra Legem*, ubi non intervenit conſenſus perſonalis Principis, non eſt rationabilis; ergo non eſt legitima.

Reſp. nego ant. Prob. Conſuetudo inducta per actus malos & peccaminoſos non eſt rationabilis, atqui conſuetudo inducta *contra Legem*, eſt talis; ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Non eſt rationabilis ex parte cauſæ efficientis, *conc. maj.* ex parte objecti, *nego maj.* & ſic *diſtincta min. nego conſeq.*

Itaque quando Leges exigunt ut conſuetudo ſit rationabilis, unice attendunt ad illius objectum quod debet eſſe bonum utile Reipublicæ, nec contrarium Legibus divinis & naturalibus, nec libertati Eccleſiaſticæ; non vero attendunt ad actiones illorum qui inchoant conſuetudinem, quique peccaminoſi ſunt donec elapſum ſit tempus requiſitum ad præſcribendam conſuetudinem; cum ſint contra Legem adhuc vigentem & obligantem; a quo peccato excuſantur qui bona fide putant Legem jam non vigere.

Inſt. Præſcriptio nulla eſt niſi procedat ex bona fide; atqui conſuetudo quæ per actus peccaminoſos inchoatur, non procedit ex bona fide; ergo.

Reſp. diſt. maj. Præſcriptio *bonorum*, nulla eſt niſi,

(z) Quæ eſt S. Antonin. Navar Azor. Fagn. Suarez, Reginal. Bonac. Panormit. & aliorum.

niſi, &c. *conc. maj.* præſcriptio *Legis*, *nego maj.* Ratio eſt quia jura ad præſcriptionem Legis nihil aliud requirunt, niſi quod ſit *ratiobabilis*, nimirum ex parte objecti, & *præſcripta*: nam ſi requirerent ut ex bona fide procederet, nullam admitterent conſuetudinem Legis abrogativam, cum non poſſit fieri, moraliter loquendo, quin inchoetur per actus peccaminoſos, & conſequenter mala fide.

Quæres ultimo, *An ſicut conſuetudo poteſt abrogare Legem*, *ſic Lex poſſit abrogare conſuetudinem?*

Reſp. affirm. Ut expreſſe definivit Bonifacius VIII. (*a*). Ratio eſt quia conſuetudo non habet vim Legis niſi auctoritate Principis approbantis; atqui per quaſcumque cauſas res naſcuntur, per eaſdem diſſolvuntur; ergo, &c. Hic tamen:

Nota: Conſuetudinem non abrogari per Legem ſubſequentem, niſi juſte præſumatur Princeps illam conſuetudinem non ignoraſſe; ex quo,

Sequitur 1. Conſuetudines particulares unius provinciæ, aut loci, non abrogari per Legem generalem totius Regni, vel Eccleſiæ, niſi in Lege fiat ſpecialis illarum mentio, ut definivit Boniſac. VIII. (*b*). Vel niſi addatur hæc clauſula: *non obſtante quacumque conſuetudine contraria etiam immemoriali*. Ratio eſt *quia poſſunt probabiliter ignorari a Legislatore*, ait dictus Bonifacius VIII.

Sequitur 2. conſuetudines univerſales abrogari per Legem univerſalem contrariam, *quamvis de ipſis mentionem non faciat* (*c*), nec addat clau-

(*a*) Cap. 1. de Conſtit. in 6.
(*b*) Loco citato. (*c*) Ibidem.

clauſulam derogatoriam ; ratio eſt quia præſumuntur non eſſe ignotæ Priccipi.

ARTICULUS III.

De Lege favorabili , ſeu de Privilegiis.

Quæres 1. **Q***Uid ſit privilegium?*

Reſp. Definitur ab Innocentio III. (*d*) *Lex privata aliquid ſpeciale indulgens.*

Dicitur 1. *Lex*, non quidem impoſita privilegiato cujus reſpectu eſt gratia, ſed communitati quæ tenetur non impedire uſum privilegii. Ex eo autem quod privilegium ſit Lex,

Sequitur 1. ab illo ſolo poſſe concedi, a quo Lex poteſt ferri.

Sequitur 2. quod differat a diſpenſatione, in quantum diſpenſatio ſit gratia tranſiens ad unicum actum ; privilegium vero ſit gratia permanens, quæ dat jus *ex ſe* ſtabile, nam cum limitatur ad tempus, hoc fit præter naturam privilegii, quod exigit ſemper durare donec revocatum fuerit.

Dicitur 2. *Privata* : quia licet motivum formale privilegii ſit bonum commune, quatenus Reipublicæ plurimum intereſt ut privilegia dignis, aut indigentibus concedantur, ut alibi dictum eſt (*e*); tamen objectum ejus materiale indifferenter reſpicit vel bonum alicujus, aut aliquorum patricularium, vel bonum alicujus communitatis, ut privilegium canonis & fori quod eſt conceſſum ſtatui clericali; per quod privilegium differt a Lege quæ neceſſaria eſt immediate propter bonum commune.

Dici-

(d) Differt. 1. de Legib. in comm. cap. 1.
(e) Differt. 1. de Legib. in comm. cap. 1.

Dicitur 3. *Aliquid ſpeciale indulgens:* id eſt, aliquid præter vel contra jus commune; cum privilegium addit aliquid juri communi, eſt præter jus commune, talis eſt facultas diſpenſandi, abſolvendi, alicui conceſſa; cum diſpenſat a jure communi, eſt contra jus commune, talis eſt exemptio Religioſorum ab ordinariorum juriſdictione.

Quæres 2. Quomodo dividatur privilegium?

Reſp. dividitur 1. in reale & perſonale (*f*).

Reale, Eſt quod directe & immediate conceditur alicui rei, v. gr. loco, dignitati, muneri, &c. hoc tranſit ad hæredes, aut ſucceſſores.

Perſonale, eſt quod conceditur immediate perſonæ ratione ſui, nempe propter ſanctitatem, excellentiam, doctrinam, &c. hoc *extinguitur cum perſona* (*g*). Unde dicitur etiam *vitale*.

Porro privilegium cenſetur perſonale quoties exprimitur nomen perſonæ cui conceditur, v. gr. *committimus Franciſco Epiſcopo Tullenſi*. Si vero ſola exprimatur dignitas, eſt reale v. gr. *committimus Epiſcopo Tullenſi*. In dubio eſt perſonale ſi ſit odioſum; reale vero ſi ſit favorabile, quia odia ſunt reſtringenda, favores vero ſunt ampliandi.

Dividitur 2. In gratioſum & remunerativum.

Gratioſum, eſt illud quod datur gratis nulla habita ratione meritorum privilegiati vel aliorum; hoc ſine cauſa licite poteſt revocari.

Remuneratorium, eſt quod conceditur alicui ratione meritorum ipſius vel alterius. Tale non poteſt

(*f*) Cap. mandata de præſumpt. & Leg. privilegio ff. de regul. jur.

(*g*) Regul. 7. juris in 6.

poteſt licite revocari, niſi ex gravi cauſa & cum privilegii ablati compenſatione.

Dividitur 3. in favorabile & odioſum.

Favorabile, eſt illud quod privilegiato confert commodum, nullique affert incommodum; tale eſt privilegium veſcendi carnibus tempore quadrageſimæ; eſt amplæ interpretationis; quia *beneficium Principis late explicandum eſt* (*h*).

Odioſum, eſt illud quod uni confert commodum, & alteri præjudicium, talis eſt exemptio a tributis quæ alios onerat. Eſt ſtrictæ interpretationis, quia *odia ſunt reſtringenda*.

Dividitur 4. In privilegium datum *motu proprio & ex certa ſcientia*; & privilegium datum *ad inſtantiam partis*.

Porro privilegium ſemper cenſetur conceſſum *ad inſtantiam*, niſi in litteris conceſſionis exprimatur datum fuiſſe *motu proprio*. Inter utrumque autem diſcrimen eſt, quod privilegium *motu proprio* conceſſum, etſi ſit alteri nocivum, ſemper tamen reputatur favorabile, juxta reg. Juris ult. ff. de conſtit. *beneficium Imperatoris quod a divina ſcilicet ejus indulgentia proficiſcitur, quam pleniſſime interpretari debemus*.

Quæres 3. *An privilegiatus teneatur uti privilegio?*

Reſp. Per ſe loquendo non teneri; quia (*i*) liberum eſt unicuique juri ſuo renuntiare.

Dixi *per ſe loquendo*: quia excipiuntur duo caſus;

1. Cum privilegium datur ad aliquid alias præceptum v. gr. ad audiendam miſſam tempore interdicti.

2. Cum privilegium proxime reſpicit bonum com-

(*h*) Cap. olim de verbor. ſignif. & Leg. de ult. conſtitut. Principum.

(*i*) Cap. 6. de Privileg.

communitatis, tale eſt privilegium canonis & fori, quod conceſſum eſt ſtatui clericali, cui proinde non poteſt cedere Clericus, cum ex omiſſione ejus uſus ſequatur aliorum præjudicium.

Quæres 4. An quis privilegio contra Legem conceſſo, uti poſſit extra territorium concedentis?

Reſp. Non poſſe ſi privilegium ſit locale; poſſe vero ſi ſit perſonale, modo non ſit contra particulares alterius territorii Leges. Ratio eſt, quia privilegium locale afficit territorium concedentis, ipſique annexum eſt; perſonale vero afficit perſonam, eamque ſequitur quocumque pergat; ergo, &c.

Reſol. Si cui conceſſum ſit privilegium veſcendi carnibus tempore Quadrageſimæ propter penuriam piſcium, eo privilegio non poteſt uti extra territorium concedentis, quia eſt locale; ſi vero conceſſum ſit propter neceſſitatem ipſius privilegiati, poteſt ubique tali privilegio uti; quia eſt perſonale. Taliſque eſt praxis timoratorum, qui, accepta a Parocho ſuo licentia comedendi carnes, iiſdem in alia Parochia abſque nova Parochi illius loci permiſſione, veſcuntur.

Dixi: *Modo non ſit contra particulares alterius territorii Leges:* quia ex dictis, viator tenetur Legibus particularibus alieni territorii per quod tranſit, vel in quo ad aliquod tempus moratur.

Hinc qui a ſuo Epiſcopo facultatem obtinuit legendi Libros prohibitos, poteſt illos in aliena Diœceſi legere, modo non ſint prohibiti per ſtatutum Epiſcopi illius loci.

Quæres 5. Quot modis privilegium amittitur?

Reſp. Sex modis amittitur:

1. *Lapſu temporis* præſcripti, aut *ceſſatione cauſa*

ſa propter quam conceſſum fuerat (*k*); ratio eſt quia privilegium non durat ultra intentionem concedentis; atqui concedens noluit privilegium concedere niſi ad tale tempus, vel ſub tali cauſa; ergo.

2. Amittitur per voluntariam & liberam renuntiationem factam a privilegiato & acceptatam a privilegiante; ratio eſt quia *liberum eſt unicuique juri ſuo renuntiare* (*l*).

3. Amittitur per non uſum ſpatio ad præſcriptionem ſufficiente, ſi gravet alios; quia non uſus privilegii per tantum tempus eſt tacita illius renuntiatio, ut definit Innocentius III. (*m*) quod ſi non gravet alios, non amittitur per præſcriptionem, cum nemo ſit qui habeat jus de eo conquerendi.

4. Amittitur per uſum privilegio formaliter contrarium ſi gravet alios, ratio eſt quia privilegiatus præſumitur renuntiare privilegio (*n*). Quod ſi non gravet alios, non amittitur propter contrariam rationem.

Hinc qui habens privilegium non ſolvendi decimas, eas volens & ſciens ſolvit, amittit privilegium; econtra qui habens privilegium non jejunandi tempore Quadrageſimæ, jejunat, non amittit privilegium; quia præſumitur jejunare ſolum ex devotione, non ut renuntiet privilegio.

5. Amittitur per abuſum, *quia privilegium meretur amittere qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate*. Requiritur tamen ſententia declaratoria Judicis, niſi privilegium conceſſum ſit ſub conditione illud amittendi *ipſo facto* per abuſum.

6. Amit-

(k) Leg. quoties de precibus Imperatori offerendis.
(l) Cap. 6. de Privilegiis.
(m) Cap. 15. de Privilegiis.
(n) Ibidem.

6. Amittitur per revocationem concedentis aut ſucceſſoris privilegiato ſignificatam, ſive ſit *expreſſa* per hanc ſpecificam formulam, *non obſtante tali privilegio*, vel per hanc genericam, *non obſtantibus quibuſcumque privilegiis*. Sive ſit *tacita*, nimirum per collationem poſterioris privilegii priori privilegio contrarii.

ARTICULUS IV.

De Lege pœnali.

Nota. LEx alia eſt præceptiva, alia pœnalis.

Lex præceptiva, eſt ea quæ ſancit aliquid faciendum vel omittendum, nulla pœna tranſgreſſoribus conſtituta.

Lex pœnalis, eſt ea quæ pœnam tranſgreſſoribus expreſſe conſtituit. Alia eſt pure pœnalis, alia mixta.

Lex pure pœnalis, eſt ea quæ præcipit tantum disjunctive vel ut fiat aliquid, vel ut certa pœna ſubeatur; unde unicum præceptum continet disjunctivum, ut patet.

Lex pœnalis mixta, eſt ea quæ præcipit aliquid faciendum vel omittendum, & ſimul pœnam tranſgreſſoribus imponit; unde duo præcepta continet, alterum abſolutum faciendi vel omittendi quod præcipitur aut prohibetur, alterum ſubeundæ pœnæ ſi non fiat aut omittatur quod præcipitur aut prohibetur. His expoſitis:

Quæritur 1. an dentur Leges pure pœnales, aut mixtæ; 2. an Leges pœnales obligent ad ſubeundam pœnam ante ſententiam Judicis.

§. I.

§. I. *An dentur Leges pure pœnales, aut mixtæ*.

DIco 1. *Poſſunt dari Leges pure pœnales*. *Prob.* Quia Lex vim habet ex voluntate Legislatoris; ergo ſi Legislator nolit obligare ſubditos niſi ad pœnam, ſubditi inobedientes non incurrent niſi reatum pœnæ; atqui Legiſlator poteſt nolle obligare ſubditos niſi ad pœnam: eo modo quo quis poteſt vovere ſe nunquam luſurum, vel ſi luſerit ſe talem pauperibus eleemoſynam erogaturum, unde fit ut non peccet, ſi poſt ludum pactam eleemoſynam largiatur; ergo, &c.

Objicies 1. Nulla pœna poteſt imponi ſine culpa; ergo non datur Lex pure pœnalis.

Reſp. nego ant. Nam juxta Reg. 23. Juris in 6. *ſine culpa, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus*. Ergo datur pœna quæ aliquando ob cauſam a culpa diverſam infligitur.

Inſt. 1. Ex D. Auguſt. (*o*) *omnis pœna, ſi juſta eſt, peccati pœna eſt, & ſupplicium nominatur*; ergo nulla pœna poteſt juſte imponi ſine culpa.

Reſp. diſt. ant. Omnis pœna proprie dicta, *conc. ant.* Omnis pœna improprie dicta, peccati pœna eſt, *nego ant.* Pœna *proprie* dicta eſt malum propter culpam inflictum; pœna *improprie* dicta eſt malum alia de cauſa impoſitum, puta ut illius metu impellamur ad faciendum aliquid, vel ut fiamus in poſterum cautiores ad vitandos communes defectus; talis eſt pœna quæ per Leges pure pœnales imponitur, quæ equidem ſupponit culpam Juridicam quæ coram

(*o*) Lib. 1. retract. cap. 9.

coram Deo reatum non inducit, ſed non ſupponit culpam Theologicam quæ ſola eſt peccatum.

Inſt. 2. Omne præceptum legitimum obligat ſub culpa Theologica, atqui omnis Lex eſt præceptum legitimum; ergo.

Reſp. diſt. min. Omnis Lex eſt præceptum abſolutum, *nego min.* eſt præceptum disjunctivum, *conc. min.* Ergo obligat ſub culpa Theologica disjunctive ad actum vel ad pœnam, *conced. conſeq.* abſolute ad actum, *nego conſeq.* pendet autem a Legislatore ut velit aliquando abſolute obligare ad actum, aliquando disjunctive ad actum vel ad pœnam, & tunc obligat in conſcientia ad alterutrum tantum.

Inſt. 3. Lex eſt directiva actus moralis, ergo obligat abſolute ad actum moralem.

Reſp. diſt. ant. Lex eſt directiva abſolute vel disjunctive, *conc. antec.* abſolute ſemper, *nego ant.* Si autem directiva ſit tantum disjunctive, non obligat niſi disjunctive ad actum præſcriptum, vel ad pœnam ſubeundam, quia alterutrum tantum præcipitur; unde tunc ſubditus non deficit a rectitudine neceſſaria vi Legis, cum alteram partem disjunctionis implet, quia non tenetur obedire Superiori, niſi eo modo & quatenus præcipit.

Objicies 2. Leges mere pœnales, non ſunt vere ac proprie dictæ Leges, ſed ſimplices directiones & conſilia; ergo.

Reſp. nego ant. Nam ad rationem Legis proprie dictæ ſufficit quod habeat vim obligandi in conſcientia; atqui Lex pure pœnalis obligat in conſcientia ad pœnam; ergo, &c. Unde qui Legem hujuſmodi tranſgreditur peccat, niſi paratus ſit ad pœnam illam ſubeundam.

Quæres quomodo cognoſci poſſit voluntatem Legislatoris eſſe obligare tantum ad pœnam?

Reſp.

Reſp. Tribus modis, 1. ex communi ſapientum interpretatione.

2. Ex verbis Legislatoris quibus declarat ſe nolle obligare ad culpam, quod ſatis communiter declarant in ſuis conſtitutionibus Superiores regulares, ut conſtat ex conſtitutionibus Fratrum Prædicatorum & Capucinorum.

3. Ex ipſa Legis forma, cum nempe non fertur per modum præcepti aut prohibitionis ſic: *Qui frumentum e regno tranſtulerit, ſolvet centum libras*, vel cum fertur disjunctive hoc modo: *Nemo frumentum e regno transferat, vel centum libras ſolvat*. Tunc enim alterutrum e duobus ſufficit ad Legem implendam & vitandum peccatum, quia Legislator nil aliud intendit, contentus illo modo coactionis.

Dico 2. Dantur Leges pœnales mixtæ obligantes in conſcientia ad actum præceptum. Eſt contra Navarrum (*p*).

Prob. Lex quæ continet præceptum abſolutum aliquid faciendi vel omittendi obligat in conſcientia; atqui Lex pœnalis mixta continet præceptum abſolutum, & ſimul pœnam tranſgreſſoribus imponit. Ergo.

Prob. maj. Quæ ſola patitur difficultatem: Lex humana præceptiva, ſeu quæ continet præceptum abſolutum abſque impoſitione pœnæ obligat in conſcientia, ut fatetur Navarrus; ergo & Lex præceptiva cum impoſitione tranſgreſſoribus pœnæ; nam impoſitio pœnæ non tollit obligationem ad culpam, ſed potius indicat & confirmat illam.

Objicies cum Navarro, Lex pœnalis utpote odioſa benigne interpretanda eſt; atqui benigna interpretatio eſt ſi dicatur omnem Legem pœna-

(*p*) Navarr. in Manuali cap. 23. num. 55.

pœnalem obligare ſub pœna tantum; ergo nulla eſt pœnalis mixta.

Reſp. diſt. maj. Lex pœnalis, &c. benigne interpretanda eſt, cum ſenſus ejus eſt dubius, *conc.* cum ſenſus ejus non eſt dubius, *nego maj.* At ſenſus Legis quæ in verbis & modo quo fertur continet præceptum actus quem exigit non eſt dubius; & ideo qui talem aſſerit in conſcientia non obligare, non benigne interpretatur Legem, ſed manifeſte corrumpit.

Inſt. 1. Injuſtum eſt reatum duplicis pœnæ imponere propter eandem tranſgreſſionem; ergo dum Legislator humanus imponit pœnam temporalem, non poteſt imponere pœnam æternam; ergo nec obligare in conſcientia.

Reſp. nego ant. Nam 1. Deus cum præceptum Adamo impoſuit, illum obligavit in conſcientia ſub pœna graviſſima ac reatu pœnæ æternæ, & tamen adjecit pœnam mortis temporalis. 2. Multæ Leges civiles pœnas temporales ſtatuunt propter crimina contra Legem naturalem aut divinam, quamvis hæ Leges æternæ pœnæ reatum inducant; nec id injuſte fit quia peccatum utraque pœna dignum eſt, & utramque imponi ſæpe utile, imo neceſſarium eſt ad obtinendum effectum Legis.

Inſt. 2. Qui unum exprimit, & aliud tacet, cenſetur excludere quod tacet (*q*); ergo Legislator apponens pœnam temporalem, cenſetur excludere æternam.

Reſp. diſt. ant. Cenſetur excludere quod tacet, ſi illa duo ſint incompatibilia, vel ſi neceſſario facienda ſit utriuſque mentio expreſſa, nec ſufficiat implicita, *conc. antec.* ſecus, *nego antec. & conſeq.* Porro nec obligatio in conſcien-

(q) Cap. 5. de præſumpt.

ſcientia incompoſſibilis eſt cum obligatione ad pœnam temporalem, ſed utraque poteſt utiliter conjungi; nec eſt neceſſaria mentio expreſſa obligationis in conſcientia, ſed ſufficit implicita contenta in præcepto quo Legislator ſufficienter declarat ſe obligare in conſcientia, graviter vel leviter pro qualitate materiæ quæ præcipitur.

Reſolv. 1. Qui extra vel intra Regnum aut Civitatem nonnullas merces evehunt contra Leges pœnales mixtas hanc evectionem ſub gravi pœna incarcerationis, exilii, &c. prohibentes, peccant licet paratos ſe dicant ad mulctam impoſitam ſubeundam; peccant, inquam, non ſolum contra charitatem ſibi debitam tanto periculo ſe committentes; ſed præciſe quia tranſgreſſio Legis pœnalis mixtæ eſt peccaminoſa.

Reſolv. 2. Eos graviter peccare & ad reſtitutionem teneri, qui tributa & vectigalia defraudant; tum quia præcipiuntur Legibus pœnalibus mixtis; tum quia ſunt juſta ſtipendia Principi pro Republica laboranti debita, juxta illud Apoſt. (*r*) *Ideo enim tributa præſtatis, miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum ſervientes . . . cui vectigal, vectigal*. Et illud Chriſti (*ſ*): *Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris Cæſari*, &c. Ergo ſolvi debent ex juſtitia etiamſi non petantur, ubi conſuetudine receptum eſt ut ſolvatur antequam petantur; quod ſi conſuetudine receptum ſit ut non ſolvantur niſi ab exactoribus petantur, *non neceſſario ſolvenda ſunt niſi petantur*, ait Sylvius (*t*), *modo nihil fraude agatur, ut abſcondendo merces, divertendo a viis*

(*r*) Rom. 13. verſ. 6.
(*ſ*) Matth. 22. verſ. 22.
(*t*) Sylv. concluſ. 7. in S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 8.

viis publicis ne exactore occurratur fugiendo, vel aliter decipiendo exactores. Sed

Quares cuinam facienda ſit talis reſtitutio?

Reſp. Facienda eſt Principi, non vero exactoribus; ratio eſt quia Princeps qui propter ſubditorum fraudes, jus exigendi tributa viliori pretio vendidit, inde paſſus eſt injuriam; exactores vero & Publicani, qui propter tales fraudes jus Principis viliori pretio emerunt, nullam patiuntur injuriam.

§. II. *An Leges pœnales obligent ad ſubeundam pœnam ante ſententiam Judicis, declaratoriam.*

Nota 1. POEnæ aliæ ſunt *latæ*, aliæ *ferendæ* ſententiæ.

Pœna *latæ ſententiæ*, eſt ea quæ ipſo facto, id eſt, ſola criminis admiſſione infligitur per legem.

Pœna *ferendæ ſententiæ*, eſt ea quæ ſtatuitur infligenda per ſententiam Judicis. De hac pœna non agitur in hac quæſtione, cum conſtet per pœnam ferendæ ſententiæ non eſſe condemnatum, ſed tantum condemnandum.

Nota 2. Sententia Judicis duplex eſt; nempe *condemnatoria*, per quam reus a Judice ad certam pœnam condemnatur; & *declaratoria* per quam Judex declarat aliquem incidiſſe in crimen propter quod pœna *ipſo facto* incurritur.

Nota 3. Triplex eſt genus pœnarum; Primum eſt earum quæ poſſunt executioni mandari ſine actione rei; tales ſunt pœnæ mere *paſſivæ*, v. g. cenſuræ, irregularitas, privatio vocis activæ & paſſivæ, &c.

Secundum genus eſt earum quæ non poſſunt executioni mandari abſque actione rei, vel levi

vi nec valde difficili, ut ſunt pœnitentiæ quas præſcribunt Religioſorum Conſtitutiones; vel gravi & valde difficili, ut ſunt aliquæ pœnæ 1. *poſitivæ*, v. gr. exilium, mutilatio, incarceratio, &c. 2. *Privativæ*, v. gr. privatio Beneficii juſte poſſeſſi, bonorum omnium confiſcatio, &c.

Tertium genus, eſt earum quæ irritant actum Lege prohibitum, v. gr. matrimonium clandeſtinum; vel reum reddunt inhabilem ad aliquid, v. gr. beneficiarium ad percipiendos beneficii fructus ſi Horas non recitet; vel quæ non tam ſunt pœnæ quam conditiones ad aliquid acquirendum neceſſariæ; v. gr. pœna privationis Beneficii ſtatuta contra Clericum qui ſua culpa intra annum ad Sacerdotium non promoveretur. His poſitis:

Dico 1. Pœnæ quæ executioni poſſunt mandari ſine actione rei, effectum ſuum ſortiuntur ante ſententiam Judicis declaratoriam, ſecluſo mortis aut infamiæ periculo.

Prob. Quia nulla poteſt ſufficiens ratio afferri cur hujuſmodi pœnæ *ipſo facto* non incurrantur, ſi Legislator velit eas ipſo facto incurri; & eſt communis uſus Eccleſiæ ut cenſuræ, irregularitates & aliæ pœnæ mere paſſivæ incurrantur abſque ſententia declaratoria.

Dixi: *Secluſo mortis aut infamiæ periculo*: quia jus naturale ad propriam vitam & famam præponderat juri humano contra reos ſtatuenti pœnas excommunicationis, privationis vocis activæ & paſſivæ, &c.

Dico 2. Pœnæ quæ executioni mandari non poſſunt abſque actione rei, effectum ſuum ſortiuntur ante ſententiam declaratoriam, ſi actio quæ requiritur ad earum executionem non ſit valde difficilis; illum vero non ſortiuntur ſi ſit valde difficilis, niſi hac clauſula: nulla declaratione

præmiſſa, *vel* abſque ulla declaratione, *apponatur; vel niſi in aliquo caſu uſus contrarius invaluerit*.

Prob. Quia Lex debet præcipere actus moraliter poſſibiles; atqui executio pœnarum quæ requirit actionem rei non valde difficilem, eſt moraliter poſſibilis, econtra executio pœnarum quæ requirit actionem rei valde difficilem, eſt moraliter impoſſibilis, ergo, &c. Et hic eſt communis ſenſus & uſus Eccleſiæ.

Dixi 1. *Niſi hæc clauſula:* abſque ulla declaratione *apponatur:* quia Legislator id poteſt, quod Judex: ergo ſi reus pœnam ſubire tenetur poſt declarationem Judicis, a fortiori & poſt declarationem Legislatoris.

Dixi 2. *Vel niſi uſus contrarius invaluerit:* quomodo invaluit ut conjux inceſtuoſus privetur jure petendi debitum ante ullam Judicis declarationem.

Dices, Si delinquens patrato delicto propter quod pœna *ipſo facto* eſt impoſita, non teneretur ſtatim perſolvere pœnam, ſequeretur fruſtra in Lege apponi illas clauſulas, *ipſo facto*, *ipſo jure*; & nullam eſſe differentiam inter pœnam *latæ & ferendæ* ſententiæ; falſum & abſurdum conſequens; ergo.

Reſp. nego ſeq. maj. Diſparitas eſt quia pœna *ipſo facto* impoſita retrotrahitur ad diem commiſſi criminis, unde 1. donationes & aliæ diſpoſitiones quæ crimen ſubſecutæ ſunt, irritæ evadunt ſtatim atque intervenit ſententia declaratoria; 2. ab illo die exurgit obligatio realis quæ tranſit ad hæredes, reſtituendi fructus perceptos; ſecus ſi pœna eſſet tantum *ferendæ*, quia reus nondum eſſet condemnatus; unde non privaretur fructibus perceptis, nec irritæ eſſent donationes, aut aliæ circa beneficium diſpoſitiones, niſi poſt ſententiam Judicis

dicis *condemnatoriam*, quæ non poteſt ferri poſt delinquentis mortem, *cum morte* (delinquentis), *ejus crimen cum pœna ſit extinctum* (u).

Reſol. Parochum qui admiſit crimen propter quod *ipſo facto* privatur Beneficio, non teneri ante ſententiam declaratoriam, ſe a ſui Beneficii poſſeſſione amovere; ideoque poſſe valide abſolvere pœnitentes, & fructus facere ſuos; modo beneficii munera exequatur.

Dico 3. Pœnæ quæ irritant actum Lege prohibitum, ſortiuntur ſuum effectum ante ſententiam Judicis declaratoriam.

Prob. Quia actus facti contra Leges irritantes, vel inhabilitantes, vel conditionem, quæ non impletur, apponentes, ſunt invalidi, ut per ſe patet, ergo ante Judicis declarationem ſuum ſortiuntur effectum.

Quæres an ignorantia pœnæ, reum excuſet a pœna?

Reſp. 1. Ignorantia invincibilis pœnarum quæ poſſunt executioni mandari ſine actione rei (quales ſunt cenſuræ, irregularitates ex delicto, privatio vocis activæ & paſſivæ) excuſat a pœna incurrenda; ratio eſt quia illæ pœnæ non incurruntur niſi propter contumaciam, unde ordinarie ſub hac forma feruntur: *qui ſcienter*, vel *qui temerarie hoc fecerit*, vel *facere præſumpſerit*, &c. atqui ille ſolus eſt contumax, qui ex certa ſcientia, vel ex ignorantia affectata quæ æquiparatur ſcientiæ, agit contra Legem; ergo qui agit contra Legem ex ignorantia invincibili pœnæ, non incurrit pœnam.

Reſp. 2. Ignorantia invincibilis pœnarum quæ execu-

(u) Lib. 3. Cod. ſi reus vel accuſator mortuus fuerit.

executioni non poſſunt mandari abſque actione rei excuſat a debito pœnæ; ratio eſt quia illæ pœnæ non infliguntur, niſi propter culpam; ergo quidquid excuſat a culpa, excuſat a debito pœnæ; atqui ignorantia invincibilis excuſat a culpa; ergo & a debito pœnæ.

Hinc ſi quis ex ignorantia invincibili fecerit contra has Leges, & nihilominus a Judice damnetur, quia ignorantiam ſuam probare non poteſt, poteſt ſe ſubtrahere pœnæ, modo id fiat ſine publica reſiſtentia & ſcandalo.

Reſp. 3. Difficultatem circa pœnas quæ irritant actum Lege prohibitum commodius reſolvemus articulo ſequenti; ideo ſit,

ARTICULUS V.

De Lege irritante.

Quæres 1. QUid ſit Lex irritans?

Reſp. Eſt ea quæ actum aliquem cui certæ deſunt conditiones nullum & invalidum facit, ſive explicite, v. gr. ſi Lex his verbis feratur: *ſi actus realiter fiat, careat omni robore*. Sive implicite v. gr. ſi Lex formam ſubſtantialem alicujus actus præſcribat, quæ non ſervetur.

Dicitur *nullum & invalidum*: per quod diſtinguitur,

1. A Lege ſimpliciter prohibente quæ reddit actum illicitum, ſed non invalidum, quia (*x*) *multa fieri prohibentur, quæ ſi facta fuerint, obtinent firmitatem*; ut patet in matrimonio contracto poſt emiſſum ſimplex caſtitatis votum.

2. A

(x) Cap. 16. de Regularibus.

2. A lege quæ non irritat *ipſo facto*, actum, ſed ſolum præcipit ejus irritationem per Judicem faciendam, & quæ conſequenter omni uſu ac utilitate morali non privat ante ſententiam irritatoriam judicis.

Quæres 2. Quotuplex ſit irritatio?

Reſp. duplex. Pœnalis ſcilicet & Legalis.

Irritatio pœnalis, eſt ea qua actus aliquis irritatur in pœnam peccati; talis eſt irritatio acquiſitionis fructuum ab eo qui Horas Canonicas omittit.

Irritatio legalis, eſt ea qua aliquis actus irritatur propter bonum commune; talis eſt irritatio matrimonii inter conſanguineos & affines ob decentiam; teſtamentorum minus ſolemnium, matrimoniorum clandeſtinorum, donationum pupillorum, &c. propter periculum fraudis & aliorum incommodorum inde ſequi natorum.

Quæres 3. An ignorantia invincibilis Legis irritantis, impediat irritationem?

Reſp. Ignorantia invincibilis & quælibet alia cauſa quæ excuſat a culpa, impedit irritationem pœnalem, non vero legalem.

Ratio primi eſt, quia pœna proprie dicta ſtatuta eſt ob culpam, & hanc neceſſario ſupponit; ergo quod tollit culpam, tollit reatum pœnæ proprie dictæ; ex quo,

Reſolves: Si quis ex oblivione mere naturali omittat Horas, facit fructus ſuos, licet extet Lex qua irritatur acquiſitio fructuum ab iis facta qui officium omittunt.

Ratio ſecundi eſt, quia irritatio legalis non ſupponit culpam, ſed fundatur in præſumptione periculi fraudis & aliorum incommodorum; atqui in actu contra Legem irritantem legalem celebrato ſemper exiſtit periculum fraudis, &c. Ergo Lex ſemper vigere debet; hoc

 enim

enim abſolute intendit & intendere debet Legislator; unde,

Reſolves : Si quis ex ignorantia invincibili matrimonium clandeſtine contrahat, aut cum conſanguineo vel affini, nihilominus invalidum eſt tale matrimonium; quia irritatio facta contra has Leges non eſt pœnalis, ſed legalis.

QUÆSTIO III.

De ceſſatione Legum humanarum.

Nota. LEX ceſſare poteſt tum ab intrinſeco, tum ab extrinſeco;

1. *Lex humana ceſſat ab intrinſeco*, 1. quando propter mutationem materiæ aut circumſtantiarum fit inutilis bono communi; eſt enim eſſentiale Legi, ut ſit propter bonum commune. 2. Quando ceſſat reſpectu totius communitatis cauſa adæquata propter quam Lex fuit lata; nam Lex non obligat niſi juxta voluntatem Legislatoris; atqui ceſſante reſpectu totius communitatis tota & integra cauſa propter quam Legem tulit, non perſeverat moraliter voluntas obligandi; ergo ceſſante tota & integra illa ratione Lex amplius non obligat.

Hinc ſi præcipiatur jejunium ad obtinendam Principis ſanitatem, mortuo Principe, aut ad ſanitatem reſtituto ceſſat obligatio jejunii.

Dixi 1. *Ceſſante cauſa adæquata:* quia ſi Lex fuerit lata ob plures cauſas, ceſſante una, ſi non ceſſent aliæ, non ceſſat obligatio Legis; ſic ſi Epiſcopus præcipiat jejunium ad pacem & ſanitatem Principis obtinendam; non ceſſat Lex perſeverante bello, licet obtenta Principis ſanitate.

Dixi 2. *Reſpectu totius communitatis:* quia ſi finis ratioque Legis pro quibuſdam tantummo-

do particularibus ceſſaret, vigeret ſemper pro omnibus & ſingulis ejus obligatio, quia Legiſlator vult ut omnes Lege teneantur quandiu Lex illa utilis eſt bono communi; atqui tandiu Lex eſt utilis bono communi quandiu finis adæquatus Legis non ceſſat reſpectu totius communitatis; ergo. Hinc licet per accidens nullum alicui ſit in librorum prohibitorum lectione ſubverſionis periculum, ab eorum tamen Lectione tenetur abſtinere.

2. *Lex humana ceſſat ab extrinſeco*, 1. Per interpretationem; 2. Per diſpenſationem; 3. Per derogationem, & abrogationem & irritationem; de quibus ſequentibus articulis.

ARTICULUS I.

De interpretatione Legum humanarum.

Nota. Duplex eſt Legis interpretatio, 1. dicitur *ſimplex*, 2. dicitur *per epikejam* ſeu æquitatem.

Interpretatio ſimplex, eſt terminorum Legis quæ obſcuritatem, aut ambiguitatem quamdam patiuntur, ſimplex expoſitio.

Interpretatio per epikejam, eſt benigna & rationabilis declaratio qua decernitur caſum aliquem particularem ob ſuas circumſtantias, non comprehendi Lege, quamvis per verba generalia lata.

Nota 2. Interpretatio ſimplex, triplex eſt, nimirum authentica, uſualis & doctrinalis.

Interpretatio authentica, ſeu cum auctoritate prolata, eſt ea quæ fit ab ipſo Legislatore, vel ejus Superiore aut ſucceſſore, habetque vim Legis ſi debite promulgetur.

Interpretatio uſualis, eſt ea quæ petitur ex

conſuetudine quæ *eſt optima Legum interpres* (y).

Interpretatio doctrinalis, eſt ea quæ fit per explicationem Doctorum ac Juriſperitorum; hæc non habet vim Legis, cum non procedat ab habente juriſdictionem, tamen imprudenter & contra rectam rationem rejiceretur, ſi in eam omnes doctores conſentiant; quod ſi inter ſe diſſentiant, tenemur ſequi opinionem probabiliorem.

Nota 3. Certum eſt nullam eſſe Legem in quam non cadat ſimplex interpretatio, quia nulla eſt Lex cujus termini aliquando non ſint ambigui, & cujus ſenſus expoſitione non indigeat, ut diximus ſupra (z). Sed:

Quæres 2. *Quænam ſunt regulæ aptæ ad faciendam interpretationem doctrinalem?*

Reſp. Sunt quinque.

1. In Legis interpretatione ſequenda eſt naturalis verborum proprietas, niſi ſic accepta ſenſus fiat abſurdus, aut Lex inutilis reddatur; ratio eſt quia cum Lex clara eſſe debeat, præſumendum eſt Legiſlatorem eo loqui ſenſu, quo verba communiter accipiuntur.

2. Lex generaliter & indefinite loquens, omnia ſignificata propria comprehendit, quia *ubi Lex non diſtinguit, neque nos diſtinguemus* (a), id eſt diſtinguere debemus.

3. Si verba Legis ſint æquivoca, eorum ſignificatio ſpectanda eſt ex antecedentibus & conſequentibus, ſed præſertim ex fine Legis; ut dicitur *cap. 6. de verbor. ſignif.*

4. Lex poſitiva ob paritatem rationis non debet extendi ad caſus in ea non comprehenſos,

(y) Cap. 8. de Conſuetudine.
(z) De Lege natur. cap. 2. q. 3. concluſ. 2.
(a) Lege 8. de publicana in rem actione.

ſos, niſi in correlativis, æquiparatis, connexis, & judiciis; quia ubi de Lege poſitiva agitur, non ratio Legislatoris, ſed ejus voluntas intimata ſubditis obligat & habet rationem Legis; poteſt autem Legislator de uno diſponere, non de alio.

Dixi 1. *Niſi in correlativis:* quia jure ſancitur, ut *diſpoſitum in uno correlativo cenſeatur eſſe diſpoſitum in alio* (*b*); ſic Lex quæ eximit virum ab obligatine reddendi debitum uxori adulteræ, cenſetur eximere uxorem ab obligatione illud reddendi viro adultero; quia vir & uxor ſunt correlativa.

Dixi 2. *Niſi in æquiparatis:* unde quia electio, poſtulatio, præſentatio æquiparantur in jure, Lex quæ aliquid circa unam ſtatuit, cenſetur idem ſtatuere circa aliam, in his in quibus æquiparantur.

Dixi 3. *Niſi in connexis:* unde ill quibus Lex permittit teſtamentum facere, iiſdem permittit ut codicillum faciant.

Dixi 4. *Niſi in judiciis:* quia prudentia dictat, ut cum pro aliquo caſu decidendo Lex non eſt certa, deciſio illius petitur a ſimilis caſus deciſione, ut expreſſe ſtatuitur, *L.* 12. *ff. de Legibus.*

5. In Legis interpretatione attendendum eſt hoc juris axioma: *odia reſtringi, favores convenit ampliari.* Unde in odioſis verba Legis reſtringuntur ad eos qui exprimuntur, non ad alios, hinc ſi exprimatur filius; filia non comprehenditur; e contra in favorabilibus verba Legis extenduntur ad omnem ſuam proprietatem, non ſolum naturalem, ſed etiam civilem ſeu juridicam; ſic cum loquitur in favorem filiorum,

(b) L. ultim. Cod. de indicta viduit.

liorum, adoptivi, & filiæ etiam venire ſolent; & Lex favens legitimis, legitimatos etiam comprehendit, niſi aliquid obſtet.

Porro in Jure Beneficium eſt favorabile, cum ita uni prodeſt, ut alteri non noceat; odioſum vero cum uni non prodeſt, niſi alios gravando.

Quæres 2. An licitum ſit uti epikeja?

Reſp. Licitum eſt uti epikeja in Lege poſitiva, ratio eſt quia Lex non obligat ultra voluntatem Legiſlatoris; atqui Legiſlator non cenſetur habere voluntatem obligandi in caſibus qui juxta regulas æquitatis & prudentiæ non comprehenduntur in Lege; ergo.

Porro caſus in quibus licitum eſt uti epikeja, ſunt,

1. Cum obſervatio Legis ſit peccaminoſa, ſic ſine peccato non poteſt reddi gladius furioſo.

2. Cum obſervatio Legis cedit in damnum Reipublicæ, ſic cives arma ſumere poſſunt adverſus hoſtes civitatem invadentes, licet ſit Lex generatim vetans armorum geſtationem.

3. Quando obſervatio Legis adverſatur Legi ſuperiori, vel eſt nimis oneroſa; ſic licitum eſt non audire Sacrum, ad inſerviendum ægroto graviter decumbenti, vel ad cavendam honoris, aut rei familiaris jacturam.

Quæres 3. Quando dubium eſt an Lex caſum aliquem comprehendat, quid faciendum?

Reſp. cum D. Thom. (*c*), debet conſuli Superior; quod ſi conſuli non poſſit, non licet uti epikeja, ſed Lex eſt ſervanda; *ſi enim dubium ſit*, ait D. Doctor, *debet vel ſecundum verba Legis agere, vel Superiorem conſulere.* Ratio eſt quia tunc non poteſt abſque determinatione Superio-

(*c*) D. Thom. 1. 2. quæſt. 96. art. 6. ad 2.

perioris, formari judicium prudens & moraliter certum Legem non obligare; ergo tutior pars eſt eligenda, & Lex ſervanda.

ARTICULUS II.

De Diſpenſatione a Legibus humanis.

Quæres 1. *Quid ſit Diſpenſatio?*

Reſp. Eſt relaxatio Legis legitima auctoritate ad tempus facta in aliquo caſu in quo alioquin Lex obligaret.

Dicitur 1. *Relaxatio Legis;* id eſt, exemptio a Legis obligatione, per quod convenit cum abrogatione & privilegio.

Dicitur 2. *Legitima auctoritate:* quia diſpenſatio eſt actus jurisdictionis; & per hoc differt ab *epikeja* quæ eſt actus prudentiæ & ſcientiæ, non vero jurisdictionis.

Dicitur 3. *Ad tempus facta:* per quod differt ab abrogatione & privilegio, quæ conceduntur in perpetuum.

Dicitur 4. *In aliquo caſu, in quo &c.* per quod rurſus differt tum ab epikeja, tum a tolerantia, tum a licentia ſeu permiſſione, quæ non ſunt relaxatio Legis; nam *epikeja* in iis ſolum caſibus locum habet ubi Lex rationabiliter judicatur non obligare; *tolerantia* eſt ſolum infractionis Legis adhuc vigentis impunitas, tum ut vitetur majus malum, tum ne perturbetur Reipublicæ pax & tranquillitas; *permiſſio* vero eſt ſolum appoſitio conditionis ſub qua Lex non obligat, ſic Superior Religionis permittens ſubdito ut aliquid donet, facit ut ſubditus pro illo caſu non obligetur voto paupertatis.

Quæres 2. Quinam habeant poteſtatem diſpenſandi a Lege?

R. ſp.

Reſp. Poteſt cum ſubdito diſpenſare omnis legitimus Superior, qui eſt vel ipſe Legislator, vel ipſius Superior, vel Succeſſor in Juriſdictione. Ratio eſt quia obligatio Legis humanæ inducitur per voluntatem legitimi Superioris præcipientis; ergo etiam per ipſius voluntatem poteſt auferri juxta illud effatum: *res per quas cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, niſi aliud obſtet*. Ex quo,

Sequitur 1. Summum Pontificem poſſe diſpenſare in omnibus quæ Juris ſunt mere canonici, in Legibus ſuorum prædeceſſorum, in decretis Conciliorum etiam generalium, imo etiam in Legibus ab Apoſtolis auctoritate humana latis, quia parem habet auctoritatem cum Apoſtolis & Petro cui ſucceſſit.

Sequitur 2. Epiſcopum poſſe diſpenſare a ſtatutis ſuæ Diœceſis etiamſi ſint ſynodalia, quia juriſdictio Synodi non eſt alia a juriſdictione Epiſcopi, cum alii Sacerdotes qui ad Synodum conveniunt, non habeant ſuffragium definitivum, ſed duntaxat conſultativum.

Quæres 3. *An inferior poſſit diſpenſare a Legibus ſui Superioris?*

Reſp. non poſſe, niſi ex Superioris conſenſu expreſſo, vel tacito. Ratio eſt quia Diſpenſatio eſt actus juriſdictionis; atqui inferior non habet juriſdictionem in Leges Superioris; ergo. Hinc Clemens V. ait (*d*): *Lex Superioris per inferiorem tolli non poteſt*. Ex quo,

Sequitur 1. Nullum hominem poſſe diſpenſare in Legibus divinis, etiam mere poſitivis. 2. Epiſcopum non poſſe diſpenſare in Legibus Pontificiis; nec Parochum in Legibus Epiſcopi; nec Provincialem aut Generalem in Legibus Capi-

(*d*) Clement. 2. de electione.

Capituli generalis aut provincialis reſpectivè; ratio eſt quia eorum reſpectu ſunt inferiores.

Dixi 1. *Niſi ex conſenſu Superioris expreſſo*: quia Superior poteſt alteri ſuam poteſtatem delegare, nam *poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſeipſum* (*e*).

Dixi 2. *Vel ex conſenſu tacito*: qui adeſſe cenſetur.

1. Dum conſuetudo obtinuit ut inferiores Prælati diſpenſent in Legibus Superiorum, ſcientibus & permittentibus iiſdem Superioribus (*f*).

2. Dum neceſſitas diſpenſandi ſæpe occurrit, ut in feſtis & jejuniis; nam nimis difficile foret, in ſimilibus ſemper recurrere ad Superiorem.

3. Cum urget diſpenſandi neceſſitas, difficiliſque eſt ad Superiorem recurſus, & eſt periculum in mora, ſive infamiæ, ſive ſcandali, ſive gravis alterius mali.

4. Cum caſus eſt dubius, quia Pontifex præſumitur non niſi caſus certos ſibi reſervaſſe.

Quæres 4. *An Legiſlator poſſit ſecum in ſua Lege diſpenſare?*

Reſp. Non poteſt *proprie*, quia ut dictum eſt ſupra (*g*) non tenetur ſuis Legibus; ſed poteſt *improprie* & *interpretative*, explicando nempe caſus in quibus non tenetur vi Legis naturalis conformare ſe membris communitatis in ſervanda Lege quam tulit.

Quæres 5. *Utrum diſpenſatio ſine cauſa conceſſa, ſit licita?*

Reſp. Eſſe illicitam, patet ex Conc. Tr. (*h*) ratio eſt quia poteſtas non eſt data Superiori *in deſtructionem, ſed in ædificationem* (*i*); atqui diſ-

(e) Reg. 68. Jur. in 6.
(f) C p. 13. de foro compet.
(g) Car. 3. quæſt. 1 artic. 5. §. 1. de Legib.
(h) Seſſ 25. cap. 18. de reform.
(i) 2. Cor. 13. verſ. 10.

diſpenſatio abſque juſta cauſa eſt in deſtructionem; pacem enim turbat, tranſgreſſionibus viam aperit, Superiorum auctoritatem deſpectui exponit, eſtque vitium acceptionis perſonarum; ergo. Quare tam petens, quam concedens hujuſmodi diſpenſationem committunt peccatum mortale ſi materia ſit gravis, veniale vero ſi ſit levis, ut docet Suarez (*k*); & alii.

Porro multæ ſunt cauſæ diſpenſandi quæ ad tres revocari poſſunt; 1. eſt pietas, 2. eſt neceſſitas communis vel etiam privata, 3. eſt utilitas communis vel privata.

Ratione pietatis diſpenſatur ab irregularitate qui Eccleſiæ Officium præſtare poteſt.

Ratione neceſſitatis diſpenſatur a jejunio qui ſine gravi incommodo jejunare non poteſt.

Ratione utilitatis diſpenſatur a voto caſtitatis qui verſatur in periculo incontinentiæ.

Dices. In Curia Romana conceduntur Diſpenſationes quæ dicuntur *ſine cauſa*; ergo licita eſt diſpenſatio ſine cauſa.

Reſp. diſt. ant. Conceduntur Diſpenſationes quæ dicuntur *ſine cauſa*, eo quod cauſa non exprimatur, *conc. ant.* eo quod nulla ſit cauſa, *nego ant.* Nam in harum diſpenſationum formula dicitur: *ex certis rationalibus cauſis animum noſtrum moventibus*.

Reſp. 2. *iterum diſt.* Conceduntur Diſpenſationes *ſine cauſa* intrinſeca, *conc. ant.* ſine cauſa extrinſeca, *nego ant.* Porro cauſæ extrinſecæ diſpenſandi ſunt pax quæ ex matrimonio inter Principes celebrato exurgit; defenſio Eccleſiæ quam libentius aſſumunt Principes clementi Eccleſiæ benignitate moti; ſumma pecuniaria ad ſumptus Eccleſiæ publicos impendenda, &c.

Quæ-

(k) Suarez, lib. 6, cap. 18. Cajetan. Sylvius, Valentia. Tournely, &c.

Quæres 6. Utrum valida ſit diſpenſatio ſine cauſa conceſſa?

Reſp. Valida eſt ſi concedatur a ſupremo Legislatore, invalida vero ſi concedatur ab inferiori & delegato.

Ratio primi eſt, quia ſicut Lex pendet a Legislatore in fieri, ita etiam in conſervari; ergo ſicut potuit Legem non ferre poteſt ipſam abolere, vel reſpectu omnium Legem abrogando, vel reſpectu aliquorum particularium, eos ab obligatione Legis per diſpenſationem eximendo.

Ratio 2. partis eſt, quia ſuperior non præſumitur ſuam delegaſſe poteſtatem peccando; atqui non poteſt concedere poteſtatem diſpenſandi ſine cauſa, quin peccet; ergo.

Hinc Epiſcopus a fortiori Parochus, deficiente juſta cauſa, invalide diſpenſant in Legibus Canonicis jejunii abſtinentiæ, &c. (*l*).

Dices 1. Lex injuſta non eſt valida; ergo nec diſpenſatio injuſta.

Reſp. nego conſeq. Diſparitas eſt quod Lex ſit eſſentialiter *ordinatio rationis*, ſeu præceptum juſtum; at diſpenſatio nihil aliud eſt quam relaxatio obligationis Legis quæ ſive juſta, ſive injuſta ſit, eſt vera relaxatio.

Inſt. Diſpenſatio a voto ſine cauſa legitima, eſt invalida; ergo a pari, &c.

Reſp. nego conſeq. Diſparitas eſt quod obligatio voti ſit Juris divini, unde a votis non diſpenſat homo, niſi ut delegatus a Deo, qui non vult votum remitti abſque juſta cauſa; at obligatio Legis humanæ tota pendet a libera voluntate Legislatoris, unde non mirum ſi poſſit illam etiam ſine juſta cauſa relaxare.

Dices

(*l*) Ita Navar. Covar. Sylveſt. Turn. Paulus a Lugdun. & alii.

Dices 2. Si valida eſt diſpenſatio ſine cauſa, non erit illicitus ejus uſus; falſum conſ. ergo.

Reſp. nego maj. Prob. Qui diſpenſatione ſine cauſa conceſſa utitur nullam Legem infringit; ergo.

Reſp. diſt. ant. Nullam legem humanam infringit, *conc. ant.* Legem naturalem, *nego ant.* Ratio eſt quia Lex naturalis vetat ne pars abſque cauſa legitima a ſuo toto diſcrepet, nec aliis præbeatur ſcandalum; enim vero Legislator ipſe peccat ſi ſine juſta cauſa Legem ſuam non ſervat; ergo & ipſe ſubditus ſine juſta cauſa diſpenſatus.

Quares 7. *An ceſſante diſpenſationis cauſa, ceſſet diſpenſatio?* antequam reſpondeam,

Nota: Cauſam finalem diſpenſationis ceſſare poſſe:

1. Tempore quo Litteræ diſpenſatoriæ expediuntur.

2. Poſt earum expeditionem, ſed ante executionem ſeu fulminationem.

3. Poſt earumdem executionem, ſed antequam ſortitæ ſint ſuum effectum.

4. Poſtquam Litteræ diſpenſatoriæ ſortitæ ſunt ſuum effectum. His notatis:

Reſp. 1. Si ceſſet cauſa finalis diſpenſationis tempore quo Litteræ diſpenſatoriæ expediuntur, ceſſat diſpenſatio; id enim definivit Bonifac. VIII. (*m*) ratio eſt quia Superior diſpenſaret ſine cauſa & conſequenter peccando; atqui Superior non præſumitur ſic diſpenſare; ergo. Unde in Litteris diſpenſatoriis hæc inſeruntur verba: *ſi ita eſt*, vel *quatenus ſi ita eſt*; vel *ſi preces veritate nitantur*.

Reſp. 2. Si ceſſet cauſa finalis poſt Litterarum diſpen-

(m) Cap. 9. de reſcriptis.

diſpenſatoriarum expeditionem, ſed ante earum executionem, ſeu fulminationem a Commiſſario factam, ceſſat diſpenſatio, quia Commiſſarius non poteſt diſpenſare niſi ſub hac conditione appoſita, *ſi preces veritate nitantur:* atqui hæc clauſula exigit ut cauſa finalis vere perſiſtat tempore quo datur diſpenſatio a mandatario, ut definitur expreſſe *cap.* 30. *de prabendis in* 6.

Hinc ſi ad legitimandam prolem ex conſanguinea ſuſceptam petatur diſpenſatio ab impedimento, ſed ante diſpenſationem datam a commiſſario proles moriatur, mandatum non poteſt executioni mandari.

Reſp. 3. Si cauſa finalis diſpenſationis ceſſet poſt earum executionem a mandatario, ſed antequam diſpenſatio ſuum ſortita ſit effectum, non ceſſat diſpenſatio in iis omnibus quæ non habent tractum ſucceſſivum; ratio eſt tum quia impedimentum ſemel abſolute ſublatum per diſpenſationem, non reviviſcit; tum quia (*n*) *factum legitime retractari non debet, licet caſus poſtea eveniat, a quo non potuit inchoari* (*o*).

Hinc ſi ad legitimandam prolem ex conſanguinea ſuſceptam petatur diſpenſatio, & poſt diſpenſationem a commiſſario datam, ſed ante contractum Matrimonium proles moriatur, non ceſſat diſpenſatio.

Dixi: *In omnibus qua non habent tractum ſucceſſivum:* quia ea quæ habent tractum ſucceſſivum, ut eſt jejunium quadrageſimale, carnium comeſtio, in quibus diſpenſatio quæ datur eſt virtualiter multiplex, ſive tot ſunt virtualiter diſpen-

(n) Reg. 73. Juris in 6.

(o) Ita cenſent Sylveſt. Covarruv. Sylvius, Ducaſſe, æthica amoris, Habert, Suarez, Auctor collat. Pariſ. t. 3. l. 5. Suarez, Tournely, &c. contra Bonacinam & plures alios quos citat.

diſpenſationes quot ſunt dies, haud dubie diſpenſatio non valeret pro eo tempore, quo tolleretur ipſius cauſa; ratio Haberti eſt, quia *ex communi omnium ſenſu intelligitur talem fuiſſe mentem Superioris;* & eſt praxis communis timoratorum.

Reſp. 4. Si cauſa diſpenſationis ceſſet, poſtquam ſortita eſt ſuum effectum, non ceſſat diſpenſatio; ratio eſt quia effectus licite, valide & abſolute conſumptus fuit virtute diſpenſationis præteritæ; ergo non poteſt ceſſare ob ceſſationem cauſæ.

Hinc non ceſſat diſpenſatio in irregularitate reſpectu illius qui ratione paupertatis parentum diſpenſationem ad ordines obtinuit, ſi ordinibus jam ſuſceptis ceſſat paupertas quæ fuit cauſa finalis diſpenſationis.

Quæres 8. *An diſpenſatio ceſſet per mortem diſpenſatoris?*

Reſp. Non ceſſat extra materiam juſtitiæ, etiamſi res ſit adhuc integra, id eſt cum delegatus necdum uti cœpit juriſdictione; ratio eſt quia diſpenſatio eſt gratia; atqui gratia conceſſa, non ceſſat morte concedentis; nam *ex c.* 36. de præbendis in 6. *conceſſio (quam, cum ſpecialem gratiam contineat, decet eſſe manſuram,) non expirat etiam re integra per obitum concedentis.*

Dixi: *extra materiam juſtitiæ*, quia in materia juſtitiæ, *mandatum re integra, Domini morte finitur* (*p*) ratio eſt quia reſcriptum juſtitiæ, non eſt gratia, ſed mandatum de juſtitia facienda.

Objicies cum Bonacina (*q*) & Habert (*r*) gratia

(p) Lege 15. cod. mandati.
(q) Bonacin. de privileg. diſput. 1. quæſt. 3. puncto 8. §. 1. prop. 2.
(r) Habert de Lege cap. 12.

tia *facta*, id eſt quæ alicui data eſt propter ipſum, non expirat morte concedentis re adhuc integra; ſed gratia *facienda*, id eſt quæ alicui datur propter alium, expirat; ergo generalior eſt noſtra reſponſio.

Reſp. nego ant. Diſtinctio enim inter gratiam *factam* & *faciendam* videtur fictitia, cum nullibi legatur in toto corpore Juris.

Inſt. Cap. 36. de præbendis ſupra cit. dicitur: *ſi ſuper proviſione certæ perſonæ facienda, data ſit poteſtas eidem, non ob ſuam, ſed ejus cui provideri mandatur, gratiam vel favorem: illa quidem expirat omnino, ſi concedens re integra moriatur.* Ergo gratia *facienda* expirat morte concedentis, &c.

Reſp. nego conſeq. Non enim expirat quia eſt gratia *facienda*, ſed quia ea gratia eſt *odioſa* quæ præcipit ut beneficium cum vacabit, non niſi certæ perſonæ conferri poſſit; tum quia ſic alii ſæpe magis idonei excluduntur; tum quia Concilium Later. (*ſ*) vetuit ne beneficia *promittantur antequam vacent*; atqui privilegia quæ ſunt odioſa expirant per mortem concedentis re adhuc integra; ergo, &c.

Quæres 9. An diſpenſatio ſubreptitia vel obreptitia ſit valida? antequam reſpondeam,

Nota, diſpenſatio *ſubreptitia*, eſt ea quæ obtinetur per ſubticentiam veritatis alicujus quæ per ſe & intrinſece ad rem pertinet, vel quæ exponi debet juxta regulas & ſtylum Cancellariæ Romanæ.

Diſpenſatio *obreptitia*, eſt quæ obtinetur per narrationem falſi, quæ ſit cauſa motiva diſpenſationis, ita ut ea ſublata, vel nullo modo, vel non niſi cum quibuſdam conditionibus aut limitationibus concederetur.

Reſp.

(ſ) Cap. 2. de conceſſione præbendæ.

Reſp. Quoties aliquid habens prudentem connexionem cum diſpenſatione, tacetur, aut falſo narratur in ſupplicatione, quo cognito Superior non diſpenſaſſet, invalida eſt diſpenſatio. Ratio eſt quia diſpenſatio non eſt valida niſi quatenus Superior intendit diſpenſare; atqui Superior in hoc caſu non intendit diſpenſare, vel ſaltem cenſetur ſolum diſpenſare ſub conditione, *ſi res ita eſt;* ergo.

Secus dicendum eſt quando aliquid tacetur, vel falſo narratur, quo cognito Superior nihilominus diſpenſaſſet, licet difficilius, quia tunc Superior abſolute vult diſpenſare. Modo reticentia veri, vel narratio falſi fuerit facta ex ignorantia & ſimplicitate, nam Innocentius III. (*t*) ſtatuit ut in omni malitioſa ſubreptione vel obreptione reſcripta & diſpenſationes prorſus ſint invalidæ.

Quæres 10. *Quinam ſit modus recurrendi ad ſacram pœnitentiariam pro diſpenſatione?*

Reſp. Traditur in Opere cui titulus eſt. *Inſtructio Parochorum & Confeſſorum pro caſibus quorum abſolutio ſeu diſpenſatio a ſacra pœnitentiaria Apoſtolica imploratur, edita Romæ ann.* 1685. Quod Opus ſic habet:

Confeſſores, cum Pœnitentes vinculis præfatis irretitos ad ſe accedere contigerit, caſuum qualitates, & præfatorum caſuum circumſtantias conſiderent, cauſaſque diſpenſationum aut commutationum exprimant, & caveant, ne quod occultum eſt, publicum faciant, præſertim impedimenta occulta matrimoniorum: nam publica, vel ad publicum redacta, non pertinent ad ſacram Pœnitentiariam.

Et ſic præfati Confeſſores, ſeu Pœnitentes poterunt

(t) Cap. ſuper litt. de ſcriptis.

runt caſus præfatos cum dictis circumſtantiis & cauſis exponere, ſive Latino, ſive quocumque alio idiomate propriæ regionis; num ſacra Pœnitentiaria ſuos ex quacumque regione Pœnitentiarios ſubordinatos habet: & exprimant inſuper in fine expoſitionis caſus, nomen & cognomen, cui ſit a ſacra Pœnitentiaria reſcribendum, etiamſi ipſum nomen & cognomen ſit fictitium. Itemque modum per quem reſponſio ſecure dirigi poſſit, ſignificando ſcilicet, vulgari nomine oppidum, ſeu civitatem, & regionem, cum data menſis & anni in hunc modum.

Intus incipiant Epiſtolam ſeu Supplicationem ſic:

Eminentiſſime & Reverendiſſime Domine.

N. mulier emiſit votum ſimplex caſtitatis, manet in periculo incontinentiæ niſi nubat, ſupplicat ſibi votum commutari ad effectum contrahendi matrimonium.

Terminent Epiſtolam ſeu Supplicationem ſic:

Dignetur Eminentia veſtra reſcribere ad N. & N. & exprimant nomen & cognomen cui eſt reſcribendum. Ad civitatem N. exprimendo nomen civitatis: per oppidum N. exprimendo vulgari nomine nomen oppidi. Et dirigere breve, ſeu gratiam ſimplici Confeſſario Magiſtro ſeu Confeſſario in Theologia, ſive decretorum doctori, ſive Parocho, cui Pœnitens aperuit conſcientiam, ne ipſe Pœnitens, & præſertim femina cogantur circumire pro executione gratiæ ſacræ Pœnitentiariæ.

Dirigant Epiſtolam, ſeu Supplicationem ſcribendo extra, ſeu a foris in hunc modum:

Emi-

Eminentiſſimo & Reverendiſſimo Domino, Domino Cardinali, majori Pœnitentiario.

ROMAM.

Et ſi tardaverit Reſponſio, Confeſſarii reſcribant, ne forte ſit perdita, & nunquam deſperent Pœnitentes.

ARTICULUS III.

De derogatione, abrogatione & irritatione Legis.

Nota. HÆc tria inter ſe differunt, nam, *Irritatio* Legis, eſt Legis nondum perfecte obligantis abolitio, facta ab eo cujus eſt illam habere ratam, ſic Papa quando non approbat Concilia, irritat.

Abrogatio eſt Legis totius perfecte obligantis abolitio, quæ fieri poteſt; 1. per Superioris revocationem; 2. per contrariæ conſuetudinis præſcriptionem; 3. per Legem poſteriorem univerſalem priori Legi item univerſali repugnantem, ut dictum eſt ſupra de Conſuetudine quæſito ultim.

Derogatio eſt Legis adhuc vigentis ſecundum aliquam ſui partem, imminutio, v. gr. cum in die feſto aufertur ceſſatio operum ſervilium, manente obligatione Miſſæ audiendæ.

Quæres 1. *An Lex poſſit valide & licite per Legiſlatoris revocationem abrogari?*

Reſp. Legiſlator ſupremus poteſt valide etiam abſque juſta cauſa abrogare ſuam aut prædeceſſoris Legem; non poteſt tamen licite niſi adſit juſta cauſa bonum commune reſpiciens.

Ratio primæ partis eſt, quia per quaſcumque cauſas res naſcitur, per eaſdem diſſolvitur; atqui Lex a voluntate Legiſlatoris naſcitur; ergo, &c.

Ratio

Ratio ſecundæ partis eſt, quia poteſtas non eſt data Superiori in deſtructionem, ſed in ædificationem; atqui abrogatio Legis abſque juſta cauſa eſt in maximam deſtructionem, nam Rempublicam Legibus antiquis aſſuetam perturbat, Leges & Legislatores deſpectui exponit; ergo.

Non peccant tamen ſubditi Legem ſic abrogatam non ſervando, quia ejus obligatio ſublata eſt reſpectu omnium; cum valide ſit abrogata.

Dixi *Legislator ſupremus*, qualis eſt qui Legem tulit, vel ejus ſucceſſor, vel ejus Superior, quia, ut definivit Clemens V. (*u*) *Lex Superioris per inferiorem tolli non poteſt*, nec valide, nec licite; nam abrogatio eſt actus juriſdictionis; atqui inferior non habet juriſdictionem in Legem Superioris, ut per ſe patet; ergo. Sed

Quæres 2. An Legislator poſſit Legem propriam abrogare, ſi a Superiore confirmata fuerit?

Reſp. non poteſt, Si Lex ſit confirmatà in favorem communitatis, quia Superior ſic eam confirmando, fecit ipſam quaſi ſuam, inferior autem non habet juriſdictionem in Legem Superioris; ergo, &c. Poteſt vero ſi Lex ſit confirmata in favorem inferioris Legislatoris, nempe ut ejus Legi quidam ſplendor & honos accederet; quia Superior ſic eam confirmando, non eam fecit ſuam; ergo Legislatoris inferioris auctoritate obligat.

A P.

(u) Clement. 2. de electioné.

APPENDIX.

De præcipuis ac communioribus Eccleſiæ præceptis.

Nota 1. PRæcepta Eccleſiæ communiora quæ ligant omnes cujuſcumque conditionis fideles, ſex vulgo numerantur in catechiſmo rudiori exponi ſolita his verbis:

1. *Sacrum Miſſæ Officium diebus Dominicis, Feſtiſque præceptis reverenter audito.*

2. *Peccata tua ſingulis ſaltem annis confiteto.*

3. *Sacram Euchariſtiam ad minimum ſemel in anno; id eſt, circa Feſtum Paſcha, ſumito.*

4. *Statutos ab Eccleſia feſtivos dies celebrato.*

5. *Quatuor Temporum, Vigiliarum, & Quadrageſimæ indicta jejunia obſervato.*

6. *Feria ſexta & Sabbato ab eſu carnium abſtineto.*

Nota 2. De præceptis annuæ Confeſſionis, & Communionis Paſchalis opportunius agemus in diſſertationibus de Euchariſtia & Pœnitentia, unde reſtat hic breviter agendum. 1. De auditione Miſſæ; 2. De ſanctificatione diei Feſti; 3. de Jejunio & abſtinentia. Itaque ſit:

ARTICULUS I.

De primo Eccleſiæ præcepto, ſeu de auditione Miſſæ.

QUæres 1. *An extet præceptum Eccleſiaſticum audiendæ Miſſæ?*

Reſp. Extat præceptum Eccleſiaſticum obligans ſub mortali audiendæ Miſſæ diebus Dominicis & Feſtivis, ut conſtat ex Concilio Agathen-

thenſi, can. 47. (*x*) *Miſſas die Dominico a ſæcularibus tenore ſpeciali ordine præcipimus, ita ut ante benedictionem Sacerdotis populus egredi non præſumat, qui ſi fecerint, ab Epiſcopo publice confundantur*. Gravis autem pœna ſupponit gravem culpam, a qua excuſare poteſt levitas materiæ.

Reſp. Qui Miſſam, vel ejus partem notabilem diebus feſtis non audit, mortaliter peccat ex genere ſuo; ratio eſt quia omiſſio Sacri vel ejus notabilis partis, eſt res gravis ex genere ſuo; atqui tranſgreſſio præcepti in re gravi, eſt grave peccatum; ergo, &c.

Dixi; *Ex genere ſuo:* quia inadvertentia aut inculpabilis ignorantia a peccato excuſat, ſicut a mortali excuſat parvitas materiæ quæ communiter eſſe cenſetur ab initio Miſſæ uſque ad Evangelium excluſive, & a Communione excluſive uſque ad finem.

Quæres 2. An præcepto Eccleſiaſtico audiendi Miſſam ſatisfaciat qui partem mediam ab uno Sacerdote, & alteram ab alio audit?

Reſp. nego. Quia Eccleſia præcipit auditionem Sacri per modum totius ſucceſſivi, quod in prædicto audiendæ Miſſæ modo non contingit. Unde Innoc. XI. (*y*) & poſt ipſum Clerus Gallic. (*z*) damnarunt hanc prop. *Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor ſimul à diverſis Celebrantibus audit*. Quæ propoſitio; ait cenſura Cleri Gallic. *abſurda eſt, ſcandaloſa, illuſoria, communique Chriſtianorum ſenſui repugnat*.

Quæres 3. Quænam diſpoſitiones requirantur ad Miſſam debite audiendam?

Reſp.

(*x*) Refertur cap. Miſſas diſt. 1. de conſecr.
(*y*) An. 1679. prop. 53. (*z*) An. 1700.

Reſp. 1. Ex parte corporis requiritur modeſta conformatio in vultu & habitu, ait Conc. Trid. (*a*).

Reſp. 2. Ex parte animæ tres requiruntur:

1. Eſt *moralis & humana præſentia*, ita ut ſaltem aliquo ſenſu percipi poſſit quod Miſſa celebretur, ſive immediate, ſive mediate tantum, prout faciunt qui in magnis Eccleſiis, & magno populorum concurſu poſt columnam aut extra Eccleſiam poſiti, ex aliorum aſſiſtentium geſtibus percipiunt quid a Celebrante peragatur.

Dicitur *naturalis præſentia*, non enim ſemper requiritur præſentia *phyſica*; hinc juxta omnes præcepto ſatisfaciunt qui Miſſæ inſervientes ab Eccleſia recedunt, ad Miſſam celebrandam neceſſaria allaturi, modo non longius recedant, quia cum hæc ad Sacrificium ordinentur, cenſentur moraliter præſentes.

2. *Eſt intentio* ſaltem interpretativa implendi præcepti, hoc eſt quæ contineatur in voluntate Miſſam audiendi, quæ non excludat intentionem implendi præceptum Eccleſiæ, ut ſupra probatum eſt (*b*).

3. *Eſt pia ad Deum, divinaque Myſteria attentio & affectio;* nam præcipitur auditio Miſſæ religioſa qua Deus colatur; at Deus non colitur vere ſine attentione ad divina, & pia aliqua affectione, *in ſpiritu* enim & *veritate* Deum *oportet adorare* (*c*). Ergo &c.

Hinc qui per notabilem Miſſæ partem confabulatur, vel dormit, prophana legit, vel voluntarie diſtrahitur, peccat mortaliter; unde Clerus Gallic. ann. 1700. damnavit hanc prop.

Ec-

(a) Seſſ. 22. de obſervandis & evitandis in celebrat. Miſſæ cap. unic.

(b) De Legib. c. 4. qu. 2. art. 2. §. 2. (c) Joann. 4. v. 24.

Eccleſiæ præcepto (audiendi Miſſam) *ſatisfit per reverentiam exteriorem, animo licet voluntarie in aliena, imo in prava cogitatione defixo.*

Quæres 4. *Unde pia illa affectio debeat profluere.*

Reſp. Sufficit ut profluat ex motivo cujuslibet virtutis Chriſtianæ, nec requiritur ut oriatur ex charitate perfecta ſive habituali ſive actuali, alias ſoli juſti ad audiendam Miſſam admittendi eſſent, & excludendi peccatores, quod eſt falſum, tum quia Eccleſia omnibus & ſingulis indiſcriminatim fidelibus diſtricte præcipit, ut ſtatutis diebus, Miſſæ interſint; tum quia damnata eſt hæc prop. Queſnelii (*d*): *Quartus decimus gradus converſionis peccatoris eſt, quod cum jam ſit reconciliatus, habet jus aſſiſtendi Sacrificio Miſſæ.*

Quæres 5. *Quænam ſint cauſæ excuſantes ab auditione Sacri?*

Reſp. Generatim revocantur ad impotentiam phyſicam & moralem, quia nemo Legem humanam phyſice vel moraliter impoſſibilem obſervare tenetur.

Hinc 1. Propter impotentiam phyſicam excuſantur ægroti, incarcerati & ſimiles.

Hinc 2. Propter impotentiam moralem excuſantur omnes qui non poſſunt audire miſſam ſine gravi incommodo ſui vel proximi, ſive vitæ, ſive corporis, ſive animæ, ſive honoris, ſive etiam boni temporalis, quæ omnia ſufficienter conſtant ex communi conſuetudine: Sed,

Quæres 6. *Utrum qui miſſam audire nequit, teneatur per aliud opus bonum, vel per preces illam ſupplere, & aliquem cultum poſitivum Deo exhibere?*

Reſp.

(*d*) Conſtit. Unigenit. prop. 89.

Reſp. Cum Scoto (*e*) contra Navarrum (*f*) certum eſſe ad id teneri diebus ſaltem Dominicis; ratio eſt quia Juris naturalis & divini eſt præceptum, aliquem diem hebdomadæ cultui divino conſecrare; ergo ſi quis non poſſit illum conſecrare per auditionem miſſæ, ut determinavit Eccleſia, debet per aliud opus bonum id præſtare; impedimentum enim audiendi ſacri jus illud naturale non poteſt immutare.

Dixi, *Saltem diebus Dominicis*: quia multi docent diebus feſtis non eſſe talem obligationem; quia inquiunt, cum feſtorum inſtitutio ſit ex Jure mere humano, ea obligatione per impedimentum legitimum ceſſante, nulla remanet alia obligatio; ita P. Gervaſius.

Verum magis arridet opinio Pauli a Lug. docentis etiam diebus feſtis eſſe obligationem ſupplendi auditionem miſſæ per aliquod opus bonum, tum propter ejus rationem, quia inquit, *cum diſtricte ab Eccleſia præcipiatur; ut ſtatutus ab ipſa dies feſtus aliquo modo, quantum moraliter fieri poteſt, ſanctificetur, non ſecus ac jure naturali divino jubemur aliquem hebdomadæ diem cultui divino dedicare: ergo ſi dies feſtus per indictam miſſæ auditionem nequeat ſanctificari, per aliam piam actionem fieri debet; ſi abſque gravi incommodo fieri poſſit.* Tum quia hæc eſt praxis fidelium timoratorum, & Confeſſariorum qui hanc praxim tanquam obligatoriam inculcant pœnitentibus. Tum quia Alex. III. (*g*) cum indulget *ut diebus Dominicis & aliis feſtis, alecia* poſſunt *ingruente neceſſitate* piſcari, hoc pium opus injungit, *quod poſt factam capturam, Eccleſiis circumpoſitis, & Chriſti pauperibus, congruam faciant portionem.*

Quæ-

(e) Scot. in 3. diſt. 9. quæſt. unica § de ſecundo.
(f) Navar. in Manuali c. 21. n. 7. (g) Cap. licet de feriis.

Quæres 7. Utrum fideles diebus Dominicis & majoribus feſtis teneantur audire Miſſam Parochialem?

Reſp. De jure communi tenentur, ubi id commode fieri poteſt: id enim ſtatuitur a jure tum veteri tum novo. Nam

1. Concilium Eliber. anno 305. can. 21. ait: *Si quis in civitate poſitus tres Dominicas ad Eccleſiam non acceſſerit, pauco tempore abſtineat, ut correptus eſſe videatur.*

2. Concilium Sardicenſe anno 347. can. 14. *Memini*, inquit Ozius, *in ſuperiori Concilio fratres noſtros conſtituiſſe, ut ſi quis Laicus in ea in qua commoratur, civitate tres Dominicos dies, ideſt, per tres ſeptimanas non celebraſſet conventum, communione privaretur. Si ergo hæc circa Laicos conſtituta ſunt; multo magis Epiſcopo nec licet, nec decet, ut amplius a ſupra ſcripto tempore abſens ſit ab Eccleſia ſua.*

3. Sixtus IV. cap. *Vices illius*, tit. *de tregua, & pace*, Extravag. Com. lib. 1. ait: *Fratres Mendicantes non prædicent, populos Chriſtianos non teneri miſſam in parochiis diebus feſtis, & Dominicis audire; cum jure cautum ſit, illis diebus parochianos teneri audire Miſſam in eorum parochiali Eccleſia, niſi forſan ex honeſta cauſa ab ipſa Eccleſia ſe abſentarent.* Ubi ſummus Pontifex non novum jus condit; ſed antiquum confirmat his verbis; *Cum jure cautum ſit*, &c.

4. Concil. Trid. ſeſſ. 24. cap. 4. *de reform.* ait: *Moneat Epiſcopus populum diligenter, teneri unumquemque Parochiæ ſubintereſſe, ubi id fieri commode poteſt, ad audiendum Verbum Dei.*

Dices: Conc. Trid. ibi non loquitur de obligatione Miſſæ audiendæ, ſed de obligatione audiendi Verbi Dei; ergo ex illo cap. non poteſt colligi obligatio audiendæ Miſſæ parochialis.

Reſp. diſt. conſeq. Non poteſt colligi obliga-

tio audiendæ Miſſæ explicite, *conc.* implicite, *nego*. Itaque Concilium non poteſt declarare, populum teneri Parochiæ ſuæ intereſſe ad audiendum Verbum Dei, qui virtualiter, & implicite declaret, eundem populum teneri ſiſtere ſe præſentem Miſſæ parochiali, inter cujus ſolemnia vult, Verbum divinum explanari. Nam *cap.* 7. *ejuſd. ſeſſ.* præcipit, *ut inter Miſſarum ſolemnia, aut divinorum celebrationem Sacra eloquia, & ſalutis monita, vernacula lingua, ſingulis diebus feſtis, vel ſolemnibus explanent*. Idem jam ſtatuerat ſeſſ. 22. *de ſacrificio Miſſæ cap.* 8. his verbis. *Mandat S. Synodus paſtoribus, & ſingulis curam animarum gerentibus, ut frequenter inter Miſſarum celebrationem vel per ſe, vel per alios, ex eis, quæ in Miſſa loquuntur, aliquid exponant*. Ergo juxta mentem Concilii fideles teneri, Parochiæ ſuæ intereſſe ad audiendum Verbum Dei idem eſt, ac teneri Miſſæ parochiali intereſſe, cum præcipiat, ut *inter Miſſarum ſolemnia* Verbum Dei annuntietur.

Confirmatur ex D. Carolo in Concil. Mediolanenſi VI. tit. de Miſſa parochiali: *nuper*, inquit, *S. Trid. Synodus, ab Epiſcopis fideles non ſolum hæc moneri voluit, ut frequenter ad proprias Parochiales Eccleſias, ſaltem diebus Dominicis, feſtiſque majoribus accedant, ſed etiam, diligenter oſtendit unumquemque teneri ubi id commode fieri poteſt, Parochiæ ſuæ intereſſe ad audiendum Verbum Dei, ac proinde id præterea ſtatuit, a Parochis, animarumque curatoribus, inter Miſſarum ſolemnia, aliquid ex iis, quæ in Miſſa loquuntur, exponi, & SS. illius Sacrificii Myſterium aliquod explanari: tum in unaquaque Eccleſia Parochiali pueros Fidei rudimentis inſtrui*. Ergo juxta S. Carolum Miſſa Parochialis eſt aliquod totum conſtans duabus partibus, ſacri-

crificio nimirum, & inſtructionibus: ex quo ſequitur, Verbum, teneri, non ſolum cadere ſupra auditionem Verbi Dei, ſed etiam ſupra auditionem Sacrificii Miſſæ.

5. Clerus Gallicanus in Comitiis generalibus annorum 1625. 1635. 1645. declaravit, fideles una ſaltem ex tribus Dominicis Miſſæ Parochiali adeſſe teneri, & a Prælatis Eccleſiaſticis, ut id officium impleant, cogi poſſe. Quam Doctrinam confirmans in Comitiis anni 1655. ait: *Fideles feſtis diebus, ac Dominicis, aut ſaltem ex tribus Dominicis altera, jure tenentur ſiſtere ſe præſentes Parochiali Miſſæ . . . Nuſquam Tridentina Synodus populum fidelem coercuit a frequentando Parochia debito, ſive ut adſit Parochiali Miſſæ, ſive ut in ea verbum Dei audiat: ſed potius Epiſcopos adhortata eſt, ut creditos ſibi populos debitum illud doceant, ac moneant.*

6. Pleraque Concilia Provincialia Gallicana, & omnes fere libri rituales eandem obligationem urgent, decernuntque pœnam excommunicationis in Parochianos, qui tribus diebus Dominicis continuis, abſque legitima, & honeſta cauſa, a Miſſa Parochiali abfuerint, quæ pœna, utpote graviſſima, ſupponit gravem culpam.

7. Alex. VII. hanc propoſitionem: *Nullus in foro conſcientiæ Parochiæ ſuæ intereſſe tenetur, nec ad annuam Confeſſionem, nec ad Miſſas Parochiales, nec ad audiendum Verbum Dei, divinam Legem, Fidei rudimenta, morumque doctrinam, quæ ibi in catecheſibus annuntiantur, & docentur:* damnavit ſub hac cenſura: *Propoſitio* quoad primam, & ſecundam partem ſimpliciter accepta, eſt erronea, & temeraria: *ſcandaloſa, jam a Clero Gallicano graviter condemnata, ſacris Canonibus, Concilio Tridentino, & Apoſtolicæ traditioni contraria,* &c. ex his omnibus.

Reſolves: Eum, qui degens in Provincia, aut Regione, in qua Canones, qui Parochialem Miſſam præcipiunt, vigent, nec abrogati ſunt per conſuetudinem iis ſuffultam conditionibus, quæ ſecundum jus Canonicum reſcindendæ humanæ Legi ſufficiant, raro adeſt Miſſæ Parochiali, peccare mortaliter, niſi ipſi legitima, & honeſta cauſa ſuppetat. Canones autem illi vigent in Gallis, *ubi nec eſt, nec eſſe poteſt conſuetudo contraria*, ait Clerus Gallicanus in Comitiis generalibus habitis anno 1655.

ARTICULUS II.

De quarto præcepto; ſeu de ſanctificatione Feſtorum.

Nota. 1. PRæceptum de ſanctificatione diei Dominicæ & Feſtorum per ſe omnes obligat ſub peccato mortali, ut conſtat tum ex omnium fidelium ſenſu & praxi, tum ex damnatione hujus prop. ab Innoc. XI. *Præceptum ſervandi Feſta non obligat ſub mortali, ſepoſito ſcandalo, ſi abſit contemptus.*

Nota 2. Per ſanctificationem diei intelligitur *religioſa cujuſdam diei determinatæ ad colendum Deum obſervatio.*

Nota 3. Deus coli poteſt quorumdam operum exercitio, & quorumdam omiſſione, unde præceptum eſt, partim affirmativum, partim negativum; ideo.

§. I. *De operibus diebus Feſtis exercendis.*

QUæres 1. *Quænam ſunt opera diebus Feſtis exercenda?*

Reſp. 1. *ſpeciatim*, omnes fideles uſu rationis

nis præditi tenentur ſub mortali audire Miſſam, ut articulo præcedenti probavimus.

Reſp. 2. *generatim*, Opera religionis & charitatis exercenda ſunt, juxta illud Nicolai I. ad Conſulta Bulgarorum: *idcirco in diebus feſtis ab opere mundano ceſſandum eſt, ut liberius ad Eccleſiam ire, Pſalmis & Hymnis inſiſtere, orationi vacare, oblationes offerre, memoriis Sanctorum communicare, aſſurgere ad imitationem eorum, eloquiis divinis intendere, eleemoſynas indigentibus miniſtrare valeat Chriſtianus*.

Hinc Concilium Aquenſe (r) ait: *doceantur populi . . . præſertim ut præter Miſſam, quæ ſine graviſſimi peccati pœna prætermitti non poteſt; præter veſperas item, quibus fidelem quemque, niſi impeditum, intereſſe maxime convenit, in doctrinæ chriſtianæ rudimentis omnes tam viri quam feminæ, verſentur*.

Reſolves: Præceptum de ſanctificatione feſtorum male impleri ab iis qui ſola Miſſa quam breviorem invenire queant, contenti, reliquam diem in otio, nugis, ludis, colloquiis inutilibus, aut curſibus tranſigunt; cum hæc ab Eccleſiæ & religionis ſpiritu maxime abhorreant, quæ non ſolum culpat omiſſionem ſacri, ſed & ea culpat, & prohibet, quæ diebus Feſtis a Dei cultu, & veneratione diſtrahunt, opera ſervilia, mercatus, ſaltationes, de quibus poſterioribus Div. Auguſt. in Pſalm. 91. *Diebus feſtivis melius eſt arare, quam ſaltare*. Nec pro ratione prohibitionis allegat, quod Miſſæ auditionem impediant, ſed quod a Divino cultu mentem retrahant. Enimvero ſi ſolum prohiberentur, quatenus impediunt Miſſæ auditionem, nec proiberentur tota die, nec poſt auditio-

(r) Celebrat. ann. 1585. tit. de Feſtorum cultu.

ditionem Miſſæ, ſed vel ante illam, vel tempore illius duntaxat. Nec Concilium Turonenſe ſub Carolo Magno cap. 40. ſtatueret; *Oportet omnes Chriſtianos in his diebus a ſervili opere ceſſare, & in laude Dei ad Veſperam uſque perſeverare.*

Quæres 2. Quale peccatum committat qui Veſperis non intereſt cum poteſt.

Reſp. Committit peccatum veniale, ut aſſerit D. Antonin. (*f*) niſi ſuppleat per alia pietatis opera. Ratio eſt quia hæc aſſiſtentia licet ſæpius ab Eccleſia commendata tanquam medium cultui divino magis proportionatum, nullibi tamen videtur diſtricte præcepta; utrumque patet ex communi ſenſu fidelium timoratorum qui levem quidem in hoc, non vero gravem obligationem apprehendere conſueverunt.

Quare Rituale Tullenſe monet fideles, non poſſe ſine legitima excuſatione abeſſe a Veſperis.

§. II. *De operibus vetitis die feſtiva.*

Nota 1. Licet dies Dominica ſit loco Sabbati ſubſtituta in honorem reſurrectionis Chriſti Domini, tamen non id omne Chriſtianis prohibetur die Dominica, quod Judæis Sabbato vetitum erat; licet enim Chriſtianis cibos parare & coquere, colligere fructus menſæ apponendos, animalia minora, v. gr. pullos, columbas, &c. occidere, & plura alia quæ Judæis erant prohibita.

Nota 2. Duplicis generis opera diſtingui debent, nempe ſervilia & liberalia.

Opera ſervilia, ſunt ea quæ a ſervis & infima plebe, ſeu mercenariis exercentur, qualia ſunt

(f) Divus Antoninus par. 2. tit. 9. cap. 7. §. 4.

ſunt omnia opera artium mechanicarum, & ruralia; v. g. *arare, fodere, ſeminare, ſuere, nere, conflare, imprimere, & Typographorum caracteres ordinare, ſculpere & pingere; barbas & crines tondere, vecturas laborioſas exercere, fructus, ligna, &c. colligere, piſcari venarique*, & alia id genus quæ quia in actione corporis præcipue conſiſtunt, *corporalia* nuncupantur; eaque vel ſunt vere ſervilia etiamſi fiant tantum cauſa recreationis, non vero intuitu mercedis, aut ad ſuſtentationem vitæ, quia intentio operantis non mutat intentionem operis. Vel ſervilibus æquiparantur a Jure a quo prohibentur, prout Concilium Meldenſe prohibuit (*t*) venationem & piſcationem.

Opera liberalia ſunt ea quæ ad animum excolendum ſpectant, ideoque ſunt digna homine libero; qualia ſunt *canere, docere, concionari, legere, ſtudere, ſcribere, dare conſilia & reſponſa, linearem domus, munimenti, picturæ, vel operis textorii adumbrationem ducere.* Ita collat. Andegav. tom. 2. in Decalog. pag. 181. His poſitis:

Dico, Diebus Dominicis Feſtiſque exercere opera ſervilia, & alia a Jure prohibita eſt peccatum mortale ex genere ſuo.

Prob. 1. *pars:* Ex D. Aug. (*u*) dicente: *vacatio a ſervilibus operibus imperatur, unde illud eſt, quod lapidare Deus hominem juſſit, qui ligna collegerat*, accedit communis Eccleſiæ uſus & Doctorum conſenſus.

Prob. 2. *pars:* Quia modus quo ſanctificandi ſunt dies feſti, ex ordinatione Eccleſiæ eſt repetendus; ergo ſub gravi peccato tenemur abſtinere ab eis quæ exercere prohibet iis diebus,

(*t*) Celebratum ann. 843. (*u*) Auguſt. Epiſt. 36. alias 86

bus, quia materia eſt gravis cum pertineat ad cultum Dei a quo plurimum avocant actus ab Eccleſia prohibiti.

Dixi, *eſt peccatum mortale ex genere ſuo:* quia levitas materiæ excuſat a mortali in operibus ſervilibus; imo excuſat a toto peccato in aliis operibus quæ non ſunt ita ſervilia quin conveniant ſervis perinde ac nobilibus, ut ſunt piſcatio, venatio.

Reſolves: Non videtur illicitum piſcari arundine, leporem inſequi cum uno aut altero cane, aucupari retibus exiguis; modo prædictis laboribus ita inſerviant, ut nihil eorum prætermittant quæ ad piam feſtorum celebrationem neceſſaria ſunt: ex quo ſic concludit eruditus continuator Tournely: (*x*) *unde vir nobilis qui audita Miſſa, majori diei parte venationi indulget, videtur reus dubii ſaltem peccati mortalis; imo hic lethale peccatum arguerem, ſi vir ille a venatione reverſus nihil amplius in gratiam Dei faceret, & ita ſentit Henno p. 234. a fortiori igitur ſacrorum dierum violatores cenſeri debent, qui magnam eorum partem in popinis tranſigunt, aut vinum tranſigentibus prabent contra Eccleſia & Principis Leges.*

Quæres 1. *Quanam opera non ſervilia prohibentur a Jure?*

Reſp. Cap. 1. *& finali de feriis*, prohibentur opera quæ *forenſia* nuncupantur, & ſunt;

1. *Placitum*, id eſt omnis actus judicialis qui fit cum ſtrepitu; nempe opera Judicum, Notariorum, reorum, actorum, teſtium, Procuratorum, & Advocatorum ad hoc concurrentium: imo ex dicto *cap. finali*, quidquid fit tunc temporis judicialiter, ipſo facto eſt irritum;

(x) Tom. 5. moral. pag. 582.

tum; *nec proceſſus habitus teneat, nec ſententiam quam contingit diebus hujuſmodi promulgari.*

2. *Juramentum* etiam extrajudiciale, (*puta in inſtrumento contractus*, ait gloſſa) (*y*) *nec Sacramenta* (*niſi pro pace*, vel alia neceſſitate) præſtentur (*z*).

3. *Mercatus*; id eſt nundinæ ſive annuæ & ſolemnes, ſive hebdomadariæ in quibus concurrunt ruſtici, grana, olera, butyrum & ſimilia vendituri; & actus mercandi, ut ſunt *emptio, venditio, locatio, conductio, &c.* quæ fiunt maxime cum inſtrumento publico.

4. Convivia publica, choreæ, ludi ſcenici, & theatrales, &c. id conſtat ex Concilio Turon. ann. 1583. *diebus Dominicis præſertim, & aliis feſtis, comeſſationes, convivia publica, tripudia, ſaltationes, ſtrepitus & choreas agi, venatu & aucupatu tempus terere . . . ſub anathematis pœna prohibet hæc ſancta Synodus.* Ratio prohibitionis eſt, quia illa omnia retrahunt a cultu divino, cui dies feſti ſpecialiter ſunt deſtinati.

Reſolves, Graviter peccare 1. Dominos qui mercatus aut nundinas, choreas, &c. feſtis diebus haberi permittunt; cum & Eccleſiaſticam & regiam Legem violent, ut fuſe probat *Pontas* (*a*).

2. Patres familias qui non obſtant, ne filii ſui ſerviliter laborent (*b*).

3. Dominos qui domeſticis ſuis equos, vel boves paſcendos committunt, quo tempore ſacrum peragitur, ita ut Miſſam quandoque non audiant (*c*).

Qua-

(y) Gloſſa in cap. finale de feriis. (z) Cap. 1. de feriis.
(a) V. Dimanches caſ. 5. (b) Pontas ibidem caſ. 13.
(c) Idem ibidem caſ. 14.

Quæres 2. Quænam ſit materia gravis ad mortale ſufficiens in opere diebus feſtis prohibito?

Reſp. 1. In placito & mercatu materiæ gravitas non ſolum ex quantitate temporis, ſed etiam ex qualitate operis deſumitur, ut fert communis ſententia (*d*).

Hinc, inquit P. Antoine, brevis agitatio litis in re magni momenti, & probatio ſententiæ eſt gravis culpa.

Reſp. 2. In aſſignanda temporis quantitate ut materia ſit gravis in operibus ſervilibus tot tamque variæ ſunt auctorum opiniones, ut quid vix certi reſponderi poſſit.

Pater *Henno* aſſignat duas horas ſi opus ſit multum ſervile, tres vero in aliis operibus. *Marchantius* aſſignat tres horas. *Filiutius*, *noſter Carolus a Cremona*, *P. Antoine*, aſſignant duas, *Azorius*, *Reginaldus*, *Bonacina*, *Grandin*, *Paulus a Lug. Natal. Alexander*, *Tournely* aſſignant unicam horam, maxime ſi labor ſit valde ſervilis graviterque corpus defatiget. *Suarez* (*e*) cui libenter ſubſcribo, docet hoc eſſe dijudicandum judicio prudentis viri, cum ex duobus hominibus eidem labori per tempus unius horæ vacantibus, unus magis quam alter divertatur a cultu divino, & aliis pietatis operibus.

Porro gravitas materiæ ex unione & integritate morali deſumi poteſt; ſic Herus tres habens ſervos, qui ſemi-horæ laborem ſingulis aſſignaret, graviter peccaret, quia hæ tres ſemihoræ integrant materiam gravem reſpectu Heri mandantis, cui merito talis tranſgreſſio imputatur.

Quæres 3. Quænam cauſæ excuſant ab obligatione omittendi opera diebus feſtis prohibita?

Reſp. Quinque vulgo numerantur.

1. Eſt

(*d*) Ita P. Anton. Paul. a Lugd. & alii.
(*e*) Suarez tom. 1. de religione cap. 32. num. 2.

1. Eſt *conſuetudo legitime introducta*, id eſt videntibus & tacite annuentibus Prælatis. Sic permittuntur emptiones rerum parvi momenti, præſertim earum quæ in familia uſu quotidiano conſumuntur; & earumdem rerum venditiones clauſa officina.

2. *Eſt pietas erga Deum*, per quam licent opera ad Dei cultum proxime pertinentia; ut pulſare campanas, altare inſtruere, templa ornare, &c.

Dixi; *proxime*, neque enim licent ea quæ ad Dei cultum remote ſpectant; ut conficere ornamenta etiam gratis, conſtruere templum, &c.

3. *Eſt charitas erga proximum*; ſic licet medicamenta parare infirmis tunc egentibus; item licet exercere actus judiciales in favorem pauperum & orphanorum, &c.

4. *Eſt utilitas publica*, ſic operari licet ad communem lætitiam vel ſplendorem; ut in ortu, vel adventu Principis theatra perficere ignes artificioſos extruere, aulæa ordinare, &c.

5. *Eſt neceſſitas* propria vel aliena, ſpiritualis vel corporalis, quæ præveniri non potuit, dum ſcilicet ſine gravi damno opus aliquod omitti aut differri nequit; *Sabbatum* enim *propter hominem factum eſt, non homo propter Sabbatum*; ait Chriſtus (*f*). Sic excuſantur:

1. *Pauperes* qui clam & ſine ſcandalo laborant audito divino Officio, quando aliter ſe, & ſuos alere non poſſunt.

2. *Servi* & ancillæ qui una aut altera vice, juſto metu ad hoc a dominis incuſſo, laborare coguntur; quod ſi tamen ſæpius contingat, dominos deſerere debent. Licitum eſt etiam iiſdem ſuas veſtes reficere, cum id aliis diebus non permittitur ab Heris.

3. In-

(*f*) Marci 2. verſ. 27.

3. *Inſtau ratores* pontium, fontium, viarum publicarum & ſimilium quæ moram non patiuntur, nec differri poſſunt abſque damno boni communis.

4. *Piſcatores alecum* aut thunnorum qui certis tantum temporibus capi poſſunt (*g*).

5. *Naulitores & naucleri*, pendentes a ventis.

6. *Laniones & piſtores*, qui carnes aut panes alio tempore præparare aut coquere non poſſunt, in concurſu magno populorum & feſtorum.

7. *Sartores*, qui veſtes quas aliis diebus perficere non potuerunt, perficiunt diebus feſtis, quando urget earum uſus ob ſolemnitatem nuptiarum aut exequiarum; qui tamen peccant ſi in eam neceſſitatem ſua culpa ſe conjecerint, quod non raro accidit.

8. *Barbitonſores*, qui aliunde ſuæ familiæ ſubvenire non poſſunt, ſi tondeant ruſticos aut opifices qui perpetuo depreſſi labore, ipſos profeſtis adire nequeunt.

9. *Urbium mercatores*, qui ruſticis veſtimenta, calceos, &c. citra ſcandalum vendunt, cum ii alia die ad urbem accedere non valeant (*h*).

10. *Vitriarii*, *coctores* laterum, *vectores* onerum, &c. perſiſtentes in opere inchoato, quod abſque notabili damno interrumpere non poſſunt.

11. *Ruſtici* qui ob aeris intemperiem, hoſtiles incurſus, &c. meſſem, vindemiam & fœna colligunt; neceſſe tamen eſt ut ante obtineant Paſtoris conſenſum, niſi periculum ſit in mora; tunc enim laborare poſſent ex præſumpto ejus conſenſu, qui non debet niſi cum magna cautione præſumi, ut monet *Catechiſmus Montiſpeſſulanus*.

Qua-

(g) Cap. licet de feriis. (h) Ita Juenin, Pontas, &c.

Quares 4. An per quodu's peccatum mortale, graviter violetur præceptum de ſantificatione feſtorum, ita ut circumſtantia feſti non ſolum augeat peccatum, quod omnes Theologi fatentur, ſed inſuper addat novam ſpeciem malitiæ mortalis contra religionem, in Confeſſione exprimenda?

Reſp. Circa hanc quæſt. duplex eſt ſententia; 1. Quæ eſt recentiorum, negat 1. Quia nullum eſt ſpeciale præceptum non peccandi diebus feſtis. 2. Quia hoc repugnat praxi fidelium qui hanc circumſtantiam confiteri non ſolent, & Confeſſariorum qui de ea pœnitentes interrogare nequidem cogitant.

2. Eſt eorum qui cum venerabili antiquitate affirmant & probant 1. ex D. Auguſt. (*i*) dicente: *Spiritualiter obſervat Sabbatum Chriſtianus abſtinens ſe ab opere ſervili. Quid eſt ab opere ſervili? A peccato: & unde probamus? Dominum interroga: omnis qui facit peccatum, ſervus eſt peccati.* Ergo eſt ſpeciale præceptum non peccandi diebus feſtis; ergo ruit prima probatio prioris ſententiæ.

2. Ex D. Thoma (*k*) qui diſtinguit triplicem ſervitutem, *una quidem qua homo ſervit peccato; alia qua homo ſervit homini per opera corporalia. Tertia autem eſt ſervitus Dei;* poſtea addit: *Opera quæ dicuntur ſervilia primo vel ſecundo modo contrariantur obſervantiæ Sabbati, in quantum impediunt applicationem ad divina; & quia magis homo impeditur a rebus divinis per opus peccati, quam per opus* (per ſe) *licitum, quamvis ſit corporale: ideo magis contra hoc præceptum agit qui peccat in die feſto, quam qui aliud corporale opus licitum facit.*

3. Ex

(i) Aug. tract. 3. in Joann. Idem habet ſerm. 22.
(k) D. Thom. 2. 2. qu. 122. art. 4. ad 3.

3. Ex D. Bonaventura qui (*l*) ait: *Interrogandus eſt pœnitens de tempore quo peccatum perpetravit: utrum videlicet in tempore feſtivo, vel non feſtivo;* quia nempe circumſtantia temporis trahit peccatum ad aliam ſpeciem, nempe ad ſacrilegium, juxta illud D. Antonini (*m*) *peccatum mortale commiſſum die feſto eſt multo gravius quam alia die. Nam ultra propriam deformitatem, habet ſpecialem deformitatem ex illa circumſtantia temporis ſacri, qua feſtum violatur; unde talis, ut dicit Nicolaus de Lyra, non ſolum agit contra unum præceptum: ſcilicet;* non mœchaberis; *aut illud,* non furtum facies; *ſed etiam contra illud de Sanctificatione Sabbati.*

Rationem dat Abulenſis in cap. 20. Exod. Quæſt. 11. in fine, & 12. *magis ſervile eſt opus peccati,* inquit, *quam opus humani negotii: magis celebritatem feſti infringimus in peccando & occidendo, quam alios labores agriculturæ noſtris manibus exercendo. Ideo licet ab utroque abſtinendum ſit, magis tamen ab iniquis operibus, quam a corporalibus operibus. Ex hoc ſequitur, quod qui die Dominico adulteratur, aut occidit, aut inebriatur, magis peccat, quam qui aliis diebus idem ageret: quia ſic tranſgreſſor eſt duplicis præcepti, ſcilicet, non occides . . . & quia non obſervat diem Dominicum.*

Ex his omnibus manifeſtum eſt, noſtram ſententiam longe graviori auctoritate fulciri, quam oppoſitam, quæ nullam venerabilis antiquitatis proferre pro ſe poteſt auctoritatem, nec ullam aliam rationem, præter illas duas, quas ſupra retulimus, quarum prima funditus evertitur per auctoritates Patrum, quos citavimus. Secunda ergo reſtat ſolvenda.

Di-

(*l*) Opuſculo cui titulus: Confeſſionale, cap. 2. partic. 20.
(*m*) D. Antonin. 2. part. tit. 9. cap. 7. §. 2.

Dicunt itaque, quod pœnitentes, etiam timorati non ſoleant hanc circumſtantiam confiteri, nec Confeſſarii de ea interrogare, ergo &c.

Reſp. 1. Manifeſtum eſſe ex noſtris probationibus, quo tempore majorum noſtrorum illa circumſtantia non fuerit omiſſa, ut expreſſe docet Div. Bonaventura, & Div. Thomas, qui 1. 2. qu. 7. art. 1. ad 1. dicit: *primo accuſabilis redditur aliquis ex hoc, quod homicidium fecit: ſecundario vero ex hoc: quod dolo fecit, vel propter lucrum, vel in tempore, vel in loco ſacro. Nihil certe dilucidius.*

Reſp. 2. *Nego conſeq.* Si enim pœnitentes hodie ſeſe non accuſent de circumſtantia Feſti, id omittunt defectu inſtructionis. Quare enim ſeſe accuſant de peccatis mortalibus in loco ſacro commiſſis? quia a paſtoribus, & concionatoribus docentur, illa peccata ſpecialem malitiam contrahere ex circumſtantia loci ſacri; ergo ſi docerentur, peccata mortalia tempore ſacro perpetrata ſpecialem malitiam ex illa temporis circumſtantia contrahere, de illa certe ſeſe accuſarent.

Quoad Confeſſarios, qui de circumſtantia temporis pœnitentes ſuos non interrogant, hæc omiſſio ex hoc provenit, quod ſectentur novam opinionem, cujus Auctores non ſatis conſiderarunt, quid hac de re ſancti Patres, quid ſcholæ principes, quid veteres, gravioreſque Doctores ſentirent, & quam gravi ratione ad ſic ſentiendum moverentur, ſcilicet quia diebus Dominicis, & Feſtis omne opus ſervile prohibetur: *Omne opus ſervile non facietis in eo*, ſcilicet Sabbato: atqui nullum opus magis ſervile, quam opus peccati, ut docent omnes Patres; ergo &c.

Porro ut mentem meam circa hanc doctrinam

nam aperiam, humiliter fateor me diu primam opinionem in praxi tenuiſſe, quam tamen auctoritate Patrum & melioris notæ Theologorum motus feliciter mutavi, ſummoque ſolatio expertus ſum novam meam praxim multos a peccatis quibus vix aliis quam feſtis diebus ſervire poſſunt, revocaſſe; hortandum inde duxi recentiores Confeſſarios ut hanc Patrum doctrinam vivide amplectantur, interrogentque pœnitentes de tempore quo in peccata mortalia lapſi ſunt, maxime ſi talis ſint naturæ ut ſanctificationi feſtorum impedimentum afferant, ut ebrietas, ſeditio, &c.

ARTICULUS III.

De quinto & ſexto Eccleſiæ præcepto; nimirum de jejunio & abſtinentia.

Nota. TRiplex diſtinguitur jejunium, ſpirituale ſcilicet, naturale & eccleſiaſticum.

Jejunium *ſpirituale*, eſt abſtinentia a peccatis, quod vocatur a D. Auguſt. (*n*) *jejunium magnum & generale*.

Jejunium *naturale*, eſt omnimoda abſtinentia cibi & potus a media nocte præcedente; hoc jejunium requiritur ad Euchariſtiæ ſumptionem.

Jejunium *Eccleſiaſticum*, de quo hic, eſt *abſtinentia a quibuſdam cibis, cum unica in die refectione, hora competenti ſumenda*. Hinc ad eſſentiam jejunii tria requiruntur.

1. Requiritur *abſtinentia a quibuſdam cibis*: nempe 1. *a carnibus* animalium quæ a piſcibus vere

(n) Auguſt. tractat. 17. in Joann.

vere diſtinguuntur, & ab eis quæ ad veram carnem reducuntur, vel ut partes, talia ſunt animalium inteſtina, ſagimen & adeps; vel ut ſubſtantiam carnis continens, quale eſt juſculum e carnibus expreſſum. 2. *Ab aliis cibis* Eccleſiarum particularium conſuetudine prohibitis, ut ſunt ova & lacticinia quibus ſi quis veſceretur contra Eccleſiæ ſuæ conſuetudinem, peccaret mortaliter, niſi excuſaret materiæ parvitas, prout definivit Alexander VII. in damnatione hujus propoſ. *non eſt evidens quod conſuetudo non comedendi ova & lacticinia in Quadrageſima obliget.*

Dixi, *a carnibus animalium, quæ vere a piſcibus diſtinguuntur*; & ab iis animalibus quæ ad piſces reducuntur, ut ſunt ranæ, lutræ, gallinæ aquaticæ, quibus veſci licet diebus jejunii, vel quia frigidum habent ſanguinem, vel quia diu extra aquam vivere nequeunt; vel quia timoratorum etiam Religioſorum uſu & conſuetudine quæ *eſt optima Legum interpres*, receptum eſt.

2. Requiritur ut intra ſpatium diei naturalis nonniſi una fiat refectio, *Eccleſiæ moderamine ſtatutum eſt*, ait D. Thomas (*o*), *ut ſemel in die a jejunantibus comedatur*. Huic tamen refectioni ex conſuetudine nunc temporis ubique recepta additur veſpertina collatiuncula.

Reſolves 1. Qui duplicem in die jejunii ſumit refectionem, jejunium violat, & peccat mortaliter, ut definivit Alexander VII. in damnat. hujus prop. *Frangens jejunium Eccleſiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, niſi ex contemptu vel inobedientia hoc faciat, puta quia non vult ſe ſubjicere præcepto.*

Re-

(o) 2. 2. qu. 146. art. 6.

Reſolves 2. Qui poſtquam duas ſumpſit refe-ctiones, tertiam aut quartam ſumit, peccat, quia licet non poſſit ſervare jejunium ex toto, illud tamen ſervare poteſt ex parte: Tum quia licet præceptum jejunii, quoad formam verborum, eſſe videatur affirmativum, in ſe tamen triplex continet negativum, ſcilicet: non comedes carnes, plures refectiones non ſumes: non ſumes refectionem ante horam præſcriptam. Quemadmodum ergo alia præcepta negativa non ſolum violantur per primum, vel ſecundum actum eis oppoſitum, ſed & per ſequentes quoſcumque; ita pariter per ſecundam, & quaſcumque ſequentes refectiones violatur jejunii præceptum.

Reſolves 3. Qui ſæpius quid parvum comedit extra refectionem peccat mortaliter cum ad notabilem quantitatem devenerit, juxta hujus prop. damnat. (*p*) *Qui ſæpius modicum quid comedit, etſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.*

Reſolves 4. Refectio debet eſſe ita continua ut non ſit moraliter interrupta, alias non una, ſed multiplex eſſet refectio; quorum autem temporis intervallum requiratur ut interruptio ſit moralis, id prudentum judicio eſt dijudicandum, habita ratione, tum negotii propter quod interrumpitur refectio, tum temporis, loci, & intentionis illius qui interrumpit.

3. Requiritur certum tempus refectionis, quod ex uſu ab Eccleſia recepto videtur eſſe circa meridiem, ita ut non liceat ſine juſta cauſa hanc horam notabiliter (ſpatio ſcilicet duarum horarum) anticipare; ratio eſt quia refe-ctio-

(p) Ab Alexand. VII.

ctionis dilatio plurimum confert ad corporis mortificationem ab Eccleſia intentam.

Quæres 1. An ſumptio potus extra tempus refectionis, noceat jejunio?

Reſp. Sumptio potus de ſe nutritivi nocet jejunio, unde falſum eſt hoc hominum ventri indulgentium axioma, *liquidum non frangit jejunium*. Sumptio vero potus qui non ſumitur ad nutritionem, ſed ad alterationem corporis & digeſtionem ciborum aſſumptorum, non nocet jejunio; ut reſolvit D. Thomas (*q*), dicens: *Jejunium Eccleſiæ non ſolvitur niſi per ea, quæ Eccleſia interdicere intendit inſtituendo jejunium. Non autem intendit Eccleſia interdicere abſtinentiam potus qui magis ſumitur ad alterationem, licet aliquo modo nutriat. Et ideo licet pluries jejunantibus bibere*. Et infra (*r*) *electuaria etiamſi aliquo modo nutriant, non tamen principaliter aſſumuntur ad nutrimentum, ſed ad digeſtionem ciborum. Unde non ſolvunt jejunium, ſicut nec aliarum medicinarum aſſumptio, niſi forte aliquis in fraudem electuaria in magna quantitate aſſumat per modum cibi*.

Reſolves 1. Eos a Divi Thomæ ſcopo aberrare qui cenſent hominem qui ad ebrietatem uſque potaret, peccaturum quidem contra temperantiæ, non vero contra jejunii Leges.

Reſolves 2. Lege jejunii prohiberi thoeum, caffetum, & maxime chocolatum; cenſet tamen Paulus a Lug. *Ab unius thœi aut caffeti poculo non violari jejunium, cum levitas materiæ a mortali excuſet, imò & a veniali ſi adſit legitima cauſa*, nimirum ſi ſumantur medicinaliter & ad curandam realem infirmitatem; *ſecus tamen dicendum videri de chocolato quod ſæpius magis*

(q) D. Th 2. 2. qu. 147. art. 6. ad 2. (r) Ibidem ad 3

gis nutritivum eſt & ſubſtantioſum quam ipſummet juſculum carnium, ut teſtatur Strabba medicus Anglus, apud Tournely (*ſ*).

Quæres 2. An collatiuncula ſit licita?

Reſp. affirm. Ut conſtat ex conſuetudine a multis jam ſæculis ubique recepta, cui, cum ſit optima Legum interpres, abſque ſcrupulo ſtandum eſt.

Quæres 3. *Quibus cibis licitum eſt uti in collatiuncula?*

Reſp. Cum collatiuncula conſuetudine & uſu ſit inducta, in ea iis ſolum cibis uti licitum eſt, qui ipſa conſuetudine ſunt approbati, quales in his regionibus ſunt cibi leviores & parum nutritivi, *cujuſmodi ſunt*, ait Sylvius, *uvæ, nuces, poma, vel alia ex ſaccaro condita, imo & aliquid butyri, vel caſei, ubi ita conſuetudo obtinuit; piſces autem pro collatione comedere... non credimus eſſe licitum, tum quia magis eſſet ſumere cœnam quam cœnulam; tum quod non viget conſuetudo talia ſumendi;* prout non viget apud timoratos.

Quæres 4. *Quænam poteſt eſſe quantitas cibi in collatiuncula ſumendi?*

Reſp. Cum Sylvio, *quæ quantitas in collatione ſumi poſſit, non videtur aliqua regula poſſe definiri: ſed attendenda eſt cujuſque loci ad quem venitur conſuetudo inter bonos communiter obſervata; & ita modice aliquid ſumendum eſt ut cœnula non vertatur in cœnam, imo nec æquivaleat ei quod pro jentaculo accipi ſolet.* Quæ quantitas debet eſſe diverſa pro diverſitate complexionum, laborum, & regionum, quarum aliæ aliis frigidiores ſunt, unde fit ut alii aliis minore cibo indigeant.

Quæ-

(ſ) Tournely de virtutib. cardinalib. p. 82.

Quæres 5. Qua hora ſumenda ſit collatiuncula?

Reſp. Ex conſuetudine Eccleſiæ non debet ſumi niſi ad veſperam, ita ut non liceat eam ſumere circa meridiem; dilata ad veſperam cœna, niſi propter juſtam cauſam, v. g. itineris, hoſpitum expectatorum, negotiorum per diem gerendorum, &c. *quæ tamen juſta cauſa ſi abſit, juxta multos erit tantum veniale; quia non violatur jejunium quoad ſubſtantiam, ſed ſolum variatur ejus circumſtantia non ſubſtantialis*, ait P. Antoine.

Quæres 6. Quot ſint cauſæ a jejunio excuſantes?

Reſp. Sunt duæ, impotentia ſcilicet & labor.

Ratione impotentiæ.

Excuſantur 1. adoleſcentes qui 21. ætatis annum nondum expleverunt; ratio D. Thomæ (*t*) eſt, quia *ſunt in ſtatu augmenti*, qui ibidem docet *eſſe conveniens ut etiam in hoc tempore ſe ad jejunandum exerceant plus vel minus, ſecundum modum ſuæ ætatis*.

2. Senes, *non ratione ſenectutis tantum*, ait Proſper Fagnan. (*u*), *ſed ratione magnæ debilitatis*; quippe vidi apud nos ſeptuagenarios, imo octogenarios qui tam commode jejunabant, quam quinquagenarii.

3. Infirmi omnes ſicut & convaleſcentes quos infirmitas extenuavit; quod & Doctores extendunt ad eos qui febri tertiana, vel quartana diuturna laborant; circa quod conſulendus eſt prudens & timoratus Medicus.

4. Prægnantes & nutrices, nam egent cibo pro

(*t*) 2. 2. quæſt 147. art. 4.
(*u*) In cap. cum ſit de converſ. conjugatorum.

pro ſe & pro fœtu, vel prole, quibus jejunium valde noceret.

5. Pauperes qui ſimul habere nequeunt quod eis ad unam refectionem ſufficiat; *non excuſantur* ergo, ait D. Thom. (*x*) *propter paupertatem a jejuniis Eccleſiæ, a quibus tamen excuſari videntur illi qui fruſtatim eleemoſynas mendicant, qui non poſſunt ſimul habere quod eis ad victum ſufficiat.*

6. Non excuſantur illi qui magna noctis parte dormire nequeunt, niſi ſumpta cœna, cum ſalvo jejunio, iſti incommodo occurrere valeant, collatiunculam meridie ſumendo, plenamque refectionem in veſperum differendo.

Ratione laboris.

Excuſantur juxta Div. Thom. (*y*) illi ſoli qui opus vel iter pedibus conficiunt, quo adeo defatigantur, ut ſimul cum jejunio laborare vel itinerari non poſſint, & quod pro tunc ſit ita neceſſarium, ut *abſque detrimento corporalis ſalutis, aut exterioris ſtatus, vel ſpiritualis vitæ non poſſit differri.*

Ratio ejuſdem D. Thomæ eſt, *quia non videtur fuiſſe intentio Eccleſiæ ſtatuentis jejunia, ut per hoc impediret alias pias, & magis neceſſarias cauſas.* Hinc

1. Excuſantur a jejunio Fabri ferrarii, & lignarii, Agricolæ, Foſſores, Vinitores, Aurigæ, Bajuli, Curſores, iis quidem diebus quibus laborant, vel quibus ex præcedenti labore ſunt plurimum defatigati.

2. Excuſantur Confeſſarii & Concionatores qui adeo laborant, ut viribus inde exhauſtis, jejunium ferre nequeant; nam D. Thom. cit. eos exi-

(*x*) 2. 2. quæſt. 147. art. 4. ad 4.
(*y*) 2. 2. quæſt. 147. art. 4. ad 3.

eximit a jejunio qui *multum laborant, vel propter conſervationem vitæ corporalis, vel propter aliquid neceſſarium ad vitam ſpiritualem.*

3. Non excuſantur omnes quorum labor non eſt gravis, quales ſunt, Pictores, Barbitonſores, Sartores, Typographi qui torcular non tractant, ſed characteres duntaxat componunt; Sutores qui non ſuunt, ſed ſolum materiam præparant, Notarii, Scribæ, &c. Hinc Alexand. VII. hanc prop. damnavit, *Omnes Officiales qui in republica corporaliter laborant, ſunt excuſati ab obligatione jejunii, nec debent ſe certificare an labor ſit compatibilis cum jejunio.*

4. Non excuſantur qui equo vel curru iter agunt, niſi forte ob extraordinarium curſum ac defatigationem, non poſſint ſine gravi incommodo jejunare. Hinc Alexand. VII. damnavit iſtam prop. *excuſantur abſolute a præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamſi iter neceſſarium non ſit, & etiamſi iter unius diei conficiant.*

5. Quoad eos qui pedibus iter conficiunt, non poteſt determinari numerus leucarum qui ſufficiat ad excuſandum a jejunio; nam alii plus, alii minus fatigantur ex itinere, & viæ aliæ aliis ſunt difficiliores; hanc ergo determinationem remittimus conſcientiæ iter agentis & judicio prudentis Confeſſarii.

Reſolves: Non excuſari a jejunio conjugatum quando jejunando nequit reddere debitum comparti, prout intolerabiliter docuerunt aliqui laxioris æthices caſuiſtæ; ratio eſt, quia conjux ad illud juſtitiæ opus non tenetur, niſi quantum Dei & Eccleſiæ mandata ſimul ſervare poteſt, & ſub hac tacita conditione matrimonium inivit; & ideo nullam tunc comparti facit injuriam.

TRACTATUS
TERTIUS.
DE VARIORUM STATUUM OBLIGATIONIBUS.

Nota. Cum quilibet teneatur ſub peccato mortali apprime ea quæ pertinent ad ſtatum proprium dignoſcere, operæ neceſſarium duximus de variis humanæ vitæ ſtatibus peculiarem Tractatum inſtituere, in quo agemus.

1. De obligationibus Clericorum.
2. De obligationibus Religioſorum.
3. De obligationibus parentum erga liberos, & inferiorum erga Superiores, & viciſſim.
4. De obligationibus perſonarum judicialium & forenſium.
5. De obligationibus Ducum & Militum.
6. De obligationibus Medicorum, Chirurgorum, Pharmacopolarum.
7. De obligationibus ruſticorum, artificum, aliorumque operariorum.

DISSERTATIO I.

De obligationibus Clericorum.

Nota 1. Clerici ſunt ii qui aliquo ordine, vel prima ſaltem Tonſura ſunt initiati.

Nota 2. Inter Clericos, alii ſunt ſine beneficio eccleſiaſtico, alii beneficio eccleſiaſtico do-

nan-

mantur; unde agendum eſt 1. De obligationibus generalibus Clericorum ſive ſint beneficio eccleſiaſtico addicti, ſive non. 2. De obligationibus beneficiatorum duplici capite.

CAPUT PRIMUM.

De obligationibus generalibus Clericorum.

Nota. Obligationes generales Clericorum in quibuſdam, ipſis præceptis, & prohibitis, reperiuntur. Unde

Quæres 1. Quænam ſpecialiter Clericis præcipiuntur?

Reſp. Tenentur.

1. Non amplecti ſtatum Clericalem, ſacros Ordines, vel beneficium eccleſiaſticum ſuſcipere niſi per vocationem Dei, quam omnino neceſſariam declarat ſcript. Hebr. 5. *nec quiſquam ſibi ſumit honorem, ſed qui vocatur a Deo tanquam Aaron, &c.*

Hinc graviter peccat tum qui motu proprio ſeſe ad ſtatum Clericalem ingerit; tum Epiſcopus qui confert Tonſuram & Ordines *illis in quibus divina ad ſtatum Eccleſiaſticum vocationis ſigna aliqua probabilia, non deprehendit* (z).

2. Sacros Ordines non ſuſcipere, aut beneficium Eccleſiaſticum non ambire principaliter rerum temporalium appetitu; *quærere enim & appetere hujuſmodi curata, principaliter propter honorem & divitias, videtur eſſe mortale*, ait D. Antonin. (a) imo Concil. Bituric. *denuntiat omnibus cujuſcumque gradus & conditionis, qui beneficia Eccleſiaſtica ſolius temporalis proventus gra-*

(z) Acta Eccleſiæ Mediol. p. 3. (a) D. Anton. p. 3. c. 5. §. 4.

gratia ſuſcipiunt, eos non facere fructus ſuos, ſed ad reſtitutionem teneri (*b*).

Dixi *principaliter:* quia poſità principali intentione ſalutis propriæ, vel alienæ, gloriæ Dei & Eccleſiæ utilitatis, non videtur illicitum beneficium Eccleſiaſticum, ad honeſtam ſuſtentationem neceſſarium expetere, non attendendo an pingue ſit, vel exiguum; ratio eſt quia in hac ſecundaria intentione non apparet inordinatio & perverſitas.

3. Tenetur ſub mortali, ſtudio eam operam conferre, qua ſcientiam functionibus ſuis competentem comparare & conſervare poſſint. Ex Gelaſ. Papa dicente *nemo illiteratos præſumat ad Clericatus Ordinem promovere, quia litteris carens non poteſt aptus eſſe officiis* (*c*), & Conc. Toletanum addit: *aliter Ordinariis & ordinandis imminet Dei & Eccleſiæ ejus vindicta* (*d*).

Reſolves: In malo ſtatu verſantur, & abſolutionis videntur incapaces Eccleſiaſtici, maxime animarum regimini dediti, qui nunquam vel perraro ſacræ doctrinæ ſtudio vacant; tum quia nullus abſque præſumptione gloriari poteſt, ſcientiam ad tam arduum miniſterium neceſſariam, ſe perfecte jam comparaſſe; tum quia jam comparata ſcientia facile amittitur, ſi ſtudium intermittatur.

4. Clerici in Sacris conſtituti & curam animarum habentes, tenentur ad perfectionis ſtudium; nam qui ſolemniter Deum ſuſceperunt in ſpecialem portionem ſibi, ad præſtantioris ſanctitatis profeſſionem & ſtudium ſtrictiſſime tenentur, juxta illud Levitic. 21. *ſancti erunt Deo ſuo & non polluent nomen ejus*: atqui omnes Clerici ſolemniter Deum ſuſceperunt in ſpe-

(b) Conc. Bituric. an. 1584. tit. de Benefic. §. 1.
(c) Diſtinct. 36. cap. 2. (d) Concil. Toletan. 8. cap. 8.

ſpecialem portionem ſibi; ergo. Hinc Apoſt. ait: *oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, ſobrium, prudentem, ornatum, &c.* (*e*) idem dicit infra de Diaconis, & de aliis Clericis cum proportione dicendum docent Sancti Patres (*f*).

Reſolv. Clerici qui orationi, lectioni ſpirituali, aliiſque pietatis exercitiis ad ſanctitatem conducentibus, nunquam aut perraro vacare ſtudent, ob hanc ſolummodo voluntariam & habitualem negligentiam, in malo ſtatu verſantur, & abſolutionis ſacramentalis ſunt incapaces, donec pœniteant, & propoſitum mutent.

5. Ratione ſui ſtatus & promiſſionis ſolemniter in Ordinatione factæ tenentur præſtare obedientiam Epiſcopo in iis quæ ſpectant ad honeſtatem vitæ, & reformationem morum, ad divinum cultum, Officium &c. (*g*).

6. Tenentur ſectari paupertatem ſpiritus, quæ in rerum omnium temporalium contemptu ſita eſt, juxta Apoſtolum (*h*) præcipientem, ne Epiſcopi, Diaconi, cæterique Eccleſiæ Miniſtri ſint *cupidi*, & *turpe lucrum* ſectentur.

7. Sacris initiati tenentur ſervare caſtitatem perpetuam ex Eccleſiæ ordinatione quæ ob reverentiam ſacri miniſterii ipſam annexuit Ordini ſacro, ita ut qui ſacris initiantur, hujuſcemodi votum emittere cenſeantur, etiamſi nihil voti meminerint, nec illud obſervare intenderint, conſtat ex variis juribus (*i*).

8. Clerici præſertim ſacro Ordine initiati vel Beneficiati nigram & talarem veſtem ſub gravi peccato deferre tenentur; niſi aliquando cauſa iti-

(e) Apoſt. 1. ad Tim. 3. verſ. 2.
(f) S. Iſid. lib. 1. Epiſtol. 105. Petrus Bleſ Sermo 59.
(g) Cap. quia fratr. 7. q 1. & ex Pontificali in ord. Presbyteri.
(h) Epiſt. ad Tit. cap. 1. verſ. 7. & 1. ad Tim. 3. verſ. 2.
(i) Cap. quod votum de voto in 6. Conc. Later. II. cap. 7. Conc. Trid. Seſſ. 23. cap. 13.

itinerationis excuſentur; ita ſtatuit Conc. Trid. (*k*) ſub graviſſimis pœnis ſuſpenſionis *ab Ordinibus*, *ac Officio & Beneficio*, *ac fructibus & reditibus ipſorum Beneficiorum*: atqui tantæ pœnæ non niſi propter grave peccatum imponuntur. Ergo.

9. Clerici præſertim Sacris initiati aut Beneficiati clericalem Tonſuram ſuo Ordini congruentem ſub gravi peccato deferre tenentur; patet ex Greg. IX. (*l*) *Si quis ex Clericis comam relaxaverit*, *anathema* ſit: atqui *anathema* cum ſit *æternæ mortis damnatio non niſi pro mortali debet imponi crimine* (*m*). Ergo.

Hinc peccat mortaliter Clericus qui notabili tempore non geſtat tonſuram, vel habitum clericalem, cum ſit res gravis pertinens ad decentiam ſtatus & decus Eccleſiæ (*n*).

1. Clericus recipiens beneficium; etiam ſimplex, cui nullus Ordo Sacer annexus eſt, debet habere intentionem perſeverandi in Statu Eccleſiaſtico; nam accipiens ejuſmodi beneficium ſolum, ut ſe ſuſtentet, aut ditet, donec ducat uxorem, ex communi mortaliter peccat, & beneficium reſignare tenetur, quia directe facit contra intentionem Eccleſiæ, & fundatorum. 1. Qui vero recipit beneficium Parochiale ſine animo intra annum ſuſcipiendi Sacerdotium, ultra mortale peccatum, incurrit obligationem reſtituendi fructus, *Cap. commiſſa*, de *elect. in 6*. illos tamen retinere poterit, ſi, mutata voluntate, fiat intra annum Sacerdos.

Quær. 2. Quænam ſint ſpecialiter prohibita Clericis?

Reſp. Sequentia ſunt graviter ipſis prohibita.

1. Quælibet negotiatio, *ex cap. 6. ne Cleri-ci*

(k) Trid. ſeſſ. 14. cap. 16. de reform.
(l) Cap. ſi quis de vita & honeſt. Cleric.
(m) Conc. Meldenſe ann. 845.
(n) Ita Navarr. Sanchez, Pontas, Antoine, Paul. a Lugd. &c.

ei vel Monachi, ubi Alex. III. ait: *Secundum inſtituta prædeceſſorum noſtrorum ſub interminatione anathematis prohibemus, ne Monachi vel Clerici cauſa lucri negotientur.* Idem ſtatuitur infinitis Canonibus & Conciliis (*o*).

Ratio cur Eccleſia id tam ſevere prohibuerit, eſt triplex juxta D. Thomam (*p*): *Quia eſt ordinata ad lucrum terrenum, cujus Clerici debent eſſe contemptores.* 2. Quia negotiatio exponit periculo peccati, nempe injuſtitiæ, mendacii, &c. 3. Quia *nimis implicat animum ſæcularibus curis, & per conſequens a ſpiritualibus retrahit; unde Apoſtolus dicit*: Nemo militans Deo, implicat ſe negotiis ſæcularibus.

Nota tamen eum non eſſe negotiatorem qui proprios agros colit ut fructus vendat, vel animalia in ſuis prædiis alit, ut ex fœtu, lana, lacte pecuniam conficiat, aut animalia ſaginata vendat; agros tamen vel prædia aliena in iſtum finem conducere omnino eis prohibetur (*q*), licet id non ſit negotiari.

2. Strictiſſime prohibetur Clericis negotiorum alienorum adminiſtratio a Concil. Chalc. citat. his verbis: *Decrevit itaque ſanctum hoc, magnumque Concilium nullum deinceps, non Epiſcopum, non Clericum, vel Monachum aut poſſeſſiones conducere, aut negotiis ſæcularibus ſe immiſcere.* Idem habent plurima alia Concilia (*r*), quorum Statuta ab ipſiſmet Legibus civilibus

(o) Cap. conſequens diſtinct. 88.
Clement. 1. de vita & honeſt. Cleric.
Conc. Gener. Later. IV.
Conc. Trident. ſeſſ. 23. cap. 1. de reform.

(p) D. Thom. 2. 2. quæſt. 77. art. 4. ad 3.

(q) Concil. Chalced. can. 3.

(r) Toto Tit. ne Clerici vel Monachi ſæcularibus negot. ſe immiſceant.
Can. Epiſcopus diſt. 88. Conc. Forojul. can. 5.

libus ſunt firmata (*ſ*): unde Concil. Pariſienſe IV. tales vocat: *Deſertores ſui Ordinis*.

Reſolv. Peccare graviter & abſolutionis eſſe incapaces donec emendati fuerint, Clericos, qui adminiſtrationem temporalium bonorum in domibus nobilium exercent, qui agunt officium Advocati, Procuratoris, Tabellionis, &c. in placitis ſæcularibus, *niſi in propria cauſa, vel Eccleſiæ, aut miſerabilium perſonarum, quæ ſuas cauſas adminiſtrare nequeunt* (*t*). Ratio eſt quia iſta mere occupant animum & a ſpiritualibus avocant.

Nota. In Gallia uſus invaluit ob bonum Eccleſiæ, ut Clerici fungantur officio Judicis & Conſiliarii in cauſis civilibus.

3. Venatio clamoſa (id eſt quæ fit clamore & armis, cum canibus aut avibus) interdicitur graviter Clericis, ita ut mortaliter peccent, ſi frequenter ſic venentur; ex Concil. Later. IV. *venationem aut aucupationem univerſis Clericis interdicimus: unde nec canes nec aves habere præſumant*. Idem habetur variis juribus (*u*).

Ratio eſt quia mentem a Deo plurimum diſtrahit, populo ſcandalum parit, nec decet ſtatum clericalem.

Dixi *clamoſa:* Quia juxta S. Raymund. & alios licita eſt Clericis venatio *quieta*, quæ fit laqueo, vel retibus cauſa neceſſitatis vel recreationis moderatæ.

4. Armorum geſtatio, ex Conc. Aquenſ. (*x*) *nec enſem, nec pugionem, nec aliud armorum genus geſtent, niſi propter itineris neceſſitatem*. Un-

(ſ) Novella 123. cap. 6.
Lege generaliter cod. de Epiſc. & Cleric.
(t) Cap. 1. de poſtul. Conc. Later. III. generale can. 12.
(u) Cap. 1. de Clerico venatore.
Conc. Matiſcon. anno 581.
Conc. Piſtavie. anno 1078 can. 10.
(x) *Conc. d'Aix la Chapelle tenu en 1552.*

Unde cap. 2. de vita & honeſtete Cleric. dicitur: *Clerici arma portantes & uſurarii excommunicentur*. Ratio eſt *quia non poſſunt Deo ſimul & ſæculo militare* (y).

5. Choreæ, comœdiæ, publicæ ſaltationes ſtrictiſſime Clericis interdicuntur (z) propter graviſſimum ſcandalum, & ſtatus Clericalis dedecus quod inde oritur, ut ipſa dictat ratio.

6. Ludus alearum, ut cartarum, teſſerarum & quilibet alius qui ſola fortuna regitur ſub peccato mortali Clericis interdicitur a variis Conciliis & Canonibus (a), ratio eſt, quia talis ludus multis malis & peccatis eſt obnoxius. Sic Conc. Later. IV. c. 16. *de vita, & honeſtate Clericorum* ſtatuit: *Clerici ad aleas, & taxillos non ludant, nec hujuſmodi ludis interſint*. Ubi gloſſa ait: *hic prohibetur Clericis non tantum ludere, ſed ne interſint ludo*. Item authent. de SS. Epiſcopis, & Clericis dicitur: *interdicimus SS. Epiſcopis, Presbyteris, & Diaconis, & Subdiaconis, Lectoribus &c. Schematis conſtitutis ad tabulas ludere, aut aliis ludentibus participes, aut inſpectores fieri, aut ad aliquod ejuſmodi ſpectaculorum ſpectandi gratia venire*.

Nec dicas, iſtos Canones in deſuetudinem abiiſſe, nec amplius vigere; Concilium enim Trid. *ſeſſ. 22. c. 1. de reform.* ſacros illos Canones innovans, illorum obſervantiam imperavit his verbis: *Quæ alias a Summis Pontificibus, & a Sacris Conciliis de Clericorum vita, honeſtate, cultus, doctrinaque retinenda, ac ſimul de luxu, commeſſatio-*

(y) Conc. Meldenſe an. 945. can. 37. (z) Conc. Lat. ſub Inn. I. c. 16. Conc. Trid. ſeſſ 24. cap. 12. de reform.

(a) Cap. 1. diſtinct. 15
Cap. 11. de exceſs. Prælatorum.
Conc. 6. general.
Conc. Later. cap Clerici, de vita & honeſt. Cleric.
Conc. Trid. ſeſſ. 22. cap. 1. de reform.

ſationibus, choreis, aleis, luſibus ... nec non ſæcularibus negotiis fugiendis copioſe ac ſalubriter ſancita fuerunt, eadem in poſterum ſub iiſdem pœnis, vel majoribus arbitrio Ordinarii imponendis obſerventur, nec appellatio executionem hanc, quæ ad morum correctionem pertinet, ſuſpendat.

Dixi *qui ſola fortuna regitur*: non enim Clericis interdicitur ludus in quo intercedit induſtria, v. g. piquetum, ombra, ludus gallice vocatus *trictrac*, &c.

7. Popinarum ingreſſus, niſi neceſſitatis cauſa in itinere ſub gravi peccato prohibetur Clericis ex infinitis Conciliis (*b*): unicum refero quartum Generale Later. can. 16. *tabernas prorſus evitent, niſi forte cauſa neceſſitatis in itinere conſtituti*.

8. Clericis in ſacris conſtitutis graviter prohibetur chirurgiæ exercitium quo aduſtio vel inciſio infertur; cap. 9. ne Clerici vel Monachi.

Quoad medicinam hæc quidem Clericis non prohibetur; ſi tamen defectu ſufficientis in hac arte peritiæ, vel diligentiæ mortem ægroti promoveant, mortale peccatum & irregularitatem incurrunt.

CAPUT II.

De obligationibus Beneficiatorum.

HIc nobis agendum incumbit 1. de Horis Canonicis; 2. de Beneficiis, inde enim maxime pendent Beneficiatorum obligationes.

QUÆ-

(b) Concil. Laodic. can. 24.
Concil. Carthag. 3. can. 27.
Conc. Francofurt. can. 19.
Conc. Herbip. can. 2.
Conc. Rhem. tit. de Clericis in genere.
Conc. Aquenſi, anno 1585. tit. de vita & honeſtate Clericorum.

QUÆSTIO I.

De Horis Canonicis.

Quær. 1. **Q***Uid ſint Horæ Canonicæ?*

Reſpond. Sunt preces vocales ab Eccleſia inſtitutæ, ejus nomine quotidie ſtatutis horis Deo perſolvendæ, a perſonis ad id ſpecialiter deputatis.

Dicuntur *Canonicæ*: quia per ſacros Canones & Leges Eccleſiaſticas ſunt præſcriptæ ad laudandum Deum.

Quæres 2. *Quot ſunt Horæ Canonicæ?*

Reſp. Sunt ſeptem, nimirum, Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſperæ & Completorium, juxta illud Pſalmiſtæ (c): *Septies in die laudem dixi tibi.*

Quær. 3. Ad quid ſeptem Horæ ſunt inſtitutæ.

Reſp. Sunt inſtitutæ ad repræſentanda ſeptem Myſteria Dominicæ Paſſionis, hiſce verbis comprehenſa apud gloſſam, Cap. 20. *de celebratione Miſſarum*:

Hæc ſunt, ſeptenis propter quæ Pſallimus horis.
Matutina ligat Chriſtum, qui crimina purgat:
Prima replet ſputis: dat cauſam Tertia mortis:
Sexta Cruci nectit; latus ejus Nona bipertit:
Veſpera deponit: tumulo Completa reponit;

Quæres 3. *Quandonam Horæ fuerunt inſtitutæ?*

Reſpond. Si ſpectentur quoad ſubſtantiam & quantum important Officium divinum, ab ipſis Apoſtolorum temporibus originem duxerunt; ſic enim dicitur, Actor. 3. *Petrus & Joannes aſcenderunt in Templum ad Horam Orationis nonam;*

(c) Pſalm. 118. verſ. 164.

nam; ſi vero conſiderentur quoad formam & numerum horarum, non conſtat quandonam fuerunt inſtitutæ; certum eſt tamen eas eſſe antiquiſſimas. Ex variis juribus (*d*).

Quar. 4. *Quinam ad Horas Canonicas teneantur?*

Reſp. 1. Clerici ſacris Ordinibus initiati, ex variis juribus (*e*) & præſertim ex univerſali Eccleſiæ conſuetudine vim Legis habente, tenentur ſub mortali quotidie recitare Breviarium, etiam poſt degradationem, excommunicationem, ſuſpenſionem, & ad triremes damnationem, cum jura univerſim obligent Clericos Sacris initiatos ad penſum Horarum, nec æquum ſit ut commodum ex delicto reportent... *Nota* tamen Clericum degradatum, vel excommunicatum non poſſe dicere *Dominus vobiſcum:* quia hæc eſt quædam communicatio & functio ordinis.

Reſp. 2. Omnes Religioſi & Moniales profeſſi & ad Chorum deputati, etiam fugitivi, ejecti & ad triremes damnati; & conſtat ex communi uſu & conſenſu totius Eccleſiæ.

Dixi *Profeſſi ad Chorum deſtinati*, nam non obligantur Novitii, neque etiam illi qui non ad Chorum, ſed ad militiam vel functiones Laicorum deſtinantur, ut ſunt *milites* variorum Ordinum, & *converſi* aliarum religionum.

Reſp. Omnes Clerici (ſive Sacris ſint initiati, ſive non) Beneficium Eccleſiaſticum poſſidentes, ſive tenue ſit, ſive pingue, regulariter ad Horas perſolvendas ſub mortali, & reſtitutionis obligatione ante omnem ſententiam ſtrictiſſime tenentur.

Probat. Reſponſ. Ex Concilio Lateranenſi V. Seſſ. 9.

(d) Cap. Presbyter de celebratione Miſſarum.
(e) Cap. Presbyter & cap. dolentes de celebr. Miſſarum.

Seſſ. 9. §. *Statuimus:* ubi privantur fructibus omnes Beneficiarii qui Officium divinum non dixerint. Quod decretum confirmat Pius V. conſtit. *ex proximo:* (quæ viget in Gallia ut conſtat ex Concil. Gallicanis (*f*): *Statuimus*, inquit, *ut qui Horas omnes Canonicas uno vel pluribus diebus intermiſerint, omnes Beneficii vel Beneficiorum ſuorum fructus, qui illi, vel illis diebus reſponderent; ſi quotidie dividerentur: qui vero matutinum tantum, dimidium; qui cæteras omnes Horas, aliam dimidiam; qui harum ſingulas, ſextam partem fructuum ejuſdem diei amittat; tametſi aliquis Choro addictus, non recitans omnibus Horis Canonicis cum aliis præſens adſit, fructuſque & diſtributiones forte aliter aſſignatas, ſola præſentia juxta ſtatuta, conſuetudinem, fundationem, aut alias ſibi lucrifeciſſe prætendat, etiam ſuſtineat fructuum & diſtributionum amiſſionem. Item ille qui primis ſex menſibus Officium non dixerit, niſi legitimum impedimentum ipſum excuſaverit, grave peccatum intelligat admiſiſſe; & quicumque penſionem, fructus, aut alias res Eccleſiaſticas ut Clericus percipit, ad dicendum officium parvum Beatæ Mariæ decernimus obligatum; & penſionum, fructuum, rerumque ipſarum amiſſioni obnoxium.*

Juxta hanc Bullam, decretum Lateranenſe, & alia jura noſtram explicamus reſponſionem.

Dixi 1. *Clerici poſſidentes:* nam ante adeptam poſſeſſionem nulla eſt obligatio recitandi, quia ante illam proviſus non poteſt fructus beneficii percipere, nec ejus jura exercere.

Hinc

(*f*) Conc Burdigalenſe ann. 1583. Turon. eodem ann. tit. 14. quod appellat dictam conſt. Narbon. ann. 1609. cap. 41.

Hinc ſi beneficiatus nullos abſque ſua culpæ fructus percipiat, nec ſit ſpes eos poſtea percipiendi, (ut cum fundus beneficii ab Hæreticis occupatur) non obligatur ad Horas ratione hujus beneficii; quod ſi ſit ſpes poſtea fructus beneficii percipiendi, tenetur; quia non privatur ſimpliciter fructibus beneficii, cum ſpes illa ſit pretio æſtimabilis.

Dixi 2. *Beneficium Eccleſiaſticum:* ſive poſſideatur in titulum, ſive in commendam, quia commendæ perpetuæ, a Conc. Trid. (g) vocantur *Beneficia commendata*, unde dant jus perpetuum percipiendi fructus.

Reſolv. 1. Qui poſſidet Capellaniam collativam, (id eſt, quæ auctoritate Epiſcopi inſtituta & erecta eſt) obligatur ad Horas, quia eſt vere Beneficiatus; propter rationem contrariam non tenetur ad Horas qui poſſidet Capellaniam non collativam, etiamſi ab Epiſcopo conferatur; ita omnes.

Reſolv. 2. Penſionarius non tenetur ad Horas, quia penſio non eſt beneficium, tenetur tamen *ad Officium parvum Beatiſſimæ Mariæ Virginis* ſub eadem pœna ſub qua beneficiati tenentur ad recitationem Horarum Canonicarum; quia *ut Clericus*, penſionem percipit (h).

Reſolv. 3. Coadjutor non tenetur ad Horas præciſe ratione coadjutoriæ licet inſtituatur, quia nondum eſt beneficiatus.

Dixi 3. *Sive tenue ſit, ſive pingue:* quia tenuitas non excuſat ab obligatione recitationis Horarum, ut patet ex his verbis Conc. Later. *quilibet habens Beneficium*, & ex his Bullæ Pii V. *qualiacumque beneficia poſſidentes:* quæ omnes beneficiatos ſine exceptione comprehendunt.

Ratio

(g) Conc. Trid. ſeſſ. 24, cap. 17. (h) Bulla Pii V.

Ratio eſt quia qui acceptat tenue Beneficium, ſponte etiam acceptat onus illi annexum, non ſecus ac qui ſuſcipit ſacros Ordines, etiam accipit onera ſacris Ordinibus annexa, etiamſi nullum ex Ordinatione ſperet emolumentum.

Dixi 4. *Regulariter:* quia nonnulla extant Beneficia quæ ex ſua inſtitutione non obligant ad Horas, ſed alias preces, ut ſunt quædam ſimplices præpoſituræ, vel perſonatus, vel prioratus qui ad recitationem Officii Beatæ Virginis, vel alicujus Pſalmi ſolum obligant; quia Beneficiatus tenetur tantum ad id propter quod datur Beneficium, atqui, &c.

Dixi 5. *ſub mortali:* quia eſt gravis obligatio ad virtutem religionis & juſtitiæ pertinens; materia autem gravis cenſetur ut parva Hora, v. g. Prima, Tertia.

Dixi 6. *Et reſtitutionis obligatione*, quia ſub hoc onere ab Eccleſia Beneficium eis collatum eſt, & ab eis acceptatum, ut definivit ſupradictus Pius V. . . . Igitur qui poſt ſex primos menſes per unum diem Officium omiſſerit, tenetur reſtituere omnes fructus illius diei; qui matutinum tantum omiſerit dimidiam partem, qui reliquas omnes Horas, alteram dimidiam; qui harum ſingulas (v. gr. Primam, vel Tertiam, &c.) ſextam partem, comprehenſis etiam diſtributionibus quas non lucratur, etiamſi alias Choro interſit, ut expreſſe habet Bulla.

Nota tamen eos qui ratione Beneficii ad alia Officia præſtanda, præter Horas Canonicas tenentur, ut Epiſcopi & Parochi, non teneri omnes fructus reſtituere, ſed partem duntaxat Horis Canonicis correſpondentem.

Dixi 7. *Ante omnem ſententiam:* prout definivit Alexander VII. in damnatione hujus propoſitionis: *reſtitutio a Pio V. impoſita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conſcien-*

ſcientia ante ſententiam declaratoriam Judicis, eo quod ſit pœna.

Quæres 5. *Ad quid inſuper tenentur Canonici?*

Reſp. Tenentur in Choro, ſingulis Horis, intereſſe, cum aliis canere & alta voce recitare Officium per ſe, & non per ſubſtitutos, ſecundum Eccleſiæ ſuæ uſum, juxta hanc Trid. definitionem: *Omnes divina per ſe, & non per ſubſtitutos compellantur obire officia, atque in Choro ad pſallendum inſtituto, Hymnis & Canticis Dei nomen reverenter, diſtincte, devoteque laudare* (*i*).

Ratio eſt, quia datur Beneficium propter Officium; atqui ad Officium Canonici, non ſolum privata, verum etiam publica in Choro Horarum decantatio ſpectat, ergo.

Reſolv. Canonici qui *ſine legitima cauſa* a Choro abſunt ultra tres menſes ſibi a jure conceſſos vel ultra tempus brevius juxta ſuæ Eccleſiæ Conſtitutiones (*k*) peccant mortaliter & ad reſtitutionem tenentur, non ſolum diſtributionum quas non lucrantur, ſed etiam fructuum Beneficii correſpondentium pſalmodiæ & cantui.

Dixi *Sine legitima cauſa:* tam Canonici abeſſe a Choro, & percipere fructus Beneficiorum poſſunt, non tamen diſtributiones.

1. Cum ſtudio Theologiæ per quinquennium vacant, vel cum docent Theologiam, toto tempore quo docent (*l*).

2. Cum duo Canonici ſunt in obſequio Epiſcopi ad Eccleſiæ utilitatem (*m*).

3. Canonici qui ſunt in obſequio Papæ ad eundem finem (*n*).

Quæres 6. *Quibus debentur diſtributiones quotidia-*

(i) Conc. Trid. ſeſſ. 24. (k) Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 12. (l) Cap. ult. de Magiſt. (m) Cap. 15. de Clericis non reſid. (n) Cap. 14. eod. tit.

tidianæ, & diſtributiones pro Defunctorum anniverſariis?

Nota: Diſtributiones ſunt *ea portio proventuum Beneficii quæ confertur iis qui divinis Officiis interſunt, & juxta Beneficii conditionem & qualitatem inſerviunt.*

Reſp. Debentur iis ſolis qui Choro interſunt; ut ſtatuitur variis juribus (*o*), & a Trid. Seſſ. 24. Cap. 12. dicente: *Diſtributiones qui ſtatis horis interfuerint, recipiant, reliqui, quavis colluſione aut remiſſione excluſa, his careant, juxta Bonifacii VIII. decretum quod incipit,* conſuetudinem. In quo Bonifacii decreto additur: *De diſtributionibus etiam pro Defunctorum anniverſariis largiendis idem decernimus obſervandum* (*p*).

Quær. 7. *Quænam præſentia requiritur ad lucrandas diſtributiones?*

Reſp. Præſentia formalis & ad orandum ordinata, ratio Juris eſt, quia *non cenſetur præſens qui non attendit* (*q*).

Hinc qui tempore Divini officii confabulatur, voluntarie obdormit, vel quid ſimile attentionem impediens, facit, non lucratur diſtributiones, quas ſi recipiat, tenetur reſtituere.

Quæres 8. *In quibus caſibus abſens diſtributiones lucrari poſſit?*

Reſp. In tribus caſibus, gravis infirmitatis, rationalis corporis neceſſitatis, & utilitatis ſuæ Eccleſiæ; juxta hanc in decreto Bonifacii VIII. exceptionem: *exceptis illis quos infirmitas, ſeu juſta aut rationabilis corporis neceſſitas, aut evidens*

(o) Cap. licet de præbendis.
Clement. ut ii qui, de ætate & qualitate.
(p) Cap. conſuetudine de Clerico non reſid. in 6.
(q) Lege coram Titio. ff. de verb. ſignific.

dens Eccleſiæ utilitas excuſaret. Ratio eſt quia hi fictione Juris cenſentur præſentes.

Sequitur ex 1. Caſu eum qui gravi laborat infirmitate, vel levi quidem, ſed quæ acceſſu ad Chorum efficeretur gravis, lucrari diſtributiones.

Sequitur ex 2. Illi deberi diſtributiones, qui de Conſilio Medici domo non egreditur ob valetudinis periculum. Item qui domi ſeſe continet ſumendæ medicinæ cauſa. Item qui convaleſcens urbe egreditur, ut ſalubriori cælo perfruatur & roboretur. Item qui ita ſenio confectus eſt, ut divinis officiis, (quibus alias intereſſe conſueverat) commode intereſſe non poſſit. Item qui privata vi detinetur, aut ab hoſtibus capitur, & ſic impeditur quominus ad Eccleſiam ſe conferat, item qui in carcerem injuſte conjicitur & detinetur ... hi enim omnes dicuntur abeſſe propter rationabilem & juſtam corporis neceſſitatem.

Sequitur ex 3. Canonicos qui tempore divinorum Officiorum ex mandato Capituli detinentur in iis quæ ad Capitulum faciunt, v. gr. in ſubeundis rationibus, aut in aſſignandis cuique ſuis reditibus, participes eſſe diſtributionum; idem dicendum de eo, qui a ſuo Capitulo ad juriſdictionem aliquam ſuæ Eccleſiæ annexam, exercendam, vel ad ſummum Pontificem, aliumve Principem Legationis titulo, mittitur; hi enim abſunt in utilitatem ſuæ Eccleſiæ.

Dices cap. 7. de Clericis non reſident. dicitur: eum qui eſt in ſervitio Epiſcopi ad Eccleſiæ utilitatem, percipere fructus beneficii tanquam reſidens, *niſi forte ſint victualia*, id eſt, diſtributiones, *quæ non conſueverunt abſentibus exhiberi*. Ergo abſenti propter Eccleſiæ utilitatem non debentur diſtributiones.

Reſp. diſt. conſ. Abſenti propter utilitatem Eccleſiæ alienæ, *conc.* Eccleſiæ Capituli, *nego*. Itaque

que textus loquitur de duobus Canonicis qui ſunt in ſervitio Epiſcopi ad utilitatem Eccleſiarum alienarum, licet in Diœceſi exiſtentium.

Quæres 9. Quomodo Horæ ſunt recitandæ?

Reſp. Hunc modum dat Caput *dolentes* his verbis: *diſtricte præcipimus in virtute ſanctæ obedientiæ, ut divinum Officium nocturnum pariter & diurnum, quantum ei dederit Deus, ſtudioſe celebretur pariter & devote* (*r*).

Quær. 10. *Quænam requirantur ut Horæ recitentur ſtudioſe?*

Reſp. Quinque: 1. ut debito utatur Breviario; 2. ut omnia diſtincte proferantur; 3. ut recitentur debito tempore; 4. ut recitentur ordine præſcripto; 5. ut recitentur ſine interruptione.

Quæres 11. *Qui obligati ad Horas uti debent Breviario?*

Reſp. Tenentur uti Breviario Romano juſſu Pii V. edito, ut patet ex Conſtitutionibus Pii V. & Clem. VIII. quæ initio Breviarii reperiuntur.

Excipiuntur tamen Diœceſes, Capitula & Ordines quorum Officia approbata ſunt a ſummo Pontifice, aut qui a 200. & eo amplius annis ante hanc Bullam habebant Breviarium particulare, quibus tamen permittitur ex Epiſcopi, aut Capituli conſenſu aſſumere Romanum. Hic

Nota. Qui utuntur Breviario Romano non obligantur extra Chorum ad Officium B. M. Virginis, vel Defunctorum, vel Pſalmos Pœnitentiales aut Graduales diebus in Rubricis præſcriptis (*ſ*). Tenentur tamen ad Litanias diebus Sancti Marci & Rogationum; & ad Officium Defunctorum die 2. Novembris, quia ſunt pars Officii iis diebus recitandi, ut patet ex communi Eccleſiæ praxi.

Reſ-

(*r*) Cap. dolentes de celebr. Miſſar.
(*ſ*) Ita habet Bulla Pii V.

Reſolves: Mortaliter peccare qui *ſcienter* Officium proprium diei mutat in aliud æque longum, imo longius, quia Eccleſia non præcipit Officium in genere, ſed hoc Officium in individuo; unde beneficiatus qui hunc ritum mutat tenetur ad reſtitutionem, quia non ſatisfacit præcepto, juxta definitionem Alexandri VII. in damnatione hujus prop. *in die Palmarum recitans Officium Paſchale ſatisfacit præcepto.*

Objicies: Legere unam Miſſam pro alia, non eſt peccatum; ergo nec legere unum Officium pro alio.

Reſp. nego conſeq. Quia non eadem eſt obligatio legendi Miſſam, ac legendi Horas: Eccleſia enim, ſicut liberum relinquit legere, vel non legere Miſſam; ita hanc, vel illam Miſſam pro devotione legere, quæ non eſt pro officio, uti docet piorum conſuetudo.

Inſt. Qualitas vel quantitas Officii non magis eſt de ſubſtantia Officii, quam qualitas, vel quantitas Miſſæ, atqui in die Palmarum audiens Miſſam *de requiem*, vel de reſurrectione, æque ſatisfacit præcepto de audienda Miſſa, quam audiens Miſſam de illa Dominica; ergo, &c.

Reſp. nego maj. Quia Eccleſia præcipit audire Miſſam præciſe, econtra præcipit recitare Officium illud quoad qualitatem, & quantitatem, quantum, & quale pro quolibet die præſcribitur in Breviario. Unde *in die Palmarum recitans Officium Paſcale non ſatisfacit* præcepto, prout definivit Alexand. VII. in damnatione propoſitionis contradictoriæ.

Dixi *ſcienter:* Quia qui ex inadvertentia inculpabili mutavit Officium; non tenetur ad alterius Officii recitationem; ſed tenetur id quod tali feſto peculiare fuit repetere; v. g. Lectiones, Reſponſoria, Orationes, Capitula, &c.

modo

modo errorem advertat ante lapſum diei, quia obligatio Horarum eſt affixa diei.

Quod ſi errorem detegat elapſo die, non tenetur Officium omiſſum ſubſtituere in locum Officii jam recitati, ſive in Choro, ſive privatim recitet, ait Tournely (*t*), ſed tenetur repetere Officium quod jam perſolvit; tum quia obligatio recitandi Officii omiſſi tranſiit cum die; tum quia primus error non dat Jus invertendi ordinem Officiorum Breviarii.

Quæres 12. *Quid requiritur ut Horæ diſtinctè proferantur?*

Reſp. Requiritur 1. ut verba non omittantur, nec ſyllabæ abſcindantur, ſed *recitentur ſine ſyncopa*, ait gloſſa (*u*) ita ut ſi quis verba omittat in notabili quantitate, peccet mortaliter cum violet præceptum in re gravi, & teneatur ad reſtitutionem ſi ſit beneficiatus.

Hinc obligationi ſuæ non ſatisfaciunt, qui ita cum ſociis feſtinanter recitant, ut nondum expletis verſiculis a ſociis, verſiculos recitare incipiant; quia pars quæ anticipate dicitur, non communicatur cum ſociis, qui eam audire nequeunt.

Requiritur 2. Ut Officium recitetur voce per ſe audibili, ita ut ſecluſo impedimento, vel læſione ſenſus, recitans poſſit ſeipſum audire; hoc enim neceſſarium eſt ad orationem vocalem; Horæ autem ſunt orationes vocales.

Quæres 13. *Quo tempore debent Horæ recitari?*

Reſp. 1. Ad vitandum peccatum mortale tempus recitandi Horas incipit a media nocte uſque ad alteram mediam noctem excepto Matutino ut dicemus infra.

Reſp. 2.

(*t*) Tournely, de Officio divino part. 2. Tom. 2. pag. 111.
(*u*) Gloſſa in cap. dolentes de celebr. Miſſar.

Reſp. 2. Ad vitandum peccatum veniale ſervari debet conſuetudo legitime introducta; ſicut enim conſuetudo vim habet inducendæ Legis, ita etiam illius mitigandæ.

Quoad Matutinum, poteſt cum, vel ſine Laudibus recitari pridie, ab eo circiter tempore quo Sol eſt popior ad occaſum quam ad meridiem, juxta tabulam ſequentem de tempore inchoandi Matutinum pro die ſequenti Romæ editam Typis Reverendæ Cameræ Apoſtolicæ noſtris horologiis accommodatam;

20. Januarii, hora 2. cum quadrante.
13. Februarii, hora ſeſqui ſecunda.
1. Martii, hora ſecunda cum tribus quadrantibus.
18. Martii, hora tertia.
4. Aprilis, hora tertia cum quadrante.
20. Aprilis, hora ſeſquitertia.
10. Maji, hora tertia cum tribus quadrantibus.
8. Junii, hora quarta.
30. Julii, hora tertia cum tribus quadrantibus.
28. Auguſti, hora ſeſquitertia.
7. Septembris, hora tertia cum quadrante.
24. Septembris, hora tertia.
13. Octobris, hora ſecunda cum tribus quadrantibus.
20. Octobris, hora ſeſquiſecunda.
18. Novembris, hora ſecunda cum quadrante.
15. Decembris, hora ſecunda.

Quæres 14. *Quo ordine Horæ ſunt recitandæ?*

Reſp. Ordo ab Eccleſia præceptus, hic eſt: ut recitetur Matutinum ante Laudes, Laudes ante Primam, &c. quem ordinem abſque juſta cauſa invertere peccatum eſt ſolum veniale, modo abſit contemptus; *ratio* eſt quia præceptum obſervatur quoad ſubſtantiam, omnes Horas dicendo intra diem naturalem.

Imo

Imo nullum eſt peccatum, nec eſt obligatio repetendi, ſi talis inverſio fuit per oblivionem, inadvertentiam, vel ex juſta cauſa (ut ſi quis ab ægro invitetur ad recitandas ſecum Veſperas, cum necdum Nonam perſolverit; nam cum hic ordo non pertineat ad ſubſtantiam Officii, ſed tantum ad modum, cenſetur Eccleſia permittere eum mutari, cum adeſt rationabilis cauſa.

Utrum autem ſit mortale dicere Miſſam ante Matutinum & Laudes . . . *Reſp. negative*; ratio eſt quia recitans Primam ante Matutinum non peccat mortaliter; ergo nec celebrans Miſſam ante Matutinum, cum majorem habeat connexionem Prima cum Matutino, quam Matutinum cum Miſſa; eſt ergo ſolum veniale, imo nullum eſt peccatum ſi fiat ex juſta cauſa, ait Leſſius (*x*), quia quod fit ex juſta cauſa, fit prudenter; ergo fit ſine peccato.

Nec obſtat Rubrica Miſſalis; quia non eſt præceptiva, ſed tantum directiva, nec eſt recepta ſub mortali, ut ait Bonac. Hic

Nota ad vitandos ſcrupulos Julium III. conceſſiſſe Patribus Societatis Jeſu privilegium (cui communicant omnes mendicantes) poſtponendi Matutinum celebrationi Miſſæ *ex legitimis & juſtis cauſis* (*y*).

Quæres 15. *An eſt mortale Divinum Officium interrumpere?*

Reſp. Interruptio Officii facta ſine cauſa quantacumque ſit, eſt ſolum venialis; quia hic defectus non eſt in ſubſtantia, ſed ſolum in modo accidentario, cum omnes Pſalmi, Lectiones, &c. per ſe ſuam habeant completam ſignificationem.

Quod

(x) Leſſ. lib. 2. cap. 37. num. 81.
(y) Jul. 3. Bull. Sacræ.

Quod ſi ſubſit juſta cauſa, v. gr. ſi Superioris præceptum, vel charitas urgeat ad aliquid faciendum quod commode differri nequeat, tunc nullum peccatum erit, nullaque obligatio repetendi.

Quæres 16. Quid requiratur ut Horæ devote recitentur?

Reſp. Requiruntur duo 1. *Eſt intentio* recitandi Horas, & Deum orandi, non quidem actualis & explicita, ſed virtualis & interpretativa qualem habet qui ut ſuæ obligationi ſatisfaciat, aſſumit Breviarium, vel debito tempore ad Chorum convenit ad recitandum Officium.

Ratio eſt quia recitatio externa Officii eſt indifferens ut ſit oratio, vel ſtudium; ergo ab intentione orandi debet determinari ut ſit oratio qualis præcipitur.

2. *Et attentio interna*, ſive illa ſit ad verba quatenus continent laudes Dei, ſive ad ſenſum verborum, ſive ad Deum;

Ratio eſt quia Eccleſia præcipit recitationem Officii tanquam actum orationis Deo gratum; atqui oratio non eſt Deo grata abſque attentione interna, ut patet ex illa Chriſti reprehenſione: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt a me* (z). Unde Clerus Gallicanus, *ut abſonam & verbo Dei contrariam* damnavit hanc prop. *Præcepto ſatisfacit qui voluntarie labiis tantum, non autem mente orat.*

Dices 1. D. Antonin. 3. *parte* tit. 13. quæſt. 7. iſta explicans verba, cap. *dolentes*, de celebr. Miſſæ: *quantum eis Deus dederit, ſtudioſe celebrent, pariter & devote:* dicit: *Eccleſiam ibi appo-*

(z) Matth. 15. verſ. 8.

apponere Conſilium fragilitati humanæ, quaſi dicat: *præcipimus, quod unuſquiſque de die, ac nocte dicat Horas ſuas: attentionem vero, & devotionem in præcepto non ponimus, ſed gratiæ Dei, ſecundum quod dare voluerit, duximus relinquendum*. Ergo ad Horas recitandas non requiritur attentio interna.

Reſp. diſt. conſeq. Non requiritur attentio interna actualis, *conc.* Virtualis, *nego conſeq.* D. itaque Antonin. agit loco objecto contra nimis rigide tenentes, Eccleſiam abſolute præcipere internam devotionem actualem, contra quos docet, quod, cum tanta ſit humanæ mentis infirmitas, ut non poſſit per totum Officium actualem continuare devotionem, Eccleſia non præcipiat devotionem actualem, niſi cum hoc addito: *Quantum Deus dederit*, vetans, ne quis gratiæ divinæ ponat obicem per voluntarias mentis diſtractiones. Unde D. Antonin. *in Confeſſionali* 3 part. *interrogatorii*, cap. 11. *de Clericis in communi* ait: *Si dicendo Horas... mente circa alia vagatur voluntarie, non curans*, & ſi per totum Officium, videtur mortale: ſecus, ſi proponit, velle attendere, & diſtrahitur, & cum advertit, diſplicet ei.

Dices 2. Attentio interna non eſt de ſubſtantia orationis vocalis: atqui Eccleſia ſolum præcipit orationem vocalem; ergo, &c.

Reſp. nego maj. Intellectam ſaltem de oratione vocali devota.

Prob. maj. Ad ſubſtantiam orationis vocalis ſufficit pronuntiatio verborum procedens ex formali, aut virtuali intentione laudandi Deum: atqui illa intentio poteſt eſſe abſque interna attentione; ergo, &c. *Reſp. nego min. Prob. min.* intentio, & attentio ſunt actus diverſarum potentiarum, nimirum intentio eſt actus voluntatis ſibi finem præfigentis: attentio vero eſt

actus intellectus, quo quis advertit ad id, quod agitur; ergo intentio poteſt eſſe abſque interna attentione.

Reſp. nego maj. Quemadmodum enim Div. Thom. 4. 82. ad 2. id negat de devotione interna, & externa dicens: *devotio non prædicatur de interna & externa, ſicut genus de ſpeciebus, ſed devotio interna ad externam ſe habet, ſicut motio moventis ad motum mobilis;* ita negandum de oratione vocali & mentali: quia vocalis abſque mentali nullam habet bonitatem moralem; & mentalis ſe habet ad vocalem, ſicut anima ad corpus; ſicut enim corpus additione animæ fit vivens, ita oratio vocalis additione mentali fit moraliter bona, & meritoria.

Petes. Quænam attentio requiritur?

Nota. Triplex eſt attentio, nimirum *actualis, virtualis, & habitualis.*

Attentio actualis, eſt ea qua quis actu attendit ad ſenſum verborum, vel ad Deum.

Attentio virtualis, eſt actualis initio orationis concepta, quæ virtualiter permanet quamdiu expreſſe vel tacite non revocatur . . . expreſſe revocatur dum recitans expreſſe vult non attendere; . . . tacite revocatur dum recitans ſe diſtractum advertit, & nihilominus non repellit diſtractionem, nec revocat mentem ad attentionem.

Attentio habitualis, vel eſt facilitas attendendi repetitis actibus comparata, vel eſt animi diſpoſitio qua quis attenderet, ſi adverteret; his poſitis.

Reſp. 1. Attentio habitualis non ſufficit, quia non eſt vera attentio, & cum ea ſola non ſubſiſtit oratio;

2. Attentio actualis non eſt neceſſaria, quia ſæpius non eſt in noſtra poteſtate.

3. At-

3. Attentio virtualis requiritur & ſufficit; quia cum ea ſubſiſtit oratio & actus humanus.

Reſolv. 1. Peccat mortaliter, nec præcepto ſatisfacit, & conſequenter tenetur repetere qui per notabilem Officii partem voluntarie diſtrahitur; item qui licet inadvertenter diſtractus ſit, diſtractioni voluntariam cauſam dedit; & ſi ſit Beneficiatus tenetur ad reſtitutionem fructuum perinde ac ſi Officium non perſolviſſet.

Reſolv. 2. Qui initio orationis attentionem habuit, ſatisfacit præcepto, nec tenetur repetere & reſtituere, ſi involuntarie diſtractus proſecutus eſt orationem; quia virtualiter attendit.

Quæres 17. Quot ſunt cauſæ excuſantes a recitatione Horarum, & reſtitutione?

Reſp. Sunt quatuor. 1. Eſt legitima Papæ diſpenſatio, qui diſpenſare poteſt, cum Officium jure Eccleſiaſtico inſtitutum ſit.

2. Eſt gravis infirmitas (*a*) qualem habere cenſetur qui ſine notabili nocumento, vel incremento morbi, Officium legere non poteſt... in dubio ſtare poteſt conſilio prudentis & periti medici ... ſi medicus dubitet, petenda eſt diſpenſatio Superioris, qui ex uſu ubique recepto diſpenſare poteſt cum ſuis ſubditis in dubio de morali impotentia recitandi; quod videtur neceſſarium ad tollendas perplexitates ... qui autem per ſe non poteſt ſatisfacere, non tenetur per alium, hoc enim non præcipitur ab Eccleſia ... qui autem non poteſt recitare ſolus, ſed poteſt cum ſocio, ad hoc tenetur; nam qui obligatur ad finem, obligatur etiam in uſum mediorum facile comparabilium.

Hinc febris tertiana, vel quartana non excuſat,

(a) Cap. Clericus diſt. 91.

ſat, niſi tota die, aut potiſſima diei parte, duret; ratio eſt quia cenſetur levis cauſa (*b*).

3. Eſt gravis occupatio honeſta & neceſſaria quæ abſque gravi ſui vel proximi detrimento, tum ſpirituali, tum corporali differri non poteſt, ſitque majus bonum, quam Officii recitatio.

Sic: Si Confeſſarius tota die deberet audire Confeſſiones quæ differri non poſſent, vel moribundo neceſſario aſſiſtere, ex benigna intentione Eccleſiæ poſſet a recitatione Horarum excuſari; ſi tamen hoc impedimentum poſſet prævenire, teneretur anticipate Officium recitare; ita omnes.

4. Cauſa eſt impotentia, tum phyſica qualis eſt cæcitas, vel carentia Breviarii; tum moralis, qualis eſt juſtus timor gravis damni, v. g. proditionis inter Hæreticos.

Qui tamen propter prædictam impotentiam non poteſt integrum Officium recitare, tenetur ad partem quam poteſt; unde Innocent. XI. damnavit hanc prop. *Qui non poteſt Matutinum & Laudes recitare, poteſt autem reliquas Horas, ad nihil tenetur.*

QUÆSTIO II.

De Beneficiis.

TOtam materiam de Beneficiis ſeptem comprehendemus articulis.

1. Erit de natura & diviſione Beneficiorum.

2. De variis modis quibus acquiri poteſt Beneficium.

3. De his quibus *Beneficia* debent conferri.

4. De

(b) Eſt communis.

4. De dominio & uſu bonorum Eccleſiaſticorum.

5. De pluralitate Beneficiorum.

6. De obligatione reſidentiæ in loco Beneficii.

7. De ſimonia in acquirendis Beneficiis.

ARTICULUS I.

De natura & diviſione Beneficiorum.

Quæres 1. Quid *ſit Beneficium?* *Reſp.* Eſt jus perpetuum competens Clerico, percipiendi fructus ex bonis Eccleſiaſticis, propter officium ſpirituale, auctoritate Eccleſiæ conſtitutum.

Explicatur definitio: dicitur 1. *jus perpetuum:* quia ex natura ſua eſt tale ut perpetuo duret, & dum uni aufertur, alteri tribuatur; hinc Vicaria & Commenda temporalis, item penſio perpetua, non ſunt Beneficia.

Dicitur 2. *Clerico competens*: Tonſura Clericali inſignito; & per hoc excluduntur a ratione Beneficii bona quæ Laicis propter operam Eccleſiæ præſtitam, v. gr. ad pulſandas campanas, tribuuntur; ſunt enim merum ſtipendium.

Dicitur 3. *Propter Officium ſpirituale:* nam propter ejuſmodi Officium datur Beneficium: unde burſæ collegiales quæ non dantur propter Officium ſpirituale, ſed tanquam eleemoſyna aut ſubſidium, non ſunt Beneficia.

Dicitur 4. *Auctoritate Eccleſiæ conſtitutum:* hoc eſt Papæ, vel Epiſcopi; nam ad illos ſolos pertinet Officia ſpiritualia inſtituere, eiſque proventus annectere . . . hinc Capellaniæ *non collativæ;* ſed a privatis licet in perpetuum dotatæ pro Miſſarum celebratione, non ſunt Be-

neficia, nec conferuntur canonica inſtitutione (gallice *proviſion*) quæ neceſſaria eſt ad conferendas *Capellanias collativas*, per conſequens non obligant ad Horarum recitationem. Tamen Capellani eis in perpetuum proviſi, earum titulo tanquam titulo Patrimonii, aut quaſi Patrimonii poſſunt ordinari, ut docet Garcia de Benefic. part. 1. cap. 2.

Quæres 2. *Quotuplex ſit Beneficium?*

Reſp. Beneficium dividitur 1. in *ſæculare*, quod pro Clericis ſæcularibus; & *regulare*, quod pro Regularibus eſt inſtitutum, nec ſæcularibus dari poteſt niſi in Commendam.

Nota. Omne Beneficium eſt ſæculare niſi aliud probetur ex inſtitutione, vel per poſſeſſionem pacificam quadraginta annorum, quæ legitimam ſtatuit præſcriptionem (*c*).

2. Dividitur in *ſimplex* ſeu *non curatum*, & *duplex* ſeu *curatum*.

Beneficium *ſimplex*, eſt illud quod obligationi divini Officii, non habet annexam curam animarum, nec præeminentiam aut juriſdictionem; talis eſt Capellania, Canonicatus ſimplex, &c.

Beneficium *duplex* eſt illud quod obligationi divini Officii, habet annexam animarum curam, vel præeminentiam. Tales ſunt Epiſcopatus, Parochiatus, Abbatia, Cantoria, &c.

3. Dividitur Beneficium duplex, in Dignitatem, Perſonatum, & Officium.

Dignitas, eſt Beneficium habens annexam præeminentiam, juriſdictionemque Eccleſiaſticam in foro externo; tales ſunt Epiſcopatus, Abbatia, Præpoſitura, Prioratus conventualis, Guardianatus, &c.

Perſo-

(c) Cap. cum de Benef. de præbend. in 6.

Perſonatus, eſt Beneficium habens annexam præeminentiam Eccleſiaſticam abſque juriſdictione, v. gr. Primiceriatus, Lectoratus.

Officium, eſt Beneficium habens adminiſtrationem rerum Eccleſiaſticarum ſine juriſdictione, ut Theſauraria, Cantoria.

4. Dividitur in *titulare & commendatum*.

Titulare, eſt illud quod cum plenitudine juris confertur juxta ejus fundationem.

Commendatum, eſt illud quod ſolius adminiſtrationis aut cuſtodiæ gratia traditur. Si tradatur ad vitam, æquivalet Beneficio in titulum dato.

ARTICULUS II.

De variis modis ſeu titulis Beneficium acquirendi.

Quæres 1. AN *neceſſario requiratur titulus ad acquirendum Beneficium?*

Reſp. Ita neceſſario requiritur titulus, ut qui *mala fide*, abſque titulo invadit Beneficium non ſolum illud amittit, ſed inſuper fit inabilis ad illud poſtea obtinendum, prout definivit Alexander III. (*d*)

Dixi, *mala fide*: ſi enim bona fide abſque titulo legitimo Beneficium obtinuit; poteſt illud retinere in utroque foro (*e*); modo fuerit obtentum.

1. *Abſque ſimoniaco ingreſſu.*

2. Cum titulo colorato, ex *ordinaria collatione aut electione.*

3. Quod Beneficiarius *per triennium pacifice poſſederit.*

4. Quod

(*d*) Cap. ad aures de exceſſibus Prælatorum.
(*e*) Clement. de ſequeſt.

4. Quod aliunde ad illud ipſo jure non fuerit inabilis, v. gr. propter cenſuram aliquam, quam ante Beneficii adeptionem incurrerit. *Ita ſtatuitur regula Cancellariæ de triennali poſſeſſione.*

Quæres 2. *Quot ſunt tituli quibus Beneficia acquiruntur.*

Reſp. Sunt ſeptem: nimirum 1. Collatio libera, 2. Præſentatio & ſubſequa inſtitutio, 3. Electio & ſubſequa confirmatio, 4. Poſtulatio & ſubſequa admiſſio, 5. Reſignatio acceptata in favorem, 6. Permutatio approbata, 7. Surrogatio, de quibus multa quæruntur diſtinctis paragraphis, quibus addemus Appendicem de Penſionibus.

§. I. *De Collatione libera.*

Quæres 1. Quid ſit Collatio libera?

Reſp. Eſt *attributio Beneficii facta a Prælato jure pleno atque independenti a Jure patronatus, Graduatorum, &c.*

Dicitur 1. *Attributio*, id eſt conceſſio Juris in re.

Dicitur 2. *Libera*: ut diſtinguatur ab inſtitutione & confirmatione, quæ ſunt quidem Collationes, ſed non liberæ, cum Prælatus debeat conferre Beneficium præſentato, & electo.

Quæres 2. *Quibus competit Jus collationis Beneficiorum?*

Reſp. 1. Competit cuilibet Epiſcopo in ſua Diœceſi, niſi ex fundatione Beneficii, aut legitima præſcriptione hoc Jus alteri competat v. gr. Capitulo, Decano, Abbati, vel alteri Eccleſiaſtico.

Reſp. 2. Papæ etiam competit per ſe tanquam ſupremo & univerſali omnium Beneficiorum non patronatorum collatori.

Quæ-

Quæres 3. Quot modis Papa confert Beneficia?
Reſp. Quatuor modis;

1. *Jure præventionis*: quando ſcilicet alicui confert gratiam expectativam ad primum Beneficium non patronatum, vacaturum (*f*).

2. *Jure reſervationis*: quando ſcilicet aliqua Beneficia reſervat in favorem aliquorum; talia ſunt Beneficia reſervata in favorem Graduatorum, qui in Gallia, vi concordati inter Leonem X. & Franciſcum I. habent jus obtinendi quælibet Beneficia non patronata vacantia quatuor anni menſibus, nempe *Januario*, *Aprili*, *Julio*, & *Octobri*.

3. *Jure concurſus*: quatenus ſcilicet Papa cum quolibet alio Collatore concurrere poteſt, ſi velit; neceſſe tamen eſt ut in hoc caſu conferat Beneficium ante Ordinarium; alioquin collatio Ordinarii erit valida (*g*). Ubi nota, quod Papa nunquam vel raro utatur jure præventionis, & concurſus, ut vitentur confuſiones, & lites, quæ inde oriri poſſunt. Verum ſibi in multis Eccleſiis certos reſervat in anno menſes, reliquis Epiſcopo, vel Patrono relictis.

4. *Jure devoluti*: quando ſcilicet quis a ſummo Pontifice impetrat ſibi Beneficium transferri ob poſſidentis Canonicam inhabilitatem; v. gr. quando ob ſimoniam confidentiæ, vel negligentiam Collatoris, jus devolvitur ad Papam; idem jus devolvitur ad Epiſcopum quando inferiores Collatores ſunt negligentes.

§. II.

(*f*) Cap. dudum de præbend. in 6.
(*g*) Argumento capitis ſi eo tempore de elect. in 6.

§. II. *De Præſentatione & ſubſequa inſtitutione.*

Quæres 1. Quid eſt præſentatio?

Reſp. Eſt *exhibitio perſonæ idoneæ a Patrono facta Prælato, ut ipſi Beneficium vacans conferat per inſtitutionem* ... Patronus enim præſentato tantum Jus ad rem confert. Jus autem in re, & ipſa collatio Beneficii per inſtitutionem datur.

Quæres 2. *Quid eſt Jus patronatus & quotuplex?*

Reſp. 1. Eſt poteſtas præſentandi Clericum ad Beneficium vacans, ſive per mortem, ſive per reſignationem.

Reſp. 2. Duplex eſt; nempe Jus patronatus Eccleſiaſtici, & Jus patronatus Laici.

Jus patronatus Eccleſiaſtici, eſt illud *quod a perſona Eccleſiaſtica de bonis Eccleſiæ fundatum eſt*. Unde ſolis Eccleſiaſticis competit.

Jus patronatus Laici, eſt illud *quod a Laico, vel Clerico de bonis patrimonialibus eſt fundatum*. Unde Laico vel Clerico competit.

Quæres 3. *Quid habent commune Beneficia tum Eccleſiaſtici tum Laici patronatus?*

Reſp. ſequentia: 1. Quod nullus Patronus ſeipſum præſentare poſſit (*h*), poteſt tamen filium ſi idoneus ſit; Epiſcopus tamen poſſet ipſi motu proprio conferre Beneficium, modo ipſe conſentiat (*i*) ... 2. Quod ſi duo ejuſdem Beneficii Patroni, de præſentatione inter ſe non conveniant, Epiſcopus cuilibet voluerit e duobus nominatis illud conferre poſſit (*k*).

Quæ-

(h) Cap. per noſtras de Jure patron. (i) Ibidem.
(k) Ita Layman, Leſſius & alii commun.

Quæres 4. *Quid habeant ſingulare Beneficia Patronatus utriuſque?*

Reſp. ſequentia: 1. Quod Patrono laico ad præſentationem concedantur tantum quatuor menſes à die vacationis Beneficii: ſex vero Patrono Eccleſiaſtico; ſi intra id tempus Patronus non præſentaverit, Epiſcopus pleno jure cuilibet illud conferre poteſt (*l*).

2. Si Patronus laicus duos ſucceſſive præſentet ante inſtitutionem, tunc poteſt Epiſcopus alterutrum pro arbitrio inſtituere; ſi Patronus ſit Eccleſiaſticus, tunc prior tempore, potior eſt jure (*m*).

3. Patronus Eccleſiaſticus variare non poteſt, unde ſi indignum nominavit, jure ſuo pro hac vice excidit, & Collator Beneficium pleno jure conferre poteſt cuilibet digno; e contra Patronus laicus variare poteſt, unde ſi præſentaverit indignum, poteſt & jubetur alterum dignum præſentare (*n*).

4. Beneficium patronatus Laici, reſignari, aut permutari non poteſt, nec penſione gravari abſque Patroni conſenſu; bene quidem Beneficium Patronatus Eccleſiaſtici (*o*).

5. Quod Beneficium laici Patronatus non ſit obnoxium præventioni Papæ, nec juri indultariorum, aut Graduatorum, aut gratiarum expectativarum; bene quidem Beneficium Patronatus Eccleſiaſtici.

Nota. Ad præſentationem accedit nominatio, qua Principes, ex indulto Summi Pontificis, nominant promovendos ad Prælaturas, vel dignita-

(*l*) Cap. 3. de Jure patronatus.
(*m*) Cap. cum autem de Jure patron.
(*n*) Gloſſa in cap. cum vos; de Offic. Ordin. citans caput cum in cunctis de electis.
(*o*) Ita gloſ. in Clement. unicam de rerum permut.

gnitates Eccleſiaſticas in terris ſibi ſubjectis: Item & univerſitates ad quædam beneficia vacantia, vel vacatura, de quibus vide Garciam, Rebuffum, &c.

§. III. *De Electione & ſubſequa Confirmatione.*

Quæres 1. Quid eſt *Electio?*

Reſp. Eſt *perſona eligibilis præ aliis aſſumptio ad Beneficium vacans*. Per eam acquiritur jus ad Beneficium, nam jus in Beneficio obtinetur ſola confirmatione, quam electus, ſecluſo impedimento intra tres menſes a notitia electionis acceptatæ, petere tenetur, alias electio eſt irrita (*p*). Eſt autem,

Confirmatio, *conceſſio juris in Beneficio facta a Superiore ei qui electus eſt.*

Quæres 2. *Quotuplici modo fieri poteſt Electio?*

Reſp. Triplici. 1. Per ſcrutinium, cum quilibet eligentium ſuffragium ſuum ſecreto tradit. 2. Per compromiſſum, cum eligendi poteſtas in unum, vel plures, communi electorum conſenſu, transfertur. 3. Per inſpirationem, cum electores ſubito quodam motu in unum communiter conſentiunt (*q*).

Quæres 3. *Quot requiruntur ad validam electionem?*

Reſp. Quatuor. 1. Ut omnes qui jus eligendi habent, rite vocentur: non obſtat tamen ſi aliquis vocatus noluerit, vel non potuerit venire (*r*).

2. Ut intra trimeſtre a die vacationis Beneficii

(p) Cap. 6. de elect. in 6.
(q) Ita Concil. Later 4. cap. 24.
(r) Cap. 28. de electione.

ficii fiat electio, niſi adſit legitimum impedimentum (*ſ*).

3. Ut Electores ſint ſaltem Subdiaconi ſi agatur de electione virorum, niſi ſpeciali privilegio aliud conceſſum ſit (*t*).

4. Ut electorum pars major conſentiat (*u*).

§. IV. *De Poſtulatione & ſubſequa Admiſſione.*

Quæres. QUid eſt Poſtulatio?

Reſp. Eſt *obſecratio ab Electoribus facta Superiori, ut ad Beneficium vacans admittere velit aliquem qui alias eligi non poterat ob impedimentum Canonicum.* Sic illegitimus, bigamus, junior, &c. poſtulari quidem poteſt, ſed non eligi (*x*).

Nota. Nullum jus dat Poſtulatio ante admiſſionem & Confirmationem.

§. V. *De Reſignatione.*

Quæres 1. QUid ſit Reſignatio?

Reſp. Eſt *ſpontanea ſui Beneficii dimiſſio facta coram legitimo Superiore eam acceptante.*

Dicitur 1. *Spontanea:* hoc eſt, nec metu injuſto, nec vi, nec dolo extorta, alioqui eſt nulla, vel certe annullanda (*y*).

Dicitur 2. *Coram legitimo Superiore:* ſcilicet Papa, vel altero Collatore ordinario.

Dicitur 3. *Eam acceptante:* ſi enim non admit-

(ſ) Cap. 1. de electione.
(t) Concil. Trident. ſeſſ. 22. cap 4.
(u) Concil. Later. 4. cap. 24.
(x) Cap. cum cunctis de electione.
(y) Cap. ult. de renunt. & Clem. 2. de pœnis.

mittantur a Superiore, reſignans non perdit jus ſuum (z).

Quares 2. Quotuplex ſit Reſignatio?

Reſp. Duplex, nempe ſimplex & conditionata. *Simplex* eſt *ea quæ ſit ſine conditione & pacto* (a).

Conditionata eſt *ea quæ ſit cum penſionis reſervatione; vel ea conditione ut perſonæ deſignatæ conferatur Beneficium*, & dicitur Reſignatio *in favorem*.

Quares 3. Quodnam diſcrimen eſt inter ſimplicem & conditionatam Reſignationem?

Reſp. Diſcrimen eſt 1. Quod ſimplex ab Ordinario Collatore admitti poſſit; conditionata vero a ſolo Papa, cum in ea verſetur ſimonia quam Ordinarius purgare non poteſt (b).

2. Quod in reſignatione ſimplici Ordinarius poſſit conferre Beneficium cui libuerit, poteſt tamen ſic Reſignans, ſine ſimoniæ labe, rogare Ordinarium ut conferat tali (c); verum nec tenetur Ordinarius ei conferre pro quo rogatum eſt (d).

Econtra in Reſignatione conditionata, Papa debet conferre Beneficium illi, in cujus favorem facta eſt, alioqui proviſio erit nulla (e), quia fieret ſine Beneficii vacatione.

3. Quod ſimpliciter Reſignans omni jure Beneficii ſpolietur; econtra Reſignans conditionate poſſeſſionem retinet donec impleta ſit conditio, ratione illius clauſulæ *non aliter nec alias*: unde ſi Reſignatarius non acceptet, Reſignans remanebit in ſuo Beneficio.

Præ-

(z) Cap. ultim. de renuntiatione.
(a) Cap. tua nos, de Simonia.
(b) Cap. ex parte, de Officio delegat.
(c) Cap. tua nos, de Simonia.
(d) Cap. eodem. (e) Cap. de rer. permut.

Præterea ut Reſignatio in favorem ſit valida, requiritur

1. Ut Reſignans *in infirmitate* ſupervivat viginti dies poſt Reſignationem; alioquin cenſetur Beneficium vacare per obitum, non per Reſignationem, & proinde omnis collatio ex vi talis Reſignationis, facta eſt irrita (*f*).

2. Ut Reſignatio intra ſex menſes, a die ſupplicationis datæ, & non a die præſtiti conſenſus (*g*) computandos, publicetur in loco Beneficii, ſi reſignatio fiat in Curia Romana; intra menſem vero ſi fiat extra curiam: alioquin ſi contingat reſignantem mori antequam reſignatarius cœperit poſſeſſionem, Beneficium cenſebitur vacare per obitum & collatio facta reſolvetur; ita habet regula Cancellariæ quam Rebuffus (*h*) explicat, & aſſerit hanc regulam eſſe receptam & publicatam tanquam Legem Regni Franciæ (*i*).

3. Requiritur conſenſus Patroni ſi Beneficium ſit Patronatus laici.

§. VI. *De Permutatione.*

Quæres 1. Quid ſit permutatio? *Reſp.* Eſt *Beneficii ad aliud Beneficium facta mutua præſtatio*, ab Ordinario admiſſa.

Quæres 2. Quænam requirantur ad validitatem permutationis?

Reſp. 1. Eadem quæ requiruntur ad reſignationem *in favorem*.

Reſp. 2.

(f) Ita expreſſe habet reg. Cancellariæ de infirmis.
(g) ut declaravit Paul. III. anno 1540.
(h) Rebuffus, §. Reg. de publicandis.
(i) Fuit recepta & in Curia Parlamenti regiſtrata an. 1493. die 21. Auguſti.

Reſp. 2. Sequentia inſuper requiruntur. 1. Si compermutanda Beneficia in diverſis Diœceſibus ſita ſint, requiritur auctoritas utriuſque Epiſcopi.

2. Requiritur ut ſpiritualia cum ſpiritualibus permutentur, & jus in re cum jure in re, nec enim valet permutatio nominationis ad Beneficium, cum Beneficio (*k*).

3. Non poteſt fieri permutatio cum jure ſpirituali alterius generis: unde non poſſunt permutare decimas, vel jus patronatus cum Beneficio (*l*).

Quæres 3. *Quid ſit regreſſus?*

Reſp. Eſt jus reſumendi Beneficium reſignatum aut permutatum, etiam poſt admiſſam a Prælato reſignationem aut permutationem.

Quæres 4. *An regreſſus ſit licitus?*

Reſp. Licet jus regreſſus ſacris Canonibus (*m*) a Concil. Trident. (*n*) confirmatis, ſit contrarium, vim tamen & robur habet in Gallia in ſequentibus caſibus.

1. Si quis in gravi infirmitate conſtitutus reſignavit, datur ei regreſſus poſt recuperatam valetudinem ſine nova collatione (*o*): multa arreſta huic juri conformia refert D. Brillon (*p*).

2. Si mutua permutatione facta, Beneficium deprehendatur litigioſum, qui illud reſignavit, debet litem proſequi, & ſi evictum fuerit, alter redibit ad ſuum, ſine nova proviſione (*q*); non

(k) Cap. final. de rerum permut.
(l) Ita Rebuff. in cap. fin. ſupra.
(m) Alex. III. cap. ex tranſmiſſa de renuntiatione. Clem. III. cap. ſuper, & cap. in præſentia eod. tit.
(n) Trident. ſeſſ. 25. cap. 7. de reform.
(o) Ita Bonif. VIII. in cap. ſi Beneficia de præb. in 6. Ita ſtatuitur edicto ann. 1638. art. 20.
(p) D. Brillon. V. Regrès n. 24 26. &c.
(q) Bonif. VIII. cap. ſi Beneficia de præb. in 6.

non tamen citra Judicis Regii (ut in aliis caſibus) declarationem.

3. Si propter criminis capitalis accuſationem cujus ſucceſſus erat incertus, reſignavit Beneficium, illud repetendi jus habet, poſtquam evaſit condemnationis ſententiam (*r*).

4. Conceditur regreſſus, ſi contingat unum ex permutatis Beneficiis, vel nova penſione onerari, vel etiam veteri penſione, modo permutans quando permutavit, id ignoraverit (*ſ*).

5. Si reſignatarius conventam & a Papa approbatam penſionem, non ſolvat; ut probat Pontas (*t*).

6. Datur regreſſus ſi in permutatione, aut reſignatione interceſſit vis, metus, fraus, dolus, &c. quia *fraus & dolus nulli patrocinari debent*, ut ait Alexander III.

§. VII. *De ſubrogatione.*

Quæres 1. QUid ſit ſubrogatio?

Reſp. Eſt *unius vocatio in jus & locum alterius* ... ſolummodo locum habet inter duos de Beneficio litigantes, quorum ſi unus lite pendente e vivis excedat, ſuperſtes in jus & locum ipſius ſufficitur. Quod ideo ſtatutum eſt, ut lites inter Clericos tandem finiantur.

Quæres 2. *Quomodo obtinetur ſubrogatio?*

Reſp. Juxta jus novum a Ludovico XIV. inſtitutum obtinetur per ſolam ſimplicem petitionem factam Judici, cum atteſtatione exhibita de obitu collitigantis.

Quæ-

(r) Pontas V. Regrès.

(ſ) Ita judicavit Senatus Pariſ. arreſto ann. 1565. die 7. Decembr. relato a Charondas.

(t) Pontas V. Regrès, citans Mendoſium, Azorium, Cabaſſut.

Quæres 3. Quale eſt jus acquiſitum per ſubrogationem?

Reſp. Eſt ita firmum ut licet mortuus colligitans jus ſuum tertio conceſſiſſet, & poſt mortem ejus, iſte tertius Beneficium impetraſſet, proviſio iſtius tertii, ipſo jure irrita foret.

APPENDIX.

De Penſionibus.

Quæres 1. Quid ſit penſio clericalis?

Reſp. Eſt *jus percipiendi fructus ex alterius Beneficio*. Quo jure utpote juri communi contrario nullus uti poteſt abſque Papæ auctoritate & inſtitutione (*u*).

Quæres 2. In quibus caſibus creari poſſunt penſiones?

Reſp. In tribus: 1. Ut tollatur Beneficiorum magna inæqualitas in permutatione facienda.

2. Ut lis inter duos de Beneficio collitigantes componatur.

3. Ut indigenti Sacerdoti qui Beneficio inſervivit, ſubveniatur; ita fuit ſtatutum in Comitiis generalibus Cleri Gallicani (*x*), & edictis Ludovici XIII. (*y*) & Ludovici XIV. (*z*)

Quæres 3. Quot requiruntur conditiones ut penſio licite obtineatur?

Reſp. Quatuor: 1. Ut Penſionarius egeat, nec aliunde ad ſuam honeſtam ſuſtentationem, neceſſaria habere poſſit (*a*).

2. Quod

(u) Ita definivit Concil. Rothomag. tit. de Epiſcop. Officiis, num. 20.

(x) Anno 1598. (y) Anno 1629.

(z) Anno 1671.

(a) Pontas, v. Penſion cap. 4.

2. Quod ſi agatur de Beneficio quod reſidentiam poſtulat, Penſionarius per quindecim annos ipſi inſervierit, ipſique propter gravem infirmitatem amplius inſervire non poſſit. Ita habet edictum Ludovici XIV. ſupra citatum; niſi aliud æquitas poſtulet.

3. Quod penſio tertiam partem fructuum non excedat (*b*), unde Papa admittens reſignationem cum penſione, ſemper apponit hanc conditionem: *modo tertiam partem fructuum non excedat; alias præſens gratia nulla ſit eo ipſo*. Quamvis Papa ob juſtam cauſam poſſit majorem conſtituere.

4. Quod Titulario ſuperſint ad victum & veſtitum moderatum ſufficientia (*c*).

ARTICULUS III.

De his quibus Beneficia debent conferri.

Quæres 1. Q*Uinam ſunt incapaces Beneficii poſſidendi?*

Reſp. Sequentes ita ſunt incapaces, ut eorum electio, nominatio, collatio, ſit ipſo jure nulla & irrita.

1. *Illegitimi*, ob irregularitatem a qua ſolus Papa diſpenſare poteſt ad Ordines majores, Beneficia cum cura, & alia quæ requirunt ordinem ſacrum, (qualia ſunt Canonicatus poſt Trident.) Epiſcopus vero non niſi ad Tonſuram, minores Ordines & Beneficium ſimplex (*d*).

2. Qui

(b) Ita docent Sylvius, v. Beneficium. Tolet. inſtruct. Sacerd. l. 5. cap. 83. Sotus, l. 9. de Jure & Juſt. q. 7. art. 2.
(c) Cap. de Monachis, & cap. cum cauſam de Præbendis.
(d) Ita ſtatuitur cap. 1. de filiis Presbyt.

2. Qui non receperunt primam Tonſuram (*e*).

3. Qui non habet Ordinem ſacrum, quod Beneficium ex ſua inſtitutione requirit (*f*); ex conſuetudine tamen ſatis eſt, ſi intra annum ſuſcipiatur is ordo, ſed non debet ultra differri (*g*); quod ſi ultra differat nominatus, niſi juſto impedimento detentus fuerit, Beneficio illo privatur ipſo facto (*h*).

Qui vero acceptat Parochiam ſine animo recipiendi Sacerdotium intra annum peccat mortaliter, & tenetur reſtituere fructus, etiam ante omnem ſententiam, niſi mutata voluntate illud recipiat (*i*);

4. Qui non habet ætatem idoneam (*k*). Hæc autem varia eſt pro varietate Beneficiorum. Nam;

Ad Epiſcopatum requiruntur 30. anni (*l*). In Gallia ſufficit annus 27. inchoatus (*m*).

Ad Abbatias, dignitates cum cura, & Parochias annus 25. inchoatus (*n*).

Ad dignitates ſine cura ſufficit annus vigeſimus ſecundus completus (*o*)

Ad Beneficia ſimplicia, ut ſunt Capellaniæ, annus 14. inchoatus (*p*)

Ad Canonicatum Eccleſiæ Cathedralis jure novo Trid. requiritur annus vigeſimus primus, quia annexum habet Subdiaconatum; ex conſuetudine tamen datur habenti tantum annos 14.

5. Qui

(e) Cap. 6. de tranſact.
(f) Cap. 22. de elect. in 6.
(g) Ex Clement. 2. de ætate & Trid. ſeſſ. 22. cap. 4.
(h) Cap. 35. de elect. in 6. (i) Ibidem.
(k) Cap. 7. de elect. (l) Cap. cit.
(m) Concord. Inter Leonem X. & Franc. I.
(n) Cap. 7. de elect. & Trid. ſeſſ. 24. cap. 12.
(o) Trident. ibidem.
(p) Trident. ſeſſ. 23. cap. 6.

5. Qui eſt conjugatus (*q*); ſi Clericus minorum Ordinum habens Beneficium, contrahat matrimonium, ipſo jure illud amittit (*r*), quia ſuſcipit ſtatum incompatibilem. Si ſit Clericus Sacrorum Ordinum non amittit ipſo facto Beneficium (*ſ*) quia matrimonium eſt irritum; ſed eo eſt privandus (*t*).

6. Qui eſt aliqua cenſura, vel irregularitate irretitus (*u*).

Quæres 2. Quodnam eſt peccatum conferre Beneficium indigno?

Nota: Indignus eſt *is qui ad Officium debite præſtandum, eſt ineptus ratione pravæ vitæ, vel putatur non futurus utilis Eccleſiæ, nec ſatisfacturus Officio.*

Reſp. Eſt mortale quodvis Beneficium, etiam ſimplex, conferre indigno, eumve præſentare, aut eligere.

Ratio eſt quia *Beneficium datur propter Officium:* ergo qui ineptus eſt ad Officium præſtandum, arcendus eſt a Beneficio. Unde Conc. generale IV. *præcipit* (Collatoribus & Patronis ſub pœna ſuſpenſionis a conferendis Beneficiis) *ut prætermiſſis indignis idoneos aſſumant, qui Deo & Eccleſiis velint & valeant gratum impendere famulatum* (*x*)

Quæres 3. Utrum ad quodlibet Beneficium, ſimplex aut duplex, curatum, vel non curatum, digniores ſub mortali ſint promovendi, prætermiſſis minus dignis?

Reſp.

(q) Cap. 1. 2. & 8. de Cleric. conjug.
(r) Cap. 2 eodem titul.
(ſ) Cap. 1. eodem titul.
(t) Ibidem & gloſſa communiter recepta.
(u) Cap. 7. de Clerico excommun.
Cap. 8. de ætate.
Cap. 18. de ſentent. excomm. in 6.
(x) Refertur cap. grave de præb.

Reſp. affirm. Et prob. quoad Beneficia curata.

1. Ex Concil. Trident. (*y*) hortante omnes Collatores, Patronos, Electores, *ut in primis meminerit eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, niſi quos digniores & Eccleſiæ magis utiles ipſi judicaverint, præfici diligenter curaverint.*

Nec refert quod Conc. ibi loquatur tantum de Epiſcopatibus; idem quippe ſtatuit cap. 18. de Parochiis, præcipiens ut Parochiæ dentur dignioribus, & dicit Patronum teneri digniorem ad eas præſentare.

Nec comparativum *digniores* quo utitur Trid. *pro poſitivo* ſumitur, cum hæc inſulſa interpretatio rejecta ſit ab Innoc. XI. (*z*).

Prob. 2. In re gravi fidem debitam violare & accipere perſonas (*a*) eſt peccatum mortale; atqui qui eligunt minus dignos, relictis dignioribus; fidem quam Eccleſiæ debent violant, & accipiunt perſonas in re gravi; ergo.

Prob. quoad Beneficia non curata.

1. Ex ſancto Thoma & ſancto Antonino, a quorum doctrina recedere in moralibus omnino periculoſum eſt.

Sanctus Thomas de omnibus Beneficiis ſermonem faciens, ait: *Quantum ad conſcientiam eligentis, neceſſe eſt eligere meliorem, vel ſimpliciter, vel in comparatione ad bonum commune* (*b*).

Divus Antoninus differens de puero cui ſimplex Beneficium fuit collatum, ait: *Jure divino illicitum eſt dare talia Beneficia talibus, niſi quando alii non inveniuntur; quia contra ju-*

ſtitiam

(y) Seſſ. 24. cap. 1. de reform.
(z) In damnat. prop. 47.
(a) Jacobi 2. V. 9.
(b) 2. 2. quæſt. 63. art. 2. ad 3.

ſtitiam diſtributivam eſt, ſi detur minus digno... unde contempto meliore, ſanctiore, juſtiore, dare alteri eſt grave peccatum (*c*).

Prob. 2. ratione: Tum quia agere contra mentem Fundatorum eſt peccatum mortale; atqui qui eligit minus dignum relictò digniori, agit contra mentem Fundatorum, cum eorum intentio ſit ut Beneficia dignioribus conferantur; ergo. Tum quia committitur acceptio perſonarum in Beneficiis ſi non dentur dignioribus, ut ſupra dictum eſt.

Quæres 4. Utrum prætermiſſis dignioribus liceat interdum conferre Beneficium ſimplex dignis?

Reſp. In quibuſdam eventibus licitum eſſe; juxta mentem interpretativam Fundatorum.

1. Cum id poſtulat charitas, ut ſi Clericus non poſſit inopia levari, niſi per Beneficium ſimplex.

2. Cum id poſtulat majus bonum Eccleſiæ, v. gr. ut digniores reſerventur pro Beneficiis curatis; vel ut Paſtor minus idoneus a cura animarum amoveatur.

3. Cum Patronus præſentat dignum, huic debet conferri, etſi ſint alii magis idonei (*d*).

ARTICULUS IV.

De Bonorum Eccleſiaſticorum uſu & dominio.

Nota. Beneficiarios ſæculares tria genera bonorum habere poſſe, nimirum *patrimonialia*, *quaſi patrimonialia*, & *mere Eccleſiaſtica*.

Patrimonialia: Sunt ea quæ Clericis obveniunt

(c) D. Antorin. 3. p. tit. 15. cap. 1. §. 3.
(d) Cauſa 16. q. 7. cap. Monaſterium.

niunt ex donatione, Patris ſucceſſione, propria induſtria, vel quovis alio titulo civili.

Quaſi patrimonialia: Sunt ea quæ Clericis obveniunt, non tamquam fructus Beneficiorum, ſed ut ſtipendia quædam pro functionibus Eccleſiaſticis, v. gr. pro cantu, & celebratione Miſſarum, &c.

Mere Eccleſiaſtica: Sunt ea quæ Clericis obveniunt ex puro titulo Beneficii.

Certum eſt 1. Eccleſiaſticos poſſe pro libitu diſponere de bonis patrimonialibus, & quaſi patrimonialibus; cum *patrimonialia* Eccleſiam non reſpiciant: *quaſi patrimonialia* autem ſint ſtipendia pro labore, ac proinde eorum habeant plenum ac perfectum dominium non ſecus ac ſæculares.

Certum eſt 2. Beneficiarios ex patrimonio divites, de Beneficiorum ſuorum fructibus licite vivere poſſe, quod probatur auctoritate & ratione Apoſtoli dicentis (e): *Quis militat ſuis ſtipendiis unquam! . . . . quis paſcit gregem, & de lacte gregis non edit? . . . neſcitis quoniam qui in Sacrario operantur, quæ de Sacrario ſunt, edunt, ita & Dominus ordinavit iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere.*

Certum eſt 3. Ex unanimi conſenſu Patrum, ac Theologorum tum veterum tum recentiorum, fructus Beneficiorum poſt honeſtam ſuſtentationem ſuperfluos, in pios uſus expendendos eſſe graviſſimeque peccare eos qui bona Eccleſiaſtica in uſus prophanos dilapidant, aut parentibus ſuis & amicis affectu carnali diſtribuunt. Sed quænam ſit tam ſtricta obligatio, *an charitatis?* an etiam *juſtitiæ?* ita ut Benefi-

(e) 1. Cor. 9. verſ. 7.

neficiarii bonorum Eccleſiaſticorum non ſint Domini; ſed ſimpliciter œconomi & adminiſtratores, controverſia eſt inter recentiores Theologos, quæ ut ſolvatur:

Dico cum venerabili antiquitate, Beneficiarii non ſunt Domini ſuorum Beneficiorum redituum, ſed ſimplices Adminiſtratores, tenenturque ad reſtitutionem ſi eos in uſus ſuperfluos, & prophanos impenderint.

Nota. Hanc prop. quam fuſe probant Theologi, breviori calamo expendemus cum *parum referat*, ut ait Bellarminus (*f*), *utrùm* Beneficiarii qui in uſus prophanos conſumunt fructus Beneficiorum ſuorum, *damnentur ad inferos quia peccaverunt contra juſtitiam, an quia contra charitatem;* conſtat enim, ait Habert (*g*): Eos in Deum eſſe ſacrilegos, obnoxioſque damnationis æternæ, niſi pœnitentiam egerint, & Deo ſatisfecerint; *quam vero ſatisfactionem exhibere poſſunt ? niſi tantundem ex patrimonialibus in pios uſus impendant, quantum ex Eccleſiaſticis in prophanos abuſi ſunt.* Itaque

Prob. unico ſyllogiſmo. Illa doctrina veriſſima, & admodum certa cenſeri debet quam tradunt Canones Eccleſiæ & ſancti Patres, quamque docent communiter Theologi: atqui doctrinam hanc tradunt Canones Eccleſiæ & ſancti Patres, eamque docent communiter Theologi, exceptis quibuſdam inter recentiores; ergo.

Prob. 1. *pars min.* 1. Ex Alexandro III. definiente (*h*), *Epiſcopus & quilibet Prælatus rerum Eccleſiaſticarum Procurator eſt, non Dominus.*

2. Ex. Concil. Aquenſ. (*i*) *Commendatarii non*

(*f*) Bellarm. admonitione ad nepotem controverſ. ult.
(*g*) Habert, de jure & juſtit. part. 1. cap. 21.
(*h*) Cap. Fraternitatem de donationibus.
(*i*) Concil. Aquenſe ann. 1585 tit. de Monaſt.

non exiſtiment ſibi mandatum Monaſterii regimen ad luxum & prodigalitatem, aut ad augendam rem ſuam, & conſanguineorum familiam, ſed ad piam & juſtam alienarum rerum diſpenſationem, & quarum non habent proprietatem (*k*).

Prob. 2. pars min. ex Patribus.

1. Ex Divo Bernardo (*l*) dicente: *Si privatim quæ nobis ſufficiant, poſſidemus, non ſunt illa noſtra: ſed pauperum quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis uſurpatione damnabili, vindicamus.*

2. Ex Divo Thoma quem ad ſe trahere nituntur adverſarii (*m*): *Bonorum vero Eccleſiaſticorum Clerici non ſunt veri Domini, ſed diſpenſatores.*

3. Sanctus Raymundus dicit (*n*): *Tales Clericos qui conſanguineis conferunt Bona Eccleſiaſtica pauperibus debita, eſſe raptores, & per conſequens teneri ad reſtitutionem omnium* (*o*).

Prob. 3. pars min. de Theologis: Ex teſtimonio Joannis majoris (*p*), qui aſſerit nullum ſe ſcire qui ante ipſius ætatem contratrium docuerit.

Adverſarii duo reſpondent. 1. Sacros Canones & Patres locutos fuiſſe de bonis Eccleſiæ immobilibus. 2. Cum loquuntur de bonis Eccleſiæ mobilibus, intelligendos eſſe de Bonis Eccleſiaſticis ante erectionem Beneficiorum quæ accidit octavo vel nono ſæculo; tunc enim, ajunt, erat obligatio juſtitiæ impendendi ſuperflua

(k) Similia habent Concil. Nicæn. II. can. 12. Rhedon. ann. 1273. can. 1. Rothomag. Burdig. Conc. generale 8. cap. 15. &c.
(l) D. Bern. epiſt. 50. ad Bonifacium.
(m) D. Thom. quodl. 6. art. 12. in corp.
(n) S. Raymund. l. 2. tit. 5. de rapt. & præd. §. 6.
(o) Similiter loquuntur omnes alii Patres.
(p) Joann. maj. in 4. diſt. 22. q. 6.

ſlua in uſus pios; ſed poſtea Eccleſia inſtituendo Beneficia dominium Bonorum Eccleſiaſticorum abſolutum & liberum tranſtulit in beneficiario, cum ſola obligatione charitatis, vel religionis impendendi ſuperflua in uſus pios.

Reſp. ad 1. *neg.* Nam aperte loquuntur de bonis quæ ad ſuſtentandos Miniſtros Eccleſiæ, & alendos pauperes impendi debent; conſtat autem nunquam Miniſtris licuiſſe bona immobilia conſumere in ſuos, vel pauperum uſus.

Reſp. ad ſecundum 1. Non conſtat hanc diviſionem, etſi fuerit præcepta, factam fuiſſe; imo hoc ſuadet non eſſe factam quod nihil pauperibus conceſſum videamus; quod ſi hoſpitalia alicubi erecta fuerint, non ex reditibus Eccleſiaſticis fuerunt dotata, ſed ex liberalitate fidelium, ut patet ex eorum fundatione.

Reſp. ad ſecundum. Et ſi facta fuerit iſta diviſio, bona Eccleſiæ non amiſerunt per illam, naturam boni Eccleſiaſtici, ergo ſemper remanet obligatio juſtitiæ partem ſuperfluam impendendi in pios uſus.

Objicies 1. Concil. Trident. (*q*) ſtatuit Beneficiarios munus ſuum non implentes, *fructus ſuos* non facere; ergo dum ipſum rite obeunt, *fructus ſuos* faciunt & horum acquirunt dominium.

Reſp. diſt. conſeq. Acquirunt dominium abſolutum & liberum, *nego conſeq.* dominium reſtrictum & gravatum onere juſtitiæ impendendi ſuperflua in pios uſus, *conc. conſeq.*

Itaque Beneficiarii poſſunt dici habere dominium fructuum Beneficii, ſed gravatum onere juſtitiæ ſupradicto; ſicut hæres habet dominium hæreditatis, ſed vinculatum onere ſolvendi debita defuncti.

Inſt. 1.

(q) Seſſ. 24. c. 12. de reform.

Inſt. 1. Clerici habent dominium abſolutum partis Bonorum; quæ neceſſaria eſt ad ſuam ſuſtentationem, ergo & Bonorum ſuperfluorum.

Reſp. nego conſeq. Diſparitas eſt quod Bona ad congruam Clerici ſuſtentationem neceſſaria, ei data ſint abſolute, cum ſolo onere recte fungendi Officio ſpirituali, quo ſi non fungatur, nec illam partem facit ſuam; ut bona ſuperflua data ſunt non abſolute, ſed cum onere juſtitiæ, & pacto ſaltem implicito, ut ea in pios uſus impenderentur.

Inſt. 2. Eccleſiaſtici de bonis ſuis omnibus teſtantur non contradicente Eccleſia, & dum ab inteſtato moriuntur, parentes eorum in omnibus eorum bonis etiam ab Eccleſia perceptis, legitime ſuccedunt; ergo ſunt veri Domini iſtorum bonorum.

Reſp. nego conſeq. Eccleſia enim non permittit hunc abuſum; cum illum damnet, *cap. relatum de teſtamentis*; ſed illum tolerat ad vitandas perturbationes & multas lites quæ ob difficultatem diſcernendi ſuperflua illa ab aliis bonis, neceſſario orirentur.

Reſolv. 1. Ex dictis, Laicos qui ſive *teſtamento*, ſive *ab inteſtato*, ſuccedunt bonis provenientibus ex Beneficiis, vel qui alias dono acceperunt, niſi ſint pauperes, teneri in conſcientia ad illa reſtituenda pauperibus vel aliis piis cauſis; nam *nemo poteſt plus juris transferre in alium, quam ſibi competere dignoſcatur* (r).

Reſolv. 2. Qui alea lucrati ſunt aliquid notabile ex bonis illis ſuperfluis tenentur *rem* *pau-*

(r) Reg. 79. juris in 6.

pauperum male partam reſtituere, ſtatuit Conc. Rhemenſe (*ſ*).

Quæres : Quid intelligitur per congruam ſuſtentationem?

Reſp. Per congruam ſuſtentationem intelligitur, quidquid neceſſarium eſt ad victum, veſtitum, & famulatum beneficiarii; ad hoſpitalitatem exercendam; ad remunerandam fidelitatem ſuorum domeſticorum ; ad fovendam per modeſta convivia, & munuſcula, amicitiam amicorum, vicinorum & benefactorum; quæ omnia æſtimari debent judicio prudenti, ſecundum cujuſque ſtatum, officium, dignitatem, & qualitatem Beneficii.

ARTICULUS V.

De Beneficiorum pluralitate.

Nota. Beneficia alia dicuntur *compatibilia* alia *incompatibilia.*

Beneficia *compatibilia*, ſunt ea quæ perſonalem reſidentiam non exigunt, nec idem Officium eodem tempore perſolvendum.

Incompatibilia ſunt duplicis generis;

Incompatibilia *primi generis* ſunt ea *quorum unum ipſo facto, abſque ulteriori ſententia excludit alterum;* ut ſunt duo beneficia curata, duæ dignitates, duo perſonatus, duo officia (*t*); item præbendæ uniformes ſub eodem tecto ; v. gr. duo Canonicatus, duæ Capellaniæ concurrentes ad eandem functionem in eadem Eccleſia (*u*).

Incom-

(ſ) Concil. Rhem. ann. 1583.
(t) Extrav. execrabilis de præbendis.
(u) Cap. Litteras de conceſſione præbend.

Incompatibilia *ſecundi generis :* ſunt ea *quæ ſimul retineri non poſſunt abſque diſpenſatione : non tamen ita pugnant , ut primum vacet ipſo facto , obtento ſecundo*. Ejuſmodi ſunt duo Beneficia abſque animarum cura , poſtulantia reſidentiam , v. gr. duo Canonicatus in diverſis Eccleſiis.

Dico ſecluſa juſta cauſa , omnino illicitum & juri naturali morali contrarium eſt , plura ſimul poſſidere beneficia etiam compatibilia & ſimplicia.

Nota : Hæc propoſitio hominibus qui , ut ait Trident. *improba cupiditatis affectu , plura ſimul beneficia obtinere non erubeſcunt* , tam nauſeoſa , infinitis propemodum Conciliorum decretis , & Pontificum ac Patrum oraculis , eſt definita , quæ referre ſigillatim cum non ferat brevitas propoſita , hic eorum rationes unico argumento perſtringemus ; itaque

Prob. prop. Juri ac æquitati naturali repugnat 1. Quod Eccleſiaſticus Ordo pervertatur ; 2. Quod minuatur cultus divinus ; 3. Quod animæ certo periculo exponantur : 4. Quod juſtitia diſtributiva lædatur ; 5. Quod fraudetur voluntas fundatorum ; 6. Quod defuncti injuſte precibus atque ſuffragiis ſibi debitis , priventur , &c.

Atqui per pluralitatem Beneficiorum ; 1. *Eccleſiaſticus Ordo pervertitur , quando unus plurium Officia occupat Clericorum* (x) ; 2. *Minuitur cultus divinus* (y) ; Deus enim magis per plures miniſtros , quam per unum colitur ; 3. *Animæ certo periculo exponuntur* (z) ; cum inde profluant ſcandalorum occaſiones , & ſuppedite-

(x) Concil. Trid. ſeſſ. 24. cap. 17.
(y) Extrav. execrabilis de præbend.
(z) Concil. Later. 3. cap. 14.

ditetur avaritiæ, luxus, & ambitionis materia 4. *Juſtitia diſtributiva læditur* (*a*); dum multi digni eſuriunt, alii vero ebrii ſunt. 5. *Fraudatur pia voluntas Fundatorum* (*b*). Quorum intentio fuit ſua fundatione promovere cultum Dei, qui pluralitate Beneficiorum minuitur. 6. Defuncti injuſte ſuffragiis ſibi debitis privantur, dum unus pluribus obligationibus, nequit illis animabus ſatisfacere. Ergo, &c.

Dixi in prop. *ſecluſa juſta cauſa;* nam, ut ait Toletus (*c*), *plura Beneficia habere eſt de eorum numero quæ mala ſunt, tamen poſſunt bona fieri, ſi aliquibus bonis circumſtantiis copulentur;* ut occiſio quæ adveniente Lege juſtitiæ redditur licita & honeſta.

Quæres 1. *Quænam ſit juſta cauſa poſſidendi, aut conferendi plura Beneficia, ſine Pontificis diſpenſatione?*

Reſp. Unicam aſſignat Concil. Trid. (*d*) tenuitatem nimirum Beneficii; conceditque, ut ſi Beneficium *ad vitam ejus cui confertur honeſte ſuſtentandam non ſufficiat, liceat aliud ſimplex ſufficiens, dummodo utrumque perſonalem reſidentiam non requirat, eidem conferri.*

Quæres 2. *An per diſpenſationem Pontificis licitum ſit habere plura Beneficia requirentia reſidentiam?*

Reſp. Id licitum eſſe ſi adſit juſta cauſa diſpenſandi.

Dixi, *adſit juſta cauſa:* ſine qua non eſt tutus in conſcientia, qui per diſpenſationem Pontificiam obtinuit plura beneficia; ſed uno retento

(a) Extrav. execrab. de præbend. & D. Th. quodl. 5. art. 15.
(b) D. Thom. cit.
(c) Tolet. inſtruct. Sacerdot. l. 5. cap. 8.
(d) Trident. ſeſſ. 24. cap. 17.
(e) Cajetan. in ſumma v. Beneficium.

tento tenetur cætera reſignare; ratio Cajetani (*e*) eſt, quia eſt contra jus naturale morale, ut unus habeat plura Beneficia: atqui Pontifex non poteſt diſpenſare in iis quæ ſunt juris divini naturalis, niſi interveniat juſta cauſa quæ turpitudinem tollat; ergo.

Quæres 3. *Quænam ſunt juſtæ cauſæ diſpenſandi in pluralitate Beneficiorum?*

Reſp. Sunt tres. 1. Eſt tenuitas Beneficii, ut ſupra dictum eſt.

2. Eſt neceſſitas Eccleſiæ, v. g. ſi deſint alii, vel idonei, *quod hodie moraliter eſt impoſſibile*, ait Paulus a Lugduno (*f*)

3. Eſt Eccleſiæ utilitas; ſic filiis Principum & eximie doctis, dantur interdum Epiſcopatus, ut Eccleſiæ adverſus Hæreticos defendantur, ut poſſe fie i definit Conc. Later. IV. (*g*)

Verum, ait Dominicus Soto (*h*), *ratio illa diſpenſandi ſolum habebat locum, quando Eccleſia vagiebat in cunis, & potentia ſæculari opprimebatur; jam vero hoc ætatis, ſi fas eſt dicere verum, neſcio an eadem diſpenſationis cauſa, tam legitima exiſtat*.

Attendant ergo qui coacervatis pingueſcunt beneficiis iſta D. Bernardi verba: *qui non unus eſt, ſed plures, in Beneficiis, non unus, ſed plures erit in ſuppliciis*.

A R-

(*f*) Paul. a Lugd. de Benef. art. 5.
(*g*) Relatum c. de multa de Præb.
(*h*) Soto de jure & juſt. l. 3. q. 4.

ARTICULUS VI.

De Beneficiorum reſidentia.

Quæres 1. **Q**uid ſit reſidentia.

Reſp. Eſt in loco Beneficii commoratio, perſonaliſque muniorum Eccleſiaſticorum functio.

Dico 1. *Omnes quibus cura animarum incumbit tenentur jure divino reſidere, & per ſe officium ſuum recte præſtare.*

Prob. Ex Concil. Trident. ſeſſ. 23. cap. 1. de reform. *Cum præcepto divino mandatum ſit omnibus, quibus animarum cura commiſſa eſt, oves ſuas cognoſcere, pro his ſacrificium offerre; verbique divini prædicatione, Sacramentorum adminiſtratione, & bonorum operum exemplo paſcere; pauperum aliarumque miſerabilium perſonarum curam paternam gerere, & in cætera munia paſtoralia incumbere, quæ omnia nequaquam ab iis præſtari, & impleri poſſunt, qui gregi ſuo non invigilant, neque aſſiſtunt, ſed mercenariorum more deſerunt: ſacroſancta Synodus eos admonet, & hortatur ut divinorum præceptorum memores, factique gregis forma, in judicio & veritate paſcant & regant... declarat omnes ... obligari ad perſonalem in ſua Eccleſia vel Diœceſi reſidentiam, ubi injuncto ſibi officio defungi teneantur, neque abeſſe poſſe niſi ex cauſis infraſcriptis, &c.*

Ex hoc decreto patet ipſo jure divino naturali Beneficiatos curatos non ſolum ad reſidentiam teneri, ſed & per ſeipſos perſonaliter munia ſua explere; cum reſidentia ipſis non præcipiatur, niſi propter Officium ab ipſis perſonaliter debitum, juxta illud effatum: *propter quod unumquodque tale & illum magis tale.*

Dico 2.

Dico 2. Canonici, aliique Clerici præbendas, vel dignitates in Eccleſiis Cathedralibus vel Collegiatis poſſidentes, ſimiliter tenentur ad reſidentiam.

Prob. Ex eodem Trident. ſeſſ. 24. cap. 12. & iiſdem rationibus; cum cæteris paribus eadem ſit erga ipſos & æque gravis obligatio.

Quæres 2. Quibus pœnis afficiuntur Beneficiarii non reſidentes?

Reſp. Privantur *ipſo facto* Beneficiorum ſuorum fructibus *pro rata temporis abſentiæ*, eoſque reſtituere tenentur *fabricæ Eccleſiarum aut pauperibus, alia etiam declaratione* judicis *non ſecuta* (*i*). Deinde ad reſidentiam poſſunt cogi *per cenſuras Eccleſiaſticas: & ſubſtractionem fructuum, aliaque juris remedia, etiam uſque ad* (Beneficiorum ſuorum) *privationem* (*k*).

Quæres 3. Quænam ſint juſtæ cauſæ a reſidentia excuſantes?

Reſp. Quatuor aſſignat Concil. Trid. ibidem, modo *ita provideant ovibus, ut, ex ipſorum abſentia nullum damnum accipiant.*

1. Eſt *Chriſtiana charitas*; ut ſi aliqua Eccleſia in hæreſis periculo verſaretur, & Epiſcopi, aut Parochi, aut Canonici prædicatione juvari poſſet.

2. Eſt *urgens neceſſitas*: cum nempe Beneficiarius reſidendo incurreret *periculum vitæ, vel propter morbum* ſibi particularem (non communem, ut peſtis;) *vel propter perſecutionem*, ſibi perſonaliter factam; *vel propter aeris intemperiem* (*l*).

3. *Debita obedientia*: Si nempe Beneficiarii ad

(i) Concil. Trid. ſeſſ. 23. de ref. cap. 1.
(k) Ibidem.
(l) Barboſa in Concil. Trident. ſeſſ. 23. cap. 1. de reform. num. 8.

ad aliquod aliud Eccleſiaſticum negotium applicentur a Superiobus ſuis.

4. Eſt *evidens Eccleſiæ vel Reipublicæ utilitas*: ſic excuſantur 1. Qui in Officiis publicis a Rege deſtinantur; 2. Qui deputantur ad docendam Theologiam, ſi nullus reperiatur idoneus, 3. Canonici ſtudio Theologiæ ad quinquennium addicti, &c. (*m*)

Nota 1. *Extra has cauſas* Epiſcopi poſſunt quotannis ſive continue, ſive interrupte a ſuis Eccleſiis *ex juſta cauſa* ad ſummum tribus menſibus abeſſe (*n*).

2. Canonici poſſunt duobus vel tribus menſibus ſive continuate ſive interrupte abeſſe: *Salvis nihilominus earum Eccleſiarum Conſtitutionibus, quæ longius ſervitii tempus requirunt* (*o*).

3. Extra quatuor cauſas ſupra enumeratas nullum tempus abſentiæ a Concil. Trid. Parochis conceditur; quod ſi habeant juſtam diſcedendi cauſam, debet eſſe *ab Epiſcopo cognita & probata*, *qui diſcedendi licentiam ultra bimeſtre tempus, niſi ex gravi cauſa*, concedere non debet; quod ſi licentia diſcedendi conceditur, debent *Vicarium idoneum ab ipſo Ordinario approbandum, cum debita mercedis aſſignatione* relinquere (*p*).

ARTICULUS VII.

De Simonia.

TRia de Simonia occurrunt perpendenda ſequentibus ſectionibus. 1. Natura, malitia & di-

(m) Honorius III. in cap. ſuper. ſpecul. de magiſt.
(n) Trident. ſeſſ. 23. cap. 1. de ref.
(o) Trident. ſeſſ 24. cap. 12.
(p) Trident. ſeſſ. 24.

& diviſio. 2. Modi quibus committi poteſt. 3. Pœnæ quibus afficiatur.

SECTIO I.

De natura, malitia & diviſione Simoniæ.

Quæres 1. QUid ſit Simonia?

Reſp. Eſt *ſtudioſa voluntas emendi, vel vendendi aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum* (*q*).

Dicitur 2. *Studioſa*: id eſt deliberata, ut excludantur motus voluntatis non plene deliberati, vel procedentes ex ignorantia inculpata.

Dicitur 2. *Voluntas*: ut includatur Simonia mentalis.

Dicitur 3. *Emendi vel vendendi*: ſub quibus terminis comprehenduntur omnes contractus onerosi, ſive temporale detur ut pretium rei ſpiritualis, ſive ut *motivum* ad acquirendum ſpirituale, ſive tanquam rei ſpiritualis *gratuita compenſatio*, prout definivit facultas Lovanienſis (*r*), & poſt ipſam Innocentius XI. (*ſ*).

Dicitur 4. *Aliquid ſpirituale*: id eſt res, vel actio ſacra ad ſalutem animæ ſpecialiter ordinata, vel ad cultum Dei pertinens, ut dona Spiritus ſancti, oratio, Sacramenta, Reliquiæ Sanctorum; item omnis poteſtas ſupernaturalis, ejuſque uſus, ut omnis actus ordinis & juriſdictionis Eccleſiaſticæ.

Dicitur 5. *Spirituali annexum*: id eſt, quod licet de ſe temporale ſit, atque naturale, aliquam tamen ſpiritualitatem, & ſupernaturalitatem

(q) D. Thom. 2. 2. quæſt. 100. art. 1.
(r) Facul. Lovan. ann. 1657.
(ſ) Innoc. XI. in damn. prop. 45. & 46.

tem induit, propter connexionem quam habet cum rebus ſpiritualibus & ſupernaturalibus, quæ connexio poteſt fieri tripliciter:

1. *Antecedenter*: Præcedendo ſpirituale tanquam quid ordinatum ad illud; tale eſt jus Patronatus quod præcedit præſentationem ad Beneficium; talia ſunt vaſa, veſtimentaque ſacra, altaria, quæ referuntur ad ſacrificium Miſſæ.

2. *Concomitanter*: Cum rei ſpirituali neceſſario eſt annexum & veluti intrinſecum, ut labor intrinſecus in adminiſtratione Sacramentorum, celebratione Miſſæ, &c.

3. *Conſequenter*: Cum rem ſacram a qua dependet, ſubſequitur, ut jus percipiendi Beneficiorum proventus, quod ſupponit Officium ſpirituale, propter quod confertur.

Dices: Manca eſt iſta definitio; deeſt enim hæc particula *pro re temporali*; ergo.

Reſp. nego ant. Illæ enim voces de induſtria omiſſæ ſunt ut noſtra definitio conveniret omni Simoniæ, etiam illi quæ reperitur in permutationibus & reſignationibus factis ſine auctoritate Superioris, in qua non reperitur temporale pretium.

Quæres 2. Quotuplex eſt Simoniæ pretium.

Reſp. Triplex, ſcilicet munus a manu, a lingua, ab obſequio.

Munus a manu, eſt pecunia, vel aliquid pecunia æſtimabile, v. gr. remiſſio debiti, ſolutionis dilatio, mutui traditio, penſionis ſolutio, &c.

Munus a lingua, eſt favor, patrocinium, interceſſio, laus, commendatio apud alium, &c.

Munus ab obſequio, eſt quodvis obſequium alteri præſtitum, vel præſtandum ad rem ſpiritualem ab ipſo comparandam.

Quæres 2. Quale ſit peccatum Simoniæ?

Reſp. Eſt graviſſimum peccatum contra religionem

gionem & juſtitiam, nec poteſt fieri veniale ex levitate materiæ.

Dixi 1. *Contra Religionem:* quia eſt ſpecies quædam ſacrilegii, quatenus per ipſam res ſacra turpiter & indigne tractatur, cum terreſtri & prophanæ adæquetur.

Dixi 2. *Contra juſtitiam;* quia per Simoniam aliquis uſurpat dominium rerum quod non habet; unde omnes actus Simoniaci ſunt irriti, & obligant ad reſtitutionem.

Dixi 3. *Nec poteſt fieri veniale ex levitate materiæ;* tum rei ſpiritualis, cum nulla ſit vel minima, quæ pretio æſtimari poſſit, abſque gravi tum ipſiuſmet doni, tum Donatoris, nempe Dei irreverentia & contemptu. Tum rei temporalis pro ſpirituali datæ, nam quo vilior eſt res illa temporalis, eo majus eſt rei ſpiritualis vilipendium.

Quæres 4. Quotuplex ſit Simonia?

Reſp. Simonia dividitur 1. in eam quæ eſt juris divini, & in eam quæ eſt juris humani Eccleſiaſtici.

Simonia juris divini, eſt *rei temporalis commutatio pro re ſpirituali qua talis;* unde eſt prohibita quia eſt intrinſece mala.

Simonia juris humani, *eſt pactio qualibet aut conventio, qua ab Eccleſia ſub pœnis Simoniæ inhibetur, quatenus labem redolens Simoniacam.* Lex enim facit ut objectum ſuum ſit materia virtutis illius, ex cujus motivo fertur: ſic Communio a non jejuno eſt ſacrilegium, quia Eccleſia ex motivo reverentiæ vetuit ſumptionem cujuslibet rei ante Communionem.

Dividitur 2. In realem, mentalem, & conventionalem.

Simonia *realis*, eſt *Pactio Simoniaca, ex utraque parte completa ſaltem inchoate.*

Dicitur 1. *Pactio:* ſcilicet expreſſa vel implicita.

Dici-

Dicitur 2. *Saltem inchoate:* quia ad Simoniam realem ſufficit ſolutio partis pretii, aut traditio inſtrumenti pro debito, cum receptione rei ſpiritualis, vel ſpirituali annexæ.

Simonia *mentalis*, eſt *datio rei ſpiritualis pro temporali, vel temporalis pro ſpirituali, nullo pacto etiam tacito interveniente:* ut ſi quis ſerviat Epiſcopo ea intentione ut pro temporali obſequio ei procuret Beneficium, nulla tamen verbis, vel nutibus facta conventione. Hæc eſt vera Simonia & ejuſdem ſpeciei coram Deo, cum Simonia reali (1); vocaturque *peccatum Simoniæ mentalis*, ut diſtinguatur ab interna voluntate committendæ Simoniæ abſque externa executione, quæ vocatur *peccatum mentale Simoniæ*.

Simonia *conventionalis*, eſt *pactio exterius ex una vel utraque parte facta, dandi vel accipiendi rem temporalem pro ſpirituali;* & eſt triplex, ſcilicet pure conventionalis, mixta, & confidentiæ.

Conventionalis pure, eſt *ea in qua ex neutra parte pactum executioni eſt mandatum*.

Conventionalis mixta, eſt *ea in qua pactum ex una parte executioni eſt mandatum*. Eſt mixta conventionali & reali.

Conventionalis confidentiæ, eſt *ea qua quis alteri confert, aut procurat Beneficium, cum pacto expreſſò vel tacito, ut is cui procuratur illud aliquando ſibi, vel alteri reſignet, vel penſionem abſque Superioris auctoritate ex eo ſolvat*.

Unde eſt ſpecies Simoniæ conventionalis mixtæ cum ex una parte ſit completa.

Quæres 5. Quot modis committitur confidentia?

Reſp.

(1) Cap. 34. de Simon.

Reſp. Committitur quatuor modis.

1. Per *acceſſum*, ut cum Prælatus volens alicui per ætatem incapaci, procurare Beneficium, illud confert alteri, eo pacto ut quamprimum incapax factus fuerit capax, illud accipiat.

2. *Per ingreſſum*, ut cum quis Beneficium ſibi collatum, ante captam ejus poſſeſſionem, alteri reſignat, eo pacto ut illud poſtea ingrediatur, ſi iſte moriatur, vel Beneficium dimittat.

3. *Per regreſſum;* ut cum quis Beneficium a ſe poſſeſſum, alteri reſignat, eo pacto ut iſte ſibi, vel alteri, idem Beneficium reſignaturus ſit convenienti tempore.

4. *Per ſtipulationem Penſionis*, ſibi vel alteri ex fructibus Beneficii dandæ.

Porro ad hanc Simoniam requiritur ut acceſſus, ingreſſus, regreſſus ſint in idem Beneficium; alias non erit Simonia confidentialis, ſed conventionalis mixta, vel realis ſi utrinque ſit completa.

Quæres 6. In quibus Contractibus committatur Simonia juris humani?

Reſp. Committitur 1. Datione etiam ſpontanea, & acceptione munerum ex occaſione examinis ad Beneficia (*u*). Item ex occaſione collationis Ordinum, Tonſuræ, Litterarum dimiſſoriarum, vel teſtimonialium (*x*).

Dixi *ex occaſione:* Nam ſi darentur pro collatione Ordinum, pro Litteris dimiſſoriis, &c. eſſet Simonia juris divini; cum iſti actus ſint ſpirituales, utpote procedentes a poteſtate ſpirituali Ordinis, aut Juriſdictionis.

Com-

(u) Concil. Trid. ſeſſ. 24. cap. 18. de ref.
(x) Trid. ſeſſ. 21. cap. 1. de reform.

Committitur 2. In venditione Officiorum quorumdam temporalium, quæ regimen Eccleſiæ temporale ſpectant, ut ſunt Officia OEconomi, Sacriſtæ, Advocati, Defenſoris Eccleſiæ, &c. (*y*) in his enim Officiis eſt quædam dignitas propter quamdam conjunctionem quam habent cum ſuppellectili ſacra, rebus & Miniſtris Eccleſiæ.

Committitur 3. venditione Chriſmatis etiam ſecundum materiam (*z*). Item venditione Eccleſiæ (*a*), vel Cœmeterii (*b*).

Committitur 4. in permutatione Beneficiorum ſine auctoritate Prælati, nullo interveniente pretio; *item* in Reſignatione in favorem ſine auctoritate Papæ. *Item* in Reſignationibus confidentiariis (*c*).

SECTIO II.

De modis, quibus Simonia committi poteſt.

Nota. INnumeris modis committi poteſt Simonia, quos claritatis cauſa, ſub diverſis paragraphis exponemus.

§. I. *De Simonia in vendendis temporalibus ſpirituali annexis.*

1. EST Simonia carius vendere rem temporalem annexam antecedenter ſpirituali, propter ſpiritualitatem cui annexa eſt.

Dixi

(y) Cap. ſi quis Epiſcop. 1. quæſt. 1. & cap. ſalv. cap. 1. quæſt. 3.
(z) Cap. ſi quis Epiſcopus 1. quæſt. 1.
(a) Cap. 15. de Simon.
(b) Cap. 13. de Sepulturis.
(c) Cap. quæſitum, de permut. Cap. ultim. de pactis.

Dixi carius, quia licite emi & vendi poteſt: niſi prohibeatur, quia res illa retinet ſuum valorem intrinſecum, nec ita dependet a re ſpirituali, ut ea vendita; hæc cenſeantur vendi.

Hinc vendi poſſunt, fundus cui annexum eſt jus Patronatus, vaſa ſacra, ornamenta ſacra, &c.

2. Eſt Simonia vendere rem *concomitanter* annexam ſpirituali; ut labor neceſſarius ad exercendam ſacram functionem, v. gr. Miſſam celebrandam. *Ratio* eſt quia hæc actio ita intrinſeca eſt actioni ſpirituali, ut vendi non poſſit, quin actio ſpiritualis vendatur.

3. Eſt Simonia vendere rem conſequenter annexam ſpirituali; ut jus percipiendi Eccleſiaſticos reditus. *Ratio* eſt, quia hæc res non poteſt acquiri niſi ratione Officii ſpiritualis; ergo nec vendi, niſi vendatur ſpirituale ei præſuppoſitum.

§. II. *De Simonia circa Miſſarum celebrationem, Sacramentorum adminiſtrationem.*

1. MEntalis eſt Simonia & moralis, Miſſam celebrare, Horis canonicis intereſſe, Sacramenta adminiſtrare, &c. *principaliter* mercedis temporalis intuitu.

Dixi *Principaliter*, ita ut quis nec Miſſam celebraret, nec Sacramenta adminiſtraret, niſi hanc mercedem temporalem ſperaret; quia hoc eſt ſanctitatem pretio æſtimare.

2. Non eſt Simonia ex functionibus Eccleſiaſticis temporalia ſuſcipere, imo & exigere per modum juſti ſtipendii ac ſuſtentationis *ſecundum ord'nationem Eccleſiæ & conſuetudines approbatas*, ut ait D. Thom. (*d*) *modo tamen*, ut ad-

(d) Thom. 2. 2. q. 100. art. 2. in corp.

ut addit D. Doctor (*e*), *ab invitis non exigatur per ſpiritualium abſtractionem; hoc enim haberet quamdam venditionis ſpeciem.*

Ratio reſolutionis eſt, quia *dignus eſt operarius cibo ſuo* (*f*). Unde Concil. Conſtantienſe damnavit hunc Viclefi articulum; *Omnes ſunt Simoniaci qui ſe obligant orare pro aliis, eis in temporalibus ſubvenientibus.*

3. Nec eſt Simonia, in urgente neceſſitate Miniſtro nolenti Sacramenta conferre, aliquid retribuere, non tanquam rei ſacræ pretium, ſed ad injuſtam vexationem redimendam, id eſt, ut ait Leſſius (*g*), *ad alliciendum animum ut pravam voluntatem non dandi deponat & in bonam commutet, quod ſane licitum eſt.*

4. Non eſt Simonia aliquid accipere pro docenda Theologia, quia licet verſetur circa objectum ſupernaturale, tamen actio eam docendi per ſe primo non ordinatur ad animæ ſalutem, neque immediate dirigitur ad movendam voluntatem, ſed ad exercitandum intellectum audientis ... Aliud eſt de catecheſi vel concione pro qua præciſe aliquid accipere eſt ſimoniacum, cum pro fine habeant inſtructionem ad ſalutem animæ immediate ordinatam.

5. Simonia eſt, juri divino oppoſita, dare vel exigere quidpiam in pretium diſpenſationis voti, juramenti, matrimonii, &c. quia diſpenſare eſt uſus poteſtatis ſpiritualis ... poteſt tamen Prælatus, his cum quibus diſpenſat, imponere per modum mulctæ, onus eleemoſynam erogandi pauperibus, vel Eccleſiæ; modo ex hac mulcta nullum emolumentum ipſemet ſuſci-

(*e*) D. Thom. art. 3. in corp.
(*f*) Matth. 10
(*g*) Leſſ. l. 2. c. 35. dub. 7. n. 45.

ſuſcipiat, hoc enim prohibetur a Concilio Tridentino (*h*).

§. III. *De Simonia circa Religionis ingreſſum.*

1. DAre vel accipere aliquid pro ipſo ingreſſu Religionis, vel profeſſione tanquam pretium aut motivum ingrediendi, vel profitendi, eſt Simonia, quia Religio eſt ſtatus ſpiritualis perfectionis, cum per eum homo ſe Deo totaliter devoveat (*i*).

2. Si tamen Monaſterium ſit egenum, nec abſque gravamine novos candidatos ſuſcipere poſſit, licitum eſt pro eorum victu & ſuſtentatione, neceſſaria paciſci & accipere; modo candidati vere gratuito ad Religionem admittantur, nec eorum pecunia principaliter intendatur; ratio eſt quia temporale nempe dos non datur pro ſpirituali, ſed pro temporali, nempe pro ſuſtentatione quam Communitas egena non debet.

3. Etiamſi dives ſit Monaſterium, poteſt, juxta Trident. (*k*) aliquid recipere pro victu & veſtitu Novitii, durante novitiatu, ratio eſt quia Novitii non habent jus ut alantur ex communibus Monaſterii bonis, niſi fiant Communitatis membra, porro non fiunt membra Communitatis, niſi cum eidem ſe per profeſſionem ſolemnem, alligant.

§. IV.

(h) Trident. ſeſſ. 25. cap. 18. de reform.
(i) D. Thom. 2. 2. q. 100. art. 3. ad.
(k) Trid. ſeſſ. 25. cap. 16. de Regular.

§. IV. *De Simonia circa varios modos ambiendi, & conferendi Beneficia.*

1. EST Simonia dare vel promittere alteri aliquod munus ſive a lingua, ſive ab obſequio *ea principali intentione*, ut ab eo Beneficium obtineat, vel ut ille alter curet ut ſibi vel alteri detur Beneficium (*l*). Ratio eſt quia munere temporali intenditur obtentio Beneficii, eoque medio comparatur.

Dixi *principali intentione*: quia ſi principaliter intendat omnia munia ſua ad gloriam Dei obire, a Simonia excuſatur, licet ſecundaria intentione de obtinendo Beneficio cogitaret.

2. Collator aut Patronus qui Beneficium confert aut procurat Clerico, propter obſequia ſibi perſonaliter exhibita, maxime in rebus ſuis domeſticis, Simoniam committit, juxta definitionem Alex. III. (*m*)

3. Simoniacum eſt pactum reparandi Eccleſiam, dandi aliquid fabricæ, vel pauperibus, &c. ad obtinendum Beneficium (*n*).

4. Qui ad preces amici Clerico Beneficium confert, ſi per hoc intendat Oratorem ſibi obligare, committit Simoniam muneris a lingua (*o*). Si tamen Clericus eſt dignus excuſatur a Simonia, *quia ſubeſt juſta cauſa*, ut addit D. Thomas.

5. Vera non eſt Simonia ſed *illicita & carnalis collatio*, ait D. Thomas (*p*), gratis conferre Beneficium amico vel conſanguineo principa-

(l) Cap. 1. can. 1. quæſt. 3.
(m) Cap. cum eſſent, de Simonia.
(n) Cap. ex multis 1. quæſt. 3.
(o) D. Thom. 2. 2. q. 100. art. 5. ad 5.
(p) D. Thom. ibidem.

cipaliter propter amicitiam qua eum proſequimur. At Simonia eſt ſi conferas aut procures Beneficium principaliter cujuslibet temporalis emolumenti intuitu, v. gr. *ut inde honoratior vel opulentior fiat tua familia*, &c. (q)

§. V. *De Simonia circa reſignationes & permutationes.*

Nota. JUxta definitionem Canonum (r), & Concilii Rothomagenſis, *t. de Epiſcopis & C. n.* 20. *omnes pactiones ſuper Beneficiis in quibus non intervenit Sedis Apoſtolicæ approbatio, illicitæ ſunt, atque Simoniacæ.*

Ratio Legis eſt, quia in pactione & commutatione rei ſpiritualis, cui temporale commodum annectitur, periculum eſt ne id fiat, intuitu rei temporalis; reſignatio vero in favorem prohibita eſt ad tollendam omnem ſpeciem hæreditatis in Beneficiis.

Ex hac Lege multa ad praxim neceſſaria deducuntur.

1. Simoniaca eſt omnis reſignatio in favorem alterius, vel cum reſervatione penſionis, facta ſine auctoritate Papæ (ſ).

2. Simoniaca eſt reſignatio facta cum pacto, ut reſignatarius ſolvat expenſas factas a reſignante ut Beneficium obtineret, vel ut Beneficii ædificia reſarciret, aut augeret.

3. Simoniaca eſt permutatio ſi permutantes compenſent auctoritate propria inæqualitatem fructuum pecunia, vel penſione; aut ſi unus illorum alteri imponat aliquod onus quod ſit præter naturam

(q) D. Thomas in 4. diſt. 25. q. 3. art. 3. ad 7.
(r) Cap. 34. de Simon. & cap. 5. de rer. permut.
(ſ) Ex tit. ut Eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur.

turam permutationis, v. g. omnes ſumptus ſolvendi.

4. Nulla eſt nec canonica permutatio, niſi Beneficiorum ad quæ compermutantes vere, legitime & actualiter ſunt promoti; *item* illicita eſt Beneficii actualiter poſſeſſi permutatio cum altero in futurum etiam certiſſime obtinendo, prout ſtatuit Innocentius III. (*t*).

5. Simoniaca eſt electio eorum qui inter ſe paciſcuntur mutuo ſibi conferre ad dignitates ſuffragia.

6. Simoniacum eſt & ſub pœna excommunicationis *ipſo facto* incurrendæ prohibitum (*u*) ſuffragia in electionibus quovis commodo terreno emere; & qui ſic fuit electus, dignitatem tenetur dimittere, cum electio ejus *ipſo jure* nulla ſit atque irrita.

§. VI. *De Simonia in tranſactionibus & compoſitionibus.*

1. Simoniaca & nulla eſt omnis tranſactio, vel ceſſio juris etiam dubii circa Beneficium non gratuita, propria auctoritate facta (*x*); etiamſi detur ſpirituale pro ſpirituali.

2. Simoniaca eſt tranſactio ad impediendam, vel dirimendam litem ſuper Beneficio, hoc pacto ut unus litigantium cedat jure ſuo pro pecunia, & alteri Beneficium pacificum relinquat; vel hoc pacto ut unus deſiſtat, modo alter ſolvat impenſas factas (*y*), ſi fiat propria auctoritate.

Item hoc pacto, ut unus beneficium, alter penſionem ſuper beneficio habeat, quia hujuſmodi penſiones Eccleſia ſolum tolerat, quando con-

(*t*) Cap. cum univerſor. de rer. permut.
(*u*) Extravag. deteſtabile. (*x*) Cap. 7. de tranſact.
(*y*) Cap. 4. de pactis.

conſtituuntur, *non ex pactione partium*, *ſed ex juſſione judicum*, *pro bono pacis & utilitatis* Eccleſiæ utique, non privatorum, illiſque beneficium non oneratur, ſed beneficiarii perſona duntaxat, ita ut ipſo defuncto ejus ſucceſſor ad penſionis ſolutionem non teneatur, nec judices quicumque, ſed arbitri duntaxat, in quos compromiſſum eſt, id decernere poſſunt: quod dum faciunt, Sedes Apoſtolica id non tam probat, quam tolerat, ait Innoc. III. cap. *niſi eſſent*, *de prabendis*.

Dixi in utroque caſu: *ſi fiat auctoritate propria:* quia auctoritate Superioris factæ illæ compoſitiones & tranſactiones ob bonum temporale pacis approbantur a jure (z).

3. Semper Simoniacum eſt dare ſpirituale ad redimendam vexationem injuſtam, ſive ad obtinendum Beneficium, ſive poſt obtentum Beneficium; quia tunc ſpirituale datur in compenſationem mali temporalis vitandi; quæ compenſatio ex ſe eſt pretio æſtimabilis.

4. Simonia eſt redimere juſtam vexationem poſt obtentum & poſſeſſum Beneficium; nam eo ipſo quod juſta eſt vexatio, ſequitur quod jus in Beneficio non ſit omnino firmum, vel auferri poſſit, v. g. propter crimen; unde tunc daretur pretium ad confirmationem, vel conſervationem Beneficii, quod eſt quid ſpirituale.

5. Simonia eſt, quodlibet munus offerre ad redimendam vexationem injuſtam, 1. Quia quis impeditur ne jus acquirat ad Beneficium; 2. Quia quis jam habens jus inchoatum per præſentationem, impeditur ne jus plenum obtineat per collationem, confirmationem; &c. (a) *Ratio eſt* quia jus ſive inchoatum per præſen-

(z) Cap. 2. de arbit.

(a) Cap. 23. de Simon.

ſentationem, ſive plenum per collationem aut confirmationem, eſt quid ſpirituale, quod pretio temporali acquirere velle ſimoniacum eſt.

6. Immunis eſt a Simonia, qui pretio temporali injuſtam vexationem redimit, qua impeditur a poſſeſſione pacifica Beneficii ad quod jus plenum & perfectum habet; ut definitur a jure (*b*). *Ratio* eſt quia tunc non datur pretium pro re ſpirituali, cum hæc vere ſit acquiſita, ſed ſolum pro liberatione ab injuria, quæ eſt quid temporale, & nihil acquiritur de novo; ita D. Thomas (*c*); qui docet *quod antequam alicui acquiratur jus in Epiſcopatu, vel dignitate, vel præbenda, per electionem, vel proviſionem, ſeu collationem, ſeu Canonicam inſtitutionem, vel confirmationem, ſimoniacum eſſet, adverſantium obſtacula pecunia redimere. Sic enim per pecuniam pararet ſibi viam ad rem ſpiritualem obtinendam. Sed poſtquam jus alicui acquiſitum eſt, licet per pecuniam injuſta impedimenta removere.*

7. Simoniam committit, qui ad injuſtam vexationem redimendam dat aliquid ſpirituale, vel quaſi ſpirituale, v. gr. beneficium, penſionem eccleſiaſticam, vel officium eccleſiaſticum: quia talis redemptio eſt temporalis pretioque æſtimabilis: atqui Simoniacum eſt, dare ſpirituale pro temporali; ergo &c.

SECTIO III.

De pœnis Simoniæ.

Nota 1. Licet quælibet Simonia etiam mentalis, ſit grave crimen, tamen nullæ

(*b*) Cap. 28. de Simon. (*c*) 2. 2. qu. 100. art. 2. ad 5.

læ pœnæ Canonicæ incurruntur. 1. Ob Simoniam pure mentalem, ſed ſufficit *per ſolam pœnitentiam ſuo ſatisfacere Creatori*, ut ait Gregor. IX. (*d*) 2. Ob Simoniam pure conventionalem, & conventionalem mixtam, excepta confidentiali; quia jura has pœnas ſtatuentia *realem rei ſpiritualis receptionem requirunt* (*e*).

Dixi: *Realem rei ſpiritualis receptionem*; quia multi aſſerunt pœnas Canonicas incurri ob Simoniam conventionalem mixtam dum res ſpiritualis eſt tradita, licet nondum ſit ſolutum pretium promiſſum; ratio eorum eſt quia tunc Simonia videtur completa exterius, ſicuti Contractus venditionis cenſetur completus, ſi res ſit tradita & pretium promiſſum, etſi nondum ſolutum . . . alii tamen communius docent ſolam Simoniam realem in qua intervenit munus a manu, inducere pœnas juris; tum quia hæc eſt praxis Curiæ Romanæ; tum quia pœnæ juris impoſitæ pro aliquo actu, intelliguntur de actu exterius ex omni parte conſummato, niſi Lex aliud clare exprimat, cum ex reg. juris, *odia ſint reſtringenda*. Huic ſententiæ adhæreo.

Igitur duæ duntaxat Simoniæ ſpecies pœnis Canonicis ſunt obnoxiæ. 1. Eſt Simonia realis, & hæc a manu. 2. Eſt confidentialis.

Nota. 2. Nullam pœnam a jure latam eſſe niſi pro Simonia commiſſa in ingreſſu Religionis, vel in Ordinatione, vel in Beneficio; nomine autem Beneficii comprehenduntur etiam Officia juriſdictionem ſpiritualem habentia; ut Provincialatus, Prioratus, Guardianatus, &c. colligitur *ex extravag. deteſtabile de Simon.* De his triplici paragrapho.

§. I.

(*e*) Extravag. 1. & 2. de Simon. (*d*) Cap. 46. de Simon.

§. I. *De pœnis Simoniæ in ingreſſu Religionis perpetratæ.*

Quæres. **Q***Uot ſunt pœnæ Simoniæ pro ingreſſu Religionis?*

Reſp. Sunt tres. 1. Eſt excommunicatio Papæ reſervata, quam ipſo facto incurrunt omnes & ſinguli ſive dantes, ſive recipientes (*f*).

2. Suſpenſio ab Officiis Capitularibus Papæ reſervata, lata in Conventum ſi conſenſerit (*g*).

3. Simoniace ſcienter admiſſus, ſi per ſententiam fuerit convictus, in arctius Monaſterium debet detrudi, nec abſque diſpenſatione Papæ in eodem Monaſterio manere poteſt (*h*).

§. II. *De pœnis Simoniæ in Ordinatione pepetratæ.*

Q*Uot ſunt pœnæ Simoniæ in Ordinatione commiſſæ?*

Reſp. Sunt tres 1. Eſt Excommunicatio Papæ reſervata, quam ipſo facto incurrunt, tum Ordinans, tum Ordinatus, tum Ordinationis Mediatores (*i*).

2. Sic Ordinatus ignoranter ſuſpenſus eſt ipſo jure ab Ordine ſimoniace ſuſcepto; ſcienter vero ſimoniace Ordinatus ſuſpenſus eſt ab omnibus ſimpliciter Ordinibus (*k*).

3. Simoniace Ordinans ſuſpenſus eſt per triennium a collatione omnium Ordinum (*l*).

Et

(f) Extrav. ſane de Simon.
(g) Ibidem.
(h) Cap. 25. de Simon.
(i) Extravag. cum deteſtabile de Simon.
(k) Ibidem.
(l) Cap. 45. de Simon.

Et ubi recepta eſt Bulla Sixti V. *Sacrum* (*m*), ſuſpenſus eſt a collatione omnium Ordinum, etiam primæ Tonſuræ, & ab executione omnium munerum Pontificalium, & interdictus eſt ab ingreſſu Eccleſiæ.

§. III. *De pœnis Simoniæ in Beneficiis commiſſæ.*

Quær. 1. QUot ſunt pœnæ Simoniæ in Beneficiis commiſſæ?

Reſp. tres. 1. Excommunicatio Papæ reſervata, quam ipſo facto incurrunt qui Beneficium ſimoniace ſuſceperunt, contulerunt, aut quovismodo procuraverunt (*n*).

2. Irrita eſt ac nulla, ſimoniaca Electio, præſentatio, Reſignatio, Collatio, nullumque jus tribuit; ita ut ſimoniace proviſus etiam occultus teneatur ante omnem ſententiam Beneficium dimittere, & omnes fructus reſtituere Eccleſiæ ejuſdem Beneficii, cum nullum jus in Beneficium acquirat (*o*).

3. Qui Simoniace electus vel proviſus fuit, eſt ipſo facto inhabilis ad idem Beneficium, nec poteſt illud ex Epiſcopi diſpenſatione obtinere (*p*).

Quæres 2. *Quot ſunt pœnæ Simoniæ confidentialis?*

Reſp. Hæ pœnæ ex Bulla 85. Pii IV. & Bulla 85. Pii V. ſunt

1. Excommunicatio Papæ reſervata contra utrumque contrahentem, ſi ſint inferiores Epiſcopis; nam Epiſcopi incurrunt ſolum interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ.

2. Pri-

(m) Non eſt recepta in Gallia.
(n) Extravag. cum deteſtabile. (o) Ibidem.
(p) Cap. 27. de Simon. & cap. penult. de elect.

2. Privatio Beneficii per confidentiam obtenti, & quidem ante omnem ſententiam, cum ejus collatio nulla ſit.

3. Inhabilitas ad idem Beneficium, & ad alia acquirenda.

4. Privatio Beneficiorum antea legitime poſſeſſorum, & penſionum prius obtentarum; non tamen ante ſententiam Judicis declaratoriam, cum juſto titulo poſſideantur; unde uſu ita eſt recepta Bulla.

5. Beneficia per confidentiam collata & accepta, reſervata ſunt Papæ, nec poſſunt ab Ordinariis conferri.

6. In prædictis Bullis fructus Beneficiorum per confidentiam acquiſitorum, & penſionum ſic conſtitutarum reſervantur Cameræ Apoſtolicæ; ſed hæc reſervatio in Gallia non obſervatur.

Quær. 3. Utrum ſimoniace promotus pœnis Canonicis ſit obnoxius, dum ipſo ignorante, ab alio perpetrata eſt Simonia, v. g. a patre aut amico, qui per Simoniam ipſi procuravit Beneficium?

Reſp. Licet ſic promotus non incurrerit pœnam excommunicationis, cum ſit a culpa immunis; attamen invalida eſt ejus proviſio, & ad Beneficium obtinendum ſit inhabilis (q).

Hinc tenetur ante omnem ſententiam, Beneficium dimittere, & omnes fructus perceptos extantes reſtituere, non tamen eos quos bona fide conſumpſit, cum eos bona fide poſſederit (r). *Ratio* eſt, quia irritatio directe fertur a jure (ſ) in omnem acquiſitionem quæ fit per Simoniacam labem, nec ad hanc requiritur culpa, vel ſcientia acquirentis aut conferentis.

Exci-

(q) Cap. 26. de Simonia.
(r) Ita D. Thom. quæſt. 100. art. 6. ad 5.
(ſ) Cap. 3. de Simon.

Excipiuntur duo caſus in quibus a jure declaratur valida collatio, ignorante proviſo, ſimoniace facta.

1. Eſt ſi proviſi inimicus, ipſo ignorante, pretium obtulerit, ut eum ad illud Beneficium obtinendum, inhabilem redderet (*t*).

2. Eſt ſi proviſus hanc reſciens Simoniam expreſſe contradixerit; modo poſtea non acceptaverit, vel pretium ab illo promiſſum, non ſolverit (*u*).

Porro, Juxta plures ignoranti Simoniam, non favet regula Cancellariæ de triennali poſſeſſione ad præſcriptionem, quia expreſſe exigit, ut poſſeſſio ſit *abſque Simoniaco ingreſſu*: ſed multi alii docent eum, qui mediante tertii Simonia, Beneficium accepit, poſſe illud retinere, ſi integro triennio hanc Simoniam ignoraverit: quia illa verba: *abſque Simoniaco ingreſſu*: videntur in rigore, requirere ut Simonia ſe teneat ex parte ingredientis Beneficium (*x*).

Quær. 4. *An pretium per Simoniam acceptum reſtitui debeat, & cui?*

Reſp. Quoad primum affirm. Quia eſt injuſte comparatum, *gratis accepiſtis, gratis date*: ergo nullo titulo retineri poteſt. *Nec dicas*, pretium pro re ſpirituali ut temporaliter fructifera acceptum, ſtante æqualitate inter pretium & valorem fructuum, non eſſe acceptum contra juſtitiam naturalem; ſed ſolum contra religionem, & reverentiam rei ſacræ; ergo jure naturali non eſt reſtituendum.

Reſp. nego ant. Injuſtitia enim hic non petitur ex inæqualitate inter pretium, & valorem fructuum, ſub venditione rei invendibilis; atqui

(*t*) Cap. 27. de Simon. (*u*) Cap. 33. de Simonia.

(*x*) Ita tenent Cabaſſ. Leſſius, Layman, Delugo, Gomez, Rebuff. P. Antoine, &c.

qui fructus illi, ſeu jus ad illos eſt invendibile, ſicut & ipſe titulus ſpiritualis, ſine quo non provenit, & ſine quo proinde vendi, æſtimarique non poteſt, uti declaratur can. *Si quis*, quæſt. 3. *Si quis objecerit, non conſecrationes emi, ſed res ipſas, quæ ex conſecratione proveniunt*, penitus diſipere probatur. Nam, cum corporalis Eccleſia, aut Epiſcopus, aut Abbas, aut aliquid tale ſine rebus corporalibus in nullo proficiat, nec anima ſine corpore vivat, quiſquis horum alterum vendit, ſine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit. Vide propoſitionem 22. damnatam ab Alexand. VII.

Reſp. ad 2. Pretium acceptum per Simoniam in Beneficio, ſive realem, ſive conventionalem mixtam reſtitui debet Eccleſiæ ejuſdem Beneficii, prout definitur, *cap.* 11. *de Simonia*.

Acceptum vero pretium pro ingreſſu Religionis reſtitui debet ei qui illud dedit, ut definitur, *cap.* 19. *de Simonia*. Similiter dicendum de pretio accepto pro Ordinatione, cum nulla Lex in pœnam, ei reddi vetet; jure autem naturali res reddi debet ei qui ejus habet dominium.

Quær. 5. *Quis a pœnis in Simoniam latis abſolvere & diſpenſare poteſt?*

Reſp. Nullus niſi ſolus Papa, ab inhabilitate ad Beneficium poſſidendum diſpenſare poteſt, ſive conſcio proviſo, ſive, eo ignorante commiſſa ſit Simonia (y). Quod ſi vero proviſus *ignoranter recepit ſimplex Beneficium per Simoniacam pravitatem, poſt liberam reſignationem, Epiſcopi diſpenſatio toleratur* (z).

Reſp. 2.

(y) Cap. 27. de Simonia, & cap. penultimo de electione.
(z) Eodem cap. penult. de elect.

Reſp. 2. A ſuſpenſione, quam Clericus ſimoniace ordinatus incurrit, ſolus Papa diſpenſare poteſt, indulgetur tamen ut Epiſcopus poſſit diſpenſare cum eo qui inſcius ſic fuit ordinatus (*a*).

De excommunicatione ſupra dictum eſt, ſicut de ſuſpenſione quæ incurritur pro Simonia in ingreſſu Religionis commiſſa.

DISSERTATIO II.

De obligationibus Religioſorum.

Nota. Cum omnis Religioſus ſuam Regulam, Conſtitutiones, Statuta, expoſitionemque Regulæ præ manibus habeat; hic ſolummodo perpendemus quæ communia ſunt omnibus Religionibus ſequentibus capitibus, quorum

1. Erit de natura & eſſentia Religioſi ſtatus.
2. De ingreſſu Religionis & Novitiatu.
3. De Profeſſione religioſâ.
4. De Profeſſorum obligationibus.
5. De Religionis egreſſu.
6. De Prælaturis religioſis.
7. De variis quæſtionibus Regularium.

CAPUT PRIMUM.

De natura & eſſentia ſtatus Religioſi.

Quær. 1. *Quid eſt ſtatus Religioſus?*

Reſp. Eſt ſtabile vitæ inſtitutum ab Eccleſia approbatum, & tendens ad perfectionem per tria vota paupertatis, obedientiæ, & caſtitatis.

Dici-

(a) Extravag. cum deteſtabile de Simonia.

Dicitur 1. *Stabile inſtitutum:* quia per vota homo ſe in perpetuum Dei obſequium tradit irrevocabiliter.

Dicitur 2. *Vita,* ſive *contemplativa,* nempe eorum qui ſunt inſtituti ad opera vitæ ſolitariæ & contemplativæ; & vocantur Monachi, tales ſunt Benedictini, Chartuſiani, Bernardini, &c. *ſive activa:* Eorum ſcilicet qui ſunt inſtituti ad opera vitæ activæ, ut Ordines militares & Hoſpitalarii; *ſive mixta,* eorum nempe qui inſtituti ſunt ad vitam actione & contemplatione mixtam, ut ſunt Mendicantes, Canonici Regulares, PP. Societatis. Inde colliges tria eſſe genera Religioſorum.

Dicitur 3. *Ab Eccleſia approbatum:* quia ſine hac approbatione non poteſt eſſe ſtatus ſpiritualis ſupra communem ſtatum Chriſtianorum, ſed omnes ſunt mere Laici, & niſi ſint Clerici, ſunt omnes ſubjecti Poteſtati ſæculari.

Dicitur 4. *Tendens ad perfectionem;* ad quam tendere tenentur Religioſi, non quidem per omnia ſuperogationis opera: ſed per ea ſolummodo quæ in ſua Regula, Conſtitutionibus, Statutis & Obſervantiis regularibus, ſunt præſcripta; non enim tenentur vitam regularem agere, niſi juxta ſuum inſtitutum ab Eccleſia approbatum.

Hinc Religioſus qui ſuam Regulam, Conſtitutiones, & Statuta Ordinis contemnit, mortaliter peccat; quia ipſammet perfectionem contemnit, ſi media ſine quibus comparari nequit, deſpiciat. *Contemnere autem cenſetur qui ea obſervare minime eſt ſollicitus, vel qui ea omittit ex intentione ordinationibus Superiorum ſe non ſubjiciendi.* Ait D. Thom. (b).

Dici-

(b) D. Thom. quæſt. 188. art. 1. ad 3.

Dicitur 5. *Per tria vota:* ſive ſolemnia ſint, ſive ſimplicia in Societate Jeſu emiſſa juxta jus novum Greg. XIII. ſtatuentis in Bulla *aſcendente Domino:* vota illa ſimplicia, Religioſum conſtituere; ratio eſt quia per vota ſimplicia poteſt fieri traditio irrevocabilis ex parte Voventis, ut ſit in Societate Jeſu.

Porro in tribus illis votis conſiſtit eſſentia ſtatus religioſi: nam per illa homo ſe, ſuaque omnia Deo conſecrat, voluntatem ſuam Superiori ſubjiciens propter Deum. Per votum *caſtitatis* Deo conſecrat corpus, ut abſtractus a carnalibus deſideriis Deo melius ſervire poſſit. Per votum *paupertatis* Deo bona ſua temporalia conſecrat, iis ſe privans propter Deum, ut Deus ſit ipſi omne bonum, nec aliud poſſideat, niſi ipſum, ſepoſitis privilegiis a Concilio Trident. ſeſſ. 25. cap. 3. Mendicantibus conceſſis, quibus renuntiarunt fratres S. Franciſci Capucini, & ii, qui Minores de obſervantia vocantur.

Quæres 2. Quodnam genus religioſorum ſit perfectius?

Reſpond. Religio contemplativa eſt perfectior Religione activa; Religio autem mixta cuilibet præſtantior eſt.

Prob. Perfectio Religionis primario ſpectatur ex fine; atqui finis Religionis contemplativæ, cum immediate ordinetur ad ipſum Deum, præſtantior eſt fine Religionis activæ, juxta illud Chriſti (c): *Martha, ſollicita es & turbaris erga plurima, Maria autem optimam partem elegit.* Religionis autem mixtæ finis qui eſt non ſoli contemplationi vacare, ſed etiam contemplata in alios transfundere, perfectior eſt

(c) Luc. 10. verſ. 41.

eſt ſine Religionis tantum activæ, ac tantum contemplativæ; ergo.

CAPUT II.

De Religionis ingreſſu & Novitiatu.

Quær. 1. **Q***Uinam invalide recipiuntur in Religione?*

Reſp. Invalide recipiuntur qui non ſunt ſui juris: tales ſunt 1. Epiſcopi, hi enim jurejurando ſunt adſtricti obedire Romano Pontifici, unde ſine illius conſenſu non poſſunt recipi, ita definitur in jure (*d*). 2. Servi, mancipia dicti, quia ſunt poſſeſſio dominorum (*e*). 3. Pueri ante annos pubertatis, quia ſubſunt Tutoribus, vel Parentibus quoad vitæ diſpoſitionem; facti vero puberes Religionem ingredi poſſunt etiam invitis Parentibus, quia efficiuntur ſui juris in iis quæ ad ſtatum vitæ pertinent (*f*). 4. Conjugati poſt Matrimonium conſummatum, niſi accedat compartis conſenſus (*g*); aut niſi ſit adultera, & alter innocens (*h*). 5. Profeſſi qui ex uno ordine ad alium laxiorem tranſvolant (*i*).

Reſp. 2. Qui excluduntur a Religionibus ratione propriarum Conſtitutionum, quæ debent conſuli.

Quær. 2. *Quinam illicite recipiuntur?*

Reſp. Illicite recipiuntur, 1. Debitis gravati, ut declaravit Clem. VIII. (*k*) 2. Filii parentes ſuos in gravi neceſſitate relinquentes; *ratio* D. Thom. (*l*) eſt, quia jure naturæ tenen-

(d) Cap. 10. de renuntiat.
(e) Cap. ſi quis, 17. q. 2. (f) D. Thom. q. 191. art. 4.
(g) Cap. 4. 8. 13. de converſ. conjug.
(h) Cap. 15. 16. 17. eod. titul. (i) Conc. Trid. ſeſſ. 24.
(k) Conſt. ann. 1062. (l) D. Thom. quæſt. 191. art. 4.

nentur Parentes alere. 3. Qui ſub ſpe Matrimonii virginem deceperunt, quia per ingreſſum ei injuriam inferrent. 4. Rationibus reddendis obnoxii, ut ſunt Tutores, Theſaurarii, niſi prius redditis rationibus, quia illorum perſona eſt ad illam functionem obſtricta.

Quæres 3. *An liceat quempiam ad Religionem impellere?*

Reſp. Quempiam impellere ad Religionem vi, metu, fraude, eſt graviſſimum peccatum contra Religionem & juſtitiam; unde Concil. Trident. (*m*) anathemati ſubjicit qui puellam; aut viduam ſic impellunt; quæ excommunicatio non eſt reſervata.

Quæres 4. *An liceat quempiam a Religionis ingreſſu retrahere?*

Reſp. Non licet *abſque juſta cauſa:* nam in *Concil. Trid.* (*n*) anathemati ſubjiciuntur omnes, qui mulieres volentes ingredi Religionem, impediunt; quod certe peccatum mortale ſupponit; etiam erga maſculos.

Dixi *abſque juſta cauſa:* quales ſunt ſubjecti ad Religionem inidoneitas, & irregularitas Religionis.

Quær. 5. *Quinam ingredi Religionem teneatur?*

Reſp. Is ſolum qui vovit Religionem tenetur ingredi, juxta ſequentes regulas.

1. Qui vovit Religionis ingreſſum, nullo tempore determinato, tenetur diligenter ac ſerio curare, ut quamprimum moraliter fieri poteſt, recipiatur, & poſtea profiteri, ſi judicet Religionem illam ſibi convenire; nam iſta omnia virtualiter & implicite vovit. Quare ſi ſine juſta cauſa egrediatur, vel ſi ſua culpa efficit ut ejiceretur, tenetur poſtea ſerio curare ut ite-

(m) Seſſ. 25. de Regular. cap. 18. (n) Ibidem.

iterum admittatur; *ratio* eſt quia votum obligat ad non apponendum ſponte ſua impedimentum executioni ejus, alioqui eſſet illuſorium.

2. Qui vovit ingreſſum Religionis determinatæ, ſi in ea non ſit admiſſus, liber eſt a voto; nam non intendit ſe ulterius obligare. Si vero Religionis ingreſſum in genere voverit, non admiſſus in una, alteri ſe præſentare tenetur; *Ratio* eſt, quia tale votum, eſt votum de aſſumenda aliqua ex omnibus Religionibus, ideoque eſt de omnibus ſub disjunctione.

3. Qui laxiorem Religionem vovit, licite ingreditur ſtrictiorem, non vice verſa; *ratio* eſt, quia talis mutatio eſt de meliori bono (*o*).

Quæres 6. Qualiter peccent Capitulares ſuffragium Novitio denegantes?

Reſp. Si ſine cauſa legitima ſuffragium denegent, peccant graviter contra juſtitiam; *ratio* eſt, quia Novitius per ardua exercitia Novitiatus, jus ad profitendum comparavit .... Quod ſi adſit juſta cauſa tenentur ſub mortali ſuffragium denegare, ob damnum Religioni emergens, quod utique damno & incommodo particulari longiſſime prævalet.

C A P U T III.

De Profeſſione Religioſa.

Quær. 1. **Q***Uænam ad Profeſſionis validitatem requirantur?*

Reſp. Sequentia: 1. Ætas ſufficiens, quæ ex Trident. (*p*) eſt annus decimus ſextus completus.

2. Integer nec interpolatus annus probationis.

(*o*) Cap. 10. de Regular. (*p*) Seſſ. 25. cap. 15. de Regular.

nis poſt ſuſceptum habitum (*q*). Qui annus debet computari a momento ſuſcepti habitus in momentum profeſſionis: unde non eſt annus ſolaris continens 365. dies, cum ſex horis; ſed eſt annus civilis continens 365. dies, & in anno biſſextili 366.

3. Prælati acceptatio tacita vel expreſſa, cum conſenſu majoris partis Capituli (*r*).

4. Conſenſus plenus atque perfectus voventis, liber a metu gravi etiam reverentiali, de quo egimus, *part.* 1. §. 1. *punct.* 1. & 2. *de Contractibus*.

5. Carentia impedimenti in illo ordine eſſentialis; alias eſſet inhabilis ad profitendum, nec ejus traditio vere acceptaretur.

Quæres 2. *An qui emiſit profeſſionem nullam poſſit reclamare?*

Reſp. Poteſt *ex Conc. Trid.* (*ſ*) quod tria requirit ut reclamans poſſit audiri.

1. Ut reclamet intra quinquennium, *a die Profeſſionis* computandum. *Excipe* 1. Si metu gravi, aliave juſta cauſa fuiſſet a reclamatione impeditus (*t*). 2. Si toto quinquennio ignoraſſet ſuæ Profeſſionis nullitatem; quia ignorantia non minus reddit impotentem ad reclamandum, quam metus.

2. Ut *cauſas* nullitatis *quas prætendit, coram Superiore ſuo & Ordinario deducat*.

3. Ut non dimiſerit habitum ante hanc deductionem, ſi tamen bona fide dimiſerit & poſtea reſumpſerit, eſt audiendus, ut probat Navarr. (*u*).

Quær. 3.

(*q*) Ibidem. (*r*) Cap. 13. de Regular.
(*ſ*) Trident. ſeſſ. 25. de Regular. cap. 19.
(*t*) Cap. 1. de iis quæ vi, metuſve, &c.
(*u*) Navar. comment. 4. de Regular. in fine.

Quær. 3. Quid requiratur ad ratificandam invalidam Profeſſionem?

Reſp. 1. Requiritur notitia invaliditatis: alioquin ratificatio non erit libera, utpote ex errore emiſſa. *Excipe* tamen ſi Profeſſionem renovando; expreſſe velit ipſam eſſe ratam, etiamſi ab initio fuiſſet invalida.

2. Requiritur novus conſenſus expreſſus & liber, eſt enim novum votum; nec ſufficit quod plures annos manſerit in Religione, cum ex regula juris *non firmetur tractu temporis quod ab initio non ſubſiſtit* (*x*).

Quær. 4. Quam vim habeat Profeſſio Religioſa?

Reſp. 1. Extinguit omnia vota ſimplicia ante ipſam emiſſa (*y*); ſaltem ſi Profitens intendat commutare.

2. Tollit irregularitatem ex defectu natalium ex parte, nimirum ut poſſit ordinari, & Beneficium ſimplex obtinere (*z*).

3. Remittit pœnam peccatis debitam, non quidem ex opere operato, ſed ex opere operantis opus præſtantiſſimum, ita probat Div. Thom. (*a*).

Quæres 5. Utrum Religioſus, qui Ordinem amplexus eſt, in quo præcepta, & alia fundamentalia regulæ puncta rite non obſervantur, teneatur vivere ſecundum regulam, quamvis non intenderit, niſi vivere, ſicut vivunt, qui regulam quoad puncta illa, & præcepta tranſgrediuntur?

Reſp. Affirm. & Prob. Ex Conc. Trid. *ſeſſ.* 25. de Regularibus, *cap.* 1. ubi abſque ulla exceptione præcepit, *ut omnes Regulares tam viri quam mulieres, ad regulæ, quam profeſſi ſunt, præſcriptum vitam inſtituant, & componant: atque*

(x) Regul. 18. in jur. in 6. (y) Cap. 4. de voto.
(z) Cap. 1. de filiis Presbyter.
(a) D. Thom. 2. 2. quæſt. 189. art. 3. ad 3.

que in primis, qua ad ſua profeſſionis perfectionem, aut obedientia, paupertatis & caſtitatis, ac ſi qua alia ſunt alicujus regula, & Ordinis peculiaria vota, & pracepta, ad eorum reſpective eſſentiam, nec non ad communem victum, & veſtitum, conſervanda, pertinentia fideliter obſervent ... Cum compertum ſit, a Superiore non poſſe ea, qua ad ſubſtantiam regularis vita pertinent relaxari. Si enim illa, qua baſes ſunt, & fundamenta totius regularis diſciplina, exacte non fuerint conſervata, totum corruat adificium, neceſſe eſt.

Ratio eſt; quia votum ſolemne non a ſola voluntate voventis pendet, ſed ab intentione Eccleſiæ, quæ approbavit regulam, ad quam ſe adſtrinxit: ergo non eſt in diſpoſitione voventis, Religionem ſolemniter profiteri hac conditione, quod regulam nolit obſervare ſecundum præcepta, & puncta fundamentalia, ſed ſecundum relaxationes, quæ circa ea, diſſimulatione Superiorum, irrepſerunt, quaſque Eccleſia nunquam permiſit, & in quibus Superiores diſpenſare non poſſunt.

Dices: D. Thom. in 4. diſt. 38. art. 3. qu. 1. ad 5. ait: *Qui interpretatum votum fecit, ad tria vota Religionis principalia in omni caſu tenetur, ſed ad alias obſervantias, quarum tranſgreſſio ex diſſimulatione Prælatorum inducitur, (qui dum videntes non corrigunt, indulgere videntur) non videtur obligari*. Ergo non tenetur ad præcepta, & alia puncta regulæ fundamentalia, quæ ab aliis Religioſis non fideliter obſervantur.

Reſp. nego conſeq. Quia D. Doctor loquitur tantum de obſervantiis regularibus, in quibus Prælati regulares diſpenſare poſſunt, ut conſtat ex his verbis: *dum* (Prælati) *videntes non corrigunt, indulgere videntur*. Tales ſunt obſer-

van-

vantiæ illæ, quas 2. 2. qu. 186. art. 9. ad 2. non tradi in regula *per modum præcepti: ſed proponi per modum ordinationis cujuſdam vel ſtatuti obligantis ad certam pœnam*. Ergo ſi quædam tradantur per modum præcepti, ad eorum obſervationem Religioſus tenetur in omni caſu: tum quia in eis Prælati regulares non poſſunt diſpenſare; tum quia, poſtquam D. Thomas hic in corp. dixit: *Tranſgreſſio horum trium* (Votorum) *obligat ad mortale*, addit: *Aliorum tranſgreſſio non obligat ad mortale, niſi vel propter contemptum regulæ, quia hoc directe contrariaretur profeſſioni, per quam aliquis vovit regularem vitam:* Cujus contemptus reus eſt, qui puncta regulæ fundamentalia tranſgreditur: *Vel propter præceptum ſive oretenus a Prælato factum, ſive in regula expreſſum: quia hoc eſſet facere contra obedientia votum*.

Inſt. Ille religioſus non intendit intrare religionem, niſi ut viveret, ſicut alii vivunt: ergo ad nihil ulterius tenetur.

Reſp. nego conſeq. Quia ut ſupra dictum eſt, votum ſolemne non pendet a ſola voluntate voventis, ſed & intentione Eccleſiæ religionem approbantis; atqui eſt intentio Eccleſiæ, ut præcepta & puncta fundamentalia regulæ fideliter obſerventur, ut conſtat ex Gregorio XIII. cui, cum Patres Concilii Rothomagenſis anno 1581. celebrati ſequens dubium propoſuiſſent: *Circa Decretum de Clauſura Monialium ſunt, quæ ex fundatione dicunt, liberum ſibi relinqui exitum, & introitum Monaſterii: aliæ prætexunt, ſe non emiſiſſe Votum Clauſuræ, nec unquam ingreſſuras Monaſterium, ſi audiviſſent, illam fuiſſe Clauſuræ obligationem: & per* parentes *nobiles necem etiam Epiſcopis intentant, ſi auſi fuerint*, egreſſum *prohibere. In his perplexitatibus ſupplicatur, quid agendum, maxime ubi timetur,*

tur, ne per Clauſuram aliquid deterius contingat. Reſpondit Pontifex. *Executioni demandentur Decreta Concilii Tridentini, & Bullæ ſummorum Pontificum, quibus ſublata ſunt omnia privilegia, & fundationes*.

Reſolves 1. Qui profeſſus eſt regulam S. Franciſci, tenetur ſub mortali jejunare a feſto omnium Sanctorum ad feſtum Nativitatis Domini; etiamſi, dum religionem ingreſſus eſt, Religioſi illius inſtituti fideliter non obſervarent illud jejunium; quia eſt præceptum æquivalens regulæ per hæc verba imperativi modi intimatum: *jejunent*, fratres, *a feſto omnium Sanctorum ad Nativitatem Domini*: cap. 3. regulæ. Idem dicendum de ſingulis feriis ſextis totius anni propter hæc regulæ verba: *Aliis autem temporibus non teneantur, niſi ſexta feria, jejunare*.

Hinc Minorita frangens illud jejunium peccat mortaliter, ſicut & illi, qui illo tempore ei carnes apponunt, aut qui ei bene pranſo cœnam miniſtrant, quia peccato cooperantur alieno.

Reſolves 2. Minoritam non poſſe neque per ſe, neque per perſonam interpoſitam recipere pecuniam, nec acceptam impendere quocumque modo, licet circa hoc punctum fuerit prævaricatio in ordine, dum Religionem profeſſus eſt: quia pecuniæ uſus eſt formaliter prohibitus in 4. cap. regulæ his verbis: *Præcipio firmiter fratribus univerſis, ne ullo modo denarios, vel pecuniam recipiant per ſe, vel per interpoſitam perſonam &c.*

CAPUT IV.

De Profeſſorum obligationibus.

Nota. PRæter obligationes *generales* Clericorum de quibus egimus initio hujus Tra-

Tractatus, & quibus ſtrictiori modo ſubjiciuntur Religioſi; ſunt aliæ ipſis *ſpeciales* quæ ortum ducunt ex tribus votis ſolemnibus, de quibus agemus tribus Quæſtionibus.

QUÆSTIO I.

De Obedientia Religioſa.

Quares 1. QUid ſit Obedientia Religioſa?
Reſp. Eſt *virtus moralis virum Religioſum inclinans ad executionem pracepti Superioris, in omnibus qua cadunt ſub virtute obedientia.* Duplex eſt, nempe:

Obedientia materialis, eſt *virtus inclinans ad executionem operis pracepti non qua pracepti;* ſed propter aliud motivum honeſtum, v. g. propter intrinſecam operis præcepti honeſtatem, &c. Hæc eſt ſufficiens obedientia.

Obedientia formalis eſt *virtus inclinans ad executionem operis pracepti, qua pracepti.*

Inobedientia materialis, eſt *violatio pracepti, ſine expreſſa intentione violandi.* Hæc reperitur in omni peccato.

Inobedientia formalis, eſt *violatio pracepti cum expreſſa intentione violandi praceptum, vel pracipientem contemnendi.*

Quares 2. *Ad quid teneatur Religioſus ex vi voti obedientia?*

Reſp. 1. Tenetur ad ſervandam Regulam ſecundum vim obligationis ejus in unaquaque Religione receptam.

Reſp. 2. Tenetur obtemperare Superiori in omnibus quæ præcipit conſentanee ad Regulam, Conſtitutiones, & Regularem obſervantiam, & quidem ſi præcipiat *in virtute ſancta Obedientia;* tenetur obedire ſub peccato mortali; tunc enim Superior intendit illum obligare quantum po-

poteſt, atque adeo ſub peccato mortali; ſi autem hac forma præcipiendi non utatur, non videtur velle obligare ſub mortali, ſed tantum ſub veniali, niſi tranſgreſſio aliunde fiat mortalis, v. g. propter contemptum.

Reſolv. 1. Religioſum teneri ſervare nova Capitulorum ſtatuta, quia ſpectant ad regularem Obſervantiam.

Reſolv. 2. Religioſum in Religione relaxata teneri obedire Prælatis eam reformare ſtudentibus *in his quæ neceſſaria ſunt ad obſervationem Regulæ*, ſive relaxatio fuerit introducta ante; ſive poſt ejus Profeſſionem: *ratio* eſt quia hæc ad ſtatum Religioſum, quem amplexus eſt, ſunt eſſentialia.

Dixi, *in his quæ neceſſaria ſunt ad obſervationem Regulæ:* quia quoad alias obſervantias Regulares quæ ſunt obſervationi Regulæ accidentales, reformationem quidem acceptare tenetur, ſi relaxatio poſt ejus profeſſionem fuerit introducta, non autem ſi ante ejus Profeſſionem; *ratio* eſt quia ſuum inſtitutum obſervare tenetur, prout profeſſus eſt, non aliter.

Reſolv. 3. Religioſum teneri Prælato obtemperare etiam cum periculo vitæ, ſi bonum Religionis id poſtulet, verb. grat. Fratribus peſte infectis inſervire. Item tempore peſtis Religioſus mendicans cujus inſtitutum eſt, ſpirituali proximorum ſaluti incumbere, tenetur obedire Superiori præcipienti ut ſæcularibus peſte infectis Sacramenta miniſtret, ſi deficiat Parochus, vel alius Sacerdos ad id deſtinatus: quia hoc eſt ſecundum ejus Regulam, cum Mendicantes vi ſui ſtatus Epiſcoporum ſint coadjutores, ut colligitur ex Jure (*b*).

Reſolv. 4. Superiores Regularium poſſe præceptis ſuos ſubditos ubicumque terrarum exiſtentes, obligare, fugitivos propria auctoritate cape-

capere: quia poteſtas in ſuos illis competit non ratione territorii, ſed ratione perſonalis obligationis ex voto obedientiæ.

Reſp. 3. Religioſus tenetur obedire Papæ in omnibus in quibus tenetur ſuis Prælatis regularibus obtemperare; nam votum obedientiæ per ſe primo, ac principaliter fit ſummo Pontifici, tanquam ſupremo omnium Religionum Præpoſito Generaliſſimo.

Quæres 3. Quandonam eſt mortalis inobedientia?

Reſp. 1. Inobedientia formalis ſemper eſt mortalis, etiamſi præceptum ſit de re levi, juxta illud Apoſtoli (c): *Qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit:* & illud Chriſti: *Qui vos ſpernit, me ſpernit* (d). Contemnere autem Deum in levi eſt grave peccatum.

Reſp. 2. Inobedientia materialis eſt mortalis ſi materia præcepta ſit gravis; venialis vero ſi materia præcepta ſit levis; ita communiter Doctores.

QUÆSTIO II.

De Caſtitate religioſa.

Quær. Quid ſit Caſtitas religioſa?

Reſp. Eſt votum ſolemne quo Religioſus promittit abſtinentiam perpetuam a voluptatibus carnalibus illicitis, & alias licitis.

Dicitur 1. *a voluptatibus carnalibus illicitis:* tum internis v. g. a turpi cogitatione, deſiderio, &c. tum externis, v. g. aſpectu, tactu, &c. unde quidquid in ſæculari extra conjugium, eſt peccatum contra caſtitatem, eſt inſuper in religio-

(b) Cap. dudum de Sepulturis.
(c) Rom. 13. verſ. 2.
(d) Lucæ 10. verſ. 16.

ligioſo ſacrilegium contra votum, ac proinde duplicem habens malitiam: ita tamen ut malitia ſacrilegii ſit mortalis in iis actibus, in quibus malitia libidinis eſt mortalis; venialis vero in quibus illa eſt venialis.

Dicitur 2. *Et alias licitis:* quia Religioſus nec licite, nec valide poteſt contrahere matrimonium.

QUÆSTIO III.

De paupertate religioſa.

Quær. 1. Quid ſit paupertas religioſa? *Reſp. Eſt votum ſolemne quo Religioſus promittit abdicationem omnis dominii proprietatis, uſuſque independentis a voluntate Superioris.*

Dicitur 1. *Quo Religioſus:* non autem Monaſterium, nam ex Trid. (*e*) *exceptis domibus fratrum S. Franciſci Capucinorum, & eorum qui Minorum de obſervantia vocantur.* Cæteri abſque religioſæ paupertatis læſione, aliquid poſſidere poſſunt in communi.

Dicitur 2. *Promittit abdicationem:* in perpetuum per renuntiationem poſſeſſorum, & in poſterum poſſidendorum.

Dicitur 3. *Dominii, proprietatis:* per quod aufertur Religioſo jus diſponendi de re pretio æſtimabili, tanquam ſua; eam ſcilicet independenter a Superiore, recipiendo, retinendo, emendo, commodando, &c.

Dicitur 4. *Uſuſque independentis:* quia uſus independens proprietatem arguit; *unde* jure merito a Trid. (*f*) damnantur tanquam veri proprie-

(e) Trid. ſeſſ. 25. cap. 3. de Regular.
(f) Trid. ſeſſ. 25. cap. 2 de Regular.

prietarii, qui ſine Superioris licentia non ſolum de rebus mobilibus diſponunt, ſed & qui iiſdem utuntur.

Colliges eos læſæ paupertatis eſſe reos qui de rebus communitatis, vel ad uſum ſibi conceſſis, pro libitu tanquam de ſuis diſponere præſumunt. Tales ſunt qui independenter a Superiore

1. Aliquid, etiam pro communitate recipiunt vel retinent (*g*).

2. Qui aliquid dant vel expendunt ſine licentia Superioris (*h*). Hinc ſi Religioſus aliquid ſine licentia valida Superioris donet, accipiens tenetur illud reſtituere Religioni; cum donatio ſit irrita.

3. Qui aliquid commodant, permutant, &c. quia ſunt actus proprietatis.

4. Qui rem cum licentia acceptam abſcondit, ne Superior eam auferat, vel licentiam datam revocet; *item* qui murmure Superiorem impedit ne rem conceſſam repetat; vel conqueritur tanquam de injuria dum Superior aliqua ei aufert. *Ratio* eſt quia iſta omnia ſunt actus ſibi uſurpantis uſum independentem, cujus eſt incapax per votum paupertatis, ut conſtat ex jure (*i*).

5. Qui rem ſibi conceſſam non dimittit ſtatim atque Superior licentiam datam revocat; quia jam eam haberet ſine licentia (*k*).

6. Qui res Monaſterii, aut ſibi conceſſas, ut veſtis, oleum, &c. dilapidant, prodigaliter conſumunt, negligenter tractant; quia res illæ tribuuntur tantum ad conſumptionem neceſſariam vel utilem, non autem ad deſtructionem negli-

(g) Cap. 6. de ſtatu Monachorum. (h) Ibidem.
(i) Cap. 4. & 7. de ſtatu Monachorum.
(k) Cap. 6. ſupra.

negligentia acceleratam, & Monaſterio damnoſam.

7. Qui in rerum uſu, aut diſpenſatione, limites honeſtatis, aut paupertatis religioſæ notabiliter excedunt, ſive ſint inferiores, ſive Superiores; tales ſunt qui habent ſuperflua, qui pecuniam & ſimilia in uſus ſuos conceſſa, in res turpes, vanas & inutiles expendunt; idque verum eſt etiamſi Superior conſentiat, nam Superior tales uſus nec licite, nec valide concedere poteſt, cum repugnent ſtatui pauperis, & a Canonibus prohibeantur (*l*). Hinc qui rem notabilem ludo exponit, etiam cum Superioris licentia, gravi proprietatis crimine reus conſtituitur.

8. Qui a ſæculari invitatus, manducat aut bibit ſine licentia Superioris, quia religioſo non licet uti ulla re temporali pretio æſtimabili ſine licentia Superioris, comeſtio autem & potatio, eſt res temporalis pretio æſtimabilis.

Quæres 2. *Quænam licentia Superioris requiritur ut Religioſus poſſit uti rebus temporalibus?*

Nota. *Quadruplex* eſt Superioris licentia, nempe

Expreſſa, quæ verbo, ſcripto, aliove ſigno aperte conceditur.

Virtualis, quæ expreſſæ æquivalet; ſic cui committitur Officium, permittuntur & actiones ad ejus executionem requiſitæ.

Tacita, quæ ex circumſtantiis veriſimiliter creditur adeſſe; ut cum Prælatus ſciens ſubditos aliquid accipere, retinere, donare, non prohibet cum facile poſſit, nam tunc tacite conſentire cenſetur; ſecus ſi difficile impedire poſſet, eo quod v. g. timeret ne domus turbaretur.

(*l*) Clement. 1. de ſtatu Monachor. & Trid. ſeſſ. 25. c. 2 de Regular.

tur Religioſi querelis; tunc enim mere tolerat, non concedit, unde non excuſatur Religioſus.

Notat hic Leſſius (*m*) quod *in Monaſteriis bene ordinatis non conceditur* facultas tacita vel generalis, niſi in rebus minoris momenti & crebro occurrentibus.

Præſumpta ſeu *interpretativa*, eſt ea qua juſta cauſa occurrente, concluditur, quod Superior vellet, ſi ſtatum rei ſciret. His notatis.

Reſp. 1. Sufficit ut licentia Superioris ſit expreſſa, vel virtualis, aut tacita; requiritur tamen expreſſa, 1. Dum agitur de re gravi, nec urget neceſſitas; 2. Dum facilis ad Superiorem patet recurſus. *Ratio* eſt quia illæ tres licentiæ ſufficiunt ut actus religioſi ſint dependentes.

Reſp. 2. Licentia præſumpta non ſufficit, niſi cum cauſa urget & Superior non poteſt tunc adiri; ita ut cenſeatur concedere licentiam licet non petatur. *Ratio* eſt quia Superior approbare non debet inferiores licentiam ſuam ſic facile interpretari; quia admiſſa univerſaliter hac præſumptione, inferiores fere ſemper pro libitu de rebus tanquam ſuis diſponerent cum gravi damno religioſæ diſciplinæ, quod ex Officio tenetur impedire Superior.

Porro qui aliquid ex licentia Superioris præſumpta recepit, tenetur poſtea ubi primum poteſt, petere licentiam ut illud retinere poſſit; quia licentia non minus ad retinendum, quam ad recipiendum requiritur.

Reſp. 3. Licentia debet eſſe omnino voluntaria & libera; hinc ſi ſit per vim, metum, fraudem obtenta, vel ſi procedat ex errore, eſt nulla, & qui ea utitur eſt proprietarius.

Quæres

(m) Leſſ. lib. 2. cap. 41. dubit. 9.

Quæres 3. An peculium ſeu penſio annua Religioſis ſit licita?

Reſpond. Cenſent communiter Doctores peculium Religioſorum eſſe licitum ſub his conditionibus.

1. Quod conſtituatur ex licentia Superioris expreſſa, & ad nutum ejus ſit revocabile, & applicabile ad uſus Monaſterii ſi indigeat.

2. Quod ſit incorporatum quoad dominium & proprietatem cum communibus bonis Monaſterii.

3. Quod in diſpoſitione ac poteſtate Religioſi non maneat, ſed apud Superiorem aut Procuratorem.

4. Quod in uſus pios, & licitos, juxta paupertatis Religioſæ limites, expendatur cum licentia Superioris.

5. Quod ex juſta cauſa permittatur: quæ cauſa petitur, tum ex parte Religioſi qui propter infirmitatem, ſenium, &c. particularibus indiget; tum ex parte Monaſterii ita indigentis, ut omnia ſubditis ſuis neceſſaria, & honeſtas commoditates, ſuppeditare non poſſit.

Ratio cur peculium cum his conditionibus ſit licitum, eſt quod proprietas, non ſit penes Religioſum, ſed ſimplex uſus licitus dependens a voluntate Superioris.

Dices, peculium Religioſorum eſt illicitum ex Trid. (*n*) prohibente: *ne deinceps liceat Superioribus bona ſtabilia alicui Regulari concedere, etiam ad uſumfructum & uſum*. Ergo.

Reſp. nego ant. ad Trid. *Reſp.* quod prohibeat tantum illud peculium quod extra manus Superioris aut Monaſterii poſſidetur, quod proprietatem ſonat; unde addit: *Nemini liceat bona*

(n) Seſſ. 25. cap. 2. de Regular.

na tanquam propria, aut etiam nomine Conventus poſſidere, vel tenere, ſed ſtatim ea Superiori tradantur (*o*).

Quæres 4. *Quæ ſumma requiratur, ut Religioſus peccet mortaliter peccato proprietatis, accipiendo, aut expendendo ſine licentia Prælati?*

Reſp. Requiri eandem quantitatem quæ ſufficeret ut aliquod furtum Laici ſit mortale, cum appropriatio facta a Religioſo ſit furtum, quia contrectat rem alienam invito vel inſcio Superiore, quod eſt injuſtum & ſacrilegum.

Porro ſpectandæ ſunt Leges cujuſcumque Inſtituti, quia fieri poteſt, ut quod forte non eſt grave contra paupertatem religioſam ſpectatam in genere, ſit grave contra paupertatem ut eſt propria talis, vel talis Religionis. Sic in noſtro Capucinorum Ordine per decretum factum in Capitulo generali habito Romæ anno 1662. conſentientibus omnibus Patribus ibi congregatis; ſtatutum fuit ſummam quindecim aſſium eſſe ſufficientem materiam peccati mortalis furti, & proprietatis.

Quær. 5. *Quænam ſint pœnæ Proprietariorum?*

Reſp. Præter peccatum mortale reſervatum quod incurrit Proprietarius, ſunt tres.

1. Ut recludatur ad agendam pœnitentiam (*p*).

2. Ut privetur voce activa & paſſiva ad biennium, atque etiam juxta ſuæ Regulæ & Ordinis Conſtitutiones puniatur (*q*).

3. Ut Eccleſiaſtica ſepultura privetur (*r*), quæ pœnæ non ſunt latæ, ſed ferendæ ſententiæ.

C A-

(o) Trid. Ibidem. (p) Cap. 6. de ſtatu Monachor.
(q) Conc. Trid. ſeſſ. 25. cap. 2. de Regular.
(r) Cap. 4. & 6. de ſtatu Monach.

CAPUT V.

De Religionis egreſſu.

Quæres 1. AN *ſummus Pontifex poſſit diſpenſare in votis ſolemnibus?*

Reſp. Poteſt ex gravi cauſa; conſtatque ex Conſtitutionibus Bonifacii VIII. (*ſ*) & Gregor. XIII. (*t*) ubi ſic loquuntur: *Nos igitur attendentes quod voti ſolemnitas ex ſola conſtitutione Eccleſiæ eſt inventa:* atqui Papa in Jure Eccleſiaſtico poteſt diſpenſare; ergo.

Dices, juxta Innocentium III. (*u*) *abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis adeo eſt annexa Regulæ Monachali, ut contra eam nec ſummus Pontifex poſſit licentiam indulgere;* ergo, non poteſt diſpenſare.

Reſp. diſt. conſeq. Non poteſt diſpenſare in votis ſolemnibus cum Religioſo, manente in ſtatu Religioſi profeſſi, *conc.* Cum Religioſo extracto e ſtatu Religioſi profeſſi, *nego*. Papa enim de plenitudine poteſtatis poteſt aliquem extrahere ex ſtatu Religioſi ad contrahendum Matrimonium ob gravem cauſam, verbi gratia, ut pax & Religio in regno firmentur.

Hinc ſolemnitas votorum in eo conſiſtit ex Inſtitutione Eccleſiæ, ut vota emittantur ſub certa Regula a Sede Apoſtolica approbata, cum traditione & acceptatione ex utraque parte perpetuis, & via ordinaria indiſſolubilibus.

Quæres 2. *An liceat ex una ad aliam Religionem tranſire?*

Reſp. Omnibus Regularibus jure conceſſum eſt

(ſ) Cap. unico de voto in 6. (t) Bulla aſcendente Domino. (u) Cap. 6. de ſtatu Monachor.

eſt ut poſſint ad Religionem arctiorem tranſire, ut ſtatuitur, *cap. licet de Regular.* Hic tamen tranſitus non eſt laudabilis cum moneat Apoſtolus ut *quiſque in vocatione, in qua vocatus eſt, permaneat* (x). Unde Conc. Trid. (y) ſtatuit ut translatus ad aliam Religionem etiam arctiorem, ſit incapax Beneficiorum ſæcularium, etiam curatorum, & perpetuo maneat in clauſtro ſub obedientia Superioris.

Nota. Ut ſit validus hic tranſitus duo requiruntur a jure;

1. Ut petatur licentia tranſeundi a Prælato qui tenetur eam concedere; quod ſi eam recuſet, hoc ipſo jus concedit (z).

2. Ut expleat annum probationis completum, quia Trid. generatim hunc annum requirit (a) quo expleto debet profiteri (b).

Quær. 3. An Religioſus factus Epiſcopus eo ipſo a tribus votis ceteriſque regularibus obſervantiis ſit liber.

Reſp. negat. quoad tria vota: Nam ex jure (c) obligatio votorum eſt de intrinſeca ratione Religionis, ſed Religioſus per Epiſcopatum non deſinit eſſe Religioſus, ergo his votis non liberatur.

Hinc Religioſus factus Epiſcopus tenetur vi voti obedientiæ, præſtare eandem obedientiam, non quidem Prælatis regularibus cum deſierit eſſe eorum ſubditus, ut ait D. Thom. (d) ſed ſummo Pontifici omnium Religionum ſupremo Superiori. *Item* tenetur eandem ſervare caſtitatem, ſimul & paupertatem, ſecundum quam nullius

(x) 1. Cor. 7. verſ. 20.
(y) Seſſ. 14. cap. 11. de ref. (z) Cap. licet de Regular.
(a) Trid. Seſſ. 25. cap. 15. de Regular.
(b) Trid. Seſſ. 14. c. 11. (c) Cap. 6. de ſtatu Monachor.
(d) D. Thom. qu. 185. art. 8. ad 3.

nullius rei verum dominium ſibi comparare poteſt, ſed Eccleſiæ cui præeſt (*e*).

Reſp. 2. *Quoad obſervantias regulares*: ad ipſas non tenetur; *ratio* eſt quia ut teneatur ad obſervantias regulares debet eſſe ſubjectus Regulæ & Prælatis regularibus; atqui Religioſus factus Epiſcopus non eſt ſubditus Regulæ & Prælatis regularibus, ut conſtat ex jure (*f*). Ergo.

Quæres 4. *An aliquis poſſit e Religione ejici, & quas ob cauſas?*

Reſp. ad 1. Affirmative, hoc enim ſtatuitur a jure (*g*); & *ratio* eſt quia melius eſt ut pereat unus quam unitas.

Reſp. ad 2. Sunt tres cauſæ propter quas Religioſus poteſt ejici; 1. Eſt *incorrigibilitas*: cum, nempe ter juridice convictus, de eodem crimine gravi; non ſe emendavit. Hæc ſola, jure communi, eſt expreſſa (*h*).

2. Eſt perpetratio criminis propter quod in illa Religione conſtituta eſt ejectio.

3. Eſt occultaſſe impedimentum quod in illa Religione cenſetur eſſentiale; *ratio* eſt quia dolus dedit cauſam admiſſioni, ac proinde Monaſterium non tenetur eum retinere.

Dices. Duæ cauſæ ultimæ non ſunt in jure expreſſæ; ergo.

Reſp. nego conſeq. Sufficit enim quod approbatæ ſint a Sede Apoſtolica juris auctore, & fuerint intimatæ cuilibet ante profeſſionem; conſtitutiones autem Religionum has cauſas eje-

ctio-

(e) Ita Leſſius, Pontas, Paul. a Lug.
(f) Cap. ſtatutum 18. quæſt, 1,
(g) Cap. 6. de ſtatu Monachorum.
(h) Cap. 6. de ſtatu Monachorum, & cap. reſecandæ 24. quæſt. 5.

ctionis decernentes ſunt approbatæ a ſummo Pontifice.

Quæres 5. An Superiores teneantur fugitivos & Apoſtatas requirere & recipere?

Nota. Fugitivus, Eſt is qui ſine Prælati ſui licentia ſponte e Monaſterio diſcedit animo aliquando ad illud revertendi.

Apoſtata, Eſt is qui ſponte a Religione diſcedit, animo nunquam ad eam redeundi.

Reſp. Superiores ad hoc ſtrictiſſime & ſub gravi peccato tenentur, prout ſtatuitur in jure (*i*); *ratio* eſt quia tenentur in quantum poſſibile eſt, ſubditorum ſuorum curare ſalutem, & ipſos ex ſtatu perditionis eripere.

Si tamen eſſent ſcandaloſi, & aliis Fratribus periculoſi, non tenerentur eos requirere, ſi tamen ſponte redirent, & eſſet ſpes emendationis, tenerentur eos recipere, propter rationem ſupra dictam.

Quær. 6. An Religioſus e Religione egredi teneatur, ut parentibus in gravi neceſſitate conſtitutis ſubveniat?

Dixi *in gravi neceſſitate*: quia ſi eſſet extrema parentum neceſſitas teneretur quocumque modo etiam per Religionis egreſſum eis ſubvenire.

Reſp. cum diſt. Vel filius parentibus in gravi neceſſitate conſtitutis, profeſſus eſt; vel parentes ex improviſo inciderunt in egeſtatem poſt filii profeſſionem.

Si primum, filius tenetur egredi, ſi aliter ei ſubvenire non poteſt; *ratio* eſt quia ingredi non poterat, obligatione ſubveniendi jam contracta.

Si ſecundum, filius non tenetur egredi, nec po-

(i) Cap. ult. de Regular. & cap. a nobis extra de Apoſtat.

poteſt repugnante Prælato, ut docet D. Thom. (*k*) *ratio* eſt quia jam mutavit ſtatum; ergo illi obligationi ſupervenienti non tenetur ſatisfacere, niſi quantum poteſt ſalvo ſtatu; ſicut ſi eſſet matrimonio conjunctus, non teneretur deſerere uxorem ad ſubveniendum parentibus.

C A P U T VI.

De Prælaturis Religioſis.

Quæres. 1. **A**N *ſit obligatio ſub mortali eligendi digniorem in Superiorem Regularium?*

Reſp. affirm. Eadem eſt enim ratio de Superiore Religioſo ac de Epiſcopo & Parocho, cum ſit animarum paſtor, & habeat ſubditos, quos in viam ſalutis dirigere, imo & ad perfectionem promovere teneatur ex munere ſuo; ergo.

Quæres 2. *Quænam ſint obligationes Superioris Religioſorum?*

Reſp. Tres aſſignamus præcipuas. 1. Tenentur exemplo cæteris prælucere, communem in omnibus vitam agendo, obſervantiaſque regulares ad amuſſim obſervando.

2. Tenentur inſtruere & exhortari ſubditos in doctrina ſana, eoſque promovere ad perfectionem propriam ſui Inſtituti per obſervationem Regulæ, Conſtitutionum, cæterarumque obſervantiarum regularium, quia ad hoc conſtituti ſunt Superiores.

3. Tenentur delinquentes prudenter corripere, ne ignave omnia diſſimulantes, penitus ruat, aut labefactetur regularis obſervantia.

C A-

(k) D. Thom. quæſt. 101. art. 4. ad 4.

CAPUT VII.

De variis quæſtionibus Regularium.

Quæres 1. AN *licet feminis ingredi domos Religioſorum?*

Reſp. Certum eſt non licere feminis ingredi, nec Superiori eas admittere: nam id ſemper generatim, ſaltem ex conſuetudine vim Legis habente, prohibitum fuit; *hinc* graviter peccant mulieres in clauſtra virorum temere ingredientes, niſi excuſet mentis levitas, bona fides, & ignorantia.

Quæres 2. *Quas pœnas incurrant mulieres ingredientes clauſtra virorum, & Religioſi eas in clauſtra introducentes?*

Reſp. In locis in quibus fuerunt receptæ Bullæ Pii V. & Gregorii XIII. incurrunt excommunicationem ipſo facto, Papæ reſervatam; Religioſi vero ipſas introducentes incurrunt ipſo facto pœnam ſuſpenſionis a divinis; privationis Officiorum, & inhabilitatis ad alia Officia obtinenda.

Dixi *in quibus fuerunt receptæ:* qualiter non fuerunt in Gallia ut docent communiter doctores cum Pontas (*l*), in aliis locis nullæ pœnæ incurruntur a mulieribus ingredientibus; quia nullæ contra eas decretæ reperiuntur in univerſo corpore juris.

Nota tamen, Regulares Ordinum in quorum Capitulis ſuperadictæ Bullæ promulgatæ fuerunt, & uſu receptæ (prout ſunt apud nos) mulieres in clauſtra ſua introducentes, pœnis ac cenſuris in iiſdem Bullis latis vere ſubjacere,

(*l*) Pontas V. Monaſter. caſ. 4.

re, cum apud eos plenam rationem Legis obtinuerint.

Quær. 3. *An liceat ingredi domos Monialium?*

Reſp. Omnibus tam viris, quam feminis cujuſcumque conditionis, vel ætatis fuerint Conc. Trid. prohibuit ſub excommunicatione ipſo facto incurrenda, ingredi Monialium Monaſteria ſine licentia Epiſcopi, vel Superioris in caſibus neceſſariis (*m*). Hæc cenſura non eſt reſervata.

Quæres 4. *Quibus in caſibus Regulares exempti, Epiſcoporum juriſdictioni ſubjaceant?*

Reſp. Circa hanc quæſtionem ſequentia ſunt tenenda.

1. Regulares extra clauſtra degentes, quales ſunt fugitivi, apoſtatæ, ſi deliquerint, puniri poſſunt ab Epiſcopo tanquam Apoſtolicæ Sedis delegato (*n*).

2. Regularis notorie ſcandaloſus populo, ſi inſtante Epiſcopo, a ſuo Superiore non puniatur intra tempus ab ipſomet Epiſcopo præfixum, ab ipſo Epiſcopo puniri poteſt (*o*).

3. Regulares non poſſunt indulgentias populo promulgare, citra Ordinarii licentiam & approbationem (*p*).

4. Non poſſunt in propriis Eccleſiis exponere Sanctiſſimum Sacramentum abſque conſenſu tacito Epiſcopi (*q*).

5. Ab Epiſcopo compelli poſſunt, ut ad publicas proceſſiones indictas, accedant; & ſi aliqua de præcedentia ſuboriatur controverſia, brevi manu ab ipſo eſt componenda (*r*).

6. Tenentur cenſuras & interdicta ab Epiſco-

po.

(m) Conc. Trid. ſeſſ. 25. cap. 5. de Regularib.
(n) Trid. Seſſ. 6. cap. 14 de Regular.
(o) Conc. Trid. Seſſ. 25. cap. 14. de Regul.
(p) Trid. ſeſſ. 21. cap. 9. de ref.
(q) Declaratio Cardin. Conc. Trid. interpr.
(r) Trid. ſeſſ. 25. cap. 13. de Reg.

po promulgata, in ſuis Eccleſiis publicare, ac ſervare; item ſervare dies feſtos quos Epiſcopus in ſua Diœceſi ſervandos præceperit (*ſ*).

7. Regulares quibus cura animarum perſonarum ſæcularium, imminet ſive in alienis ſive in ſuis Eccleſiis, ſubſunt Epiſcopo in iis, quæ ad dictam curam, & Sacramentorum adminiſtrationem pertinent (*t*).

8. Regulares qui in alienis Eccleſiis, abſque Epiſcopi licentia, concionari præſumunt, vel qui in ſuis Eccleſiis, ipſo contradicente conciones agunt; vel qui inter concionandum errores & ſcandala in populum diſſeminant, ab eodem Epiſcopo puniri poſſunt (*u*).

9. Epiſcopi in his quæ pertinent ad clauſuram Monialium conſervandam aut reſtituendam, in Monaſteriis etiam exemptis, plenam auctoritatem habent, tanquam Sedis Apoſtolicæ delegati (*x*).

Quæres 5. Quid ſit dicendum de privilegiis Regularium?

Reſp. Privilegia Regularium ſunt conceſſa vel ſcripto, nempe in Bullis ſummorum Pontificum, vel oretenus, & vivæ vocis oraculo. Circa ea, ſequentia ſunt notanda.

1. Omnia Regularium privilegia vivæ vocis oraculo, conceſſa a Greg. XV. & Urbano VIII. fuere revocata.

2. Privilegia ſcripta continentur in digeſto, quod *mare magnum* nuncupatur, quilibet enim Ordo habet ſuum mare magnum. Continentur etiam in Bullis poſt *maris magni* collectionem.

3. Privilegia omnia expreſſe contraria Concilii Trid. decretis, penitus ſunt revocata; quibus decretis ſunt contraria quando ipſis ſuperad-

(ſ) Trid. ſeſſ. 25. cap. 12. de Reg. (t) Ibidem cap. 11.
(u) Trid. ſeſſ. 5. c. 2. de ref. (x) Trid. ſeſſ. 25. c. 5. de Reg.

radditur hæc clauſula: *non obſtantibus quibuſcumque privilegiis*.

4. Privilegia quæ non ſunt expreſſe revocata per Conc. Trid. ſuum primitivum robur obtinent, definiente Trid. *in cæteris omnibus præfatorum Ordinum privilegia & facultates, quæ ipſorum perſonas, loca, & jura concernunt firma ſint & illæſa* (y).

5. Privilegiis uni Ordini conceſſis, cæteri Ordines communicant ut expreſſe definierunt Leo X. & Julius II.

Hæc de Regularium privilegiis ſufficiant, cum ſit Prælatorum regularium, ea diligenter inquirere, & ſubditis exponere, ne hi falſum pro vero adoptantes, conſcientiam ſuam erroris laqueo implicent a quo vix ſeſe extricare poſſent.

Quæres 6. Quænam ſit Prælatorum regularium poteſtas circa ſubditorum ſuorum abſolutionem?

Reſp. Talis eſt, ut ſubditos ſuos a quibuſvis peccatis, cenſuris ac ſententiis tum notoriis, tum occultis a jure vel ab homine quomodolibet latis & promulgatis abſolvere poſſint vi privilegiorum a variis ſummis Pontificibus (z) conceſſorum . . . item vi privilegiorum a Clemente IV. Sixto IV. Julio II. Pio V. Gregorio XIV. conceſſorum poſſunt cum ſubditis ſuis diſpenſare in omni irregularitate, excepta ea quæ provenit ex bigamia, membrorum mutilatione, & homicidio voluntario . . . hanc autem poteſtatem diſpenſandi & abſolvendi aliis delegare poſſunt, cum cenſeatur quaſi ordinaria & officio ſuo annexa.

Quæres 7. Utrum Regulares aliis quam Confeſſariis ſui Ordinis valeant confiteri?

Reſp.

(y) Trid. ſeſſ. 25. cap. 20. de ref.

(z) Clem. IV. Eugen. IV. Sixt. IV. Alexand. VI. Paul. III. Paul. V. Greg. XIII. Clem. VIII.

Reſp. Cum exiſtunt in loco ubi nullus Conventus, nulluſque Confeſſarius Ordinis reperitur, poſſunt libere ac licite quemlibet Presbyterum ſæcularem ab Ordinario loci, vel Regularem a ſuo Superiore regulari ad ſacramentales Confeſſiones recipiendas approbatum, adire, atque ab illo abſolvi. Ita pro Patribus Capucinis ſtatuit Benedict. XIV. feliciter regnans, Bulla *quod communi* (*a*).

DISSERTATIO III.

De obligationibus parentum erga liberos, & inferiorum erga Superiores & viciſſim.

Nota. Agemus hic de mutuis obligationibus 1. Parentum & liberorum. 2. Tutorum & Minorum. 3. Dominorum & famulorum. 4. Magiſtrorum & diſcipulorum.

CAPUT I.

De obligationibus parentum erga liberos, & viciſſim.

Quæres 1. *Quanam ſint obligationes parentum erga liberos?*

Reſp. *Quatuor.* Parentes ex juſtitia debent filiis ſuis; ſcilicet amorem, inſtructionem Chriſtianam, exemplum, & correptionem.

Contra amorem filiis debitum peccant,

1. Qui abortus periculo ſeſe exponunt (*b*).

2. Qui pueros non curant alere, & convenienter ſuſtentare (*c*).

3. Qui

(a) Data an. 1742. die 30. Martii.

(b) L. 4. ff. de agnoſc. & alend. liberis.

(c) Ibidem.

3. Qui eos abſque urgenti neceſſitate in xenodochiis collocandos exponunt (*d*).

4. Qui quibuſdam ex filiis omnino dediti, alios negligunt & acerbe tractant.

5. Qui filios ſuos ad aliquem ſtatum invitos cogunt (*e*); vel ab aliquo amplectendo invitos retrahunt (*f*).

Contra inſtructionis debitum graviter peccant,

1. Qui diligenter non curant, filios ſuos per ſe, vel per alios rudimenta fidei edocere.

2. Qui de rebus divinis nunquam aut raro cum ipſis ſermonem habent.

3. Qui permittunt eos liberius vivere, ludo & delectationibus immodicis aſſueſcere, in peccandi occaſione verſari, &c.

4. Qui non invigilant ut manè & veſpere Deum orent, cæteraque vitæ Chriſtianæ munera rite obeant.

Contra bonum exemplum filiis debitum graviſſime peccant,

1. Qui coram filiis verba impudica, & blaſphemias proferunt.

2. Qui coram eis ebrietatem ſectantur, ludos frequentant, &c.

3. Qui filios aut filias ſecum dormire ſinunt, vel in eodem cubiculo in quo ipſi mariti cum uxoribus dormiunt (*g*).

Contra correptionis debitum graviter peccant parentes,

1. Qui filios delinquentes non objurgant, & cum oportet moderate non puniunt, *qui* enim *parcit virgæ odit filium* (*h*) *ſuum*, qui autem diligit, inſtanter erudit.

2. Qui

(d) Ibidem.
(e) Trid. ſeſſ. 25. c. 18. de regular. (f) Cap. Puella 20. q. 2.
(g) In 2. part. act. Conc. Mediol tit. de cautione & cuſtod.
(h) Prov. 13. v. 24.

2. Qui filiis ſuis libertatem relinquunt, quævis frequentandi conſortia; cum tamen maximum ipſis periculum immineat a conſortio malorum. Quare Prov. 1. dicitur: *fili mi! ſi te lactaverint peccatores, ne acquieſcas eis. Prohibe pedem tuum a ſemitis eorum; pedes enim eorum ad malum currunt.*

3. Qui filiis, & filiabus ſuis permittunt conſortia diverſi ſexus: quia in illis caſtitatem, etiam puerorum, periclitari norunt, qui eorum Confeſſionibus audiendis verſati ſunt. Quare D. Hieron. epiſt. ad Gaudentium ait: *neſciat puella, imo timeat cum pueris ludere.*

4. Qui filiis, & filiabus permittunt lectionem romanenſium fabularum, vel frequentationem ſpectaculorum minus honeſtorum, in quibus mundi Spiritus imbibitur, amor obſcænus ſenſim ſine ſenſu inſpiratur, devotionis Spiritus extinguitur.

5. Qui erga ipſos nimium ſeveri, ipſos ad Iracundiam provocant.

6. Qui magis ira quam charitate, magis phantaſia quam ratione, in ipſos ſæviunt.

Quær. 2. *Ad quid obligentur liberi erga parentes?*

Reſp. Debent parentibus amorem, reverentiam, & obedientiam; nam hæc tria juxta omnes continet præceptum naturale *honora patrem tuum & matrem tuam, &c.* (*i*).

Contra amorem parentibus debitum graviter peccant filii, & quidem peccato diſtincto ab eo quod aliunde committunt.

1. Qui parentibus ſigna odii oſtendunt, vel ſigna amoris nunquam, aut raro dant.

2. Qui ipſos dure tractant, de ipſis erubeſcunt; aliquid agunt, vel omittunt ex quo prævident

(*i*) Deut. 5. & Matth. 19. verſ. 19.

vident parentes contriſtandos, vel in gravem iram excitandos eſſe, licet illud de ſe non ſit peccatum.

2. Qui ipſis non ſubveniunt in neceſſitate ſpirituali vel corporali, v. g. qui ipſos non viſitant ſi ſint infirmi, non provident de neceſſariis, ſi ſint egeni, &c.

Contra reverentiam debitam graviter peccant,

1. Qui parentes ſpernunt, irrident, contumeliis afficiunt, torvis oculis aſpiciunt, &c.

2. Qui eos percutiunt etiam leviter, imo qui ipſis minantur, aut contra ipſos manum elevant, etſi ſine animo percutiendi; in his enim eſt gravis in parentes irreverentia & injuria.

Contra obedientiam filii graviter peccant,

1. Qui parentibus obedire nolunt in iis quæ ſpectant ad domeſticam adminiſtrationem, vel bonos mores; in his enim ſubditi ſunt parentibus.

2. Qui in contrahendo matrimonio parentum conſenſum non poſtulant, aut illud contrahunt ipſis rationabiliter invitis; ſi tamen injuſte conſenſum denegent, licite filii contrahere poſſunt.

CAPUT II.

De obligationibus Tutorum, Curatorum, Minorum, &c.

Nota. TUtor, eſt is cui commiſſa eſt cura pupilli & bonorum ejus.

Curator, eſt is qui aſſignatur Minori præcipue in curam bonorum ejus.

Inter Tutores igitur & Curatores illud tantum diſcriminis intercedit, quod Tutor detur principaliter in curam perſonæ & ſecundario in curam bonorum impuberis; Curator vero detur principaliter in curam bonorum & ſecundario in curam perſonæ puberis.

Quæ-

Quæres 1. *Quænam ſunt obligationes Tutoris & Curatoris?*

Reſp. 1. ***Tutor*** cum erga pupillum vices patris gerat, tenetur:

1. Curam gerere pupilli, ejus perſonam tueri, chriſtiane educare per ſe, vel per alios, & dare operam, ut artem ſibi convenientem addiſcat.

2. Tenetur pupilli bona curare, & fideliter ac diligenter adminiſtrare ſi opus fuerit.

Reſp. 2. ***Curator*** tenetur fideliter ac diligenter bona Minoris adminiſtrare, & inſuper ejus perſonæ & educationi invigilare cum opus fuerit.

Hinc ſi Tutor vel Curator in adminiſtratione ſuæ tutelæ ſint graviter negligentes peccant mortaliter, & tenentur ad compenſationem damni, quia peccant contra proprium officium, proindeque contra juſtitiam.

Quæres 2. *Quænam ſunt obligationes Pupilli & Minoris?*

Reſp. Tenentur Tutoribus ac Curatoribus ſuis exhibere amorem, reverentiam & obedientiam in iis quæ ad eorum tutelam ſpectant, velut parentibus, quorum locum illi tenent.

C A P U T III.

De obligationibus Dominorum & famulorum erga ſe invicem.

Quær. 1. *QUænam ſint obligationes Dominorum erga famulos?*

Reſp. Domini famulis ſicut patres filiis debent cum proportione amorem, inſtructionem, exemplum, correctionem, & inſuper juſtum ſtipendium, juxta illud Apoſtoli (*k*): *Domini quod juſtum eſt & æquum ſervis præſtate.*

In

(k) Coloſſ. 4. verſ. 1.

In quibus peccant contra amorem, inſtructionem, &c. facile colligitur ex dictis de peccatis patrum circa eaſdem obligationes erga filios, reſtat ut dicamus ipſos peccare contra debitum ſolvendi juſti pretii.

1. Cum famulos infra infimum pretium conducunt.

2. Cum mercedem juſte conventam eis non ſuppeditant, aut ſolvere differunt.

3. Qui damna abſque eorum culpa contingentia eos ſolvere cogunt.

4. Qui famulum conductum ante terminum conſtitutum dimittunt, prout dictum eſt in contractu locationis. (*l*).

Quæres 2. *Quænam ſint obligationes famulorum erga Dominos?*

Reſp. Debent Dominis amorem, reverentiam, obedientiam in his quæ ſpectant famulatum, & inſuper fidelitatem tum in remanendo apud Dominum uſque ad tempus condictum, tum in recte gerendo negotia Dominorum.

Contra fidelitatem peccant famuli,

1. Qui Dominis rationabile obſequium non, vel negligenter reddunt, & tenentur reſtituere partem ſtipendii pro rata laboris omiſſi.

2. Qui ſecreta familiæ aliis revelant.

3. Qui grave damnum Dominis inferri permittunt, cum impedire poſſint; item qui Dominos de damnis ipſis ab aliis ſive extraneis, ſive conſervis ſuis illatis, monere negligunt, in quibus caſibus tenentur ad reſtitutionem, ut alibi dictum eſt.

C A-

(*l*) §. 7. de Contract. in particulari.

CAPUT IV.

De obligationibus Magiſtrorum & diſcipulorum.

Quær. 1. QUanam ſint obligationes Magiſtrorum erga diſcipulos?

Reſp. Magiſtri diſcipulis ſicut patres filiis debent amorem, correctionem, exemplum, & ſpecialiter doctrinam.

Contra debitum diſcipulos doctrina inſtruendi peccant Magiſtri;

1. Qui diſcipulorum progreſſum in litteris non ſedulo promovent.

2. Qui non ſatis ſtudent, ut recte officio fungantur.

3. Qui ſine cauſa ſcholam omittunt.

4. Qui ſcientiam aut artem quam profitentur, eos diligenter edocere negligunt; ad quam edocendam ſi ſtipendium ſuſcipiant, ad reſtitutionem tenentur.

Quær. 2. *Quanam ſint obligationes diſcipulorum?*

Reſp. Debent Magiſtris amorem, reverentiam, & obedientiam in his, quæ ad bonos mores & ſtudia ſpectant; contra quam peccant,

1. Si a ſchola abſint ſine juſta cauſa.

2. Si tempore ſtudiis deſtinato, luſui vacent vel otio & quidem mortaliter peccant; ſi ſtudia notabiliter negligant.

DISSERTATIO IV.

De obligationibus perſonarum Judicialium & Forenſium.

Nota. AD judicium concurrunt Judex, Actor, Teſtes, Reus, Advocatus, Referens,

rens, Procurator, Notarius, Scriba, & Apparitor; de quorum obligationibus ſub diverſis titulis agemus.

CAPUT I.

De Judice.

Quæres 1. **Q***Uis ſit Judex?*

Reſp. Eſt perſona publica habens legitimam poteſtatem juris dicendi.

Quæres 2. *Quot ſunt obligationes præcipue Judicis?*

Reſp. Sunt quinque, 1. *oblig.* Eſt ut habeat juriſdictionem in perſonas judicandas, & in cauſam; alioquin eſt reus uſurpatione judicii, peccatque contra juſtitiam, & ejus ſententia eſt irrita (*m*).

2. *Oblig.* Eſt ut habeat ſcientiam ſufficientem ad munus ſuum recte obeundum, juxta illud Pſalmiſtæ: *erudimini qui judicatis terram* (*n*).

Reſolv. 1. Nullus officium Judicis ſuſcipere debet niſi ſcientia competenti ſit præditus; vel niſi brevi eam acquirere poſſit & conetur, & interea a judicio ferendo abſtineat; alias ſe exponeret periculo nocendi partibus.

Reſolv. 2. Judex ex imperitia injuſte judicans, tenetur compenſare totum damnum inde litigantibus obveniens, ſive in ſubſtantia litis, ſive in ſupervacaneis impenſis.

3. *Oblig.* Eſt ut habeat conſtantiam & virtutem ad munus Judicis exercendum, juxta illud Eccl. 7. *Noli quærere fieri Judex, niſi valeas virtute irrumpere in iniquitates, ne forte extime-*

(m) Cap. 4. de Jud. cap. 4. de Pœn.
(n) Pſalm. 2. verſ. 10.

timeſcas faciem potentis, & ponas ſcandalum in iniquitate tua.

4. *Oblig.* Eſt ut juſtitiam & integritatem in omnibus conſervet.

Contra juſtitiam peccat Judex. 1. Qui ſententiam protrahit; præcipit enim jus (*o*) ut celeriter feratur.

2. Qui ſententiam fert ambiguam, unde ad novas interpretationes cum diſpendio partium devenire neceſſe eſt.

3. Qui in re evidenter juſta unum litigantium ad compoſitionem accedere, fraudulenter ſub prætextu dubii eventus, inducit.

4. Qui munera ſuſcipit pro ferenda ſententia ſive injuſta, ut patet, ſive etiam juſta, ratio eſt quia ex officio tenetur ferre ſententiam juſtam, unde ſi aliquid pro ea ferenda recipiat, vendit quod ſuum non eſt.

Contra integritatem peccat Judex, qui recipit munera etiam liberaliter & ſine ullo onere a partibus oblata: quia *dona excæcant oculos Judicum*. Eccl. 20. Unde Judicibus recipere munera prohibet utrumque Jus Canonicum & Civile (*p*).

5. *Oblig.* Eſt ut judicet ſecundum Leges, tum, quoad modum procedendi, ordinem & formam judicii, tum quoad ſententiam ferendam & exequendam (*q*); *ratio* eſt quia ad hoc conſtitutus eſt a Republica vel Principe.

Hinc 1. Judex non poteſt quemquam condemnare inauditum & ſine teſtibus (*r*).

2. Non poteſt uti ſcientia injuſte contra Juris ordinem acquiſita, v. g. ſi crimen detexit inter-

(o) Cap. 2. de ſentent. & re judicata.
(p) Cap. 10. de vita & honeſt. Cler. c. 11. de reſcript. in 6. L. 18. ff. de Officio Præſid. Authent. ut Judices ſine quoquo ſuffragio.
(q) Cap. 1. de Conſtit. (r) Clem. 2. de ſent. & re judicata.

interrogatione facta ubi nulla præceſſerat infamia, vel ſemiprobatio, aut indicia ſufficientia; *item* ſi dolo (promiſſione, v. g. impunitatis) reum induxerit ad confitendum crimen; *ratio* eſt quia reo facta injuria continuatur & augetur uſu cognitionis taliter acquiſitæ.

3. Non poteſt abſque legitima cauſa pœnam a Legibus ſtatutam notabiliter minuere, vel augere.

4. Non poteſt abſque præcedente infamia, vel ſemi probatione inſtituere ſpecialem de perſona inquiſitionem (ſ): *ratio* prohibitionis eſt quia per illam inquiſitionem quis ſuſpectus & infamis redderetur.

Dixi: *Inquiſitionem ſpecialem de perſona:* quia cum crimen certe eſt commiſſum, de eo poteſt & debet inquiri ſpecialiter, & de perſona generatim.

5. Non poteſt abſque gravibus indiciis reum torturæ ſubjicere, alias *confeſſio habita eſt nulla, etiamſi ſequatur ratificatio* (*t*).

6. Non poteſt ſubjicere torturæ eos qui jure torqueri prohibentur; tales ſunt impuberes, ſenes, prægnantes, viri illuſtres eorumque filii, doctor ejuſque liberi, miles, qui niſi in criminibus exceptis, hæreſis ſcilicet & læſæ Majeſtatis, non poſſunt torqueri (*u*). Poſſunt tamen terreri verbis, & torturæ comminari, & ſi fateantur crimen, valet confeſſio tanquam ſpontanea (*x*).

Quæres 3. Utrum Judex poſſit capite damnare eum; quem certo cognoſcit innocentem, ſi per teſtes legitime probetur reus? Affirmat D. Thomas, negat D. Bonaventura.

Dixi

(ſ) Cap. 21. & 23. de accuſat.
(t) L. penult. ff. de quæſt. a parit. rationis.
(u) L. non eſt dubium cod. de Legibus.

Dixi *capite damnare:* quia in cauſis civilibus, & in iis in quibus agitur tantum de pœnis pecuniariis, Judex poteſt judicare ſecundum allegata & probata, *ratio* eſt quia Reſpublica habet dominium altum in bonis privatorum, vi cujus poteſt de illis diſponere quando bonum commune id requirit, atqui bonum commune id requirit in præſenti caſu, ne ſcilicet forma publicorum judiciorum cum populi ſcandalo pervertatur; ergo.

Reſp. itaque negative. Quia intrinſece malum eſt aliquem occidere ſine auctoritate; atqui Judex nullam habet auctoritatem in vitam innocentis; hanc enim auctoritatem ei non potuit communicare Reſpublica, cum nec ipſa talem habeat, ſed ſolus Deus; ergo, &c.

Confirmatur: Quia quando dicit Scriptura: Non *mœchaberis*: vetat acceſſum ad non ſuam, etiamſi in judicio probetur ſua per teſtes: nec Judex privata ſcientia certus, Annam non eſſe uxorem Petri, poteſt ferre ſententiam, qua Petrus ad ipſam accedere teneatur, licet in judicio Anna probata fuerit uxor Petri; ergo a pari, quando Scriptura dicit: *inſontem & juſtum non occides, quia averſor impium:* vetat occiſionem innocentis, etiam in judicio probati nocenti, nec Judex privata ſcientia certo ſciens innocentiam ipſius, ſententiam ferre poteſt, ut occidatur.

Prob. paritas: Ideo Judex non poteſt ferre ſententiam, qua Petrus teneatur accedere ad Annam in caſu propoſito, quia hoc eſt intrinſece malum, atqui inſontem occidere, pariter eſt intrinſece malum; ergo &c.

Dices 1. Judex non judicat ut perſona privata,

(x) L. 15. §. 41. ff. de injuriis.

vata, ſed ut publica nomine Reipublicæ; ergo in judicando non poteſt ſequi privatam ſcientiam, ſed publicam.

Reſp. diſt. ant. Judicat ut perſona publica, in his in quibus a Republica poteſtatem habet, *conc.* in quibus non habet, *nego*. Reſpublica autem nec potuit, nec voluit Judici conferre poteſtatem occidendi innocentem, cum hoc ſit intrinſece malum juxta illud Exodi 23. *inſontem & juſtum non occides, nec in judicio plurimorum acquieſces ſententiæ ut a vero devies.*

Dices 2. Ex D. Ambroſio (*y*), *bonus Judex nihil ex arbitrio ſuo facit, ſed juxta Leges & Jura pronuntiat*; ergo.

Reſp. diſt. Juxta Leges & Jura pronuntiat, cum de facto pronuntiat, *conc.* cum non pronuntiat, *nego*. In præſenti etenim caſu nullatenus debet pronuntiare, ſed (quod notandum pro praxi) tenetur omnes inire vias quibus poſſit innocentem liberare, v. gr. impediendo accuſationem; vel teſtes per varia intervalla examinando & minis terrendo; vel judicium protrahendo; & ſi his omnibus viis non poſſit eum liberare, debet cauſam ad Superiorem judicem remittere, & apud eum aſſumere Officium teſtis ut poſſit liberationem innocentis urgere.

Inſt. 1. D. Thom. quæſt. 67, artic. 2. dicit: Judicare pertinet ad Judicem, ſecundum quod fungitur publica poteſtate . . . & ideo informari debet in judicando, non ſecundum quod ipſe novit tanquam perſona privata; ſed ſecundum quod ſibi innoteſcit tanquam perſonæ publicæ . . . per inſtrumenta & teſtes . . . quæ debet in judicando ſequi magis quam quod ipſe novit tanquam perſona privata; ergo &c.

Reſp.

(*y*) Serm. 20. in Pſalm. 118.

Reſp. diſt. ant. Debet Judex judicare ſecundum quod ipſi innoteſcit tanquam perſonæ publicæ, quando judicat, *conc.* quando non judicat, *nego antec.* Non ergo amplius dicit ibi D. Thomas, nec ipſi contradicimus dicendo, quod, ubi agitur de occiſione, vel mutilatione innocentis, nec inductas probationes jure poteſt repellere, potius abſtinere debeat a judicio, quam innocentem contra prohibitionem divinam.

Inſt. 2. Atqui Judex in caſu propoſito tenetur judicare; ergo nulla ſolutio.

Prob. ant. Ex cap. *Paſtoralis*, de Officio, & auctoritate judicis delegati, ubi dicitur, quod judex delegatus exequi debeat ſententiam, quam ipſe novit injuſtam; ergo &c.

Reſp. nego conſeq. Quia ibi ſermo non eſt de occiſione, vel mutilatione, ſed de cauſa mere Eccleſiaſtica; imo nec de Judice, ſed de mero executore.

Inſt. 3. Sacerdos dare debet Euchariſtiam peccatori occulto eam publice petenti; ergo Judex debet ad mortem damnare innocentem occultum, publice probatum nocentem.

Reſp. nego conſeq. Diſparitas eſt, quod miniſtratio Euchariſtiæ non ſit intrinſece mala, prout eſt occiſio innocentis. Imo eſſe licitam in caſu propoſito probat exemplum Chriſti, qui in ultima cœna Euchariſtiam Judæ indigne ſuſcipienti miniſtravit: & ſicut non concurrit ad irreverentiam Judæ, ad quam ſe permiſſive tantum habuit; ita nec Sacerdos in pari caſu. Cum econtra Judex innocentem damnando ad mortem, ad eam certiſſime concurrit, ſeque habet active mandando, non permiſſive duntaxat.

Inſt. 4. Deus jubet, ut ad mortem damnetur, qui per teſtes in judicio probatus fuerit

nocens, juxta illud Deut. 17. *in ore duorum, vel trium peribit, qui interficietur;* ergo &c.

Reſp. nego ant. Senſus enim textus eſt, quod nullus ad mortem poſſit damnari, niſi reus probetur per teſtimonium duorum, vel trium, nec ad hoc ſufficiat unius ſolius teſtimonium: unde immediate additur: *Nemo occidatur uno contra ſe dicente teſtimonium.*

CAPUT II.

De Accuſatore, Denuntiatore & Teſtibus.

Nota. A*Ccuſator*, eſt is qui crimen defert Judici ad vindictam cum obligatione crimen probandi.

Denuntiator, eſt is qui crimen defert Judici ad rei emendationem, ſine obligatione illud probandi.

Teſtis, eſt is qui aſſeveratione ſua, rei fidem facit.

Teſtis idoneus, eſt is cui nihil opponi poteſt quominus fides ei adhibeatur. Vocatur teſtis *omni exceptione major.*

Teſtis minus idoneus, eſt is cui aliquid opponi poteſt, quominus fides ei adhibeatur.

Quæres 1. *Quænam ſunt dotes accuſatoris?*

Reſp. Sunt duæ. 1. Eſt *veritas:* qua deterreatur ab accuſatione & probationibus falſis vel dubiis.

2. *Eſt juſtitia:* qua ab injuſtis deterreatur molitionibus; v. gr. teſtes falſos adhibendo, Judices corrumpendo aut de eorum juſta ſententia injuſte appellando; quæ omnia ſunt peccata mortalia ad reſtitutionem obligantia.

Quæres 2. *An quis, & quo titulo teneatur accuſare, vel denuntiare?*

Reſp. 1. Officiales juſtitiæ tenentur ex juſtitia

tia denuntiare delinquentes; quia tenentur ex Officio: tales ſunt Fiſcalis, cuſtodes agrorum, nemorum, &c.

Reſp. 2. Privati tenentur ex charitate denuntiare, 1. Quando crimen in malum Reipublicæ vergit. Talia ſunt hæreſis, proditio, crimen læſæ Majeſtatis, veneficium, &c. 2. Dum id neceſſarium eſt ad avertendum grave damnum innocentis, quamvis inde grave malum impendeat reo; quia innocens præferri debet reo voluntarie nocenti.

Quæres 3. *Quot ſunt obligationes Teſtium?*

Reſp. Sunt duæ. 1. Teſtificari dum a legitimo Judice legitime ſunt interrogati, exceptis quibuſdam caſibus...

Dixi *Legitime interrogati*: id eſt dum de auctore delicti præceſſit infamia; *vel* dum ſunt ſufficientia indicia, aut ſemi probatio; vel dum grave malum impendet Reip. aut alicui privato quod alia ratione quam per Judicem averti nequit.

Dixi 2. *Exceptis quibuſdam caſibus*: non enim tenentur teſtificari 1. Qui delictum norunt ex confeſſione Sacramentali.

2. Qui delictum norunt ſub ſecreto naturali conſilii vel auxilii petendi gratia, *ut Advocatus, Medicus, Obſtetrix*: modo tamen crimen ſit præteritum, non autem futurum, dum nempe avertendum eſt grave damnum imminens communitati, vel privato innocenti.

3. Qui crimen per injuriam illatam cognoverunt, v. gr. Litteras aperiendo; alias continuaretur, imo augeretur injuria.

4. Qui delictum acceperunt a viris non fide dignis, nam teſtificatio eſſet inutilis.

5. Qui eſt conſanguineus vel affinis delinquenti uſque ad quartum gradum (z). Tum quia

(z) Cap. ſi teſtes 4. quæſt. 3. referente Leg. 4. ff. de teſtibus.

quia bonum commune requirit ut vitentur diſſenſiones in familiis; tum quia ordinarie id fieri nequit ſine gravi damno revelantis ob conjunctionem, cui damno non tenetur ſe exponere ut teſtificet.

2. *Obligatio:* eſt ut verum abſque fuco teſtetur, *Teſtis* enim *mendax peribit* (*a*): nam præter perjurium peccat contra juſtitiam, & tenetur reſarcire omnia damna inde ſecuta; imo tenetur revocare teſtimonium cum pari ſuo damno, & periculo etiam vitæ, ſi accuſatus de ea periclitetur, & retractatio putetur profutura, quia per injuriam eſt cauſa damni & periculi alterius, & *in pari cauſa melior eſt conditio innocentis.*

Quæres 4. *Quinam Teſtes jure non ſunt idonei?*

Reſp. Non ſunt idonei, 1. Mulier in criminalibus Jure Canonico (*b*), ſed in Jure Civili in omni cauſa admittitur (*c*). 2. Minor viginti annis (*d*). 3. Inimicus rei (*e*). 4. Domeſtici accuſatoris (*f*). 5. Infames (*g*). 6. Perjuri (*h*). 7. Perſona vilis & inops, de qua ſuſpicio eſt facile poſſe corrumpi, ſecus ſi honeſta ſit (*i*).

C A-

(a) Prov. 21. verſ. 28.
(b) Cap. 10. de verbor. ſignific.
(c) L. 18. de teſtib.
(d) L. 20. ff. de teſtib. (e) L. 3. eod. tit.
(f) L. 24. eod tit. (g) L. 21. ibidem.
(h) L. 3. Ibidem. (i) Ibidem.

CAPUT III.

De Reo.

Nota. Reus eſt is, qui criminis cauſa convenitur.

Quæres 1. An Reus a Judice interrogatus teneatur crimen ſuum fateri?

Reſp. Juxta D. Thom. (k) *& probabiliorem ſententiam*, reum a legitimo judice *juridice* interrogatum, teneri ſub mortali veritatem & crimen ſuum fateri, etiamſi morte plectendus ſit.

Prob. Quia Judex habet jus interrogandi & exigendi veritatem ob bonum publicum, ut fatentur oppoſitæ ſententiæ patroni; ergo fateri coguntur reum teneri Judici veritatem fateri, niſi ſibi ipſis contradicere velint.

Prob. conſeq. Jus in Judice ad interrogandum reum exigendamque ab eo veritatem & obligatio in reo ad illam clare detegendam ſunt duo correlativa, quorum unum ſine alio eſſe nequit; ergo, &c.

Dices 1. Lex humana non obligat cum periculo vitæ; ergo longe minus præceptum Judicis.

Reſp. nego conſeq. Diſparitas eſt quod Legiſlator humanus nec poteſt, nec vult Legem ſuam obligare cum periculo vitæ; econtra Judex vere poteſt, & de facto vult præcipere reo ſemiplene convicto ut veritatem cum periculo vitæ fateatur; *ratio* eſt quia bonum commune exigit ut crimina puniantur, & reus juridice interrogatus verum fateatur: alioqui multa crimina

(k) D. Thom. 2. 2. quæſt. 69. art. 1.

mina manerent impunita, unde facile pullularent cum magno Reipublicæ damno.

Dices 2. Teſtes etiam cum juramento & juridice interrogati, veritatem dicere non tenentur, ſi inde ſibi aut ſuis grave damnum timeant: ergo multo minus reus contra ſeipſum in mortis periculo.

Reſp. nego conſeq. Diſparitas eſt quod Teſtes ſint innocentes, non autem reus, ob crimen jam ſemiplene probatum.

Dices 3. Nemo tenetur arma contra ſeipſum præbere; ut colligitur Lege *grave nimis* (*l*); ergo.

Reſp. diſt. ant. Non tenetur dum injuſte impugnatur, *conc.* dum juſte, *nego*. Reus autem a legitimo Judice legitime interrogatus, juſte impugnatur, nec per injuſtam inobedientiam, perjurium, & mendacium ſeipſum defendere poteſt.

Cap. *Grave nimis* dicit tantum, reum non teneri adhibere Teſtes contra ſe, ut habet gloſſa ibidem.

Quæres 2. *An reus de complicibus interrogatus, teneatur ipſos detegere?*

Reſp. Tenetur ipſos detegere ſi de ipſis legitime interrogetur; propter rationem ſupra allatam; ſi autem non interrogetur legitime, non tenetur eos patefacere, quia tunc Judex non habet jus interrogandi.

Legitime interrogatur de complicibus. 1. Cum de illis præceſſit infamia, vel indicia ſufficientia, vel ſemi probatio. 2. Dum crimen ejus, neceſſario complicem requirit. 3. Dum crimen quod eſt Reipublicæ valde noxium, vel etiam alicui innocenti aliter impediri non poteſt; hæc omnia colliguntur ex Jure (*m*).

Quæ-

(*l*) L. 7. cod. de teſtibus. (*m*) Cod. de accuſat.

Quæres 3. An reus teneatur juſtæ ſententiæ parere?

Reſp. Affirm. Quia Judex habet jus puniendi reum: ergo reus tenetur obtemperare ejus ſententiæ, ſunt enim duo correlativa quæ ſimul eſſe neceſſe eſt.

Hinc 1. Legitime ad mortem damnatus non poteſt ſe defendere contra Judicem & executores ſententiæ; quia reſiſteret poteſtati, *qui autem poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit (n)*.

2. Reus tam in cauſis civilibus quam in criminalibus graviter peccat, ſi cauſa repellendæ, vel differendæ juſtæ ſententiæ, ad ſuperiorem Judicem appellet; tunc enim Judici recte judicanti, & actori injuriam infert.

3. Tenetur pœnam juſta Judicis ſententia decretam, in ſeipſo exequi *dum nimis gravis non eſt*, talis eſt pœna carceris, vel exilii ad tempus, item pœna pecuniaria.

Dixi: *dum nimis gravis non eſt:* ſiquidem pœnam gravem, v. gr. perpetui carceris, mutilationis, aut mortis nullus in ſeipſum exequi tenetur; ratio eſt quia hæ pœnæ crudelitatem habent ex hoc præciſe quod a reo executioni mandentur; unde egent executione alterius. Sed

Quæres 4. An licitum eſt reo fugere ad vitandam mortem, vel mutilationem?

Reſp. affirm. Quia non conjicitur in carcerem ut ibi ſponte maneat, ſed ut ibi detineatur; . . . nec refert quod ex fuga illa cuſtos carceris grave damnum paſſurus ſit; quia utenti jure ſuo nihil imputatur ad culpam.

Reſolves. Qui ad mortem, vel mutilationem juſte

(n) Rom. 13. verſ. 2.

juſte etiam damnatus eſt, poteſt (ſecluſo ſcandalo & juramento) vincula rumpere & carcerem effringere; quia cui licitus eſt finis, licita ſunt media; ergo cum licita ſit fuga, licitum eſt etiam impedimenta ad fugam removere.

CAPUT IV.

De Advocato, Referente, Procuratore, Notario & Apparitore.

Dico. HI omnes tenentur ex juſtitia, 1. habere competentem ſcientiam, qua unuſquiſque ſuum munus valeat debite exercere; ... hinc ſi defectu peritiæ debitæ ſint cauſa damni, tenentur illud reſarcire, cum erga illos, *imperitia culpa adnumeretur* (o).

2. Tenentur juſtitiam in omnibus ſectari, ſunt enim inſtituti juſtitiæ miniſtri, ut in omnibus juſtitiam partibus adminiſtrent.

Quæres. In quibus hi omnes peccant contra juſtitiam & ad reſtitutionem tenentur?

Reſp. 1. *Advocatus & Procurator* (p) peccant contra juſtitiam,

1. Quando cauſam quam noverunt injuſtam defendunt, & de ejuſdem injuſtitia clientes non monent.

2. Quando periculum litis amittendæ non indicant clienti, qui eo cognito non fuiſſet litigaturus.

3. Quando in proceſſu cauſæ iniquitatem deprehendentes, non monent clientem ut deſiſtat, nec ipſi eam deferunt, licet prius juſtam putaverint; nam alias ſcienter injuſtitiam tuerentur.

4. Quan-

(o) L. 174. ff. de regul jur.
(p) Peccata Advocatorum & Procuratorum.

4. Quando cauſæ expeditionem cum damno clientis differunt.

5. Quando ſecreta cauſæ, adverſæ parti detegunt, item qui utrique parti ſerviunt.

6. Quando in cauſa manifeſte juſta clientem ad juſtam compoſitionem inducunt, ut adverſæ parti faveant.

7. Quando Clienti juſte damnato ſuadent, ut de ſententia lata appellet.

8. Quando accipiunt pretium juſto majus.

Reſp. 2. Referens (q) peccat & tenetur reſtituere

1. Dum defectu ſtudii, & diligentiæ pro qualitate cauſæ requiſitæ, male refert, aut aliquid ſubſtantiale omittit.

2. Dum conatur jus unius, magis quam alterius exponere.

3. Dum ſecretum uni manifeſtat in præjudicium alterius.

Reſp. 3. Notarii (r) peccant & tenentur reſtituere,

1. Dum ſine cauſa inſtrumenta conficere renuunt; vel non exhibent juſte petentibus, ex quo damnum percipiunt.

2. Dum ſincere omnia prout ſe habent non ſcribunt; v. gr. cum aliquid addunt, vel detrahunt.

3. Dum in ſcriptis ſuis, clauſulas ambiguas quæ litis materiam ſubminiſtrent, inſerunt.

4. Dum acta & inſtrumenta negligenter cuſtodiunt, cum periculo damni partium.

5. Dum conficiunt inſtrumenta falſa, uſuraria & injuſta.

6. Dum teſtamentum, vel alium contractum hominis uſu rationis deſtituti, ſuſcipiunt.

7. Dum

(q) Peccata Referentis.
(r) Peccata Notariorum ſeu Tabellionum.

7. Dum teſtes falſos admittunt.

8. Dum ſolemnitates in contractibus neceſſario requiſitas ex ignorantia, vel negligentia aut malitia prætermittunt.

Reſp. 4. *Scriba* (*ſ*) peccat contra juſtitiam,

1. Dum juramentum: aut ſecretum violat.

2. Dum proceſſus, aut ſententias diligenter non cuſtodit.

3. Dum teſtimonia non fideliter tranſcribit.

Reſp. 5. *Apparitores* (*t*) peccant,

1. Dum juramentum, aut ſecretum violant in præjudicium partis.

2. Dum aliquem deprehendere juſſi, vel ejus bona, cum ſpe muneris, vel alio motivo, monent, ut ſibi caveat.

3. Dum plura negotia expedientes in eodem loco, vel eodem die, tantumdem pro ſingulis exigunt, quantum pro diverſis itineribus, vel pro diverſorum dierum expeditionibus.

4. Dum falſum in actis ſuis enuntiant.

5. Dum præſcripto tempore acta juridica ſibi commiſſa non conficiunt, ex quo damnum partibus emergit.

6. Dum tempus neceſſarium ad facienda acta juridica non concedunt.

7. Dum commiſſionum ſuarum occaſione, pauperes vexant, & in eos violentias exercent.

DISSERTATIO V.

De obligationibus Regum & Magiſtratuum, Ducum & Militum.

Quæres 1. **Q***Uænam ſunt obligationes Regum, & Magiſtratuum?*

Reſp. Tres aſſignantur præcipuæ.

1. *Obli-*

(ſ) Peccata Secretariorum. (t) Peccata Apparitorum.

1. *Obligatio*, Eſt ut divinas Leges & Religionem auctoritate ſua tueantur; quia ad hoc præcipue ſunt a Deo conſtituti.

Hinc peccant qui diebus Dominicis & feſtivis officinas aperiri, choreas publicas agi, nundinas haberi, vinum divinorum Officiorum tempore a cauponibus miniſtrari, permittunt.

2. *Obligatio*, Eſt ut populi ſibi commiſſi incolumitati diligenter invigilent.

Hinc peccant qui populum tributis gravioribus onerant; qui res ad victum & veſtitum neceſſarias nimio pretio vendi permittunt.

3. *Obligatio*, Eſt ut juſtitiam, tum vindicativam in criminibus puniendis, tum diſtributivam in oneribus & officiis diſtribuendis inviolabiliter ſervent.

Quæres 2. Quænam ſunt obligationes Ducum belli, & militum?

Reſp. Sunt tres: 1. Eſt fidelitas & obedientia erga Principem & militiæ Præfectos.

Hinc 1. *Duces belli* peccant contra juſtitiam, 1. Qui militiæ ſecreta revelant.

2. Qui ſuorum militum numerum non complent dum poſſunt & debent.

3. Qui in recenſione copiarum extraneos non milites (*u*) ſupponunt.

4. Qui militibus debitum ſtipendium retinent aut annonam jam corruptam, miniſtrant.

Hinc 2. *Milites* peccant 1. Qui ſtationem ſuam non ſervant, quam ſub vitæ periculo tenentur ſervare.

5. Qui ad partes inimicorum tranſeunt.

2. *Obligatio*, Eſt charitas & manſuetudo erga populos pro quibus militant.

Hinc peccant contra juſtitiam milites qui ab hoſpi-

(u) Gallice Paſſe volans.

hoſpitibus ſuis quidquam auferunt vel extorquent; & Duces qui ſimilia permittunt, nec reſtituere cogunt:

3. *Obligatio*, Eſt ut fidem & juſtitiam erga hoſtes ſervent.

Hinc peccant Duces & milites,

1. Qui fidem datam non ſervant, aut fraudulenter interpretantur.

2. Qui non imperati damna hoſtibus inferunt.

3. Qui directe occidunt innocentes, v. gr. pueros, mulieres, &c.

4. Qui contributiones exigunt ab urbibus hoſtilibus, quæ ſumma pecuniaria Principi vel Duci ſoluta redemerunt omnem exactionem.

DISSERTATIO VI.

De obligationibus Medicorum, Pharmacopolarum & Chirurgorum.

Dico. HOrum omnium tres ſunt obligationes.

1. *Obligatio* eſt ut habeant ſcientiam & peritiam ſufficientem.

Hinc Medici & alii qui hanc artem imperiti exercent, peccant mortaliter, tenenturque damna ex ſua imperitia orta reſarcire.

2. *Obligatio*, eſt ut fideliter artem ſuam exerceant;

Hinc contra fidelitatem peccant.

1. Qui debitam curam & operam pro gravitate morbi non impendunt.

2. Qui medicamenta dubia, relictis certioribus, adhibent

3. Qui ad ditandos Pharmacopolas remedia inutilia præſcribunt.

4. Qui

4. Qui curationem protrahunt majoris lucri cauſa.

5. Qui occultos morbos pudendos eorum, quos curant, divulgant.

6. Qui ſtipendium injuſtum extorquent.

3. *Obligatio* eſt, ut artem ſuam cum pietate, religione & charitate exerceant.

Hinc graviter peccant contra has virtutes,

1. Qui mediis illicitis utuntur ad procurandam ſanitatem, v. g. ebrietate, pollutione, &c.

2. Qui ſine juſta cauſa a jejunio & abſtinentia ægros ſolvunt.

3. Qui ægros non monent de periculo mortis, ut ſuæ ſaluti æternæ mature providere poſſint; hoc diſtricte præcipitur *in Conc. Later.* 4. *cap. cum infirmitas de Pœnitent.*

4. Qui medicamenta ad procurandum abortum mulieri gravidæ præbent, ne ipſa pereat.

5. Qui pauperibus graviter ægrotantibus gratis opitulari recuſant.

6. Qui ut peritiam ſuam extollant, collegis ſuis detrahunt; in hoc caſu peccant contra juſtitiam.

Nota: Mercatorum, Ruſticorum, artificum aliorumque operariorum obligationes, ac peccata ſatis patent ex dictis de Contractibus, de juſtitia & alibi.

APPENDIX.

Circa receptionem Concilii Tridentini.

CUm in hoc Tractatu de Obligationibus, homines ſeipſos magis quam veritatem amantes, auctoritatem Concilii Trident. eliminent ſub falſo prætextu illud in Gallia non fuiſſe receptum, operæ pretium duximus ejus authen-

thenticam receptionem hic recenſere, prout reperitur in Actis Cleri Gallicani prælo mandatis a Vitrè anno 1673.

Après une mure & longue deliberation, ajunt Prælati congregati, *du commun & unanime conſentement de l' Aſſemblee, la reſolution ſuivante y a ete faite:*

„ Les Cardinaux, Archeveques, Eveqûes, „ Prélats & autres Eccléſiaſtiques ſouſſignés re„ préſentans le Clergé genéral de France, aſ„ ſemblés par la permiſſion du Roi au Cou„ vent des Auguſtins à Paris, après avoir mu„ rement déliberé ſur la publication du Con„ cile de Trente, ont unanimement reconnu „ & déclaré, reconnoiſſent & déclarent qu'ils „ ſont obligés par leur devoir & conſcience a „ recevoir, comme de fait ils ont reçu & re„ çoivent le dit Concile, & promettent de „ l'obſerver autant qu'ils peuvent par leur „ fonction & autorité ſpirituelle & Paſtorale. „ Et pour en faire une plus ample, plus ſo„ lemnelle & plus particuliere réception, ſont „ d'avis que tous les Conciles Provinciaux de „ toutes les Provinces métropolitanes de ce „ Royaume doivent etre convoquès & aſſem„ blés en chacune Province dans ſix mois au „ plus tard; & que Meſſieurs les Archeveques „ & Eveques abſens en doivent etre ſuppliés „ par les Letres de la préſente Aſſemblée, „ conjointes aux copies du préſent Article; „ pour en iceux Conciles Provinciaus etre le „ dit Concile de Trente reçu, avec injonction „ de le recevoir pars aprés aux Synodes de „ tous las Diocéſes particuliers, ſuivant la dé„ libération générale des Etats de ce Royau„ me, dont l'Article eſt inſéré au pied de ce „ préſent Acte: & qu'en cas que quelque em„ pechement retardat l'Aſſemblée des dits

„ Con-

„ Conciles Provinciaux dans le tems ſus dit ; „ ledit Concile ſera néanmoins reçu aux ſus „ dits Synodes Diocéſains premiers ſuivans, „ & obſervé par les dits Diocéſes. Ce que les „ dits Prélats & autres Eccléſiaſtiques ont „ promis & de juré de procurer & faire ef- „ fectuer.

„ Fait en l'Aſſemblée générale du dit Cler- „ gé, tenu aux Auguſtins, à Paris le ſeptiéme „ jour de Juillet mil ſix cens quinze.

Cette Deliberation fut ſignee pars les Cardinaux de Gondy, du Perron & de la Rochefoucaut.

Par ſept Archeveques, celui de Rheims, de Vienne, d'Aix, d'Auſch, de Bourges, d'Ambrun, & d'Auguſtopolis Coadjuteur de Rouen :

Par 41. *Eveques.*

Par les deux anciens Agents generaux du Clerge, & par vingt huit autres Eccleſiaſtiques deputes de la dite Aſſemblee.

TRA-

TRACTATUS
QUARTUS.
DE PECCATIS.

HUnc Tractatum in duas diſſertationes diſtribuemus, quarum prima erit de Peccatis in communi; Secunda de Peccatis in particulari.

DISSERTATIO I.

De Peccatis in communi.

IN hac diſſertatione agemus. 1. De eſſentia Peccati; 2. De mutua Peccatorum ab invicem diſtinctione; 3. De illorum connexione & inæqualitate; 4. De illorum effectibus.

CAPUT PRIMUM.

De Eſſentia Peccati.

Nota. LIcet vitium & peccatum ſæpe confundantur, tamen ſi ſtricte ſumantur, in hoc differunt quod vitium ſit habitus inclinans ad actum moraliter malum, unde contrarie opponitur habitui virtutis; econtra peccatum ſit actus moraliter malus, atque opponatur contrarie actui virtutis; ex quo ſequitur actum contritionis expellere quidem peccatum a ſuo

a ſuo ſubjecto, non vero vitium quod cum charitate conſiſtere poteſt; hic de ſolo peccato loquimur; unde:

Quæres 1. *Quid ſit peccatum?*

Reſp. Cum D. Auguſt. (a) eſt *factum*, *vel dictum*, *vel concupitum aliquid contra Legem æternam*. Quod hæc definitio ſit legitima,

Prob. Illa definitio eſt legitima quæ datur per genus & differentiam; atqui prædicta definitio datur per genus & differentiam; ergo. Hæ enim voces, *dictum*, *factum*, *concupitum*, tenent locum generis, cum pertineant ad actus bonos & malos, qui vel ore, vel mente, vel opere perficiuntur. Iſtæ vero *contra Legem æternam*, tenent locum differentiæ, & peccatum a quocumque actu humano non peccaminoſo, diſtinguunt; ergo.

Objicies 1. Iſta definitio non convenit omni peccato; ergo non eſt legitima . . . *Reſp. nego antec.*

Prob. ant. Iſta definitio non convenit peccato omiſſionis, quod non eſt *dictum*, ſed omiſſio dicti, &c. ergo.

Reſp. nego ant. Nam in moralibus affirmatio & negatio ad idem genus reducuntur; ac proinde cum omiſſio ſit negatio, ſeu potius privatio actus debiti, qui eſt quædam affirmatio, comprehenditur ſub hac definitione peccati.

Inſt. Prædicta definitio non convenit peccato originali; nam peccatum originale non eſt dictum, vel factum.

Reſp. nego ant. Ad prob. *diſt.* Peccatum originale non eſt dictum vel factum, voluntate propria cujus non ſunt capaces infantes, *conc. antec.* voluntate aliena, nimirum Adami, *nego antec.*

(a) Auguſt. l. 22. contra Fauſt. cap. 27.

antec. Voluntas enim Adami non erat ſolum voluntas privatæ perſonæ, ſed erat voluntas communis omnium hominum quorum Adam erat caput, unde Auguſt. (*b*) ait: *peccatum originale voluntarium dici poterit in parvulis, quia ex primi parentis voluntate contractum eſt, factumque quodammodo hæreditarium.*

Objicies 2. Non eſt de ratione peccati in genere ut ſit contra Legem æternam; ergo ... *Reſp. nego ant.*

Prob. ant. Poteſt dari peccatum mere philoſophicum, quod ſcilicet rectæ rationi præciſe adverſetur, non vero Legi divinæ; ergo non eſt de ratione peccati in genere ut ſit contra legem æternam.

Reſp. nego ant. Nam ex Apoſt. (*c*) *Lex iram operatur; ubi enim non eſt Lex, nec prævaricatio;* ergo quidquid eſt peccatum, eſt contra Legem æternam; ratio eſt quia qui advertit ſe contra rectam rationem peccare, ſimul & indiviſibiliter advertit ſe peccare contra Legem æternam ſaltem implicite & virtualiter, cum dictamen rectæ rationis ſit intimatio ipſius Legis æternæ, quod ſufficit ad peccandum formaliter & Theologice.

Hinc Alex. VIII. (*d*) ut *ſcandaloſam, temerariam, piarum aurium offenſivam & erroneam*, damnat hanc prop. *Peccatum philoſophicum ſeu morale eſt actus humanus diſconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi: Theologicum vero & mortale, eſt transgreſſio libera Legis divinæ. Philoſophicum quantumvis grave in illo qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, eſt grave peccatum, ſed non eſt offenſa Dei,*

(*b*) Auguſt. l. 1. retract. cap. 13.
(*c*) Rom. 4. verſ. 15.
(*d*) Die 24. Auguſti ann. 1690.

Dei, neque peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.

Inſt. 1. D. Thom. agnoſcit peccatum mere philoſophicum; ergo datur.

Prob. antec. D. Thom. (*e*) ait: *a Theologis conſideratur peccatum præcipue, ſecundum quod eſt offenſio contra Deum; a Philoſopho autem morali ſecundum quod contrariatur rationi;* ergo, &c.

Reſp. nego conſeq. Ex textu enim ſequitur peccatum conſiderari poſſe ſub duplici formalitate nempe ut eſt offenſa Dei, & ut eſt contrarium rationi; ſed non ſequitur aliquod eſſe peccatum contrarium rectæ rationi, quod non ſit contra Legem æternam, & vera offenſa Dei.

Inſt. 2. Ad peccandum formaliter requiritur advertentia ad malitiam peccati; atqui poteſt quis agendo contra rectam rationem; non advertere ad malitiam peccati; ergo poteſt quis peccare philoſophice, quin peccet Theologice.

Reſp. diſt. maj. Requiritur advertentia actualis, *nego maj.* virtualis & interpretativa, *conc. maj.* atqui poteſt quis agendo contra rectam rationem non advertere ad malitiam peccati actualiter, *conced. min.* virtualiter & interpretative, *nego min.* Porro illa virtualis & interpretativa advertentia ad peccatum, ſufficit ad peccandum Theologice, tum quia *ſcire & debere ſcire* de facto æquiparantur apud juriſperitos; tum quia juxta D. Thom. (*f*) *ratio ſuperior dicitur conſentire ſive cogitet de Lege æterna, ſive non. Cum enim cogitat de Lege Dei, actu eam contemnit: cum vero non cogitat, eam negligit per modum omiſſionis cujuſdam.*

Obji-

(*e*) D. Thom. 1. 2. quæſt. 71. art. 6. ad 5.
(*f*) 1. 2. quæſt. 74. art. 7. ad 2.

Objicies 3. Peccatum veniale non eſt contra, ſed præter Legem Dei, ut docet Div. Thom., (*g*) ergo definitio allata non convenit omni peccato.

Reſp. diſt. ant. Peccatum veniale non eſt contra Legem ſecundum ſe ſpectatam, *nego ant.* nam mendacium leve prohibetur, Eccl. 7. *noli velle mentiri mendacium;* item furtum leve prohibetur hoc præcepto: *non furaberis:* non eſt contra Legem ſpectatam ſecundum finem Legis qui eſt charitas, *conc. ant.* ratio eſt quia non evertit charitatem, quæ eſt finis Legis, ut ſeipſum exponit D. Thom. (*h*)

Objicies 4. Peccatum actuale non tantum committitur contra Legem æternam, ſed etiam contra Leges humanas; ergo omne peccatum non eſt contra Legem æternam.

Reſp. nego conſeq. Quia in definitione Lex ipſa æterna ſumitur quatenus eſt radix & origo omnium Legum, cujus Leges humanæ ſunt quædam participationes; unde qui peccat contra Leges humanas, hoc ipſo peccat contra Legem æternam quam participant, & quæ præſcribit obediendum omni Superiori legitime præcipienti.

Objicies 5. Apoſtolus, *Rom.* 2. ait: *Qui ſine Lege peccaverunt, ſine Lege peribunt*: ergo peccari poteſt ſine Lege; ergo non omne peccatum eſt contra Legem.

Reſp. diſt. conſeq. Peccari poteſt ſine Lege ſcripta, *conced.* ſine Lege æterna, *nego conſeq.* De ſola Lege ſcripta ibi loquitur Apoſtolus, qui, *Rom.* 4. dicit: *ubi non eſt Lex, nec prævaricatio.*

Inſtit. 1. Axioma Theologicum, *Non omne pec-*

(*g*) 1. 2. quæſt. 88. art. 1. ad 1.
(*h*) D. Thom. quæſt. 7. de malo art. 1. ad 1.

peccatum ideo eſt malum, quia eſt prohibitum: ergo non omne peccatum eſt contra Legem æternam.

Reſp. diſt. ant. Non omne peccatum ideo eſt malum, quia eſt prohibitum, Lege poſitiva, *conc.* Lege æterna & naturali, *nego antec.* cum D. Thoma, qui 1. 2. quæſt. 72. artic. 6. ad 4. ait: *Cum dicitur quod non omne peccatum ideo eſt malum quia eſt prohibitum intelligitur de prohibitione facta per jus poſitivum. Si autem referatur ad jus naturale, quod continetur primo quidem in Lege æterna; ſecundario vero in naturali judicatorio rationis humanæ, tunc omne peccatum ideo eſt malum, quia prohibitum.*

Inſt. 2. Clemens XI. damnavit hanc prop. *Tam clarum videtur, fornicationem ſecundum ſe nullam involvere malitiam, & ſolum eſſe malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi diſſonum eſſe videatur; ergo*, &c.

Reſp. nego conſeq. Eatenus quippe propoſitio illa damnata eſt, quatenus ſignificat, fornicationem non eſſe malam, quia prohibita eſt jure naturali, immutabili & æterno; ſed tantum jure poſitivo, arbitrario & mutabili; quod eſt aperte falſum & erroneum.

Quæres 2. *An omne peccatum ſit contra naturam hominis?*

Reſp. Omne peccatum eſt contra naturam rationalem hominis; nam omne peccatum eſt contra legem æternam; ergo eſt contra naturam hominis rationalem, per quam promulgatur nobis Lex æterna cujus eſt participatio.

Dices: Sunt quædam peccata quæ peculiari ratione dicuntur eſſe contra naturam, ut Sodomia; ergo reliqua non ſunt contra naturam.

Reſp. diſt. conſeq. Non ſunt contra naturam hominis ſenſitivam, id eſt contra naturalem

ordinem quem natura ſervat in generatione, *conced. conſeq.* non ſunt contra naturam rationalem, id eſt contra dictamen rectæ rationis, *nego conſeq.* Omnia enim peccata contrariantur rectæ rationi dictanti omnia peccata eſſe vitanda.

Quæres 3. Utrum formale peccati conſiſtat in aliquo poſitivo, vel in ſola privatione?

Nota: In peccato duo ſpectari ſolent, materiale ſcilicet & formale. *Materiale peccati* eſt quilibet actus humanus ex quo peccatum phyſice conſtat. *Formale peccati* eſt repugnantia actus humani cum Lege æterna; porro hic quæritur utrum talis repugnantia ſit quid poſitivum, vel mera privatio?

Reſp. Formalis ratio peccati non conſiſtit in aliquo poſitivo, ſed in ſola privatione conformitatis cum lege æterna, quæ conformitas eſt rectitudo actui debita.

Noſtra reſponſio eſt D. Thomæ qui (*i*) ſic loquitur: *peccatum nihil eſt aliud quam actus humanus malus; quod ſit humanus, habet ex hoc quod ſit voluntarius, quod ſit malus, ex hoc quod caret debita commenſuratione.*

Prob. 1. Ratio formalis peccati convenit univoce peccato omiſſionis & commiſſionis; quia peccatum recte in illa dividitur tanquam in ſua inferiora: ſed formalis ratio peccati omiſſionis eſt mera quædam privatio rectitudinis actui debitæ, ſeu conformitatis cum Lege ut omnes fatentur; ergo & formalis ratio peccati commiſſionis; ea enim ex dialecticis dicuntur univoca, quorum nomen & ratio eſt communis & eadem.

Prob. 2. Deus eſt cauſa omnis entis poſitivi, ut de-

(*i*) 1. 2. quæſt. 71. art. 6.

ut definivit Innoc. III. (*k*); ſed Deus non eſt cauſa peccati ſpectati ſecundum malitiam moralem, ut definivit Conc. Trid. (*l*) ergo formale conſtitutivum peccati non eſt aliquid reale poſitivum. Hinc D. Auguſt. (*m*) ait: *peccatum nihil eſt, & nihil faciunt homines cum peccant*. Ut probet contra Manichæos Deum non eſſe auctorem mali, eo quod malum nihil ſit phyſicum & poſitivum.

Prob. 3. Eodem modo ſe habent malum morale & malum artificiale, quia bonum utrique malo oppoſitum conſiſtit in conformitate ad ſuam regulam; atqui malum artificiale conſiſtit in privatione conformitatis ad regulas artis; ergo & malum morale conſiſtit in privatione conformitatis ad Legem ut ſuam regulam.

Objicies 1. Formalitas peccati non conſiſtit in privatione rectitudinis actui debitæ; ergo... *Reſp. nego ant.*

Prob. antec. Dantur aliqui actus peccaminoſi quibus nulla debetur moralis rectitudo & bonitas; ergo ... *Reſp. nego ant.*

Prob. ant. Actibus odii Dei, mendacii, &c. nulla debetur moralis rectitudo & bonitas; cum omni rectitudine ſint incapaces; ergo.

Reſp. diſt. ant. Actus odii Dei, mendacii, &c. ſunt rectitudinis incapaces, ſi ſpectentur *reduplicative* prout ſunt actus odii Dei, mendacii, &c. *conced. ant.* ſic enim ſunt charitati & veritati eſſentialiter difformes; ſi ſpectentur *generice* prout ſunt actus humanus ſimpliciter tendens in hoc vel illud objectum, *nego ant.* Porro ut actus humanus ſit capax rectitudinis, ſatis eſt ut *generice* ſumptus poſſit eam habere, nec

(*k*) Cap. firmiter de ſumma Trinit. contra Manichæos.
(*l*) Seſſ. 6. can. 3.
(*m*) Tract. 1. in Joann.

nec requiritur ut ſumptus ſecundum ſpeciem actus humani, illam recipere valeat.

Objicies 2. Si ratio formalis peccati poſita eſſet in ſola privatione rectitudinis, 1. Unum peccatum non eſſet gravius altero, cum privationes magis aut minus non ſuſcipiant. 2. Peccata extreme oppoſita v. g. avaritia & prodigalitas ſpecie non differrent, cum non includant privationes ſpecie diverſas, ſed unicam & eandem, nempe privationem rectitudinis quæ ex liberalitate oritur; falſum conſeq. ergo.

Reſp. ad 1. *nego ſeq. ant.* Ad prob. *diſt.* privationes magis aut minus non ſuſcipiunt ratione ſui, *conced.* ratione perfectionis qua privant, *nego ant.* Hæc enim non conſiſtit in indiviſibili ut patet in tenebris quæ licet dicantur privatio lucis, aliæ tamen aliis ſunt majores & denſiores.

Reſp. ad 2. *nego ſeq. ant.* Nam ad diſtinctionem ſpecificam peccatorum extreme oppoſitorum, non requiritur ut ſint plures privationes ſpecie diverſas, ſed ſufficit ut voluntas diverſo ſpecie modo privet actum humanum debita rectitudine; unde cum avaritia & prodigalitas diverſo ſpecie modo privent actum liberalitatis debita rectitudine, non deſinunt ſervare inter ſe diſtinctionem ſpecificam.

Inſt. Voluntas non privat actum humanum debita rectitudine, niſi quia prave attingit objectum; atqui illa objecti attingentia eſt quid poſitivi; ergo.

Reſp. diſt. min. Eſt quid poſitivi fundamentaliter & materialiter, *conc. min.* formaliter, *nego min.* Prodigalitas enim formaliter nihil aliud eſt, quam privatio juſtæ pecuniarum conſervationis, & avaritia quam privatio prudentis pecuniarum effuſionis.

Obji-

Objicies, Peccatum eſt averſio a Deo & converſio ad creaturam ; atqui talis converſio eſt quid poſitivum ; ergo.

Reſp. diſt. min. Eſt quid poſitivum fundamentaliter, *conc. min.* ſic enim eſt actus humanus, eſt quid poſitivum formaliter, *nego min.* Sic enim eſt privatio rectitudinis.

CAPUT II.

De mutua peccatorum ab invicem diſtinctione.

Nota. Peccata ab invicem diſtingui poſſunt ſpecie vel numero.

Diſtinguuntur *ſpecie* cum eorum malitia & oppoſitio cum Lege eſt diverſæ naturæ; ſic furtum differt ſpecie ab adulterio.

Diſtinguuntur *numero* cum plurium numero actuum malitia moralis, eſt ejuſdem naturæ, ſic furtum differt ab alio furto tantum numerice. Hinc quæritur unde deſumenda ſit peccatorum diſtinctio tum ſpecifica, tum numerica.

QUÆSTIO I.

Unde peccatorum diſtinctio ſpecifica deſumenda ſit.

Dico 1. *Diſtinctio peccatorum ſpecifica non eſt repetenda ex diverſis ſpecie præceptis præcipientibus aut prohibentibus eandem rem ſub eodem motivo ; repetenda vero eſt ex diverſo motivo quo eadem res præcipitur aut prohibetur.*

Prob. 1. Ex D. Thom. qui 1. 2. quæſt. 76. artic. 5. ad 3. dicit : *Secundum diverſa præcepta legis, non diverſificantur peccata ſecundum ſpeciem.*

Prob. 2. Quia actus morales ſpecificantur a ſuis objectis formaliter conſideratis; atqui cum diverſa ſpecie præcepta præcipiunt aut prohibent eandem rem ſub eodem motivo, eſt unicum objectum formale, nempe unica res præcepta vel prohibita; econtra cum præcipiunt aut prohibent eandem rem ſub diverſo motivo eſt diverſum objectum formale; ergo in primo caſu eſt idem ſpecie peccatum; in ſecundo multiplex.

Reſolves 1. Is qui Sacrum omittit die Dominica in qua incidit Feſtum alicujus Sancti, nonniſi unum ſpecie & numero peccatum admittit, quia licet duplex ſit præceptum materialiter, tamen unicum eſt formaliter & ſpecie morali, cum ab utroque auditio Miſſæ ſub uno eodemque motivo religionis præcipiatur. *Item* qui furatur unicum ſpecie peccatum committit, licet furtum legibus ſpecie diverſis, nempe naturali, divina poſitiva & humana prohibeatur; quia ab omnibus illis legibus ſub uno eodemque juſtitiæ motivo prohibetur.

Reſolves 2. Is qui non jejunat eo die quo jejunium ipſi a Confeſſario injunctum eſt, & ab Eccleſia præceptum, duplex ſpecie peccatum committit; propter diverſa motiva pœnitentiæ ac religionis propter quæ jejunium præcipitur.

CONCLUSIO II.

Diſtinctio ſpecifica peccatorum repetenda eſt ab objecto formali, fine & circumſtantiis, habentibus malitiam, id eſt diſconvenientiam cum Lege æterna, ſpecie diverſam.

Prob. Actus moralis ſumit malitiam moralem in aliqua ſpecie ab objecto, fine, & circumſtantiis moralibus; ergo ſi iſta habeant malitiam ſpecie

ſpecie diverſam, actus moralis habebit quoque malitiam ſpecie diverſam. Sed

Quares: Quandonam actus moralis, ex objecto, fine, & circumſtantiis contrahit malitiam ſpecie diverſam?

Reſp. Hoc cognoſcitur ex quadruplici regula,

1. *Regula;* Actus moralis contrahit malitiam ſpecie diverſam quando diverſis virtutibus eſt oppoſitus; ſic eadem percuſſio Clerici eſt duplex ſpecie peccatum, quia eſt oppoſita virtutibus juſtitiæ & religionis; & ſic eſt peccatum injuſtitiæ & ſacrilegii.

2. *Regula;* Actus moralis contrahit malitiam ſpecie diverſam quando diverſis ejuſdem virtutis officiis, eſt oppoſitus, ſic odium Dei & omiſſio charitatis ſunt duo peccata ſpecie morali diſtincta, quia diverſis charitatis officiis opponuntur; charitas enim non ſolum prohibet ne Deum odio habeamus, ſed etiam ut aliquando poſitivos actus amoris erga Deum eliciamus.

3. *Regula;* Actus moralis contrahit malitiam ſpecie diverſam, quando eidem virtuti opponitur modo contrario; ſic prodigalitas & avaritia ſpecie inter ſe differunt; quia licet uni ſolum liberalitatis virtuti opponantur, ab ea tamen duobus modis contrariis ac proinde ſpecie diverſis deflectunt, per exceſſum ſcilicet & defectum.

4. *Regula;* Actus moralis contrahit malitiam ſpecie diverſam quando eidem virtuti opponitur modo diverſo, licet non contrario; ſic furtum, rapina, detractio, homicidium ſpecie differunt; quia diverſo modo virtuti juſtitiæ opponuntur; alia enim eſt ratio juſtitiam violandi nocendo bonis, famæ, aut vitæ ob ſpeciales quæ circa hoc occurrunt difficultates.

Dices: Non omnis diſtinctio ſpecifica pecca-

torum illis quatuor regulis comprehenditur; ergo illæ regulæ non ſufficiunt ... *Reſp. nego ant.*

Prob. ant. Furtum unius aſſis differt ſpecie a furto unius nummi; atqui illa diſtinctio ſpecifica non comprehenditur illis quatuor regulis; nam utrumque eidem virtuti juſtitiæ eſt oppoſitum & eodem modo; ergo.

Reſp. diſt. ant. Furtum unius aſſis & furtum unius nummi differunt ſpecie morali demeritoria, *conc. ant.* Ratio eſt quia unum eſt veniale, aliud mortale; differunt ſpecie morali abſoluta, *neg. ant.* Porro hic præſertim inquirimus unde petenda ſit diſtinctio peccatorum ſpecifica abſoluta, qua peccatum ad malitiam alterius rationis transferatur. Quod ut bene dignoſcatur

Notandum eſt, ſpeciem moralem demeritoriam deſumi ex parte averſionis a Deo: ſpeciem vero moralem abſolutam, deſumi ex parte converſionis ad creaturam: unde furtum unius nummi in tantum habet malitiam ſpecie diverſam a furto unius aſſis, in quantum in furto unius nummi reperitur contemptus ſaltem interpretativus, divinæ amicitiæ, voluntatiſque averſio a Deo, ultimo fine, quæ non reperiuntur in furto unius aſſis; ſed neutrum furtum differt ſpecie ex parte converſionis, utrumque enim habet idem objectum, a quo ſpecificantur moraliter abſolute, juxta illud D. Thom. quæſt. 2. de malo, art. 8. peccatum mortale & veniale, *Non ſunt ejuſdem ſpeciei ex parte averſionis, ſunt autem ex parte converſionis, per quam reſpicitur objectum, unde ſpeciem habet.* Ex quo ſequitur, quod major vel minor quantitas objecti, ad quod ſe convertit peccator, non inducat ſpecificam peccati diverſitatem inter peccatum mortale & veniale; ſed quod unum ſit diverſum ſpecie ab altero, quia mortale avertit a Deo non vero veniale.

QUÆ-

QUÆSTIO II.

Unde repetenda ſit diſtinctio peccatorum numerica?

Nota 1. Quæſtio procedit de peccatis ejuſdem ſpeciei; certum quippe eſt in iis quæ eſſentialiter differunt, unum non eſſe aliud, atqui ubi unum non eſt aliud, ibi multiplicatur numerus; ergo diſtinctio ſpecifica diſtinctionem numericam neceſſario importat.

Nota 2. Hic quæruntur duo: 1. Quandonam actus phyſice unus plura numero complectatur peccata. 2. Quandonam actus phyſice plures unum, vel plura numero peccata efficiant; unde,

CONCLUSIO I.

Actus phyſice unus plura numero peccata complectitur, quoties verſatur circa plura objecta materialia quæ ſe non habent per modum unius, ſed per modum plurium.

Prob. Quia ſicut unus actus eſt multiplex ſpecie peccatum; dum habet multiplicem ſpecie malitiam, eſt multiplex numero peccatum tum cum habet multiplicem numero malitiam; atqui actus phyſice unus qui verſatur circa plura objecta materialia quæ ſe habent per modum plurium, habet multiplicem numero malitiam; ergo eſt multiplex numero peccatum.

Reſolv. 1. Qui uno actu duos homines odit, de duobus detrahit, duos occidit, duo peccata committit; quia illa objecta materialia ſe habent per modum plurium, cum actus qui circa illa verſatur, plurium jus lædat.

Reſolv. 2. Conjugatus qui copulam habet cum alterius conjuge, duplex numero adulterium

committit; quia duorum jus infringit, uxoris ſuæ ſcilicet & mariti conjugatæ quam cognoſcit.

Reſolv. 3. Sacerdos qui unica adminiſtratione ſex baptizat, vel abſolvit, vel adminiſtrat aliud Sacramentum in malo ſtatu, ſex committit peccata numero diſtincta; quia adminiſtratio uni facta eſt actio integra & ab alia omnino independens. Hinc in Confeſſione debet exprimere numerum perſonarum quibus Sacramentum adminiſtravit; vel ſi numeri non meminit, debet ſaltem exprimere tempus per quod adminiſtravit.

Reſolv. 4. Qui uni familiæ decem perſonis conſtanti, unica detractione detrahit, decem numero peccata committit; nam jus quod quælibet perſona illius familiæ habet ad famam, violatur; atqui jus unius a jure alterius diverſum eſt & independens.

Nec dicas cum Navarro, Bonacina, Paulo a Lug. una familia, una reputatur perſona; ergo qui uni familiæ decem perſonis conſtanti detrahit, unicum numero peccatum committit.

Reſp. diſt. antec. Una familia reputatur una perſona, fictione juris, *conc. ant.* in eſſe moris, *nego ant.* nam juxta adverſarios non minus decem homicidia commiſiſſe cenſetur qui decem perſonas ejuſdem familiæ occidit, quam qui decem occidit diverſæ, quia jus in vitam cujuslibet particularis violatur; quare ergo decem numero detractiones non committeret qui decem ejuſdem familiæ perſonis detraheret; cum pariter jus quod quilibet particularis habet in famam violatur.

Inſt. 1. Qui unico voluntatis actu, furatur omnes libros bibliothecæ, omnes oves gregis, unicum numero peccatum committit; ergo & qui detrahit omnibus unam familiam componentibus, unicum peccatum committit.

Reſp.

Reſp. nego conſeq. Diſparitas eſt, quod per furtum unius integræ bibliothecæ, integri gregis, lædatur jus proprietarii, quod eſt unicum; ergo eſt unicum peccatum; econtra qui detrahit decem perſonis unius familiæ, lædit decem jura adæquate diſtincta. Per hoc enim quod illæ perſonæ ad eandem pertineant familiam, non magis deſinunt eſſe revera perſonæ numero plures in eſſe moris, quam eſſe deſinant ſpecies plures in eſſe moris: dum prima iſtius familiæ perſona, eſt pater delinquentis, ſecunda uxor, tertia clericus; atqui tunc non deſinunt eſſe plures ſpecie in eſſe moris; cum qui unico voluntatis actu omnes occideret, plura peccata ſpecie diſtincta committeret, nimirum, parricidium, uxoricidium, clericidium, &c. Ergo non deſinunt eſſe plures numero completæ in eſſe moris, quarum ſingulæ jus in propriam vitam & famam habent completum & complete diſtinctum a jure alterius.

Inſt. 2. Omnes qui ſunt de familia, eo modo componunt unam familiam, quo omnes libri bibliothecæ, unam bibliothecam, in his ovibus, quæ unum gregem componunt, non ſint jura diſtincta, ſicut ſunt in perſonis unam familiam componentibus.

Inſt. 3. Saltem Confeſſarius non tot numero peccata committit, quot unica adminiſtratione homines abſolvit in malo ſtatu; ergo.

Prob. ant. Non obſtante multiplicitate abſolutionum, ille Confeſſarius cenſetur unum moraliter judicium exercere; ergo cenſetur unum moraliter numero peccatum committere.

Reſp. nego ant. Nam ubi ſunt diverſæ perſonæ quæ judicantur, diverſæque judiciales cauſæ ac ſententiæ, diverſa ſunt judicia moraliter diverſa. Nec eſt cur in eo caſu ſit potius unum tantum numero judicium & peccatum, quam

una numero fornicatio, unumque peccatum dum quis integra nocte cum pluribus meretricibus uno voluntatis actu miſcetur; nec diſparitatem ſatisfacientem poſſunt dare adverſarii; nam tria Sacramenta adminiſtrata, æque ſunt tres actus moraliter completi, ac tres fornicationes, tria homicidia, &c.

Inſtant contrariæ ſententiæ patroni, major eſt unitas moralis in plurium Confeſſionum auditione, quam in pluribus illis fornicationibus ſucceſſivis. Quippe nova fornicatio requirit in fornicante novam præparationem, novamque naturæ excitationem, quæ non requiritur in plurium Confeſſionum auditione: ergo eſt magna diſparitas.

Reſp. diſt. conſeq. Eſt magna diſparitas phyſica, *conc.* moralis, *nego conſeq.* porro diſparitas illa phyſica nihil facit ad eſſe moris, nam, ea non obſtante, fornicationes in eſſe moris æque facile uniuntur, id eſt, æque facile uno actu voluntatis intenduntur, quam illæ auditiones.

CONCLUSIO II.

Actus phyſice plures circa idem objectum, ſunt plura numero peccata, 1. Si ſint in ſe completi, nec ordinentur ad actum principalem tanquam illius diſpoſitiones, media, & inchoationes; 2. Si ſint moraliter interrupti. Econtra ſunt tantum unum numero peccatum, gravius tamen, 1. Si non ſint in ſe completi, ſed ordinentur ad actum principalem. 2. Si non ſint moraliter interrupti.

Prob. Quia tunc multiplicantur numerice peccata cum multiplicantur moraliter actus humani mali; non multiplicantur vero peccata, cum non multiplicantur actus humani mali; atqui

atqui actus humani circa idem objectum mali multiplicantur moraliter 1. Cum ſunt in ſe completi. 2. Cum ſunt moraliter interrupti; tunc enim actus illi non cenſentur una moralis actio. Econtra plures actus humani circa idem objectum mali non multiplicantur moraliter, 1. Si non ſint in ſe completi, 2. Si non ſint moraliter interrupti, tunc enim cenſentur una moralis actio; ergo, &c.

Reſolv. 1. Qui omnino ſucceſſive bis aut ter ſe polluit, aut fornicatur, totidem committit peccata numero diſtincta; quia quælibet pollutio aut fornicatio eſt opus integrum atque conſummatum ab alia pollutione, aut fornicatione diſtinctum.

Reſolv. 2. Qui ex intentione fornicandi, puellam ſollicitat, impudice reſpicit, oſculatur, tangit, & tandem fornicatur, unum numero peccatum committit; quia omnes illi actus phyſice diſtincti ad actum principalem fornicationis tanquam ejus diſpoſitiones, media, & inchoationes ordinantur; ergo unum numero cum fornicatione peccatum, moraliter conſtituunt, *quod tanto gravius eſt*, ait S. Anton. (*n*) *quanto plura concurrunt*. Unde ſaltem generatim debent declarari in Confeſſione.

Qui vero immediate poſt habitam cum puella copulam, eam impudice reſpicit, oſculatur, tangit, delectatur de copula habita, tot numero peccata committit, quot elicit actus moraliter malos; quia actus ſubſequentes copulam neque ſunt partes copulæ utpote penitus conſummatæ, neque ſunt ejus complementum, cum copula ſit ex ſe completa.

Porro ut accuratius reſolvamus caſus in quibus

(n) D. Anton. 2. part. tit. 5. cap. 1. §. 10.

bus peccata multiplicantur numerice ex interruptione morali,

Quæres. Quandonam accidat illa moralis interruptio?

Reſp. Accidit 1. Cum prioris actus voluntas revocatur per contrariam voluntatem, aut pœnitentiam; quia hæc retractatio efficit ut poſterior actus non poſſit cum priori in unum moraliter actum coaleſcere. Ex quo,

Reſolv. Si quis furari ſtatuat, & poſtea peccati pœnitens voluntatem hanc abjiciat, atque eam breviſſimo licet interpoſito tempore reſumat, duo numero peccata committit; unde patet breviſſimo tempore multa peccata committi poſſe.

2. *Accidit* cum voluntas deliberate convertitur ad aliquid incompoſſibile cum priore actu intento; quia tunc cenſetur non amplius velle quod prius volebat; unde eſt retractatio interpretativa; hinc

Reſolv. Si quis viſa puella, eam impudice concupiſcat, & poſtea a tali concupiſcentia voluntarie ſe divertat ut alia cogitet, ſtatimque ad priorem delectationem revertatur, duo peccata committit.

3. *Accidit* cum prioris actus voluntas neque actu, neque virtute perſeverat, quod fit cum ab actu involuntarie & quaſi-naturaliter ceſſat, v. gr. per ſomnum, aut per applicationem ad alium actum ſatis longam ut prudentum judicio unus actus cum alio actu non colligetur. Ex quo

Reſolv. Qui actum odii in proximum elicuit, & poſt ſomnum, aut aliquam diſtractionem eum iterum renovat, duo peccata committit; quia prior actus odii non perſeverat, neque actu cum jam deſierit; neque virtualiter quia actus mere interni repetiti nihil habent in quo unian-

uniantur & continuentur ad conſtituendum unum peccatum . . . . Econtra qui ex voluntate occidendi inimicum, mane ſurgit, gladio ſe accingit, proficiſcitur, quærit, & poſt plures horas repertum aggreditur, pluries vulnerat, & tandem occidit, etſi de aliis rebus cogitet in itinere, confabuletur, ſæpiuſque voluntatem occidendi renovet, unum moraliter peccatum committit; (eo tamen gravius, quo pluries occidendi voluntatem renovavit.) *Ratio* eſt quia prior voluntas occidendi in actione itineris & aliis actibus externis ex intentione occidendi inimicum ſuſceptis, virtualiter perſeverat & continuatur, quaſi in vinculo quo plures actus interni ad eundem finem repetiti conjunguntur. Ex qua reſolutione

Sequitur peccata mere interna longe facilius & frequentius multiplicari, quam externa; actus enim mere interni cum nihil habeant vi cujus moraliter perſeverent, longe brevius interrumpuntur; econtra cum actus interni cum externis conjuncti, in ipſis actibus externis virtualiter perſeverent, donec per totius actus tum interni, tum externi ceſſationem retractentur, non adeo facile interrumpuntur & multiplicantur.

CAPUT III.

De Peccatorum connexione & inæqualitate.

Quæres I. AN *omnia peccata ſint inter ſe connexa?*

Reſp. negat. Cum D. Thom. (o) nam peccata ſpecificantur a privatione honeſtatis quæ eſt in vir-

(o) I. 2. quæſt. 7. artic. 3.

in virtutibus quibus opponuntur ; atqui privatio honeſtatis unius virtutis , v. gr. miſericordiæ, non eſt connexa cum privatione honeſtatis alterius virtutis, v. g. juſtitiæ; alioquin qui violaret miſericordiam, violaret juſtitiam quod eſt abſurdum; imo avarus eſſet prodigus, quod eſt abſurdum; ergo

Dices Qui unum admittit peccatum fit omnium aliorum reus juxta illud Jacobi. 2. *Quicumque totam Legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus*. Ergo omnia peccata ſunt inter ſe connexa.

Reſp. diſt. ant. & textum: Qui offendit in uno factus eſt omnium reus, hoc ſenſu quod faciat contra charitatem a qua tota Lex pendet juxta illud Apoſt. (*p*) *omnis Lex in uno ſermone impletur: diliges proximum*, &c. *conc. ant.* hoc ſenſu quod committat omnia peccata. *neg. ant.* Addit enim D. Jacobus *quod ſi non mœchaberis, occides autem, factus es tranſgreſſor Legis;* ergo ſupponit tanquam certum poſſe unum peccatum committi ſine alio. Eſt expoſitio Divi Auguſtini (*q*). Cum tamen multa peccata inter ſe ſint connexa, plurimumque expediat Confeſſarios iſtam connexionem cognoſcere, tum ut pœnitentes congrue examinent, tum ut ipſos inſtruant, ipſiſque congruentia remedia præſcribant, ideo

Quæres 2. Quænam peccata cum aliis ſint connexa?

Reſp. Id ſequentibus exemplis declarabitur.

1. *Peccatum ſuperbiæ*, per quod appetimus ſupra alios in aliqua qualitate excellere, connexum eſſe ſolet cum peccato invidiæ, per quam triſtamur de eo quod aliquis nos in ea qualitate ſu-

(*p*) Ad Galat. 5. verſ. 14.
(*q*) D. Auguſt. Epiſt. 29. ad S. Hieron.

te ſuperet, vel æquet, quatenus noſtram excellentiam putamus inde imminui. Hinc detractiones, vituperationes, &c. quibus hominis inviſi æſtimationem imminuere conamur. Hinc deſideria, quibus ipſi malum optamus, & quandoque etiam procuramus; gaudia de malis, quæ ipſi adveniunt; averſio ab ipſo, &c.

2. *Peccatum fornicationis*, connexum eſſe ſolet cum peccatis contra naturam, quibus generatio procuratur, vel nativitas impeditur, nempe pollutio & abortus. Idem peccatum ut plurimum connexam habet ſeductionem ac perditionem innocentis animæ, quam ſeductor tenetur exemplo, oratione, & quibus poteſt modis, ad emendationem, gratiæque amiſſæ reparationem, reducere.

3. *Peccatum furti*, ſæpe connexum eſt cum iteratis interruptim deſideriis, ac propoſitis nova furta committendi; item connexum eſt cum injurioſis ſuſpicionibus, quibus perſona innocens, propter iſtud furtum, impetitur, affligitur, & quandoque infamatur.

4. *Peccatum ebrietatis*, in frequentata popina commiſſum, ſæpe connexum eſt cum provocatione aliorum ad ebrietatem, cum turpiloquiis, blaſphemiis, pejerationibus, bonorum familiæ diſſipationibus, Feſtorum profanationibus, magnis in familia jurgiis & diſcordiis, neglectu officii ſpecialis, ſicut & generalis hominis Chriſtiani.

5. *Peccatum iræ* ſæpe connexum eſt cum improperiis contumeliis, imprecationibus, ſcandalo præſentium, voluntate ulciſcendi aut nocendi; & quandoque cum illatione nocumenti, ex quibus frequenter ſequitur diuturna averſio animi, denegatio communium dilectionis ſignorum, vel etiam ſpecialium, quæ inferior Superiori,

riori, vel conjux debet conjugi, v. gr. denegatio debiti conjugalis.

6. *Peccatum avaritiæ*, in perſonis divitibus, ut plurimum connexum eſt cum gravi tranſgreſſione præcepti eleemoſynæ, cum illicitis acquirendi bona modis. In Eccleſiaſticis vero, præter frequentem trangreſſionem præcepti eleemoſynæ, connecti ſolet cum ſimoniaco affectu, quo ſacras functiones peragunt; cum earundem functionum neglectu, cumque Laicorum ſcandalo, &c.

Ex his ſatis patet, Confeſſarium non poſſe rite fungi munere ſuo, niſi reflectat ad has, & ſimiles peccatorum inter ſe connexiones.

Quæres 3. An omnia peccata ſint inter ſe æqualia?

Reſp. negat. Eſt de fide contra Stoicos. Ratio eſt tum quia Chriſtus Joann. 19. aſſerit peccatum Judæ proditoris eſſe gravius peccato Pilati condemnantis Chriſtum, *qui me tradidit tibi, majus peccatum habet*. Tum quia peccatum eſt privatio rectitudinis debitæ actui; ergo majus vel minus eſt pro majori vel minori rectitudine qua privat; ſic cum rectitudo quæ relucet in conſervatione vitæ alterius ſit perfectior rectitudine quæ relucet in conſervatione bonorum ipſius, homicidium eſt gravius furto.

Quæres 4. Unde petatur peccatorum inæqualitas?

Nota: duplex eſt peccatorum inæqualitas; 1. Eſt eſſentialis quam peccatum habet ex ſua ſpecie; 2. Eſt accidentalis quæ peccato in ſuo eſſe conſtituto advenit.

Reſp. Inæqualitas eſſentialis peccati petitur ex objecto ad quod actus peccati ex ſe tendit; accidentalis vero petitur ex circumſtantiis ma-

litiam

litiam actus intra eandem ſpeciem aggravantibus vel minuentibus.

Prob. 1. *pars*: Ab eodem principio ſumitur peccati inæqualitas, a quo ſumitur eſſentialis differentia & ſpecies peccati; atqui eſſentialis differentia & ſpecies peccati ſumitur ex objecto; ergo & inæqualitas peccati. Unde Div. Thom. quæſt. 2. *de malo* artic. 10. ait: *Actus id eſt*, peccatum, *ſpeciem habet ex objecto. Gravitas ergo peccati, quam habet ex ſpecie ſua, attenditur ex parte objecti. Secundum hanc conſiderationem gravius peccatum dicitur ex genere ſuo, quod majori bono virtutis opponitur, unde cum bonum virtutis conſiſtat in ordine amoris, ut Auguſt. dicit, Deum autem ſuper omnia diligere debeamus, peccata quæ ſunt in Deum, ſicut blaſphemia, & hujuſmodi, ſecundum ſuum genus reputanda ſunt graviſſima. Inter peccata vero in proximum, tanto aliqua ſunt aliis graviora, quanto majori bono proximi opponuntur.*

Reſolves. Peccata contra Deum ſecundum ſuam ſpeciem eſſe graviora peccatis quæ ſunt contra proximum, quia Deus eſt bonum longe excellentius homine. *Item* homicidium eſt gravius furto, quia vita hominis eſt bonum longe dignius bonis hominis externis. *Item*, peccatum contra perſonam publicam eſt gravius peccato contra perſonam privatam commiſſo, quia perſona publica cum præſtantiorem locum teneat in Republica temporali, peccatum contra ipſam cedit in majus damnum Reipublicæ.

Neque his obſtat 1. Quod homicidium ſit gravius blaſphemia; *Reſpondeo* enim blaſphemiam eſſe gravius peccatum ratione objecti; homicidium vero eſſe gravius ratione circumſtantiarum quæ illud comitantur & effectuum quæ ex illo conſequuntur.

Neque

Neque obſtat 2. Quod S. Jacobus cap. 2. reprehendat eos qui magis honorant divites quam pauperes; nam hic loquimur de honore qui debetur alicui ratione ſtatus & conditionis quam tenet in Republica; ſanctus verò Jacobus loquitur de honore divitis ſupra pauperem in Chriſtianis actionibus, ut eſt Sacramentorum adminiſtratio, in quibus non eſt habenda ratio divitiarum.

Prob. 2. pars: Quia circumſtantiæ intra eandem ſpeciem conferunt ad gravitatem vel levitatem actus; atqui non conferunt ad eſſentialem, cum ſint actui extrinſecæ; ergo conferunt ad ſolam accidentalem.

Quæres 1. Ex quibuſnam circumſtantiis gravitas accidentalis peccati augeatur juxta eandem ſpeciem?

Reſp. 1. Augetur ex circumſtantia ipſius actus peccaminoſi; peccatum enim tanto gravius eſt, quanto fit cum majori deliberatione ex parte intellectus, & majori intentione ex parte voluntatis. Unde minus peccat, qui ex ignorantia, infirmitate, metu, gravi tentatione peccat, quam qui peccat ex malitia, vel habitu, quem corrigere non curat; nam *talis conſuetudo*, inquit D. Antonin. 2. part. tit. 3. cap. 3. §. 15. *non excuſat vel minuit peccatum, ſed potius aggravat*. Sed de his plura differt. 2. c. 2.

2. Augetur ex circumſtantia perſonæ, quæ peccat, juxta illud D. Iſidori, lib. 2. de ſummo bono cap. 10. *Tanto majus peccatum cognoſcitur eſſe, quanto major qui peccat habetur*. Quod tamen D. Thom. 1. 2. quæſt. 78. art. 10. Vult intelligi *de peccatis ex deliberatione, non ex ſubreptione*. De quibus ait: *Iſta peccata tanto magis alicui imputantur, quanto major eſt*. Additque quod *hoc poteſt eſſe propter quatuor*. 1. *Quia facilius poſſunt reſiſtere peccato majores,* qui

qui excedunt in ſcientia & virtute . . . . 2. Propter ingratitudinem, quia omne bonum, quo aliquis magnificatur, eſt Dei beneficium, cui homo ſit ingratus peccando . . . 3. Propter ſpecialem repugnantiam actus peccati ad magnitudinem perſonæ, ſicut ſi Princeps juſtitiam violet, qui ponitur juſtitiæ cuſtos . . . 4. Propter exemplum, ſive ſcandalum . . . ad plurium enim notitiam perveniunt peccata magnorum, & magis homines ea indigne ferunt.

3. Augetur ex circumſtantia perſonæ, in quam peccatur: quia, ait D. Thom. artic. 9. *Perſona in quam peccatur, eſt quodammodo objectum peccati. Dictum eſt autem ſupra, quod prima gravitas peccati attenditur ex parte objecti.* Verum hæc non eſt accidentalis, ſed eſſentialis.

4. Gravitas peccati augetur ex circumſtantia nocumenti, quod affert, vel afferre natum eſt . . . quod ſi nocumentum prævifum fuerit, & intentum, tunc directe malitiam auget, utpote directe volitum . . . quod ſi vero prævifum fuerit, ſed non intentum, adhuc malitiam auget, ſed indirecte tantum, quia volitum fuit indirecte tantum & in cauſa . . . quod ſi vero nec intentum, nec præcogitatum fuerit, *Diſtinguendum eſt*, ait D. Thom. 1. 2. quæſt. 20. artic. 5. *quia ſi per ſe ſequitur ex tali actu, & ut in pluribus ſecundum hoc eventus ſequens addit ad malitiam actus, licet non ſit præcogitatus.* Nec imprævifio excuſat, utpote proveniens ex culpabili negligentia prævidendi.

Quæres 2. Quodnam ex duobus peccatis inæqualibus eidem virtuti extreme oppoſitis ſit gravius?

Reſp. Illud peccatum quod opponitur virtuti per defectum, gravius eſt cæteris paribus, eo quod eidem opponitur per exceſſum; ratio

eſt quia

eſt quia peccatum illud eſt gravius quod contrariatur ei ad quod virtus primario inclinat: atqui peccatum per defectum contrariatur ei ad quod virtus primario inclinat; ergo, &c.

Reſolves. Deſperatio eſt peccatum gravius quam præſumptio; ſuperbia quam nimia ſui abjectio; avaritia quam prodigalitas, &c.

CAPUT IV.

De Effectibus Peccatorum.

Nota. PRæcipui effectus peccati perſonalis, (infra enim agemus de effectibus peccati originalis) ſunt duo, nempe reatus culpæ, & pœnæ. *Reatus culpæ* nihil aliud eſt, quam macula, qua anima peccans inficitur, quæ macula vocatur etiam *peccatum habituale*, non quod ſit habitus vitioſus quo ad actus ſimiles inclinemur, ſed per analogiam ad habitum. 1. Quia ſicut habitus producitur per actum, ita peccatum habituale producitur per peccatum actuale. 2. Quia ſicut habitus in ſubjecto permanet, etiam tranſacto actu, ita peccatum habituale permanet in peccatore, peccato actuali tranſacto.

Reatus pœnæ, Nihil eſt aliud quam obligatio ad pœnam, ſeu, jus quod habet Deus ad ſumendam de peccatore vindictam.

Certum eſt de fide 1. Reatus pœnæ per peccatum contrahi, dicente Chriſto Matth. 5. *Qui dixerit fratri ſuo, fatue, reus erit gehennæ ignis.* 2. Maculam in anima poſt peccatum remanere, juxta illud Jerem. 2. *maculata es in iniquitate tua coram me*; & Joſue 22. *Peccaſtis in Beelphegor, & uſque in præſentem diem macula hujus ſceleris in vobis permanet.*

Verum in quo conſiſtat hæc macula peccati con-

controverſia eſt inter Theologos, quæ ut ſolvatur, ſit

CONCLUSIO.

Macula peccati, ſeu peccatum habituale conſiſtit in privatione rectitudinis ſeu conformitatis ad Legem quam peccator eſt tranſgreſſus per peccatum actuale, habitualiter perſeverans, quandiu peccatum non retractatur, nec remittitur.

Prob. 1. Ex D. Thom. (*r*) dicente: *maculam importare defectum nitori propter receſſum a lumine rationis, vel divinæ Legis, & ideo quando homo manet extra ejuſmodi lumen, manere etiam in macula peccati.* Ubi nomine receſſus a lumine Legis divinæ, intelligit privationem conformitatis ad Legem.

Prob. 2. Peccatum omne habet ſuam eſſentiam poſitam in oppoſitione ad aliquam Legem, eſt enim eſſentialiter *contra Legem*; atqui macula peccati, ſeu peccatum habituale, eſt vere & proprie peccatum; ergo debet habere ſuam eſſentiam poſitam in oppoſitione ad aliquam Legem; atqui talis oppoſitio non poteſt eſſe aliud quam privatio conformitatis ad Legem quam peccator actuali peccato tranſgreſſus eſt, & quæ habitualiter perſeverat quandiu peccatum non eſt retractatum, nec remiſſum; ergo peccatum habituale conſiſtit in privatione conformitatis ad Legem.

Atque juxta hanc noſtram ſententiam facile poteſt intelligi quomodo pro diſtinctione peccatorum, alia atque alia macula contrahatur, & pro inæqualitate peccatorum, inæqualis etiam ſit macula, quod non niſi difficillime poteſt intelligi in aliis opinionibus.

Obji-

(r) L. 2. quæſt. 86. art. 1. & 2.

Objicies 1. Macula peccati, ſeu peccatum habituale eſt quid intrinſecum peccatori; atqui habitualis privatio conformitatis ad Legem, non eſt intrinſeca peccatori; ergo.

Prob. min. Habitualis privatio conformitatis ad Legem nihil aliud eſt quam actualis privatio conformitatis quæ licet phyſice præterierit, moraliter perſeverat; atqui quod phyſice præteriit non eſt intrinſecum peccatori; ergo.

Resp. diſt. maj. Quod phyſice præteriit, non eſt peccatori intrinſecum phyſice, *conced. min.* non eſt intrinſecum moraliter, *nego min.* & ſic diſtincto conſequente, *nego conſeq.*

Itaque actualis privatio conformitatis ad Legem quam peccator tranſgreſſus eſt, quandiu non remittuntur, remanet in peccatore moraliter, in ordine ad illum reddendum obnoxium odio Dei & pœnæ æternæ; quod ſufficit ut hominem habitualiter & intrinſece injuſtum & peccatorem conſtituat.

Objicies 2. Peccatum habituale conſiſtit in privatione gratiæ ſanctificantis; ergo, &c.

Reſp. nego ant. 1. Quia peccatum veniale eſt verum peccatum habituale, & tamen non conſiſtit in privatione gratiæ ſanctificantis; 2. Quia in ſtatu naturæ puræ fuiſſent profecto peccata habitualia, non tamen fuiſſet privatio gratiæ; 3. Quia diverſæ ſunt maculæ pro peccatorum diverſitate; eſt tamen in omnibus peccatoribus una & eadem privatio gratiæ; ergo ſi in illa privatione conſiſteret peccatum habituale, in quolibet peccatore unicum eſſet, quia gratia ſemel amiſſa, amplius per novum peccatum mortale, amitti non poteſt. 4. Tandem quia privatio gratiæ eſt a Deo, cum ſit pœna a Deo juſte inflicta; ſed peccatum habituale non eſt a Deo.

Inſt. 1.

Inſt. 1. Privatio gratiæ ſanctificantis maculat animam; ergo in illa conſiſtit peccatum habituale.

Reſp. diſt. antec. Maculat animam per ſe & primario, *nego ant.* ſecundario & ratione alterius, nempe ratione privationis conformitatis ad Legem cujus eſt effectus, *conc. ant.* Porro in illo peccatum habituale conſiſtit formaliter quod 1. & per ſe maculat animam, non vero in illo quod maculat animam ſecundario tantum, & ratione peccati cujus eſt effectus.

Inſt. 2. Illud maculat animam primario & per ſe, propter quod anima eſt Deo odioſa; atqui propter privationem gratiæ ſanctificantis anima peccatoris Deo eſt odioſa; ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Propter quod anima Deo eſt odioſa primario & ratione ſui, *conc. maj.* ſecundario & ratione alterius, *nego maj.* & ſic ad minorem.

Itaque anima Deo eſt odioſa ratione privationis gratiæ non primario nec ratione ſui, ſed tantum ratione peccati quod præceſſit; nam ſi Deus per abſolutam ſuam potentiam tolleret ab aliquo gratiam ſanctificantem, abſque ullo ejus peccato præcedenti, tunc iſte non diceretur eſſe in peccato *formaliter*, quia in tali hypotheſi nullum actuale peccatum præcedens ſupponitur, a quo privatio gratiæ ſit cauſata demeritorie; ergo privatio gratiæ non poteſt habere rationem culpæ, ſeu peccati.

Inſt. 3. Equidem privatio gratiæ ſecundum ſe ſumpta non habet rationem culpæ habitualis, ſed hanc habet per reſpectum ad actuale peccatum a quo cauſatur & relinquitur in ſubjecto; ergo nulla ſolutio.

Reſp. nego ant. Quia privatio gratiæ ut ſic conſiderata, eſt tantum relatio effectus moralis ad ſuam cauſam moralem demeritoriam; atqui

relatio hujuſmodi, non eſt proprie culpa; quia culpa *formaliter* ſumpta non eſt per reſpectum ad cauſam, ſed per tendentiam in objectum ut Legi diſſonum.

CAPUT V.

De Peccati diviſione.

Quæres 1. Q*Uotuplex ſit peccatum?*

Reſp. Duplex, originale ſcilicet & perſonale.

Peccatum originale, eſt illud quod aliena voluntate, Adami ſcilicet, commiſſum, per viam generationis traducitur.

Peccatum perſonale, eſt illud quod propria peccantis voluntate committitur; & duplex eſt, nempe actuale & habituale.

Peccatum actuale, eſt actus, vel omiſſio, difformis regulis morum.

Peccatum habituale, eſt macula ex peccato actuali in anima remanens; qualiter ſupra expoſuimus.

Quæres 2. *Quotupliciter dividatur peccatum actuale?*

Reſp. Dividitur 1. *ratione præcepti*, in peccatum commiſſionis & omiſſionis.

Peccatum *commiſſionis*, eſt illud quo præceptum negativum tranſgreditur, tale eſt furtum.

Peccatum *omiſſionis*, eſt illud quo præceptum affirmativum tranſgreditur, v. gr. omiſſio Sacri die feſto.

2. *Dividitur ratione cauſæ*, in peccatum ignorantiæ, infirmitatis & malitiæ.

Peccatum *ignorantiæ*, eſt illud quod ab ignorantia culpabili antecedente voluntarium minuente tanquam a cauſa per accidens procedit; qua-

quale eſt peccatum illius qui negligit ſcire, quod ſcire tenetur.

Peccatum *infirmitatis*, eſt illud quod procedit a paſſione antecedente, voluntatem ad conſenſum trahente.

Peccatum *malitiæ*, eſt illud quod ex plena voluntate ac libertate, abſque ignorantia vel paſſione ſenſitiva, antecedenter incitante, committitur; ad quod proinde voluntas nullius impulſu, ſed ex ſeipſa movetur.

Dixi: *Abſque paſſione vel ignorantia antecedenter incitante:* quia quando intervenit paſſio voluntarie excitata, vel ignorantia affectata, cenſetur peccari ex malitia, ſeu, quaſi ex induſtria, juxta illud Job 34. *Quaſi de induſtria receſſerunt ab eo* (Deo) *& omnes vias ejus* intelligere noluerunt.

3. *Dividitur ratione modi*, in peccatum cordis, oris, & operis.

Peccatum *cordis*, eſt illud quod ex natura ſua in corde conſummatur, ut hæreſis, odium, &c. Per peccatum cordis poteſt etiam intelligi peccati delectatio moroſa.

Peccatum *oris*, eſt illud quod ſolo ore, ut plurimum perpetratur, ut perjurium, mendacium.

Peccatum *operis*, eſt illud quod opere externo perficitur, ut furtum, adulterium.

4. *Dividitur ratione objecti*, in peccatum contra Deum, contra proximum, & contra ſeipſum.

Peccatum *contra Deum*, eſt illud quod ſpecialiter opponitur reverentiæ Deo debitæ; talia ſunc peccata contra virtutes Theologicas quæ habent Deum pro objecto, & religionem quæ verſatur circa cultum Deo debitum.

Peccatum *contra proximum*, eſt illud quod proximo nocumentum infert, ut homicidium, furtum, calumnia, &c.

Peccatum *contra ſeipſum*, eſt illud quo violatur ordo rationis quem homo ſervare debet erga ſeipſum pro recta ſui ipſius gubernatione, ut ebrietas, fornicatio.

5. *Dividitur ratione effectus* in mortale, & veniale.

Peccatum *mortale*, eſt illud quod graviter Deum offendit, & mortem animæ infert.

Peccatum *veniale*, eſt illud quod leviter Deum offendit, quodque cum animæ vita & gratia ſanctificante conſiſtere poteſt.

6. *Dividitur* in capitale & non capitale.

Peccatum *capitale*, eſt illud quod non ſolum eſt peccatum per ſe, ſed & aliorum peccatorum radix & cauſa impulſiva. Ex peccatis capitalibus duo nempe *gula* & *luxuria* ſunt *carnalia*, ſic dicta quia carnali voluptate conſummantur; reliqua ſunt *ſpiritualia* quæ ſpirituali voluntate conſummantur.

Peccatum *non capitale*, eſt illud quod ita eſt per ſe peccatum, ut non ſit radix aliorum peccatorum.

DISSERTATIO II.

De Peccatis in particulari.

Nota. CUm jam multa de peccatis dixerimus agendo de voluntario & involuntario, reſtat hic agendum 1. De peccato commiſſionis & omiſſionis, 2. De peccatis ignorantiæ, infirmitatis & malitiæ, 3. De peccatis cordis, oris & operis. 4. De peccato mortali & veniali. 5. De peccatis capitalibus. 6. Tandem de peccato originali. Sit itaque.

C A-

CAPUT PRIMUM.

De peccato commiſſionis & omiſſionis.

Nota 1. Hic controvertitur utrum poſſit dari omiſſio culpabilis ſine præcedente voluntatis actu, qui ſit cauſa vel occaſio ejus.

Dixi: *Sine voluntatis actu:* quia omiſſio non poteſt eſſe libera ſine actu intellectus proponentis obligationem præcepti, cum nihil ſit volitum quin præcognitum.

Nota 2. Duplex eſt actus quo voluntas ordinarie vult omiſſionem. *Primus* eſt *directus*, cum voluntas per actum expreſſe ad omiſſionem ordinatum vult non implere præceptum, v. gr. *volo non audire Sacrum. Secundus indirectus*, cum aliquid incompoſſibile cum impletione præcepti vult tempore quo urget præceptum, v. gr. venari, ſtudere tempore Miſſæ; vel cum antecedenter ponit cauſam ex qua prævidet moraliter eventurum ut non poſſit adimplere præceptum, v. gr. qui ſe inebriando prævidet futurum ut non poſſit audire Sacrum.

Nota 3. Hic quæritur utrum aliquando evenire poſſit ut voluntas propoſito per intellectum præcepto & obligatione ejus; ita circa præceptum ſe mere negative habere poſſit ut ſuſpendendo omnem actum, voluntarie & culpabiliter illud omittat; circa quod,

CONCLUSIO.

Omiſſio poteſt eſſe voluntaria & peccaminoſa abſque omni voluntatis actu.

Prob. Voluntas eſt ita libera & indifferens, ut poſitis omnibus ad agendum requiſitis poſſit adhuc non agere, ſeu poſſit actionem ſuam

ſuſpendere; ſed unum ex prærequiſitis in voluntate ad agendum eſt ipſa propoſitio objecti facta per intellectum, quia voluntas non fertur in incognitum; ergo hac poſita objecti propoſitione voluntas poteſt non agere ſeu ſuſpendere omnem actum; atqui talis ſuſpenſio actus, ſeu omiſſio, eſt libera & peccaminoſa; ergo poteſt dari omiſſio libera & peccaminoſa abſque omni voluntatis actu.

Probatur ſecunda minor. Quia omnis omiſſio actus liberi & præcepti, id eſt, actus qui poteſt & debet poni, eſt libera omiſſio actus præcepti; atqui omiſſio actus licet pura, eſt omiſſio actus liberi & præcepti; ergo omiſſio actus libera & peccaminoſa.

Minor conſtat, *major* certa eſt, nam ſicut actus libere ponitur hoc ipſo quod ponitur cum poteſtate illum non ponendi; ita libere non ponitur hoc ipſo quod non ponitur cum poteſtate illum ponendi.

Objicies 1. Peccatum non poteſt eſſe ſine aliquo exercitio libertatis; ſed in omiſſione pura nullum eſt exercitium libertatis; econtra omne libertatis exercitium ſuſpenditur; ergo in omiſſione pura nullum eſt peccatum.

Reſp. diſt. maj. Peccatum non poteſt eſſe ſine libertatis exercitio poſitivo vel negativo, *conc. maj.* ſemper poſitivo, *nego maj.* atqui in omiſſione pura nullum eſt libertatis exercitium poſitivum, *conc. min.* negativum & interpretativum, *nego min.* Adeſt enim hoc ipſo quod ſuſpenditur omne exercitium libertatis pro eo tempore pro quo reipſa libertas poſitive exerceri poteſt & debet.

Inſt. Voluntas non poteſt ex non omittente fieri libere omittens, ſine aliqua mutatione de novo adveniente; atqui illa mutatio eſt actus; ergo voluntas non poteſt omittere libere ſine actu.

Reſp.

Reſp. diſt. maj. Sine mutatione phyſica vel morali, *conc. maj.* ſemper phyſica, *nego maj.* atqui mutatio phyſica eſt actus quo voluntas ſe ad aliquid determinat, *conc. min.* mutatio moralis, *nego min.* Eſt enim ſuſpenſio actus liberi & præcepti; eo enim ipſo quo voluntas illuſtrata per intellectum, non agit, nec ſe determinat, peccat.

Objicies 2. Omiſſio actus externi, puta Sacrum audiendi, non poteſt eſſe ſine aliquo actu externo incompoſſibili, v. g. ſeſſione, ambulatione, &c. ergo ſaltem omiſſio exterior non poteſt eſſe ſine aliquo actu interno quo voluntas velit actum externum incompoſſibilem.

Reſp. nego conſeq. Quia actus externus incompoſſibilis cum actu externo præcepto non requiritur per modum actus qui ſit volitus ut cauſa, vel occaſio omittendi, ſed ſolum ex neceſſitate naturæ quæ non poteſt exiſtere ſine aliqua ubicatione vel occupatione.

Objicies 3. Si omiſſio pura poſſit eſſe demeritoria, poteſt etiam eſſe meritoria, falſum conſequens; ergo.

Reſp. nego ſequel. Diſparitas eſt quod ad merendum requiratur actio ex affectu ſupernaturali alicujus virtutis, qui affectus non reperitur in omiſſione pura.

Quæres 1. Utrum actus bonus, vel indifferens qui cum omiſſione culpabili eſt conjunctus & incompoſſibilis cum obſervantia præcepti, ſit peccatum?

Reſp. Eſt peccatum ſi ſit omiſſionis cauſa, vel occaſio, ſecus ſi tantum concomitanter ſe habeat ad omiſſionem.

Nota: Actus eſt cauſa vel occaſio omiſſionis cum influit in omiſſionem, v. g. cum quis ut ludat vel ſtudeat, aut ne has actiones interrumpat, non audit Sacrum, actus vero ſe tantum concomitanter habet ad omiſſionem cum non influit in omiſſionem, v. g. cum quis ſtatuit

tuit omittere Sacrum propter pluviam, ludit vel ſtudet dum inſtat tempus audiendi Sacri; ut otium vitet. His poſitis:

Probatur. 1. *pars:* Actus qui contrahit malitiam omiſſionis, eſt peccatum; atqui actus qui eſt cauſa, vel occaſio omiſſionis contrahit malitiam ejuſdem; quo enim præcepto peccatum prohibetur, illius quoque cauſa & occaſio vetantur; ergo eſt peccatum.

Reſolv. Actus qui eſt cauſa vel occaſio omiſſionis, *ſi non ſit aliunde malus*, habet unam & eandem malitiam cum omiſſione culpabili, cum ſolum habeat malitiam ab illa omiſſione, & eidem præcepto adverſetur.

Dixi: *Si non ſit aliunde malus:* quia tunc haberet duplicem malitiam ſpecie diſtinctam, v. g. Si quis omittat Sacrum ut furetur.

Probatur ſecunda pars. Quia quod tantum concomitanter ſe habet ad omiſſionem, non influit in ipſam, cum materialiter tantum & per accidens ſe habeat ad omiſſionem; ergo non eſt peccatum.

Dices: Sacerdos qui poſt firmum propoſitum Horas Canonicas non perſolvendi toto tempore longæ navigationis, Breviarium projicit in mare, peccat lethaliter non ſolum cum illam omiſſionem ſtatuit, verum etiam cum actu projicit Breviarium; atqui talis Breviarii projectio ſe tantum concomitanter habet ad omiſſionem Horarum; ergo.

Reſp. diſt. min. Projectio Breviarii ſe habet tantum concomitanter ad omiſſionem Horarum inchoatam, *conc. min.* continuatam, *nego min.* nam reſpectu continuatæ omiſſionis ſe habet ut cauſa, quia ille Sacerdos ſibi adimit facultatem recitandi Horas; licet mutaret malum omittendi propoſitum; unde talis omiſſio eſt quaſi medium interpretative electum ad exequendam omiſſio-

ſionem, medium autem contrahit malitiam finis.

Quæres 2. An qui ſcienter, vel ex ignorantia culpabili, ponit cauſam omiſſionis, vel ſe ipſius morali periculo exponit, eo ipſo ejuſdem omiſſionis malitiam contrahat?

Reſp. affirm. Nam qui ponit cauſam omiſſionis vel ipſius morali periculo ſe exponit, vult indirecte ſaltem & interpretative ipſam omiſſionem; qui enim vult cauſam, cenſetur velle effectum qui ex illa ſequitur; ergo.

Reſolv. Qui die feſto mane ſe ſomno tradit prævidens ſe ſomno impeditum iri ab auditione ultimi Sacri, tunc peccat contra religionem, etiamſi per accidens excitetur, & poſtea Sacrum audiat. Non tamen contrahit cenſuram ſi aliqua ſit lata contra non audientes Sacrum, quia cenſura ſoli actui externo annexa eſt.

Quod ſi per accidens excitatus poſſit audire Sacrum & non audiat, denuo peccat peccato omiſſionis, & tunc omiſſio ejus eſt in ſe libera eo modo quo actus externus liber eſſe poteſt, quia tunc denuo vult ſaltem indirecte ipſam omiſſionem actualem; ſed

Quæres 3. An omiſſio quæ in cauſa culpabilis eſt, ſit etiam culpabilis in ſe eo tempore quo omittitur præceptum, etiamſi contingat hominem præ ſomno aut ebrietate non eſſe compotem rationis.

Reſp. affirm. Ratio eſt quia ut aliquid ſit in ſe formaliter peccatum, ſufficit, ut indirecte & in ſua cauſa, liberum ſit & voluntarium; ſed omiſſio Sacri, v. g. contingens in ſomno, indirecte & in ſua cauſa voluntaria eſt; cum ſupponamus omittentem quando ſe ſomno dedit illam prævidiſſe; ergo omiſſio illa in ſe formaliter peccatum eſt; ergo omittens non ſolum peccat quando apponit cauſam, ſed etiam

quando de facto omittit, etſi tunc ſui compos non ſit. Min. certa eſt.

Prob. maj. Pollutio in ſomno contingens licet non ſit in ſe formaliter libera & voluntaria, quia tamen eſt libera & voluntaria in cauſa, puta in turpi cogitatione vel tactu impudico, &c. peccatum eſt, ut docent omnes cum D. Thom. (*ſ*); ergo ut aliquid ſit in ſe formaliter peccatum, ſufficit quod indirecte & in ſua cauſa ſit voluntarium.

Objicies 1. Ad peccatum actuale requiritur libertas actualis; atqui omiſſio in ſomno eveniens non eſt actualiter libera; ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Ad peccatum actuale requiritur libertas actualis vel in ſe, vel in cauſa, *conc. maj.* in ſe neceſſario, *nego major.* atqui omiſſio in ſomno eveniens non eſt actualiter libera in ſe, *conc. min.* in cauſa, *nego minor.* reſponſio patet ex noſtra probatione.

Inſt. 1. Illud eſt actualiter liberum quod eſt actu in hominis poteſtate quoad eſſe & non eſſe; atqui omiſſio in ſomno non eſt talis; ergo non eſt actualiter libera.

Reſp. diſt. maj. Illud eſt actualiter liberum *in ſe* quod eſt actu in hominis poteſtate quoad eſſe & non eſſe, *conc. maj.* Illud eſt actualiter liberum *in cauſa* quod, &c. *nego maj.* & ſic diſtincto conſequente, *nego conſeq.* Porro ad liberum in cauſa ſufficit quod fuerit in hominis poteſtate ponere & non ponere cauſam, etſi cauſa ſemel poſita, non ſit amplius in ejus poteſtate quoad eſſe & non eſſe.

Inſt. 2. Ex hac reſponſione ſequitur omiſſionem contingentem in ſomno eſſe ſolum pecca-

(ſ) D. Thom. 3. p. q. 80. art. 7.

caminoſam in cauſa, non vero in ſe ipſa; ergo revera ſentimus cum adverſariis.

Reſpond. diſt. ant. quoad 2. partem: Sequitur omiſſionem non eſſe peccaminoſam in ſe ipſa ratione ſui ipſius, *conc. ant.* ratione cauſæ, in qua libera & voluntaria eſt, *nego ant.* Hoc vero non dicunt adverſarii qui volunt denominationem peccati ſiſtere in cauſa, nec tranſire a cauſa ad omiſſionem in ſe, quod nos impugnamus.

Objicies 2. Si ebrius aut dormiens ratione actus præcedentis poſſit in ſomno vel ebrietate peccare, poterit etiam Sacerdos ebrius aut dormiens valide conficere Sacramentum, ſi ante ſomnum aut ebrietatem habuerit intentionem conſecrandi & faciendi quod facit Eccleſia; *falſum conſeq.* Ergo. *Prob. ſeq.* Non minor requiritur libertas ad peccandum quam ad conficiendum Sacramentum; ergo ſi libertas in cauſa ſufficiat ad peccandum, ſufficiet etiam ad valide conſecrandum.

Reſp. 1. nego ſequel. Diſparitas non ſumitur a libertate actus, ſed ex voluntate Chriſti qui licet prolationem verborum voluntariam ſolum in cauſa ad dignitatem Sacramenti elevare potuerit, id tamen noluit; tum ob reverentiam Sacramento debitam; tum quia oportuit Sacramenta confici a miniſtro cum morali certitudine de præſentia materiæ cui applicatur forma; in ſomno autem aut ebrietate talis certitudo eſſe nequit; cum tempore ſomni materia appoſita poſſit ab aliquo mutari. Ita Gonet & Juenin.

Reſp. 2. nego ſeq. maj. Quia ut docent Salmanticenſes (1), confectio Sacramenti non

Aa 6 confi-

(1) Diſp. 5. dubio 6. §. 5.

conſiſtit ſolum in actu, ſed etiam in prolatione verborum quæ formaliter ſint verba humana; verba autem quæ dormiens aut ebrius profert non ſunt verba humana formaliter defectu actualis ſignificationis, ſed duntaxat materialiter ſicut verba prolata a Pica, Pſittaco; & ideo quamvis ſint voluntaria in cauſa, non poſſunt Sacramentum conficere.

Reſolves 1. Pœnitentem teneri aperire in Confeſſione non tantum omiſſionis cauſam, ſed etiam ipſam actualem omiſſionem, quia cum poſita fuit cauſa omiſſionis culpabilis, fuit peccatum omiſſionis *quoad effectum*, cum vero inſtante obligatione præcepti omiſſus fuit effectus debitus, fuit peccatum omiſſionis *quoad effectum*.

Reſolves 2. Omnes omiſſiones ſequentes ex infirmitate & impoſſibilitate voluntarie contractis ſunt imputabiles ei qui has prævidit vel prævidere debuit; quia tunc ſunt virtualiter & interpretative in cauſa volitæ.

Hinc qui Bacco & Veneri nimium indulgens, ita fit infirmus ut poſt hac jejunare non poſſit, peccat non jejunando, donec eum facti ſincere coram Deo pœniteat.

CAPUT II.

De Peccatis ignorantiæ, infirmitatis & malitiæ.

Nota 1. Quod licet omnia peccata SS. Trinitati adverſentur, tamen peccatum *infirmitatis* dicitur contra Patrem, cui ſpecialiter attribuitur potentia; peccatum *ignorantiæ* contra Filium cui ſapientia; & peccatum *malitiæ* contra Spiritum Sanctum cui bonitas attribuitur.

Certum eſt 1. Dari peccata infirmitatis; nam pec-

peccatum infirmitatis eſt illud, quod procedit a paſſione antecedente, voluntatem ad conſenſum trahente; atqui dantur talia peccata, juxta illud Apoſt. Rom. 7. *Cum eſſemus in carne, paſſiones peccatorum*, id eſt, incitantes ad peccata, *operabantur in membris noſtris, ut fructificarent morti*, id eſt, ut fructus peccatorum parerent, qui nos ducerent ad mortem æternam; ergo &c. videri poſſunt quæ diximus *in Tract. de act. humanis*, dum egimus de involuntario per concupiſcentiam.

Certum eſt 2. Dari peccata malitiæ, nam peccatum malitiæ, illud eſt quod quis nulla paſſione, aut tentatione allectus, ſcienter & libere committit; atqui dantur talia peccata, juxta illud Job 34. *Quaſi de induſtria receſſerunt ab eo* (Deo) *& omnes vias ejus intelligere noluerunt*. Ergo &c.

Reſtat ergo reſolvendum 1. Utrum peccatum ex habitu, ſit peccatum malitiæ. 2. Utrum dentur peccata ignorantiæ: duplici quæſtione.

QUÆSTIO I.

Utrum peccatum ex habitu ſit peccatum malitiæ?

PEccatum ex habitu, quem peccans emendare non curat, eſt peccatum malitiæ.

Prob. 1. Ex D. Thom. 1. 2. q. 78. art. 2. dicente; *Quandocumque aliquis utitur habitu vitioſo, neceſſe eſt quod ex certa malitia peccet: quia unicuique, habenti habitum, eſt per ſe diligibile id, quod eſt ei conveniens ſecundum proprium habitum, quia ſic fit ei quodammodo connaturale ſecundum quod conſuetudo & habitus vertitur in naturam ... & hoc eſt ex certa malitia peccare. Unde manifeſtum eſt, quod qui-*

cum-

cumque peccat ex habitu, peccet ex certa malitia.

Prob. 2. *ratione:* Quia qui peccat ex electione, ita ut electio in ipſo ſit primum principium peccati, peccat ex malitia; ſed qui peccat ex habitu, peccat ex electione, ita ut electio in ipſo ſit primum principium peccati, cum, ut ait Div. Thom. art. 3. *Ipſius voluntas ex ſeipſa movetur ad malum eligendum;* ergo &c.

Objicies 1. Omne peccatum eſt ex electione, alias non eſſet liberum, nec conſequenter peccatum; ergo ex hoc quod peccatum ex habitu ſit ex electione, non ſequitur quod ſit peccatum ex malitia.

Resp. nego ant. Cum D. Thom. qui ibidem, ait: *Ille, qui peccat ex paſſione, peccat quidem eligens, ſed non ex electione: quia electio in eo non eſt primum peccati principium; ſed inducitur ex paſſione ad eligendum id, quod, extra paſſionem exiſtens, non eligeret: ſed ille, qui peccat ex certa malitia ſecundum ſe eligit malum.* Ergo ut quis eligens peccet, ſufficit, ut voluntas ex quodam intrinſeco, v. g. paſſione, impellatur ad peccandum; ſed ut dicatur peccare ex electione, requiritur, ut voluntas ex ſeipſa moveatur ad malum ut addit D. Thom. ad 4.

Objicies 2. Peccatum ex habitu, levius eſt, quam quod committitur abſque habitu; ergo peccatum ex habitu non eſt peccatum malitiæ.

Resp. nego ant. Quia ut ait D. Thom. 2. 2. q. 156. art. 3. *Ubi eſt major inclinatio voluntatis ad peccandum, ibi eſt gravius peccatum.* Atqui in eo, qui peccat ex habitu, major eſt inclinatio voluntatis ad peccandum; ergo &c.

Prob. ant. Quod minuit voluntarium & liberum, minuit peccatum; atqui habitus pravus minuit voluntarium & liberum; ergo &c.

Reſp.

Reſp. 1. *nego maj.* Ex qua ſequeretur quod quis eo excuſabilior eſſet, quo pejor fieret; & eo minus arguibilis de peccato, quo magis per habitum radicatus ac firmatus eſſet in malo, utpote eo minus liber. Similiter quanto magis quis in virtute proficeret, tanto minus meritum acquireret, quod eſt aperte falſum.

Reſp. 2. *nego min.* Imo habitus potius auget voluntarium & liberum, quam illud minuat; licet enim cum ad perfectionem venerit, neceſſitatem quamdam inducat ad id, ad quod inclinat, non tamen neceſſitatem inducit antecedentem & involuntariam, ſed neceſſitatem conſequentem, quæ voluntatem, libertatemque firmat & perficit.

Quæres 1. *Quænam peccata reducantur ad peccata malitiæ?*

Reſp. Peccata in cælum clamantia, & peccata quæ ſpecialiter dicuntur in Spiritum Sanctum.

Quæres 2. *Quot ſint peccata in cælum clamantia?*

Reſp. Sunt quatuor quæ malitiam adeo manifeſtam præ ſe ferunt, ut divinam vindictam vehementius quam cætera peccata provocent.

1. Eſt homicidium voluntarium, Geneſ. 2. *Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra.*

2. Eſt peccatum Sodomiæ, Geneſ. 28. *dixit Dominus: Clamor Sodomorum & Gomorrhaorum multiplicatus eſt.*

3. Eſt oppreſſio pauperum, Exodi 22. *Si læſeritis eos vociferabuntur ad me, & ego exaudiam.*

4. Eſt defraudatio mercedis operariorum, Jacobi 5. *Ecce merces operariorum quæ defraudata eſt a vobis, clamat.*

Quæres 3. *Quæ & quot ſunt peccata quæ ſpecialiter dicuntur in Spiritum ſanctum?*

Reſp. Sunt ea quibus abjicitur id quo Spiritus

tus ſanctus hominem ſolet a peccato revocare; & ſunt ſex.

1. *Eſt præſumptio de miſericordia Dei*, qua inaniter freti peccatores ad peccandum fiunt audaciores.

2. *Eſt deſperatio de divina miſericordia*, qua ſpes omnis tum impetrandæ veniæ, tum ſalutis conſequendæ abjicitur.

3. *Eſt impugnatio agnitæ veritatis*, qua fidei catholicæ veritas ex malitia oppugnatur.

4. *Eſt invidia fraternæ charitatis*, qua dolemus de donis ſpiritualibus proximi.

5. *Eſt obſtinatio* eorum qui nolunt intelligere ut bene agant.

6. *Eſt impœnitentia finalis*, eorum nempe qui propoſuerunt nunquam agere pœnitentiam.

QUÆSTIO II.

Utrum dentur peccata ignorantiæ?

Nota 1. NUlla dari peccata ignorantiæ omnium primus docuit Pelagius, cujus ſequens propoſitio fuit damnata in Concil. Dioſpolitano: *Oblivio & ignorantia non ſubjacent peccato, quoniam non ſecundum voluntatem eveniunt?* Pelagii errorem, quem ſtrenue & acriter impugnarunt DD. Auguſtinus, & Hieronymus, ex orco ſuſcitavit Abaelardus, quem invictis argumentis refutavit D. Bernardus, Ep. 77. ad Hugonem de S. Victore.

Nota 2. Vaſquez, anno 1581. primus docuit, quod ad peccandum formaliter neceſſaria ſit actualis reflexio, ſeu advententia ad malitiam actionis, vel ſaltem actuale dubium, vel ſcrupulus de illa malitia. Unde nullam admiſit ignorantiam vincibilem, ſeu criminoſam, niſi adſit actualis reflexio, vel advertentia ſuper ma-

litia operationis. Hanc novam doctrinam, quam multi poſtea ſectati ſunt, impugnavit Thyrſus Gonzales Societatis Jeſu Generalis, ut ipſe refert lib. de licito uſu opinionum probabilium, diſſert. 9. his verbis: *Multi probabiliſtæ, ad peccandum contra Legem, requirunt advertentiam actualem ad malitiam, vel periculum malitiæ; ac proinde exiſtimant neminem poſſe peccare, agendo contra Legem, quin cognoſcat ſe peccare. Quos late impugnari, tom. 4. diſp. 6. oſtendens, poſſe aliquem per errorem culpabilem, ortum ex ſua culpa perſonali, peccare mortaliter contra Legem, etſi in eo inſtanti nullo modo cognoſcat ſe peccare, imo quamvis certo exiſtimet ſe bene agere.*

Hujus ſententiæ Patroni argumentis contrariæ opinionis victi, conceſſerunt homines qui peccant abſque actuali cognitione malitiæ actionis, vel ſuſpicione de illa, peccare formaliter, non quidem dum actu flagitia exercent, ſed tantum ob neglectum in cognoſcenda vel advertenda illa malitia; unde, juxta illos, peccata ex ignorantia vel inadvertentia culpabili commiſſa, non ſunt per ſe & ratione ſui imputabilia, ſed ſolum ratione cauſæ, ſeu dictæ ignorantiæ, vel inadvertentiæ. Et ne quis præfata credat per exagerationem eſſe dicta, illorum probabiliſtarum verba in medium afferro . . . Claudius la Croix *lib. 5. num.* 21. ſic ait: *Si ſupponas adeſſe abſolutam inadvertentiam, ita ut nullo modo cogitetur de malitia hujus objecti, quamvis ignorantia, vel incogitantia ſit culpabilis, opus ex ea ſequens non habet malitiam ſpecialem, niſi præciſe illius negligentiæ, vel neglectus ſciendi, & advertendi; nec erit imputabile ratione ſui, v. g. ſi quis hic & nunc abſolute, attamen vincibiliter ignorat malitiam mendacii, peccat quidem mentiendo, non tamen contra-*

tra-

trahit malitiam ſpecialem mendacii, ſed tantum negligentia, & neglectus in cognoſcenda, vel advertenda illa malitia. Ignorantia abſoluta, ſive ſit vincibilis ſive invincibilis, facit æqualiter non cognoſci malitiam; ergo etiam non contrahi, cum non ſit volibilis, ideoque nec contrahibilis per voluntatem, niſi ſit cognita per intellectum. Idem iiſdem fere verbis docet Terillus, in regulis morum quæſt. *63.* n. *5.* & num. *60.*

Has itaque pernicioſas opiniones tribus concluſionibus debellandas ſuſcipimus: ſit itaque

CONCLUSIO I.

Dantur peccata ignorantiæ. Eſt de fide.

Prob. prop. Unico D. Bernardi teſtimonio, in quo referuntur principaliora Scripturarum teſtimonia quæ ignorantiæ peccata nobis manifeſtant.

Is forſitan, inquit, *qui aſſerit non poſſe peccari per ignorantiam; nunquam pro ſuis ignorantiis deprecatur, ſed potius prophetam irridet deprecantem & dicentem:* delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris: *Forſitan reprehendit Deum, ſatisfactionem pro peccatis ignorantiæ exigentem, loquitur enim in Levitico, c. 5. ad Moyſem*, dicens: anima ſi peccaverit per ignorantiam, feceritque unum ex his quæ lege Domini prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem ſuam, offeret arietem immaculatum de gregibus Sacerdoti, juxta menſuram æſtimationemque peccati. *Et rurſum*, qui, *Sacerdos*, orabit pro eo, quia neſciens fecerit, & dimittetur ei, quia per errorem deliquit in Dominum. *Si ignorantia nunquam peccatum eſt, cur dictum eſt in Epiſt. ad Hebræos cap. 9. quia* in ſecundo (tabernaculo) ſemel in anno ſolus

Pon-

Pontifex intraret, non ſine ſanguine, quem offeret pro ſua & populi ignorantia.

Si peccatum ignorantia nullum eſt, cur ergo peccavit Saulus, quod perſecutus eſt Eccleſiam Dei, quoniam quidem ignorans fecit, manens in incredulitate. Bene itaque faciebat quod erat blaſphemus & perſecutor & contumelioſus, *quod erat* ſpirans minarum & cædis in diſcipulos Domini. *In hoc ipſo, quippe* abundanter æmulator exiſtens paternarum traditionum, *non debuit dicere:* miſericordiam conſecutus ſum.

Si, inquam, ignorantia nunquam peccatur: quid ergo cauſamur adverſus occiſores Apoſtolorum, quandoquidem non ſolum malum eſſe neſcierunt interficere illos, ſed inſuper quoque, id faciendo, arbitrati ſunt obſequium ſe præſtare Deo. Joann. 16. *Sed & fruſtra in Cruce Salvator pro ſuis orabat crucifixoribus; quippe neſcientibus, ipſo teſte, quid facerent, & ita nequaquam peccantibus, neque enim fas eſt ullatenus ſuſpicari mentitum eſſe Dominum Jeſum aperte perhibentem eos ignorare quid facerent ... ubi ait:* ſi enim cognoviſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. *Nunquid ex his*, concludit D. Bernardus, *ſatis apparet: in quantis jaceat ignorantiæ tenebris, qui ignorat peccari poſſe per ignorantiam*.

Dices: Ille non peccat, qui non agit contra conſcientiam; ſed qui agit contra legem, ignorans actionem ſuam eſſe contra legem, non agit contra conſcientiam; ergo, &c.

Reſp. nego maj. Ut enim is, qui agit contra legem, immunis ſit a peccato, non ſufficit quod non agat contra conſcientiam, ſed inſuper requiritur, ut invincibiliter ignoret, actionem ſuam eſſe contra legem, alias error erit vincibilis, & conſequenter culpabilis. Ita D. Thom. quodlib. 8.

lib. 8. art. 13. ubi ait: *Illud quod agitur contra legem, ſemper eſt malum, nec excuſatur per hoc quod eſt ſecundum conſcientiam*, nimirum, vincibiliter erroneam.

CONCLUSIO II.

Ad peccandum formaliter, neceſſaria non eſt actualis cogitatio malitiæ actionis, vel actuale de ea dubium.

Prob. 1. Ex Scriptura: Chriſtus, *Joann.* 16. Diſcipulos alloquens, ait: *Venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur ſe obſequium præſtare Deo. Et hæc facient vobis, quia non noverunt patrem neque me.* Atqui hic non modo non elucet malitiæ cognitio, ſeu illius advertentia actualis, neque etiam actuale de illa dubium; ſed econtra prævalet oppoſita honeſtatis perſuaſio; & tamen certum eſt ipſos peccaſſe; ergo, &c.

Prob. 2. Ex Patribus. D. Chryſoſt. *Hom.* 6. *in cap.* 11. *Matth.* ſic loquitur: *Nec de his tantum puniendi ſumus, quæ ſcimus, verum etiam quæ neſcimus.* Nihil, *inquit Apoſtolus*, mihi conſcius ſum, ſed non in hoc juſtificatus ſum: *Quin & pro his quæ per ignorantiam & ſcientiam admittimus, puniendi ſumus.* D. Baſilius, *in reg. Brevioribus. reg.* 58. ait: *Sane judicium domini in his, qui ex ignorantia peccant, perſpicuum eſt illis verbis:* qui non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Atqui per ſe notum eſt ignoranti deeſſe actualem malitiæ actionis ſuæ cognitionem, atque actuale de ea dubium; ergo &c. D. Greg. Mag. *lib.* 5. *moral. cap.* 6. hæc habet: *Sæpe unde placari judex creditur, inde ad iraſcendum inſtigatur, Salomone teſtante, qui ait:* eſt via, quæ videtur homini recta, noviſſima autem ejus ducunt ad mortem;

Unde

Unde ſancti viri, cum mala ſuperant, ſua etiam bene geſta formidant, ne, cum bona agere appetunt de actionis imagine fallantur. Sed qui placare judicem credit; qui agit quod ſibi videtur rectum: qui formidat, ne cum bona agere appetit de actionis imagine, id eſt, bonitate apparenti, fallatur, non habet actualem malitiæ ſuæ actionis cognitionem, nec de ipſa dubium actuale; ergo, &c. D. Aug. *Lib. de ſpiritu & littera, cap. 36.* dicit: *In multis offendimus omnes, dum putamus Deo, quem diligimus, placere, vel non diſplicere quod facimus; & poſtea per ſcripturam ejus, ſive certa & perſpicua ratione commoniti, cum didicerimus quod ei non placeat, pœnitendo deprecamur ut agnoſcat.* Atqui nemo Deo placere, vel non diſplicere putat illud, quod malum eſſe actu cognoſcit, ergo, &c.

Prob. 3. Variis argumentis a ratione petitis: 1. *Argumentum*: De fide eſt dari peccata ignorantiæ; atqui ſi ad peccandum formaliter, neceſſaria foret actualis cognitio malitiæ, vel actuale dubium de illa, nulla dabuntur peccata malitiæ; ergo &c.

Prob. min. 1. Quia qui advertit ſe peccare, non ignoranter, ſed ſcienter peccat. 2. Quia tunc ſolum ex ignorantia peccatur, dum ignorantia eſt cauſa peccati, atqui nunquam ignorantia eſt cauſa peccati, dum adeſt actualis cognitio peccati; ergo, &c.... *Prob. min.* Ignorantia non eſt cauſa peccati, niſi per modum removentis prohibens, id eſt, niſi quatenus removet cognitionem, qua habita peccatum non committeretur; atqui ubi adeſt actualis cognitio, ignorantia non removet cognitionem; hoc enim pugnat in terminis; ergo, &c.

2. *Argumentum*. Certum eſt homines peccare agendo ſecundum conſcientiam vincibiliter erro-

erroneam ; atqui eſſentialis notio conſcientiæ vincibiliter erroneæ pugnat cum cognitione malitiæ, vel dubio de illa, cum dictet non eſſe malum, quod revera malum eſt ; ergo certum eſt homines peccare, non ſolum abſque conſcientia peccati ; ſed etiam cum conſcientia non peccati : quamobrem dicebat Apoſtolus : *Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc juſtificatus ſum*. Reſpondet Vaſquez, ibi Apoſtolum non loqui de peccatis ignoranter commiſſis, ſed de peccatis præteritis ſcienter commiſſis, quorum Apoſtolus oblitus fuerat. Sed

Contra eſt 1. Quia hæc interpretatio oppoſita eſt expoſitioni omnium Patrum, cum Div. Baſil. *Conſtit. Monaſt. cap.* 2. dicentium : *Cum multis in rebus offendamus Deum, majorem tamen offenſorum partem ne intelligimus quidem ; idcirco Apoſtolus dicebat :* Nihil mihi conſcius ſum, &c. *quod eſt idem ac ſi diceret : multa delicta committo, quæ committere me non intelligo*. Unde Cornelius a Lapide, exponens hunc textum, ait ; *Putamus ſæpe nos bene agere, cum male agimus ; nos ex gratia & amore Dei facere, quod amore noſtra gloria vel cupiditatis facimus*.

3. *Argumentum* : Si ad peccandum formaliter, neceſſaria foret advertentia malitiæ, vel dubium de illa, ideo eſſet, quia alias peccatum, qua tale, non foret voluntarium ; atqui falſum conſequens ; ergo, &c. .... *Prob. min.* Ad peccandum formaliter, ſufficit voluntarium indirectum & interpretativum ; atqui ad voluntarium indirectum non requiritur actualis præcogitatio malitiæ, ſed ſufficit virtualis, qua nempe malitia potuit ac debuit præcogitari ; ergo &c. . . .

Prob. min. Ex D. Thom. 1. 2. quæſt. 6. art. 3. dicente : *Eodem modo, ad voluntarium indire-*

ctum

ctum requiritur actus cognitionis, ſicut & voluntatis, ut ſcilicet ſit in poteſtate alicujus conſiderare, & velle, & agere: ergo ſicut ad voluntarium indirectum non requiritur volitio actualis, ſed ſufficit virtualis conſiſtens in hoc quod homo poſſit & debeat cognoſcere, ſeu conſiderare. Unde addit D. Thom. *Sicut tunc non velle, & non agere, cum tempus fuerit, eſt voluntarium, ita & non conſiderare.* Hujus rationem reddit, art. 7. ad 3. *Quia tunc*, inquit, *non totaliter tollitur cognitio; quia non totaliter tollitur poteſtas cognoſcendi; ſed ſolum conſideratio actualis in particulari operabili; & tamen hoc ipſo eſt voluntarium, ſecundum quod voluntarium dicitur id quod eſt in poteſtate voluntatis, ut non agere, & non velle, ſimiliter & non conſiderare.* Non conſiderare igitur voluntarium eſt, cum tempus urget conſiderationis. Unde *art.* 8. ait: *Dicitur voluntaria ignorantia ejus, quod quis poteſt ſcire, & debet.*

4. *Argumentum:* Si advertentia actualis requiſita foret ad peccandum formaliter, ſequeretur Atheos, Nerones, Caligulas, Heliogabalos, & alia hominum impiorum monſtra, qui, abjecto omni divino & humano timore, abominanda ſcelera abſque ullo conſcientiæ ſcrupulo, adeoque abſque ulla actuali ad malitiam reflexione, in iſtis formaliter & imputabiliter non peccaſſe; atqui hæc doctrina & dictu & auditu horribilis eſt; ergo, &c.

5. *Argumentum* ex eo reperitur, quod ex opinione illa prodierit dogma damnatum de peccato philoſophico; nam poſito quod nunquam peccetur, niſi adſit cognitio malitiæ, quod nunquam Deus offendatur, quando abeſt actualis advertentia offenſæ Dei, neceſſario ſequitur peccatum philoſophicum; quod ſic probatur: actus qui non eſt formaliter malus, non eſt offenſa

fenſa Dei; atqui, juxta adverſarios, nullus actus eſt formaliter malus, niſi adſit actualis advertentia illius malitiæ, aut dubium de illa; ergo juxta adverſarios, nulla datur offenſa Dei abſque actuali cogitatione de Deo; ergo peccatum, quantumvis grave, in eo qui, vel Deum ignorat, vel de Deo actu non cogitat, non eſt offenſa Dei, nec proinde peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum; hoc autem purum eſt ac putidum peccatum philoſophicum; ergo adverſarii debent, aut rejicere ſuam de neceſſitate actualis advertentiæ ad peccandum opinionem, aut errorem de peccato philoſophico deglutire coguntur; ſic Pater *Munier* ex hac opinione ſuum de peccato philoſophico dogma intulit in ſuis dictatis, hoc modo: *Sicut actus humanus nunquam eſt malus, ſublata cognitione malitiæ, ſic nunquam eſt offenſa Dei, ſi non agnoſcatur eſſe offenſa Dei.*

Porro, quam horrendum ſit dogma de peccato philoſophico, ex hoc patet, quod omnia crimina a mortali theologico, ſeu ab offenſa Dei, excuſet in his qui vel ignorant Deum, vel de Deo actu non cogitant. Hinc ſodomitas, parricidas, adulteros, &c. qui, poſt exutam longa peccandi conſuetudine conſcientiam, illa crimina abſque ullo vix ſtimulo perpetrant, excuſabit defectus actualis advertentiæ ad legem Dei iſta prohibentem. Hoc enim ex philoſophiſtarum principiis manifeſte ſequitur. Audiatur Duffius philoſophiſta in Theſi defenſa Lovanii 29. Junii 1679. *Nulla furta*, inquit, *adulteria, homicidia, aliave ſcelera, quantumvis enormia, habent rationem peccati formalis, aut divinæ offenſæ in invincibiliter ignorante omnem Dei legem, prohibitionem, & exiſtentiam.*

6. *Argumentum* petitur ex horrendis abſurdis

dis quæ ex opinione ad formale peccatum requirente actualem malitiæ advertentiam, ſequuntur.

Sequitur enim 1. Non minus quam in opinione Philoſophiſtarum, ſodomias, beſtialitates, maledicta in Deum, &c. non eſſe peccata formalia, quando committuntur ab eo qui actu non reflectit ſuper malitia ſuæ actionis.

Sequitur 2. Hæreticum quemque, vel infidelem in ſua ſecta ſalvari poſſe; tantum enim abeſt, ut exiſtimet ſe veram Dei Religionem contemnere, & conculcare, ut potius ſacrificiis Deum colere, propria expiare delicta, divinamque juſtitiam placare credat.

Sequitur 3. A peccatis formalibus excuſari eos omnes, qui, ex inveterata aſſidue peccandi conſuetudine, ad crimen ſibi conſcientiam fecerunt intrepidam, quia eorum ſynderesis pravis habitibus undique ſic eſt circumſepta, ut hic & nunc in particulari operatione, vox & murmur ipſius non attendatur, nec conſideretur, ſed id ſolum, ad quod appetitus corruptus inclinatur. Tales proinde non peccabunt formaliter per brutalitates ſuas, defectu reflexionis actualis ad illarum malitiam, imo eo erunt innocentiores & feliciores, quo per effrenatas paſſiones ſuas, pravoſque habitus & conſuetudines erunt obſtinatiores, & excæcatiores, utpote, per iterata ſua flagitia, facti formaliter ac imputabiliter impeccabiles.

Ut autem non videar loqui per exaggerationem, referam aliquas propoſitiones quas ignorantiſmi patroni publicæ luci exponere non horruerunt.

1. *Ut actio voluntaria ſit, oportet ut procedat ab homine, qui noſcit & percipit quid boni malive in ea ſit, & antequam intellectus id animadverterit, actio neque bona eſt neque mala.*

Baunius in ſumma de peccatis, cap. 39. hanc propoſitionem Facultas Lovanienſis, 4. Maii 1645. proſcripſit his verbis: *Eſt contra communia Chriſtianæ Religionis principia & innumera, etiam immaniſſima, peccata excuſat, cum pernicie animarum.*

2. „ Nunquam peccatur, inquit Baunius ibi„ dem, niſi prævia peccati cognitione animus „ illuſtretur ejuſque vitandi ſtudio exſtimule„ tur. *Hac prop.*, inquit Facultas Pariſienſis, „ 1. Auguſti 1641. *eſt falſa, & viam aperit ad* „ *excuſandas excuſationes in peccatis.*

3. „ Qui in die Dominca, quando Parochus „ admonet de Feſtis & jejuniis hebdomadæ, „ omittit ire ad audiendum Sacrum culpabili„ ter, ut ſcilicet ludo vel ſomno indulgeat, „ & quia ad Eccleſiam non ivit, non habet „ notitiam jejunii in ea hebdomada occurren„ tis, & propter hanc ignorantiam veſcitur „ carnibus in eo die, quibus cum ſcientia je„ junii non veſceretur, habet ignorantiam hu„ jus jejunii peccato inductam, & tamen ve„ ſcendo carnibus in eo die non peccat. Pe„ trus Oxea, *Tract. morali, de fide, diſput.* 1. „ *ſect.* 1.

4. *Qui ex inveterata conſuetudine, velut quodam neceſſario impetu, rem malam agit, v. gr. materiales blaſphemias profert, vel perjuria effundit, tunc non peccat.* Layman, l. 1. tract. 2. cap. 5.

5. *Si nullus unquam ſcrupulus animum alicujus pupugerit, de malitia pollutionis, ignorantia illius dici poteſt invincibilis, nec opus a taliter ignorante perpetratum, ad culpam imputari poteſt.* Terillus, in reg. mor. quæſt. 63. num. 17.

6. „ Probabilius eſt, perjurium, ob conſue„ tudinem pejerandi, non eſſe peccatum mor„ tale ſpeciale, quando eſt cum inadvertentia

„ na-

„ naturali . . . etiamſi operans ſit cum habi-
„ tuali affectu ad peccatum . . . nec refert quod
„ inadvertentia oriatur ex prava conſuetudine,
„ aut paſſione; quia tam paſſio, quam conſue-
„ tudo, tollit actualem uſum rationis, qui ne-
„ ceſſarius eſt ad peccatum mortale. *Filliutius*.

7. *Si perditi & conſummati peccatores careant omni lumine, & conſcientiæ remorſu, dum blaſphemant, vel ſuis ſe nequitiis immergunt, ſi nullam habeant mali notitiam, contendo cum Theologis omnibus, eos non peccare actionibus iſtis ..... ſine libertate enim nullum eſt peccatum: ut autem adſit libertas vitandi peccatum oportet adeſſe notitiam bonitatis vel malitiæ, quæ in objecto propoſito continetur.* Ex his propoſitionibus, evidenter conſequentibus ex opinione, quam impugnamus, patet in quæ præcipitia conducat opinio iſta.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Joann. 9. dixit Chriſtus: *Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum; nunc vero dicitis, quia videmus, peccatum veſtrum manet*: ergo qui non habent cognitionem malitiæ, non peccant.

Reſp. nego conſeq. Illius enim textus hic eſt ſenſus, juxta expoſitionem D. Auguſtini, tract. 44. in Joann. *Quare*, inquit, *dixit eis Jeſus*, ſi cæci eſſetis, non haberetis peccatum, *cum ſit cæcitas ipſa peccatum?* Poſtea tradit genuinum ſenſum; Si cæci eſſetis, *id eſt*, inquit, *ſi vos cæcos adverteretis, ſi vos cæcos diceretis, & ad medicum curreretis .... non haberetis peccatum, quia veni ego auferre peccatum.* Nunc vero dicitis, quia videmus; *& ideo*, peccatum veſtrum manet: *quare? quia dicendo* videmus, *medicum non quæritis, in cæcitate veſtra manetis*: quæ cæcitas eſt peccatum; ex quo nihil concludere poſſunt adverſarii pro ſua opinione.

Objicies 2. Chriſtus, Joann. 15. dicit: *Si non veniſſem, & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent;* utique infidelitatis, quo in Chriſtum non crediderunt. Ex quo ſic arguitur; infidelis excuſatur a peccato infidelitatis ex defectu auditus; ergo ſimiliter peccator a quocumque peccato excuſatur ex defectu advertentiæ.

Reſp. nego conſeq. Diſparitas eſt, quod infidelitas illius qui non credit in Chriſtum, quia de eo nihil unquam audivit, eſt omnino involuntaria, & ſic nullo modo imputabilis, ſed omiſſio advertentiæ illius qui potuit & debuit advertere, eſt omnino voluntaria; ergo quod fit ex illa contra legem, eſt peccatum formale.

Objicies 3. Div. Auguſtin. *lib.* 3. *de liber. arbitr. cap.* 19. dicit: *Peccatum, quod proprie vocatur peccatum, libera voluntate a ſciente committitur;* ergo non datur peccatum *proprie* dictum abſque cognitione & advertentia malitiæ actionis.

Reſp. diſt. textum: Peccatum a ſciente ſingula in quibus eſt actio, committitur, *conc.* a ſciente malitiam actionis, *ſubdiſt.* actualiter, aut ſaltem virtualiter, & interpretative, *conc.* ſemper actualiter, *nego ant. & conſeq.* Itaque ut aliqua actio prava, ſit peccatum formale, ſufficit cognitio & advertentia malitiæ virtualis & interpretativa, nec requiritur ut ſit actualis; ratio eſt quia ſcire, & debere ſcire æquiparantur in Jure. Eſtque hic verus ſenſus D. Auguſtini, qui in Confeſſionibus ſuis de ſeipſo dicit, *Eo inſanabilius peccabam, quo me peccare neſciebam.*

Objicies 4. D. Chryſoſtom. *Homil.* 13. *in c.* 7. *ad Rom.* ait: *Nemo enim præ ignorantia peccavit;* ergo univerſaliter requirit advertentiam malitiæ actualem ad rationem peccati.

Reſp. diſt. textum: Nemo peccavit præ ignoran-

rantia invincibili, *conc.* vincibili, *nego ant.* D. Chryſoſtomus ibi explanat hæc verba Apoſtoli; *Quod ego operor, non intelligo; non enim quod volo bonum hoc ago, ſed quod odi malum, illud facio:* quæ verba procedunt de concupiſcentiæ motibus rationem omnino prævenientibus, in quibus certum eſt neminem peccare, ſicut nec per ignorantiam omnino invincibilem; & ita intelligendus eſt D. Chryſoſt. qui Serm. 106. dicit: *Si ignoras quæ ſciri nequeunt, aut cognoſci, malitia vacabis.*

Objicies 5. D. Thom. quodlib. 3. artic. 8. dicit: *Cum aliquis neſcit fornicationem eſſe peccatum, voluntarie quidem facit fornicationem*, ſed non voluntarie facit peccatum; ergo, &c.

Reſp. diſt. textum. Non voluntarie facit peccatum, voluntario formali & directo, *conc.* non voluntarie voluntario virtuali, interpretativo, & indirecto, *nego ant. & conſeq.* itaque dum quis ignorat fornicationem eſſe peccatum, alia voluntate facit fornicationem, alia peccatum; voluntate formali & expreſſa facit fornicationem, voluntate tantum virtuali, interpretativa, & indirecta, ſeu in cauſa facit peccatum. Hunc eſſe D. Thomæ ſenſum, evincunt innumera alia ejuſdem teſtimonia, quibus aſſerit nullam ignorantiam excuſare a culpa fornicationis.

Sic, quodlib. 8. q. 6. art. 15. dicit: *Quandoque error conſcientiæ non habet vim excuſandi, quando ſcilicet ipſe error ... procedit ex ignorantia juris, quod quis ſcire tenetur, & poteſt, ſicut ſi crederet fornicationem ſimplicem eſſe peccatum veniale. Et tunc, quamvis crederet ſe peccare venialiter, non tamen peccaret venialiter, ſed mortaliter* 3. p. q. 80. art. 4. ad 5. *Hoc quod habet aliquis conſcientiam ſui peccati*, inquit, *poteſt contingere dupliciter. Uno modo per culpam ſuam vel quia per ignorantiam juris, quæ non ex-*

cuſat, reputat non eſſe peccatum, quod eſt peccatum, puta ſi quis fornicator reputaret ſimplicem fornicationem non eſſe peccatum mortale. Unde quando quæſt. 17. de veritate, dixit contigiſſe quidem, *Quod fornicatio apud gentiles non reputabatur illicita, ſicut nec latrocinia, nec peccata contra naturam;* addit: *ſed hoc contigiſſe propter corruptionem naturalis rationis*, ergo non inculpabiliter.

Inſt. D. Thom. 2. 2. quæſt. 98. art. 3. ad 2. hæc habet: *Ille qui ex lapſu linguæ falſum jurat, ſiquidem advertat ſe jurare, & falſum eſſe quod jurat, non excuſatur a peccato mortali; ſi autem hoc non advertat non videtur habere intentionem jurandi; & ideo a crimine perjurii excuſatur.* Ergo actus abſque advertentia malitiæ, non eſt peccatum formale.

Reſp. nego conſeq. D. namque Thom. non dicit talem eſſe immunem a peccato irreverentiæ erga Sanctum Dei nomen, ſed eſſe immunem a perjurio, quia non habet intentionem jurandi, non obligatur ex vi juramenti, quia revera non jurat. Præterea non negamus, imo aſſerimus, quod ad peccatum formale requiratur & mentis advertentia & libera voluntatis electio, quæ advertentia debet communiter eſſe actualis, ſed quandoque ſufficit virtualis, ut ipſe D. Thomas aſſerit, in locis in quibus ex profeſſo verſat controverſiam de peccatis ignorantiæ, ut ſupra vidimus.

Objic. 6. Nil volitum, quin præcognitum; atqui nullum eſt peccatum, quin volitum; ergo nullum eſt peccatum ſine cognitione illius malitiæ.

Reſp. diſt. maj. Nil volitum, quin præcognitum, cognitione, aut actuali, aut virtuali & interpretativa, *conced.* cognitione ſemper actuali, *nego maj.* & ſic ad *conſeq.* licet enim homo non-

nonniſi volens peccet; non neceſſe eſt, ut malum velit actualiter & formaliter, ſed ſufficit, quod illud velit virtualiter & interpretative; ad quod non requiritur formalis & actualis conſideratio malitiæ, ſed ſufficit virtualis & interpretativa; in hoc conſiſtens, quod peccator poſſit & debeat conſiderare, ſitque ipſi voluntarius defectus actualis conſiderationis; quia, *ſcire & debere ſcire æquiparantur*, leg. quod ſe mihi, ff. de reb. cred.

Inſt. 1. Nullum eſt peccatum niſi vel in ſe, vel in ſua cauſa ſit voluntarium; atqui ſine cognitione actuali, vel ſine dubio de malitia actus, peccatum nec in ſe, nec in ſua cauſa, voluntarium eſſe poteſt; ergo, &c.

Reſp. nego min. Peccatum enim eſt voluntarium in cauſa, nempe in negligentia advertendi.

Prob. min. Illud peccatum, non eſt voluntarium in cauſa, quod qui committit, non conſentit objecto malo; ſed qui nec cognitionem actualem, nec dubium habet de malitia actus, non conſentit objecto malo, ergo, &c.

Reſp. diſt. min. Non conſentit objecto malo, formaliter & actu, *conced.* interpretative, *nego min.* ille enim objecto malo interpretative conſentit, qui id facit, quod facere non debet, quodque a ſe fieri non debere, culpabiliter non advertit; nam, ut ait D. Thom. lect. 7. in c. 1. Epiſt. ad Roman. *Si ignorantia cauſetur ex culpa, non excuſat culpam ſubſequentem*.

Inſt. 2. Ut inadvertentia ſit voluntaria in cauſa, in ea debet eſſe præviſa, in ſpecie, vel in genere, diſtincte vel confuſe, de ratione enim voluntarii eſt, quod procedat ab intrinſeco, cognoſcente ſingula in quibus eſt actio; atqui multæ inadvertentiæ non ſunt ſic præviſæ, ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. In ea debet eſſe præviſa, formali-

maliter, vel virtualiter & interpretative, *conc.* ſemper, formaliter & actu, *nego maj.* inadvertentia autem virtualiter & interpretative prævideri cenſetur, dum prævideri poteſt & debet, eſtque culpa delinquentis quod formaliter & actu non prævideatur.

Inſt. 3. Sicut peccatum minuitur, quando minuitur advertentia; ita ſimpliciter tollitur quando advertentia ſimpliciter; atqui per inadvertentiam actualem, advertentia ſimpliciter tollitur; ergo, &c.

Reſp. nego min. Neque enim totaliter tollitur advertentia, dum advertendi debitum manet & potentia, eſtque culpa hominis, quod actu non advertat uti docet D. Thom. 1. 2. qu. 6. art. 7. ad 3. *In his quæ per concupiſcentiam aguntur*, inquit, *non totaliter tollitur cognitio, quia non tollitur poteſtas cognoſcendi, ſed ſolum conſideratio actualis in particulari agibili, & tamen hoc ipſum eſt voluntarium, ſecundum quod voluntarium dicitur quod eſt in poteſtate voluntatis, ut non agere & non velle, ſimiliter autem & non conſiderare, poteſt enim voluntas paſſioni reſiſtere.*

Inſt. 4. Inadvertentia ad actum, facit actum ſimpliciter involuntarium, & inimputabilem; ergo inadvertentia ad malitiam actus, facit malitiam ſimpliciter involuntariam, & inimputabilem.

Reſp. diſt. ant. Inadvertentia ad actum, quæ nec directe, nec indirecte ſit voluntaria, facit actum ſimpliciter involuntarium, *conc.* ſi directe, vel indirecte ſit voluntaria, *nego ant.* perſpicuum enim eſt, voluntarium eſſe & imputabile homicidium ab eo patratum, qui, abſque debita cautione, inadvertenter occidit hominem, putans occidere feram.

Objicies 7. Ad peccandum formaliter, requiritur libertas a neceſſitate; atqui homo non eſt liber

liber a neceſſitate, abſque cognitione actuali legis & malitiæ, ergo, &c.

1. *Reſp. diſt. maj.* Requiritur libertas a neceſſitate abſoluta, & antecedente, *conced.* a neceſſitate ex ſuppoſitione, & conſequente, *nego major.* atqui homo non eſt liber a neceſſitate conſequente abſque cognitione vel actuali, vel ſaltem interpretativa, *conc. min.* abſque cognitione ſemper actuali, *nego min. & conſeq.* igitur defectus cognitionis actualis proveniens ex culpa, & voluntate propria, non præjudicat libertati ad peccandum neceſſariæ, cum inducat neceſſitatem peccandi conſequentem, non antecedentem, quæ ſola officit libertati.

Inſt. 1. Nemo peccat formaliter in eo quod vitare ipſi eſt impoſſibile, ut definivit Eccleſia contra Janſenium; atqui impoſſibile eſt homini vitare id quod non prænoſcit; ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Nemo peccat in eo quod ipſi vitare eſt impoſſibile, impoſſibilitate abſoluta antecedente, & involuntaria, *conced.* impoſſibilitate ex ſuppoſitione, conſequente, & voluntaria, *nego maj.* porro ut poſſibilitas ſit conſequens ſufficit præcognitio in cauſa, atque adeo præcognitio virtualis malitiæ, nec requiritur actualis.

Inſt. 2. Impoſſibile eſt homini, impoſſibilitate antecedente, conſiderare malitiam, cujus conſiderandæ nulla menti occurrit cogitatio; nec dubium, nec ſcrupulus. Ergo illi impoſſibile eſt, impoſſibilitate antecedente, illam vitare.

Reſp. nego ant. Quia in hominis poteſtate eſt tollere voluntarium impedimentum, ex quo provenit, quod nulla menti occurrat cogitatio malitiæ, v. gr. paſſionem, pravum habitum, &c. unde quamvis excæcati conſummatæque malitiæ peccatores ſubinde non poſſint actualem conſi-

derationem habere in *particulari agibili*, ut ait D. Thom. impotentia illa provenit ex voluntaria ipſorum culpa, proindeque non eſt antecedens & involuntaria, ſed conſequens & voluntaria, quæ profecto a culpa non excuſat.

Inſt. 3. „ Secundum adverſarios, ait *Pater* „ *la Croix*, ignorantia legis & malitiæ poteſt „ dici vincibilis, & eſſe culpabilis, quando „ nulla adfuit cognitio legis, vel malitiæ; ſed „ quando nulla adfuit cognitio legis, ignoran- „ tia eſt invincibilis; ergo juxta adverſarios „ ignorantia invincibilis erit culpabilis.

Reſp. diſt. maj. Quando nulla adfuit cognitio legis, vel malitiæ, ſed potuit & debuit adeſſe, *conc.* quando nulla adfuit cognitio, nec potuit nec debuit adeſſe, *nego maj.* ſed quando nulla adfuit cognitio legis vel malitiæ, ignorantia eſt invincibilis, ſi nec potuit nec debuit adeſſe, *conced.* ſi potuit & debuit adeſſe, *nego min. & conſeq.* In hoc ergo errant adverſarii noſtri quod omnem ignorantiam dicant invincibilem, quæ eſt abſque actuali cognitione, quod ſi verum eſſet, nulla darentur peccata ignorantiæ, quæ tamen dari, de fide definitum eſt contra Pelagianos. Itaque ignorantia quælibet, ſive vincibilis, ſive invincibilis includit in ſuo eſſentiali conceptu privationem actualis cognitionis, quæ ſi ſit omnino antecedens, & abſque voluntaria hominis culpa, ignorantia erit invincibilis, proindeque a culpa excuſans; ſi econtra privatio actualis cognitionis ſit conſequens, & volita in cauſa ob culpam ipſius hominis; ignorantia vincibilis eſt, nec a culpa excuſat, imo ipſa peccatum eſt, & peccati cauſa.

Objicies 8. S. Thomas, S. Bonaventura, aliique veteres paſſim docent, inordinatos concupiſcentiæ motus ad peccatum non imputari, niſi

niſi ratio actu advertat ad malitiam; atqui idem de aliis peccatis eſt dicendum: ergo, &c.

Reſp. diſt. major. Veteres paſſim docent inordinatos concupiſcentiæ motus ad peccatum non imputari: niſi ratio actu advertat ad malitiam, quando exurgunt abſque cauſa eorum voluntarie & culpabiliter poſita, cumque defectu advertentiæ culpabili in ejuſmodi cauſa, *nego maj.* ratio eſt, quia tunc non deeſt perfectus conſenſus, & advertentia interpretativa, quæ, ſecundum antiquos Doctores, ſola ſufficit ad peccandum. Nam D. Thom. quæſt. 15. de veritate. art. 4. ad 10. dicit: *Antequam ratio delectationem perpendat, vel documentum ipſius* (id eſt: ipſam pertrahere in peccatum) *non habet interpretativum conſenſum;* ergo ex D. Thoma, ad hoc ut inordinatus concupiſcentiæ motus ſit peccatum, ſufficit interpretativus conſenſus, ad quem ſufficit ut malitia delectationis, quæ eſt intrinſece annexa actui, poſſit & debeat ab agente cognoſci, hocque eſt, quod D. Bonaventura, in 2. diſt. 24. obſervat, dicens: *Qui in tali delectatione, adverſus periculum, vel debens advertere, voluntarie verſatur, exponit ſe diſcrimini, quando negligit repellere.*

CONCLUSIO III.

Peccata ex ignorantia, vel inadvertentia culpabili commiſſa, ſunt per ſe, & ratione ſui imputabilia, & non ſolum ratione cauſa, ſeu dicta ignorantia.

Prob. 1. Ex D. Thom. qui 1. 2. quæſt. 76. art. 4. ad 4. expreſſe docet, quod peccatum in ebrietate commiſſum novam & diſtinctam mereatur maledictionem: *Ebrius*, inquit, *meretur*

duplices maledictiones, propter duo peccata, quæ committit, ſcilicet ebrietatem, & alind peccatum quod ex ebrietate ſequitur. Ergo, &c.

Prob. 2. Illa opinio eſt rejicienda, quæ excuſat peccata impiorum illorum, qui omni vitiorum generi laxant habenas, abſque alia cogitatione, quam brutalibus ſuis paſſionibus ſatisfaciendi; atqui talis eſt opinio quam impugnamus; ergo, &c. *Prob. min.* Juxta adverſarios, qui ſe in eum ſtatum conjecerunt, ut ſe male agere amplius non cogitent, dum abominanda quæ peccata perpetrant ſine ulla alia cogitatione quam infamem captandi voluptatem, non peccant, peccato per ſe, & ratione ſui imputabili, ſed ſolum imputabili in cauſa, ita ut, ſi in eo ſtatu mille adulteriis, Sodomiis, &c. inſordeſcerent, nec ampliorem, nec novam malitiam moralem contraherent, quam ſi ſemel abominanda illa perpetrarent, nec majorem in altera vita pœnam mererentur. Imo non punirentur velut adulteri, ſodomitæ, &c. Sed tantum velut culpabiliter negligentes advertere ad malitiam illorum peccatorum, totaque pœna, quam in inferno paterentur; iſti ſoli negligentiæ culpabili eſſet proportionata; atqui illa opinio excuſat peccata illorum qui omnibus immunditiis ſeſe dant, abſque ulla cogitatione, quam brutalibus paſſionibus ſuis ſerviendi; ergo, &c. *Minor* eſt evidens; *Major* eſt adverſariorum: ait enim Terillus in reg. mor. q. 63. n. 60. *Opus a tali ignorantia directum, ab una eademque negligentia vere eſſe & nominari peccatum, ſed aliam peculiarem maculam, aut reatum pœna non afferre, quam quæ dicta negligentia culpabili debetur ... dum quis de præſenti non cogitat ſe peccare, licet ex culpa priori non retractatu in hanc incogitantiam devenerit, peccat quidem, ſed non nova malitia & imputabilitate,*

ſed

ſed eadem malitia & imputabilitas culpæ prioris, applicatur huic operi.

Prob. 3. Ex abſurdis quæ ex doctrina, quam impugnamus, ſequuntur: namque

Sequitur 1. Ethnicos & barbaros, qui per ignorantiam culpabilem, Deum, vel ſaltem Dei legem crimina prohibentem, ignorarunt, excuſandos a peccato per ſe imputabili, in omnibus quæ contra legem Dei perpetrarunt, neque enim peccata illa per ſe & ratione ſui fuerunt liberæ ac voluntariæ tranſgreſſiones divinæ legis de qua nullam cogitationem habuerunt: *Ubi nulla legis illius datur tranſgreſſio, ſeu peccatum Theologicum.* Contra id quod dicit Apoſtol. Roman. 2. *Quicumque ſine lege peccaverunt, ſine lege peribunt.*

Sequitur 2. Deicidium a Judæis ex culpabili ignorantia, qua Dominum gloriæ non cognoverunt, non fuiſſe peccatum per ſe, & ratione ſui imputabile, ſed ſolum ratione ignorantiæ culpabiliter admiſſæ; dixit tamen Chriſtus Lucæ 23. *Pater, dimitte illis*, certe Deicidium, *non enim ſciunt quid faciunt.*

Sequitur 3. Eum qui ex culpabili ebrietate decem committit homicidia, gravius non peccare, nec gravius puniendum eſſe, quam ſi unum tantum homicidium committeret; quo nihil falſum magis & abſurdum.

Objicies 1. D. Auguſt. in expoſit. quarumdam propoſitionum in Epiſt. ad Roman. de Pharaone dicit: *Non ergo hoc illi imputatur, quod tunc non obtemperaverit, quandoquidem obdurato corde obtemperare non poterat; ſed quia dignum ſe præbuit, cui cor obduraretur, præcedenti infidelitate.* Ergo Pharao, poſt voluntariam obdurationem, non amplius peccavit, peccato per ſe imputabili, ſed tantum ratione voluntariæ obdurationis.

Reſp.

Reſp. nego conſ. Jam enim diximus, *in Tract. de gratia*, mentem & doctrinam D. Auguſtini non eſſe repetendam ex illo libro, quem ſcripſit, cum adhuc eſſet presbyter, ut ipſe teſtatur, *lib. 1. retract. cap. 23.* quia enim Semipelagianorum placitis tunc erat imbutus, arbitrabatur hominis eſſe inchoare fidei meritum, quod ſi non inchoaret, non adduceret gratiam, quæ tollit impotentiam bene operandi. Ex aliis ergo locis mens D. Auguſtini eſt repetenda, in quibus docet, obdurationem, & eſſe peccatum, & cauſam peccati: *Cæcitas cordis*, inquit lib. 5. contra Julian. cap. 3. *quam ſolus removet Deus illuminator, & peccatum eſt, quo in Deum non creditur, & pœna peccati, qua cor ſuperbum digna animadverſione punitur, & cauſa peccati, cum mali aliquid, cæci cordis errore, committitur.* Et lib. retract. cap. 5. *Qui vero cogenti cupiditati, bona voluntate reſiſtere non poteſt. Et ideo facit contra præcepta juſtitiæ, jam hoc ita peccatum eſt, ut ſit etiam pœna peccati.* Hæc certe propoſitio retractat perfecte quod dixerat in expoſitione Epiſt. ad Rom.

Objicies 2. D. Thom. in ſupplem. quæſt. 98. art. 6. ad 3. expreſſe dicit: *Neceſſitas peccandi, cujus cauſa ſumus, excuſat a culpa, in quantum eſt neceſſitas quædam, quia omne peccatum oportet eſſe voluntarium. Sed quod non excuſet, hoc eſt in quantum a voluntate præcedente proceſſit. Et ſic totum demeritum ſequentis culpæ videtur ad primam culpam pertinere.* Ergo ſi totum demeritum culpæ ſequentis neceſſitatem culpabilem peccandi pertineat ad primam culpam, non eſt per ſe & ratione ſui imputabilis.

Reſpond. nego conſeq. Ex textu enim ſequitur ſolum, quod peccata commiſſa ex neceſſitate, per culpam noſtram contracta, non ſint voluntaria in ſe, ſed ſolum in cauſa; eo autem ipſo,

ſo, quod ſint voluntaria in cauſa, ſunt vere peccata in ſeipſis, vereque ratione ſui imputabilia. Unde Divus Thom. non dicit, quod nullum ſit demeritum ſequentis culpæ, niſi demeritum culpæ prioris; ſed quod *totum demeritum ſequentis culpa videtur ad primam culpam pertinere*, quantum ad primam radicem demeriti, quæ eſt ratio voluntarii & liberi, hocque conſtat ex ipſo Div. Thom. qui 2. 2. quæſt. 79. art. 3. ad 3. dicit: *Præcedens inebriatio non fuit omiſſio, ſed omiſſionis cauſa. Unde dicendum eſt, quod omiſſio incipit ei imputari ad culpam, quando fuit tempus operandi, tamen propter cauſam præcedentem, ex qua omiſſio ſequens redditur involuntaria.*

Inſt. D. Thom. 2. 2. quæſt. 150. art. 4. dicit ex Auguſt. *Quod Loth culpandus eſt, non quantum ille inceſtus, ſed quantum ebrietas meruit.* Ergo Loth non eſt culpandus de inceſtu, ſed de ebrietate quæ inceſtus fuit cauſa.

Reſp. nego conſeq. Hoc unum vult D. Thom. quod cum inceſtus Loth fuerit tantum voluntarius in cauſa, nempe in ebrietate, ſit magis, vel minus culpandus pro majori, vel minori voluntarietate cauſæ, ſeu ebrietatis; ait enim ibidem: *Si ſubſecuta eſt ebrietas ſine peccato, tunc peccatum ſequens totaliter excuſatur a culpa, ſicut forte accidit de Loth. Si autem actus ſequens fuit culpabilis, ſic non totaliter aliquis excuſatur a peccato ſequenti, quod ſcilicet redditur voluntarium voluntate actus præcedentis, in quantum ſcilicet aliquis dans operam rei illicitæ, incidit in ſequens peccatum.* Verum, non negat: quin peccatum ab ebrietate cauſatum, ſit vere peccatum ratione ſui imputabile, ut patet, tum ex textu allato, tum ex eo quod, *in Reſp. ad* 1. dicat: *Philoſophus non dicit quod mereatur graviorem maledictionem ebrius, ſed*

quod

quod mereatur duplicem maledictionem propter duplex peccatum.

Objicies 3. Effectus ex cauſa libere poſita ſicuti eo tempore quo in poteſtate hominis non eſt eos impedire, non ſunt vere & proprie liberi; ergo non ſunt vere & ratione ſui imputabiles.

Reſp. nego ant. Quia inimpedibilitas liberam voluntatis determinationem conſequens, non tollit veram & propriam rationem libertatis; ſed ſola inimpedibilitas antecedens.

Inſt. 1. Saltem effectus ex cauſa libere ante poſita ſecuti tempore ſomni, ebrietatis, & amentiæ, quo homo non eſt ſui compos & ratione utens, non ſunt vere & proprie liberi; ergo non ſunt per ſe & ratione ſui imputabiles.

Reſp. diſt. ant. Non ſunt vere & proprie liberi in ſe, *conced.* in ſua cauſa, *nego anteced.* porro libertas in cauſa ſufficit, ut ſine nova libertate, effectus illi incipiant imputari ad culpam diſtinctam a malitia cauſæ juxta illud Div. Thom. 2. 2. quæſt. 79. art. 3. ad 3. *Omiſſonis peccatum preceptis affirmativis opponitur, quæ non ad ſemper obligant, ſed ad tempus determinatum. Et ideo pro illo tempore peccatum omiſſionis incipit. Poteſt tamen contingere, quod aliquis tunc ſit impotens ad faciendum quod debet, quod quidem ſi ſit præter ejus culpam non omittit quod debet; ſi vero ſit propter ejus culpam præcedentem, puta cum aliquis de ſero ſe inebriavit, & non poteſt ſurgere ad matutinas, ut debet; dicunt quidam, quod tunc incipit peccatum omiſſionis, quando aliquis ſe applicat ad actum illicitum & incompoſſibilem cum illo actu, ad quem tenetur. Sed hoc non videtur verum: quia dato quod excitaretur per violentiam, & iret ad matutinas, non omitteret. Unde patet quod præce-*

dens

dens inebriatio non fuit omiſſio, ſed omiſſionis cauſa. Unde dicendum eſt, quod omiſſio incipit imputari ad culpam, quando fuit tempus operandi; tamen propter cauſam præcedentem, ex qua ſequens omiſſio redditur voluntaria, licet ſecuta ſit tempore ebrietatis, & impotentiæ ad non omittendum; textus eſt prolixus, ſed neceſſarius, cum noſtram ſententiam clariſſime propugnet, & ſententiam oppoſitam abſolute rejiciat.

Inſt. 2. Si ita eſt, peccata quæ amens committit in amentia, ex ipſius culpa præcedente cauſata, ei per ſe & ratione ſui imputarentur; atqui hoc eſt abſurdum; ergo, &c.

Reſp. nego min. Non magis enim abſurdum eſt de peccatis ſecutis ex amentia culpabili, quam ſecutis ex culpabili ebrietate, de quibus Divus Thomas id aperte tradit loco citato.

Inſt. 3. Libere poſuiſſe cauſam, verb. grat. homicidii, non ſufficit ad hoc, ut homo dicatur libere homicidium committere, ſi eo tempore committat, quo non eſt ſui compos; ergo, &c.

Reſp. diſt. ant. Non ſufficit ut dicatur libere homicidium committere, libertate homicidii in ſe, *conc.* libertate homicidii in cauſa libere poſita, dummodo cauſa illa moraliter adhuc perſeveret in effectu ſuo, vi ipſius ſecuto, *nego ant. & conſeq.*

Inſt. 4. Homicidium illud non eſt liberum libertate homicidii in ſe; ergo non eſt imputabile in ſe, ſed tantum in cauſa.

Reſp. nego conſeq. Ut enim peccatum ſit in ſe & ratione ſui imputabile, ſufficit, quod ſit liberum in ſe, vel in cauſa; ut probatum eſt.

CAPUT III.

De peccatis oris, cordis, & operis.

Nota. A Gemus 1. de mendacio, 2. de delectatione moroſa, quæ eſt peccatum cordis.

QUÆSTIO I.

De Mendacio.

Quæres 1. QUid ſit mendacium?

Reſp. Eſt locutio aut quælibet ſignificatio contra mentem cum intentione fallendi.

Dicitur 1. *Locutio aut qualibet ſignificatio:* quia poteſt quis mentiri non tantum verbis, ſed etiam nutu, ſcripto, geſtu, & facto; ut docet D. Auguſt. (*x*).

Dicitur 2. *Contra mentem:* quia ad mendacium requiritur ut homo id falſum eſſe putet, quod dicit, licet forſan ſit verum; unde non mentitur qui falſum dicit, quod putat eſſe verum. *Ex animi enim ſui ſententia*, inquit Divus Auguſtinus lib. de mendacio, cap. 3. *non ex ipſorum rerum veritate & falſitate, mentiens, aut non mentiens judicandus eſt.*

Dicitur 3. *Cum intentione fallendi.* Alias nugari potius eſſet quam mentiri, ut ſi quis exiſtens Nanceii diceret: *Cras ero Jeroſolymis.*

Quæres 2. *Quotuplex ſit mendacium?*

Reſp. Triplex, officioſum nempe, jocoſum & pernitioſum.

Men-

(*x*) Auguſt. lib. de mendacio, cap. 30.

Mendacium *officioſum*, eſt locutio contra mentem utilitatis alienæ cauſa.

Mendacium *jocoſum*, eſt locutio contra mentem voluptatis propriæ vel alienæ cauſa.

Mendacium *pernitioſum*, eſt locutio contra mentem, nocumentum proximo, vel religioni inferens.

Quær. 3. Utrum omne mendacium ſit peccatum?

Reſp. Omne mendacium eſt intrinſece malum & peccatum.

Prob. Ex 1. Joann. 2. *omne mendacium ex veritate non eſt*; ſed quod non eſt ex veritate, eſt intrinſece malum & peccatum; illud enim eſt intrinſece malum quod eſt contra dictamen naturale & contra naturam vocum quæ a natura inſtitutæ ſunt ad ſignificandos internos animi conceptus; atqui quod non eſt ex veritate eſt contra dictamen naturale, & contra naturam vocum, &c.

Hinc Divus Auguſtinus (z) docet eum qui baptizari non poſſet niſi cuſtodibus per mendacium deceptis, Baptiſmum potius ſibi eſſe prætermittendum; ex quo concluditur nullam eſſe occaſionem in qua liceat mentiri.

Objicies: Quod eſt intrinſece malum non poteſt mercedem mereri; atqui quandoque mendacium meruit mercedem; ergo, &c.

Prob. min. Mentitæ ſunt obſtetrices Ægyptiæ, & bona illis Deus retribuit. Mentita eſt Raab pro exploratoribus terræ, & ideo liberata eſt: ergo &c.

Reſp. nego conſeq. Peccaverunt enim mulieres illæ, nec ideo remunerationem a Deo acceperunt, quia mentitæ ſunt, ſed quia in ſervos Dei miſericordes fuerunt. Unde *quando iſta in* Scri-

(z) D. Auguſtinus lib. contra mendacium cap. 20. num. 40.

Scripturis ſanctis legimus, non ideo quia facta credimus etiam facienda: vel dicenda credere debemus, inquit Div. Auguſtin. lib. de mendacio, cap. 5. *Ne violemus præcepta, dum paſſim ſequimur exempla; conſtat quod non omnia, quæ a Sanctis vel juſtis Viris legimus facta transferre debeamus in mores.*

Plura exempla objiciuntur ex Scriptura ſacra ut probetur mendacium non eſſe intrinſece malum, quæ ſolvimus in *Diſſert. de Scriptura ſacra.*

Quæres 4. *An mendacium ſit peccatum mortale?*

Reſp. Mendacium pernitioſum eſt mortale ex genere ſuo, jocoſum autem & officioſum ſunt tantum venialia.

Prob. 1. *pars.* Quidquid opponitur religioni, aut charitati & juſtitiæ erga proximum, eſt mortale ex genere ſuo; atqui tale eſt mendacium pernitioſum; ergo eſt mortale ex genere ſuo, unde Sapientiæ 1. dicitur: *Os quod mentitur occidit animam.* Et Pſalmo 5. *Perdes omnes qui loquuntur mendacium.*

Dixi: *Ex genere ſuo:* quia fieri poteſt ut aliquando ſit veniale ratione parvitatis materiæ aut indeliberationis.

Reſolv. 1. Graviter peccant qui inter concionandum falſa miracula, falſas Indulgentias aut Reliquias annuntiant, qui alicujus Sancti vitam fingunt, &c. quia talia mendacia ſunt pernitioſa religioni quam ludibrio exponunt; unde Divus Auguſtinus (*a*) ait; *Non eſt mentiendum in doctrina pietatis, magnum enim ſcelus eſt, & primum genus deteſtabilis mendacii.*

Reſolv. 2.

(a) Aug. lib. de mendacio, cap. 21. num. 42.

Reſolv. 2. Graviter peccant qui in Confeſſione vel falſum ſibi crimen imponunt, vel verum ſic imminuunt ut ex mortali faciant veniale, utpote qui Sacramento gravem inferunt injuriam; aliud eſſet ſi mentirentur circa circumſtantiam ſolum levem, & aliunde habeatur materia ſufficiens Confeſſionis, ut docet hic Paulus a Lugd.

Prob. 2. pars: Quia mendacia jocoſum & officioſum licet veritati repugnent; nonniſi tamen leviter adverſantur charitati; atqui quod tantum leviter adverſatur charitati eſt tantum veniale; modo non addatur juramentum, tunc enim eſſet mortale perjurium.

Quæres 5. An æquivocatio & reſtrictio mentalis ſint vera mendacia?

Nota 1. Æquivocatio ſeu amphibologia eſt *ſermo ambiguus habens duplicem ſenſum quem proferens prævidet ab audiente accipiendum in alio ſenſu, quam ipſe intelligit.*

Nota 2. Reſtrictio mentalis, eſt *externa locutionis interna limitatio ſubaudita.*

Nota 3. Æquivocatio ſicut & reſtrictio mentalis duplex eſt, nempe pure mentalis & late mentalis.

Reſtrictio *pure mentalis*, eſt ea cujus ſenſus a loquente intentus neque ex modo loquendi, neque ex ſignis aut circumſtantiis, neque ex uſu communi poteſt deprehendi ab audiente; ut ſi quis interroganti utrum Miſſam celebraverit, reſpondeat *celebravi*, ſubintelligendo *heri*.

Reſtrictio *late mentalis*, eſt ea cujus ſenſus a loquente intellectus poteſt vel ex modo loquendi, vel ex ſignis & circumſtantiis, vel ex uſu communi, ab audiente deprehendi. His poſitis;

Reſp. & dico 1. Æquivocatio & reſtrictio pure mentalis & inſenſibilis ſunt vera mendacia.

Prob.

Prob. Ex D. Aug. (*b*) dicente: *ille mentitur qui aliud habet in animo, & aliud verbis.* Sed qui utitur æquivocationibus & reſtrictionibus pure mentalibus, *aliud habet in animo & aliud verbis* exprimit; ergo.

Confirmatur, quia æquivocatio & reſtrictio pure mentalis externum ſermonem non corrigunt; nam æque me fallit qui dicit *non habeo pecuniam*, ſubintelligendo, *ad tibi dandam*, quam qui abſolute dicit, *non habeo pecuniam;* ergo efficere non poſſunt ut qui loquitur non ſit mendax reſpectu illius qui audit.

Unde jure merito Innoc. XI. damnavit hanc propoſ. *Si quis vel ſolus, vel coram aliis, ſive interrogatus, ſive ſua ſponte, ſive recreationis cauſa, ſive quocumque alio fine, juret ſe non feciſſe aliquid quod revera fecit, intelligendo intra ſe aliquid quod non fecit, vel aliam viam ab ea in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec eſt perjurus.*

Dices: Viri ſancti & ipſemet Chriſtus uſi ſunt æquivocationibus & reſtrictionibus pure mentalibus; ergo.

Reſp. nego ant. Nam ut *ſcandaloſa, contumelioſa & impia* damnata eſt a Clero Gallicano (*c*) hæc propoſ. *Patriarchæ & Prophetæ, Angeli & ipſe Chriſtus amphibologiis & reſtrictionibus mentalibus uſi ſunt.*

Prob. ant. Jacob, Geneſ. 27. patri ſuo Iſaac dixit, *Ego ſum primogenitus tuus Eſau*, ſubintelligendo, ratione juris acquiſiti per emptionem primogenituræ Eſau. Chriſtus, Joann. 7. ait: *Vos aſcendite ad diem feſtum hunc, ego autem non aſcendo ad diem feſtum iſtum:* Mente ſubintelligendo, vobiſcum, vel manifeſte, poſtea

(b) Auguſt. lib. de mendacio, cap. 3. (c) Ann. 1700.

ſtea enim *& ipſe aſcendit ad diem feſtum non manifeſte, ſed quaſi in occulto.* Ergo tum Jacob, tum Chriſtus uſi ſunt reſtrictione pure mentali.

Reſp. nego conſeq. Neque enim ſine injuria, & impietate dici poteſt, quod Jacob & Chriſtus reſtrictione pure mentali uſi fuerint; & qui hoc audet aſſerere, inquit cenſura Cleri Gallicani, *myſtice, prophetice, parabolice dicta, vel tacita, cum vulgaribus geſtis confundit.*

Itaque, verba Jacob; non ſunt verba mentaliter ſermonem reſtringentis, ſed ſunt verba a Deo elevata ad ſenſum myſticum, nimirum ad ſignificandum quod natu major, populus nempe Judaicus, ſerviret minori, populo ſcilicet gentium, hocque cognovit Rebecca, quæ ex motione Spiritus Sancti illud negotium peragebat: cognovit & Iſaac, qui, ſe fuiſſe a Jacob deceptum minime conqueſtus eſt; imo, *Confeſtim revelato ſibi intus in corde magno Sacramento*, inquit D. Auguſtin. lib. 16. de Civit. Dei, cap. 37. *devitat indignationem, confirmat benedictionem. Quis non hic maledictionem potius expectaret irati, ſi hæc non ſuperna inſpiratione, ſed terreno more gererentur?* Jacob ergo patrem mentali reſtrictione non decipit; Imo *iſte dolus*, pergit Div. Auguſtin. *ne fraudulentus putaretur, & non magnæ rei myſterium quæreretur, ſuperius prædixit Scriptura, Geneſ. 25. Et erat Eſau ſciens venari, agreſtis; Jacob autem homo ſimplex, habitans domum.* Nihil ergo per duplicitatem fecit.

Chriſtus, *Joann.* 7. rogabatur, ut manifeſte aſcenderet cum diſcipulis ſuis in Judæam, ut ibi ſe ſuaque opera manifeſtaret; dicebant enim: *Vade in Judæam ut & diſcipuli tui videant opera tua, quæ facis; nemo quippe in occulto quid facit & quærit ipſe in palam eſſe, ſi hæc facis, ma-*

ni-

nifeſta teipſum mundo. Quibus reſpondit Jeſus: *Vos aſcendite ad diem feſtum iſtum: quia meum tempus nondum impletum eſt*. Porro attentis omnibus illis circumſtantiis externis, reſponſio Chriſti fuit congrua interrogationi; revera enim non aſcendit *manifeſte*, ut rogabatur, *ſed quaſi in occulto*; nec ibi tunc miracula fecit, quia ea ibi faciendi, tempus nondum advenerat.

Præterea, Janſenius Gandav. in ſua concordia, cap. 73. notat textum Græcum habere, *nondum aſcendo*, quod veriſſimum fuit: nondum enim aſcendit, cum diſcipuli aſcenderunt, ſed altera die poſtquam diſcipuli aſcenderant; ita ut ſenſus horum verborum: *vos aſcendite*, &c. ſit hic: vos aſcendite ad primum diem feſti Scenopegiæ quod per ſeptem dies durabat; ego autem non aſcendo ad primum feſtum iſtum, cæteris celebriorem; quod verum fuit, non enim aſcendit ad diem feſtum iſtum ſed ad alium diem ejuſdem feſtivitatis.

Objicies 2. Nemo tenetur alteri totam mentem ſuam manifeſtare, ſed partem aliquando poteſt celare; ſic quando Abraham de Sara interrogatus, reſpondit, *ſoror mea eſt*, ſed celavit eſſe uxorem; ſed qui utitur reſtrictione pure mentali: nihil aliud facit, quam partem mentis ſuæ celare; ergo, &c.

Reſpond. diſt. major. Licet aliquando partem mentis ſuæ celare, ſine mendacio, *conced.* ſic fecit Abraham, de quo Div. Auguſtin. lib. contra mendacium, cap. 10. *Aliquid veri tacuit, non falſi aliquid dixit*: cum mendacio; *nego major.* porro per reſtrictionem pure mentalem verum profertur mendacium, ut ſupra probavimus.

Inſt. 1. Ad mendacium requiritur voluntas loquendi falſum; ſed qui utitur reſtrictione pu-

re

re mentali non habet voluntatem loquendi falſum; ergo non mentitur.

Reſp. diſt. maj. Ad mendacium requiritur voluntas interpretativa loquendi falſum, *conc.* voluntas formalis, *nego maj.* porro ille habet voluntatem interpretativam loquendi falſum, qui loquitur contra mentem; ergo, &c.

Prob. min. Ille loquitur contra mentem, qui per verba exteriora ſcienter aliud exprimit, quam quod habet in mente, juxta illud Div. Auguſtin. ſupra citati, *ille mentitur, qui aliud habet in animo, & aliud verbis, vel quibuslibet ſignificationibus enuntiat*. Sed qui utitur reſtrictione pure mentali, per verba exteriora ſcienter aliud exprimit, quam quod habet in mente; ergo, &c.

Inſt. 2. Qui utitur reſtrictione pure mentali, licet exterius proferat ſermonem falſum, interius tamen eum determinat ad ſenſum verum; ergo nullam, nequidem interpretativam, habet voluntatem loquendi falſum.

Reſp. nego antec. Quod eſt de falſo ſupponente; nam verba habent ex communi hominum inſtituto ſuam ſignificationem, quam quilibet particularis pro arbitrio mutare non poteſt; ergo quælibet ſupponatur reſtrictio pure mentalis, exterior dictio non corrigitur. Quare D. Thom. quæſt. 3. art. 1. ait: *Ad virtutem veritatis pertinet, ut quis talem ſe exhibeat exterius per verba exteriora, qualis eſt; unde veritati opponitur, quod aliquis per verba exteriora aliud ſignificet, quam quod habet apud ſe: quod ad mendacium pertinet.*

Inſt. 3. Poteſt quis ſecum proferre ſermonem, partim vocalem, partim mentalem, abſque mendacio, etiamſi ſermo vocalis, ſeorſim a mentali, foret falſus; ergo ſimiliter poteſt alteri loqui.

Reſp. nego conſeq. Diſparitas eſt, quod qui ſibi loquitur, non indiget verbis exterioribus ad illud intelligendum quod mente gerit, niſi beneficio vocum quæ, in ordine ad audientem, ſunt ſigna neceſſaria conceptuum loquentis; ſermo ergo mentalis non poteſt conjungi cum vocali, niſi per voces externas.

Inſt. 4. Qui interroganti, num carnes comederit, reſpondet: *Non comedi*, interius addendo, *hodie*, non dicit falſum, antequam addiderit, hodie; ergo oratio exterior, mentaliter reſtricta, non eſt falſa.

Prob. ant. Oratio reſpondentis, *non comedi*, antequam addiderit, *hodie*, non eſt plena, ſed eſt ſuſpenſa ab intentione aliquid ei addendi; ergo, &c.

Reſp. nego anteced. Quia in locutione hominis ad alterum, ex ſermone vocali, & interna illa additione non fit unum totale ſignum, ſicut fit ex pluribus vocibus externis, quia interna additio, utpote audienti ignota, non poteſt, reſpectu illius, eſſe ſignum ſenſus ab addente intenti: ideoque locutio externa non obſtante interna illa additione, eſt omnino falſa, & rejicienda ut lingua doloſa: *Quid eſt*, enim, *lingua doloſa?* quærit Divus Auguſtinus in Pſalm. 51. reſpondet: *Miniſtra fallacia .... aliud in corde geſtantium, aliud ore promentium.*

Reſpond. & dico 2. Reſtrictio late mentalis non eſt mendacium, ſed prudens veritatis occultatio; & ideo ea licet uti ex gravi & juſta cauſa.

Prob. Ille non mentitur qui nec contra mentem loquitur, nec proximum decipit; ſed qui reſtrictionem late mentalem adhibet, contra mentem ſuam non loquitur, ut per ſe patet, nec proximum decipit; ergo.

Prob. 2. *pars min.* Ille non decipit proximum qui

qui ipſi mentem ſuam ita aperit, licet ſubobſcure ut proximus ex modo loquendi, vel ex circumſtantiis vel ex materia aut ex communi uſu eam percipere poſſit ac debeat; atqui taliter mentem ſuam aperit qui utitur reſtrictione late mentali; ergo, &c. unde Auguſt. (*d*) ait: *aliud eſt mentiri, aliud verum occultare*.

Nec dicas, Leges humanæ ſocietatis exigunt ut homo homini aperte revelet quidquid cognoſcit veri; ergo nunquam licet uti reſtrictione etiam late mentali.

Reſpond. nego ant. Nam ſufficit ad ſocietatem humanam ut loquamur eo ſenſu quem facile ex circumſtantiis proximus colligere poteſt & debet, ut de facto poteſt ex reſtrictione late mentali.

Dixi licitum eſſe *ex gravi & juſta cauſa* uti reſtrictione late mentali. Ratio eſt quia Leges ſocietatis humanæ poſtulant ut quiſque veritatem ſimpliciter, juſte interroganti aperiat, niſi alioquin eam celandi obſtet gravis & rationabilis neceſſitas.

Reſolves 1. Confeſſarius qui interrogatus de crimine quod in Confeſſione audivit, reſpondet: *nihil hac de re audivi:* non mentitur; quia interrogans ex materia ſubjecta facile poteſt cognoſcere a Confeſſario ſubintelligi, *quod poſſim revelare*.

Reſolves 2. Famulus cujuſdam viri nobilis qui a quodam Dominum inviſente interrogatus, *an Dominus adſit?* reſpondet, *abeſt* ſubintelligendo, *ut videatur*, non mentitur, quia ex uſu communi & omnibus noto hæc verba ſolum ſignificant Dominum videri non poſſe.

Reſolves 3. Non licet uti reſtrictionibus late men-

(d) D. Auguſt. in Pſalm. 5.

mentalibus quoties rectus ordo exigit ut veritas clare manifeſtetur; exigit autem 1. Quoties interrogans habet jus inquirendi & cognoſcendi veritatem, nec abutitur ſua poteſtate, ut ſunt Superior, Judex, &c. 2. Cum bonum Reipublicæ aut Eccleſiæ exigit ut veritas palam efferatur, ut ſi alioqui immineat periculum hæreſis, machinationis contra Rempublicam vel Principem, &c.

QUÆSTIO II.

De Delectatione moroſa.

Nota 1. Magnum eſſe diſcrimen inter deſiderium, & delectationem moroſam.

Deſiderium, eſt *actus voluntatis ſibi complacentis in malo cum intentione illud exequendi ſi poſſet.*

Delectatio moroſa, eſt *actus voluntatis ſibi complacentis in malo*, (vel ſibi diſplicentis in bono) *abſque intentione mali exequendi*. Hinc conſenſus in deſiderio eſt *efficax* reſpectu objecti, econtra in delectatione moroſa eſt *inefficax*.

Porro dicitur *moroſa*, non a mora temporis quo talis delectatio duravit in appetitu ſenſitivo, cum uno inſtanti peccatum mortale perfici poſſit; ſed a mora voluntatis quæ poſt turpis delectationis advertentiam, eam non repellit ut poteſt & debet; tunc enim voluntas eſt in mora obligationis quæ ipſi incumbit delectationis hujus reprimendæ.

Nota 2. Claritatis cauſa agemus, 1. De delectatione moroſa per ordinem ad conſenſum, 2. De eadem per ordinem ad objectum.

A R-

ARTICULUS I.

De delectatione moroſa per ordinem ad conſenſum.

Nota 1. Conſenſus in delectationem eſt triplex, ſcilicet poſitivus, negativus & virtualis.

Conſenſus poſitivus, qui etiam *expreſſus* & *formalis* dicitur, eſt ille quo voluntas per actum expreſſum approbat delectationem pravam ab intellectu propoſitam.

Conſenſus negativus, qui & *interpretativus* dicitur, eſt ille quo voluntas non quidem delectationem poſitive approbat, ſed eam advertens non repellit, mereque negative circa illam ſe habet.

Conſenſus virtualis, eſt ille quo voluntas delectationem approbat, non quidem in ſe, ſed virtute cauſæ voluntariæ poſitæ ex qua ſequitur delectatio, v. gr. cum quis non vult turpes corporis motus, ſed vult lectionem librorum amatoriorum, ex quibus tales motus excitantur.

Nota 2. Certum eſt apud omnes conſenſum poſitivum & virtualem in delectationem de aliqua re mortaliter mala, v. gr. morte parentis, fornicatione, &c. eſſe peccata mortalia, ſi adſit plena rationis advertentia, quia nihil poteſt deſiderari ad peccatum mortale quod ibi non reperiatur.

Sola ergo difficultas eſt de conſenſu negativo, utrum ſufficiat ad peccatum mortale, quæ ut ſolvatur, ſit.

CONCLUSIO.

Conſenſus negativus quo quis poſt ſufficientem

advertentiam non reprimit delectationem circa illicita, ſed mere negative ſe habet non conſentiendo aut diſſentiendo, ſufficit ad peccatum mortale, non ſolum quando imminet periculum conſenſus poſitivi in delectationem, ſed etiam ſecluſo tali periculo, niſi juſta cauſa excuſet.

Prob. 1. *pars:* Quia qui ſe exponit probabili periculo peccati mortalis, peccat mortaliter; ſed qui non reprimit delectationem de re mortaliter mala cum imminet periculum conſenſus poſitivi in illam, ſe exponit probabili periculo peccati mortalis; ergo, &c.

Prob. 2. *pars:* Delectatio interpretative voluntaria de re mortaliter mala eſt mortalis; atqui delectatio quæ poſt ſufficientem advertentiam non reprimitur eſt interpretative voluntaria; ergo *Prob. min.* illud eſt interpretative voluntarium quod poteſt & debet repelli; atqui delectatio de re mortaliter mala poteſt & debet repelli; ergo, &c. 1. *poteſt repelli*, vel deferendo actionem unde naſcitur niſi juſta cauſa obſtet; vel per actum formale diſplicentiæ, vel per orationem, vel mentem alio avertendo, &c. 2. *debet repelli*, ut docet D. Thom. (*e*) *dicendum*, inquit, *quod delectatio dicitur moroſa non ex mora temporis, ſed ex eo quod ratio deliberans circa eam immoratur, nec tamen eam repellit, tenens & volvens libenter quæ ſtatim attigerunt animum, reſpui debuerunt ut Aug. dicit* 12. *de Trinit.*

Hinc Conc. Trid. (*f*) definit, concupiſcentiam non poſſe nocere *non conſentientibus, ſed viriliter per gratiam repugnantibus*.

Dixi: *niſi juſta cauſa excuſet:* quia præceptum, *non concupiſces*, licet ſit negativum formali-

(*e*) D. Thom. 1. 2. q. 74. art. 6. ad 3.
(*f*) Trident. ſeſſ. 5. can. 5.

maliter, eſt tamen affirmativum virtualiter, ut negativum prohibet ne conſentiamus concupiſcentiis; ut affirmativum præcipit ut eis reſiſtamus; ut negativum obligat ſemper & pro ſemper, ſed ut affirmativum non obligat ſemper & pro ſemper; ergo poteſt dari aliqua juſta & rationabilis cauſa, propter quam juxta prudentis hominis æſtimationem; non ſit peccatum voluntatem aliquando habere ſe *mere negative* ad ejuſmodi delectationes.

Quæres: Quæ & quot cauſæ cenſeantur rationabiles ut voluntas circa delectationes moroſas ſe habeat tantum negative?

Reſp. Sunt Duæ.

1. Eſt cum probabilis eſt timor ne ex majori reſiſtentia delectatio augeatur, aut ne ea depulſa gravior inſurgat, quia tunc ille ſtatus voluntatis eſt remedium conveniens ad majorem concupiſcentiæ violentiam reprimendam.

2. Eſt cum ad motus pravos depellendos dimittenda eſſet actio honeſta vel utilis, v. gr. auditio Confeſſionum, ſtudium caſuum conſcientiæ, utilis equitatio, neceſſitas medendi mulierem, &c. ratio eſt quia delectatio in illo caſu nullo modo eſt voluntaria etiam interpretative, cum ad conſenſum interpretativum non ſufficiat quod voluntas poſſit, ſed inſuper requiritur ut teneatur; porro in præſenti caſu homo non tenetur deſiſtere ab honeſta vel utili actione ut reprimat hujuſmodi delectationem, modo tamen abſit periculum conſenſus in delectationem, & adſit vera diſplicentia circa illam.

ARTICULUS II.

De delectatione moroſa per ordinem ad objectum.

Nota. Duplex poteſt eſſe objectum delectationis moroſæ.

Primum eſt cognitio vel artificium ipſius operis cogitati, verb. gr. ſi quis delectetur quod ſcientiam habeat, aut diſputare poſſit de rebus venereis, magicis, &c. vel ſi delectetur de modo ridiculo & mirabili quo aliquis cadens graviter læſus eſt, non vero de damno vulneris illati.

Secundum eſt ipſa res mala cogitata quæ parit ſenſibilem voluptatem, prout accidit quando quis cogitationem habens de copula, delectatur de ipſa.

CONCLUSIO I.

Delectatio de ſola cognitione rei mortaliter illicitæ, vel de ſolo modo inſolito & mirabili quo peracta eſt, non eſt per ſe peccatum.

Prob. Delectatio ſpecificatur a ſuo objecto immediato; atqui objectum delectationis de ſola rei malæ cognitione & artificio, non eſt malum, ut per ſe patet; ergo, &c.

Dixi: *Non eſt peccatum per ſe:* quia fieri poteſt *per accidens* ut ſit peccatum, *mortale* quidem quando periculum eſt conſenſus in objectum illicitum, qui enim ſe exponit peccati mortalis periculo, peccat mortaliter; *veniale* vero quando talis cogitatio eſt vana & inutilis, puta ſi habeatur ex ſola curioſitate vel otioſitate.

CON-

CONCLUSIO II.

Delectatio moroſa quæ terminatur ad rem ipſam cogitatione perceptam, eſt peccatum mortale ſi res cogitata ſit mortaliter mala; veniale vero ſi ſit venialiter mala; etiamſi nulla ſit voluntas operis perficiendi.

Prob. Ratione D. Thom. (g) affectus erga rem mortaliter malam eſt peccatum mortale, & circa rem venialiter malam eſt peccatum veniale; ſed qui delectatur de re illicita habet affectum erga illam etiamſi proponat eam opere non complere; ergo, &c. unde Sapientiæ 1. dicitur: *Perverſæ cogitationes ſeparant a Deo.* Idem dicendum de eo qui de re bona habet diſplicentiam, v. gr. qui triſtatur de bono proximi, de virtutis exercitio, &c.

Quæres 2. Unde dignoſci poſſit quod delectatio habeat pro objecto ſolam cognitionem vel artificium rei malæ, non autem rem ipſam cognitam.

Reſp. Facile dignoſci poteſt ex duobus capitibus;

1. *Ex motivo:* ſi motivum delectationis ſit lectio vana, inutilis, &c. eſt ſignum quod habeat pro objecto rem ipſam malam; ſi vero motivum talis delectationis ſit ſtudium, concio facienda, corpus ſanandum, &c. ſignum eſt quod habeat pro objecto veritatem turpis objecti ut cognitam.

2. *Ex affectu erga objectum:* ſi quis majori afficiatur delectatione circa artificium in rebus obſcænis relucens quam in rebus piis, ſignum eſt ipſum delectari de ipſa re turpi, non de cognitione tantum aut de modo.

Obſer-

(g) D. Thom. 1. 2. quæſt. 64. art. 8.

Obſervandum eſt autem quod interdum delectatio in principio quidem ſit tantum de cognitione aut artificio, ſed paulatim creſcens, tandem fiat de ipſa re; unde ubi neceſſitas aut utilitas non adeſt, a ſimilibus ſemper abſtinendum eſt.

Quares 2. An delectatio moroſa ſpeciem ſumat ab objecto & circumſtantiis?

Reſp. affirm. Cum D. Antonin. (*h*) quia delectatio moroſa ſpecificatur ab objecto prout ab intellectu ut præſens repræſentato; ergo ſi repræſentetur ut malis, ac diverſæ rationis circumſtantiis veſtitum, harum circumſtantiarum malitiam neceſſario induet.

Hinc delectatio de copula cum conjugata habet rationem adulterii, cum conſanguinea habet rationem inceſtus, hæ proinde circumſtantiæ debent explicari in Confeſſione.

Objicies: Prava circumſtantia non eſt motivum delectationis; ergo delectatio prava non ſpecificatur ab illa.

Reſp. nego conſeq. Nam ſufficit ut hæc circumſtantia objecto ſit annexa & ab intellectu repræſentata, ut patet in eo qui deſiderat copulam cum moniali, qui certe reus eſt ſacrilegii, licet illa circumſtantia non ſit motivum illius deſiderii.

Inſt. 1. Exemplum illius, qui deſiderat copulam cum moniali, non eſt ad rem præſentem; ergo, &c.

Prob. ant. Illud deſiderium copulæ cum moniali eſt affectus efficax, econtra delectatio moroſa de copula cum moniali, eſt affectus inefficax; ſed affectus inefficax ſpecificatur a ſolo objecto formali, ſeu motivo; ergo delectatio moroſa non contrahit malitiam ſacrilegii.

Reſp.

(h) D. Antonin. 2. p. tit. 5. cap. 1. §. 6.

Reſp. nego min. Tam enim affectus inefficax, quam efficax, ſpecificatur ab objectis etiam materialibus ſecundum omnem ſpecificam rationem, quæ illis cognoſcitur ineſſe: ſpecifica autem ratio, quæ cognoſcitur eſſe in moniali, eſt femina voto caſtitatis obſtricta; ergo circumſtantia voti ingreditur objectum ſpecificum delectationis moroſæ. Alias omnes delectationes forent ejuſdem ſpeciei, non obſtante quacumque diverſitate objecti, ſive utique delectatio foret de copula adulterina, inceſtuoſa, ſacrilega, &c. ſaltem quando delectationis motivum non forent objecta illa formaliter ut talia, ſed qua carnalem delectationem excitantia præciſe.

Inſt. 2. D. Thom. q. 15. de veritate artic. 4. ad 8. ait: *Nullus delectatur in aliquo niſi afficiatur ad illud.* Sed qui delectatur de copula cum moniali, non afficitur ad circumſtantiam voti; ergo ejus delectatio moroſa non ſpecificatur ab illa circumſtantia.

Reſp. nego min. Nam talis afficitur ad objectum ut eſt in ſe; atqui objectum ut eſt in ſe, eſt veſtitum circumſtantia voti; ergo afficitur ad circumſtantiam voti. Unde D. Thom. *ibidem art. 6.* dicit: *Delectatio alicujus operationis, & ipſa operatio, ad idem genus peccati reducuntur.* Operatio autem, ſeu fornicatio cum moniali, eſt ſacrilegium; ergo & delectatio illius operationis eſt ſacrilegium.

Inſt. 3. Qui delectatur de copula cum moniali, non vult ſacrilegium committere; ergo illud non committit; nullum enim eſt peccatum niſi ſit volitum.

Reſp. diſt. ant. Non vult ſacrilegium committere directe, & formaliter, *conc.* indirecte, & interpretative, *nego ant.* cum D. Thom. *q. 3. de malo art. 2.* dicente: *Homo qui peccat, licet*

per ſe non velit deformitatem peccati, *tamen deformitas peccati aliquo modo cadit ſub voluntate peccantis* indirecte ſcilicet & interpretative, *dum ſcilicet magis eligit deformitatem peccati incurrere*, *quam ab actu ceſſare*. Hinc qui moroſe delectatur de cogitata fornicatione cum femina ſciens eam eſſe Deo ſacram, licet per ſe & directe non velit deformitatem ſacrilegii, vult tamen indirecte & interpretative, dum magis eligit delectari de cogitata fornicatione cum femina Deo ſacra, cognita ut tali, quam ab ea delectatione ceſſare. Ex his,

Reſolves: Quod, cum delectatio moroſa ſortiatur malitiam ejuſdem ſpeciei cum opere externo, de quo delectatio capitur, opus vero externum, v. gr. fornicatio, malitiam ſpecie diverſam ſortiatur pro ſpecifica diverſitate, tam perſonæ quæ fornicatur, quam perſonæ cum qua fornicatur, qualitas utriuſque perſonæ tam repræſentationis, quam repræſentatæ, eſt aperienda in confeſſione. Enimvero, cui, ratione voti, v. gr. prohibitum eſt fornicari, prohibitum eſt de fornicatione delectari; & ſic de aliis.

Quæres. 3. *An liceat delectari de actu intrinſece malo, per accidens citra culpam commiſſo?* v. gr. propter ignorantiam invincibilem, defectum rationis qualis reperitur in nocturna pollutione, &c.

Reſp. negat. Quia eſſet delectatio de objecto graviter *ex ſe* illicito; atqui nunquam licet delectari de objecto graviter ex ſe illicito; ergo, &c. Unde hæc prop. fuit damnata ab Innoc. XI. *Licitum eſt filio gaudere de parricidio a ſe in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hæreditate conſecutas.*

Dices: Talis eſt delectatio quale eſt ejus objectum; atqui objectum illius delectationis non eſt malum; ergo.

Reſp.

Reſp. diſt. min. Non eſt malum per accidens, ratione ſcilicet involuntarietatis, *conc. min.* per ſe, *nego min.* Porro delectatio eſt voluntaria, & ideo non habet cauſam excuſantem quam habet opus defectu libertatis perpetratum, ut patet ex ſuperiori propoſ. damnata.

Quæres 4. *An delectatio moroſa quam percipit viduus de copula præterita, ſponſus de futura, conjugatus de præterita vel futura in abſentia compartis, ſit peccatum mortale?* antequam reſpondeam,

Nota: Duplex eſt delectatio moroſa, nempe ſpiritualis & venerea. *Spiritualis* eſt ea quæ in ſola voluntate reſidet ſine ulla motione ſenſibili in corpore. *Venerea* eſt ea quæ ſentitur circa partes venereas ex commotione ſpirituum generationi inſervientium. Unde

Reſp. 1. *Delectatio venerea quæ percipitur a prædictis eſt per ſe mortalis.*

Prob. 1. Quia delectatio venerea non eſt licita niſi in actuali uſu matrimonii, vel in ordine ad illum; atqui delectatio venerea percepta a viduis, ſponſis, & conjugatis abſentè comparte non poteſt ordinari ad uſum matrimonii, cum vidui & ſponſi ſint conſtituti extra matrimonium, conjugati vero abſente comparte non poſſint actum matrimonialem executioni demandare; ergo delectatio venerea non eſt ipſis licita.

Prob. 2. Delectatio venerea ex natura ſua ordinatur ad ſeminis effuſionem, eſtque juxta Medicos (*i*) quædam illius inchoatio; ergo cum ſeminis effuſio voluntaria extra actum conjugalem ſit mortalis, omnis actus ad illam tendens & ordinatus eſt per ſe mortalis; quippe diſpo-

(i) Galenus, Hypocrit.

diſpoſitio ſumit ſuam ſpeciem moralem a forma ad quam diſponit, motus a termino ad quem tendit, medium a fine, cauſa ab effectu.

Reſp. 2. *Delectatio ſpiritualis quam percipit viduus de copula præterita, ſponſus de copula futura eſt per ſe mortalis, ſi talis delectatio ſiſtat in copula carnali.*

Prob. Talis eſt delectatio, qualis eſt actus ex quo percipitur, atqui actus ex quo percipitur delectatio tam in viduo, quam in ſponſo nunc & in præſenti eſt malus mortaliter, quia ut ſic ſunt conſtituti extra matrimonium in quo ſolo carnalis copula eſt licita; ergo.

Dixi: *Si talis delectatio ſiſtat in copula carnali:* quia ſi ſiſtat in bono ut cauſato per copulam matrimonialem, v. gr. *Quod per illam evaſerit aut evadet periculum peccati carnis vel aliquid aliud*, non eſt peccatum mortale, modo abſit periculum pollutionis, aut conſenſus in aliquem actum impudicum. Ratio eſt, quia copula matrimonialis in tali caſu habet rationem medii vel cauſæ, quo tale bonum fuit acquiſitum; ergo ſicut tale bonum eſt objectum honeſtæ delectationis, ita & copula prout eſt medium vel cauſa talis boni.

Reſp. 3. *Delectatio ſpiritualis quam alter conjugum durante Matrimonio percipit ex copula matrimoniali cogitata ut præſenti in abſentia alterius conjugis, non eſt per ſe peccatum mortale.*

Prob. Ex dictis talis eſt delectatio qualis eſt actus ex quo percipitur; ſed copula matrimonialis ad cujus cogitationem ſequitur delectatio, eſt iſti conjugi pro tali tempore licita, quia ratione matrimonii quod perſeverat, habet jus & dominium in corpus alterius, ratione cujus poteſt ſine peccato mortali velle copulam matrimonialem, quod jus non tollitur

per

per abſentiam compartis, quamvis *per accidens* non poſſit exerceri.

Dixi: *non eſt per ſe mortalis:* quia *per accidens* poteſt eſſe mortalis, ſi nimirum ſit cauſa commotionis in corpore, aut pollutionis; alias ſecluſo tali periculo erit tantum peccatum *veniale*, quia delectatio hæc eſt inutilis, otioſa, & homine Chriſtiano indigna.

Quæres 5. *An liceat delectari de re mortaliter mala, ſub hac conditione:* ſi non eſſet mala aut prohibita.

Reſp. cum diſt. Vel res prohibita eſt *per ſe & intrinſece* mala, ut adulterium quod tantum prohibetur quia malum; vel non eſt *per ſe & intrinſece* mala, ut eſus carnium in die Jejunii qui eſt tantum malus quia eſt prohibitus.

Si res ſit *intrinſece* mala, delectatio de illa etiam ſub conditione, *Si non eſſet mala & prohibita:* eſt mortalis in re gravi, & venialis in re levi... Si vero res ſit tantum mala quia eſt prohibita, delectatio de illa ſub prædicta conditione non eſt *per ſe* peccaminoſa.

Ratio 1. *partis* eſt, quia nulla conditio appoſita omnem ab objecto *intrinſece* malo, etiam ut repræſentatur, malitiam tollit; ergo delectatio de illo ſub conditione, *Si non eſſet malum*, eſt delectatio de objecto abſolute conſiderato; atqui objectum malum abſolute conſideratum, eſt mortale in re gravi, & veniale in re levi; ergo delectatio de illo eſt mortalis in re gravi, &c.

Reſolves: Is peccat mortaliter qui dicit: *vellem fornicari, furari, occidere inimicum, ſi non eſſet malum furari, fornicari, &c.* item qui dicit: *vellem ut non eſſet malum furari, ut poſſim furari:* quia talis ordinem naturalem vult invertere.

Ratio 2. *partis* eſt, quia conditio appoſita tollit

tollit omnem ab objecto, ut repræſentatur, malitiam: ergo delectatio de illo ſic repræſentato non eſt culpabilis.

Reſolves: Non peccat qui dicit: *vellem comedere carnes niſi eſſet quadrageſima:* vel *nuberem ſi non eſſem voto obſtrictus:* vel ſi eſſem Judex homicidam *hunc ad mortem condemnarem;* quia homicidium auctoritate publica factum, non eſt contra jus naturale.

Monet tamen Habert quod *cum vanæ ſint & inutiles hujuſmodi delectationes, non ſine peccato veniali admittantur.*

Quæres 6. An liceat delectari de bono effectu ex peccato ſecuto?

Reſp. Licet, modo nullum ſit periculum de ipſo peccato materiali gaudendi; ratio eſt quia objectum talis gaudii non eſt malum; ergo nec delectatio de illo; ſic enim Eccleſia gaudet de redemptione per Chriſtum ex peccato Adami ſecuta: *O felix culpa quia talem & tantum meruit habere Redemptorem.*

CAPUT IV.

De Peccato mortali & veniali.

Agemus 1. de exiſtentia & malitia peccati mortalis.

2. De requiſitis ad peccatum mortale.
3. De pœnis peccati mortalis.
4. De exiſtentia peccati venialis.
5. De habitudine peccati mortalis ad veniale.
6. De habitudine peccati venialis ad mortale.
7. De pœnis peccati venialis.

QUÆ-

QUÆSTIO I.

De exiſtentia & malitia peccati mortalis.

CONCLUSIO I.

D*Antur peccata mortalia*; eſt de fide.

Prob. Peccatum mortale eſt illud quod animæ mortem affert & hominem pœnæ æternæ reum conſtituit; atqui dantur hujuſmodi peccata; ergo &c.

Prob. min. 1. Enim conſtat dari peccatum quod mortem animæ affert, Rom. 1. *qui talia agunt digni ſunt morte.* Et cap. 8. *ſi ſecundum carnem vixeritis, moriemini*, morte ſcilicet animæ per privationem gratiæ ſanctificantis. 2. Datur peccatum quod hominem conſtituit reum pœnæ æternæ, ad Galat. 5. *qui talia agunt regnum Dei non conſequentur*: & (k) *ite, maledicti, in ignem æternum.*

CONCLUSIO II.

Malitia peccati mortalis prout eſt offenſa Dei, eſt quidem objective & ſecundum quid infinita; ſed eſt intrinſece & ſimpliciter finita.

Nota. Offenſa *ſimpliciter* infinita eſt ea quæ nullum habet terminum extrinſecum, nec unquam poteſt per aliam ejuſdem ordinis ſuperari. Offenſa *ſecundum quid* infinita eſt ea quæ habet terminum extrinſecum ultra quem extendi, vel intendi poteſt.

Prob. 1. *pars:* Actus qui tendit in objectum infinitum, eſt infinitus extrinſece, ſecundum quid,

(k) Matth. 25. verſ. 41.

quid, & terminative, ut patet in viſione beatifica; atqui peccatum mortale offendit Deum qui eſt dignitatis infinitæ; ergo continet malitiam ſecundum quid objective & extrinſece infinitam.

Prob. 2. pars: Illud non eſt infinitum intrinſece & ſimpliciter, quod habet terminum ultra quem poteſt extendi; atqui malitia peccati mortalis ut eſt offenſa Dei, habet terminum ultra quem poteſt extendi; quia nulla eſt offenſa quæ non poſſit eſſe major & major intra eandem ſpeciem, tum ratione majoris & ſemper majoris deliberationis, tum ratione variarum circumſtantiarum; ergo.

Confirmatur: Si malitia peccati mortalis ut eſt offenſa Dei eſſet infinita ſimpliciter, nullum peccatum eſſet gravius altero, cum infinito ſimpliciter nihil majus eſſe poſſit; atqui falſum conſequens; nam homicidium eſt gravius adulterio, adulterium ſimplici fornicatione, &c. Ergo.

Objicies 1. Per peccatum mortale offenditur perſona infinite digna; ergo ratio offenſæ in peccato mortali habet malitiam ſimpliciter infinitam.

Reſp. nego conſeq. Prob. Malitia offenſæ creſcit juxta dignitatem perſonæ offenſæ, unde injuria irrogata militi minor eſt illa quæ irrogatur equiti. Ergo ſi perſona offenſa ſit infinite digna, malitia offenſæ eſt ſimpliciter infinita.

Reſp. diſt. ant. Creſcit objective, terminative & extrinſece, *conc. ant.* intrinſece & formaliter, *nego ant.* Alias & ipſum peccatum veniale eſſet infinitum ſimpliciter & intrinſece, cum etiam per illud offendatur perſona infinita.

Porro gravitas extrinſeca & objectiva peccati

cati non valet, nec valere poteſt niſi ad con-ſtituendam gravitatem offenſæ in ſuperiori quo-dam ordine ad quem pertinere non poſſunt omnes offenſæ irrogatæ creaturis.

Objicies 2. Pœna proportionatur culpæ; at-qui pœna peccati mortalis eſt infinita; ergo malitia peccati mortalis eſt infinita.

Reſp. diſt. min. Eſt infinita intrinſece quoad durationem, *conc. min.* intrinſece quoad inten-tionem, *nego min.* Porro pœna peccati eſt in-finita quoad durationem, quia *in inferno nulla eſt redemptio*; ſed ex pœna quoad durationem infinita colligi non poteſt culpam eſſe intrin-ſece infinitam, eo fere modo quo ex gloria in duratione infinita non poteſt inferri meritum hominis juſti eſſe intrinſece infinitum.

Inſt. Illud eſt intrinſece infinitum quod eſt Dei deſtructivum; atqui tale eſt peccatum mor-tale; ergo, &c.

Reſp. nego min. Peccator enim ſeſe per pec-catum avertendo a Deo, non deſtruit Deum quantum in ſe eſt, ſed ſolum illum contem-nit, & quidem per malitiam finitam; quomo-do juſtus ſeſe per actum charitatis converten-do ad Deum, ipſum glorificat per finitam bo-nitatem.

Objicies 3. Satisfactio ita creſcit pro digni-tate perſonæ ſatisfacientis, ut cum hæc infini-ta eſt, illa quoque infinita ſit; ergo a pari gra-vitas offenſæ ita creſcit pro dignitate perſonæ læſæ, ut ſi hæc infinita ſit, offenſa ſit quoque infinita.

Reſp. nego conſeq. Diſparitas eſt quod perſo-na ſatisfaciens ſit intrinſecum principium ſatiſ-factionis, & ideo ſatisfactio perſonæ infinitæ eſt infinita; at perſona læſa eſt tantum termi-nus extrinſecus offenſæ; ergo offenſæ non com-

muni-

municat gravitatem niſi extrinſece & objectivè infinitam.

QUÆSTIO II.

De requiſitis ad peccatum mortale.

Nota 1. PEccatum ex D. Auguſt. (l) uſque adeo eſt *voluntarium ut nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium.* Ad voluntarium autem requiritur advertentia ex parte rationis, & conſenſus liber ex parte voluntatis; verum ut cognoſcamus quænam advertentia & quinam conſenſus requiratur ad peccatum mortale:

Nota 2. Advertentia dividitur,

1. *Ratione modi* in formalem, virtualem & interpretativam.

Advertentia *formalis*, ſeu expreſſa, eſt ea quà quis elicit actionem quam hic & nunc cognoſcit eſſe malam.

Advertentia *virtualis*, eſt ea qua quis elicit actionem cum dubio, vel ſcrupulo, vel ſuſpicione peccati, aut periculi ejus; item cum prævisione ſaltem confuſa peccati in ſua cauſa.

Advertentia *interpretativa*, eſt ea qua quis elicit actionem, cujus malitiam potuit & debuit advertere, ſed per negligentiam culpabilem non advertit.

2. *Dividitur ratione perfectionis*, in plenam & ſemiplenam.

Advertentia *plena* ſeu perfecta, eſt ea qua homo ſibi præſens & ſui compos malitiam actus advertit aut advertere poteſt,

Semi-

(l) Aug. lib. de vera religione cap. 14.

Semiplena ſeu imperfecta, eſt ea qua homo propter ſomnum aut aliud impedimentum non eſt ſatis ſibi præſens, aut ſui compos ut malitiam actus quantum ſufficit, advertere poſſit.

Nota 3. Conſenſus eodem modo dividitur ac advertentia.

1. *Ratione modi*, in formalem, virtualem, & interpretativum, ut expoſuimus ubi de delectatione moroſa.

2. *Ratione perfectionis*, in plenum & ſemiplenum.

Conſenſus *plenus*, eſt actus quo voluntas cum plena deliberatione objectum ab intellectu propoſitum amplectitur.

Conſenſus *ſemiplenus*, eſt actus quo voluntas aliquid abſque perfecta deliberatione, ſeu approbatione amplectitur, ut contingit in ſemi-dormiente, ſemi-ebrio, in infantibus perfectum uſum rationis non habentibus; in iis qui ex inadvertentia, præcipitatione, turbatione agunt. His poſitis:

CONCLUSIO I.

Ad peccatum mortale tria requiruntur, ſcilicet plena advertentia, perfectus conſenſus & materia gravis, in illis peccatis, quæ admittunt parvitatem materiæ.

Prob. Peccatum mortale eſt quid in genere moris graviſſimum, cum diſſolvat amicitiam Dei cum homine, eumque æternis ſuppliciis obnoxium faciat; atqui ut actus ſit in genere moris graviſſimus, requiritur ut homo objectum graviter malum cum plena rationis advertentia, plenoque voluntatis conſenſu, amplectatur; ergo ad peccatum mortale, &c.

Quæres: Quibus indiciis in dubio de conſenſu ad mortale ſufficienti cognoſci poſſit eum fuiſſe datum, vel non?

Reſp.

Reſp. Ad hoc cognoſcendum traduntur quatuor regulæ.

1. *Regula*: Si dubitans experientia noverit ſe reprimere pravos motus in appetitu ſuo inſurgentes dum ſui compos eſt ac præſens, ſignum eſt non dediſſe ſufficientem conſenſum; at ſi noverit ſe ordinarie pravis motibus conſentire, ſignum eſt dediſſe ſufficientem conſenſum; ratio eſt quia in dubio prudens præſumptio a conſuetis & communiter contingentibus ac habituali diſpoſitione ſumitur.

2. *Regula*: Si dubitans ſit vir probus ac timoratæ conſcientiæ, & ita habitualiter diſpoſitus ut mori mallet quam fœdari præſumendum eſt non adfuiſſe conſenſum perfectum, propter rationem primæ regulæ, propter quam aliter judicandum eſt de homine peccatis aſſueto.

3. *Regula*: Si dubitans oblata commoda occaſione peccatum exterius exequendi, non ſolum illam non fuerit amplexus: ſed fortiter eam abjecerit, ſignum eſt non conſenſiſſe perfecte; quia potentia executrix voluntati omnino obtemperat.

4. *Regula*: Si quis dubitet an vigilans aut dormiens, ſui compos an impos quidpiam fecerit, non leve indicium eſt, feciſſe ſine plena advertentia & conſenſu perfecto; ratio eſt, quia quæ cum plena advertentia fiunt, facillime cognoſcuntur facta fuiſſe ratione plene advertente.

Ceterum cum hæ regulæ fundatæ ſint in conjecturis plerumque defectibilibus, qui dubitat utrum perfecte conſenſerit, debet conſenſum illum dubium confiteri.

CONCLUSIO II.

Ad peccatum mortale ſufficit advertentia interpretativa conſiſtens in eo quod quis poſſit & debeat

debeat advertere malitiam, vel ejus periculum, nec tamen advertat. Idem dic de conſenſu.

Prob. 1. Ad peccandum formaliter non requiritur actualis advertentia malitiæ, vel ſuſpicio, aut dubitatio actualis de illa, aut illius periculo, ut fuſe probavimus, cap. 2. de peccatis ignorantiæ; ergo ad peccatum mortale ſufficit advertentia interpretativa.

Prob. 2. Illa advertentia ſufficit ad peccatum mortale, quæ ſufficit ad voluntarium interpretativum, quod juxta omnes ad mortale ſufficit; atqui advertentia interpretativa ſufficit ad voluntarium interpretativum; ergo.

Prob. min. Voluntarium interpretativum eſt illud quod licet non ſit poſitive volitum, tamen ſecundum prudentem æſtimationem cenſetur volitum, eo quod voluntas fecerit aut omiſerit quod debebat & poterat non facere, aut non omittere; atqui advertentia interpretativa ſufficit ut actus ſecundum prudentem æſtimationem cenſeatur volitus, cum *ſcire & debere ſcire ſint paria*; ergo advertentia interpretativa ſufficit ad voluntarium interpretativum.

Dices: In concluſione ſuperiori dictum eſt, ad peccatum mortale requiri plenam rationis advertentiam; atqui rationis advertentia non eſt plena, niſi ſit actualis; ergo ad peccatum mortale requiritur advertentia actualis.

Reſp. nego min. Cum enim ſcire & debere ſcire, ſint æqualia, defectus voluntatis plenæ advertentiæ actualis, æquivalet plenæ advertentiæ actuali. Quare D. Thom. 1. 2. quæſt. 6. *artic.* 3. dicit: *Eo modo requiritur ad voluntarium actus cognitionis, ſicut & actus voluntatis, ut ſcilicet ſit in poteſtate alicujus conſiderare, & velle, & agere: & tunc, ſicut non velle & non agere, cum tempus fuerit, eſt voluntarium, ita etiam non conſiderare.*

QUÆ-

QUÆSTIO III.

De pœnis Peccati mortalis.

Nota. Cum peccatum mortale ſit averſio a Deo & converſio ad creaturam, duplici pœna præcipua mulctatur, ſcilicet pœna damni quæ correſpondet averſioni a Deo, & quæ conſiſtit in privatione beatitudinis; & pœna ſenſus quæ conſiſtit in dolore quem efficit ignis infernalis juxta illud Matth. 26. *diſcedite a me, maledicti, in ignem æternum.* Sed, Quæritur utrum pœnæ illæ ſint æternæ? negavit Origenes, ut refert D. Auguſt. (*m*) cujus hæreſim ſectantur Sociniani, contra quos:

CONCLUSIO.

Damnatorum pœnæ ſunt æternæ, eſt de fide.

Prob. ex Script. Iſaiæ 66. *vermis eorum non moritur, & ignis eorum non extinguetur.* Et Matth. 25. *diſcedite a me maledicti in ignem æternum . . . . & ibunt hi in ſupplicium æternum, juſti autem in vitam æternam.* Atqui in his textibus *vita æterna* ſumitur pro duratione finem nunquam habitura; ergo & *ſupplicium æternum*, ut conſtat ex perpetua traditione, & ex iſtis aliis Scripturæ textibus; *paleas comburet igni inextinguibili* (*n*) *& cruciabuntur die ac nocte in ſæcula ſæculorum* (*o*).

Prob. ratione. Quia peccato in æternum perſeverante, remanet in æternum pœna ipſi debita; atqui in inferno peccatum ſemper durat, tum

(m) Auguſt. l. de hæreſibus, hæreſi 43.
(n) Matth. 3. verſ. 12.
(o) Apocal. 20. verſ. 10.

tum quia Deus illud condonare nec vult, nec tenetur; tum quia damnatus defectu gratiæ, quam voluntarie amiſit, a peccato nunquam reſipiſcere vult nec poteſt; ergo, &c.

Objicies 1. Deus punit citra condignum; atqui non puniret citra condignum, bene vero ultra condignum, ſi pœnam infligeret æternam pro peccato quod ſæpe in inſtanti commiſſum eſt; ergo.

Reſp. diſt. maj. Punit citra condignum, hoc ſenſu quod pœna damnatorum ſit minus acerba quam meretur, *conc. maj.* hoc ſenſu quod damnatos non puniat in æternum, *nego major.* Sic intelligi debet hic textus (*p*), *ſuperexaltat autem miſericordia judicium.*

Inſt. 1. Pſalm. 102. dicitur: *non in perpetuum iraſcetur;* ergo Deus non puniet damnatos in æternum.

Reſp. nego conſeq. Nam hic textus ſpectat hanc vitam, in qua Deus miſericordiam ſuam præcipue exercet, & peccatoribus pœnitentibus condonat peccata; non vero ſpectat alteram vitam in qua juſtitiam ſuam Deus maxime exercet ſanctos remunerandos, & impios puniendos in æternum.

Inſt. 2. Iſaiæ 24. dicitur: *congregabuntur in lacum, & claudentur ibi in carcere, & poſt multos dies viſitabuntur.* Ergo damnatorum ſupplicia aliquando ſunt deſitura.

Reſp. nego conſeq. Nam, tò *viſitare* in textu ſumitur in malam partem pro *punire*, ut ſæpe ſumitur in Scripturis v. gr. Iſaiæ 26. *viſitaſti & contriviſti eos*, unde ſenſus eſt, *in æternum punientur.*

Inſt. 3. Marci 12. de Scribis dicitur: *hi acci-*

(p) Jacob. 2. verſ. 13.

cipient prolixius judicium. Ergo aliqui damnati longius punientur quam cæteri.

Reſp. diſt. text. Prolixius in acerbitate, *conc.* in duratione, *nego ant.* Pœnæ enim inferni ſunt æquales in duratione, licet ſint inæquales in acerbitate; unde *nego conſeq.*

Objicies 2. Eccleſia in Miſſa *pro Defunctis*, orat pro ſalute reproborum: *libera, Domine, animas omnium fidelium defunctorum de pœnis inferni, & de profundo lacu*, &c.

Reſp. nego ant. Nam vel illa Eccleſiæ oratio retrahitur ad ipſum agonis momentum, adeo ut Deus futura oratione tactus, rogetur ne ſinat animam morientis cadere *in obſcurum*. Vel illa oratio effunditur ad petendum a Deo ut animæ fidelium in gratia defunctorum a pœnis Purgatorii liberentur; non vero effunditur pro damnatis, cum in eadem Miſſa canat Eccleſia, *in inferno nulla eſt redemptio*.

Quæres 1. *Utrum quis poſſit puniri pro peccato alterius?*

Reſp. Non poteſt puniri pœna vindicativa, & proprie dicta, niſi etiam ipſe reus ſit culpæ cui pœna illa juſte poſſit infligi.

Prob. ex Script. Ezechiel 18. *filius non portabit iniquitatem patris*, & ad Gal. 6. unuſquiſque onus ſuum portabit. Unde Div. Auguſt. ait (q): *Omnis pœna, ſi juſta eſt, peccati pœna, & ſupplicium nominatur.*

Objicies: Illud Exodi 20. *Ego ſum Dominus*... *viſitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem*. Ergo.

Reſp. nego conſeq. Textus enim loquitur de filiis, qui peccata parentum ſuorum imitantur, ob quæ tamen Deus eos certis pœnis temporalibus

(q) L. 1. retract. cap. 9.

ralibus non puniviſſet, niſi parentes eorum prius peccaſſent.

Inſt. Quandoque filii & ſubditi ob peccata parentum, & Principum rapiuntur immatura morte, ut patet ex morte parvuli, qui Davidi ex adulterio natus erat 2. Reg. 12. 2. Ex interitu multorum millium de plebe propter peccatum ejuſdem Davidis 2. Reg. 24. ergo aliquis poteſt puniri propter peccatum alterius.

Reſp. diſt. conſeq. Poteſt puniri pœna medicinali in temporalibus, *conc.* pœna pure vindicativa, *nego conſeq.*

Itaque ejuſmodi mors inflicta filiis & ſubditis propter peccata parentum & Principum eſt pœna proprie dicta & pure vendicativa reſpectu parentum & Principum, qui in illis tanquam in perſonis ſibi pertinentibus puniuntur; ſed eſt tantum pœna medicinalis reſpectu parvulorum quos Deus per immaturam mortem tentationibus & aliis hujus vitæ periculis intendit ſubtrahere; & reſpectu ſubditorum adultorum eſt occaſio ad augenda merita.

Quæres 2. Utrum unum peccatum poſſit eſſe, & quandoque ſit pœna præcedentis peccati?

Reſp. affirm. Ut conſtat ex Apoſt. Rom. 1. qui de gentibus, quæ, relicto vero Deo idola colebant, dicit: *Propter quod tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum, in immunditiam, &c.* quæ verba exponens Auguſt. (*r*) ait: *Hic utique vides cauſam propter quam traditi ſunt ſine ulla ambiguitate monſtratam ... proinde præcedentis eſt hæc pœna peccati, & tamen etiam ipſa peccatum.* Sed

Quæres 3. Quomodo unum peccatum poſſit eſſe pœna alterius?

Reſp.

(*r*) L. 5. contra Julian. cap. 3.

Reſp. Unum peccatum non eſt pœna alterius peccati hoc ſenſu, quod Deus propter præcedens peccatum, in aliud impellat vel incitet, alias Deus eſſet auctor peccati formalis, ſpectati nimirum ſecundum malitiam, & deordinationem contra legem; ſed hoc ſenſu unum peccatum poteſt eſſe pœna alterius, quod Deus peccatorem, a quo deſertus eſt, deſerat per ſubtractionem ſpecialium gratiæ auxiliorum, quibus antea adjuvabat hominem, & ſic deſerendo permittat in alia, & graviora peccata incidere, ex quibus conſequuntur infamia, labor, anxietas animi, privatio gratiæ ſanctificantis, vermis conſcientiæ, & alia id genus.

QUÆSTIO IV.

De exiſtentia peccati venialis.

Nota 1. Peccatum veniale eſt ex triplici capite; 1. Ex levitate materiæ, ut furtum unius aſſis; 2. Ex imperfecta deliberatione; 3. Ex natura ſua, ut verbum otioſum; dicitur veniale *ex natura ſua;* quia quantumcumque creſcat circa propriam materiam & objectum, habere non poteſt ex illo unde fiat mortale; de veniali in hac tertia acceptione agitur & de eo quæritur, utrum detur?

Nota 2. Circa peccatum veniale ex natura ſua erraverunt,

1. VViclefus & Calvinus qui docuerunt omnia peccata eſſe mortalia ex natura ſua, illa vero electis non imputari ad mortem, ſed ſolis reprobis.

2. Lutherus qui docuit omnia peccata eſſe mortalia ex natura ſua, illa vero non imputari fidelibus ad mortem, ſed ſolis infidelibus;

bus ; putabat enim homines ſola fide juſtificari poſſe.

3. Joann. Gerſon. (*ſ*) Roffenſis (*t*) & Almainus (*u*) qui docuerunt omnia peccata ex natura ſua eſſe mortalia, quædam tamen eſſe venialia ex pura miſericordia Dei nolentis quælibet peccata privatione gratiæ & pœna æterna puniri.

Hinc quod peccata ſint venialia, id repetunt Hæretici ex conditione peccantis; Gerſon vero, Roffenſis, & Almainus ex miſericordia Dei; contra quos:

CONCLUSIO.

Dantur peccata venialia ex natura ſua.

Prob. Peccatum veniale ex natura ſua eſt illud quod *ex ſe* nec mortem animæ infert, nec pœnam æternam meretur; atqui dantur multa peccata quæ *ex ſe* & independenter a conditione peccantis, vel a miſericordia Dei, nec mortem animæ inferunt, nec æternam pœnam merentur; ergo. Unde Pius V. & Greg. XIII. hanc Baji prop. damnarunt: *nullum eſt peccatum ex natura ſua veniale, ſed omne peccatum meretur pœnam æternam.*

Confirmatur, quia Adam, David, S. Petrus, erant fideles & prædeſtinati, quis tamen audeat aſſerere ipſos peccaſſe tantum venialiter?

Objiciunt Hæretici, Scripturam docere omnia indiſcriminatim peccata eſſe natura ſua mortalia; ergo; &c.

Prob. ant. Variis Scripturæ locis.

1. Rom.

(ſ) Gerſon. l. de vita ſpirit. lect. 1.
(t) Roffenſ. art. 32. contra Lutherum.
(u) Almain. Tract. 3. moral. cap. 20.

1. Rom. 6. *Stipendia peccati mors.*

2. Ezechiel, 18. *Anima quæ peccaverit, ipſa morietur.*

3. Matth. 5. *Qui ſolverit unum de mandatis iſtis minimis & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cælorum*, id eſt *nullus*, inquit D. Thom. *quia non erit ibi.*

4. Jacob. 2. *Quicumque totam Legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus.*

5. Deuter. 27. *Maledictus qui non permanet in omnibus quæ ſcripta ſunt in libro Legis hujus.*

Reſp. ad 1. Apoſtolum loqui, non de quibuslibet peccatis, ſed de gravioribus, de quibus poſt converſionem ſuam erubeſcebant recens ad fidem converſi; *quem ergo fructum habuiſtis tunc in illis, in quibus nunc erubeſcitis? nam finis illorum mors eſt.* Addit Apoſt. ibidem.

Reſp. ad 2. Ezechielem loqui de rapina, uſura, homicidio, idololatria, &c. quæ ex natura ſua ſunt graviſſima, unde ibidem ea appellat *deteſtanda.*

Reſp. ad 3. Chriſtum vocare præcepta illa minima, non re, ſed æſtimatione Phariſæorum, qui licet peccata externa homicidii, adulterii, &c. gravia reputarent; tanquam levia deſpiciebant peccata interna concupiſcentiæ uxoris vel rei alienæ, odii inimicorum, &c. quæ tamen in ſe levia non ſunt.

Reſp. ad 4. D. Jacobum loqui de peccatis gravibus, ait enim: *Quod ſi non mœchaberis, occides autem, factus es tranſgreſſor Legis.*

Reſp. ad 5. Sermonem eſſe de iis qui violaverint mandata, quæ in illo capite traduntur, ut ſignificat pronomen *hujus*; illa autem graviſſima ſunt mandata de vitandis idololatria, inceſtu, homicidio, &c.

Obj.

Objicies 2. SS. Patres docent nullum peccatum eſſe ſpernendum ut parvum; ergo nullum eſt parvum.

Reſp. diſt. conſeq. Nullum eſt parvum ratione peccati mortalis ad quod diſponit juxta illud (*x*): *Qui ſpernit modica paulatim decidet*, *conc. conſeq.* Ratione ſui, *nego conſeq.*

Objicies 3. Quodlibet peccatum eſt offenſa perſonæ infinitæ; ergo meretur pœnam in duratione infinitam.

Reſp. diſt. ant. Eſt offenſa gravis vel levis perſonæ infinitæ, *conc. ant.* eſt ſemper gravis offenſa, *nego ant.*

Inſt. 1. Quidquid eſt contra Legem Dei eſt offenſa gravis; atqui quodlibet peccatum eſt contra Legem Dei; ergo.

Reſp. diſt. maj. Quidquid eſt contra Legem Dei graviter præcipientem vel prohibentem eſt gravis offenſa, *conc. maj.* leviter prohibentem, *nego maj.* atqui quodlibet peccatum eſt contra Legem Dei graviter vel leviter præcipientem aut prohibentem, *conc. min.* ſemper graviter præcipientem aut prohibentem, *nego minor. & conſeq.* porro tranſgreſſio Legis leviter præcipientis, eſt levis.

Inſt. 2. Omne peccatum eſt tranſgreſſio hujus primi mandati: *Diliges Dominum ex toto corde tuo*; ergo eſt grave.

Reſp. nego ant. Univerſaliter ſumptum. Quia per illud mandatum obligamur tantum ad diligendum Deum ſuper omnia, hoc ſenſu quod parati ſimus potius carere omni bono, & pati omne malum, quam Deum offendere graviter.

Inſt. 3. Nullum peccatum poteſt eſſe licitum pro-

(x) Eccl. 19. verſ. 1.

propter ullum bonum etiam infinitum; ergo eſt malitiæ infinitæ, & meretur pœnam æternam.

Reſp. nego conſeq. Nullum equidem peccatum poteſt unquam fieri licitum, non quod habeat malitiam infinitam, ſed quia omne peccatum qua tale, eſt intrinſece & eſſentialiter illicitum; & ita tam repugnat peccatum eſſe licitum, quam repugnat actum aliquem ſimul eſſe & non eſſe peccatum.

Inſtab. 4. Quodlibet peccatum eſt majus malum quam ſit pœna æterna; ergo quodlibet per ſe meretur pœnam æternam.

Reſp. nego conſeq. Equidem peccatum eſt majus malum quam pœna æterna, quæ cum ſit malum inferioris ordinis, nunquam poteſt pertingere malum culpæ, quæ eſt ſuperioris ordinis; ſed non inde ſequitur quod leviſſimæ culpæ debeatur pœna maxima, cum ſecundum juſtitiæ vindicativæ exigentiam pœna debeat correſpondere culpæ, ideo culpæ levi non niſi levis pœna debetur.

Inſt. 5. Bonum opus ſupernaturale, vel leviſſimum, meretur vitam æternam; ergo & peccatum leviſſimum meretur mortem æternam.

Reſp. nego conſeq. Diſparitas eſt quod omne opus bonum ex charitate fiat cui ſane debetur vita æterna; at leve peccatum non procedit ex odio Dei, cum juſtus illud committens in Dei amicitia habitualiter perſeveret.

Quæres: Unde repetenda ſit prima & præcipua peccati venialis a mortali differentia?

Reſp. 1. Non eſt repetenda ex eo quod mortale ſit contra præceptum, veniale vero contra conſilium, ut voluit Scotus (z). Ratio eſt quia

(z) Scotus in 2. diſt. 21. q. 1.

quia actus qui ſunt tantum contra conſilium non ſunt peccata; unde Apoſt. (*a*) poſt propoſitum de virginitate conſilium, ait: *Si nupſerit virgo non peccat*.

Reſp. 2. Non eſt repetenda ex eo quod mortale ſit *contra* Legem, veniale vero *præter* Legem. Ratio eſt quia furtum unius aſſis, mendacium jocoſum, &c. ſunt *ex ſe* venialia, & tamen ſunt contra Legem; cum ergo D. Th. (*b*) dicit peccatum veniale eſſe *præter* Legem, per *τὸ Legem* intelligit charitatem, quæ non deſtruitur per peccatum veniale, ita ſe explicat Div. Thom. (*c*) dicens: *Non enim corrumpit charitatem quæ eſt plenitudo Legis*.

Reſp. itaque 3. Præcipua differentia peccati venialis a mortali ex eo repeti debet quod homo per peccatum mortale ita ſe avertat a Deo, ut ſaltem virtualiter & interpretative finem ſuum ultimum conſtituat in creatura quam Deo præfert, unde Apoſt. (*d*) de guloſis dicit: *Quorum Deus venter eſt*: econtra per peccatum veniale homo nequidem virtualiter & interpretative finem ſuum ultimum ponit in creatura quam Deo poſtponit, cum eam deſerere habitualiter ſit diſpoſitus, ſi illius amore Deum graviter offendi & penitus amitti, intelligeret; unde plus ſemper appretiative Deum diligit, quam creaturam.

Prob. Ea eſt prima & præcipua peccati venialis a mortali differentia, ex qua oriuntur omnes aliæ differentiæ; atqui ex differentia a nobis aſſignata oriuntur omnes aliæ differentiæ; nam ex eo quod mortale conſtituat finem

(a) 1. Cor. 7. v. 28.
(b) D. Thom. 1. 2. quæſt. 88. artic. 1.
(c) D. Thom. quæſt. 7. de malo art. 1. ad 1.
(d) Ad Philipp. 3. verſ. 19.

nem ultimum in creatura, non vero veniale, ſequitur:

1. Quod mortale ſit gravis offenſa Dei, & ejus contemptus ſaltem interpretativus; veniale vero ſit levis offenſa abſque contemptu Dei interpretativo.

2. Quod mortale extinguat charitatem; non vero veniale quod tantum minuit ejus fervorem.

3. Quod mortale tollat ordinem neceſſarium ad finem ultimum; veniale utilem tantum & congruum.

4. Quod mortale mereatur privationem gratiæ ſanctificantis, & amicitiæ Dei; non vero veniale.

5. Quod mortale vero reatum pœnæ temporalis tantum; ex his

Inferes: Peccatum mortale diſtingui eſſentialiter *in genere moris*, a veniali; quia in peccato mortali reperitur contemptus Dei ſufficiens ad diſſolvendam ejus amicitiam, non autem in veniali.

Dixi *in genere moris*, ſeu ſecundum malitiam, quia mortale & veniale quæ idem haben t objectum materiale; & quæ diſtinguuntur tantum ſecundum majorem vel minorem quantitatem materiæ, non diſtinguuntur phyſice & *in genere entis*, quia major vel minor quantitas non mutat ſpeciem phyſicam.

QUÆSTIO V.

De habitudine peccati mortalis ad veniale.

Quæres 1. **A**N *peccatum mortale ex genere ſuo poſſit fieri veniale*. Ante reſponſionem.

Nota 1. Peccatum tum mortale, tum veniale,

le, aliud eſt tale *ex genere ſuo*; aliud eſt tale *per accidens*.

Peccatum *mortale ex genere ſuo*, eſt illud cujus malitia ex objecto ſumpta, eſt *per ſe* gravis; *veniale* vero *ex genere ſuo*, eſt illud cujus malitia ex objecto ſumpta, eſt *per ſe* levis; ſic furtum ex genere ſuo eſt mortale; mendacium jocoſum eſt veniale.

Peccatum mortale *per accidens*, eſt illud cujus malitia licet ex objecto levis, tamen fit gravis ratione alicujus circumſtantiæ ſibi *per accidens* conjunctæ, v. gr. mendacium jocoſum fieri poteſt mortale ob grave ſcandalum ex ipſo ortum.

Peccatum veniale *per accidens*, eſt illud cujus malitia licet ex objecto gravis eſſe poſſit, de facto tamen eſt levis, vel propter levitatem materiæ, vel propter defectum plenæ advertentiæ & pleni conſenſus.

Nota 2. Peccatum mortale aliud eſt tale *ex toto genere ſuo*; aliud *ex genere ſuo*; *ſed non toto*.

Peccatum mortale *ex toto genere ſuo*, eſt illud quod non admittit parvitatem materiæ, cujus proinde tranſgreſſio in parte quantumvis leviſſima magnam importat deordinationem. Talia ſunt peccata 1. Quæ ſunt immediate contra Deum & religionem, ut *infidelitas*, *deſperatio*, *odium Dei*, *perjurium*, *ſimonia*, &c. 2. quæ ſunt contra Sacramenta, ut *Sacramentorum iteratio*, *ſigilli ſacramentalis fractio*, *violatio jejunii naturalis pro ſumenda Euchariſtia*; &c. 3. Quæ gravem in peccatore important deformitatem, & corruptionem, ut *ebrietas*, *luxuria*, quia omnis actus libidinoſus, inchoata eſt pollutio, &c.

Peccatum mortale *ex genere ſuo ſed non toto*, eſt illud cujus materia gravis non eſt, niſi ſit in certa quadam quantitate. His poſitis,

Reſp. 1. Omne omnino peccatum ex genere ſuo mortale, poteſt fieri veniale ex defectu plenæ advertentiæ, vel pleni conſenſus; quia ad peccatum mortale eſſentialiter requiritur plena advertentia & plenus conſenſus; ergo uno ex illis duobus deficiente, deficit peccatum mortale. Ita docet D. Thom. 1. 2. quæſt. 88, art. 6. his verbis: *Poteſt, quod ex genere eſt mortale, eſſe veniale propter imperfectionem actus, quia non perfecte pertingit ad rationem actus moralis.*

Reſp. 2. Peccatum mortale *ex toto ſuo genere*, non poteſt fieri veniale ex parvitate materiæ; quia parvitatem materiæ non admittit.

Reſp. 3. Peccatum mortale *ex genere ſuo ſed non toto*, poteſt fieri veniale ob parvitatem materiæ, ut patet in furto unius aſſis.

Porro ut probe dignoſcatur materiæ gravitas, non debet conſiderari *abſolute*, ſed *relative* ad finem a Legiſlatore intentum, qui ſi gravis ſit & materia peccati ad illum multum conducat, peccatum procul dubio erit mortatale, ſin vero, veniale; ſic Clericus, ſuppoſito fine gravi a Legiſlatore intento peccat mortaliter ingrediendo tabernas, arma deferendo, &c.

Quæres 2. *Ex quibus capitibus colligendum ſit peccatum eſſe mortale aut veniale ex genere ſuo?*

Reſp. Ex quinque capitibus:

1. Ex Scriptura ſacra & Traditione juxta illud D. Auguſt. (*e*) *Quæ ſint levia, & quæ gravia peccata, non humano, ſed divino penſanda ſunt judicio;* hinc peccatum illud eſt mortale ex genere ſuo de quo Scriptura dicit: *Væ; abominabile, morte dignum, excludere a gloria; gehennæ reum efficere, &c.*

2. Ex

(*e*) Auguſt. enchiridii cap. 18.

2. Ex Eccleſiæ auctoritate, ſummorum Pontificum decretis, ſanctorum Patrum ſententiis, & communi fidelium timoratorum ſenſu.

3. Ex gravi damno quod peccatum vel ipſi peccatori, vel proximo infert.

4. Ex gravitate pœnæ aliquibus tranſgreſſionibus impoſitæ a juſtis Legibus canonicis & civilibus.

5. Ex communi Theologorum conſenſu a quo recedere maxime in morum regulis eſt ſumme periculoſum & temerarium.

QUÆSTIO VI.

De habitudine peccati venialis ad mortale.

Nota. Reſolvendum hic eſt. 1. An peccatum tum veniale diſponat ad mortale. 2. Utrum poſſit fieri mortale. Seq. concluſionibus.

CONCLUSIO I.

Peccatum per accidens veniale diſponit directe ad mortale ejuſdem ſpeciei.

Prob. Diſponere *directe* ad mortale eſt inclinare & movere ad mortale; atqui peccatum veniale per accidens inclinat & movet ad mortale ejuſdem ſpeciei; v. gr. qui ſæpe furatur parva, inclinatur ad furandum majora; & qui admittit in ſeipſo delectationes turpes imperfecte deliberatas inclinatur ad eas admittendas ex perfecta deliberatione; ergo.

CONCLUSIO II.

Peccatum veniale ex genere ſuo *ſi negligatur & continuetur, ſenſim diſponit* indirecte *ad mortale.*

Prob.

Prob. Diſponere *indirecte* ad mortale, eſt removere id quod peccatum mortale impediret; atqui peccatum veniale ex genere ſuo, ſi continuetur, removet id quod peccatum mortale impediret; nam ex parte peccatoris minuit fervorem charitatis ac proinde auget cupiditatem, juxta illud Auguſt. *decrementum charitatis, eſt incrementum cupiditatis*; & ex parte Dei impedit providentiam illam ſpecialem qua tentationes & pericula removebat, & uberiores gratias largiebatur, ergo. Hinc Eccl. 19. dicitur: *qui ſpernit modica, decidet.*

CONCLUSIO III.

Peccatum veniale ex genere ſuo non poteſt fieri mortale propter ſolam actus multiplicationem; & conſequenter venialia quantumvis multiplicata non poſſunt facere unum mortale.

Prob. Peccatum veniale differt ſpecie morali a peccato mortali; nam malitia utriuſque eſt diverſæ eſſentialiter rationis; atqui eſſentia rei propter ſolam actus multiplicationem non mutatur in aliam eſſentiam, v. g. accidentia nunquam poſſunt mutari in ſubſtantiam, corporalia in ſpiritualia; ergo, &c.

Dices 1. Peccata venialia propter ſui multiplicationem poſſunt occidere animam; ergo poſſunt fieri mortalia.

Prob. ant. Ex Auguſt. (*f*) *timenda ſunt parva peccata quæ collecta contra nos ſi fuerint, ita nos gravabunt & oppriment ſicut unum aliquod grave peccatum.* Ergo.

Reſp. diſt. ant. primi argum. Poſſunt occidere diſpoſitive, *conc.* effective, *nego ant.* ſic explican-

(f) Auguſt. Epiſt. 308.

candum eſſe D. Auguſtinum aſſerit D. Th. (g) *loquitur in illo ſenſu*, ait, *quod multa venialia diſpoſitive cauſent mortale*.

Dices 2. Famulus qui ſingulis unius alteriuſve menſis diebus, aſſem furatur Domino, non niſi venialiter peccat ſingulis vicibus, & tamen contrahit peccatum mortale cum pervenit ad magnam quantitatem; ergo plura venialia conſtituunt unum mortale.

Reſp. nego conſeq. Equidem ille famulus contrahit mortale, non quia collectio venialium uni mortali æquivalet, ſed quia minuta ſucceſſive furando, tandem pervenit ad ſummam quæ ad peccatum mortale ſufficit, & quam ſub mortali tenetur reſtituere, non ob ſingula parva furta, ſed ob retentionem magnæ rei alienæ invito domino; neque enim abſurdum eſt, ut qui furando tantum venialiter peccavit, obligetur ſub mortali ad reſtitutionem; nam in *genere moris* pro uno & eodem reputantur, *ſcienter retinere alienum invito Domino, & illud furari*.

CONCLUSIO IV.

Peccatum ex genere ſuo veniale poteſt per accidens fieri mortale.

Prob. Quia ut peccatum veniale fiat *per accidens* mortale, ſatis eſt ut illi addatur circumſtantia mortaliter mala; atqui hoc fieri poteſt, & de facto contingit in ſex caſibus.

1. *Ratione pravæ diſpoſitionis agentis*, quod fit 1. Quando agens conſtituit finem ſuum ultimum in peccato veniali, ut ſi paratus ſit peccatum mortale potius committere quam tale veniale vitare. 2. Quando ex conſcientia erronea

(g) 1. 2. quæſt. 88 artic. 4.

ronea exiſtimat peccatum eſſe mortale, quod reipſa duntaxat eſt veniale. 3. Quando actu ita eſt affectus ut id quod facit adhuc faceret, etiamſi ſciret illud eſſe peccatum mortale. Ratio eſt, quia qui habet affectum ad mortale, peccat mortaliter, cum non amet Deum ſuper omnia appretiative.

2. *Ratione finis mortaliter mali*, ad quem ordinatur; ut ſi quis verba jocoſa proferat ut virginem ad fornicandum inducat: quia medium ſpecificatur e fine.

3. *Ratione gravis ſcandali*, quod quis ex peccato levi ſecuturum prævidet, aut prævidere debet; ut ſi quis jocoſa verba proferat prævidens alios inde ad verba turpia excitandos, quia cauſa præviſa effectus ſui rationem induit.

4. *Ratione proximi periculi peccandi mortaliter*, quia qui vult cauſam, vult efficaciter effectum, quem prævidet aut prævidere poteſt & debet ex ea cauſa ſecuturum. Unde qui experientia didicit ſe ex aſpectu mulieris, aut ex verbis otioſis cum ea habitis, inductum fuiſſe ad actum turpem, vel ad conſenſum in delectationem veneream, hoc ipſo convincitur velle, ac proinde committere peccatum mortale.

In hoc periculo juxta Bonacinam verſaretur qui proponeret omnia venialia committere, quia multa venialia diſponunt ad mortale.

5. *Ratione contemptus formalis* præcepti, vel Superioris; ut ſi quis violet præceptum in re levi, quia præceptum eſt, vel quia renuit ſubjici præcepto, vel Superiori. Ratio eſt quia contemptus iſte in ipſum Deum cujus vices gerit Superior, refunditur, juxta illud Chriſti: (*h*) *Qui vos ſpernit me ſpernit*; Deum autem

(*h*) Luc. 10. verſ. 16.

autem contemnere, ipſique nolle ſubjici gravis eſt de ſe irreverentia, proindeque grave peccatum.

Dices: Ergo omne veniale erit *per accidens* mortale, quia in omni peccato veniali reperitur contemptus; *falſum conſeq.*

Reſp. nego ſequel. Ad prob. *diſt.* In omni veniali reperitur contemptus interpretativus, *conc.* formalis, *nego.*

Contemptus *formalis*, eſt voluntas Legem infringendi ex hac ſola cauſa quod agens non vult ſubjici Legi, vel Superiori hoc vel illud præcipienti. Contemptus *interpretativus* eſt voluntas infringendi Legem ex alia quacumque cauſa, puta ex paſſione, ira, inertia, &c. Porro contemptus interpretativus non eſt peccatum mortale niſi dum materia Legis de ſe, vel ex circumſtantiis eſt gravis; econtra formalis contemptus, ex D. Bernardo (*i*), *convertit in crimen gravis rebellionis nævum ſatis levem ſimplicis tranſgreſſionis.*

6. *Ratione connexionis* & moralis materiæ unionis; dum nempe materiæ leves inter ſe moraliter adunantur, quod fit 1. Per intentionis affectum; 2. Per ordinem quem materiæ leves habent ad unam numero obligationem; 3. Per effectum totalem quem producunt, ſeu per ſummam integram quam conſtituunt.

Ex primo capite, qui apud ſe proponit ſingulis diebus per duos menſes furari unum aſſem, toties quoties furatur aſſem, peccat mortaliter; quia ex intentione illius ſummæ totalis paucula illa furatur. Unde licet in ſingulis furtulis materia ſit levis in re, eſt tamen gravis in intentione, in qua jam exiſtunt.

Ex

(i) Lib. de præcepto & diſpenſat. cap. 11.

Ex ſecundo capite, peccat mortaliter qui ſæpius in die jejunii pauca comedit; qui ſæpe in die feſto per modica temporis ſpatia laborat; qui plures in Horis ejuſdem diei verſus omittit, ex quibus conjunctim ſumptis oriatur notabilis quantitas, quia probabilius eſt ſingulas Horas per modum unius officii præcipi, non ut actiones a ſe invicem independentes.

Econtra venialiter ſolum peccat Clericus qui ſingulis diebus paucos ex Officio verſus omittit; qui ſingulis diebus Dominicis per quadrantem ſerviliter laborat; qui quotidie in Quadrageſima panis fruſtulum comedit; *ratio eſt*, quia illæ leves tranſgreſſiones non dicunt ordinem ad unam numero obligationem, cum præcepta recitandi Officium, non laborandi, jejunandi, ſingulos dies in particulari afficiant & una cum die expirent; unde fit ut qui hodie peccat non tranſgrediatur idem præceptum quod heri tranſgreſſus eſt.

Ex tertio capite, qui etiam abſque intentione plura furandi, quotidie unum aſſem furatur, peccat mortaliter cum pervenit ad quantitatem gravem; quia illa parva furta unam ſummam gravem totalem conſtituunt.

QUÆSTIO VII.

De pœnis peccati venialis.

Nota 4. POEnæ peccati venialis quatuor communiter aſſignantur;

1. Conſiſtit in hujus vitæ adverſis, doloribus, morbis, & morte temporali, ut conſtat exemplo Moyſis (*k*), uxoris Loth (*l*), Ozæ (*m*).

2. Eſt

(k) Num. 27. verſ. 13.
(l) Geneſ. 19. verſ. 25.
(m) 2. Paralip 13. verſ. 10.

2. Eſt gratiæ copioſioris, qua homo adjutus infallibiliter mortalia devitaret, ſubſtractio.

3. Eſt diminutio fervoris, charitatis & familiaritatis cum Deo qui peccato veniali coinquinatum incipit evomere de ore ſuo.

4. Eſt graviſſimi ignis purgatorii perpeſſio temporanea ſaltem in his qui in Domino moriuntur.

Dixi: *Saltem in his qui in Domino moriuntur*: quia controvertitur inter Theologos, utrum peccatum veniale puniatur in damnatis pœna æterna, quod ut ſolvatur.

CONCLUSIO.

Peccatum veniale in hac vita quoad culpam non remiſſum, per accidens punitur in inferno pœna æterna; ſecus ſi quoad culpam fuerit remiſſum.

Prob. 1. pars: 1. Ex D. Thom. (*n*) *peccatum veniale in eo qui decedit cum mortali, quia nunquam remittitur, æterna pœna punitur propter gratiæ carentiam.*

Prob. 2. ratione: Tamdiu remanere debet pœna peccati, quamdiu remanet ejus culpa; atqui culpa peccati venialis in inferno remanebit in æternum; ergo. *Prob. min.* 1. Quia exiſtenti in termino non datur remiſſio peccati quoad culpam; 2. Quia remiſſio peccati non fit ſine aliqua applicatione meritorum Chriſti; atqui Chriſti merita non applicantur damnatis, cum nec ſint membra Chriſti; nec pro ipſis in tali ſtatu poſitis obtulerit ſuam paſſionem; ergo. 3. Quia culpa non dimittitur abſque ejuſdem dete-

(*n*) D. Thom. q. 5. de malo, art. 2. ad 8.

deteſtatione & diſplicentia, cujus damnati, defectu gratiæ ipſis indebitæ, omnino ſunt incapaces; ergo.

Dices: Animæ purgatorii ſunt in termino, cum ſint extra ſtatum viæ; atqui tamen ipſis remittuntur peccata venialia quoad culpam; ergo & damnatis.

Reſp. diſt. ant. Animæ purgatorii ſunt in termino ſecundum quid, *conc. ant.* ſimpliciter, *nego ant.* Itaque animæ in purgatorio ſunt *ſecundum quid* in via cum non pervenerint *totaliter* ad ultimum terminum, & habeant fidem & ſpem, quæ ſunt virtutes viatorum non remanentes in patria; damnati vero ſunt *totaliter* & ſimpliciter in termino, cum fidem non habeant nec ſpem.

Prob. 2. pars: Nulla eſt alia ratio cur pœna peccati venialis in hac vita quoad culpam non remiſſi, non poſſit per ſatiſpaſſionem in inferno remitti, niſi quia peccati culpa in æternum eſt duratura; ergo ſi in hac vita peccatum veniale dimiſſum fuerit quoad culpam, non eſt cur per ſatiſpaſſionem condignam & æqualem, pœna temporalis ipſi debita ſolvi non poſſit in inferno... idem dicendum de peccatis mortalibus dimiſſis ſolum quoad culpam quibus in inferno non niſi pœna temporalis debetur.

Dices 1. Pœnæ à damnatis perpeſſæ ſunt omnino involuntariæ; ergo non valent ad remittendam pœnam peccatis jam quoad culpam dimiſſis debitam.

Reſp. diſt. conſeq. Non valent ad remittendam pœnam per ſatisfactionem, *conc.* per ſatiſpaſſionem, *nego conſeq.* ad illam enim ſufficit æqualitas inter pœnam & culpam.

Dices 2. Si peccata venialia & mortalia dimiſſa in hac vita quoad culpam non punirentur

tur in inferno pœna æterna, daretur in inferno quædam pœnarum redemptio & mitigatio; conſequens eſt contra unanimem Eccleſiæ conſenſum; ergo,

Reſp. Ad utrumque cum D. Thom. (o) *Pœna cujus eſt aliquis debitor poſt culpam remiſſam in inferno punietur temporaliter. Nec propter hoc ſequitur quod ſit in inferno redemptio, quia pœna ſolvitur, non redimitur: nec eſt inconveniens quod quantum ad aliquid accidentale pœna inferni minuatur uſque ad diem judicii, ſicut etiam augetur.* Pœna autem peccatis quoad culpam dimiſſis debita, eſt accidentalis.

CAPUT V.

De Peccatis capitalibus.

Nota. PEccata capitalia ſunt ſeptem; ſcilicet *ſuperbia, avaritia, invidia, ira, acedia, gula, luxuria.* De duobus ultimis tractaturi cum agemus de virtute temperantiæ, hic alia quinque nobis ſunt elucidanda; de quibus ſingulis quæremus 1. Quid ſit? 2. Quale peccatum? 3. Quot ejus filiæ? 4. Quot ejus remedia?

QUÆSTIO I.

De Superbia.

Quæres 1. QUid ſit ſuperbia? *Reſp.* Eſt *inordinatus appetitus propriæ excellentiæ.*

Dici-

(o) D. Thom. in 4. diſt. 22. q. 1. art. 2. ad 5.

Dicitur 1. *appetitus*, id eſt, deſiderium & amor.

Dicitur 2. *Inordinatus*: 1. Ex defectu humilitatis quo ſuperbus iis quibus debet, ſubjici recuſat; 2. Ex defectu magnanimitatis quo ſuperbus quæ ſunt ſupra conditionem ſuam præſumptuoſe & contra regulam a Deo ſtatutam, appetit. Hinc ſi quis propriam excellentiam in Deo & propter Deum quærat, virtus erit magnanimitatis, non ſuperbiæ vitium.

Dicitur 3. *Propria excellentia*: non alienæ, unde ſi mater nimium appetat excellentiam filiæ abſque reſpectu ad ſeipſam, non eſt proprie ſuperbia, ſed quoddam aliud vitium ſuperbiæ affine.

Quæres 2. *Quale ſit peccatum ſuperbia?* ante reſponſionem

Nota: Superbia alia eſt perfecta, alia imperfecta.

Superbia *perfecta*, eſt ea qua quis bona quæ a ſolo Deo habet gratuito, æſtimat a ſemetipſo habere, vel pro ſuis meritis accepiſſe.

Superbia *imperfecta*, eſt ea qua quis agnoſcens ſe omnia Deo debere, cæteris plus æquo ſe effert; item eſt ea qua quis bona quæ vere non habet, arrogat ſive in ſua, ſive in aliorum opinione. His poſitis:

Reſp. 1. Superbia perfecta eſt peccatum mortale *ex genere ſuo*, juxta illud (*p*) *arrogantiam & ſuperbiam deteſtor*. Ratio eſt, quia repugnat charitati Dei qui per ſuperbiam contemnitur; unde Apoſtolus de *ſuperbis & elatis* ait: *qui talia agunt digni ſunt morte* (*q*): & Proverb. 16. *abominatio Domini eſt omnis arrogans*.

Reſp. 2.

(p) Proverb. 8. verſ. 13.
(q) Rom. 1. verſ. 25.

Reſp. 2. Superbia imperfecta eſt ſolum veniale ex genere ſuo; quia charitati non graviter repugnat; fit tamen mortalis 1. Si adſit gravis Superiorum contemptus; 2. ſi adſit grave proximi detrimentum, v. gr. ſi quis propriam excellentiam quærat per proximi detractionem aut calumniam.

Quæres 3. An ſuperbia ſit omnium peccatorum graviſſimum?

Reſp. Eſt graviſſimum, ſi ſpectetur ratione averſionis a Deo.

Prob. 1. Quia averſio a Deo, quæ ad alia peccata ſpectat ex conſequenti, per ſe ad ſuperbiam ſpectat, ut docet D. Thom. 2. 2. q. 162. art. 6. dicens: *In aliis peccatis homo a Deo avertitur, vel propter ignorantiam, vel propter infirmitatem, ſive propter deſiderium cujuſcumque alterius boni. Sed ſuperbia habet averſionem a Deo, ex hoc ipſo quod non vult Deo, vel ejus regulæ ſubjici*. Ratio eſt, quia ſuperbia perfecta in eo conſiſtit, quod quis ita extollatur, ut Deo, Superioribus a Deo conſtitutis, eorumque Legibus nolit ſubjici.

Prob. 2. Quia ſuperbia omnium peccatorum eſt initium, juxta illud Eccl. 10. *initium omnis peccati ſuperbia*. Et illud D. Auguſt. ſermone in Pſalm. 18. *Non eſt majus peccatum, quam apoſtatare a Deo, quod eſt initium ſuperbiæ hominis*; quare expoſitione in eundem Pſalmum, dicit: *Magnum hoc delictum eſt, & caput & cauſa omnium delictorum. Scriptum eſt enim: initium omnis peccati ſuperbia*.

Prob. 3. Quia ſuperbia eſt vitiorum omnium perículoſiſſimum, unde a S. Iſidoro *lib.* 11. *Sentent. cap.* 38. vocatur, *ruina omnium virtutum*, de qua Auguſt. *Epiſt.* 211. dicit: *Alia quæcumque iniquitas in malis operibus, exercetur ut fiant; ſuperbia vero etiam bonis operibus inſidiatur*,

diatur, ut pereant. Ideo juſti perpetuo vigilare debent, ne in ſuis actibus obrepat ſuperbia, quæ ex D. Auguſt. Epiſt. 118. *Etiam in recte factis timenda eſt, ne illa, quæ laudabiliter facta ſunt, ipſius laudis cupiditate amittantur*; ergo quilibet debet orare & cum Regio Pſalte, Pſalm. 53. dicere: *non veniat mihi pes ſuperbiæ.*

Quæres 4. Quæ & quot ſint filiæ ſuperbiæ?

Reſp. Tres recenſentur, ſcilicet præſumptio, ambitio, & vana gloria.

Præſumptio eſt *inordinatus appetitus aliquid quod vires proprias ſuperat, aggrediendi.*

Eſt mortalis 1. cum ex ea imminet periculum Deo injuriam inferendi, ſic peccavit mortaliter Lucifer cum dixit: *ſimilis ero altiſſimo*. 2. Cum ex ea imminet periculum ſibi ipſi, aut proximo damnificandi, ſic peccat mortaliter qui ſine ſufficienti ſcientia præſumit exercere, aut quærere officium Medici, Superioris, Judicis, Theologiæ profeſſoris, &c. 3. Cum ex ea imminet grave periculum peccandi, v. gr. dum quis ſuam cognoſcens ad venerea proclivitatem, feminarum ſe converſationi, abſque neceſſitate, ingerit, in quibus ſuam ſæpe expertus eſt fragilitatem.

Ambitio eſt inordinatus honorum & dignitatum appetitus; eſt *per ſe* tantum venialis; fit tamen mortalis, 1. *Ratione affectus mortaliter illiciti*, ut ſi quis mallet peccare mortaliter, quam honorem aliquem non adipiſci, vel amittere. 2. *Ratione medii graviter mali*, ut ſi quis quærat honorem per detractionem de competitore. 3. Ratione finis, ut ſi quis appetat honorem propter ſe, non propter Deum. 4. *Ratione damni proximo inferendi*, ut ſi quis appetat officium Judicis carens ſcientia competenti.

Vana

Vana gloria, eſt *inordinatus laudis humanæ appetitus*.

Eſt mortalis 1. Si quis gloriam quærat ex re mortali, v. gr. fornicatione, duello, &c. 2. Si in gloria humana ponatur finis ultimus; alias eſt ſolum venialis.

Porro licet vana gloria ſit filia ſuperbiæ, habet tamen & ipſa ſuas filias numero ſeptem, ſcilicet inobedientia, jactantia, hypocriſis, contentio, diſcordia, pertinacia, & novitatum inventio.

Inobedientia, eſt *peccatum quo violatur præceptum Superioris ex contemptu*, ſive quia præceptum eſt; eſt ſemper mortalis etiamſi levis ſit materia, ut ſupra dictum eſt (*r*).

Jactantia, eſt *inanis & ſtulta propriæ excellentiæ prædicatio*. Eſt per ſe venialis, mortalis vero ſi charitati Dei & proximi ſit contraria, qualis fuit jactantia Phariſæi dicentis: *non ſum ſicut cæteri hominum, raptores, injuſti, adulteri, &c.* (*ſ*).

Hypocriſis, eſt *fictio peccatoris ſe juſtum ſimulantis*; unde eſt mendacium facti. Quandove venialis quandove mortalis ſit, id *diſcernendum eſt ex fine*, ait Div. Thom. (*t*) *qui ſi* (graviter) *repugnet charitati Dei vel proximi, erit peccatum mortale, puta cum* (hypocrita) *ſimulat ſanctitatem ut falſam doctrinam diſſeminet, vel ut adipiſcatur dignitatem Eccleſiaſticam indignus, vel quæcumque alia bona temporalia in quibus finem conſtituit. Si vero finis intentus non repugnet charitati, erit peccatum veniale, puta cum aliquis in ipſa fictione delectatur.*

Con-

(r) Quæſt. 6. de habitudine peccati venialis ad mortale.
(ſ) Luc. 18 verſ. 11.
(t) D. Thom. 2. 2. q. 3. art. 4. in corp.

Contentio, eſt *inordinata verborum contrarietas circa verum*. *Diſcordia* vero eſt *inordinata voluntatum contrarietas circa bonum*, in quo ex charitate Dei vel proximi convenire & conſentire tenemur.

Utraque eſt peccatum mortale *ex genere ſuo*, ſicut alia quæ ſunt contra charitatem; unde ad Galat. 5. *contentiones & diſſenſiones* numerantur inter opera carnis a regno Dei excludentia.

Pertinacia, eſt *perſeverantia in propria ſententia contra veritatem cognitam, vel ſufficienter propoſitam*. Eſt ſolum venialis per ſe; fit tamen mortalis quando eſt contra honorem Dei, vel bonum grave proximi; nam tunc materia gravis eſt.

Inventio novitatum, eſt *propria excellentiæ manifeſtatio per aliquid novi, admirationem ingerentis*. Eſt per ſe venialis, fit tamen mortalis, 1. Si fidei, bonis moribus, vel pudicitiæ adverſetur. 2. Si pariat ſcandalum vel grave damnum proximo.

Quæres 5. Quænam ſint ſuperbiæ remedia.

Reſp. Inter innumera, hæc afferri ſolent.

1. Eſt notitia ſui; vix enim poſſibile eſt ut ſibi ipſi non vileſcat, qui defectus ſuos tum phyſicos, tum morales ſincere coram Deo penſabit.

2. Eſt diligens inſpectio brevitatis eorum quibus mens ſuperbire ſolet; nam quicunque ſis *terra es & in terram reverteris* (u).

3. Eſt frequens meditatio pœnarum ſuperbiæ, & humilitatis præmiorum, nam (y) *qui ſe exaltaverit humiliabitur, & qui ſe humiliaverit exaltabitur*.

4. Eſt

(u) Geneſ. 3. verſ. 19.
(y) Matth. 23. verſ. 12.

4. Eſt libens cum humilibus converſatio, atque Chriſti imitatio, qui *humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem*.

5. Eſt ſuſceptio miniſteriorum vilium, v. gr. hoſpitalia viſitare, pauperibus & ægrotis miniſtrare, infimum locum eligere, &c.

QUÆSTIO II.

De Irâ.

Quæres 1. QUid ſit ira?

Reſp. Eſt *inordinatus appetitus vindictæ aut quaſi vindictæ.*

Dicitur 1. *Appetitus inordinatus*: quod ex duplici capite oriri poteſt. 1. *Ex parte objecti*, cum nempe quis optat vindictam ei qui non meruit; vel majorem quàm meruit; vel inferendam ſine juſti auctoritate; vel tandem qui eam, etſi juſta ſit, non ut juſtam appetit, ſed ut ſatiativam malevoli cordis. 2. *Ex parte modi*, ut *ſi quis nimis ardenter iraſcatur interius, vel ſi nimis exterius manifeſtet ſigna iræ*, ait D. Thomas (z).

Hinc dum ira nec modum excedit, nec in objecto deficit, ſed ad finem honeſtum tendit qui eſt ait D. Thom. (a) *conſervatio juſtitiæ & correctio culpæ*, vitium non eſt, ſed virtus, juxta illud Pſalmiſtæ, *iraſcimini & nolite peccare.*

Dicitur 2. *Vindictæ aut quaſi vindictæ*: nec enim ad iram neceſſe eſt ut vindicta feratur in eum a quo quis ſe læſum putat; ſed quilibet poteſt vere & inordinate iraſci in res inanima-

(z) D. Thom. 2. 2. quæſt. 158. artic. 3.
(a) Ibidem artic. 2.

nimatas, ut ſcriptor in calamum, pictor in penicillum, &c.

Quæres 2. Quale ſit peccatum ira?

Reſp. 1. Ira ex parte objecti inordinata, eſt peccatum mortale ex genere ſuo, cum ſit contra charitatem & juſtitiam; unde *ira* numeratur inter *opera carnis quæ qui agunt regnum Dei non conſequentur*.

Reſp. 2. Ira ex parte modi tantum inordinata, *ſecundum ſe non habet ex genere ſuo rationem peccati mortalis*, ait D. Thom. (*b*) poteſt tamen eſſe mortalis per accidens, nempe ratione ſcandali, convicii, blaſphemiæ, maledicti, &c. quæ ex nimia iræ commotione oriuntur.

Quæres 3. Quæ & quot ſint filiæ iræ?

Reſp. Sex vulgo numerantur, quæ omnes ſunt peccata mortalia aut venialia prout magis vel minus graviter juſtitiam vel charitatem offendunt, & ſunt:

Indignatio, quæ eſt vitium quo quis ob injuriam ſibi factam alteri recuſat officia charitatis communia.

Tumor mentis, eſt æſtus quidam animi diverſa vindictæ media omni conatu excogitantis.

Clamor, eſt inordinata atque confuſa locutio.

Blaſphemia, eſt injurioſa contra Deum vel Sanctos locutio.

Contumelia, eſt ſermo injurioſus contra proximum audientem.

Rixa, eſt pugna manuum inter eos qui ex ira invicem ſe percutiunt auctoritate privata. *Rixa* in aggreſſores eſt ſemper mortalis ex genere ſuo, ut patet *ex Galat.* 5. in eo autem qui ſe defendit non eſt peccatum ſi non excedat debitum moderamen; quod ſi excedat, eſt pecca-

(b) Ibidem art. 3.

peccatum veniale quidem cum exceſſus eſt levis, mortale vero cum exceſſus eſt gravis; ita D. Thom. (*c*).

Quæres 4. Quænam ſint remedia iræ?

Reſp. Præcipua ſunt,

1. Meditari manſuetudinem Chriſti, qui (*d*) *cum malediceretur, non maledicebat; cum pateretur, non comminabatur.*

2. Conſiderare quantum ira ſit injuſta & perniciosa, quæ tot induxit clades, bella, duella, homicidia, &c.

3. Nihil facere in motu iræ, ſed ſolum poſtquam ſedatus erit.

4. Elicere actus charitatis, humilitatis, patientiæ, & manſuetudinis qui iræ maxime adverſantur.

QUÆSTIO III.

De Avaritia.

Quæres 1. QUid ſit avaritia?

Reſp. Eſt *inordinatus appetitus divitiarum.* Eſt autem *inordinatus* 1. *ratione objecti*, dum nempe aliena concupiſcimus; 2. *ratione finis*, dum finem noſtrum conſtituimus in divitiis. 3. *ratione exceſſus*, dum ita opes congerimus ut nullum iis congerendis modum ſtatuamus. Unde avarus non eſt, ſed providus, qui divitias appetit quantum ſatis eſt ad vitam honeſte tranſigendam, prolem educandam, familiam ſuſtentandam, &c. quia in hoc nihil eſt inordinati.

Quæres 2. Quale ſit peccatum avaritiæ?

Reſp.

(c) Div Thom. hic quæſt. 41. art. 1.
(d) 1. Petri 2. verſ. 23.

Reſp. 1. Dum avaritia charitati vel juſtitiæ adverſatur eſt mortalis ex genere ſuo; nam *neque fures, neque avari, regnum Dei poſſidebunt*, ait Apoſt. (*e*) *Reſp.* 2. cum D. Thom. (*f*) *ſi inordinatio amoris*, divitiarum, *intra hoc ſiſtat, ut ſcilicet homo quamvis ſuperflue divitias amet, non tamen præferat earum amorem amori divino, ut ſi propter divitias non velit aliquid facere contra Deum & proximum, ſic avaritia eſt peccatum veniale*. Ratio eſt quia tunc potius illiberalitas quam proprie dicta avaritia, cenſetur.

Quæres 3. *Quot ſint filiæ avaritiæ?*

Reſp. Sunt ſeptem.

1. Eſt *proditio*, quæ eſt *deceptio contra fidem datam vel debitam*.

2. Eſt *fraus*, quæ eſt *deceptio proximi per facta injuſta*; v. g. cum venditur pixis ex auricalco, pro pixide ex auro.

3. *Fallacia* ſeu *dolus*, eſt *deceptio proximi per verba doloſa*, æquivoca & mendacia.

4. *Perjurium*, eſt *deceptio proximi per falſum juramentum*.

5. *Inquietudo mentis*, qua ex nimio divitiarum amore a debitis retrahimur officiis.

6. *Violentia*, qua res aliena per vim injuſtam uſurpatur.

7. *Obduratio cordis*, ſeu immiſericordia, quæ eſt *tenax rebus terrenis adhæſio quæ impedit ne cor miſeriis pauperum emolliatur*, unde fit ut violetur præceptum eleemoſynæ.

Quæres 4. *Quænam ſint remedia avaritiæ?*

Reſp. Præcipua ſunt,

1. Attendere omnia prorſus in morte dimittenda

(*e*) 1. Cor. 6. verſ. 10.
(*f*) D. Thom. 2. 2. quæſt. 118. art. 4.

tenda, & relinquenda hæredibus ſæpe ingratis, diſſipatoribus, imo ſæpe inde damnationis occaſionem ſumpturis; *ſtulte*, ait Chriſtus, *hac nocte animam tuam repetunt a te: quæ autem paraſti cujus erunt* (g)?

2. Animadvertere *quam difficile* ſit *confidentes in pecuniis in regnum Dei intrare; facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quam divitem intrare in regnum Dei* (h).

3. Meditari paupertatem Chriſti, qui (i) *cum dives eſſet, propter nos egenus factus eſt*.

QUÆSTIO IV.

De Invidia.

Quæres 1. QUid *ſit invidia?*

Reſp. Eſt *triſtitia de bono proximi quatenus eſt propriæ excellentiæ imminutivum*. Unde ſi quis de bonis proximi triſtetur ex alio motivo, non erit invidia.

Hinc 1. Si quis triſtetur de bonis proximi, quia ipſi eſt inimicus, erit *odium*, non invidia.

2. Si triſtetur de bonis prodigi ea dilapidantis, aut avari ea turpiter recondentis, erit *juſta indignatio*, non invidia.

3. Si triſtetur de bonis temporalibus peccatorum, quia illis ſunt indigni, erit *zelus inordinatus*; cum omnia divinæ Providentiæ decretis, quæ adorare debemus, eveniant.

4. Si triſtetur de bono alterius; v. gr. de adepta poteſtate, non quia ipſi bonum, ſed quia damnum ſibi aut alteri inde imminet, eſt *juſtus timor*.

5. Si

(g) Lucæ 19. verſ. 20.
(h) Matth. 10. verſ. 24.
(i) 2. Corinth. 8. verſ. 9.

5. Si triſtetur de bono alterius, non quia ille bonum poſſidet, ſed quia ſibi deeſt, ita tamen ut minime cupiat alterum illo privare, eſt *æmulatio*, non invidia.

Quæres 2. *Quale peccatum ſit invidia?*

Reſp. Eſt peccatum mortale ex genere ſuo; quia opponitur charitati, cujus proprium eſt de bono proximi gaudere, & de illius malo dolere; hinc ad Galat. 5. *invidia* dicitur excludere *a regno Dei*.

Quæres 3. *Quot ſunt filiæ invidiæ?*

Reſp. Sunt ſex, ſcilicet odium proximi, contumelia, detractio, exultatio in adverſis & afflictio in proſperis, & ſuſurratio, de quibus omnibus alibi agemus.

Quæres 4. *Quænam ſunt invidiæ remedia?*

Reſp. Sequentia numerantur:

1. Eſt attente meditari nullum eſſe vitium quod nos ſimiliores reddat diabolo, juxta illud (*k*) *invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum: imitantur autem illum qui ſunt ex parte illius*.

2. Eſt honorem humanum contemnere, *non efficiamur*, ait Apoſt. (*l*) *inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes*.

3. Eſt perſuaſum habere invidiam ſoli invidenti nocere qui ea immaniter ac inutiliter cruciatur; quæro enim an inviſus per invidiam ſuis ſpolietur bonis? An invidens per invidiam ditetur bonis inviſi, etiamſi ipſis ſpoliari contingat? Reſpondeat qui diabolico illo cruciatur vitio.

QUÆ-

(k) Sap. 2. verſ. 24.
(l) Ad Galat. 5. verſ. 26.

QUÆSTIO V.

De Acedia ſeu Deſidia.

Quæres 1. QUid ſit acedia? *Reſp.* Eſt *triſtitia & tædium de bonis divinis ut ad nos pertinentibus;* ut ſi quis doleat quod Deus ſit beatitudo noſtra, eo quod hæc beatitudo ſine voluptatis fuga, & difficili virtutum exercitio obtineri non poſſit.

Quæres 2. *Quale ſit peccatum acediæ?*

Reſp. Eſt mortale ex genere ſuo, juxta illud Apoſtol. (*m*) *Triſtitia ſæculi mortem operatur.* Ratio eſt quia graviter charitati Dei repugnat, cum per eam parvipendantur amicitia Dei & æterna beatitudo; atque indignæ reputentur quæ difficili virtutum exercitio comparentur.

Quæres 3. *Quot ſint filiæ acediæ?*

Reſp. Sunt ſex. 1. Eſt *malitia*, qua quis odit bona ſpiritualia, & vellet ea non eſſe, v. gr. non eſſe Sacramenta, religionem Chriſtianam, non agnoviſſe Chriſtum, &c. hæc eſt mortalis *ex toto genere ſuo.* Unde ſola indeliberatio excuſare poteſt.

2. Eſt *deſperatio*, qua quis aſſecutionem beatitudinis ſibi impoſſibilem exiſtimans, de ea obtinenda diffidit. Eſt peccatum de ſe graviſſimum.

3. Eſt *puſillanimitas*, qua quis ex diffidentia de viribus ſuis, Dei conſilia aut præcepta omittit.

4. Eſt *rancor*, quæ eſt quædam indignatio in eos qui ad ſpiritualia nos inducere volunt; eſt grave peccatum juxta illud: (*n*) *Viro qui corripien-*

(*m*) 2. Corinth. 7. verſ. 10.
(*n*) Proverb. 29. verſ. 1.

ripientem dura cervice contemnit, repentinus eũ ſuperveniet interitus.

5. Eſt *torpor*, qui eſt languor animi quo bonum vel omittitur, vel negligenter fit. Eſt mortalis ſi bonum ſit graviter præceptum.

6. Eſt *evagatio mentis*, in oratione aliiſve exercitiis ſpiritualibus. De ſe quidem venialis eſt; ſed mortalis ſi fiat eo tempore quo ex præcepto requiritur mentis attentio.

Quæres 4. *Quot ſunt remedia acediæ?*

Reſp. Præcipua ſunt; 1. Meditatio noctis illius æternæ *in qua nemo poteſt operari* (*o*). Et iſtius Chriſti comminationis: *Jam ſecuris ad radicem arboris poſita eſt. Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur* (*p*).

2. Eſt reflexio ad labores quos filii hujus ſæculi ſuſcipiunt ut ad corruptibilem coronam perveniant, unde concludemus totis viribus gloriæ æternæ adeptioni eſſe incumbendum.

3. Eſt meditatio laborum & paſſionum Chriſti & Sanctorum, brevitatis laborum & æternitatis præmiorum fervidæ charitatis, &c.

QUÆSTIO VI.

De Gula.

Quæres 1. QUid *ſit gula?*

Reſp. Eſt, *Inordinatus appetitus cibi & potus.*

Dicitur 1. *Appetitus:* quia non ſolum inordinata comeſtio, ſed etiam deſiderium inordinate comedendi, & bibendi, eſt vitioſum.

Dicitur 2. *Inordinatus:* Quia qui cibo & potu

(*o*) Joann. 9. verſ. 4. (*p*) Matth. 3. verſ. 10.

tu utitur, juxta Dei ordinationem, ad corporis ſuſtentationem, non ſolum non peccat, ſed & coram Deo meritum ſibi comparare poteſt. Is ergo ſolus reus eſt peccati gulæ, qui ob ſolam voluptatem manducat & bibit, ut declaravit Eccleſia damnatione hujus prop. *Comedere & bibere uſque ad ſatietatem, ob ſolam voluptatem, non eſt peccatum, modo non obſit valetudini, quia licite poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui.* Quam etiam propoſitionem *temerariam, ſcandaloſam, pernicioſam, erroneam, & ad Epicuri ſcholam ablegandam*, declaravit Clerus Gallicanus, anno 1700.

Dicitur 3. Cibi & potus: per quod deſignatur proprium gulæ objectum, quod eſt delectatio cibi, & potus inordinate concupita.

Quæres 2. Quot modis gula peccatum committi poſſit?

Reſp. Quinque modis hoc verſu contentis:

Præpropere, laute, nimis, ardenter, ſtudioſe.

Præpropere, id eſt, ſi edas ante tempus, eſt enim ſignum quæſitæ potius voluptatis quam neceſſitatis, cum obſit, non proſit valetudini.

Laute, id eſt, ſi nimis exquiſita, nempe pretioſiora, quam conveniat ſtatui vel neceſſitati.

Nimis, id eſt, pluſquam natura exigit.

Ardenter, id eſt, ſi nimia aviditate, aut voracitate; *Et licet quidam habeant a naturali conditione vel aſſuefactione*, ait D. Antonin. p. 2. tit. 6. cap. 1. §. 5. *tamen corpori nocet .... & cum procedit ex inordinato appetitu delectationis, gulæ peccatum eſt.*

Studioſe, id eſt, ſi nimis exquiſite præparata, quod non fit, niſi propter voluptatem.

Quæres 3. Quale ſit peccatum gulæ?

Reſp. Cum D. Thom. 2. 2. q. 148. art. 2. diſtinguendo, *Si inordinatio concupiſcentiæ*, id eſt

appetitus cibi & potus, *accipiatur in gula ſecundum averſionem a fine ultimo, ſic gula erit peccatum mortale. Quod quidem contingit, quando delectationi gulæ inhæret homo tanquam fini, propter quem Deum contemnit, paratus ſcilicet contra præcepta Dei agere, ut delectationes hujuſmodi aſſequatur.* Ratio eſt, quia hoc charitati Dei graviter contrariatur.

Si vero in vitio gulæ intelligatur inordinatio concupiſcentiæ tantum ſecundum ea quæ ſunt ad finem utpote quia nimis concupiſcit. delectationes ciborum, non tamen ita quod propter hoc faceret aliquid contra legem Dei, eſt peccatum veniale. Ratio eſt, quia tunc non contrariatur charitati Dei; poteſt tamen fieri mortale *ex circumſtantiis.*

1. Dum homo, ob gulam, impotens fit ad munia ſua obeunda, debita ſolvenda, familiam ſuſtentandam, gravem neceſſitatem patienti opitulandum, &c.

2. Dum ob eandem verſatur in periculo ſanitatem corporis & animæ amittendi.

3. Ratione ſcandali, vel periculi graviter peccandi; eadem, cum proportione ſunt dicenda de potu nimio, independenter ab ebrietate conſummata.

Quæres 4. *Quot ſint ſpecies gulæ?*

Reſp. Sunt duæ, *crapula*, ſcilicet, ſeu comeſſatio, & *ebrietas.*

Crapula, Eſt *Exceſſus, quo quis, omnino ſanus, ita cibis ſeſe ingurgitat, ut ad vomitum moveatur.*

Ebrietas, eſt *Exceſſus voluntarius in potu, uſque ad violentam privationem uſus rationis.*

Dicitur 1. *Exceſſus voluntarius:* ſive ſit expreſſe volitus, dum nempe, quis directe ſeſe inebriare intendit: vel interpretative tantum, dum quis vult bibere quantum poteſt, non cu-

rans de ebrietate ſecutura, vel dum advertens, vel advertere debens & potens proximam & imminentem ebrietatem, nihilominus bibere non deſiſtit .... per hanc conditionem excluditur ebrietas violenta per ignorantiam, vel inadvertentiam inculpabilem, vel etiam per coactionem.

Dicitur 2. *Uſque ad violentam*, &c. ut ebrietas diſtinguatur a ſomno, phreneſi, aut hypocondria, quibus uſus rationis naturaliter aufertur.

Quæres 5. Quale ſit peccatum crapula?

Reſp. Eſt per ſe peccatum mortale; quia ita ſeſe cibis ingurgitare valde turpe eſt & abominabile, naturæque rationali maxime contrarium omnibus hominibus videtur, quod valde vituperat Iſaias, *cap.* 23. dicens: *Omnes menſæ eorum, repletæ ſunt vomitu, ſordiumque, ita ut non eſſet ultra locus*. Unde de iis merito Apoſtolus, *Rom.* 16. dicit: *Hujuſmodi* enim *Chriſto non ſerviunt, ſed ſuo ventri*. Qui & propterea ad Galatas 5. *Homicidia, ebrietates, comeſſationes* enumerat inter *opera carnis:* de quibus ſubjungit: *qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur*.

Hinc, Divus Baſilius, *in aſceticis*, *cap.* 1. dicit: *Ventrem plus æquo replere & cibis aggravare, maledictione dignum eſt, dicente Domino:* væ qui ſaturati eſtis, quia eſurietis.

Merito ergo ab Academia Lovanienſi confixa fuit hæc nonnullorum Caſuiſtarum propoſitio: *Nonniſi veniale eſt, etiam abſque utilitate, & cibo & potu uſque ad vomitum ſe ingurgitare, niſi ex hujuſmodi vomitibus gravia valetudini incommoda oriantur*.

Quæres 6. Quale peccatum ſit ebrietas?

Nota: Ante reſponſionem, quod ſint tres ebrietatis gradus. *Primus*, dum ipſa non pervenit, niſi

niſi ad quamdam rationis obnubilitionem. *Secundus*, dum non pervenit, niſi ad organorum turbationem, & cordis aggravationem. *Tertius*, dum pervenit ad rationis ſubverſionem. His notatis

Reſp. Ebrietas, in *primo gradu*, de ſe eſt peccatum veniale tantum, niſi ex circumſtantiis fiat mortale, *in ſecundo gradu*, longe gravior, & ſæpe mortalis eſt, dum ſcilicet notabilis fit organorum diſturbatio, & cordis aggravatio. *In tertio* autem *gradu*, mortalis eſt ex genere ſuo, quod

Prob. 1. Ex Script. *Iſaiæ* 5. dicente: *Væ qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam, & potandum uſque ad veſperam!* Illud autem *Væ*, indicat peccatum mortale, juxta illud Ven. Bedæ, in cap. 23. Proverb. *Væ, æternum interitum nominat*. Et illud Hieronymi in cap. 5. Amos, *Væ, pœnarum ultimum eſt*. Ergo &c. unde Apoſtolus, 1. Corinth. 6. ait: *Nolite errare, neque fornicarii, neque idolis ſervientes, neque adulteri . . . . . neque ebrioſi . . . . . regnum Dei poſſidebunt*.

Prob. 2. Ex Div. Auguſt. *Serm.* 294. dicente: *Frequenter uſque ad vomitum ingurgitare ſe non erubeſcunt . . . . pejores animantibus judicandi ſunt. Cum enim animalia amplius quam eis opus eſt, bibere nolint, illi & duplum, & triplum, quam eis oportet, potum accipiunt. Et unde tribus aut quatuor diebus refectionem rationabilem potuerunt habere, uno die cum grandi peccato ſuo contendunt perdere potius quam impendere. Atque utinam vel potum tantummodo perderent, & non etiam ipſi perirent.*

Prob. 3. *ratione*: Ubi eſt gravis inordinatio, ibi eſt grave peccatum; atqui in ebrietate gravis eſt inordinatio, nempe privatio uſus rationis, qui eſt præcipuum hominis bonum; ergo, &c.

Por-

Porro: Cenſent communiter DD. eum peccare mortaliter, qui, attento uſu communi, monſtruoſe bibit, licet adhuc ſit rationis compos; *ratio eſt*, quia, per hanc monſtruoſam potationem, temperantiam enormiter lædit. Unde dicit Iſaias ſupra citatus: *Væ, qui potentes eſtis ad bibendum vinum*. Et Prov. 23. dicitur: *Noli eſſe in conviviis potatorum . . . . quia vacantes potibus, & dantes ſymbola conſumentur . . . cui væ? . . . nonne his qui commorantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis?* atqui maledictio per tò, *væ* annuntiata, non incurritur niſi propter peccatum mortale; ergo, &c. hinc

Reſolves 1. Eos graviter peccare, nec abſolvendos eſſe niſi ſe emendent 1. Qui, more dæmonum, alios ad nimiam potationem provocant. Unde Auguſt. *ſerm.* 231. *de tempore*, dicit: *Qui alterum cogit, ut ſe, pluſquam opus eſt bibendo, inebriet, minus malum ei erat; ſi carnem ejus vulneraret gladio, quam animum ejus per ebrietatem occideret.*

2. Qui non impediunt ne alius inebrietur cum impedire commode poſſunt; graviter enim peccant contra præceptum, quo *unicuique mandavit Deus de proximo ſuo*. Vi cujus ſicut impedire tenentur ne proximus ſe occidat quoad corpus, dum ſine magno ſuo periculo impedire poſſunt: ita & ne occidat ſe quoad animam.

3. Qui, etiam ſalvo rationis uſu, mero ſe ingurgitant, cum gravi proximorum ſcandalo, v. g. patresfamilias, toti familiæ ſuæ grave per hoc præbentes offendiculum: item Eccleſiaſtici, ex nimia compotatione, in publico titubantes, cum tanto graviori ſcandalo, quanto ſanctius miniſterium in Eccleſia Dei ſubeunt; nam, *Cum aliis ſobrietatis bonum deberent jugiter prædicare; non ſolum hoc non faciunt, ſed*

etiam

etiam ſe, alioſque, inebriare non erubeſcunt, tales ſi ſe noluerint emendare, & pro ſe & pro aliis, neceſſe erit eis æterna ſupplicia ſuſtinere.

4. Qui ebrioſis, & ebrietati proximis, vinum ſubminiſtrant, ut caupones, niſi tamen eos excuſet gravioris incommodi imminens periculum. Quia ad peccatum alienum concurrunt ſubminiſtratione inebriantis materiæ.

Nec dicas: Proximus ſe jam ſpiritualiter occidit, per voluntatem ſe inebriandi; ergo &c.

Reſp. nego conſeq. Nam adhuc impedire tenetur iſtius voluntatis executionem, quomodo impedire tenetur executionem voluntatis ſe corporaliter occidendi, cum ebrietas opere conſummata malum ſit gravius morte corporali. Ergo a fortiori tenentur caupones ad externam ebrietatem non concurrere.

Reſolves 2. Abſolvendos non eſſe eos, qui popinis frequentandis ſunt aſſueti, niſi contra iſtam pravam conſuetudinem viriliter pugnando, ſe emendaverint. Quia iſta conſuetudo ut plurimum eſt occaſio gravium peccatorum; nimirum

1. Notabilium in potu exceſſuum in ſe, & in aliis qui ad ſimiles exceſſus a combibitoribus provocantur.

2. Verborum & factorum turpium, vel propriorum, vel alienorum, quæ cooperanti, corridenti, vel alias conſentienti imputantur ad culpam.

3. Rixarum, imprecationum, quæ tam illic quam domi committuntur.

4. Dilapidationis bonorum, quibus & familia ſuſtentanda eſſet, vel filiis providendum, vel pauperibus ſuccurrendum.

5. Graviter afflictæ atque per illam dilapidationem irritatæ conjugis, ſi conjugatus ſit; vel ſi ſit filius familias, parentum, qui mœrore &

an-

anxietate conficiuntur, dum merito timent, ne in periculoſa illic conſortia incidant, & in mala quæ ex popinarum frequentatione evenire non ignorant.

6. Malorum exemplorum, quæ non ſolum domeſticis & filiis ſuis dant, ſed & aliis, quos ſuo pariter exemplo & conſortio ad popinarum frequentationem alliciunt.

7. Profanationis dierum feſtivorum, qui ſanctificandi ſunt non ſolum per abſtinentiam ab operibus ſervilibus corporalibus, ſed & maxime per abſtinentiam ab operibus ſervilibus ſpiritualibus; id eſt, a peccatis, ut in variis definitum eſt Conciliis.

Ex his poſſunt concludere Confeſſarii quanto animi vigore, quantoque zelo debeant popinarum frequentationi adverſari, quæ tantorum malorum eſt occaſio proxima.

Quæres 7. Utrum ſeſe inebriare liceat ad mortem vitandam, aut alium inebriare, ut a majori peccato retrahantur?

Reſp. negative, Cum D. Auguſt. *ſerm.* 232. *de tempore*, dicente: *Etiamſi ad hoc veniretur, ut tibi diceretur, aut bibes, aut morieris, melius erat ut caro tua ſobria occideretur, quam per ebrietatem anima moreretur.*

Prob. ratione: Quod eſt intrinſece malum, nullo caſu poteſt eſſe licitum, cum ex Apoſt. *non ſint facienda mala, ut eveniant bona;* atqui ſe aut alium privare uſu rationis, quod eſt præcipuum hominis bonum, quo a brutis diſcernitur, eſt intrinſece malum; ergo, &c.

Objicies: Cum quis ſe aut alium inebriat ad vitandam mortem, non intendit privationem rationis, ſed vitæ conſervationem; ergo hoc eſt licitum.

Reſp. diſt. ant. Non intendit privationem rationis, in actu ſignato, *conc.* in actu exercito, *nego*

nego ant. Cum enim quis intendit id a quo ex natura ſua aliud ſequitur, intendit illud ipſum in actu exercito; & ideo SS. Patres exceſſum vini, ſine ulla exceptione ſemper damnarunt.

Inſt. 1. D. Thom. *qu.* 150. *art.* 2. *ad* 3, dicit: *cum aliquis multum comedit, vel bibit ſecundum conſilium medicinæ ad vomitum provocandum, non eſt reputandus ſuperfluus cibus, vel potus.* Ergo ex conſilio Medici licitum eſt ſe inebriare ad recuperandam ſanitatem.

Reſp. nego conſeq. Equidem ex conſilio Medici licitum eſt largiore potu uti ad vomitum procurandum, ſed ſalvo rationis uſu, & ita ut non perveniatur ad ebrietatem. Unde D. Thom. addit: *Nec tamen ad vomitum provocandum requiritur, quod ſit potus inebrians, quia etiam potus aquæ tepidæ vomitum cauſat, & ideo propter hanc cauſam non excuſaretur aliquis ab ebrietate.*

Inſt. 2. Div. Auguſtin. *Serm. de Purgatorio*, dicit; *ebrietatem eſſe peccatum mortale, ſi ſit aſſidua.* Ergo ebrietas ſemel commiſſa non eſt mortalis.

Reſp. nego conſeq. D. enim Auguſt. hoc non ideo dicit, quod velit ebrietatem non eſſe peccatum mortale, ſi ſemel duntaxat aut iterum committatur; ſed quia ebrietas ſemel commiſſa excuſari poteſt a mortali, ob ignoratam vini fortitudinem, nunquam autem ſic excuſari poteſt, ſi quis in eam frequenter inciderit; & ita exponit Auguſtinum Divus Thomas citatus ad 1. *Aſſiduitas facit ebrietatem eſſe peccatum mortale, non propter ſolam intentionem actus, ſed quia non poteſt eſſe quod homo inebrietur, quin ſciens & nolens ebrietatem incurrat, dum multoties experitur fortitudinem vini, & ſuam habilitatem ad ebrietatem.*

Quæres 8. *An mala, in ebrietate culpabili commiſſa imputentur ad culpam?*

Reſp.

Reſp. Vel prævifa ſunt ut veriſimiliter ſecutura, vel nullo modo prævideri potuerunt; *ſi primum* imputantur ad culpam, quia ſunt voluntaria, ſaltem interpretative, qui enim vult cauſam, vult conſequenter effectum, ſaltem interpretative, quod ſufficit, ut fuſius probavimus ſupra, ubi agebamus de peccatis ignorantiæ . . . *ſi ſecundum*, non imputantur ad culpam, cum nullo modo ſint voluntaria.

Quæres 9. Quot ſint filiæ gulæ?

Reſp. Sunt quinque mox enumerandæ ac definiendæ.

1. *Hebetudo mentis*, quæ eſt, *ſtupiditas orta ex crapula* propter fumoſitates ciborum perturbantes caput. Eſt mortalis, ſi quis per ipſam fiat ineptus ad præſtanda graviter obligantia.

2. *Inepta lætitia* quæ movet ad cantilenas obſcenas, motus laſcivos, actus turpes, &c. eſt mortalis.

3. *Scurrilitas*, quæ eſt *immoderatio in jocis & facetiis;* eſt plerumque peccatum veniale, dum perſonarum quidem decentia non ſervatur in jocis, ſed abeſt ſcandalum & prava intentio. Eſt tamen quandoque peccatum mortale ratione objecti, ſi nempe jocus ſit obſcænus, vel ſcandaloſus; aut ſi Deo, Sanctis vel proximo ſit graviter injurioſus. Unde ſacrilega ſcurrilitas eſt, Scripturæ ſacræ verbis abuti ad *ſcurrilia, fabuloſa, vana*, ut declarat Concil. Trid. ſeſſ. 4.

4. *Multiloquium*, quod ratione ſuperfluitatis verborum eſt veniale peccatum: quod ſi tamen exeat in detractionem, aut turpitudinem, eſt peccatum mortale; ſed tunc *pertinet ad ſcurrilitatem*, ait D. Thom. q. 148. art. 6.

5. *Immunditia*, quæ fit per vomitum, vel pollutionem, ſemper eſt mortalis: unde Apoſtolus *Epheſ.* 5. dicit: *Fornicatio autem, & omnis*

nis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis.

QUÆSTIO VII.

De Luxuria.

LAtiſſimam hanc materiam in tres articulos partiri neceſſarium duximus: 1. erit de luxuria in genere; 2. de variis luxuriæ ſpeciebus; 3. de impudicitia.

ARTICULUS I.

De Luxuria in genere.

Quæres 1. QUid ſit luxuria, & quale peccatum?

Reſp. ad 1. Luxuria eſt inordinatus voluptatis venereæ appetitus, vel uſus.

Reſp. ad 2. Luxuria eſt peccatum mortale ex genere ſuo, ut concedunt omnes: &

Prob. 1. Ex Apoſt. ad Galatas 5. *Opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria ... quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non conſequentur.*

Prob. 2. *ratione:* Inordinatio in materia gravi, eſt peccatum mortale ex genere ſuo; atqui luxuria eſt inordinatio in materia gravi; cum enim uſus rei venereæ ex natura ſua ſit inſtitutus ad conſervationem & propagationem generis humani, eſt res maxime gravis; ergo, &c. Circa quod

Nota: Licet prima fronte ſolum adulterium videatur prohiberi hoc præcepto, *Non mœchaberis*, omnem tamen omnino mentis, oris, & corporis impudicitiam per illud vetari conſtat

ex

ex hoc Chriſti Domini oraculo: *Omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendam eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Si enim Chriſtus ſolum aſpectum mulieris, ad ejus concupiſcentiam ordinatum, damnat, quanto magis tactus, oſcula, pollutionem, fornicationem, &c.

Ex hoc principio facile deducitur, nullam in re venerea dari materiæ parvitatem, omneque luxuriæ peccatum eſſe ſemper mortale: tamen ut hæc veritas magis eluceſcat;

Quæres 2. An delectatio venerea admittat parvitatem materiæ?

Nota. Triplicem in hac materia diſtingui delectationem, ſpiritualem nempe, mere ſenſibilem, & veneream.

Delectatio ſpiritualis, eſt ea, quæ in ſola voluntate reſidet, abſque ullo motu ſenſibili in corpore: talis eſt delectatio, qua quis in proximi miſeria exultat.

Delectatio mere ſenſibilis, ſeu organica, eſt ea, quæ oritur ex conformitate rei tactæ, aut viſæ, cum organo tactus, aut viſus, ſine ulla commotione ſpirituum genitalium circa partes venereas, ita ut homo non delectetur, niſi de re blanda, leni, tenera, pulchra, &c. talis eſt delectatio, quæ percipitur ex guſtu, muſica, &c.

Delectatio venerea, ſeu *libidinoſa*, eſt ea, quæ ſentitur circa partes venereas, ex commotione carnis, ſpirituumque generationi inſervientium.

Certum eſt 1. Dari parvitatem materiæ in delectatione ſpirituali: unde ſi ſit de actu mortali, eſt mortalis; ſi ſit de actu veniali, eſt venialis. Ratio eſt, quia ſpecificatur ab illo actu, ut objecto.

Certum eſt 2. Dari levitatem materiæ ex delectatione mere ſenſibili, dum abeſt ulterioris turpis delectationis, aut conſenſus periculum,

quod

quod aliquando contingere poteſt: alias peccato mortali damnandæ forent matres ac nutrices, quæ cum ſuavitate & affectu teneram puerorum carnem oſculantur. *Nec obſtat*, damnatio hujus prop. ab Alexand. VII. *Probabilis eſt opinio, quæ dicit eſſe tantum veniale oſculum habitum ob delectationem carnalem & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris & pollutionis.*

Reſp. enim, quod S. P. hic loquatur de delectatione venerea & libidinoſa, quæ ſatis exprimitur per hæc verba, *ob delectationem carnalem:* de ſola ergo delectatione venerea poteſt eſſe difficultas, quæ ut ſolvatur, ſit

CONCLUSIO.

Non datur levitas materiæ in delectatione venerea. Eſt communis.

Prob. 1. Omnis delectatio venerea ex natura ſua ordinatur ad ſeminis effuſionem; eſtque inchoatio quædam illius; nam in omni delectatione venerea fit quædam reſolutio ſeminis, ejuſque deductio ad partes venereas, ut teſtantur Medici; ergo cum ſeminis effuſio voluntaria, extra actum conjugalem, ſit mortalis, omnis actus ad illam ex ſe tendens, eſt per ſe mortalis, nam diſpoſitio ſpecificam ſuam malitiam ſumit a forma ad quam diſponit, motus a termino ad quem tendit, medium a fine, &c.

Prob. 2. Ex Eccl. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo;* ſed qui vel minimam delectationem veneream quærit, vel deliberate admittit, moraliter & practice loquendo, ſe exponit periculo peccati mortalis: moraliter enim impoſſibile eſt in re tam lubrica ſiſtere in certa delectationis parvitate; ergo delectatio venerea, vel minima, quæſita, aut admiſſa, eſt mortalis.

Dices:

Dices: In furto, in exceſſu cibi & potus, datur parvitas materiæ; ergo, &c.

Reſp. Nego conſeq. & paritatem; *Diſparitas* eſt quod rei vilis ablatio, levis exceſſus in cibo & potu, per ſe non ordinetur ad actum mortalem, nec inducat periculum graviter peccandi; econtra delectatio venerea, vel minima, ex ſe ordinatur ad effuſionem ſeminis mortaliter malam extra conjugium, & per ſe inducit periculum conſentiendi majori delectationi.

Quæres 3. Quid de motibus in parte inferiori exortis ſit dicendum?

Reſp. Vel illis motibus data eſt occaſio, vel inſurgunt naturaliter ſine data occaſione. *Si primum*, voluntas debet ipſos per omnia media poſitiva reprimere, cum in ſua cauſa ſint voluntaria, & conſequenter vera peccata. *Si ſecundum*, debet voluntas illos reprimere, ſaltem per actum diſplicentiæ poſitivæ. Quod

Prob. Ex Concil. Trid. Seſſ. 5. can. 5. definiente, *Concupiſcentiam non poſſe nocere non conſentientibus, ſed viriliter per gratiam repugnantibus*. Ergo; ut non noceat, non ſufficit mera negatio conſenſus, ſed requiritur repugnantia poſitiva.

Dixi: *Saltem per actum diſplicentiæ poſitivæ*: quia interdum non ſufficit illa diſplicentia, ſed illi motus prorſus expellendi ſunt, præſertim deſerendo actionem quæ eos excitat, niſi obſtet juſta cauſa, v. g. ſi ad illos motus expellendos, dimittenda foret actio honeſta, neceſſaria, vel utilis, ut auditio confeſſionum, ſtudium caſuum conſcientiæ, tunc enim ſufficiet diſplicentia vera, modo tamen non ſit periculum conſenſus, in quo caſu quilibet teneretur adhuc ab illis actionibus abſtinere ex charitate ſibi debita.

Porro, medium aptiſſimum motus illos com-

pe-

peſcendi, eſt mentem alio avertere, & ſi perſeverent, orare, ſigno Crucis ſe munire, oculos ad imaginem Crucifixi convertere, cogitare de ejus paſſione, de morte, inferno, &c. applicare ſe negotio quod mentem occupet, & a tali objecto avocet.

Quæres 4. *Quænam ſint filiæ luxuriæ?*

Reſp. Ex D. *Thom. qu.* 153. *art.* 5. ſunt octo; nempe quatuor ex parte intellectus, & quatuor ex parte voluntatis, quorum præcipuæ operationes impediuntur ac deordinantur per luxuriam.

1. Filiæ luxuriæ, ex parte intellectus, ſunt:

Cæcitas mentis, qua debiti finis, quem ſibi quiſque in agendo præfigere debet, conſideratio impeditur.

Præcipitatio, qua impeditur conſilium de mediis ad finem illum conſequendum eligendis.

Inconſideratio, qua impeditur ſanum de agendis judicium; quatenus luxurioſus, nec modum, nec ſtatum rerum conſiderat.

Inconſtantia, qua impeditur imperium rationis circa executionem agendorum . . . hæ quatuor filiæ luxuriæ ſunt mortales, quando, propter illas, præceptum aliquod, in re gravi violatur.

2. Filiæ luxuriæ ex parte voluntatis, ſunt:

Amor ſui inordinatus, quo luxurioſus finem ſuum ultimum ponit in carne ſua, obſcænis illius, ac præſentis ſæculi voluptatibus, cogitationes ſuas ac curas ad illarum aſſecutionem referendo.

Odium Dei, luxuriam prohibentis ac punientis.

Affectus præſentis ſæculi, quo in voluptatibus corporeis inhæret, ut aliam beatitudinem non quæreret ſi eis ſemper perfrui poſſet. Hic Sap. 2. refertur, dicens: *nullum pratum ſit, quod non*

per-

pertranſeat luxuria noſtra, nemo noſtrum exors ſit luxuria noſtra, ubique relinquamus ſigna lætitiæ, quoniam hæc eſt pars noſtra, & hæc eſt ſors.

Horror & Deſperatio futuri ſæculi; eo quod *ex una parte*, nihil ibi luxurioſus expectet, niſi gehennam luxurioſis præparatam; *ex alia parte* obſcænas voluptates deſerere, ſibi quaſi impoſſibile reputet .... hæ quatuor filiæ ſunt ſemper mortales.

Quær. 5. Quot ſint remedia contra luxuriam?

Reſp. Sequentia vulgo aſſignantur.

1. Oratio fervens, ac frequens, ad implorandum divinum auxilium; *Quoniam aliter non poſſem eſſe continens, niſi Deus det*, ait Sap. 8.

2. Cuſtodia ſenſuum, tam internorum, quam externorum; quia Jeremiæ 9. *Mors intrat per feneſtras* præſertim per aures, quia, *corrumpunt bonos mores colloquia prava*, 1. Cor. 15. & per oculos, ut dicitur, Eccl. 9. *Virginem ne conſpicias, ne forte ſcandalizeris in decore illius ... propter ſpeciem mulieris, multi perierunt: & ex hoc concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit*. Prout expertus eſt David oculos conjiciendo in Betſabee.

3. Fuga otii, ut nos ſemper diabolus inveniat occupatos, ne ex otioſitate noſtra aditum ad animas noſtras valeat invenire.

4. Carnis macerationes & jejunia, dicente Chriſto, Matth. 17. *Hoc genus dæmoniorum non ejicitur niſi per orationem & jejunium*.

5. Aſſidua piorum librorum lectio, munimen Sanctarum cogitationum, meditatio noviſſimorum, ſcriptum eſt enim Eccl. 6. *Memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis*.

6. Vitatio occaſionum, quales ſunt, frequentatio improborum, familiaritates inter perſonas diverſi ſexus, lectio librorum amatoriorum, &c.

nam D. Auguſt. ait: *Contra libidinis impetum apprehende fugam, ſi vis obtinere victoriam.*

7. *Optimum & probatiſſimum remedium pro conſuetudinariis in materia venerea*, ait Doctor Dujardin, in lib. de officio Sacerdotis, p. 266. *Eſt ut uno eodemque ſemper utantur Confeſſario, viro docto, pio, & prudenti, ejuſque monitis fideliter & conſtanter obtemperent.* „ Hic enim „ remedia ſuggeret, quæ pœnitenti erunt uti- „ liora, & huic tentationi ſuperandæ aptiora, ait P. Antoine, hic.

ARTICULUS II.

De variis luxuriæ ſpeciebus.

Nota. Septem ſunt luxuriæ ſpecies; nempe ſimplex fornicatio; ſtuprum; raptus; adulterium; inceſtus; ſacrilegium; & peccatum contra naturam, de quibus totuplici paragrapho.

§. I. *De fornicatione ſimplici.*

Quæres 1. *Quid ſit fornicatio ſimplex?*

Reſp. Eſt, *copula carnalis ſoluti cum ſoluta corrupta.*

Dicitur 1. *Soluti cum ſoluta:* uterque enim debet eſſe ſolutus, tum a vinculo matrimonii: tum a vinculo voti, ordinis ſacri, cognationis, & affinitatis, alias ſi alteruter eſſet innexus vinculo matrimonii, eſſet adulterium; ſi vinculo voti, vel ordinis ſacri, eſſet ſacrilegium, ſi cognationis aut affinitatis, eſſet inceſtus, &c.

Dicitur 2. *Corrupta*, quia ex D. Thom. q. 154. art. 6. *Fornicatio eſt concubitus qui ſit cum mulieribus jam corruptis.*

Quæres 2. *Quale ſit peccatum fornicatio?*

Reſp.

Reſp. Eſt peccatum mortale, jure naturali prohibitum.

Prob. 1. *pars:* Quod excludit a regno Dei, eſt peccatum mortale; atqui ex Apoſtolo Epheſ. 5. *Omnis fornicator non habet hæreditatem in regno Dei & Chriſti;* ergo, &c.

Prob. 2. *pars:* Quod adverſatur debitæ educationi ac inſtructioni prolis, eſt *intrinſece* malum; atqui fornicatio adverſatur debitæ prolis educationi ac inſtructioni. Hæc enim requirit operam viri, & feminæ, qui ſint inter ſe conjuncti lege matrimonii: alioquin ex natura rei eſſet incerta & periculo expoſita prolis educatio; ergo, &c.

Objicies: Fornicarii de prolis educatione convenire poſſunt, ita ut ipſi provideant; ergo in hoc caſu fornicatio non eſt intrinſece mala.

Reſp. nego conſeq. Quia, ut fornicatio ſit intrinſece mala, ſufficit ut proli *de ſe* ſit nociva, licet quandoque per *accidens* ei non noceat; equidem in caſu propoſito non noceret, ſed hoc eſſet per accidens; unde debuit ab auctore naturæ generaliter prohiberi pro omni caſu, & de facto prohibita eſt, ut conſtat ex hac prop. ab Innoc. XI. damnata; *Tam clarum videtur fornicationem ſecundum ſe nullam involvere malitiam, & ſolum eſſe malum quia interdicta, ut contrarium omnino rationi diſſonum videatur.*

Quæres 3. *An fornicatio cum meretrice, ſit gravior fornicatione cum alia femina ſoluta?*

Reſp. affirm. Quia maris & feminæ commixtio ex naturali inſtitutione, non ſolum ordinatur ad convenientem prolis educationem, ſed imprimis ad ejus generationem; atqui generatio prolis impeditur per fornicationem cum meretrice; ergo, &c.

Quæres 4. *Utrum fornicatio cum concubina ſit gravior fornicatione cum meretrice?*

Reſp. affirm. Quia in concubinatu homo non ſolum peccat, ſed eſt in habitu peccandi, & in continuo propoſito fornicandi permanet; atqui in tali fornicatione gravior eſt inordinatio, quam in acceſſu ex occaſione ad meretricem; ergo, &c. Hinc Conc. Trid. *ſeſſ.* 24. *de reform. matrim. cap.* 8. ſtatuit, ut concubinarius, ſi, ter monitus ab Epiſcopo, non reſipiſcat, excommunicetur, concubina vero e Diœceſi ejiciatur . . . . quare concubinarius non debet abſolvi, quin concubinam ejecerit, quod ſi mors ita immineat, ut non ſit tempus eam abjiciendi, tunc ſufficiet verum eam ejiciendi propoſitum.

Quares 5. *Utrum fornicatio cum infideli, ſit gravior, quam cum fideli?*

Reſp. Cum Delugo & pluribus aliis, quod non ſolum ſit gravior, ſed & mutet ſpeciem, quia non ſolum eſt contra caſtitatem, ſed etiam contra virtutem religionis; Eccleſia enim vetat matrimonium fidelis cum infideli propter honorem religionis catholicæ, atque propter periculum defectionis a vera fide; atqui contra illud utrumque pugnat ſimiliter fornicatio fidelis cum infideli; ergo ſimiliter vergit in dedecus religionis.

§. II. *De Adulterio.*

Quares 1. *Quid ſit adulterium?*

Reſp. Eſt, *copula inter perſonas, quarum alterutra, vel utraque eſt conjuncta matrimonio cum alia tertia* ..... tribus ergo modis committitur. 1. Per acceſſum ſoluti ad conjugatam. 2. Per acceſſum conjugati ad ſolutam. 3. Per acceſſum conjugati ad conjugatam non ſuam. *In tertio hoc caſu*, duplex violatur thorus, duplex proinde committitur adulterium pro-

propter duplicem injuriam in Confeſſione aperiendam; quarum una in proprium, vel propriam conjugem, altera in conjugem alterius committitur.

Quæres 2. Quale ſit peccatum adulterium?

Reſp. Eſt peccatum mortale graviſſimum, a regno Dei excludens teſte Apoſtol. 1. Cor. 6. *Neque adulteri, neque molles . . . regnum Dei poſſidebunt.*

Ratio eſt, quia, ultra turpitudinem quæ reperitur in ſimplici fornicatione, gravem injuriam infert. 1. In compartem cujus thorus violatur, cum dicat Apoſt. 1. Cor. 7. *Mulier ſui corporis poteſtatem non habet ſed vir. Similiter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet ſed mulier.* 2. In matrimonii Sacramentum, cujus dignitas violatur, ſignificataque per illud conjunctio Chriſti cum Eccleſia, ſponſa ejus unica, nam *Sacramentum hoc magnum eſt; ego autem dico, in Chriſto, & in Eccleſia.* 3. In pacem conjugalem, qua per adulterium perturbata impeditur bonum prolis ex iſto conjugio procreatæ, vel procreandæ.

Quæres 3. Quodnam inter adulterium ſoluti cum conjugata, vel conjugati cum ſoluta, ſit gravius?

Reſp. Gravius eſt peccatum, ſi mulier ſit conjugata, quam ſi ſolus vir, quia id naturæ magis contrarium eſt. Copula ſiquidem cum conjugata generationem quandoque impedit; aut ſi non impediat, prolem incertam reddit, ſupponit prolem alienam marito cum damno veri hæredis. Unde hæc circumſtantia in Confeſſione declarari debet, etiam ab adultero, quia ipſe cooperatur feminæ ad illam gravitatem majorem, & ad damna inde ſecuta.

Quæres 4. Si conjux adulterantis conſentiat, an concubitus erit contra juſtitiam?

Reſp. affirm. Quia, ſicut maritus cedere non poteſt juri quod habet in corpus ſuum; ita nec juri quod habet in corpus uxoris: alias vir & uxor ſibi invicem valide remittere poſſent jus totum, quod in mutua habent corpora, ſicque matrimonium ſuum, licet conſummatum, diſſolvere, cum tamen Chriſtus dicat: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Igitur cum ceſſio juris nulla ſit, totum jus manet, quod violatur, ideoque ſemper verum eſt adulterium. Hinc Innoc. XI. damnavit hanc prop. *Copula cum conjugata conſentiente marito, non eſt adulterium, adeoque ſufficit in Confeſſione dicere, ſe eſſe fornicatum.*

§. III. *De Stupro.*

Quæres 1. *Quid ſit Stuprum?*

Reſp. Eſt illicita virginis defloratio.

Dicitur 1. *Illicita defloratio*: id eſt facta per copulam carnalem extra matrimonium.

Dicitur 2. *Virginis*: quia concubitus cum corrupta, etiam violentus, licet contineat ſpecialem malitiam injuſtitiæ, non eſt tamen proprie ſtuprum, cum non ſit violata corporis integritas. *Porro*, nomine *Virginis*, tam intelligitur maſculus, quam femina; ideoque ſtupratices ſunt mulieres, quæ vi, metu, dolis ac importunis ſollicitationibus, virginitatis florem adoleſcentibus excerpunt.

Quæres 2. *Quale ſit peccatum ſtuprum?*

Ante reſponſionem, nota: ſtuprum poſſe committi tripliciter: 1. Cum Virgine coacta, vel per dolum ſeu fraudem ſeducta. 2. Cum Virgine ultro conſentiente, ſed invitis parentibus aut tutoribus, ſub quorum eſt cuſtodia. 3. Cum Virgine ultro conſentiente, conſentientibuſque parentibus ejus integritatis cuſtodibus. His poſitis:

Reſp.

Reſp. 1. Si ſtuprum fiat cum Virgine coacta, aut per dolum ſeducta, ultra malitiam fornicationis ſimplicis. *Habet duplicem malitiam annexam*, ait D. Thom. 2. 2. q. 154. art. 6. ad 3. *Unam ex parte Virginis, quam etſi non vi corrumpat*, ſtuprator, *tamen eam ſeducit, & ſic tenetur ei ſatisfacere*, nempe propter honorem Virginitatis per vim aut per fraudem ademptum . . . . . *Aliam vero injuriam facit patri puellæ*, ſub cujus eſt cuſtodia, *& ei ſecundum legem, Deut. 22. tenetur ad pœnam*. Tum quia jus cuſtodiæ integritatis ſuarum filiarum violatur; tum quia conſtituuntur in periculo augendi dotem, vel innuptas retinendi filias.

Reſp. 2. Si ſtuprum fiat ultro conſentiente Virgine, ſed invitis parentibus, vel tutoribus, tunc habet ſpecialem malitiam injuriæ ex parte parentum vel tutorum, ſub quorum eſt cuſtodia. Parentes enim jure naturali cuſtodes ſunt ac depoſitarii corporis filiarum ſuarum & illius integritatis uſque ad matrimonium, ita ut, ipſis invitis, nequeant abſque injuria ipſorum ſe violandas tradere extra matrimonium, juxta communem Doctorum ſententiam, quam inſinuat Spiritus ſanctus, *Eccl.* 7. dicens: *Filiæ tibi ſunt? Cuſtodi corpus earum*. Et cap. 42. *Super filiam luxurioſam confirma cuſtodiam, ne quando faciat te in opprobrium venire inimicis*.

Reſp. 3. Si ſtuprum fiat ultro conſentientibus puella & parentibus, aut tutoribus, ſub quorum eſt cuſtodia, eſt adhuc peccatum gravius ſimplici fornicatione & ſpecie ab ea diſtinctum.

Prob. Ratione D. Thom. hic: *Ubi circa materiam alicujus vitii occurrit aliqua ſpecialis deformitas, ibi debet poni determinata ſpecies illius vitii*; atqui in ſtupro, etiam cum conſenſu puellæ & parentum commiſſo, occurrit ſpecialis deformitas ex parte puellæ, quæ per hoc,

contra charitatem ſibi debitam, perdit ſignaculum Virginitatis, amittit pudorem, & inde exponitur periculo relabendi, ſeu, ut ait Div. Thom. *Ponitur in via meretricandi, a quo retrahebatur, ne ſignaculum Virginitatis amitteret.* Cui deformitati cum cooperetur ſtuprator, tam ille, quam ſtuprata, illam circumſtantiam debent exprimere in Confeſſione.

§. IV. *De Raptu.*

Quares 1. *Quid ſit raptus?*

Reſp. Raptus eſt *violenta alicujus perſonæ abductio, libidinis explendæ cauſa.*

Dicitur 1. *Abductio:* Id eſt, translatio de loco in locum ab alio moraliter diſtantem; qui enim puellam ad aliquos tantum paſſus traheret, libidinis explendæ gratia, non eſſet raptor, ſed ſtuprator.

Dicitur 2. *Violenta:* Sive perſona rapta, ſit invita, ſive, ipſa conſentiente, inviti ſint hi quorum curæ commiſſa eſt, nempe parentes, tutores, maritus, &c.

Excipe 1. Si ſponſus abducat ſponſam conſentientem, etiam repugnantibus parentibus, quia ratione ſponſalium, quoddam jus habet in ipſam.

Excipe 2. Si puella ſponte diſcedat cum amaſio, inſciis parentibus, tunc enim eſt fuga, non raptus.

Dicitur 3. *Alicujus perſonæ:* ſive ſit mas, ſive femina; ſive nupta, aut innupta; ſive virgo, aut corrupta. In quo raptus, qui eſt ſpecies luxuriæ, differt a raptu qui eſt impedimentum matrimonii, ad quem requiritur ut perſona rapta, ſit femina, ut conſtat ex Trident. ſeſſ. 24. cap. 6. de ref. matrim.

Dicitur 4. *Libidinis explendæ cauſa;* Quia ſi fieret

fieret ob alium quemvis finem, non eſſet verus raptus, ſed plagiatus. 2. Quia ut verus ſit raptus, qui ſit ſpecies luxuriæ, requiritur actualis expletio libidinis; in quo iterum differt à raptu qui eſt impedimentum matrimonii, ad quem non requiritur, ut libido actu expleatur; ſed ſufficit, ut mulier fuerit per vim abducta cum intentione explendæ cum ea libidinis.

Quæres 2. Quale ſit peccatum Raptus?

Reſp. Eſt peccatum ex genere ſuo mortale, ab aliis ſpeciebus diſtinctum, cum duplicem contineat malitiam mortalem; unam contra caſtitatem, alteram contra juſtitiam, ob injuriam abductionis, propter quam graviſſimæ in utroque jure ſtatuuntur pœnæ.

§. V. *De inceſtu.*

Quæres 1. Quid ſit Inceſtus?

Reſp. Eſt *peccatum luxuriæ inter perſonas conſanguineas, aut affines, intra gradus prohibitos.*

Dicitur 1. *Peccatum luxuriæ:* ſive incompletum, qualia ſunt deſideria, tactus, oſcula, &c. quæ rationem inceſtus participant, cum induant malitiam actus principalis ad quem ordinentur. Sive *completum*, copula nimirum ſive naturalis, ſive ſodomitica, ſodomiticus enim concubitus reverentiam parentibus debitam non minus offendit, quam naturalis.

Dicitur 2. *Intra gradus prohibitos*. Quales ſunt omnes gradus conſanguinitatis ſicut & affinitatis ex matrimonio contractæ, uſque ad quartum gradum incluſive, intra quos etiam matrimonium inter ſe contrahere prohibentur cognati cognatione ſpirituali, & legali; inceſtuoſa proinde eſt talium inter ſe carnalis copula.

Objicies; Definitio quam damus inceſtus eſt manca; ergo, &c.

Prob. ant. Copula Confeſſarii cum pœnitente eſt inceſtus; atqui non comprehenditur in definitione a nobis data; ergo &c.

Prob. maj. Mulier pœnitens, eſt ſpiritualis filia Confeſſarii, juxta can. *Omnes* 30. qu. 1. *Omnes quos in pœnitentia ſuſcipimus*, ita noſtri ſunt ſpirituales filii, ſicut illi quos in baptiſmo ſuſcipimus. Ergo copula Confeſſarii cum ipſa, eſt inceſtus.

Reſp. nego conſeq. Nam pœnitentes eo tantum modo ſunt filii noſtri ſpirituales, quo filii noſtri ſunt ii, quos prædicatione a ſtatu peccati ad ſtatum gratiæ revocavimus; atqui illa filiatio non inducit cognationem ſpiritualem, cum Bonif. VIII. *cap. ult. de cognat. ſpirit.* declaret ex nullo alio Sacramento oriri cognationem ſpiritualem, quam ex Baptiſmo & Confirmatione; ergo talis copula non eſt inceſtus ſed ſacrilegium gravius quocumque alio ſacrilegio venereo.

Quæres 2. *Quale ſit peccatum inceſtus?*

Reſp. Eſt graviſſimum peccatum, duplicem habens malitiam, unam contra caſtitatem, alteram contra pietatem; nam præter luxuriæ fœditatem, continet turpitudinem contrariam reverentiæ conſanguineis vel affinibus debitæ... eo gravius ſcelus eſt, quo gradus eſt propinquior; nam conſanguineis & affinibus pro diverſitate graduum, diverſus honor & pietas debentur, qui per inceſtum violantur .... *item*, majus peccatum cum conſanguinea, quam cum affine, quia vinculum illud eſt multo arctius; majus cum cognata vel affine, quam cum cognata ſpirituali: unde hæ omnes circumſtantiæ ſunt declarandæ in Confeſſione ſaltem tanquam notabiliter aggravantes.

Dixi: *Saltem tanquam notabiliter aggravantes*: quia juxta plures Theologos, inceſtus cum

con-

conſanguinea ſpecie differt ab inceſtu cum affine ob ſpecialem reverentiam conſanguineo præ affine debitam; nam, inquiunt, motivum reverentiæ affinibus debitæ, eſt copula vel matrimonium cum aliquo conſanguineorum; ergo cum ſit motivum reverentiæ ſpecie diverſum, eſt etiam inceſtus difformitas ſpecie diverſa. Verum D. Thom. 2. 2. qu. 154. *art. 9. ad 2.* eſt contrariæ opinionis, dicens: *Perſona affinis conjungitur alicui propter perſonam conſanguinitate conjunctam: & ideo quia unum eſt propter alterum, ejuſdem rationis inconvenientiam facit conſanguinitas & affinitas.*

§. VI. *De Sacrilegio venereo.*

Quæres 1. Quid ſit ſacrilegium venereum?

Reſp. Eſt rei ſacræ violatio per actum venereum.

Dicitur: *Rei ſacræ;* per quam intelligitur: 1. locus ſacer; 2. tempus ſacrum; 3. perſona peculiari ritu Deo conſecrata, ſive per votum ſimplex, ſive per votum ſolemne caſtitatis, ſive per ſuſceptionem Ordinis ſacri.

Hinc, ſacrilegium eſt, 1. actus venereus externus ſive aliunde licitus, ſive illicitus in loco ſacro exercitus. Tales ſunt copula conjugalis, etiam occulta, fornicatio, pollutio, tactus impudici, &c. licet enim neceſſaria ſit ſeminis effuſio ad pollutionem loci ſacri, talem, ut indigeat reconciliatione, non eſt tamen neceſſaria ad ſacrilegium: unde tactus impudici in loco ſacro exerciti, ſunt ſacrilegium, quia ſunt contra reverentiam loci ſacri.

2. Peccatum luxuriæ, ſive conſummatæ, ſive non conſummatæ, a perſona ſacra, ſive opere, ſive mente, admiſſum.

3. Peccatum a perſona non ſacra commiſſum

cum ſacra, vel circa perſonam ſacram; v. gr. pollutio, oſcula, delectatio moroſa, &c. . . . . Quod ſi utraque perſona ſit ſacra, vel ſi perſona ſacra eam turpitudinem exerceat cum non ſacra in loco ſacro, vel tempore ſacro, erit duplex ſacrilegium in Confeſſione aperiendum; nam violatur ſanctitas loci, temporis, & perſonæ.

Quæres 2. Quale ſit peccatum ſacrilegium venereum?

Reſp. Eſt peccatum graviſſimum, duplicem continens malitiam, unam contra caſtitatem, & alteram contra Religionem, qua gravis Deo irrogatur injuria.

Porro, Sacrilegium tanto gravius eſt, quanto perſona, quæ violatur, ſtrictius Deo eſt conjuncta. Unde, gravius ſacrilegium committit Sacerdos, quam Clericus; gravius Religioſus, quam qui voto tantum ſimplici adſtrictus eſt; gravius Sacerdos regularis, quia votum ſolemne caſtitatis ſtrictius annexum eſt religioſæ profeſſioni, quam ordini ſacro. Quare omnes illæ circumſtantiæ ſunt declarandæ in Confeſſione.

§. VII. *De peccato contra naturam.*

Nota: Peccatum contra naturam eſt *voluntaria ſeminis effuſio contra ordinem naturalem venerei actus, qui convenit humanæ ſpeciei*. Quadruplex eſt, ſcilicet, pollutio, ſeu mollities, ſodomia, beſtialitas, & inordinatus concubitus; quin inter ſe differunt ſpecie, ut conſtat ex decreto Alexand. VII. quo ſequentem damnavit prop. *Mollities, ſodomia, & beſtialitas ſunt peccata ejuſdem ſpeciei infimæ; ideoque ſufficit dicere, ſe procuraſſe pollutionem.*

PUN-

PUNCTUM I.

De Mollitie, ſeu pollutione.

Quæres 1. QUid ſit pollutio?

Reſp. Eſt *voluntaria ſeminis effuſio extra copulam quamcumque.*

Dicitur 1. *Seminis effuſio:* ut diſtinguatur ab illo humoris fluxu, qui a Doctoribus appellari ſolet, *diſtillatio*, qui non eſt pollutio; nam, *ut dicunt Medici*, ait D. Thom. opuſc. *64. ſine libidinoſa delectatione & carnis rebellione, nullus poteſt pollui vigilando, ſecus diſtillationem pati.* Et ideo cum diſtillatio accidit ſine delectatione, carniſque rebellione, timorata mens anxiari non debet, ut communiter obſervant Doctores. Dum vero accidit cum delectatione, & carnis rebellione, tunc non licet eam promovere, nec in annexa delectatione ſibi complacere, utpote libidinoſa, ſive orta ex commotione ſpirituum generationi ſervientium.

Dicitur 2. *Voluntaria:* quia ſi non ſit voluntaria nec in ſe, nec in cauſa (ut ſæpe fit in ſomno, vel quando ex cauſis naturalibus oritur) non eſt peccatum, modo abſit conſenſus & complacentia in illam.

Quæres 2. *Quale ſit peccatum mollities?*

Reſp. Eſt peccatum mortale per ſe, & quidem gravius fornicatione.

Prob. 1. *pars:* Quod excludit a regno cælorum, eſt peccatum mortale; atqui mollities excludit a regno cælorum: *Neque adulteri*, inquit Apoſt. 1. Cor. *6. neque molles regnum Dei poſſidebunt;* ergo, &c.

Prob. 2. *pars:* Quod eſt intrinſece malum & jure naturali prohibitum, eſt *per ſe* peccatum; atqui mollities eſt intrinſece mala, & jure natura-

turali prohibita, nam graviter repugnat generationi, ad quam ex natura ſua ordinatum eſt ſemen humanum; ergo &c. Hinc jure merito Innoc. XI. damnavit hanc prop. *Mollities jure naturæ prohibita non eſt; unde ſi Deus eam non interdixiſſet, ſæpe eſſet bona.*

Prob. 3. pars: Quod directe tollit generationem, eſt peccatum gravius ipſa fornicatione; atqui mollities directe tollit generationem; ergo, &c. Unde ſcriptura, *Geneſ.* 38. de Onam fundente ſemen in terram: ait: *Et idcirco percuſſit eam Dominus, quod rem deteſtabilem faceret.* Ex his

Colliges 1. Nullo unquam caſu, etiam vitandæ mortis, licere in ſe, vel in alio, quovis modo, pollutionem procurare, admittere, vel intendere, imo nec aliquid ſumere ea intentione ut in ſomno accidat: quia ipſe actus pollutionis ſecundùm ſe, independenter a delectatione, graviter repugnat generationi.

Objicies: Ad conſervandam vitam, abſcindere licet corporis partes; ergo licet effundere ſemen ad ejuſdem vitæ conſervationem.

Reſp. nego conſeq. Diſparitas eſt, quod partes corporis per ſe & primario ordinentur ad totum conſtituendum, quare de illis diſponere licet ad totius conſervationem; ſemen vero humanum ſolum inſtitutum eſt ad ſpeciei propagationem, ideoque eo uti non licet, niſi modo ad ſpeciei conſervationem idoneo, & intra matrimonium.

Colliges 2. Deſiderare non licere, vel ob ſanitatem recuperandam, vel ad tentationem vincendam, ut pollutio naturaliter eveniat: quia pollutio eſt mala ex objecto ſuo & natura; at non licet, ob quemvis finem deſiderare id quod eſt malum ex natura ſua; ergo, &c.

Colliges 3. Non licere de pollutione naturaliter

liter habita gaudere, propter eandem rationem. Eſt tamen licitum gaudere de bono effectu ex illa ſecuto.

Colliges 4. Dum incipit naturaliter pollutio, tenemur eam cohibere, ſi poſſimus abſque gravi noſtro incommodo, & hoc non ſolum propter conſenſus periculum, ſed præciſe, quia pollutio ſecundum ſe graviter repugnat generationi, ad quam ex natura ſua ſemen eſt ordinatum. Quod ſi non poſſimus eam cohibere, tunc talem effuſionem poſſumus pati ex neceſſitate, modo tamen reprimamus delectationem per poſitivam diſplicentiam internam, nam non licet indifferenter ſe habere ad illam.

Nota: Sæpe pollutio, præter propriam malitiam, adjunctam habet aliam petitam ex qualitate perſonæ ſe polluentis, quæ ſi ſit ſacra, eſt ſacrilegium; ſi conjugata, eſt inchoatum adulterium, cum ejus caro dividatur contra fidem datam, & exigentiam matrimonii: ſi habeat affectum ad aliam, cum qua deſiderat copulam habere, ſi illa alia ſit ſoluta, eſt fornicatio; ſi ſacra, eſt ſacrilegium; ſi ejuſdem ſexus, eſt ſodomia, &c. Quod ſi duo ſe invicem polluant, eſt ſcandalum, ſe enim ſuo & alieno peccato contaminant, & ad illud ſe mutuo incitant. Propterea illæ circumſtantiæ ſunt declarandæ in Confeſſione.

PUNCTUM II.

De Sodomia.

Quæres 1. Quid ſit Sodomia?

Reſp. Eſt, coitus libidinoſus perſonarum ejuſdem ſexus, vel diverſi ſexus in vaſe indebito: unde

Sodo-

Sodomia duplex eſt, alia perfecta, alia imperfecta.

Perfecta, Eſt congreſſus duorum ejuſdem ſexus.

Imperfecta, Eſt congreſſus maris cum femina, non ſervatis debitis organis, ſeu inſtrumentis naturalibus. Vocatur *imperfecta*, quia non eſt affectus ad ſexum indebitum, proindeque ſpecie differt a perfecta, licet utraque ſit graviſſimum peccatum reſervatum.

Quæres 2. Quale ſit peccatum Sodomia?

Reſp. Eſt peccatum ita grave, ut *nefandum* antonomaſtice dicatur, eo quod malitiam ipſius lingua exprimere non ſufficiat. Apoſtolus illud vocat paſſionem ignominiæ, Rom. 1. loquens de idololatris ſuperbis dicit: *Tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ. Nam feminæ eorum immutaverunt naturalem uſum in eum uſum qui eſt contra naturam. Similiter autem & maſculi, relicto naturali uſu feminæ, exarſerunt in deſideriis ſuis in invicem maſculi in maſculos turpitudinem operantes.*

Porro, Sodomia, præter propriam malitiam, poteſt habere alias deformitates adjunctas, v. g. adulterii, ſi fiat a perſona conjugata, vel cum illa; ſacrilegii, ſi fiat a perſona ſacra, vel cum illa, &c. quæ omnia ſunt in Confeſſione declaranda.

Quæres 3. Quibus pœnis plectatur Sodomita?

Reſp. Jure civili punitur pœna ignis, juxta Codicem Theodoſianum, l. 9. tit. 7.

Juxta Canones vero, ſi ſit Laicus excommunicandus eſt. *Cap.* Clerici, de *exceſſ. Prælat.* ſi ſit Clericus, eum e Clero dejici jubet Leo X. Bulla, *Superna*.

PUN-

PUNCTUM III.

De Beſtialitate.

Quæres 1. Quid ſit beſtialitas? *Reſp. Eſt Coitus cum beſtia.*

Quæres 2. *Quale ſit peccatum beſtialitas?*

Reſp. Eſt peccatum horrendum, &, ut ait D. Thom. 2. 2. qu. 154. ad 4. *Inter vitia quæ ſunt contra naturam, graviſſimum, quia non ſervatur debita ſpecies. Unde ſuper illud Geneſ. cap.* 37. Accuſavit (Joſeph) fratres ſuos apud Patrem de crimine peſſimo, *dicit gloſſa, quod cum pecoribus miſcebantur.* Ratio eſt quia nullum eſt peccatum, quod naturæ rationali magis contrarietur.

Ad beſtialitatem reducitur concubitus cum dæmone, qui non tantum eſt peccatum luxuriæ contra naturam, ſed etiam contra virtutem religionis, propter commercium cum capitali hoſte Dei, totiuſque generis humani. De hoc horrido peccato, *Levit.* 22. ſit ſtatuitur: *Qui cum jumento & pecore coierit, morte moriatur, pecus quoque occidite.*

PUNCTUM IV.

De inordinato concubitu.

Quæres 1. Quid ſit inordinatus concubitus? *Reſp. Eſt Is, in quo non ſervatur ordo naturalis concumbendi;* talis ordo non ſervatur, 1. Si a latere copula habeatur; 2. Si ſtando, vel ſedendo; 3. Si viro ſuccumbente, vel averſe accedente, more pecorum.

Quæres 2. *Quale ſit peccatum inordinatus concubitus?*

Reſp.

Reſp. cum diſtinctione: Si in tali deordinatione ſit periculum ſemen extra vas effundendi, impediendi generationem, aut prolem conceptam ſuffocandi, eſt peccatum mortale, quia ſemen fruſtratur fine ad quem ordinatum eſt. *Si hæc abſint*, eſt grave peccatum veniale, nec contra, ſed præter naturam; non vero eſt *de ſe* mortale.

Dixi: *De ſe:* Quia poteſt eſſe, & plerumque eſt ſignum concupiſcentiæ mortalis, cum fiat ex ſola libidine ſine cauſa; ſed nullum erit peccatum ſi hoc fiat ex neceſſitate, cum ſcilicet conjuges, ob indiſpoſitionem alterutrius corporis, non poſſunt ſervare modum ordinarium, modo diligenter caveatur periculum effuſionis extra vas.

ARTICULUS III.

De Impudicitia.

Nota. IMpudicitia eſt peccatum luxuriæ, in qua non intervenit effuſio ſeminis. Unde vocatur luxuria imperfecta, conſiſtitque in oſculis venereis, tactibus, aſpectibus impudicis, ſcriptis & verbis turpibus, & repræſentationibus laſcivis. Hæc omnia eſſe mortalia *ex ſe* conſtat, tum ex Apoſtolo, *ad Galat.* 5. dicente: *Opera carnis quæ ſunt fornicatio, immunditia, luxuria ... quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.* Tum quia in peccato luxuriæ non datur parvitas materiæ. Tamen ad clariorem elucidationem.

Quæres 1. *Quid de oſculis ſit dicendum?*

Reſp. Oſcula, amplexus, ſi juxta morem patriæ fiant, urbanitatis, pacis, aut benevolentiæ cauſa, non ſunt peccata per ſe; quia, ut ait D. Thom. q. 154. art. 4. *Poſſunt hæc abſque*

libi-

libidine fieri, vel propter conſuetudinem patriæ, vel propter aliquam neceſſitatem aut rationabilem cauſam. Tamen per accidens poſſunt eſſe peccata v. g. ob ſcandalum, vel periculum carnalis delectationis.

Si vero iſta fiant ex aliqua vanitate, joco, levitate, juxta multos, ſunt ſolum venialia; modo abſit affectus libidinoſus tum in ſe, tum in alio . . . . Quod ſi ſine cauſa crebro fiant inter perſonas libidinis capaces, ſunt mortalia, quia excitant delectationem veneream; quæ enim crebro fiunt ex curioſitate aut levitate, in materia tam lubrica, degenerant in libidinem. Quare admittens oſcula crebra, peccat mortaliter, quia cooperatur affectui libidinoſo alterius.

Quod ſi oſcula, amplexus, &c. ſint libidinoſa, ſunt mortalia, ut docet D. Thom. ibidem, dicens: *Conſenſus in delectationem peccati mortalis, eſt peccatum mortale, & non ſolum conſenſus in actum. Et ideo cum fornicatio ſit peccatum mortale, conſequens eſt quod conſenſus in delectationem talis peccati, ſit peccatum mortale, & non ſolum conſenſus in actum. Et ideo cum oſcula & amplexus hujuſmodi, propter delectationem hujuſmodi*, id eſt, fornicationis, *fiant, conſequens eſt quod ſint peccata mortalia; & ſic ſolum dicuntur libidinoſa*. Ex hoc textu

Sequitur, Quod oſculum libidinoſum, ſit illud quod habetur ob delectationem concubitus cogitati cum perſona quam deoſculatur, etiamſi obſit periculum conſenſus ulterioris, vel pollutionis.

Quæres 2. Quid de tactibus ſit dicendum?

Reſp. Tactus ex joco, vel levitate partium honeſtarum, v. g. vultus, manuum, non ſunt de ſe mortales; quia non fiunt propter delectationem veneream.

Dixi:

Dixi: *De ſe*, quia ſi ſubreperet delectationis venereæ periculum, eſſet mortale per accidens.

Tactus partium pudendarum, aut pudendis proximarum corporis alterius perſonæ, ſive ſit ejuſdem, ſive diverſi ſexus, ſi fiant abſque neceſſitate medendi, etſi non ob delectationem veneream, ſed ex ſola curioſitate, vel joco ſunt mortales; quia hi tactus valde excitant delectationem veneream; imo ex natura ſua ad effuſionem ſeminis referuntur; ergo ſimul cum illa graviter prohibentur, unde veniunt nomine *impudicitiæ*, quæ *ad Galat.* 5. dicitur *excludere a regno Dei*.

Tactus vero propriorum pudendorum ſine neceſſitate, eſt peccatum mortale, ſi delectatio venerea ex eo tactu oriatur & prævideatur; quia ex natura ſua tendit ad pollutionem. Quod ſi fiant ex levitate, curioſitate, abſque delectationis venereæ periculo, tunc non ſunt peccata, quia non fiunt animo libidinoſo, nec in eis ea intervenit turpitudo, nec idem periculum, quod in tactu alieni corporis reperitur. Nihilominus pœnitentes tales tactus exercentes valde objurgandi ſunt, ab eiſque vivide deterrendi propter periculum futurum peccati; eſt enim in natura corrupta pondus quoddam latentis concupiſcentiæ, cui ſi voluntas tantillum laxet habenas, magno impetu eam in præceps trahit.

Quæres 3. *Quid de aſpectibus ſit dicendum?*

Reſp. Qui, abſque juſta cauſa medendi, perſonas diverſi ſexus in partibus ſecretioribus aut valde vicinis, aſpiciunt; item qui viri ac mulieris coitum contemplantur, peccant mortaliter: quia ad veneream libidinem per hos aſpectus multum excitantur.

Qui vero brutorum coitum, qui ſe ipſos, aut

aut alios ejuſdem ſexus in partibus pudendis; qui picturas aut ſtatuas turpes ex ſola curioſitate vel levitate aſpiciunt, peccant ſolum *venialiter*, modo abſit affectus venereus, ſcandalum, & periculum delectationis venereæ; quia iſta ad delectationem veneream non adeo excitant. Poſſunt tamen peccare *mortaliter* ratione periculi, ſpectata aſpicientis ſpeciali fragilitate; quod non raro abeſt in juvenibus, quare ab his graviter deterrendi ſunt.

Quæres 4. *Quid de turpiloquio ſit dicendum?*

Reſp. Turpia & obſcena loqui, canere, legere, vel audire, eſt mortale, ſi fiat extra conjugium cum delectatione venerea, vel cum probabili ejuſdem periculo in ſe vel in aliis; quia delectatio venerea, extra conjugium, eſt ex objecto mortalis; ergo eſt mortale intendere, aut procurare illam, aut ejus periculum in ſe vel in aliis .... ſecluſo autem omni affectu venereo, & periculo delectationis venereæ, vel ſcandali, turpia loqui, vel canere ſolum ex levitate, vel legere aut audire ex mera curioſitate, aut cum ſola delectatione ad rerum aut verborum artificium, eſt ſaltem veniale, quia prohibentur Epheſ. 4. *Omnis ſermo malus de ore veſtro non procedat*. Et cap. 5. *Fornicatio autem & omnis immunditia nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos, aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas*.

Verum quia in praxi, raro abeſt deſiderium turpis deſiderii, aut complacentiæ, ſive in proferente ſive in audiente; ſermones, cantilenæ, lectiones rerum turpium in juvenibus, vel coram illis, aut aliis infirmis, raro vacant a culpa mortali propter ſcandalum, nam *corrumpunt bonos mores colloquia prava*. 1. Cor. 1. unde Clem. Alexandr. lib. 2. Pedadogi, cap. 6. ait: *A turpiloquio & nos omnino abſtinere oportet*.

tet, & eis qui illo utuntur os obſtruere, & aſpectu ſeveriore, & vultus averſione, & ſubſannatione, & ſæpe etiam aſperiori oratione. Quæ enim ex ore exeunt, coinquinant hominem. Profanum, intemperantem, & petulantem eum oſtendunt, non modeſtum, honeſtum, & temperantem.

Nec a Confeſſariis audiendi ſunt, qui dicunt ſe verba ejuſmodi proferre abſque ulla cogitatione mala. Nam ſaltem cogitant id quod dicunt; ergo aliquid malum, ſeu turpe cogitant. Deinde verba turpia non aſſumerent pro materia recreationis, ſi a rebus infamibus, per ea ſignificatis, abhorrerent, ut abhorrere debent. Denique, eo ipſo quo de illis rebus turpibus libenter loquantur & in recreationibus de illis jucundentur, ſignum eſt ſatis evidens quod de illis delectentur, etiamſi nullam habeant voluntatem aliquid ejuſmodi exequendi; neque enim voluntas iſta requiritur, ut anima coram Deo rea ſit gravis peccati, ut conſtat ex dictis de gravitate peccati delectationis moroſæ.

Idem dicendum de geſtibus turpibus, comœdiis; ac lectione librorum amatoriorum, qui licet obſcena expreſſe non referant, nihilominus imaginationem feriunt, delectationemque carnalem ingerunt: unde qui eos retinent, non ſunt abſolvendi, niſi illos comburant, vel ſaltem tradant Confeſſario comburendos.

CAPUT VI.

De Peccato originali.

HOc Caput in quinque Quæſtiones diſtribuemus, quarum prima erit de exiſtentia peccati originalis; ſecunda de ejus natura; tertia

tia de cauſa proxima ejus transfuſionis; quarta de ejus ſubjecto; quinta de ejus pœnis.

QUÆSTIO I.

De exiſtentia peccati originalis.

Nota 1. PEr peccatum originale nihil aliud intelligimus quam peccatum mortale ab Adamo ut morali totius generis humani capite commiſſum, & per generationem naturalem in omnes ab eo via naturali deſcendentes, transfuſum, ſecluſo ſpeciali privilegio.

Nota 2. Exiſtentiam peccati originalis negarunt olim Pelagiani teſte Auguſt. (*q*) docueruntque 1. Adamum peccando ſibi ſoli nocuiſſe, morbos, mortem, concupiſcentiam non eſſe effectus peccati illius, ſed naturales naturæ humanæ defectus. 2. Baptiſmum neceſſarium quidem eſſe parvulis ut conſequantur regnum cælorum, ſed non ut ab ullo peccato abluantur.

Errorem (*r*), hunc renovarunt poſtea Albanenſes (*ſ*), Albigenſes (*t*), Anabaptiſtæ (*u*), & elapſo proxime ſæculo Sociniani, contra quos omnes, ſit

CONCLUSIO.

Datur peccatum originale: hoc eſt verum ac proprie dictum peccatum, quod ſecluſo ſpeciali privilegio in conceptione contrahimus, & in quo naſcimur.

Propoſitio eſt de fide definita in pluribus Conciliis contra Pelagianos habitis (*x*); & tan-

(q) Auguſt. L. 1. de peccator. meritis. (r) Et Lib. de peccato originali.
(ſ) Lib. de hæreſ. hæreſi 88.
(t) Anno 769. (u) Anno 1178. (x) Anno 1540.

tandem in Conc. Trid. *Seſſ.* 5. *can.* 2. contra Anabaptiſtas his verbis: *Si quis Adæ prævaricationem ſibi ſoli & non ejus propagini aſſerit nocuiſſe, & acceptam a Deo ſanctitatem & juſtitiam quam perdidit, ſibi ſoli, & non nobis etiam eam perdidiſſe, aut inquinatum illum per inobedientiæ peccatum, mortem & pœnas corporis tantum in omne genus humanum transfudiſſe, non autem & peccatum quod eſt mors animæ, anathema ſit, cum contradicat Apoſtolo dicenti: Per unum hominem, &c.*

Probatur propoſitio ex Scriptura.

1. Ex Job. 14. *Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? Nonne tu qui ſolus es?* Quem locum ſic vertunt ſeptuaginta Interpretes: *Nemo mundus a ſorde neque infans cujus vita eſt unius diei ſuper terram.* Unde ſic argumentor: Immunditia de qua loquitur Job non eſt corporea, ut volunt Sociniani, alias ab homine poſſet mundari, ſed eſt immunditia peccati quæ a ſolo Deo poteſt mundari; atqui immunditia illa non eſt peccatum actuale, cujus infans unius diei non eſt capax; ergo eſt peccatum originale quod ab Adamo per originem contrahitur.

2. Pſalm. 50. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea*: atqui ea iniquitas non eſt actualis: neque Davidis cujus in conceptione non erat capax; neque parentum ejus, cum ex legitimo matrimonio ſit natus: ergo originis eſt iniquitas quæ in Hebræo exprimitur in ſingulari, *in iniquitate, in peccato*, & quam Vulgata noſtra plurali numero expreſſit, *in iniquitatibus*; 1. Quia eſt radix omnium malorum peccatorum; 2. Quia in Adæ peccato multiplex iniquitas concurrit,

ſu-

ſuperbia, ſcilicet, inobedientia, gula & alia quæ refert D. Auguſt. (*y*).

3. Ex Apoſt. Rom. 5. *Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt*. Unde ſic arguitur; datur peccatum quod per unum hominem in hunc mundum intravit, quod omnes homines in proto-parente commiſerunt; atqui illud peccatum non eſt aliud quam originale; ergo, &c.

Reſpondent Pelagiani, *nego min.* & dicendo illud peccatum eſſe ipſummet actuale peccatum Adami quod intravit in mundum *non propagatione*, ſed *imitatione*, quatenus ſuo pravo exemplo poſteros ad peccandum induxit; ſed,

Contra eſt 1. Si Apoſtolus de peccato imitationis loqui voluiſſet, non dixiſſet *per unum hominem* peccatum intraſſe, ſed *per diabolum*, ſiquidem diabolus prior peccavit, & pravo ſuo exemplo homines ad peccandum induxit ab initio; ita Auguſt. (*z*).

Contra eſt 2. Quia ex Apoſt. eodem modo peccatum intravit quo mors; ſed mors intravit non tantum imitatione, ſed realiter & propagatione; ergo.

Contra eſt 3. Quia peccatum de quo loquitur Apoſt. reperitur in omnibus qui morti ſunt obnoxii; atqui infantes morti ſunt obnoxii; ergo reperitur in infantibus, atqui infantes non ſunt capaces peccati per imitationem; ergo Apoſtolus non loquitur de peccato per imitationem.

Prob.

(*y*) Enchiridii cap. 45.
(*z*) Auguſt. L. de peccatorum meritis, cap. 9.

Prob. prop. ex traditione Patrum.

1. Ex D. Cypriano, qui (*a*) ait: *Infans recens natus contagia mortis antiquæ prima nativitate contraxit.*

2. Ex D. Ambroſio (*b*) dicente: *Adam dente ſerpentis vulneratus, obnoxiam hæreditatem ſucceſſionis humanæ ſuo vulnere dereliquit, ut omnes illo vulnere claudicemus.*

Ex D. Chryſoſt. (*c*) dicente: *Quando Adam peccavit illud grande peccatum, omne genus hominum in communi damnavit;* atqui peccatum quod omnes in communi homines damnat, eſt originale; ergo, &c. hos & alios Patres refert D. Auguſtinus (*d*).

Prob. propoſitio rationibus Theologicis.

1. Petitur a neceſſitate Baptiſmi ſic: Baptiſmus neceſſarius eſt omnibus, non ſolum adultis, ſed & infantibus juxta illud, *niſi quis renatus fuerit*, &c. atqui Baptiſmus eſt inſtitutus in remedium peccati, Act. 2. *baptizetur unuſquiſque veſtrum in remiſſione peccatorum;* ergo infantes ſunt peccato inquinati, non actuali, cujus ſunt incapaces; ergo originali.

2. Petitur ex redemptione per Chriſtum, ſic: Chriſtus mortuus eſt pro omnibus non ſolum adultis, ſed etiam parvulis juxta illud Apoſtoli (*e*): *Pro omnibus mortuus eſt Chriſtus:* Sed ex eodem Apoſtolo ibidem, Chriſtus non eſt mor-

(*a*) D. Cyprian. L. 3. Epiſt. ad Fidum.
(*b*) D. Ambr. in Pſalm. 48.
(*c*) D. Chryſoſt. Epiſt. ad Olympiam.
(*d*) Aug. L. 1. contra Julian. a cap. 3. ad 8.
(*e*) 2. Cor. 5. verſ. 15.

mortuus niſi pro mortuis morte animæ, *ſi unus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt;* ergo parvuli mortui ſunt per peccatum; ergo cum non ſint capaces peccati actualis, fatendum eſt eis ineſſe peccatum originale.

Solvuntur Objectiones ex Scriptura.

Objicies 1. Ezechiel 18. dicitur: *filius non portabit iniquitatem patris.* Atqui ſi daretur peccatum originale, filius portaret iniquitatem patris, ergo &c.

Reſp. diſt. maj. Filius non portabit, &c. ſi peccati patris non ſit particeps, *conc. maj.* ſit particeps, *nego maj.* Porro cum voluntas filiorum Adami contineatur in voluntate patris tanquam in capite morali totius poſteritatis; ſunt participes ejus peccati, quod unicuique ipſorum eſt proprium, non quidem *proprietate actionis*, ait D. Aug. (*f*) ſed *contagione propagationis*. Præterea Propheta loquitur de pœna peccati perſonalis; quare addit *pater non portabit iniquitatem filii; juſtitia juſti* (id eſt, merces juſtitiæ) *ſuper eum erit; & impietas impii* (id eſt, pœna impietatis) *erit ſuper eum*.

Objicies 2. Ex Rom. 4. *ubi non eſt Lex, nec prævaricatio*. Atqui infantes non ſunt capaces Legis, ergo nec prævaricationis.

Reſp. diſt. min. Infantes ſecundum ſe conſiderati non ſunt capaces Legis, *conc. min.* conſiderati prout erant in primo parente, *nego min.* Nam Lex quæ eſt data Adamo, fuit etiam data omnibus ejus poſteris in illo; quare infantes ſunt rei prævaricationis a primo parente qui eorum perſonam gerebat, commiſſæ; qua prava-

(f) Aug. L. 6. 6. contra Julian. cap. 12.
(g) Rom. 6. verſ. 23.

prævaricatione conſtituuntur peccatores a primo inſtanti animationis.

Objicies 3. Rom. 5. *regnavit mors ab Adam ad Moyſen, etiam in eos qui non peccaverunt in ſimilitudinem prævaricationis Adæ*. Ergo ſola mors, non vero peccatum ab Adamo contrahitur. *Ita Zuinglius*.

Reſp. nego conſeq. Imo ex textu contrarium debet concludi, nam ſi mors regnavit ab Adam uſque ad Moyſen in eos qui non peccaverunt peccato perſonali ſicut Adam, evidens eſt eos aliena voluntate peccaſſe, cum mors, utpote pœna juſta, peccatum præſupponat, juxta illud Apoſtoli: *ſtipendia peccati mors* (*g*).

Inſt. 1. Ibidem ſubdit Apoſtol. *non ſicut delictum ita & donum; ſi enim unius delicto multi mortui ſunt, multo magis gratia Dei .... in plures abundavit*. Unde ſic: plures ſunt qui in Chriſto juſtificantur, quam qui in Adamo peccaverunt, ergo non omnes peccaverunt in Adamo, ſed ſolum ii qui ejus imitatione peccaverunt.

Reſp. nego ant. Tum quia iſtæ voces, *multi*, *omnes*, *plures*, promiſcue uſurpantur ab Apoſtolo, dicit enim in illo cap. *in quo* (in Adamo) *omnes peccaverunt*, & infra, *unius delicto multi mortui ſunt;* unde *ipſi ſunt multi qui & omnes*, ait Auguſt. (*h*) quia illi omnes revera ſunt multi; tum quia in græco non legitur *in plures*, ſed *in multos*, Πολλὺς.

Inſtit. 2. Vox illa, *multo magis*, in textu Apoſtoli ſignificat plures gratia Chriſti fuiſſe ditatos, quam Adæ peccato infectos; erga nulla ſolutio.

Reſp.

(h) Auguſt. L. 6. contra Julian. cap. 24.

Reſp. nego ſubſumpt. Nam vox, *multo magis*, non refertur per comparationem ad perſonas, ſed per comparationem ad *delictum* & *donum*, ita ut ſenſus ſit; donum Chriſti redemptoris per ſe majus ac utilius beneficium eſſe, quam delictum Adami fuerit perniciosum.

Objicies 4. 1. Cor. 15. dicitur: *ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur.* Atqui non omnes in Chriſto vivificabuntur; ergo neque omnes in Adamo moriuntur.

Reſp. nego conſeq. Nam in eo non ſtat comparatio Apoſtoli, ſed in hoc uno quod ſicut quotquot qui ex Adamo generantur, peccati & mortis reatum contrahunt; ita quotquot in Chriſto regenerantur, juſtitiam percipiunt, percepturi vitam æternam ſi in bono perſeverent.

Objicies 5. 2. Cor. 5. dicitur: *omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis prout geſſit, ſive bonum, ſive malum.* Atqui parvuli nihil mali in corpore geſſerunt; ergo nullam pœnam referunt, & conſequenter peccatum originale nullum eſt.

Reſp. Apoſtolum loqui de ſolis adultis, qui ſoli capaces ſunt boni vel mali actualis, ut conſtat ex verbis immediate præcedentibus: *ideo contendimus ſive abſentes ſive præſentes placere illi, omnes enim nos manifeſtari oportet*, &c. Unde objectio eſt extra rem.

Solvuntur Objectiones ex Patribus.

Objiciunt Pelagiani 1. Tertullianum (*i*) qui ut probet Baptiſmum differendum donec adoleve-

(*i*) Tertull. L. de Bapt. cap. 18.

leverint, ait: *quid feſtinat ætas innocens ad remiſſionem peccatorum?*

2. Gregorium Nyſſenum (*k*), *nec ab initio quidem* (parvulus) *prorſus in animam, morbum admiſit*.

3. D. Chryſoſt. (*l*) *infantes baptizamus cum non ſint coinquinati peccato, ut detur eis, vel addatur ſanctitas*.

4. Theodoretum (*m*), *quorſum infantes baptizamus qui peccatum nondum guſtarunt?* Ergo inferunt Pelagiani: illi Patres peccatum originale non agnoverunt.

Reſp. 1. Generaliter, *nego conſeq.* illi enim Patres negaverunt tantum infantes admiſiſſe peccatum actuale perſonale, ut docet Auguſt. (*q*) reſpondens ad textum Divi Chryſoſtomi: *peccata dixit parvulos non habere*, inquit: *ſed propria, unde illos innocentes merito nuncupamus ſecundum id quod ait Apoſt. nondum natos nihil egiſſe boni ſive mali: non ſecundum id quod ait: per unius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi*.

Reſp. 2. Singulos illos Patres admiſiſſe peccatum originale, & quidem,

1. Tertullianus (*o*) de Adamo ait: *exinde totum genus humanum de ſuo ſemine infectum, ſuæ etiam damnationis traducem fecit*.

2. Gregor. Nyſſenus (*p*) ſic loquitur: *ſordes hominis peccatum eſt, quod una cum humana oritur natura, quoniam in peccatis concepit me mater mea*.

3. D. Chry-

(k) Gregor. Nyſſen. orat. de infantibus præmatura morte abreptis.
(l) Chryſoſt. homil. ad Neophitos.
(m) Theod. Lib. 5. hæreticarum fabularum, cap. 18.
(n) Auguſt. L. 1. contra Julian. cap. 6.
(o) Tertull. L. de teſtimonio animæ, cap. 3.
(p) Greg. Nyſſen. cap. 16. in Pſalmos.

3. D. Chryſoſtomi teſtimonium vide in probationibus.

4. Theodoretus ait (*q*): *ad omnes enim homines mors pervaſit, quatenus omnes peccaverunt, non enim propter primi parentis peccatum, ſed propter ſuum unuſquiſque mortis decretum ſuſcepit*; quia ex Trident. peccatum originale dicitur, *unicuique proprium*.

Objiciunt 5. Clementem Alexandrin. qui (*r*) ait: *dicant ergo nobis ubi fornicatur eſt infans natus? vel quando ſub Ada cecidit execrationem, qui nihil eſt operatus?* ergo aperte negavit peccatum originale.

Reſp. nego conſeq. Ibi enim Clemens Alex. negat ſolum infantes fuiſſe actuali peccato inquinatos antequam eorum animæ corporibus unirentur; agit enim contra Baſilidianos qui eodem modo ac Origines, animas ante corpora creatas fuiſſe aſſerebat & in illa anteriori vita peccatum admiſiſſe, in cujus pœnam animæ illæ corporeis vinculis alligarentur, idque aperte demonſtrant verba, quibus urget Baſilidianos, *dicant ergo nobis*, &c. præterea Clem. Alexand. agnoſcit peccatum originale cum (*ſ*) ait: *multis autem modis vocatur hoc opus* (baptiſmus) *gratia, illuminatio & lavacrum: lavacrum quidem, per quod peccata abſtergimus*, &c. Ergo agnoſcit infantes pro quibus inſtitutus & neceſſarius eſt Baptiſmus, peccato inquinari.

Objiciunt 6. Origenem qui (*t*) per *mundum* in quem peccante Adamo, *peccatum intravit*, intelligit *terrenos quoſque & in terrena converſatione*

(q) Theodor. in cap. 5. ad Epiſt. ad Rom.

(r) Clem. Alexand. L. 3. Stromatum contra Encratitas & Baſilidianos.

(ſ) L. 1. Pædagogi cap. 6

(t) Origen. l. 5. Comm. in Epiſt. ad Romanos.

ſatione permanentes; id eſt qui in ſimilitudinem Adæ peccant; ergo negat originale peccatum.

Reſp. nego conſeq. Nam Origenes verba Apoſtoli in illo commentario allegorice pro more ſuo exponit; allegoria autem non deſtruit ſenſum litteralem, quem luculenter confirmavit homil. 12. in Leviticum: *Omnis*, inquit, *qui ingreditur in mundum in quadam contaminatione effici dicitur: propter quod & ſcriptura dicit: nemo mundus a ſorde nec ſi unius diei fuerit vita ejus; hoc ipſo ergo quod materiam corporis ab origine paterni ſeminis ſumit, in patre & matre pollutus eſt, ſolus vero Dominus Jeſus meus ... in matre non eſt pollutus.*

Solvuntur Objectiones a ratione petita.

Objicies 1. Cum Juliano (*u*) *non peccat iſte qui naſcitur, non peccat ille qui genuit; non peccat ille* (Deus) *qui condidit, per quas igitur rimas inter tot præſidia peccatum fingis ingreſſum?*

Reſpondet Auguſt. *Quid quæris latentem rimam, cum habeas apertiſſimam januam? per unum hominem ait Apoſtolus, per inobedientiam unius hominis ait Apoſt. quid quæris amplius? quid quæris apertius?* Unde non peccat qui naſcitur cum naſcitur, ſed naſcendo peccatum contrahit quod in Adamo commiſit.

Inſt. 2. Omne peccatum eſt voluntarium; atqui peccatum originale in infantibus non poteſt eſſe voluntarium, ergo nec peccatum.

Reſp. diſt. maj. Omne peccatum eſt voluntarium vel phyſice vel moraliter, *conc. maj.* phyſice tantum, *nego maj.* atqui peccatum non poteſt

(u) Apud Auguſt. L. 3. contra Julian. cap. 25.

teſt eſſe voluntarium in infantibus, phyſice, *conc. min.* moraliter, *nego min.*

Itaque diſcrimen eſt inter peccatum perſonale & originale, quod perſonale debeat eſſe voluntarium phyſice, id eſt voluntate propria peccantis admiſſum; econtra ſatis ſit quod originale ſit voluntarium moraliter, id eſt voluntate Adæ in quo tanquam in capite morali omnium poſterorum voluntates includebantur. Juſtum eſt enim ut malum quod eligitur a capite imputetur membris in eo moraliter incluſis; *ſicut juſtum eſt*, ait Auguſt. (*x*) *ut pacta conventa inter Principem & Majores populi ab omnibus civibus ſerventur*.

Inſt. 2. Voluntarium eſt illud quod eſt a principio intrinſeco cum cognitione; atqui peccatum originale non eſt in parvulis a principio intrinſeco, ſed ab extrinſeco, ſcilicet Adamo, nec cum cognitione, cum ejus ſint incapaces; ergo, &c.

Reſp. diſt. min. Peccatum originale non eſt in parvulis a principio intrinſeco phyſico cum cognitione phyſica, id eſt a perſonali voluntate & cognitione, *conc. min.* non eſt a principio intrinſeco & cognitione moralibus, id eſt a voluntate & cognitione Adami quæ moraliter fuerunt noſtræ, *nego minor. & conſeq.* eodem enim modo peccatum debet eſſe a principio intrinſeco & cognitione; quo eſt voluntarium; atqui peccatum originale eſt voluntarium moraliter; ergo ſufficit ut ſit a principio intrinſeco & cognitione moralibus; id eſt a cognitione & voluntate capitis naturæ humanæ.

Objicies 2. Si anima inficeretur peccato originali,

(x) Auguſt. L. 4. Operis Imperf. cap. 90.

ginali, Deus eſſet cauſa peccati; abſurdum conſequens; ergo, &c.

Reſp. nego ſequel. maj. Prob. Quidquid convenit rei ab origine, cauſæ efficienti tribuitur; atqui Deus eſt cauſa efficiens animæ, neque enim anima per traducem a parentibus ſicut corpus, ſed per creationem a Deo producitur; ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Quidquid convenit rei ab origine cauſæ efficienti tribuitur, ſi ei conveniat vi actionis, per quam producitur, *conced. maj.* ſecus, *nego maj.* Porro peccatum originale non contrahitur ab anima vi actionis per quam a Deo creatur, ſed quatenus corpus ab Adamo deſcendens informat, nam ſic incipit eſſe pars filii Adæ, in quo tanquam in radice tota natura humana corrupta & maledicta fuit. Hoc explicant Patres ſimilitudine aquæ quæ licet ex puriſſimo fonte fluat, ſi tamen in vas coinquinatum recipiatur, ab eo contrahit immunditiam, ita anima ex ſua cum carne vitiata conjunctione contrahit fœditatem. Ita Aug. (*y*)

Inſtat Julian. 1. In hominibus baptizatis peccatum originale deletum eſt; ergo illud in poſteros transfundere nequeunt; nemo enim dat quod non habet.

Reſp. nego. conſeq. Nam ſicut triticum purgatum generat aliud triticum non purgatum ſed paleis involutum; quia eodem modo, natum eſt triticum ſeminatum; ita quia parentes nati ſunt ex Adam cum peccato originali, etſi ab illo per baptiſmum fuerint purgati, generant tamen poſtea filios infectos peccato originali, in quo & ipſi nati ſunt. Ita Auguſtinus (*z*).

Ad

(y) L. 5. contra Julian. cap. 5.

(z) L. 2. contra Julian. in principio. Et L. 3. de peccator. meritis, cap. 3.

Ad probationem *diſt.* nemo dat quod non habet, nec formaliter, nec virtualiter, *conced.* quod ſaltem habet virtualiter, *nego*. Habent ergo parentes peccatum originale virtualiter, virtute ſcilicet ſeminis corrupti quod eſt cauſa generationis, ſeu unionis animæ cum corpore, per quam peccatum originale contrahitur.

Inſt. 2. Si peccatum originale per generationem traduceretur in poſteros, uſus matrimonii eſſet malus utpote cauſa peccati; falſum conſequens.

Reſp. nego maj. & ejus probationem, nam peccati originalis ſola cauſa eſt voluntas Adami ut capitis moralis omnium ab eo per viam naturalem deſcendentium.

Inſt. 3. Peccatum originale ſequitur ex uſu matrimonii; ergo talis uſus eſt cauſa illius.

Reſp. diſt. ant. Sequitur per accidens, *conced. ant.* per ſe, *nego ant.* Nam in ſtatu innocentiæ fuiſſet uſus matrimonii, nec tamen fuiſſet peccatum originale. Porro homo non tenetur cauſam per accidens alicujus peccati omittere, cum habet juſtam cauſam proſequendi jus ſuum, etiam cum certitudine talis mali; atqui propagatio naturæ humanæ dat conjugatis juſtam cauſam proſequendi jus ſuum; ergo non peccant in uſu conjugii; præſertim cum malum quod inde proli advenit non ad ipſos proxime, ſed ad Adamum pertineat.

QUÆSTIO II.

De natura peccati originalis.

Nota. IN peccato originali duo poſſunt conſiderari, nempe 1. Actus quo Adamus tranſgreſſus eſt Legem Dei; 2. Macula quæ hanc tranſgreſſionem ſubſecuta eſt, & quæ

vocatur *peccatum habituale*, de hoc ſolo in præſentiarum inquirimus, cujus inveſtigatio tam difficilis eſt ut circa eam varias in partes abeant tum Hæretici, tum Catholici, quorum opiniones exponemus & refellemus, & tandem veriorem ſtatuemus duplici articulo.

ARTICULUS I.

Exponuntur & ſolvuntur variæ opiniones, tum Hæreticorum, tum Catholicorum circa naturam peccati originalis.

CONCLUSIO I.

P*Eccatum originale formaliter non eſt ſubſtantia mala a dæmone creata quæ ſit ipſius dæmonis imago.* Eſt contra Mathiam Illiricum Lutheranum (*a*).

Prob. Omnis ſubſtantia eſt a Deo, per quem *omnia facta ſunt* (*b*). Atqui peccatum non eſt a Deo; ergo peccatum originale non eſt ſubſtantia.

Confirm. Quia ex Trid. (*c*) per Baptiſmum *tollitur totum id quod veram & propriam peccati rationem habet*; atqui per baptiſmum nulla tollitur ſubſtantia, ergo.

Dices: Peccatum originale vocatur ab Apoſt. (*d*) *vetus homo*, *corpus peccati*. Sed homo & corpus ſunt ſubſtantia; ergo.

Reſp. diſt. maj. Vocatur *vetus homo*, *corpus peccati*, metaphorice, *conc. maj.* proprie, *nego maj.* Nam Apoſtolus *per veterem hominem* ſignificat

(a) In libello de peccato origin.
(b) Joann. 1. verſ. 3.
(c) Seſſion. 5. canon. 5.
(d) Roman. 6. verſ. 6.

gnificat vitam in peccatis peractam, ſicut *per novum hominem* ſignificat vitam in virtute & juſtitia tranſactam, & per *corpus peccati* ſignificat totam congeriem peccatorum quæ commiſimus.

CONCLUSIO II.

Peccatum originale formaliter non eſt ipſa concupiſcentia ſeu fomes qua ad peccatum trahimur. Eſt contra Lutheranos & Calviniſtas.

Prob. Per Baptiſmum tollitur in renatis *totum id quod veram & propriam peccati rationem habet*, ut definitur in Concil. Trid. (e) & conſtat ex his Apoſtoli verbis (f) *nihil damnationis*, id eſt damnatione dignum, *eſt iis qui ſunt in Chriſto Jeſu;* atqui per Baptiſmum non tollitur concupiſcentia, ſeu fomes, *qua ad agonem relicta eſt*, ut docet ibidem Trident. & colligitur ex Apoſt. Rom. 7. *Video aliam Legem in membris meis repugnantem Legi mentis meæ, &c.* ergo peccatum originale formaliter non eſt concupiſcentia ſeu fomes.

Objiciunt Novatores 1. Apoſtolus concupiſcentiam vocat *peccatum* (g), atqui non eſt peccatum actuale; ergo originale.

Reſp. diſt. major. Apoſtolus concupiſcentiam vocat *peccatum* formaliter & proprie dictum, *nego maj.* materialiter & improprie dictum, quatenus nimirum eſt effectus peccati originalis & cauſa peccati actualis, *conc. maj.* ita docet Trident. (h) declaratque concupiſcentiam ab Apoſt. *peccatum appellari, non quod vere & proprie in rena-*

(e) Seſſion. 5. canon. 5.
(f) Roman. 8. verſ. 1.
(g) Roman. 7. verſ. 17.
(h) Seſſion. 6. canon. 5.

renatis peccatum ſit, ſed quia ex peccato eſt, & ad peccatum inclinat,

Inſt. Concupiſcentia prohibetur hac Lege: *non concupiſces:* ergo eſt proprie peccatum.

Reſp. nego antec. Nam per hanc Legem non prohibetur propenſio carnis ad rebellandum contra ſpiritum, cum hoc non ſit in noſtra poteſtate; ſed unice prohibetur ne motibus concupiſcentiæ inordinatis libere conſentiamus, *fruſtra dictum eſt*, ait Auguſt. (*i*) *poſt concupiſcentias tuas non eas, ſi jam quiſque reus eſt, quod tumultuantes, & ad mala trahere nitentes, ſentit eas.*

Objicies 2. D. Aug. (*k*) docet concupiſcentiam eſſe peccatum non in renatis, *ſic eſt Lex iſta peccati* (in renatis) inquit, *ut etiam in peccatum imputetur*; ergo eſt peccatum proprie & formaliter.

Reſp. diſt. conſeq. Eſt peccatum proprie ratione ſui præciſe, *nego conſeq.* ratione culpæ, ſeu reatus quo facta eſt, & quocum ante Baptiſmum conjuncta eſt, *conc. conſeq.* ſic ſe hic explicat D. Auguſt. dicens: *Sic eſt Lex iſta peccati ut etiam in peccatum imputetur, id eſt, ut etiam reatus ejus* (peccati) *cum illa ſit qui eum teneat æterni ſupplicii debitorem.*

Inſt. 1. D. Auguſt. (*l*) ait: *Concupiſcentia ſolo Sacramento regenerationis expiatur:* ſed quod expiatur Sacramento eſt peccatum proprie & ratione ſui; ergo, &c.

Reſp. diſt. min. Quod expiatur ratione ſui, eſt peccatum ratione ſui, *conc. min.* quod expiatur ratione culpæ a qua eſt, & cum qua ante Baptiſmum conjunctum eſt, *nego min.* hoc ſolo

(i) Auguſt. L. 5. contra Julian. cap. 3.
(k) L. 1 de nuptiis, cap. 32.
(l) L. 1. de nuptiis, cap. 23.

ſolo & vero ſenſu concupiſcentia dicitur ab Auguſt. expiari per Baptiſmum, *unde Lib. 1. contra Julianum, cap. 8. docet* concupiſcentiam per Baptiſmum *tranſire reatu, & manere actu*.

Inſt. 2. D. Auguſt. (*m*) dicit *Deum in renatis odiſſe* concupiſcentiam; ergo eſt peccatum formaliter.

Reſp. nego conſeq. Quia Deus non tantum odit quidquid eſt peccatum formaliter, ſed etiam quidquid eſt peccatum cauſaliter, talis eſt concupiſcentia quæ nos ad malum morale impellit.

Inſt. 3. Concupiſcentia opponitur Legi mentis noſtræ (*n*); ergo mala formaliter.

Reſp. diſt. ant. Opponitur Legi mentis noſtræ cauſaliter, *conc. ant.* formaliter, *nego ant.* ex quo ſequitur quod ſit cauſaliter tantum peccatum.

CONCLUSIO III.

Peccatum originale formaliter, non eſt qualitas morbida, quæ ex carne per peccatum infecta, derivatur in animam. Eſt contra Henricum Gandav. (*o*) & Gregor. Arimenenſem (*p*).

Prob. Quia vel fictitia eſt illa qualitas morbida, vel nihil aliud eſt quam concupiſcentia ſeu fomes peccati; atqui natura peccati originalis non poteſt eſſe fictitia, alias & ipſum peccatum eſſet fictitium, nec eſt concupiſcentia, alias peccatum originale remaneret poſt Baptiſmum, quod eſt Novatorum error; ergo.

(m) In Pſalm. 35.
(n) Roman. 7. verſ. 23.
(o) Quodlib. 2. quæſt. 11.
(p) In 2. diſt. 30. quæſt. 2. artic. 1.

go peccatum originale non eſt illa qualitas morbida.

Objicies: D. Auguſt. (*q*) de concupiſcentia dicit: *eſt affectio quædam malæ qualitatis, ſicut languor;* ergo peccatum originale eſt formaliter qualitas morbida.

Reſp. nego conſeq. Nam D. Auguſt. per affectionem malæ qualitatis intelligit tantum ipſum appetitum ſenſitivum, quatenus vitiatus eſt, non aliqua poſitiva tabe, ſed carentia juſtitiæ originalis; ait enim (*r*): *Reſtat ergo cum carne conflictus, quia deleta eſt iniquitas, ſed manet infirmitas.*

CONCLUSIO IV.

Peccatum originale formaliter non eſt ipſum Adæ peccatum nobis extrinſece tantum imputatum. Eſt contra Pighium (*ſ*) & Ambroſium Catharinum (*t*).

Prob. De fide eſt definitum in Trident. (*u*) peccatum originale *propagatione transfuſum fuiſſe, omnibus ineſſe, & unicuique proprium eſſe;* atqui juxta ſententiam Pighii peccatum non fuit in nos transfuſum, cum nobis ſit extrinſecum, nec eſt unicuique proprium, ut expreſſe fatetur Pighius his verbis: *Proprium peccatum nullum reperitur in parvulis; & in uno Adam fuit, non in nobis;* ergo peccatum originale non eſt ipſum Adæ peccatum nobis extrinſece tantum imputatum. Hinc ſententia Pighii

(q) L. 1. de nuptiis cap. 25.
(r) Auguſt. ſerm. 6. de verbis Apoſt.
(ſ) In controverſia de Peccato origin. in Comitiis Ratiſponenſibus
(t) In Opuſculo de peccato origin. diſp. 6.
(u) Seſſion. 5. canon. 3.

ghii communiter rejicitur ut erronea, imo a Suarez habetur ut hæretica.

Objicit Pighius. Conc. Trident. (*x*) definit *peccatum Adæ origine unum eſſe;* ergo peccatum originale eſt unum & idem in omnibus ita ut reipſa fuerit in Adamo, & in nobis ſit per imputationem.

Reſp. nego conſeq. Quia licet peccatum originale ſit unum origine; eſt tamen multiplex *propagatione*, & quidem *unicuique proprium*, ut conſtat ex eodem Concilio.

CONCLUSIO V.

Peccatum originale formaliter, non eſt reatus pœnæ. Eſt contra Durandum (*y*) Major. (*z*)

Prob. Quia reatus pœnæ ſupponit peccatum originale; ergo non poteſt eſſe conſtitutivum peccati originalis. *Prob. ant.* Reatus pœnæ eſt obligatio ad pœnam ſubeundam; atqui obligatio ad pœnam ſubeundam ſupponit culpam; ergo reatus pœnæ ſupponit culpam peccati originalis; ergo, &c. Unde damnata a Pio V. iſta Baji prop. *In peccato duo ſunt actus & reatus, tranſeunte autem actu, nihil remanet niſi reatus, ſive obligatio ad pœnam.*

CONCLUSIO VI.

Peccatum originale formaliter non eſt complexum ex concupiſcentia tanquam parte materiali & concupiſcentiæ reatu tanquam parte formali. Eſt contra Juenin. (*a*) & alios.

[*Prob.*

(x) Seſſion. 5. canon. 3
(y) Durand. in 2. diſt. 30. quæſt. 3.
(z) Major. ibidem quæſt. 5. ſub finem.
(a) Tom. 7. pag. 631.

Prob. 1. *pars*. Concupiſcentia ex Trid. (*b*) manet in renatis; atqui ex eodem Concilio omne quod habet rationem peccati tollitur per Baptiſmum; ergo concupiſcentia non eſt pars eſſentialis materialis peccati originalis.

Prob. 2. *pars*. Quia per concupiſcentiæ reatum intelligitur ipſa culpa originalis; atqui nugatorium eſt dicere peccatum originale conſtitui in ratione peccati per id quod in eo culpæ & peccati rationem habet; ſicut nugatorium eſt dicere hominis eſſentiam conſiſtere in humanitate; ergo, &c.

Dices: D. Thom. (*c*) docet concupiſcentiam ſe habere *in peccato originali ſicut quiddam materiale*: ergo eſt pars materialis eſſentialis peccati originalis.

Reſp. nego conſeq. Nam conſtat ex voce *ſicut* qua utitur D. Thom. concupiſcentiam non eſſe materiam eſſentialem peccati originalis; unde dicitur ab illo quod ſit ſicut quidam materiale in peccato originali, quia cum eo conjungitur tanquam effectus cum cauſa in non renatis, in quibus propter hanc conjunctionem vocatur a ſancto Auguſtino *peccatum* quod poſt Baptiſmum *remanet actu*, *tollitur reatu*.

ARTICULUS II.

Statuitur verior ſententia circa naturam peccati originalis.

CONCLUSIO.

Peccatum originale formaliter eſt habitualis privatio conformitatis ad Legem quam Adam caput noſtrum tranſgreſſus eſt, & quam nos ejus voluntate tranſgreſſi ſumus.

Prob.

(*b*) Seſſion. 5. canon. 5.
(*c*) 1. 2. quæſt. 82. artic. 3.

Prob. Illud eſt in nobis naſcentibus peccatum originale formaliter, quod Adamus in nos vere, proprie, & intrinſece transfudit; atqui Adamus tranſacto actu peccati in nos vere & intrinſece transfudit habitualem privationem conformitatis ad Legem quam ut caput noſtrum tranſgreſſus eſt; ergo, &c.

Prob. min. Adamus in nos transfudit quod in eo poſt ejus actuale peccatum manſit, & a quo ipſe & ejus poſteri denominantur peccatores; atqui habitualis privatio conformitatis ad Legem quam per actum ſuum eſt tranſgreſſus, eſt id quod in eo remanſit tranſacto actu peccati; ergo Adamus in nos transfudit habitualem privationem conformitatis ad Legem: ergo.

Confirmatur, quia in eo formaliter conſiſtit peccatum originale, ex quo omnia quæ ad peccatum originale pertinent, tanquam a radice promanant; atqui ex habituali privatione conformitatis ad Legem quam Adamus tranſgreſſus eſt, omnia quæ ad peccatum originale pertinent, promanant; namque inde profluit quod peccatum ſit unum origine, cum ſit unum habituale peccatum Adæ; 2. Quod ſit unicuique noſtrum proprium, quia illud peccatum ita nobis vere & intime eſt communicatum, ut unumquemque perinde conſtituat peccatorem, Deo odibilem, & pœnis peccati dignum ac ſi ab eo ſolo commiſſum fuiſſet; ergo.

Objicies 1. Habitualis privatio conformitatis ad Legem, quam Adam ut caput noſtrum tranſgreſſus eſt, communis eſt omnibus Adæ poſteris; ergo non eſt unicuique propria.

Reſp. diſt. conſeq. Non eſt unicuique propria hoc ſenſu quod non ita conveniat uni quin aliis omnibus conveniat, *conc.* hoc ſenſu quod vere & proprie non conveniat cuilibet, quamvis eidem

dem ſingulariter & privatim non conveniat, *nego conſeq.* Porro peccatum originale commune eſt omnibus quia ad omnes extenditur, & eſt unicuique proprium, quia nullus eſt cui tota ejus ratio non conveniat; unde tot remiſſionibus indiget quot ſunt homines ab Adamo via naturali deſcendentes.

Inſt. Illud non eſt unicuique noſtrum intrinſece proprium, quod in nos non niſi moraliter tranſmittitur; atqui habitualis privatio, &c. non niſi moraliter in nos tranſmittitur; ergo.

Reſp. diſt. maj. Quod in nos non niſi moraliter tranſmittitur quoad rem tranſmiſſam, *conc. maj.* quoad modum tranſmittendi, *nego maj.* atqui habitualis privatio conformitatis ad Legem, &c. in nos non niſi moraliter tranſmittitur quoad modum, *conced. min.* quoad rem tranſmiſſam, *nego min.* Itaque in noſtra ſententia peccatum originale intrinſece & realiter propagatur, licet aliunde non niſi moraliter communicetur, quatenus tranſfunditur ab eo in quo moraliter ut in capite continebamur.

Objicies 2. Cum Thomiſtis. Peccatum originale formaliter conſiſtit in privatione juſtitiæ originalis, prout dicit gratiam ſanctificantem; ergo.

Reſp. nego ant. Nam privatio juſtitiæ originalis eſt pœna juxta illud D. Thom. (*d*) *Subſtractio originalis juſtitiæ habet rationem pœnæ, ſicut etiam ſubſtractio gratiæ.* Atqui pœna peccati eſt poſterior peccato; ergo peccatum non conſtituit, ſed conſtitutum præſupponit.

Inſt. 1. D. Thom. dicit: *Privatio juſtitiæ originalis per quam voluntas ſubdebatur Deo, eſt forma-*

(d) 1. 2. quæſt. 85. art. 3.

formale in peccato originali; ergo peccatum originale conſiſtit formaliter in privatione juſtitiæ originalis, prout dicit gratiam ſanctificantem.

Reſp. nego conſeq. Quia D. Thom. non dicit ſimpliciter *privatio juſtitiæ originalis eſt formale in peccato*; ſed addit: *per quam voluntas ſubdebatur Deo*; atqui illa ſubjectio ad Deum eſt conformitas ad Legem quam Deus dedit Adamo; ergo per *privationem juſtitiæ originalis per quam voluntas ſubdebatur Deo*, nihil aliud intellexit quam privationem conformitatis ad Legem, alias ſibi contradiceret D. Doctor.

Inſt. 2. Sancti Patres peccatum originale exprimunt per *juſtitiæ privationem*, *mortem animæ*, ergo conſiſtit formaliter in privatione juſtitiæ originalis prout dicit gratiam ſanctificantem.

Reſp. diſt. ant. Patres ita exprimunt peccatum originale, ut primarium ejus effectum aſſignent, *conc. ant.* ut aſſignent rationem formaliter conſtitutivam peccati originalis; *nego ant.* neque enim Patres, ſicut nec D. Auguſt. expenderunt metaphyſice in quo ſita eſſet peccati originalis natura eo modo quo expendunt ſcholaſtici; unde illud ſæpius expreſſerunt per effectus cum eo connexos, utpote ipſa peccati natura notiores.

Inſt. Cum Gonet. in illo conſiſtit formaliter peccatum originale quod per Baptiſmum primario tollitur; atqui privatio juſtitiæ originalis ut dicit gratiam ſanctificantem, primario per Baptiſmum tollitur; ergo, &c.

Reſp. nego maj. Nam ut aliquid per Baptiſmum primario tollatur, non requiritur ut illud ſit formale conſtitutivum peccati originalis, ſed ſufficit quod in peccato originali contineatur ſicut effectus in ſua cauſa; ergo, &c.

QUÆ-

QUÆSTIO III.

De cauſa proxima tranſfuſionis peccati originalis.

Nota. Conſtat apud omnes peccatum Adami eſſe cauſam remotam tranſfuſionis peccati originalis in ejus poſteros qui *omnes* in eo *peccaverunt*. Verum in aſſignanda illius tranſfuſionis cauſa proxima gravis eſt controverſia, circa quam duæ ſunt præcipuæ opiniones.

1. Eſt Janſenii (*e*) qui poſt Lutherum & Calvinum docuit cauſam proximam tranſfuſionis peccati originalis eſſe phyſicam & ex natura rei, eamque eſſe libidinem ſeu parentum concupiſcentiam in uſu conjugii. Huic ſententiæ adhærent Juenin (*f*) & Henricus a ſancto Ignatio (*g*).

2. Eſt omnium aliorum qui aſſignant pro cauſa tranſfuſionis proxima ſeminalem ab Adamo generationem, ſuppoſito tamen decreto Dei quo Adam fuit conſtitutus caput morale omnium poſterorum in ordine ad obſervationem & tranſgreſſionem præcepti de non comedendo fructu ligni vetiti. Ideo,

CONCLUSIO I.

Cauſa proxima tranſfuſionis peccati originalis in parvulis non eſt libido quacum a parentibus generantur.

Prob.

(e) Janſen. L. 1. de ſtatu nat. lapſæ, cap. 6. & ſeq.
(f) Juenin. tomo 7. pag. 685.
(g) Henric. L. 10. æthicæ part. 3. cap. 6.

Prob. Illud nec eſt nec eſſe poteſt cauſa phyſica & neceſſaria transfuſionis peccati originalis, quo poſito poteſt non eſſe, & quo ſublato poteſt eſſe peccatum originale; atqui poſito ardore libidinis in actu generationis poteſt non eſſe, & eo ſublato poteſt eſſe peccatum originale; ergo.

Prob. min. Si duo conjuges de novo crearentur, quamvis cum ardore libidinis generarent, proles tamen peccatum originale non contraheret, quia ex Trident. (*h*) *homines niſi ex ſemine Adæ propagati naſcerentur, non naſcerentur injuſti*; econtra ſi duo conjuges ex Adæ ſemine procreati ex ſpeciali Dei beneficio generarent ſine ardore libidinis, nihilominus eorum proles contraheret peccatum originale, quia ſemper deſcenderet ab Adamo, ac proinde in illo peccaret *in quo omnes peccaverunt*. Ergo poſito ardore libidinis in actu generationis, poteſt non eſſe, & eo ſublato poteſt eſſe peccatum originale.

Objicies cum Janſenio. D. Auguſt. pluribus locis (*i*) docet: ipſam prolem contrahere peccatum originale, quia cum libidine & concupiſcentia gignitur; ergo concupiſcentia eſt cauſa proxima & phyſica transfuſionis peccati originalis.

Reſp. diſt. ant. Docet prolem contrahere peccatum originale quia gignitur cum libidine quæ ſit cauſa phyſica traducendi peccatum, *nego antec.* quæ ſit ſignum evidens & infallibile quod natura humana quam ab Adamo haurimus, ab ipſo fuerit vitiata, *conced. ant.* & *nego*

(h) Trident. Seſſ. 5. can. 3.
(i) D. Auguſt. L. contra Jul. cap. 5. Et L. 1. de nuptiis cap. 24. Et L. 1. de peccator. meritis cap. 6.

go conſeq. Senſus itaque D. Auguſtini eſt quod libido quæ ſentitur in actu conjugali ſit ſignum corruptionis naturæ in ipſis parentibus, ex quo a poſteriori, ſeu ab affectu arguitur peccatum originale eſſe in prole hoc modo procreata.

CONCLUSIO II.

Cauſa proxima tranſfuſionis peccati originalis in parvulis eſt ſeminalis generatio ab Adamo in quo tanquam in capite morali omnes ejus poſteri continebantur, non jure naturæ, nec vi pacti cum Adamo initi, ſed vi decreti quo Deus in voluntate Adami voluntates omnium qui ab eo per viam generationis naturalis deſcenſuri erant, incluſit, in ordine ad obſervationem vel tranſgreſſionem præcepti de non comedendo fructu vetito.

Prob. 1. pars: Quæ in Trident. (*k*) expreſſe definitur his verbis: *revera homines niſi ex ſemine Adæ propagati naſcerentur, non naſcerentur injuſti, cum ea propagatione per ipſum dum concipiuntur, propriam injuſtitiam contrahant.* Hinc etiam dicimur ab Apoſt. (*l*) *natura filii iræ*, id eſt generatione; ratio D. Th. (*m*) eſt, quia *peccatum originale a primo parente traducitur in poſteros in quantum moventur ab ipſo per generationem; ſicut membra moventur ab anima ad peccatum actuale ... nam ratio ſeminalis nihil aliud eſt quam vis activa in generatione. Si autem aliquis formaretur virtute divina ex carne humana, manifeſtum eſt quod vis activa non derivaretur ab Adam, unde non contraheret peccatum originale, ſicut nec actus ma-* *nus*

(k) Seſſ. 5. canon. 3.
(l) Epheſ. 2. verſ. 3.
(m) 1. 2. quæſt. 81. artic. 4.

nus pertineret ad peccatum humanum, ſi manus non moveretur a voluntate hominis, ſed ab aliquo extrinſece movente.

Objicies: Semen humanum utpote corporeum, animam ſpiritualem, quæ ſola peccati ſubjectum eſt, nullatenus attingit, ſed a Deo ſolo immediate creatur; ergo animam peccato non inficit.

Reſp. diſt. conſeq. Humanum ſemen peccato non inficit animam formaliter, *conced. conſeq.* virtualiter & inſtrumentaliter *nego conſeq.* inficit enim animam quatenus per diſpoſitiones quas inducit in corpus conjungit illam cum carne ex Adamo tracta, per quam conjunctionem anima efficitur pars conſtitutiva hominis, qui in Adamo peccavit.

Prob. 2. pars: Quæ aſſerit *Adam non fuiſſe morale caput jure naturæ;* quia nullum hujus rei fundamentum reperiri poteſt in ipſa natura; nam ſi eo ipſo quo Adam eſt caput naturale hominum, habet ut etiam ſit caput illorum *morale*, non erit potior ratio cum aliæ peccata ab illo commiſſa, non cenſeantur etiam noſtra, ſicut unicum ejus inobedientiæ peccatum, cum omnia procedant ab eo qui eſt caput totius naturæ humanæ; atqui ex Script. & Patribus hoc unicum inobedientiæ Adæ peccatum reputatur noſtrum, cætera ſi quæ fuerint reputantur illi propria; ergo Adam non fuit caput noſtrum morale jure naturæ.

Prob. 3. pars: Quæ aſſerit *Adam fuiſſe conſtitutum caput morale non ex pacto Dei cum Adam inito, ſed ex ſolo Dei decreto*, &c. quia Deus eo modo conſtituit Adamum caput morale poſterorum, quo conſuevit dare præcepta hominibus, quia tunc Adam conſtitutus eſt caput morale quando datum eſt illi præceptum de non comedendo fructu; atqui Deus quan-

do præcepta dat hominibus, non ſolet expectare eorum conſenſum, quaſi ſublato illo nolit præceptum obligare, nam Lex Dei ſemel promulgata homines velint nolint obligat, cum ſit ſupremus Dominus; ergo & in præcepto de non comedendo fructu, Deus non expectavit conſenſum Adami quo ſe Deo obligaret tanquam caput naturæ humanæ; ergo divino tantum decreto & non ex pacto Dei cum Adam inito, hic conſtitutus eſt caput morale ſuorum poſterorum.

Objicies: Adam fuit conſtitutus caput noſtrum morale vi pacti cum Deo initi; ergo.

Reſp. nego ant. Nam Adam, ſepoſito decreto divino, non habebat jure naturæ dominium in voluntates ſuorum poſterorum quoad bona vel damna ſpiritualia; ergo nullo modo potuit ſepoſito decreto Dei, obligare poſteros, ut proprium ſuum peccatum reputaretur peccatum poſterorum.

Inſt. 1. *Prob. ant.* ex Auguſt. qui (*n*) illud Geneſis, *maſculus cujus præputii caro circumciſa non fuerit, peribit anima ejus de populo ſuo, quia pactum meum irritum fecit;* intelligit *non de imperata circumciſione, ſed de ligni prohibitione*, id eſt de peccato originali; ergo Adam fuit conſtitutus caput noſtrum vi pacti a Deo cum ipſo initi.

Reſp. diſt. conſeq. Vi pacti *formalis* poſiti in expreſſo duorum vel plurium conſenſu, *nego conſeq.* neque enim hoc pactum neceſſarium fuit Deo qui poteſt de omnium hominum voluntatibus, ut ſupremus arbiter, diſponere. Vi pacti *virtualis* poſiti in decreto efficaci, quo Deus voluit abſolute, non expectato Adami con-

(n) Auguſt. L. 16. de civit. Dei cap. 19. L. 2. de nuptiis cap. 12.

conſenſu, ut eſſet caput morale poſterorum ſuorum, eoſque repræſentaret in obſervatione & tranſgreſſione præcepti de non comedendo fructu ligni vetiti, *conced. conſeq.* ex quo patet hoc pactum virtuale nihil aliud eſſe quam decretum quo Deus voluntates poſterorum Adami incluſit in voluntate ipſius Adami; unde D. Hieron. (*o*) illud *pactum* vocat *Legem*.

Inſt. 2. Si Deus per decretum abſolutum conſtituiſſet Adamum caput morale ſuorum poſterorum, debuiſſet illi manifeſtare; atqui nullibi reperitur illius decreti Dei, manifeſtatio facta Adamo; ergo.

Reſp. nego min. Hoc enim decretum Deus manifeſtavit Adamo, cum illum in Paradiſum terreſtrem introducens dixit: *de ligno ſcientiæ boni & mali ne comedas, in quacumque enim die comederis, morte morieris.* Quod licet ſit dictum in ſingulari, ei tamen dictum eſt tanquam capiti, illudque debebat manifeſtare uxori ſuæ, & ita poſteris, ut notat Aug. (*p*) & intellexit Eva cum dixit in plurali (*q*): *de fructu ligni quod eſt in medio Paradiſi præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illum, ne moriamur.*

Inſt. 3. Deus non potuit ſine injuſtitia in voluntate Adami includere voluntates poſterorum ejus in ordine ad obſervationem & tranſgreſſionem præcepti; ergo illas non includit.

Reſp. nego ant. Nam poſſunt Principes ſubditorum pupillorum voluntates includere in voluntate tutorum in ordine ad certos effectus morales; ergo a fortiori Deus qui habet ſupremum in creaturas ſuas dominium, potuit in volun-

(o) D. Hieron. in cap. 6. Oſee.
(p) Auguſt. L. 8. de Geneſi ad Litteram, cap. 17.
(q) Geneſ. 3. verſ. 3.

voluntate Adami includere voluntates noſtras in ordine ad obſervationem & tranſgreſſionem præcepti de non comedendo fructu vetito.

QUÆSTIO IV.

De ſubjecto peccati originalis.

Nota. NOmine *ſubjecti* hic eos intelligimus, ad quos peccatum originale tranſfunditur; circa quod pugnandum habemus 1. Cum Novatoribus contendentibus filios fidelium naſcendo non contrahere peccatum originale, 2. Cum quibuſdam Catholicis propugnantibus Beatam Virginem labe peccati originalis infectam fuiſſe; contra quos

CONCLUSIO I.

Filii fidelium non ſecus ac alii contrahunt peccatum originale. Eſt definita in Trident. (*r*)

Prob. Illi contrahunt peccatum originale qui peccaverunt in Adamo, niſi ſpeciali privilegio a Lege communi eximantur; atqui omnes qui via generationis naturalis deſcendunt ab Adamo, peccaverunt in Adamo; ut probatum eſt ſupra; ergo omnes etiamſi ſint a fidelibus progeniti, contrahunt peccatum originale; unde Apoſtol. (*ſ*) de ſe ipſo & aliis fidelium parentum filiis, dicit: *eramus natura filii iræ, ſicut & cæteri.*

Objicies: Illud Apoſtol. (*t*) *ſanctificatus eſt vir infidelis per mulierem fidelem, & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem: alioquin*

(r) Seſſ. 5. can. 3. & 4.
(ſ) Epheſ. 2. verſ. 3.
(t) 1. Corinth, 7. verſ. 14.

quin filii veſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt. Atqui ſi filii fidelium contraherent peccatum originale naſcendo, non eſſent *ſancti*, ſed *immundi;* ergo.

Reſp. diſt. textum, Nunc autem ſancti ſunt, id eſt legitimi, *conc.* id eſt immaculati, *nego*. Nam Apoſtolus hic hortatur conjuges fideles, ne deſerant conjuges infideles, ſi velint pacifice cohabitare: & rationem hanc reddit, quia matrimonium non fit illegitimum per converſionem unius conjugis, alias ait filii talium parentum eſſent *immundi*, hoc eſt illegitimi, nunc autem *ſancti ſunt*, hoc eſt legitimi. Igitur hic locus non eſt ad rem accommodatus.

Inſt. Idem Apoſt. (*u*) ait: *ſi radix ſancta, & rami;* ergo qui naſcuntur ex parentibus ſanctis, ſunt ſancti.

Reſp. nego conſeq. Quia non loquitur Apoſtolus de ſanctitate formali, ſed de ſanctitate præparatoria & in ſpe; ita ut ſenſus ſit juxta Theodoretum; ſi Patriarchæ ſancti fuerunt, ita reliquum corpus Judæorum ad fidem & ſanctitatem cenſetur deputatum & præparatum in ſanctis parentibus quorum pietate ac diligentia pie educari ac ſanctificari poſſunt.

CONCLUSIO II.

Licet Beata Virgo debitum habuerit contrahendi peccatum originale, illud tamen non contraxiſſe pro certo tenendum eſt.

Prob. 1. *pars:* Illa debuit contrahere peccatum originale quæ incluſa fuit in hac Lege generali, *in quacumque die comederis, morte morieris*. Atqui B. Virgo fuit incluſa in illa Lege ge-

(u) Roman. 11. verſ. 6.

ge generali; ergo debuit contrahere peccatum originale.

Confirmatur; Quia Beata Virgo fuit vere a Chriſto redempta; atqui Chriſtus non redemit niſi qui aut actu per peccatum mortui ſunt, aut ſecundum Legem ordinariam mori debuerunt, & revera mortui fuiſſent, niſi per ſpeciale beneficium a peccati labe præſervati fuiſſent; ergo Beata Virgo ſecundum Legem ordinariam, debuit contrahere peccatum originale.

Dices: Gratia abunde præveniens, ipſum peccati debitum expungit; atqui Beata Virgo ſtatim gratia præventa eſt; ergo non habuit debitum contrahendi peccatum.

Reſp. nego maj. Gratia enim opponitur peccato actu contracto, non autem debito contrahendi, quia ut intelligatur debitum, ſatis eſt ut B. Virgo peccatum incurriſſet niſi per prævenientem Spiritus ſancti gratiam fuiſſet præſervata, quod verum eſt. Fatemur tamen poſt gratiæ collationem ne ipſum quidem remanſiſſe debitum, quia debitum remiſſione extinguitur.

Prob. 2. pars: Quæ hodie eſt ita certa ut Gregorius XV. (*x*) prohibuerit *ne quiſquam etiam in ſcriptis & ſermonibus privatis audeat aſſerere quod Beata Virgo in peccato concepta ſit.* Propugnando nimirum contrariam opinionem, non autem adducendo ejus argumenta eaque ſolvendo: unde licet non ſit de fide, quia nondum definita, eſt tamen fidei conſonum, ut declaravit Conſilium Baſileenſe, *Seſſ. 36.*

Prob. inquam 1. Ex Script. Geneſ. 3. *inimicitias ponam inter te & mulierem*, & *ipſa conteret caput tuum:* ubi per tò *mulierem* intelligitur Beata Virgo, quam dæmonis poteſtati nunquam

(*x*) Bulla data ann. 1622.

quam ſubjiciendam fore teſtatur Deus; atqui ſi Beata Virgo non fuit a peccato originali præſervata, fuit aliquando dæmonis ſerva, & poteſtati ejus ſubjecta; ergo, &c. Unde per tò *caput* in textu allato multi intelligunt peccatum originale quod eſt caput & radix omnium peccatorum, quodque contrivit B. Virgo, quia illud nunquam contraxit.

2. Ex cap. 4. Cantic. ubi legitur: *tota pulchra es amica mea & macula non eſt in te.* Qui textus litteraliter intelligitur de Beata Virgine, cum in eo fundetur definitio Tridentina de B. Virginis ab omni peccato actuali etiam veniali, immunitate, quam teſte Trid. (y) tota *tenet Eccleſia;* atqui ille textus a B. Virgine removet omnem prorſus maculam, ergo ut actualem, ſic & originalem.

Prob. 2. ex Patribus: 1. Ex S. Andrea Apoſt. qui, ut referunt Presbyteri Achajæ (z) dicebat: *ſicut de terra immaculata factus fuerat primus homo, ita neceſſe erat ut de immaculata Virgine Chriſtus naſceretur.*

2. Ex Idiota (a) qui ait: *inveniſti Virgo Maria, gratiam cæleſtem, quia fuerunt in te ab originis labe præſervati, angelica ſalutatio, &c.*

3. Ex D. Auguſt. qui (b) ſic loquitur: *Excepta ſancta Virgine Maria, de qua propter honorem Domini, nullam prorſus dum de peccatis agitur, habere volo quæſtionem; inde enim ſcimus quod ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere, ac pare-*

(y) Seſſion. 6. can. 23.
(z) L. de paſſione Beati Andreæ.
(a) Idiota cap 6. L. quem inſcripſit de B. Virgine contemplatio. Qui refertur tom. 5. Biblioth. Patrum. Vixit ann. 350.
(b) L. de natura & grat. cap. 23.

parere meruit eum, quem conſtat nullum habuiſſe peccatum. Quæ verba diligenter ſunt ponderanda:

1. Itaque dicit ſe nullam prorſus velle habere quæſtionem de B. Virgine *cum de peccatis agitur*: quo tam generaliter loquendi modo ſignificat ſe non ſolum de perſonalibus, ſed etiam de originali loqui.

2. Hoc dicit *propter honorem Domini*: atqui ſi honor domini poſtulavit ut ejus mater per totam vitam immunis eſſet a peccato actuali etiam veniali; quanto magis poſtulavit ut immunis eſſet ab originali labe mortali, propter quam fuiſſet Deo odibilis, ſerva diaboli, & rea damnationis æternæ?

3. Dicit B. Virgini collatam fuiſſe gratiam *ad vincendum omni ex parte peccatum*; at quomodo peccatum *omni ex parte* viciſſet, ſi aliquando peccato originali infecta fuiſſet?

4. Dicit Mariam ideo accepiſſe gratiam ad peccatum omni ex parte vincendum, quia fuit mater illius, *quem conſtat nullum habuiſſe peccatum*; ergo accepit gratiam ut immunis eſſet ab omni peccato, quo caruit Chriſtus: atqui Chriſtus caruit peccato tum perſonali, tum originali; ergo & B. Virgo.

Prob. 3. *Ex Trident.* (c) declarante *non eſſe ſuæ intentionis comprehendere in hoc decreto ubi de peccato originali agitur, Beatam & Immaculatam Virginem, ſed obſervandas eſſe conſtitutiones Sixti IV. Papæ ſub pœnis in eis conſtitutionibus contentis, quas innovat*. Ergo ab hoc ſuo decreto eam tacite excipit, aut ſaltem merito excipiendam judicat.

Prob. 4. *Ex facto Eccleſiæ*, quæ non ſolum omnes

(c) Seſſ. 5. in fine decreti.

omnes fideles ad cultum Beatæ Virginis in ſua Conceptione immaculatæ indulgentiis invitat (*d*); ſed etiam cultum illum imperat, feſto ad hunc finem inſtituto & præcepto, ut patet ex conſtitut. Alexandri VII. (*e*) ergo cultus ille, eſt cultus objecti veri, ideoque verum eſt Beatam Virginem a peccato originali præſervatam fuiſſe. *Prob. conſeq.* nam ſi cultus ille, eſſet cultus objecti falſi: eſſet vanus & ſuperſtitioſus; atqui Eccleſia non poteſt conſulere, multo minus præcipere ſub mortali cultum vanum & ſuperſtitioſum, cum non magis poſſit errare in materia morum, quam in materia fidei; ergo.

Propter hanc ſaltem rationem videtur pia hæc ſententia eſſe definitioni proxima, & tantam habere certitudinem, quantam infra certitudinem fidei, haberi poteſt.

Prob. 5. *Ex conſenſu* omnium fere Religioſorum Ordinum, qui feſtum immaculatæ Conceptionis celebrant & propugnant; *ex conſpiratione* omnium orbis Chriſtiani Academiarum, quæ ad eam defendendam ſeſe ſolemni voto obſtrinxerunt, & in quarum pluribus, gradus Theologici non conferuntur niſi prius juramentum de ea tuenda præſtiterint; quod ſi quis contrariam ſententiam *ſuſcipere auſus fuerit*, ait Univerſitas Pariſienſis (*f*) *hunc honoribus noſtris omnibus privatum atque exauctoratum a nobis & conſortio noſtro, velut Ethnicum & Publicanum procul abjiciendum decernimus.*

Objicies 1. Textus Sacræ Scripturæ quibus aſtruitur exiſtentia peccati originalis, ſunt ita gene-

(*d*) Ut conſtat ex Decreto Sixti IV. quod confirmavit Synodus Trident.
(*e*) Edita ann. 1662.
(*f*) Statuto ann. 1496.

generales. ut comprehendant omnes ab Adamo deſcendentes; ergo Beatam Virginem comprehendunt.

Reſp. diſt. ant. Comprehendunt omnes, &c. quando nullum eſt privilegium eximens a Lege communi, *conc. ant.* quando adeſt tale privilegium, *nego ant.* Porro hoc privilegium habuit Beata Virgo, quæ in locutionibus Scripturæ generalibus non comprehenditur, quales ſunt iſtæ quibus aſtruitur generalitas peccati actualis: *non eſt homo qui non peccet. In multis offendimus omnes.* Ut juxta Trid. (*g*) *tenet Eccleſia* Catholica.

Inſt. Mors eſt pœna peccati originalis, nam *per peccatum intravit mors;* atqui Beata Virgo, mortem ſubiit. Ergo.

Reſp. diſt. maj. Mors eſt pœna peccati originalis vel actu, vel quoad debitum contracti, *conc. maj.* ſolum actu & de facto contracti, *nego maj.* Porro ex dictis B. Virgo, contrahit debitum peccati originalis.

Objicies 2. De fide eſt Beatam Virginem a Chriſto fuiſſe redemptam; atqui ſi non contraxit peccatum originale, non fuit a Chriſto redempta; ergo.

Reſp. diſt. min. Si Beata Virgo non contraxit peccatum originale neque quoad actum, neque quoad debitum, non fuit redempta, *conced. min.* Si non contraxit peccatum quoad actum, bene vero quoad debitum, *nego minor.* Igitur Chriſtus ſua redemptione fecit ut Beata Virgo non contraheret actu & in ſe peccatum originale ad quod contrahendum erat obnoxia; & hic modus redimendi eſt nobiliſſimus.

Inſt. Atqui ad veram redemptionem requiritur

(*g*) Seſſion. 6. canon. 23.

tur liberatio a captivitate actuali ; ergo nulla ſolutio.

Reſp. nego ſubſ. Tam enim redimitur qui præſervatur a captivitate in quam non poterat non incidere niſi Redemptoris gratia eum misericorditer præveniret, quam qui liberatur a captivitate in quam actu incidit.

Objicies 3. Sancti Patres cum loquuntur de peccato originali, ſolum Chriſtum eximunt ; ergo.

Reſp. diſt. ant. Solum Chriſtum eximunt per excluſionem modi exemptionis, *conc. ant.* per excluſionem ipſius exemptionis, *nego ant.* Nam privilegium Chriſti in eo conſiſtebat quod ex vi ſuæ Conceptionis, quæ fuit ſupernaturalis, conciperetur Sanctus ; quod de Beata Virgine dici non poteſt, quæ vi ſuæ Conceptionis quæ fuit naturalis ex conjunctione viri cum femina, debuit contrahere peccatum originale, & de facto contraxiſſet, niſi ab eo per gratiam Chriſti præſervata fuiſſet.

Inſt. 1. D. Auguſt. (*h*) ait : *Si ſine dubio caro Chriſti non eſt caro peccati, ſed ſimilis carni peccati ; quid reſtat ut intelligamus, niſi ea excepta, omnem reliquam humanam carnem eſſe peccati ?* ergo caro Beatæ Virginis fuit caro peccati.

Reſp. diſt. conſeq. Fuit caro peccati, quia via naturali concepta contraxit peccati debitum, *conc. conſ.* quia ipſum peccatum contraxit, *nego conſeq.* namque gratia præveniente fuit liberata.

Inſt. 2. D. Bernardus (*i*) reprehendit Canonicos Lugdunenſes quod feſtum Conceptionis Beatæ Virginis in ſua Eccleſia inſtituerint.

Reſp.

(h) L. 5. contra Julian. cap. 15.
(i) D. Bernard. Epiſt. 174.

Reſp. nego ant. Nam illos reprehendit tantum quod illud feſtum inſtituerint inconſulta Eccleſia Romana; *nam ſi ſic videbatur*, inquit, *conſulenda erat prius Apoſtolicæ Sedis auctoritas, & non ita præcipitanter atque inconſulte paucorum ſequenda ſimplicitas imperitorum. Quæ autem dixi, abſque præjudicio ſane dicta ſint ſanius ſapientis, Romanæ præſertim Eccleſiæ, cujus auctoritati atque examini, totum hoc, ſicut & cætera quæ ejuſmodi ſunt, univerſa reſervo; ipſius, ſi quid aliter ſapio, paratus judicio emendare.* Ergo ſi D. Bernardus nunc viveret, devote celebraret feſtum immaculatæ Conceptionis, quam videret ſolemniter ab Eccleſia Romana celebrari, feſto ad hunc cultum præcepto ſub mortali.

Inſt. 3. D. Thom. (*k*) ait: *Chriſtus nullo modo contraxit peccatum originale, ſed in ipſa ſui conceptione fuit ſanctus, juxta illud Joann.* 1. Quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur Filius Dei; *ſed Beata Virgo contraxit quidem peccatum originale, ſed ab eo fuit mundata antequam ex utero naſceretur.* Ergo.

Reſp. nego conſeq. Equidem licet D. Thom. poſſit benigne interpretari, probabilius tamen eſt in ea fuiſſe ſententia, quam ſi nunc viveret, certiſſime mutaret, ut conſtat ex argumento, quo ibidem (*l*) probat Nativitatem Beatæ Virginis fuiſſe ſanctam. *Eccleſia celebrat Nativitatem Beatæ Virginis*, inquit, *non autem celebratur Feſtum in Eccleſia, niſi pro aliquo ſancto; ergo Beata Virgo in ipſa ſua Nativitate ſancta fuit.* Atqui Eccleſia celebrat feſtum Conceptionis Beatæ Virginis ad colendam *Beatam Virginem, præveniente Spiritus Sancti gratia, a pec-*

(k) D. Thom 3. p. quæſt. 27. art. 2. ad 2.
(l) 3. p. q. 27. art. 1. in argum. ſed contra eſt.

peccato originali præſervatam, prout declaravit Alexander VII. inſtituens hoc feſtum (*m*); ergo &c.

QUÆSTIO V.

De pœnis peccati originalis.

Nota. POEnæ peccati originalis aliæ ſpectant hanc vitam, aliæ futuram.

ARTICULUS I.

De pœnis peccati originalis in hac vita.

Nota. POEnæ peccati originalis in hac vita aliæ ſunt corporis, aliæ animæ.

Quæres 1. *Quænam ſunt pœnæ corporis in hac vita?*

Reſp. Duæ recenſentur, quarum 1. eſt mors juxta illud (*n*): *Deus creavit hominem inexterminabilem . . . invidia autem diaboli mors intravit in orbem terrarum*.

2. Sunt omnes hujus vitæ miſeriæ, ſcilicet *morbi*, *dolores*, *labores* quibus addi poſſunt & alii defectus extra nos, ut ſunt captivitas ſub diabolo, ſterilitas terræ, intemperies aeris, rebellio beſtiarum, & alia mala quæ a cælo, terra, mari patimur; quæ omnia expreſſit Spiritus Sanctus his verbis (*o*) *Jugum grave ſuper filios Adam a die exitus de ventre matris eorum uſque in diem ſepulturæ*.

Quæres 2. *Quænam ſunt pœnæ animæ?*

Reſp. Sunt duæ; Eſt privatio omnium donorum

(*m*) Decreto ann. 1662. edito.
(*n*) Sapient. 2. verſ. 23.
(*o*) Eccl. 40. verſ. 1.

rum gratuitorum, ſcilicet juſtitiæ originalis, qua hominis mens erat perfecte ſubdita Deo, & appetitus ſenſitivus menti; & gratiæ ſanctificantis cæterorumque habituum ſupernaturalium fidei, ſpei, charitatis, donorum Spiritus Sancti, &c. quæ omnia juſtitiam originalem comitabantur.

2. Eſt vulnus quadruplex in anima, nempe, *Ignorantia* in intellectu, quæ tollit cognitionem agendorum. *Malitia* in voluntate, quæ tollit facilem & promptam inclinationem ad obediendum Deo & rationi. *Concupiſcentia* in appetitu concupiſcibili, quæ tollit ab illo appetitu ſubjectionem ad voluntatem & rationem, & ſic incepit inordinata propenſio ad voluptates carnis. *Infirmitas* in appetitu iraſcibili a quo tollit firmitatem, alacritatem & vehementiam ad ſuſcipienda ardua, & removenda quæ noſtrum bonum impediunt.

ARTICULUS II.

De pœnis peccati originalis in futura vita.

Nota 1. POEnæ peccato originali in altera vita debitæ ſunt. 1. Excluſio a regno Cælorum. 2. Privatio vitæ æternæ. 3. Dolor internus qui tum ex excluſione a regno Cælorum, tum ex privatione vitæ æternæ naſcitur. 4. Pœna ſenſus ſeu gehennæ ignis.

Nota 2. Parvulos ſine Baptiſmo decedentes non ſolum excludi a regno Cælorum, ſed etiam privari vita æterna, quæ conſiſtit in intuitiva Dei viſione, de fide definitum eſt in variis Conciliis (*p*) contra Pelagianos teſte Aug. (*q*) his.

(p) Dioſpolitano, Carthaginenſi. Milevitano.
(q) Auguſt. L. 2. de origine animæ cap. 12.

his verbis: *Novellos Hæreticos Pelagianos juſtiſſime Conciliorum Catholicorum & Sedis Apoſtolicæ damnavit auctoritas, eo quod auſi fuerint non Baptizatis parvulis dare quietis & ſalutis locum, etiam præter regnum Cælorum.* Quæ veritas ſimiliter definita eſt in Concilio Tridentino. (r).

Nota 3. Cum Eccleſia circa cæteras pœnas nihil definierit, Auctores Catholici in varias abiere ſententias, quarum probabiliores & communiores hic breviter attingemus; quare ſit

CONCLUSIO I.

Parvuli ſine Baptiſmo morientes, internum animi dolorem patientur ex ſui a vita æterna excluſione. Eſt contra Thomiſtas.

Prob. Ex D. Auguſtino ſic loquente (ſ): *Si hoc eis non erit malum* (quod in æternum excludantur a regno Dei), *non ergo amabunt regnum Dei tot innocentes* (ab omni peccato perſonali) *imagines Dei? Si autem amabunt, & tantum amabunt quantum innocentes amare debent regnum Dei, nihilne mali ex hac ſeparatione patientur?* Ex quo ſic argumentor: qui cum certa cognitione privatur objecto amato, maxima triſtitia & dolore afficitur; atqui parvuli abſque baptiſmo mortui privantur æterna beatitudine quam amant & ad quam ſe creatos eſſe certo cognoſcunt, alias non amarent; ergo. Unde Greg. Magnus de illis parvulis ait (t): *Perpetua quippe tormenta percipiunt qui nihil ex propria voluntate peccaverunt.*

Dices 1. D. Thom. 2. diſt. 83. quæſt. 2. art. 2. ait,

(r) Seſſion. 5. canon. 4.
(ſ) Auguſt. L. 6. contra Jul. cap. 4.
(t) L. 9. moralium, cap. 13.

ait, *Pueri . . . nihil omnino dolebunt de carentia viſionis divinæ*; ergo.

Reſp. Salva reverentia D. Thom. debita non admittimus ſententiam, quam junior ſcripſit, quamque revocaturus fuiſſet in ſua ſumma, ſicut plures alias de facto revocavit, niſi mors immatura eum præveniſſet; unde potius adhæremus D. Auguſtino.

Dices 2. Parvuli non patientur pœnam ſenſus; ergo nec animi dolorem.

Reſp. nego conſeq. Diſparitas eſt quod pœna ſenſus a Deo directe infligatur, econtra dolor animi ex beatitudinis privatione ortus, non infligitur a Deo directe, ſed per ſe & naturaliter ex ea ſequitur.

Dices 3. Pueri ſine baptiſmo mortui nullam de intuitiva Dei viſione cognitionem habent; ergo de ejus amiſſione non triſtantur.

Reſp. nego ant. Prob. Æterna beatitudo, utpote ſupernaturalis, non poteſt cognoſci ſine gratia fidei; atqui parvuli hanc non habent; ergo.

Reſp. nego ant. Ex cujus veritate ſequeretur non tantum parvulos, ſed etiam adultos qui in gentilitate ubi nihil unquam de Evangelio audierunt, mortui ſunt, non cruciari amore amiſſæ beatitudinis; neque enim adulti illi aliquando fidem habuerunt, per quam unam (ut volunt adverſarii) homo ſcire poteſt beatitudinem in intuitiva Dei viſione ſitam eſſe; quod eſt contra fidem.

CONCLUSIO II.

Parvuli ſine Baptiſmo mortui nec fruuntur, nec unquam fruentur beatitudine naturali. Eſt contra Catharinum (*u*) & Cardinalem Sfondratum (*x*).

Prob.

(u) L. de ſtatu parvulor. abſque Bap. decedent.
(x) L. cui titulus modus præd. diſſolutus pag. 114.

Prob. Ex Epheſ. 2. *eramus natura filii iræ*, hoc eſt Dei odio & vindictæ obnoxii; ſed qui tantis pœnis ſunt obnoxii, nulla etiam naturali fruuntur beatitudine; ergo; &c. Hinc Conc. Flor. ſeſſ. ult. definivit: *illorum animas qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali decedunt, mox in infernum deſcendere, pœnis tamen diſparibus puniendas.* Atqui animæ quæ in inferno pœnis puniuntur, carent ſane beatitudine naturali; ergo.

Confirmatur: Ex D. Auguſt. (*y*) dicente: *non baptizatis parvulis nemo promittat inter damnationem regnumque cælorum quietis vel felicitatis cujuslibet, atque quilibet, quaſi medium locum: hoc enim eis hæreſis Pelagiana promiſit.* Sed qui excluduntur a quiete & felicitate *qualibet*, nulla etiam naturali beatitudine fruuntur; ergo.

Objicies: Pueri per peccatum originale non ſunt averſi a Deo tanquam a fine naturali, ſed tantum tanquam a fine ſupernaturali; ergo æquum non eſt ut propter peccatum originale in æternum priventur beatitudine naturali.

Reſp. nego ant. Tum quia averſio a Deo ut auctore gratiæ non poteſt ſubſiſtere ſine averſione a Deo ut auctore naturæ; tum quia peccatum Adami utramque averſionem continebat; ergo utraque per originem fuit traducta.

Inſtab. Deus in reſurrectione non obſtante culpa originali, concedet infantibus plura dona gratuita, v. gr. immortalitatem, impaſſibilitatem, magnitudinem quam habituri eſſent, ſi ad adultam ætatem perveniſſent; ergo non denegabit illis beatitudinem naturalem.

Reſp. nego conſeq. Diſparitas eſt quod illa dona non

(*y*) L. de origine animæ cap. 9.

na non ſint cum peccato originali incompatibilia; beatitudo autem naturalis cum illo ſtare non poſſit; cum importet converſionem ad Deum ut auctorem naturæ; peccatum vero originale a Deo nedum ut auctore gratiæ, ſed etiam ut auctore naturæ avertat.

CONCLUSIO III.

Parvuli cum ſolo originali decedentes, non patientur pœnam ſenſus, ſeu gehennam ignis. Eſt communis (z).

Prob. 1. Ex Script. Apocal. 18. ubi dicitur: *quantum ſe glorificavit & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* Unde ſic arguo: pœna ſenſus correſpondet culpæ pro delectatione quam cauſat, ſed in culpa originali nulla delectatio invenitur; ergo pœna ſenſus non correſpondet culpæ originali, nec habet proportionem cum illa.

Prob. 2. Ex Innoc. III. (a) dicente: *pœna originalis peccati eſt carentia viſionis Dei; actualis vero peccati eſt gehenna perpetuæ cruciatus.* Ubi prior pars videtur intelligenda de carentia viſionis Dei cum excluſione cruciatus gehennæ; alias eædem pœnæ correſponderent peccato originali, quæ actuali; quod eſſe falſum declaravit Eugenius IV. in Concil. Flor. his verbis: *animæ illorum qui in actuali peccato mortali, vel ſolo originali decedunt, deſcendere mox in infernum, pœnis tamen diſparibus puniendas.* Dicendo autem pœnas *diſpares*, non autem inæquales ſatis ſignificat utriuſque peccati pœnas eſſe ſpecie, non autem intenſione tantum diverſas.

Prob. 3.

(z) Contra Ariminenſ. Driedonem quoſdam alios.
(a) Cap. Majores de Baptiſmo.

Prob. 3. Auctoritate & ratione D. Thom. (*b*) *pœna*, inquit, *proportionatur culpæ; & ideo peccato actuali mortali, in quo invenitur averſio ab incommutabili bono, & converſio ad bonum commutabile, debetur & pœna damni ... reſpondens averſioni & pœna ſenſus reſpondens converſioni. Sed in peccato originali non eſt converſio, ſed ſola averſio, vel aliquid averſioni reſpondens, ſcilicet deſtitutio animæ a juſtitia originali: & ideo peccato originali non debetur pœna ſenſus, ſed ſolum pœna damni, ſcilicet carentia viſionis divinæ* (*c*).

Objicies 1. Scriptura de Chriſto dicit (*d*): *permundabit aream ſuam: & congregabit triticum ſuum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili*: atqui parvuli ſine Baptiſmo decedentes non ſunt triticum, ſed paleæ; ergo, &c.

Reſp. ad maj. Hanc parabolam non ſpectare infantes non baptizatos, ex qua proinde nihil de illorum pœnis concludi poteſt; nam per *aream* intelligitur Eccleſia catholica in qua ſunt boni malis admixti, ut triticum paleis; infantes non baptizati nunquam fuerunt in Eccleſia; ergo.

Objicies 2. Matth. 13. dicitur: *ſimile eſt regnum cælorum ſagenæ miſſæ in mare ... ſic erit in conſummatione ſæculi; exibunt Angeli & ſeparabunt malos de medio juſtorum, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & ſtridor dentium*. Atqui parvuli non Baptizati erunt de numero malorum, de quibus loquitur Chriſtus; ergo, &c.

Reſp.

(b) D. Thom. quæſt. 5. de malo art. 2. in corp.
(c) D. Thomæ conſentiunt D. Bonavent. Magiſter, Scotus, Eſtius, &c.
(d) Matth. 3. verſ. 12.

Reſp. nego min. Certum eſt enim hic per *ſagenam* intelligi Eccleſiam; & ideo ſcriptura loquitur de extremo judicio prout ſpectabit eos qui fuerint in Eccleſia, in qua nunquam fuerunt infantes.

Inſt. Parvulis in extremo judicio dicetur: *ite, maledicti, in ignem æternum*. Sed nomine *ignis* pœna ſenſus intelligitur;

Reſp. nego maj. Illa enim Chriſti verba non dirigentur ad omnes reprobos qui a ſiniſtris Judicis erunt; ſed ſolum ad adultos; non poteſt enim ad parvulos ſpectare cauſa quæ ibi redditur: *eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare*, &c.

Objicies 3. Apocal. 20. dicit D. Joannes: *vidi mortuos magnos & puſillos ſtantes in conſpectu Throni, & libri aperti ſunt, & alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ ... & qui non eſt inventus in libro vitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis;* atqui parvuli non erunt ſcripti in libro vitæ; ergo.

Reſp. Scriptura loquitur de ſolis adultis qui judicabuntur ex propriis operibus, ut patet ex his verbis intermediis: *& judicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libris ſecundum opera ipſorum*.

Inſt. D. Joannes loquitur *de magnis & puſillis;* ergo, &c.

Reſp. nego conſeq. Nam per *puſillos* non intelligit ætate aut ſtatura, ſed dignitate & gradu exiguos, ut ſunt ſervi, ancillæ, &c.

Objicies 4. D. Aug. (*e*) & alii Patres (*f*) affirmant parvulos ſine Baptiſmo decedentes, ituros

(e) Auguſt. Serm. 14. de verbis Apoſt.
(f) D. Fulgent. relatus cap. *firmiſſime* de conſeq. diſt. 4. D. Gregor. l. 8. & 9. moralium.

ros in ignem æternum; juxta ſententiam Domini: *Ite maledicti, in ignem æternum*. Ergo.

Reſp. diſt. ant. D. Auguſt. & alii Patres docent parvulos ituros in ignem æternum, ſumendo nomen *ignis* pro pœna damni, *conced.* pro pœna ſenſus, *nego ant.* Illi enim Patres ſumunt ſpeciem pro genere.

Ita reſpondent DD. Bonaventura, Thomas, & Gloſſa.

1. D. Bonavent. reſpondet (*g*): *quod Auguſtinus in verbis illis non intendit dicere quod parvuli ſenſibiliter crucientur: ſed intendit eorum pœnam manifeſtare quantum ad carentiam viſionis Dei, & quantum ad vilitatem loci, & hoc valde abundanter exprimit, plus dicens & minus volens intelligi. Nec ſine cauſa loquitur ſic: hoc enim facit ad extirpandam illam hæreſim quæ dicebat parvulos nulla pœna puniri.*

2. D. Thom. (*h*) reſpondet: *dicendum quod nomen tormenti, ſupplicii, gehennæ & cruciatus, vel ſi quid ſimile in dictis Sanctorum Patrum inveniatur, eſt large accipiendum pro pœna, ita ut ponatur ſpecies pro genere. Ideo autem Sancti tali modo loquendi uſi ſunt, ut deteſtabilem redderent errorem Pelagianorum, qui aſſerebant in parvulis nullum peccatum eſſe, nec eis aliquam pœnam deberi.*

3. Gloſſa (*i*) ait: *& hæc carentia* (viſionis Dei) *eſt pœna ignis, de qua intelligendus eſt Canon* firmiſſime, *deſumptus ex Fulgentio.*

Objicies 5. Parvuli in hac vita puniuntur pœna ſenſus; patiuntur enim famem, ſitim, morbum, &c. Ergo & in alia vita, &c.

Reſp. nego conſeq. Nam afflictiones hujus vitæ

(*g*) D. Bonav. in 2. diſt. 33. art. 3. quæſt. 1.
(*h*) D. Thom. quæſt. 5. de malo art. 2. ad 1.
(*i*) Gloſſa in caput nulla de conſec. diſt. 4.

Google

Digitized by Google